This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

KAIS.KÖN.HOF- BIBLIOTHEK
105.175-B
Neu-

J. 8. 399.

Digitized by Google

105175-B.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z225868800

Digitized by Google

Digitized by Google

NAPREDAK

školski časopis

za

učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Tečaj četvrti.

Urednik:

Stjepan Novotný.

U ZAGREBU.

Brzotiskom Dragutina Albrechta 1863.

Digitized by Google

Digitized by Google

Kazalo.

Bog pomaže. Postupanje sa 25. štivom I. slov. čit. od V. Teppeša. XII. 186.
Božji sud. Od P. P. XII. 177.
Carevka. Tumačenje 1. štiva za 4, razr. Od Fr. Klaića. XI. 170.
Dvogodišnji obrazovni zavod uz višju realku. XXIV. 383. XXV. 403.
Glas iz Rakova grada. Od svžr. XI. 172.
Glas vapijućega od J. V. I. 9.
Gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcu. III. 41.
Hrvatska „Početnica.“ — XVII. 257.
Izvješće o sjednici škol. odbora 12. listop. 1862. III. 44.
Jadikovanje njekog seoskog učitelja. Iz „Reforme.“ XIII. 204.
Jedan sat zorne obuke u prvom razredu od Lj. Modeca. III. 37.
Jedna računska igra (iz škol. l.) I. 12.
Jedna sastavoslovna vježba u II. prepar. tečaju. Od Fr, Klaića. X. 153,
Jesmo li dužni djecu ubogih odhranjivati i poučavati? (Crta iz ulomka Vertheimerova) od Franje Valpotića. XVIII. 279.
Kako ćeš zabavljati djelom svoje učenike u školi. Od Fr. Valpotića. IX. 131.
Kako se ima naučati tako zvani „jedanput jedan.“ Od Fr. Klaića. VII. 103. IX. 136.
Kako se najuspješnije razvija naša narodnost u učionicah, i to: 1. gdje je čisto slavensko porieklo; 2. gdje je čisto njemačko i 3. gdje su mješoviti učenici od A. V. Truheljke. VI. 82. VII. 97.
Kakova svojstva treba da imadu učiteljeva pitanja pri obuci, kako se valja učitelju ponašati prema različitim odgovorom pojedinih djakah? (Iz „Kateketike“ Jana Škode, ponašio Vjenceslav Mařik). V. 70.
Kratke misli o pučkoj učioni. Od — mir — ć. Požežanina. XVI, 245.
Ljubav majčina. (Iz „Proroka“, koledara za g. 1863). VII. 109.
Misao o narodnoj učioni i nar. učiteljih od K. Б. III. 33.
Mladost je najpristalije, dà jedino doba učenja. Iz A. Komenskoga. Pr. A. Pakšec. XV. 225.
„Napredak“ trogodišnjak. I. 1.
Nastavno vieće. (Iz „Pozora.“) XIX. 289.
Njeke naše školske stvari od N. VIII. 113.
Nješto o izboru pučkih učiteljah od M. Kobali-a. IV. 60.
Nova osnova školska. Od J. V. pretresana od S. N. VIII. 126.
Odlomak iz mojega putopisa od N. I. 5.
Okružnica preč. dub. stola nadb. zagr. od 22. svib. 1863. br. 344. — XIX. 300.
O odgoju djece za prvih šest godinah. Od Fr. Klaića. X. 145. XI. 161. XII. 178. XIII. 193.
O poslušnosti djece u prvoj dobi djetinjoj. U razgovor stavio F. Kr. XV. 228. XVI. 248.
Osebna i javna (skupna) obuka. Od Fr. Klaića. XXII. 337.
Pabirci s pedagogičkoga polja u staro doba. Od Gj. E. IX. 129. X. 149. XI. 166. XII. 187.

Digitized by Google

Pedagogičke iskrice. Napisao Mijat Stojanović. XIII. 202. XIV. 221. XVII. 271. XVIII. 282. XIX. 300. XX. 317. XXIII. 368. XXV. 395.
Pedagogičke svaštice. Priobćuje —mir—ć. Požežanin. XXI. 331.
Pedagogičko-didaktički listi od Napredkovića (Fr. Klaića). XIX. 292. XXIII. 353. XXV. 389.
Pohlepa za gospodavanjem. (Crtica pedag.) Od F. Kupinčanina. XXIV. 373.
Pojam o veznicih i njihovo razdieljenje. (Praktično postupanje u 4. razr.) od Lj. Modeca. XIII. 199. XIV. 217.
Postupak računanja iz glave kod polićah i vjedarah i obratno. Od Janka Benkovića. XXI. 327.
Poziv i molba od uredn. VI. 81.
Praktično pestupanje kod predavanja pismenah pisočitajućim načinom. Od Fr. Klaića. I. 3.
Pravi smisao narodnoga odgojivanja mladeži. Od Janka Benkovića. XVIII. 273.
Prinesak k poviesti pedagogike. Od G. Koprivničana. XIX. 289. XX. 305.
Prinesak k priučavanju djece na dobro od Mijata Govedića. I. 7. II. 25.
Prirodopisne sbirke u pučkih učionah. Od F. K. XVI. 241. XVII. 260.
Program hrv. slav. izložbe u Zagrebu 1864. XXIV. 380.
Rakovnajački školski prijan. Od —л—. XV. 134.
Razglabanje štiva 37. iz 1. slov. čit. za pučku učionu od K. Rumpela. II. 23.
Riešenje jednoga pedagogičko-didaktičkoga zadatka od G. Estera. II. 19. III. 34. IV. 57.
Rimski brojni sustav. Od Jos. Klobučara. XVII. 262.
Roditelji i narodni jezik. Od M. Kobali-a. XX. 308.
Somborsko učiljište srbsko. XXV. 393.
Stanovnici Evrope od V. F. Warhanka. (Preveo i nadopunio A. Bunić). XIV. 212.
Stranputice u odgovanju. Od N. — X. 154.
Svilarstvo, pćelarstvo i voćarstvo u Primorju. Od Dane Rendulića. XX. 314.
Što je pravi i jedini temelj svakoga, imenito ćudorednoga naobražavanja; dužan li je pučki učitelj i kako će ovaj temelj u svojih učenicih uspješno graditi. Od Fr. Klaića. V. 66.
Što treba raditi, da bude naučanje sigurno. (Iz Amosa Komenskoga). Ponašio A. Pakšec. XX. 311. XXI. 324. XXII. 346.
Treba li se učitelju na tjelesne i duševne osobine svoje gojenčadi obzirati, kojim načinom će ovo razabrati a kako opet prama njim svoje postupanje udesiti. Od Fr. Klaića. IV. 49.
Troje čovjeka. Od Jos. Klobučara. IX. 138.
Tumačenje štiva 38. „Otac svojoj djeci“ iz 1. slov. čit. od Ferde V. IV. 52.
Učba za učitelje pučke učione od M. Stojanovića. II. 29.
Učiteljeva radost. Od M. K. XXI. 321.
Učitelj napram narodu s gospodarstvenoga gledišta od I. Ć. XII. 183. XIV. 209.
Učiteljska skupština kotara križevačkoga. Od K. Б. XXIV. 375.
Učiteljske skupštine. XXIII. 359.
Ura. Stilistička vježba od F. V. VIII. 126.
Vapaj iz Baranje. Od —mir—ć. —ž—ž—n. IX. 134.
Zabava i obuka na ledini. Od Lj. Modeca. V. 74. VI. 86.
Zadaća pučkoga učitelja po A. W. II. 17.
Zorna obuka u prvom razredu. Od Lj. Modeca. XVII. 266. XVIII. 275.

Dopisi. Viestnik. Smjesice. Natječaji. Promjene.

Digitized by Google

Broj 1. U Zagrebu, 1. listopada 1862. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakog mjeseca na čitavom arku — Cien[illegible] i je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za p[illegible] godine [illegible]vica.

„Napredak“ trogo[illegible]ak.

Kada čovjek svrne pogledom na minuli treći tečaj našega školskoga lista, na njegov sadržaj nutrnji i upliv, što ga imadjaše na spoljašnost učioni stranom neprijaznu, a stranom prijaznu, dalo bi se mnogo toga reći; nu niti bi takav članak bio ovdje — kao svestrano tegoban — na svom mjestu, niti bi mogao izcrpiti sve, što treba, da se rekne, a niti bi bilo prema prostoru istoga lista. Kanim s toga u kratko navesti, što si smatram za dužnost, da ovdje javno očitujem.

Prelaz „Napredka“ iz druge u treću godinu bjaše rek bi njeki nuždan oproštaj s onim stanjem, koje bi nehajnim tutorstvom nazvati mogli. Prije tri godine zorica bješe „Napredku“ smiešeće pomolila lice; ali se već tečajem prve godine, a jošte većma druge, navukoše s prva samo njeke magle neodrješite radnje; eto za čas maglurine zamršenih okolnostih, koje korak za korakom do stanovitih nedostatnostih naš list dovedoše, dok mu najposlje tmaste tmore nehajstva, sumnjičenja i krivih potvorah nepritisnuše na mjestih jošte jasno obzorje. Da se je ovo uredničtvo imalo boriti ne samo požrtvovanjem fizičnim i moralnim, ne samo s mnogimi neprilikami i neugodnimi časovi, ne samo mnogim trudom i jadom, van povrh toga s onimi nezaslužnimi zapriekami, koje s indifferentnoga držanja mnogih naših učiteljah i s dubokoga mučanja na česte prijateljske pozive proiztekoše, svatko bi morao priznati, kada bi uredničtvo dignulo zastor, koji ljubopitnu svietu krije razne želje,

Digitized by Google

namjere, napore i neugodnosti njegove. — K tomu se pridruži koncem drugoga tečaja dugotrpna bolest urednikova, koja se u nemili čas sdruži s duševnim jadom te nakani, da liepo započeto, nu raznimi nepogodami prepleteno i nehajno gojeno djelovanje ovoga lista sasvim dotrgne. Valjalo je dakle sada birati medju životom i smrtju ovoga jedinčeta u školarnoj struci naše domovine. Životne je snage na sreću jošte bilo; nu da se takova ujezgri i novom snagom ugoji, morala se izvinuti dojakošnjoj nehajnoj reprezentaciji te novim načelom snabdjeveno poći utrtom stazom k još naprednijemu rádu. Nadjoše se i opet vierni prijatelji gojenčetu književno-školnomu, koji su bolešću zapriečenoga urednika revnom radnjom zamjenivali i — u koliko moguće — primjernom književnom podporom, koja nam je glede na praktične članke upravo izvrstna bila, obstanak listu ovomu osigurali; premda je nestašica novčanih prinesakah isto uredničtvo dosta u živac dirnulo bilo. Ali, tko hoće svrhu postići, nesmije žrtvah šteditи. — Nemogu zato nikako mimoići, da ovdje pohvalno nespomenem one osobe, kojim za moga desetomjesečnoga bolovanja „Napredak“ svoj nutrnji ures zahvaliti ima. A to su, osobito što se praktične strane tiče, vještak učiteljski Franjo Klaić, zatim oni naši stari vjerni druzi, pomni i revni učitelji: Mijat Stojanović, Ferdinand Vuksanović, A. V. Truhelka, F. Valpotić, K. Rupel, ne manje štovani suradnici: I. Jagić, Š. Balenović, Lj. Modec i ostali radini dopisnici. U ime prosvjete narodnje hvala jim i sve dobro od Boga.

Znam i tvrdo sam uvjeren, da me neće ni u nastupljenom tečaju iznevjeriti; uzdam se, da će i drugi moji i „Napredkovi“ znanci, osviestiti se, te zabaciv krive kakove potvore i neprijateljske glase, opet se latiti pera i s „Napredkom“ napredovati u ljubavi učiteljskoj, u slozi za svoje sveto zvanje i u promicanju pučkoga naobraženja; nadam se, da će mnogi prijatelji školarstva svojimi dopisi i viestmi, kojimi druge časopise počastiše, tim većma ovoga se školskoga lista sjetiti; jer tim samo moći ćemo se u jedno kolo složni i radini uhvatiti, svoje želje, tegobe, osnove i nakane muževno očitovati i razglabati, te pokazati naše nestašice, odkriti rane odasvud nam zadane i naći ondje pomoći, odkle nam ima sunce bolje budućnosti sinuti, naše i naših srcem ujedinjenih stanje se obezbiediti i toli potlačen ugled učiteljski uglaviti. U to ime po-

Digitized by Google

mogo nas Bog; u to ime brižljiva bila za nas duhovna i svjetovna vlast; u to ime izčeznuo razdor, nesporazumljenje i nehajstvo te nastao složan i bratski vez i posao medju nami, kao učitelji i gojitelji rodne mladeži te buditelji narodnoga ponosa, pravde, sreće, mira i napredovanja. Urednik.

Praktično postupanje

kod predavanja pismenah pisočitajućim načinom.

(Od Fr. Klaića).

Kojim načinom da se djeca uče čitati, bilo je već i u ovom časopisu razmatrano, zato i neću više o tom govoriti, no ću samo to navesti, da se je veća stranu čiteljstva za pisočitajući način izjavila, a to ne bez razloga. Diete govori, razlaže svoj govor u pojedine rieči, a svaku rieč u glasove; — piše zatim pronadjene glasove a kad jih napiše, onda jih stoprv čita. To ti je sva mudrolija pisočitajućega načina, koja još mnogim učiteljem glavu razbija. Nisam nakan upuščati se u razglabanje teorije pisočitajućega načina; jer mi je jur poznato, da se ona i najslabijim primjerom laglje obavi i postigne, nego li cielom knjižurinom gole teorije, i zato idem na samu stvar. Nu prije nego što u primjeru način ovaj pokažem, valja mi nješto napomenuti o obliku pismenah tom prigodom rabit se imajućih. Ja nikako nemogu odobriti ona pismena, koja njekoji učitelji početnimi pismeni (Elementarschrift) nazivlju, jer ne samo, što se takovimi nikakova svrha nepostizava, no se još i ruka kvari glede kasnije obuke u ljepopisu. Ta zar je velika razlika medju pisanim i tiskanim i-om? — Zašto bi dakle još njeko srednje i to samo za vrieme tražili, kad se možemo odmah onim služiti što će nam za cieli život koristiti. Zato preporučam svim učiteljem obična pismena, koja pišuć rabimo, a to tim toplije, što sam ne samo ja, već mal ne svi školski vještaci iz vlastitoga izkustva to za najshodnije pronašli.

A sad na samu stvar. Izza kako je učitelj njeko vrieme po naputku „Rukovodstva za početnicu“ svoje učenike zornom obukom u mišljenju i govorenju postupno i sustavno vješbao, predje i na obuku u pisočitanju. U tu svrhu odabere si stavak u kom se ta-

Digitized by Google

kove rieči nalaze, koje će mu za razlaganje i vadjenje glasovah služiti, a buduć da u naravi jezika leži, da je glas „i“ prvi, s toga po prilici uzme sliedeći stavak: Mi smo bili u izbici. Učitelj dakle rekne na glas: Djeco, recite za menom glasno i lagano! Mi smo bili u izbici. Djeca govore za učiteljem a učitelj daje rukom znamenje t. j. djeca govore po taktu, kako su po naputku „Rukovodstvo za početnicu“ navikla. Tada zapita učitelj: Koliko sam putah rukom znamenje dao? Koliko daklem i riečih ima ovaj stavak? Koja je prva rieč? — Koja je treća? — A koja je peta? Kaži mi Milane! Koje je prva rieč? Govori mi tu rieč tako dugo, dok ja rukom neprestanem! (Učitelj daje rukom znamenje a učenik govori rieč „Mi — —“). Kakov glas čuješ na kraju ove rieči? — Učenik: i. Zategni tako i riečju „vi!“ Kakov glas čuješ u ovoj rieči na kraju? Koliko putah moraš usta otvoriti, kad treću rieč govoriš? Izgovori rieč „bili“ na dva put ali vrlo lagano, kako ja rukom znamenje dajem! — Učenik govori (bi — li —). Učitelj: Čuješ li i u ovoj rieči glas „i“? Koliko ga putah čuješ? Što se pravi iz kisela mlieka? (Sir). Izgovaraj i ovu rieč, ali tako dugo, dokle ja rukom neprestanem! — Čuješ li i u ovoj rieči glas „i“? Je li i u ovoj rieči glas „i“ na kraju? Da gdje? (U sredini.) Koja je zadnja rieč, što smo ju u stavku rekli? Na koliko ju putah možeš izgovoriti? Koliko putah čuješ u rieči „izbici“ glas „i“? Gdje se sve čuje glas „i“? Što je ono, čim tvoja majka šiva? Čuješ li i u ovoj rieči glas „i“? Je li glas “i“ u početku, u sredini ili na kraju u rieči „igla“?

Kako poviče kočijaš na konje, kad ih želi poćerati? — i! — i! Dobro je! Koji mi izmedju vas znade tri rieči kazati, koje se počimlju glasom „i“?

Iver, Ivan, imbrina. Recite mi tri rieči, gdje se u sredini čuje glas „i“! — *mlin, klin, sin.* — Recite mi i tri rieči, gdje je glas „i“ na kraju! *Svi, tri, pri.*

Koji mi znade tri rieči, u kojih se čuje glas „i“ dva put? — žmiri, viri, cvili. — Taj glas „i“ možemo mi napisati. Evo gledajte! Uzmem ovu kredu, pa potegnem najprije gore tanko, zatim dole debelo, a onda opet gore tanko, pak kad prestanem, tad napravim povrh toga još malu piknjicu! (Učitelj govoreć i piše). Mjesto da reknem *„gore tanko“*, mogu i reći *„jedan“*, a mjesto *„dole debelo“* mogu reći *„dva“*. Zato mogu i ovako taj glas „i“ napisati: Uči-

Digitized by Google

telj piše i govori: Jedan! dva! tri! piknja. *) Napravite i vi ovakov „i“ prstom u zraku! Ja ću govoriti a vi radite! Ruku u zrak! Jedan! — Dva! Tri! Piknja! Tako je! Pokušajte još jedanput! Deder ti Ivane sam. — Uzmite sada tablice i pisalice. — Pokušajte sada taj „i“ i na tablicah napisati! Pozor! Pisalicu na tablicu! Jedan! Dva! Tri! Piknja! Još jedanput! Još jedanput! Sad ćemo dva „i“ napraviti. Pisalicu na tablu! Jedan! Dva! Jedan (ovaj jedan mora učitelj iztegnuti u izgovoru, jer se mora i potez mnogo dulji praviti, inače bi se oba „i“ u „u“ pretvorila) Dva! Piknja! Napišite sada sami cieli red „i“ na tablici! Ako učitelj kani, odmah i tiskana slova učiti, tad ih po naputku „Rukovodstvo za početnicu“ ima prispodabljati.

Čim se dalje ovim načinom postupa, tim će i zanimivija obuka bivati, a to toga radi, što se baš pri ovom načinu ono didaktično načelo izvesti dade: Od poznatoga valja na nepoznato prelaziti a prijašnja obuka treba da budućoj za temelj služi.

Odlomak iz mojega putopisa.

Ele, kako se čovjeku šire grudi, kako mu od radosti srce bije, kada nakon duljega vremena ostavi častne prostorije školskoga doma, te krene put ladanja, u krug davno nevidjenih i negrljenih prijateljah i znanacah, da se odmori od neprekidna rada, da okriepi svježim zrakom ono, što prteno ovija, i bratskim razgovorom, kojî pamet razbistri, i bezazlenim veseljem, koje srcu godi. — Putem me zaokupiše svakojake misli o raznih stvarih, nu iskreno izpoviedam, da biela artija, a još manje bielo svjetlo takove u današnjih okolnostih ugledati nesmije. — — — Eto me u okolici zelinskoj! Sv. Nikola je revnim nastojanjem domoljubnoga i našincem dobro znanoga župnika dobio čisto odielo, ponosno mu se hram diže sred livade, a pred njime se uzporedalo njekoliko kućah, kao vjernih stražarah ljubimca božjega. — Što učitelju većma u oči pada, nego li škola, — a još mi draže bude začuv, da će se ondje

*) Kako će učitelj taktirati, neka vidi Klaićeve predapise pod naslovom: Sustavna obuka u krasopisu uz taktiranje. Dobiti se mogu kod Platzera u Varaždinu i kod Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

3. rujna izpit držati. Neideš dalje, mislim u sebi; dobro si došao, osvjedoči se kako mila mladež roda tvoga napreduje. Dan se izpita primače, a obćeljubljeni i revni kot. nadziratelj učionah veleč. gosp. Nikola Havliček, podjašprišt toga okružja, uzradova se, što se tako liepa kita gostovah na izpit sakupila, jer pogl. g. Drag. Domjanić kot. sudac s cienjenom si suprugom i jošte njeka gospoda to župnici, to častnici zauzeše u školskoj sobi sebi opredieljena mjesta. Izpit započe, i da u kratko rečem, zadovolji nas tim većma, što se je mjestni učitelj mnogimi neprilikami tečajem ove godine boriti imao. Tom prigodom pozva nas čestiti nadzornik na 11. istoga mjeseca na izpit u Vugrovac. — — — — — Sjedè nas četvero učiteljah u kola, pa putuj 11. rujna u gore naznačeno mjesto. Opet ljubezan doček, opet dosta gostovah, izmedju kojih bilo nas jedno sedam učiteljah, a i vriedni župnici cerski i kašinski neuzmanjkahu doći. Bože dragi! na svemu ti hvala, upravo se užismo slasti nutrnje. Da ti je bilo čuti tih liepih odgovorah, pa one otvorene pazljivosti i čiste besjede, kad revni župnik domaći stade vjeronauk izpitavati, nehotice bi njemu kazao: zdravljice ti cvalo i sve dobro u dio palo; ali kakovo udivljenje i uzhit srca našega, kada marljivi i pomni učitelj Gjuro Popović predje na razglabanje štivah, uzamši iz jednoga stavka obzir na naravopis, zemljopis i povjestnicu; pa da vidiš njihove risarije, mislio bi, da si u prvih razredih realke, a kada čuješ zrele odgovore mladeži, njihovo miloglasno i zvučno pjevanje, tada moraš ih srcu prigrnuti. To su ti sve sami sokolovi; na čelu je mnogomu napisano, da veleum u njemu driema! Pa sve to ide temeljito i skladno, da je milinje gledati i slušati. Slava tebi, naš vriedni učitelju, ti si shvatio zadaću svoju: samo i dalje tako, Bog te blagoslovio. Velečastni nadzornik školskoga toga kotara jezgrovitim slovom izrazi svoje najveće zadovoljstvo, koje ni sam izraziti nemogu. On nepropusti, kako vriedno i dostojno, pohvaliti mjestnoga župnika i učitelja; jer gdje se ovako dvoje složnih, uglednih silah, ovako dvoje značajnih i čestitih licah za prosvjetu pučku spoji, ondje mora blagostanje puka procvasti, osobito dok se ovaj naraštaj prikuči do kormila pučkoga gospodarstva i starešinstva. — Nu dosta je, štogod bi više napisao, bilo bi manjkavo; jere prava svoja čuvstva i ono uvjerenje, da nuz takove vještake učiona pučka najsvetije se svoje svrhe domašuje, ipak posve

Digitized by Google

izraziti kadar nisam. Samo to velim: tko hoće nutrnje radosti okusiti i napredak mladeži u naucih, te njezinu bogoljubnu i nevinu ćud očima gledati i u srcu osjećati, neka ide u Vugrovec, u najsvečaniji dan školni, naime na izpit. — — — Vratismo se kući, zabavljajući se svaki jednom mišlju, gojeći svaki istu želju, da mnogo takovih obzirnih, mudrih i čestitih nadzornikah školskih; mnogo takovih vriednih i cienjenih svećenikah, mnogo takovih prilježnih, marljivih, revnih i za svetinju obuke školske zauzetih učiteljah imademo, kô što jih taj dan poznavati učismo. — — —o—

Prinesak k priučavanju djece na dobro.

Nijedan narod nije u svoj svojoj cjelosti naobražen, niti to može biti; jer u svakom ima dobrih, valjanih, krepostnih, učenih, mudrih, ćudorednih i bogoštovnih ljudih; isto tako nepoštenih, nevaljanih, nećudorednih, bezbožnih, pogibeljnih i opakih ljudih. — Njeki imadu medju dobrimi vlastitostmi i običaji pomiešanih i zlih; a ima i medju opakimi i svemu zlu podvrženimi ljudmi opet takovih, koji imadu u sebi mnogo dobrih vlastitostih, s toga je mučno osuditi čovjeka na prvi pogled. Da to tako biva, svemu tomu uzrok su kruzi i okolnosti života, za početnog ljudskog odhranjivanja. Sve dakle, štogod odrasao čovjek radi, počelo je već klicati u nerazvitom djetetu, dakako u malom i neznatnom stupnju, da to jedva pozorno i razborito oko opazi, te tako diete već od koljevke počme upijati u se dobra ili zla ćućenstva i nagnuća i to onakova, kakova imadu njegovi roditelji, odgojitelji, odhranitelji ili oni, koji se s njim i oko njega bave. To je naravna i očevidna stvar, da diete rado sliedi dobre i zle primjere, n. p. srdita majka ili odgojitelica iz svojega srdita oka presadjuje u srce djetinjih grudih srditost i gnjev, iz česa se kašnje radja tvrdokornost, neposlušnost i druge zle posljedice. Sliedeć primjer drugih nauči se diete brzo lagati i krasti, akoprem u maloj stvari; ali će ono malo po malo i na veću opačinu prelaziti. Nu čim je diete koju pogrešku višeputah učinilo tim se je bolje utvrdila i ukorenila u njemu, te ga je tim teže od nje tada odvratiti.

Digitized by Google

Tako dakle u učionu dodju djeca sa uciepljenimi u se raznimi običaji, ćućenji i nagnući, što su jih kod kuće navikla; pa tako ima krotke i ponizne, poslušne i milosrdne, poslene i marljive, mirne i pozorne, ćudoredne i pobožne djece; — protivno pako žalibože! nalazi se gdješto neposlušne, svojevoljne, tvrdokorne, nemilosrdne, i glupe, kadšto i na druge razne pogreške sklonute djece; — nu ipak se dadu te pogreške, i mahne popraviti, izpraviti, te djeca na dobar pravac dovesti po marljivom, valjanom, pozornom i razboritom rukovodstvu, koje se po svrsi shodnih načelih i pravilih voditi ima. Evo jih njekoliko u tu svrhu:

Djeca se priučavati moraju: na radinost, redoljubje, točnost, čistoću, dobro vladanje, učtivost, udvornost, pokornost, istinitost i pobožnost. Od najveće je važnosti ovo priviknutje; jer u zaptu drži djetinje požude, odvraća od svake zloće, i zajedno radja nagnuća i vodi je k ćudorednosti. A k tomu će jih učitelj lasno priviknuti, ako u njih probudi glas savjesti, i ako jih prijazno u sgodno vrieme spominje: da na ovaj glas, kao na božji glas u svakoj sgodi i nesgodi paze, i uviek samo ono misle, ćute i čine, što savjest odobrava. K tomu je potrebito, da djeca marljivo u crkvu dolaze, u njoj se čedno vladaju, mole, pjevaju, i u svoje doba svetotajstva pokore i presv. Isusovog tiela primaju. Dobri primjeri roditeljah, učiteljah i svih, koji djecu okružavaju, služe osobito za uzor kriepostih, kojim jih nakititi želimo.

Nadalje valja naobražavati djetinsku volju sa hvaljenimi ćudorednimi istinami, da, što je dobro i krepostno u umu pronikne, i u srcu procvate, u volji pako rodom urodi, t. j. činom postane. Volja pako sama po sebi njeka je sliepa sila, kojoj, da se valjano razviti može, treba svjetlosti uma, — valja joj dakle dovoljan pravac dati, i na njem ju uvješbavati tako: da samo razum sluša i njemu se pokorava. Velevažna je pako volja, jer je plemenita sposobnost duše; od nje zavisi sva ciena i ćudoredna vriednost, te bi badava bilo naobražavati sposobnost uma, ako se ujedno i volja nebi naobražavala; jer bez naobraženja volje nije moguće čovjeka sposobnim učiniti, da teži za dobrim, a bježi oda zla, dapače takav um bi jedva čemu drugomu služio, nego samo zloći, da se vještije i mudrije u njoj kretati može.

Digitized by Google

Dakle za naobraživanje volje najbolje je sredstvo: prava vjera u Boga, kao najsvetijega i vrhovnog zakonodavca, najmudrijega vladara, najdobrostivijeg otca, sveznajućeg, najpravednijeg i svemogućeg sudca i nagraditelja u budućem životu; iz ove *vjere* proiztiče *volja* skopčana sa *strahom božjim,* i u tom se nalazi pravi temelj ćudorednosti. Bez sudjelovanja volje nevaljana su, a bez ljubavi ništetna sva djela; početak pako mudrosti jeste strah gospodnji. Kreposti ove napunjavaju grudi dječinske svetim strahopočitanjem, obogaćuju djecu sa svimi vrstmi potrebite znanosti, one probudjuju u njihovom srcu najsvetija ćućenja, one u zaptu drže i ravnaju pojavljene požude, čine jih umjerene u sreći, a pouzdane u nesreći, te jih naobražavaju za državljane zemlje i neba. — Badava je, gdje neima vjere, ljubavi, i straha gospodnjega; ta ondje neima ni krotkoće, ni pobožnosti, ni ćudorednosti, ni prave sreće; — gdje se je pako ovo nebesko bilje već zarana uvriežilo, ondje sve misli i rieči i svi čini pravim svojim pravcem udaraju put nebesah. (Gradivo o pobožnom Tobiji, Josipu egipatskom i sijaset drugih dade se upotrebiti u tu svrhu.) (Konac će sliediti.)

Glas vapijućega.

Čitajući naš mili časopis „Napredak", medju ostalimi u broju 15. minuloga tečaja, nadjem odmah u početku velevažno pitanje: „Jeda li je pučkim učiteljem sbilja još od potrebe tužiti se?" kažem, pitanje, koje s odgovorom svojim takovu istinu u sebi sadržaje, koja je bar, u ovo naše sadanje doba tako rekuć nepobitnom postala, ako se višje naše vlasti jednom pravo nezauzmu, da se tužna istina dokine. Pa ne samo u ovom pitanju i odgovoru, nego i u više brojevah časopisa našega čita se iz pojedinih mjestih vapaj zlo stojećih učiteljah i neuredan položaj seoskih učionah.

Ali dragi čitatelji i mila braćo učitelji! Što nam sve ovo u „Napredku" predpostavljeno jadikovanje pomaže? — Mi si moramo najprije staviti pitanje: Tko se sve iz medju onih, u čijih rukuh stoji spas nas vapijućih, našim „Napredkom" bavi, ili ako se bavi, tko od srca uvažuje sve tegobe po njem na svjetlo iznešene? Tko sva jadikovanja učiteljah i ine k svrsi shodne potreb-

Digitized by Google

štine pučkih učionah pozorno motri i razmišljava? — O! to je skoro sasvim dvoumno! — Jer, da su one rieči, koje su od postanka našega časopisa o poboljšanju stanja učiteljah i učionah na vidik stavljene bile, tako malene, kao što je zrnce sjemena makova, pa da su ista zrnca od ono doba u najtvrdju pećinu zrno po zrno bacana, bila bi se zaisto već i na pećini primila; — kud i kamo srdce čovječansko ganuti bi se moralo, kada bi savjestno promišljavalo, da je i učitelj iz kostih i mesa, komu je isto tako potrebno svakdanjega hljeba i potrebitih knjigah za naobraženje svoje vlastito, kao i svakomu čovjeku drugoga kojega staleža. — Dapače, kada se učitelj dosta neokretnom seljačkom djecom u školi stranom naučavajuć, stranom pjevajuć, stranom pako u inih propisanih predmetih dosta nagovori, a u nedjelju, ili koji drugi svetačni dan polag običaja crkvenih obredah napjeva, — nedvojim kada nebi svršiv ove dužnosti više hrane potrošio, od onoga, koji na hiljade na godinu danah gotovoga novca plaće vuče.

Riedka su župna mjesta, koja bi sa svimi ostalimi pristojbami učitelju jedan forint na dan nosila. — Pa ako je baš i samac, što će s otim u tolikoj skupoći, koja sada vlada, te dan na dan raste? — Ako je pako oženjen, joj si mu ga; onda jošte triputa gorje! Kako će življeti sa suprugom si i djecom, osobito u onakovom predjelu, gdje bi morebiti takov čestit red vladao, ko što u našem milom N..... kotaru vlada i gospoduje, gdje su većinom seoski sudci, prisežnici, starešine i ostali panduri sámi birtaši! *) — Tu se badava nova limitacija kruha, brašna i mesa na crkvenom trgu proglašuje; jer kod slavnih občinskih glavarah ostane ipak njihova stara najjača. Po ovakovoj samovoljnoj limitaciji trgovine, učitelj svojom kukavnom plaćom nije mogućan izhadjati, a boljšici se kakovoj nadati, jest skoro posve dvojbeno; buduć se kot. oblast u sadanje vrieme zahtjevom prostoga puka mnogo sklona pokažuje. **)

Učione u K. i R. bjahu ipak u vrieme prvašnje desetogodišnje upravljajuće protuustavne vlasti po nješto obskrbljene; jerbo imadjahu učitelji iz občinskih pašnikah njekoliko hvatih zemljišta

*) Je li to moguće? Ur.

**) I tomu će se, kako čujem, skoro naći lieka. Ur.

Digitized by Google

za porabu vrta odredjena. Ali čim se na ustavnu okrenulo upravljati u ovom kotaru, uzeše nam zemljišta i siromašne učitelje ostaviše bez grude zemlje tako, da sada učitelj želeći se kakovom zeleninom okriepiti, na prosjački način selo obtrkati ima, da šta dobije. — Zar je to liepo? — Odkle što boljega? — Gdje nam je ufanje? —

Iz ovih i drugih slučajevah, koji se ovdje potanko opisati nedadu, neka slavno čitateljstvo zrelo promotri, kakovu bi nadu u takovo stanje budućnost naša imati mogla? Te što bi stekli, ako bi dan i noć tegobe svoje u „Napredku“ opisavali i za pomoć vapili? Tim putem se sirota siromaku tuži, a pomoći ipak nemože da jedan drugomu pruži. *)

Ako dakle želimo postići barem ono, što sadanjega vremena duh neobhodno iziskuje, neklatarimo se više oko gluhih, sliepih i niemih, već kroz naš časopis svojski se poprimimo, te jedan kroz drugogu prosto načine i misli priobćujmo, kojimi bi se ne jedan, već svi učitelji naše domovine bacili u okrilje tamo, gdje se sbilja konačno odlučiti može i jednoć riešiti: što je učitelj? je li čovjek ili samo tegleće marše kod nebrižnoga gospodara? u koji red častnikah spada? tko sve s njime zapoviedati ima? Ovako, ko što sada stoji, stvar obstati nemože; — jer sadanje vrieme siromašni učitelj toliko gospodarah ima, — da nije mogućan svim odgovarati, niti nedospieva na sve strane zadovoljiti. Ta osim zakonite vlasti, ima kojekakovih zadjevicah, pojedinih oholih seljakah, koji se bahato hvale, kako svoga učitelja plaćaju i uzdržavaju, a već je bilo sgodah, gdje su htjeli učitelja takovi sami krenuti.

Nu neću nabrajati jošte i ostalih neugodnostih, kada učitelj i nehotice dodje sasvim nevin u sraženje s občinskom vlasti i t. d. Bože daj, da se to konačno uredi, drugčije zlo po učitelje i ćudorednost puka našega. J. V.

---

*) Valja se uztrpiti i durati, dok se ovo nemilo stanje nepromieni. Priznajemo, da u svakoj upravi imade mahah, nu naša visoka vlast, kao što je počela sve polagano uredjivati, doskočit će i ovome nedostatku, osobito čim nam se naša škol. vlast kod vis. namjestničtva namjesti, s kojom će naš revni vrh. diecezanski nadzornik učionah svojski o boljšici školarstva pučkoga moći djelovati. Ur.

Digitized by Google

Jedna računska igra.

Pogoditi kome, koliko novacah u džepu ima. Zadaj, neka sumu svojih novacah, što jih u džepu ima sa 50 umnoži; tom produktu neka 72 doda; od te sume neka 111 odbije: tom ostatku neka opet 39 doda; tu sumu sa 5 neka podieli, i neka produkt kaže, a ti ćeš mu pogoditi, koliko novacah u džepu ima, kad produkt sa 10 podieliš, ili što isto toliko čini krajnu nulu izbrišeš. N. p. ima 10 novacah $10 \times 50 = 500 + 72 = 572 - 111 = 461 + 39 = 500 : 5 = 100$, i izbrisana krajna nula ostaje 10. Ili ako nećeš da toliko traga zamećeš, a ti zadaj neka samo sumu svojih novacah sa 60 umnoži, taj produkt sa 5 podieli, i neka kaže iznos, od kojeg ćeš ti krajnu nulu odjseći, a što ostaje, to je suma njegovih novacah. (Škol. l.)

Dopisi.

S visočkih brdinah 4. rujna. Da nam je onoliko veselih viestih o naših pučkih učionah, koliko nam je crnih i žalostnih, nebi mnogi domorodac svoje inače vedro čelo namrgodio, te se u svom plemenitom srdcu i nehotice jadio. A kakovo bi morao čovjek srdce imati, da neosjeća nikakove nutrnje boli, kad vidi, da je stanje naših učionah, koje su izvor svega blaga liepe naše otačbine, mjestimice tako u kukavnom stanju, da nebijaše kukavnije niti za kobno absolutističko vrieme?

Nu u tom obziru govoreno je već mnogo od umnijih glavah; zato, ako se mi sami posla svojski nelatimo, naravna je posljedica, da će pred nas same zavriedjeni ukor padati, komu se možemo ukloniti, ako se mučne doduše, al ipak slavne radinosti nit najmanje neplašimo. Tješeć se dakle nadom ljepše budućnosti, donosim evo svakomu Hrvatu milu viest, kakovih da nam bude što više, vruća mi je želja.

Jučer bjaše na Visokom pod predsjedničtvom veleč. gosp. podjašprišta Josipa Mikca, i prisustvovanjem mnogih otmenijih licah, kao što i u nazočnosti mnogih roditeljah školske mladeži javni izpit držan. — Nu prije, nego li Vam objavim uspjeh ovogodišnjeg izpita, reći ću Vam nješto malo o postanku ovdašnje učione.

Bit će sada 3 godine, što je u visočkoj župi prostrana sgrada nastojanjem i trudom ovomjestnog žup. veleč. g. Vatroslava Vernaka podignuta i valjanim i revnim učiteljem Antunom Kovačićem providjena. Da je pomenuti gosp. župnik prije, kao što i poslje

Digitized by Google

gradjenja nebrojenih neprilikah imao, znano je mnogomu. Nu kao što svaki razboriti muž, tako niti on nehaje za takove stvari upravo ništa, tješeć se time, da vrši svoju dužnost pram Bogu i domovini, i nadajuć se, da će doći povoljnija vremena, ako ne prije, a to onda, kad bude u našem mladom naraštaju sada zasadjena klica k drvu ponarasla, i obilan plod davala. —

Jučer dakle, kako rekoh, bjaše javni izpit sazvanjem Duha sv. u 7 i pol satih otvoren. Iskreno izpoviedam, da su učenici i učenice tako dosjetlivo i otvoreno na sva stavljena si pitanja odgovarali, da se je svakomu prisutnomu slušatelju zadovoljstvo na licu zrcalilo. Izmedju sve školske mladeži dopadahu nam se najbolje učenici sa učenicami 3. razreda, kojih bijaše 50, i koji su tako u bibličkoj povjestnici i katekizmu, kao što u točnom razlaganju pojedinih stavakah iz ovog ili onog štiva hrvatske čitanke, kao što i u računstvu, tako na tabli, kako na pamet svoju okretnost i vještinu prisutnim slušateljem dovoljno pokazali.

Ovaku marljivost, valjalo je pohvatiti, i nagraditi, jer je stara rieč, da čovjek onako žanje, kako je i sijao. S toga ustane po dovršenom izpitu v. g. podjašprišt veselim i zadovoljnim srdcem, te prosbori ponajprije njekoliko riečih, s kojimi je onu na daljni napredak i marljivost obodrio, a ove opomenuo, da si djecu pod nipošto od polaženja učione neodvraćaju, nego pače svagda u učionu šalju, tim više, što su se sada podpunoma osvjedočiti mogli o znatnom napredku svoje djece, koji napredak im mora nutarnjost njihovu rajskim veseljem napuniti. Zatim napomene im jošte, kako su oni sretni, imajući kod kuće tako valjano uredjenu učionu, dočim su im predji veći jadnici bili, buduć su si morali u gradske učione šiljati svoje djece, kojih imade sada, koje u svećeničkom, koje u svjetskom stališu, te služe cieloj domovini u obće, a ovoj župi napose na čast.

Dovršiv tako veleč. podjašprišt, opazi jošte kotarski pristav pogl. g. Mirko Drenovački, kako je on naročito od županijskog sudca u tu svrhu poslan, da se osvjedoči, je li sbilja istina, da imade učenikah, koji su ili nemarno polazili, ili pako sasvim izostajali iz učione. Pa buduć je saznao, da imade roditeljah branećih svojoj djeci, koja bi često od srdca rado u školu išla, takovu polaziti, to im javlja, da će svi takovi ne samo u buduće, već i sada poradi svoje pogreške po obstojećih zakonih kažnjeni biti. Napokon porazdielio je veleč. g. podjašprišt darove, koji su se većom stranom u knjigah sastojali, od kojih je dva komada Leptira pogl. g. Slavoljub Zdenčaj, a njekoliko komadah „Vjenacah," i troškom Stojšićevim izdanih knjižicah pod naslovom: „Žitje sv. Aloizije Gonzage« občinski bilježnik Mirko Femenić uči-

Digitized by Google

oni za darove prikazao, kojom prigodom se plemenitim darovateljem u ime mladeži iskrena hvala izreče.

Toliko rodu na glas. K.

— U Voći 13. rujna. Kao što se koriti mora, što je ukora vriedno, tako se mora i hvaliti što je pohvale vriedno, te takova šta na vidjelo iznieti; a čin, koji ću napomenuti, doista je hvale vriedan. Mjesec rujan, miesec je žetve po učionah u gornjem varaždinskom kotaru, gdje se vidi, kako se je sijalo u drugom polječu. Ovdje naime traju izpiti po pučkih učionah; počeše 9. o. m. pa će se svršiti 17. Ja ću samo nješto o voćanskom napomenuti, komu sam prisustvovao bio. Dne 10. t. m. oko 8 satih uputi se veleč. g. Stj. Vuković, škol. kot. nadziratelj sa župnikom domaćim veleč. g. Jak. Radobojem u crkvu, kamo dodjoše i djeca sa svojim učiteljem g. J. Belčićem. Gosp. domaći župnik odsluži sv. misu uz zazivanje duha sv., te se po dovršenoj službi vrati sa g. nadziratelјem u svoj stan. U to doba dodje presvjetla grofica Ferdinandina Bombelles, rodjena Drašković iz svoga dvora Opeke ka g. župniku. Ona dodje na izpit voćanski. Odmah se uputiše svi u školsku sgradu, kamo dodje i g. B. Križnjak, mjestni školski nadziratelj i g. J. Šipek, občinski bilježnik. Najprije progovori g. nadziratelj Vuković kratak, nu u srce dirajući govor na djecu, da je vjera naime početak sve znanosti itd., zatim se pomolismo Bogu, nakon čega stade mjestni učitelj izpitavati djecu. Izpitav učitelj sve, što predaje u školi, progovori g. nadziratelj opet njekoliko riečih. Medju ostalimi kaza: da nije sa svimi odgovori zadovoljan bio, a to je i nemoguće, da bude onaj znao, koji nedodje po 104, 80, 60, 40 putah u školu. Medjutim bilo je i marljivih, koji su bili nadareni. Gore spomenuta presv. grofica dade 10 fr., da se marljivoj djeci nješta kupi, pa k tomu priklopi domaći g. župnik njekoliko forintih, te je načinjeno 12 prslukah za dječake a za djevojčice kupljeno je 9 pečah, a njekoji dobiše slikah. Naša presv. grofica, rodjena Hrvatica, trudi se i polazi i ostale izpite, kako sam čuo, te dieli dare, a možda će i to tko javiti: sjedi po 4, 5 satih medju djecom, žrtvuje sve, samo da bi se škole digle u miloj nam domovini. Dao Bože, ugledalo se više domorodkinjah i domorodacah u taj plemeniti čin obće štovane naše grofice. Napokon pjevala su djeca njekoliko komadah iz svojih čitankah, što se presvjetloj grofici veoma dopalo. Na svršetku zahvali veleč. g. nadziratelj presv. gospoji za darove i visoki posjet u ime djece našim milim jezikom. Zatim se uputi kući visoka gospoja a mi ju odpratismo sa srdačnim „živila!“

Gj. B.

Digitized by Google

Viestnik.

— Danas je domorodna učeća se mladež svih učilištah naših u razno vrieme i po raznih crkvah zazvala u pomoć blagoslov božji, milost duha svetoga, da nastavšim školskim ljetom Višnji joj bude u pomoći, da uzmogne um svoj obogatiti stupimice potrebnim znanjem, a srce i volju nakititi dragocjenim uresom svake dobrodjeteli. Učitelji već zasiedaju svoje stolice, nova radnja započima; bio jim Gospod u prilog, da savjestno izpune svoju težku dužnost i okuse slast nad dobrim napredovanjem marljive mladeži.

— U nedjelju 21. rujna bjaše kao svake godine obdržavan godišnji izpit u ovdješnjoj trgovačkoj učioni. Tomu izpitu pribivahu osim mnoge gospode trgovacah, preč. g. kan. Jandrić i gradski načelnik Vjek. Frigan. — Nemožemo ino, van posve pohvalno spomenuti revnoga učitelja trgovačkih znanostih gosp. Jos. Ferd. Devidé-a, koji je obsežnim svojim znanjem u toj struci doprineo, da je onakav liep napredak u rečenih predmetih polučen, što isto valja i o zrelom znanju vjeronauke. Veselje je bilo čuti, kako se je to sve podpuno odgovaralo a osobito nas uznesoše besjedovke čestitih mladićah Crnadka, Kiseljaka Majkića, i Šenoe.

— U Jakićevoj tiskarni dovršena su kako „Naše gore list" javlja, sljedeća djela: Hrvatske pučke propoviedi, tumačeće svu istinu bogoljubnih naukah i molitvah. Za tisak pripravljene milošću preuzv. presv. i preč. g. Josipa Jurja Strossmajera, biskupa, I. knjiga; zatim Liturgika ili obredoslovica, tumačeća obrede katoličke crkve. Za porabu gimnazijah, realkah, preparandijah i drugih višjih učilištah. Smrt Zmail-Age Čengića od Ivana Mažuranića. V. izdanje. —

— Mi imademo jošte njekoliko stotinah iztisakah od Redosliedja hrvatskih i ugarskih kraljevah, te pozivljemo svu p. n. gg. svećenike, učitelje i domorodce, ako takove žele imati, osobito da se medju mladež razture, neka nam to izvole javiti; mi jim svaki komad po 2 novč. nudjamo; isto tako imamo dovoljno podpunih iztisakah III. tečaja „Napredka" i od I. i II. tečaja jošte njekoliko iztisakah izuzamši prvi broj. Treći tečaj možemo ustupiti za 2 st. 50 novč. a drugi i prvi za 2 stot.

— U Varaždinu polazilo je minule školske godine 65 učenikah realku; 470 gl. učionu a 203 opetovnicu. — U Karlovcu bjaše na gl. učioni 158 učenikah i 168 učenicah te 200 opetničarah, a u Križevcu polazilo je gl. učionu 180 učenikah, a učenicah 158; glasbenu pako učionu 27. — U Samoboru bjaše ove godine na gl. učioni dječakah 149 i 42 opetničara, a na trivijalnoj djevojačkoj učioni 66 učenicah. — Da su nam stigla rukuh izviešća drugih gl. učionah naše domovine, bili bi radostno svoje viesti do na kraj iztjerali.

— Kako pišu „Pozoru" iz Osieka na izmaku praznikah, tamo je glede hrdjavoga stanja učionah povjerenstvo naredbom vis. namj. vieća po preč. duh. stolu djakovačkom izaslano svoj posao obavilo i, kako dopisnik veli, željeti bi bilo, da vidimo njegove posljedice. U istom dopisu navadja dopisnik svoje mnienje o osječkih učionah i napomenuv pravu potrebu realke u Osieku, kao gradu trgovačkom i obrtničkom, završuje dopis s uzdahom, hoće li ondašnja gimnazija jednom dobiti takovu sgradu, koja bi joj dolikovala, da prestanu dosadjivati pred sadanjom sgradom piljarice i sedmični sajmi, da prestane za vrieme predavanjah bubanj izpred nosa lupati.

— Naknadno na dopis iz Voće u našem listu, opisuje dopisnik „Nar. Nov." izpite u kotaru gornjo-varaždinskom, te u uvodu navodi njeke istinite rieči, koje ne samo piscu članka: Glas vapijućega, nego i mnogim učiteljem mogu dobro doći. (Dok se je živjelo pod samosilnim mačem, niesam nikada čuo totikog jadikovanja u toj vrsti. Ali odkako nas žudjene blage zračice ustavnosti ponješto ogrievaju, zapele su učione, te kako se odasvuda čuje, nazaduju. To su navadni ljudi zlobni, ljudi protuustavni, sada predbacivati blagomu ustavu; ali tu nije ni sienice istine. Ja polažem uzrok u naglo razdielenje političkih občinah u sudčije mrtve bez krvi

Digitized by Google

i života. Dok su obstojale političke obćine, kršćanski se je narod medjusobno podupirao, te nije trebao učitelj škriljakom pod pazuhom od sudca do sudca krvavo zasluženu si plačicu prosjačiti i mnogih neugodnostih preuzetnih sudacah podnositi. No ja se nemogu Bogu dosta zahvaliti, što u spomenutom kotaru ni o nebrižnosti aristokracije ni o nemaru obćinah obsvjedočiti se prilike imao niesam.) Izpitom na Voći, Vinici i u Petriancu pribivala je g. grofica Fernandina Draškovićeva sa svojim suprugom grofom Bombellesom, te do 40 fr. na darove izdielila, osim toga prisustvovala je tim svečanim izpitnim danom sva susjedna intelligencija, od koje valja spomenuti nadaritelje g. Iv. Hazlingera na Vinici i g. Šauera i Štosa u Petriancih, koji su pače i srebrnih novacah medju marljivu djecu porazdielili. Napokon izražuje dopisnik vruću hvalu podjašprištu onoga kotara veleč. g. Stj. Vukoviću. A i mi svim velimo srdačno hvala i želimo, da nam Gospod takove cienjene muževe i rodoljubive prijatelje škole uzdrži na mnogo ljetah. — Drugi dopisnik „Pozora“ iz dolnjo-varaždinskoga okružja opisuje isto tako dobar uspjeh izpitah držanih tečajem prosloga mjeseca u rečenom kotaru. Tu hvali osobito gosp. S. Gjergjia, učitelja u Biškupcu i veleč. gosp. B. Švelića podj. i župnika mjestnoga, te napominje, što mu je bilo vrlo neugodno čuti, da je učitelj g. Gjergji uzprkos svim prošnjam i molbam evo na izmaku godine samo polovicu svoje plaće dobio. Hvali napokon napredak glede obligatnih predmetah na školi bartolovečkoj i kneginskoj. — Bože daj, te na koncu ove školne godine takav liep uspjeh pučkoga napredka oglasio se po naših, a osobito po ovom školskom listu.

— Privatni djevojački zavod Klementine Bronnerove (duga ulica br. 327), koji je dosta znan našincem, započima usljed objave treći svoj tečaj današnjim danom. — Predstojnica toga zavoda obriče, da će i nastajućom godinom nastojati, da podpuno zadovolji i svojoj dužnosti i zahtjevom našega vieka u svakoj struci obučavanja tim više, što su joj izabrane učevne sile obećale, da će revno s njome u tu svrhu sudjelovati.

Natječaji.

— U Varaždinu mjesto katekete na trorazrednoj realnoj i skupa na gl. dječačkoj učioni s god. pl. od 525 st. zatim 60 st. nagrade za nedjeljnu obuku i po 52 st. 50 nv. za svaki paralelni razred, kakova su sada dva na gl. učioni otvorena. Medjuto nada je, da će se ta plaća putem svojim povisiti. Prijavit se valja do 15. o. m. preč. duh. stolu zagrebačkom i doći dne 5. i 6. studenoga o. g. na pismene i ustmene izpite. — U Stupniku (kot. okičkom žup. zagr.) m. učit. i org. s god. pl. od 315 st., njekimi štolarnimi pristojbami, zatim slobodan stan, uživanje oranice od $2^1/_2$ rali i 24 hv. drvah za porabu učitelja i škole. Rok prijave do 5. o. m. na preč. g. Jos. Sačića zač. kan. podj. i žup. u Stupniku. — U Vivodini (kot. lipničkom, žup. zagr.) m. učit. i org. Dohodci: god. pl. 315 st. orguljaška pristojba 30 st., slob. stan, 10 hv. drv. i njeke štolarne pristojbe. Rok natječaja do 25. o. m. na veleč. g. Jos. Mavretića podj. i žup. u Vivodini. — U Kutini (kot. moslav. žup. požežkoj) m. učit. i org. s god. pl. od 315 st. 20 st. za nedjeljnu obuku, 16 hvat. drvah za porabu učitelja i učione, bezpl. stan, uživanje vrta i oranice od 2 jutra i njekoje štolarne pristojbe. — Na filialnoj učioni u Ilovi (istoga kotara) m. učitelja sa 250 st, plaće, 12 hv. drv. za porabu učit. i učione, udoban stan i uživanje prostrana vrta i oranice od 3. jutra. — Rok prijave za oba mjesta do 31. listop. t. g. na veleč. g. Ivana Mikovića podj. i žup. u Ludini — U Maču (kot. belečkom, žup. varažd.) m. učit. i org. s god. pl. 315 st. i 24 st. u ime drvarine, slob. stan, uživanje oranice od $^1/_4$ rali i njekoje štolarne pristojbe. Rok natječaja do 25. o. m. na veleč. g. Miju Milkovića podj. i žup. pod Belcem.

Izpravak. U br. 24. III. tečaja „Napredka“ u dopisu „Učiteljska skupština u Križevcih“ ima se jošte primetnuti, da je u skupštini nalazio se takodjer vel. g. Stj. Valdec, žnpnik rakovački.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 2. U Zagrebu, 15. listopada 1862. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Zadaća pučkoga učitelja.

Stalež učiteljski u obće od velike je važnosti te ima osobit upliv na cielu občinu, pače dobrostanje občine zavisi stranom otuda, kako učitelj svojim dužnostim odgovara. Stanje učitelja u občini treba da je socialno; svi interesi občine imadu biti i njegovi. Učitelj može i mora, osim školskih i crkvenih, sve ostale socialne koristi svoje občine promicati, on može i mora dosljedno gledati i nastojati, da se blagostanje občine podigne, on mora u najširjem smislu rieči da bude socialno djelujući član občine svoje. Učitelj nije samo učitelj, nego i gradjanin i čovjek.

Od učitelja se najprije to iziskuje, da svoju občinu, svoje selo, svoj grad u svakom pogledu točno poznaje. A k tomu treba mnogo, na što se žalibože dan danas jako zaboravlja. Svaki učitelj, koji nepoznaje što točnije svoje obitalište i ljude u svakom obziru, koji nije motrio uzroke, s kojih se ovo ili ono dobro ili zlo u občini pojavilo, koji — jednom riečju — nije mozgao o praktično-socialnih načelih dobe naše, nemore kao čovjek i gradjanin na občinu svoju nikakova velika upliva imati, a još manje takav, koji bi dublje zasiecao u koristi občine, i sve njegovo djelovanje školno bit će samo jednostrano. — Učitelj, želeć da bude dobrohotan i znanstven muž, mora biti u stanju, da svakoga, kada je to od potrebe, izviesti o položaju mjesta, i kakvoći zemljišta itd. o podnebju, o cvjetani (flori) i živinstvu (fauni) svoga kraja, o proizvodih prirode i obdjelavanju, o poslovanju stanovnikah, o njihovih stanovih, odjeći, nošnji,

Digitized by Google

hrani, ćudorednosti i običajih, o zdravstvenom stanju, o razriečju, crkvenih odnošajih, političkom stanju občine, o bogatstvu i siromaštvu i njihovih uzrocih, zatim o ostalih družbenih odnošajih: o zakonu občinskom, načinu sjegurnosti, dogodovštini svoga sela, o znamenitih dogadjajih i sredstvih, da se stanje občine poboljša itd. Ovdje se učitelju pruža prilika, kojom može svoje djelovanje neposredno razvijati s praktične strane i obilnim plodom. Učitelj, koji je na to sve spreman, i za sve sposoban, zauzimlje u svojoj občini ono socialno mjesto, koje ga ide, i koje mu samo po sebi pripada bez ikakove njegove težnje ili zahtjevanja drugih. Takav je učitelj ponos svoga staleža i u tom ga smislu razumieva današnje doba. Učitelju valja poznavati družtvo čovječansko, a to je tako važno, ako ne važnije, od poznavanja prirode, ovo pako potonje uvjet je prijašnjega. Tko nepozna prirode, nije kadar poznavati ljudsko biće i njegove odnošaje; učitelju je pako nuždno, da ove poznaje, jer mu je dušnost djelovati na družtvo čovječansko. A mislim, da je za čovjeka, osobito za ljudskoga gojitelja ova struka znanja važnija, nego li znati razliku izmedju raznih vrstih mravacah i rakovicah, majmunah i šišmišah. Nadalje treba učitelj da bude u pravom smislu rieči snosljiv i činom čovjekoljub; jer u tom se sastoji neslužbena zadaća njegova bivstvovanja, što se sve opet na pedagogičkih načelih osniva. Kao što svoj nauk prilagodjuje ponjaću svojih učenikah, tako ima na nježan način ćud puka u obzir uzeti. Čovjek svaki subjektivno je ovlašten ono izpitavati i u srce si usaditi, što je istinito po predmetu i absolutnom mnienju.

Na njekih mjestih po Njemačkoj svjetovalo se je i nalagalo učiteljem, da o svojoj učioni i občini njeki sgodopis vode, u koji bi sve znamenite i izvanredne dogadjaje bilježili. Ovaj savjet ili nalog imao bi i u nas odziva naći. Pa to bi upravo potomstvu — jer njemu za volju takav posao biva — dobro došlo, kada bi svaki učitelj uz taj sgodopis sve odnošaje i stanje občine u onom smislu, koji gore napomenusmo, svestrano nacrtao. Zar nebi ovakovi rukopisi potomkom služili kao dragocjeni opisi mjestnih stvarih i najvažnije književno gradivo za povjestnicu družtva ljudskoga.

Napose valja se učitelju brinuti oko tjelesnoga uzgoja mladeži i to se ima kao bitna čest odgojivanja na javnih učionah smatrati uzamši u obzir i dječake i djevojčice. Tjelesno vješbanje treba da

Digitized by Google

bude spojeno sa svakom učionom, naravno drugčije za djevojčice, drugčije za dječake, drugčije u gradu, drugčije na selu. Kada bi država o tom kakov zakon stvorila, to bi doista od velike koristi bilo. Samo da napomenemo jednu udaljenu važnu točku. Otuda bi najprije sliedilo, da bi mladi ljudi njekim načinom pripravni bili za obćenitu obranu, godine vojničke službe mogle bi se prikratiti — barem za trećinu bez ikakova uštrba, kan da nebi bilo sposobnjakah za oružje i to uvježbanih. Tim načinom prištedila bi država više milijunah, a po sto tisućah rukuh, zabavljenih do sada mekaničkim oružnim vješbanjem, moglo bi se baviti poljodjelstvom i radnjom po djelaonicah i tvornicah, što bi opet miliune zaslužiti moglo. Tada bi bilo pri ruci dosta sredstvah, da se takovi zavodi tjelesnoga vješbanja ustroje i učiteljem njihove plaće poboljšaju, budući bi tim novih zaslugah za državu steći mogli.

Nu oko toga odgojivanja dužni su učitelji nastojati, jer imadu povjerenu si mladež ne samo na tjelu, nego i na duši odgojiti, pa ako jim se gorenavedeno pedagogičko sredstvo jošte i nenalaže, ipak bi si to sami naložiti morali. Mi smo dužni ideju tjelesnoga vješbanja smatrati kao nadopunjak javne gojitbe, kao sredstvo, koje jači i u zaptu drži tielo i dušu. Ta stvar u sebi uzeta ne samo, da je pedagogička, nego je ujedno čovječja i narodna.

Evo, od kolike je znamenitosti stalež učiteljski, kako duboko posiže u život ljudski; pa vrlo jih je malo, koji to uvažiti hoće. Ta nije tomu davno, što su učitelji ljudem bili za predmet, da jih na ruglo stave i šale s njimi sbijaju. Nu toga dan na dan sve više nestaje.

Po A. W.

Riešenje jednoga pedagogičko-didaktičkoga zadatka.

Gojitelju su silna pomagala u gojitbi nagrade i kazne; ali kako jedne i druge mogu biti na veliku korist, ako se s razborom i vješto rabe, tako s nerazborom i nevješto rabljene na veliku su samo štetu.

Nauk, što sadržava pravila, po kojih se imade diete izpravno do onoga stepena voditi, da k svrsi, koja mu je od stvorca odredjena, dospije, zovemo naukom gojitbe. Gojitbu ovu dielimo na

*

Digitized by Google

čovjekoslovje i *dušoslovje*. Prvo uči nas poznavati i razvijati tjelesne, drugo pako duševne sile gojenčeta. Nadalje dielimo gojitbu na kućevnu i školsku, koja opet svoja načela i pravila imade. — Razdjeliv gojitbu na kućevnu i školsku i promotriv njihovo načelo i pravila, kojih se gojitelj točno držati mora, velimo još i to da ne samo, što se svaki ovaj diel na pravilih osniva, nego da i pojedini načini o uvaženju svoja pravila imadu. Pustimo kućevnu gojitbu, te podjimo na školsku. — Svako načelo, rekosmo, imade svoja pravila; a sva pravila budi kojega nauka smieraju na jedno načelo; načelo pako smiera na jednu svrhu. Isto tako i školska gojitba samo za jednom svrhom ide, kojom gojitelj, gojeć djecu u strahu božjem i u duhu istine, do onoga ju stepena dovede, da, kako nauk veli, od čovjeka postane pravi čovjek.

Izvan kućevne gojitbe imade školska. Školska gojitba radi o tom, da se nedostatci djeteta, štono jih je s krila materina donielo, poprave, a opet da se ona dobra svojstva, koja je gojenče u učionu donielo, oplemene. Škola dakle popravlja i vodi na pravi put zabludivše, a oplemenjujuje tako tjelesne kao osobito duševne moći mladjahnoga djeteta. Ova školska oplemenitba imade u pojedinih slučajevih svoja pravila i načine, koji ju k svrsi vode. Medju inimi slučajevi sadržavaju se pravila i načini o dieljenju nagradah i kaznah u učioni.

Gojitelj postavši otcem množtva malenih, najsvetijom si i nepropustljivom zadaćom smatrati mora, da mu se staza u gojenju njemu povjerene mladeži nipošto nevijuga. Zato ima paziti u svih slučajevih, a osobito u dielenju nagradah i kaznah, da na stranputice nezaluta; jer je to stvar velevažna, koja malo zanemarena na veliku je samo štetu, a ravnim putom samo, koji mnogo kažiputah imade na druge krajeve, k žudjenoj vodi svrsi. — „Dobro se dobrim, a zlo zlim naplaćuje“ takova je rieč, nemože dakle učiona bez nagradaha opet ni bez kaznah biti. Nu nebi se smjelo tim pomisliti, da je kazna ova, kazna ona — kazna; nagrada ova, nagrada ona — nagrada, i da gojitelj u učioni svaku nagradu i kaznu u svako vrieme i bez stepena i odlučna postupka upotriebljavati može; jer niti je svako dobro jednoga i istoga stepena, niti svako zlo jednako zlo.

U tom slučaju vlada osobiti red, koji evo ovdje navadjam:

Digitized by Google

Kako je god gospodin Bog svako čovječansko biće drugim oblikom obraza nadielio, tako da jedno od drugoga razlučiti se može; isto tako usadi Stvoritelj svakomu posebnu ćud, poseban duh i rek bi posebno svakomu biću kretanje tiela. Gojitelj dakle imajući pred sobom toliku množ različitosti u ćudi, duhu i kretanju tiela, nemože jednim načinom svakoj ćudi i svakomu duhu zadovoljiti; jer će naći medju svojimi pitomci dječakah sasvim mrtve ćudi, naći će i žive, a naći će i polužive. To posliednje osobito se opaža u onih dječakah, kojim je kod kuće mrzla ćut u krv i mozag prošla, a došav u učionu medju inimi se sangvinici po malo na njihovu okrenula. Ova ćud i mrzla i živa, kao što u igri svoje djelovanje imade, tako isto i u nauku na napredak djeluje. S toga valja, da su gojitelju razna sredstva pri ruci, kojimi on svaku ćud promjeniti t. j. zlu dobrom zamieniti a dobru od zle sačuvati može. Za oto su mu pako velika pomagala nagrade i kazne. Govoreć o nagradah i kaznah najprije nam napomenuti valja, da jih imade naravnih, duševnih i materijalnih. Buduć pako prvo pravilo o nagradah i kaznah govori, da gojitelj vrlo riedko i samo u izvanrednih slučajevih nagrade i kazne podieljivati smije, s toga sliedi, da se najprije naravne, osobito duševne, pak onda materijalne nagrade podieljuju. Naravne nagrade mogu se sliedećim stepenom i postupkom upotriebljavati:

Prva nagrada, što ju gojitelj u učioni upotriebiti može, jest gladjenje dietinjega lica, treptanje po glavi i različiti načini nježna postupanja. Mnogi bi pomisliti mogao, da to gladjenje i treptanje nipošto medju nagrade spadati nemože; ali pogledajmo samo gojenče, što ono radi, čim je svoju zadaću dobro odgovorilo ili napisalo, a gojitelj ga potrepeće po glavi ili mu lice pogladi? Nepromieni li ono sasvim svoj obraz? A neće li ono jedva čekati, dok školski sat mine, da, čim prije kući dodje, roditelju ovo njegovanje, što si za osobitu čast drži, obznani?

Druga nagrada, što se u učioni upotriebiti može, jest, pošto je gojitelj gojenče pogladio, da se š njim i to po izpitanoj zadaći o njegovoj majci, otcu, braći, kako se naime zovu, gdje su? itd. razgovara i to umiljato, naravno da ne svaki put i sa svakim tako Ovaj način t. j. ovu nagradu diete si za veću drži, nego što je ono prvo gladjenje držalo. I u istinu ovo je osobito dobar način za po-

Digitized by Google

taknut ga na nauk; jer si diete tad najprije gojitelja velikim svojim prijateljem držati počima, pa si onda mali za čast još drži, što se učitelj š njime razgovarati hoće. Od sada počne diete sve dobro o svom gojitelju misliti i naravski umah to kod kuće roditelju kazivati. Po tom će uviek nastojati, da si čim prije tu slavu medju suučenici steče, da se učitelj š njim opet u razgovor pusti. — Rekao bi koji, da su to samo poticala na marljivost. A što mi drugo nagradami zovemo, nego poticalî na nauk, na marljivost? Tà nagrade su nam baš ta sredstva, kojimi se služimo, da marljivost u djeci potaknemo.

Treća je nagrada marljiva gojenčeta pohvala izvan škole; ako naime gojitelj reče svomu gojenčetu iduć iz škole ili drugom kojom sgodom: „Nu, Stjepane! samo dobar budi; ja sam do sada s tobom zadovoljan, i smatram te vazda kao dobroga učenika; samo nastoj, da se u nadi neprevarim“, i govori mu tada o ugodnosti, o zadovoljstvu učitelja i roditeljah, kada su djeca dobra. — Tako pohvaljeno diete umah će, čim kući dodje, kazati roditeljem o toj pohvali; a pametni bi roditelji onda djetetu reći imali i predstaviti mu, kako je to liepo, kad učitelj učenika pohvali, i kako to nje veseli, pa mu takovom sgodom svoje zadovoljstvo izkazati, čim ono od pohvale govoriti bude; jer će ono svaki čas jedno napominjati.

Poslje ove izvan učione sliedi javna pohvala u učioni, prigodom koje se odgojitelj na primjer ovako izraziti može: „Vidite djeco, ovaj je učenik marljiv, tako bi valjalo da svi budete; on se marljivo uči, pak evo i dobro odgovara; ele! da bi vas više moglo biti takovih itd. Ti se drži Stjepane, i ovi su drugi djaci marljivi, da te nepreteku i neosramote.“ Onda može učitelj jednoga izmedju učenikah izabrati, te ga k roditeljem istoga gojenčeta, što ga je pohvalio, poslati, da jim kod kuće kaže, kako je Stjepko danas dobro zadaću znao itd. Ono će diete brzo poslje škole kući poletiti i sakrit se u kakav kut ili drugu sobu, te će s veseljem prisluškivati, što onaj drugi govorio bude. Na mnogo načinah može gojitelj svoje gojenče naravno nagraditi, koje one nagrade nevidi; ali ju bolje ćuti, nego materijalnu nagradu.

(Dalje će sliediti.)

Digitized by Google

Razglabanje štiva 37. iz prve slov. čitanke za pučku učionu.

Učitelj neka djeci najprije sadržaj ovoga štiva pripovieda i razloži; pa to isto onda od učenikah zahtieva. Zatim otvore učenici stranu 46. prve slovničke čitanke. O kom se ovdje pripovieda? — Pripovieda se o njekom djetetu. Što se pripovieda o djetetu? — Pripovieda se, da je paslo kravu. Stjepane! Kako zovemo one ljude, koji s konji, volovi, ovcami itd. idu? Velimo da su pastiri. Ovo diete moramo dakle smatrati kao pastirče, jer je paslo — koga? — Paslo je kravu. Antune! kaži mi ti sam nješto o kravi. — Krava je životinja vrlo koristna, jer nam daje mlieko, sir i maslac. Tako je, ali naši ljudi krave svoje veoma slabo hrane, pa nedobivaju niti dosta mlieka, niti sira, a kamo li maslaca i masla. Zato vi, kada budete jednom svoji gospodari, nastojte, da jih bolje timarite, i trud će vam se obilato naplatiti. Gdje je diete paslo kravu? — Na tratini. Tratina se zove inače i cjelina i znači komad zemlje, koji se po više godinah neore, te nam služi za sjenokošu il pašnik. Što sam rekao Stjepane? Pokraj čega je diete paslo kravu? Pokraj vrta. Kod svake kuće ima obično vrt, jer bez njega nebi ljudi imali povrtja, a bez povrtja slabo bi se borme ljudi hranili. Vrt zove se i bašča, a u velikih varoših ima veoma umjetno ustrojenih vrtovah, koje perivoji zovemo. Što sam rekao Ivane? — Na što se je diete ogledalo? — Na trešnju se je ogledalo. Što je opazilo? — Njekoliko već zrelih trešanjah. Trešnja je drvo isto tako hasnovito kao što su kruške, jabuke, natipierke itd. Naložio sam vam, da ciepite i kod kuće koju trešnju, jabuku i krušku; jeste li to učinili? Dobro, vi ćete kroz koju godinu imati veliko veselje, jer ćete moći kazati: evo baš kušam plod zasadjenih svojom rukom voćakah. Stjepane! kakove trešnje opazilo je diete? — Crvene. Što ga je za njimi povuklo? Srce ga je povuklo. Srce ima ne samo svaki čovjek nego i svaka životinja, dapače i svako bilje; ali jedino čovječje srce dade se oplemeniti i na milosrdje ganuti; što sam rekao Pavle? Što je diete zatim učinilo? — Popelo se na drvo, ostaviv kravu samu. Janko! je li to dobro bilo, što je pastirče učinilo? — Nije. Zašto? — Jer je prestupilo zapovjed svoga otca, koji mu je naložio, da čuva kravu. Što je krava učinila, vidiv da

Digitized by Google

neima pastira? — Skočila je u vrt. Pa onda? — Jela po volji cviećе, zelje itd. a što nije pojela, to je pogazila. Što učini diete, pošto je to vidjelo? — Snidje brže bolje s drveta i pojuri u vrt, te stane nemilo kravu tući, da je bježeć od batinah još više pogazila. Djeco! čovjek ima dušu, srce, pamet i razum, on bi morao dakle vaviek milosrdno postupati s ovakovimi stvorovi. O djetetu ovom, budući je nemilosrdno postupalo s kravom, nemožemo inače misliti, nego da nije jošte polazilo učione; te mu moramo oprostiti. Drugačije bi to bilo, kada bi tko od vas, koji ste učenici te svaki dan ono čujete, što je Bogu i dobrim ljudem drago, tako okrutno postupao. Zato draga djeco! prije nego li šta radite, mislite uviek najprije, hoće li vam posao na dobro ili na zlo izaći; i zbilja, čovjek, koji svoje čine prije sa svih stranah promotri i prosudi, nikada nikakvoga zla učiniti neće. — Ostalo je otac sam razglabao.

Djeco! sad ćemo se još jedanput povratiti i ovo štivo na jezikoslovan način uporabiti. Filipe! Čitaj redom do prve točke. — F. čita: Njekoje diete paslo je kravu na tratini pokraj vrta, te jednom pogledavši na trešnju, opazi da već ima njekoliko zrelih trešanjah. — Ivane! kaži mi: koji samostavnici stoje u jednobroju, a koji u višebroju? — U jedinstvenom broju stoji diete, krava, tratina, vrt; trešnja pako stoji jedanput u jedinstvenom a jedanput u množtvenom broju. Ti Pavle! kaži: kojega su spola diete, krava, vrt i trešnja? — Dobro. Stanko! čitaj sada sve, što je u jedinobroju i u višebroju. — Njekoja djeca pasla su krave na tratinah pokraj vrtovah, te jednom pogledavši na trešnje, opaziše da već ima njekoliko zrelih trešanjah. Jandro! kaži mi, u kojem padežu stoji diete. — Stoji u prvom padežu. Kako bi ti to naredio, da bude diete stajati u drugom a krava u prvom padežu? — Krava njekojega djeteta pasla se je na tratini. Kaži mi to u množtvenom broju! Dobro. Josipe! Uvrsti diete u treći padež. Njekomu je djetetu krava s tratine umakla u vrt. — Milane! kako u četvrtom padežu? Njekoje diete je kravu u vrtu nemilo lupalo. Dragutine! dalje peti padež. — Ti nemilo diete! zašto tako okrutno postupaš s kravom, koja nezna što je lievo, što je desno. Mišo dalje. — O djetetu, koje zaradi pohlepnosti ostavlja svoje stado, nemožemo dobra misliti. Franjo! sedmi padež. S djetetom, koje onako radi, kao što je naše pastirče radilo, neka se nitko nedruži. Dobro, po-

Digitized by Google

vratimo se još jedanput. Franjo! „diete je paslo“, kakva je ta rieč paslo? — To je glagolj. Je li ovaj glagolj stoji u jednobroju ili višebroju? — Stoji u jednobroju. Zašto ovaj glagolj stoji u jednobroju? Zato, jer i samostavnik — diete — u jednobroju stoji. Tako je. Pridavnici i glagolji se uviek moraju slagati sa — samostavnikom u broju, osobi i padežu. Janko! kaži mi: stoji li ovaj glagolj u sadanjem, budućem ili prošastom vremenu? — On stoji u prošlom. Kaži mi ga u sadanjem. Diete pase kravu. A u budućem? — Diete će pasti kravu. Marko! potraži mi samostavnik s pridavnikom. — Zrelih trešanjah. Reci to u četvrtom, trećem, sedmom itd. padežu. Djeco! ja sam danas zadovoljan s vami. Držite se i nadalje uz nauk moj; vladajte se dobro pa ćete biti sretni. Uzmite sada tablice, dodajte svakomu samostavniku priličnoga pridavnika s glagoljem itd.

K. Rupel.

Prinesak k priučavanju djece na dobro.

(Konac.)

Dosta rano probudi se u djeci ćudoredni zakon, koji jim kazuje, što je dobro ili zlo; pa prem su još malena, ipak o svojih i tudjih činih već dosta zdravo i valjano sude, nu za podporu treba jim uvješbana i praktična razuma, koji da se naobrazi i uvješba, ima u kratko navadjati pojedine ćudoredne čine, iz djetinskoga kruga n. p. štovanje roditeljah, ljubav braće i domarah, opačinu kradje, laži itd., pa onda upitati: „da li je ovaj čin dobar il zločest, i zašto? — Valja (bez da se napomene il uvriedi ikoja poznata osoba) naprvo donieti takove slučajeve, koji su se već sbili pred djecom, n. p. razgledanje po crkvi, bacanje kamenjem po putu itd., i upitati: što sude o djetetu, koje se razgleda po crkvi? zašto takovo diete nečini dobro? — je li slobodno kamenjem nabacivati se putem iduć? zašto nije slobodno? — Neka djeca višekrat izreknu sud o svojih vlastitih *dobrih* činih, n. p. o marljivom polazku škole, o pokornosti prema roditeljem itd., osobito ako su takovi čini težkoćami skopčani. Osobito kod veće djece treba navadjati takove slučajeve, u kojih se prikazuje zlo kao ugodno, lasno i koristno; a dobro kao neugodno, težko i pogibeljno; da se djeca već zarana priučavaju dobro činiti, a bježati oda zla neuzimajući u obzir

Digitized by Google

ugodne ili neugodne posljedice; n. pr. moramo li uviek govoriti istinu? Zašto? — A kad bi se radi istine komu i zamjerili, bi li i onda istinu govoriti morali? pa zašto? O svakom pako ovom činu valja govoriti u svoje sgodno vrieme, kad se o tom prilika pruži i to ne prekoredno govoriti ili šešuriti se i kokodakati, jer puno riečih, a osobito u nevrieme izuštenih, udušuje najbolju volju.

U obće treba u svakoj prigodi djecu pozornu učiniti na ćudoredni zakon i glas savjesti, da smo naime dužni vazda činiti ono, što je pravo, dobro i pošteno, i to zato. jerbo je pravo, dobro, i pošteno, bez da gledamo na ugodne il neugodne posljedice; da cienu ovakvoga čina priznaju i najopakiji ljudi; da krepost najveću cienu ima; da od kreposti zavisi naše dostojanstvo i vrhovno naše odredjenje. — Nasuprot pako, da zločeste čine osudjuje isti razum i savjest naša; da jih ni opaki ljudi neodobravaju; da zločesta djela našu krepost upropašćuju, te nam uništuju visoko naše dostojanstvo. — Potrebito je, da djeca na pamet nauče njekoja razgovjetna i obćenita načela ćudorednosti, n. p.: Čini, što ti razum činiti zapovieda. Slušaj savjest svoju. Što želiš, da ti ljudi učine, to i ti njim učini; a što nećeš, da ti ljudi učine, neučini ni ti njim. Iz ovih i ovim spodobnih načelah prigodom obučavanja lasno je moći izvesti množinu dužnostih.

Ubavieštujuć djecu o Bogu i izvrstnostih njegovih valja upotriebiti povjestnicu staroga i novoga zakona, i iz nje u primjerih pokazivati: da sveznajućemu Bogu nemože biti ništa sakriveno; — da on usljed svoje pravednosti svaki dobar čin nagradjuje, a zločest kazni; da je Bog čovjeka nadario slobodnom voljom, kojom čovjek izabirati može dobro ili zlo (život ili smrt); nu da prava i slobodna volja u tom stoji, da čovjek upoznav istinu dobro odabere i čini, u kreposti napreduje, i jakom svezom svete ljubavi s Bogom sjedinjen živi; da Bog od nikoga neište, što se učiniti nemože, i ako propusti, da na nas napast kadšto nahrupi, neka nam ipak neuzkrati svoje milosti, pomoći i snage; kako bi nam napast potrebita bila, da se bolje učvrstimo u dobru, te osiguramo i umnožamo krepost našu.

Iz vjerozakonskih porabah, n. p. „Ljubi gospodina Boga svim srcem svojim, svom dušom svojom, svim umom svojim i svom sna-

Digitized by Google

gom svojom; a iskrnjega kao samoga sebe", ako to djeca dobro zapamte, lasno će izvesti otuda proiztičuće dužnosti.

U obziru naravnih posljedicah treba upoznati djecu: da nisu uviek skopčane dobrim činom dobre posljedice, a opakim činom zle posljedice; jer kadšto krepostne ljude gnjete svakojaka nevolja i nesreća, dočim opaki ljudi žive u izobilju svake razkoši i sreće. — Nu valja činiti pozornu djecu, da one ugodne posljedice, koje višeputah zlo imade, pravu korist pružaju; jer opak čovjek, premda nam se čini sretan, ipak prave sreće neuživa, u sreći bo svojoj niti je miran niti veseo, jer ga zla savjest neprestano muči, i grize ga u duši kao kakav nevidivi crv. — Nasuprot pako, krepostan čovjek u sred nevolje i nesreće svoje tako mirno živi u duši svojoj: da mu vasioni sviet oteti nemože njegova blaga mira i pokoja, i zato ako ma kakva nevolja nasrne nanj, on ipak mirno i veselo s pouzdanjem oči svoje diže pram nebu, jer znade, da tamo stoluje onaj, od kojega dolazi sva pomoć i utjeha, koju on tvrdom nadom izgleda, i zadovoljan u istoj svojoj nesreći moli: Otče naš, budi volja tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji.

Valja dokazati djeci u primjernih pripovjedkah, kako ista savjest krepostna čovjeka već na ovom svietu liepo nadaruje, kako on u ugodnih i neugodnih okolnostih života svoga u Boga čvrsto se ufajući svemu se dobru od njega nada, i kako takav čovjek neprestano napreduje u kreposti i savršenstvu svomu; a nasuprot kako opak čovjek, od zle savjesti neprestano mučen, nigdje nenalazi mira ni pokoja, kako on samomu sebi omrzne, kako svaki nepovoljan udes za pravednu božju kazan smatrati mora, i kako otvrdnuv u opačini svojoj, potrebitu snagu za poboljšanje svoga života sve više i više gubi, i od dana do dana sve dublje u opačine pada.

Dobri primjeri za potaknuti djecu na dobro i odvratiti jih oda zla, više djeluju, nego li svi nauci i opomene; — to tvrdi ona liepa izreka: „Ko što jedna svieća može užeći hiljadu svieća: tako i jedan jedini dobar primjer može prosvjetliti i pokazati put mnogoj duši;" nasuprot, „ko što jedna šugava ovca ošugavi sve krdo: tako i jedan opak primjer može okužiti nebrojene duše." — Primjeri imadu u sebi njeku tajnu moć, koja tako silno djeluje, da joj isti odrasli ljudi kadšto odoljeti nemogu.

Digitized by Google

Kod obučavanja mladeži treba u obće navadjati takove primjere, koji vode k svrsi ćudorednoga izobraženja, a to osobito, koje djeca shvatiti mogu; takovi su primjeri, koji u sebi sadržavaju način djetećega mišljenja i djelovanja n. p. Abelova zahvalnost, Abrahamova gostoljubivost, Tobijina trpljivost itd. U primjeru sadržane istine treba razgovjetno, živahno i potanko predstavljati tako, da djeca jasno uvide, što nasljedovati imadu.

Preostaje, da se djeca na marljivost privedu, a potaknut ćemo jih praktičnim putem po primjeru: Moja djeco! kamo god okom krenete, sve se miče, i sve radi; tamo male ptičice od rana jutra do kasne večeri svejednako cvrguću na slavu Stvoritelja, a u proljeću mekana gnjezda prave za mlade svoje, i kad se ovi izlegu, u svom kljunu nose jim potrebitu hranu. — Ovdje zuči marljiva pčelica, poletajuć s jednog cvieta na drugi, da sakupi sladki med, te se povraća u košnicu svoju noseći cvietni prašak, da sagradi nove sati. — Ondje je radin mravac već od zore, pa sve do sunčanog zapada na nogah, da svoju komoricu napuni obilnom hranom. — Dočim dakle nijedan stvor nije bez posla, — nemojte dakle ni vi, moja djeco! dangubiti i ljenariti se; i vam je Bog dao dobre oči, zdrave ruke, bistru pamet itd. da njegovom milošću okriepljeni radite; njiva, koju morate obradjivati, jest vaša duša; sjeme, koje vam sijati treba, jesu znanosti; a plod, kojega ćete žeti, jesu bogoljubna čuvstva, dobre odluke, i krepostna djela; sreća pako, koja će vam u dio pasti, jest božji blagoslov. — Dakle dobro pazite, moja djeco! da vas nieme životinje neosramote; vi ste sada u proljeću, u cvatućoj dobi svoje mladosti, stoga nastojte, da se svatko i nad vami veseli tako, kao što se veseli nad cvatućim drvetom, koje čovjeku obilan plod obećava u svoje vrieme. Uz to valja upotrebiti shodne i slične poslovice n. p. što tko djela, pred njeg i pada; kakva sjetva, takva žetva; kako si prostreš, tako ćeš i spavati itd.

Kad se u djeci već probudi nagon a iz ovoga nagnuće u obće na dobro, onda je lasno s njimi upravljati i voditi jih do naobraženja; ali ipak treba vazda paziti, da se nagon i nagnuće neizvrgne na zlo, gdjeno bi ćudorednost propasti mogla; jer kadšto biva vatra iz malene iskre, a kasno je gasiti oganj nad glavom; stablo dok je mlado, moći ga je previjati i pravac mu polag volje dati, nu

Digitized by Google

kad već drvetom postane, nije ga moći više nikako prignuti. Dakle sve nagone i nagnuća treba onako uvažavati, kako dolikuje svrsi kršćanskoga obučavanja. Mijat Govedić.

Učba za učitelje pučke učione.

Pomoćna knjiga za učiteljišta, učitelje i nadziratelje učionah.

Naše je pučko školničtvo posljednjih desetak godinah liepo napredovalo i sveudilj razvija se bolje i bolje. Napredak je očevidan u svakom obziru, tako i u načinu obučavanja, u obziru učbe u pučkoj učionici, od koje u odhranjivanju i naučavanju skoro sve zavisi; jerbo ako želimo imati dobru učionicu, koja će moći odgovarati shodno svojoj dvostrukoj zadaći, naime onoj odhranjenja i naučanja, mora imati dobra, vješta i sposobna učitelja, a ovomu je neobhodno potrebita valjana i čestita učba, brez koje nemože se u pučkoj učionici polagati valjan i čvrst temelj, dobar i jak za obću pučku prosvjetu i naobraženost, od koje opet zavisi duševno i materijalno blagostanje i sva sreća cieloga naroda.

Ako bi ova učba, što sam ju napisao za naše pučke učitelje, ikada ugledala bieli sviet, znam, da neće i nemože zadovoljiti svakoj želji i svakomu zahtjevu, zato molim, da se smatra za pokušaj. Zadaća, napisati učbu, koja bi bila i popularna i kratka i praktična, a uz to ne samo površna, nego koja bi i po svomu obliku i po sadržaju oplodila zajedno i pobudjivala, nije lahko, nego tek valja pokušati, da se može dostojno uvažiti velika potežkoća, koja je skopčana s poslom pisanja učbe.

Moja je glavna namjera bila, sastavljajući to djelo, ustanoviti čvrsto, odlučno i toplo ona načela učbe, brez kojih nemože se nikako napredovati u pučkoj učionici i postizati velika svrha obćega pučkoga naobražavanja u pravom ćudorednom smislu.

Ležalo mi je na srcu dokazati učiteljev pravi položaj i tako ga predstaviti, da ne samo svaki učitelj, nego i svaki roditelj, odhranitelj i prijatelj mladeži nauči se sve više i bolje počitovati zvanje pučkoga učitelja i odhranitelja, i tko se posveti tomu važnomu zvanju, da mu se posveti svom dušom i svim srcem.

Načela u toj učbi razvita crpljena su iz života i iz najboljih pedagogičkih starijih i novijih spisah, a mnogogodišnjim — trideset

Digitized by Google

ljetnim — vlastitim izkustvom tako su zasvjedočena, da jih mogu mirnom sviesti najtoplije preporučiti svakomu bratu učitelju; samo moram moliti, valja proniknuti u njihov duh, proučit ih dobro i prisvojit si jih, pak onda u ime božje u njihovom smislu raditi, djelovati, poslovati samostalno polag okolnostih, u kojih se tko nalazi, i tako će se za cielo moći postići željena svrhu. Od naših pučkih učiteljah zavisit će, da se predbroje na to djelo, pak će onda skoro ugledati bieli sviet, inače dakako ostat će u prahu, dok se nenadje rodoljubiva ruka, koja će ga podići iz praha, da ga moljci neraztoče.

Mijat Stojanović,
c. k. nadučitelj.

Dopisi.

— Na *Vinici*. Premda je njetko odavle javio bio u političke naše časopise, kako su izpiti u ovom kotaru obdržavani, ipak si za dužnost smatram nješto malo više progovoriti ob onom, koji u polovini prošloga mjeseca na Vinici obdržavasmo. Revni učitelj Štimali pokazao je tom svečanom za školu prigodom, kako more marljiv i obziran učitelj znanje slovnice medju učeću se mladež razširiti; jer mu djeca na stavljena iz slovnice naške pitanja, i prigodom razglabanja i tumačenja pojedinih štivah tako temeljito i zrelo odgovarahu, da je na sve prisutne radostno djelovalo. Isto tako milo nam bi čuti, kako su učenici iz drugih predmetah odgovarali, napominjući ovdje osobito vjeronauk, što se revnom nastojanju vjeroučitelja i mjestnoga ravnatelja zahvaliti ima. Najljepši pako ures toga dana bjaše presv. g. grofica Fernandina Bombelles-ova sa svojim cienjenim suprugom! Srce nam je od veselja igralo upaziv u njoj dičnu kćer naše domovine, vriedna potomka slavne obitelji Draškovićah, krv od krvi davnih junačkih Dragošah, koje rodna poviest zlatnimi pismeni upisà u pametar slave i ponosa naroda hrvatskoga. — Kako da ju slavom nenapomenemo, dočim kao član visoke naše aristokracije polazi naše škole i po 4 do 5 satih desi se u krugu malenih, radujući se napredku mladeži naše i darivajući upravo grofovskim darom zanemarenu do sada djecu pučku. — Pod izpitom čuo sam, da je presv. grofica nakanila svoju djecu u našem milom jeziku obučavati, koja me je viest upravo uzhitila; vidim bo u tom pravi dokaz rodoljublja njezinoga, smatram u tom iskrenu odanost pram rodu svom i srdačnu želju, da narodu našem iz pupoljakah na staroj plodnoj stabljiki niklih procvjeta stara slava, duševna snaga i svestrano blagostanje. Nemogosmo ino, van na javnost iznieti ovu domoljubnu pomisao počitane od svih grofice, nebi li i drugi članovi aristokracije naše zavrnuli stazom znanih djedovah

Digitized by Google

svojih, nezatajiv s kakovih god neznamenitih ili mozbit ništetnih razlogah krv i porieklo svoje, ugledali se u taj krasni primjer te osvjetlali sebi pred narodom lice, uzveličali slavu svojih praotacah, podupirali rodne naše zavode, nastojali oko naobraženja pučkoga te tako promaknuli tjelesno i duševno blagostanje roda hrvatskoga. n.

— U *Trstju.* — Od više mjestah naše mile domovine čuje se stanje učionah i učiteljah, nu iz gorsko-primorskoga kotara nečitah još ni slovca. — Sad će bit naskoro godina danah, odkada se je ovdašnja učiona uživotvorila, ponajviše nastojanjem ovdašnjega župnika veleč. g. Aug. Žagara duh. stol. prisjednika, koji se je upravo otčinski brinuo, da ovu stvar izposluje, što mu je sretno i pošlo za rukom. Ovaj dobročinitelj nije ni kasnije zaboravio učionu, nego ju u svem podupirao, a koncem godine darivao je marljiviju djecu srebrnimi novci. Isti gosp. sagradio je krasnu crkvu, u koju svakim danom očekujemo nove orgulje i za učionu pripravlja sva sredstva, koju želi čim prije sagraditi. Živio takav podupiratelj prosvjete narodne na mnoga ljeta i liepa mu hvala na takovu trudu. Više drugiput.

P. O.

Viestnik.

— Sl. zastupničtvo grada Koprivnice usljed zaključka svoga od 30. kolovoza o. g. učinjenoga povisilo je tamošnjoj podučiteljici Mariji Horvatovoj plaću sa 200 st. na 250 stot. i podielilo joj u ime revnoga njezinoga djelovanja osim toga primjernu nagradu.

— Odbor pokrajinskoga sabora dalmatinskoga uvidivši veliku potrebu pripravnikah učiteljskih i njihovo tiesno ekonomičko stanje ustanovilo je za učevnu godinu 1863. više podporah ili podarakah za one pripravnike, koji bi se osobito u znanju slavjansko-dalmatinskoga (sic!) jezika i znanosti gospodarstvenoj odlikovali. Poimence pako odlučilo je u ime pripomoći jedan podarak od 50 st. za pripravnika učione zadarske, drugi za pripravnika učione dubrovačke, a isto tako dobio bi takav stipendij onaj, koji bi se na spljetskoj učioni odlikovao, ako se po slučaju ondje osnuje.

— Kako su politički časopisi viest donieli, da je poznati na varaždinskoj gimnaziji učitelj Křižek izabran ravnateljem realne gimnazije u Taboru u Českoj, preporučio je „Pozor“ osobito Karlovčanom osnutak takove u sriedi njihova grada. Takovih realnih gimnazijah ima već dosta po Njemačkoj, te bi od osobite koristi bilo, da se jedna takova i u našoj domovini, osobito u Karlovcu, gdje je gimnazija i realka potrebita, a ustrojenje takovoga zavoda s manjim troškom spojeno, podigne. U realnoj gimnaziji, gdje ima njekoliko predmetah, koji se moraju na gimnaziji isto onako učiti, kao i na realki i obratno, ima školska mladež najljepšu sgodu tako se naobraziti, da more s nje nastaviti svoje nauke na sveučilištu i na tekniki. Eto liepe sgode, da se Karlovčani ugledaju u braću našu Čehe! —

— Početkom školske godine biva prelaz ili miena učiteljah po razredih na glavnih učionah, gdje je to uvedeno. Čujemo o tom neugodnih viestih iz Karlovca, koje su povoda dale i novinarskim prepirkam. Ustmeno smo doznali za slična učiteljska nesporazumljenja u Križevcih. Bilo bi i sbilja vrieme, da se o toj stvari jasan zakon skroji. Dosadanja naredba glede prelaza učiteljah slovi: da se takov ondje ustanovi, gdje to okolnosti (— nu koje?) i sposobnosti učiteljah sa sobom donose. Svakako nam je pako vrlo čudna stvar, kada moramo čuti, da se je njeki

Digitized by Google

učitelj i ravnatelj poslje „Veni sancte“ na učiteljskom sastanku izrazio: „Moja gospodo! mi moramo njemački predavati, ma se i nigdje neučio, a bez toga mora već jednom biti kraj tomu horvatenju!“ To su tužni pojavi izrodne učiteljske glave! — Prelaz učiteljah objektivno uzet od velike je važnosti, pa s toga kanimo gdje na skoro o tom svoje mnienje s više gledištah izraziti.

— U narodnoj tiskari dra. Lj. Gaja tiska se: Samuel, car bugarski, drama u stihovih od gimnazialnoga profesora dra. Iv. Evg. Kiseljaka; i Arkiv za jugoslavensku povjestnicu knjiga VII. — Izpod tiska su izišli listovi o londonskoj izložbi od Drag. Lambla; pretiskani napose iz Narodnih Novinah. — U Jakićevoj tiskari dotiskani su spisi o zadrugi naroda hrvatskog od g. Ferića; zatim Trnule, razlike pjesme Lj. Vukotinovića — U tiskari Drag. Albrechta: Švelčeva propovjednika IV. svezka. — Isus prijatelj malenih, molitvena knjižica za djecu V. izdanje. — Dragoljub II. tečaj, hrvatski kolendar za godinu 1863. od Gjure Deželića. — Izvrstna drama: „Pad srbskoga carstva“ nagradjeni prevod dra. Demetra latinicom i cirilicom. Francezka slovnica od Dragoile Waldherove. Napokon: Vjeronauk za više gimnazije od slavno poznatoga biskupa Martina: prevod je od više mladih svećenikah i s dobra pisanja poznatih književnikah. (Gl.)

— Opetovano pozivljemo naše vrědno učiteljstvo, da se predplati na „Zoru“ učiteljski koledar za g. 1863. od A. V. Truhelke. Ako mi, kao učitelji, kao gojitelji rodne mladeži i trudoljubivi sinovi otačbine svoje nekanimo podupirati domoljubno poduzeće revnoga člana našega učiteljstva, tada se okanimo misli, kano da smo učitelji, kano da može naše nastojanje i požrtvovanje ožudjenu po nas samih svrhu postići t. j. vlastito naobraženje i naroda našega blagostanje. Predbrojit se može na rečeni koledar i kod ovoga uredničtva uz cienu od 1 st. 20 nv.

Natječaji.

— U Zagrebu na gl. kaptolskoj učioni mjesto učit. sa god. 500 st. i desetogodišnjom doplatom od 50 st. Prijavit se valja kr. namj. viećn do svrhe o. mjeseca. — U Ravnojgori (okr. vrbovsko žup. riečka) m. učit. s god. 315 st. pl., 12 []hv. drvah, sjenokošom na 5 ralih i slob. stanom. Molbenice imadu se na občinu ravnogorsku upraviti i do 15. stud. o. g. poslati po rukuh veleč. g. Iv. Soića kot. škol. nadziratelja u Mrkopolju. — U Jelenju (okr. bakarskom) m. učit. s god. 395 st. i sl. stanom. Rok prijave na občinu jelensku do 31. listop. o. g. po rukuh preč. g. Mat. Žuvičića kan.. podj. i kot. škol. nadz. u Bakru. — U Novom (okr. vinodol.) m. učit. i org. s god. pristojbom od 384 st. 30 nv. i bezpl. stanom. Rok prijave do konca listopada t. g. na preč. g. Vinka Žanića kanonika čuvara i kot. škol. nadz. u Novomu. — U Varaždinu m. podučitelja na gl. učioni s god. pl. od 315 st. — Rok prijave sada traje.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovani za učitelje: Josip Barbarić u Vuki; Škender Dončević u Levanskoj varoši; Bratić Franjo u Hraščini; Deželić Mirko u Ljubeščici; Novaković Ljudevit u Krapini; Korbar Franjo u Oroslavju; Baloković Bartol u Rakitovici: Molnar Ivan u Čabru i Petranović Andr. u Kraljevici.

— Novčani prinesci za pogorjeloga učitelja Lovru Ježeka na Bistrici. Gg. Galjuf pl. Rob. učit. 50 nv., Osbolt Pav. učit. 50 nv., N. N. iz Zem. 50 nv., Ergotić Nik. žup. u Podvinju 75 nv., Žigman Ant. učit. 50 nv. — Svega skupa s prijašnjimi svotami 100 st. 19½ nv. i 1 dvad. sreb.

☛ Molimo sl. čitajuće občinstvo, neka se jošte za vremena na naš list predplatiti izvoli, da nam odpremanje istoga bolje za rukom ide. Uredničtvo.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 3. U Zagrebu, 1. studenoga 1862. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pól godine polovica.

Misao o narodnoj učioni i narodnih učiteljih.

Osnovno kamenje za sgradu narodne prosvjete, bez koje se narod nepoznaje, neodlikuje, neživi: jesu narodne učione. One su odredjene da u narodu pobudjuju narodni duh, narodno osjećanje, narodni ponos. U narodnih učionah, narodnim mliekom zadojena djeca, jedva se već ikad od naroda svog otrgnuti, odaljiti i otudjiti daju. Ali da narodne učione zbilja odgovaraju tolikom svom zvanju, valja da budu u pravom smislu narodne. Knjige, pojmi, način i svrha obućavanja: sve treba da duhu vlastitog naroda odgovara, i da se s njegovom narodnosću podpuno slaže. Inače narodne učione nisu nego bezplodna njiva, na kojoj ni najbolji trud nemože imati žudjena uspjeha; one su stablo bez voća; livada bez paše, vrelo bez vode. Ali da narodne učione cvjetaju, da na korist budu, da dobar i čestit plod prinesu, treba da učitelji kod istih: duševni, prosvietljeni i narodni muževi budu; da se medjusobno ljube kao jedno tielo, da revno dužnost svoju ovršuju; da jedan drugoga proti javnom napadanju i preziranju štiti i brani; da budu jednom riečju, kako imenom, tako i djelom učitelji. Po njivi se poznaje radilac, a radilac jamči za dobru radnju, za bolji plod, za najbolji uspjeh. Nesposobni, nevaljali, hladni i bezznačajni učitelji u narodnih učionah mogu se prispodobiti rezaču, koji neznajući kako rezati treba u vinogradu, utamanjuje trs; mogu se prispodobiti sijaču, koji neznajući kako se najbolje sije, kvari i najbolju zemlju, na kojoj radi; mogu se prispodobiti krojaču, koji nezna-

Digitized by Google

jući pravog kroja, ošteti i svitu i haljinu. Nerodoljubivi pako učitelji nisu prijatelji, a kao takovi učitelji nemogu biti učitelji u narodnih učionah. Učitelj prijatelj, pa da je i slabiji u nauci, može mnogo svom narodu dobra učiniti: prijatelj pak i uman učitelj, jest najbolji sveštenik na žrtveniku narodne prosvjete. — Na čvrstu temelju počiva čvrsta i dugotrajna sgrada. A pošto u prirodi neima skoka: s toga se i narodna prosvjeta nemože uprav stvoriti bez dobrih narodnih učionah. Posijano zrno pušta klicu i žile, bude stablo i radja voće; a što je preko reda nemože biti probitačno; više škodi, nego što pomaže; nevalja. — Budući pak da su učione narodne od obćenite i poglavite koristi narodu; treba da jih narod nezapušta. Svaka podpora, koju narod svojim učionam pruža, jest miomirisan tamjan, koji se žrtvuje narodnoj prosvjeti. Tri su dakle upravo potrebite stvari da narodne učione budu baš upravo onakove kakve biti imaju: knjige sastavljene posve u narodnom duhu, sposobni i voljni učitelji, i domorodna podpora od strane naroda. Knjige; jer kakovo je sjeme, takav i plod: sposobni i valjani učitelji; jer kakav je radilac, takva i radnja: — podpora od strane naroda: jer što se bolje u kola upire, to se i bolje okretju, bolje se napred koturaju. — Svaki grad, i nesamo grad već svako selo mora imati narodnu učionu: što jih ima više, to bolje; boljma se k svrhi prilazi; bolje se svrha narodne prosvjete postigava. One su i kako potrebite kod naroda visoko i svestrano razvijena, a najpotrebitije su kod naroda, koji se stoprv u svomu razvitku nalazi; i ne samo najpotrebitije, nego još i najneobhodnije; a u koliko se više kao takove narodu ukazuju; u toliko više pozora i obzira narodnoga zaslužuju. K. B.

Riešenje jednoga pedagogičko-didaktičkoga zadatka.

(Nastavljenje).

Upotrebiv gojitelj ove nagrade, koje se stranom duševnimi zvati mogu, treba se upustiti u nagradjivanje materijalno; jer čim je gojenče ovako nagradjeno, ono će bez prestanka nastojati, da si još veću slavu steče; djeca bo u obće jako su slavohlepna. I to slavohleplje može učitelj najprije u učioni opaziti. Ako li bi učitelj

Digitized by Google

sad već nagradjivati prestao, djeca bi mu jedno doba napredovala; ali čim bi opazila, da više gojitelj niti koga hvali, niti o marljivosti što napominje, prestala bi biti radina i nebi upravo s toga uzroka napredovati htjela, što nedrže onda više nauk za moraš, nego za dobru volju. Učitelj dakle nesmije prestati nagradjivati, nu tim se neveli, da bi onda morao uprav svaki dan nagrade dieliti; to smo jur napomenuli, dočim kazasmo, da se nagrade i kazne vrlo riedko podieljivati imaju i samo u izvanrednih slučajevih. Ali da bi gojitelj sasma nagradjivat prestao, na veliku bi mu štetu za pitomce bilo, a njemu nebi uspješna gojitba postala. Zato čim je gojitelj već sve napomenute naravne nagrade prošao, valja, da za kratko vrieme i to velikom svečanosti na materijalne nagrade prodje.

Čim je gojitelj naumio dakle kojeg izmedju svojih pitomacah materijalno nagraditi, treba mu, da si za prvu takovu nagradu izabere najmanju stvar i to od najmanje vriednosti. K tomu će pako najshodnije biti, da si načini sam ili si dade tiskati one male pohvalnice, koje izgledaju poput posjetnicah, od debljega papira i onako liepo rezane, te je na njih obično kao mali okvierac naštampan, u kojem stoji velikimi pismeni napisano „Pohvalnica.“ Ovakovih si jedno desetak uviek drži u školskom stolu, pa onda, kad hoćeš, da koga nadieliš, samo izvadi, napiši mu ime, podpiši sebe pa mu daj. Nu smije li gojitelj samo napisati i predati mu? To smo napomenuli. Kod prve ovakove pohvalnice gojitelj mora dobro paziti, da je nepredade djetetu onako hladnokrvno; nu opet s druge strane kod dielenja mnogo govoriti nesmije.

Davajuć učitelj prvu pohvalnicu imade ovako postupati. Izpitav gojenče, koje je naravski dobro odgovoriti moralo, reče učitelj najprije n. pr. taj se naučio; taj znade; nu gledaj! gledaj! ovaj se drži nauka itd., pak zatim uzme onako svoj ključić iz džepa, da ga svi učenici gledaju; on šuti i gleda jih, zatim ide k stolu i otvori onu škrinjicu. Naravski da ima sam svoja pera i svoje crnilo; ali u tom slučaju neka neuzme svoje sprave, nego neka upita to od učenikah: „Koji imade crnila i pero?“ Na to će svi: „Ja, ja imam! Sad dade si donieti na stol crnilo i uzme od kojeg mu drago pero. Svi će sada umuknuti, a gojitelj izvadi jednu pohvalnicu i piše ju za onoga, kojega je izpitao. Takova će prigodom pisanja učiteljeva tihoća u učioni vladati, kako nikada nije bila.

*

Digitized by Google

Napisav gojitelj pohvalnicu, ustane i držeć ju u ruci, govori istomu i svim njekoliko riečih te ju onda svečano onomu dade, komu je dati naumio. Poslje škole neka učitelj dobro motri svoje učenike; jer će stalno opaziti, kako poslje nauka svi na onoga nadarenoga nasrtaju i pitaju ga, što je dobio. A on, koji je sbilja nadaren, šta će onaj činiti? Kakovo će u njega veselje biti? Svi poznani i susjedi i domari znat će o njegovoj pohvalnici, a njegovu veselju ni kraja ni konca.

Kad je učitelj ovu prvu pohvalnicu podielio, neka nečeka dugo vremena, dok ju bude opet drugomu kojemu ili onomu istomu dao, nego neka za njekoliko danah opet kojemu podieli. Još nješto o prvoj pohvalnici t. j., pohvalnicu prvu mora učitelj nastojati, da najboljemu izmedju svojih učenikah dade, ili barma onomu, za kojega zna, da ga saučenici najboljim drže; jer bi se to učenikom krivo vidilo, kada bi onaj najprije pohvalnicu dobio, koji je samo jedanput znao, a prije nije bio marljiv. Nu opet polag pravila mora gojitelj i onoga nadariti, da ga tim na nauk boljma potakne. — Da gojitelj pako imade više nagradah ove vrsti, to si neka dade raznih pohvalnicah natiskati t. j. jedne, gdje je manjimi i prostimi pismeni napisano „Pohvalnica“ i onda prostiji okvierac, a onda, gdje je ljepšimi slovi napisano i gdje je ljepši okvierac; jer da bi uviek jednake vrsti dielio, nebi djecu zanimalo. Ali i tu opet paziti ima gojitelj, da onomu, koj docnije dobije nagradicu, nedade od one iste vrsti, od kakove je dao ovomu, koji je već njih pet ili više dobio, nego onim istim stepenom vrst po redu, kako i onomu s početka. — Nu niti ovo nagradjivanje neće moći u učioni dugo obstojati; jer diete uviek nješto nova želi. Samo jedno vrieme zanimati će jih to, ali kad jednom opaze, da su već mnogi tako nadareni, neće se više onako za nje boriti, kao što su to s početka činili; zato neka učitelj bude spor u nagradjivanju i neka samo onomu daje, koji će se osobito odlikovati u nauku i ponašanju. — Kada usuprot uvidi gojitelj, da već drugih nagradah treba, neka si potraži najpriličnije za pohvalnicami nagrade, a to će naći u kipcih i slikah. — Kipci dakako nesmiju bit kakove god risarije, nego slike svetih ili sveticah. Kad učitelj hoće, da nadari prvoga kipcem, treba najprije, da mu izabere njegovoga imenjaka, pak ga onda neka na prvo mjesto metne i uzamši cieli kupić kipacah, dadę

Digitized by Google

onomu jedan, koj ga zasluži. Učitelj mora tom prigodom više kipacah u ruci držati, da drugi učenici vide, da jih još imade i da si predstave, kako će i one njetko dobiti. Glede kakvoće i stepena, kojim se imadu dieliti ove slike, ista su pravila, kao što stoje o pohvalnicah. Nu to se razumije samo po sebi, da dar priličan bude onomu, komu se daje, te nebi možda gojitelj onomu kipac dao, koji jih kod kuće više ima, nego li on.

Zatim može gojitelj siromašnijim učenikom za nagradu davati pera, papir, držala itd. Nu i sve ove nagrade moraju biti onim stepenom i postupanjem dieljene, kao što smo rekli u prije navedenom slučaju. — Kad je gojitelj i s ovimi nagradami na kraj došao, onda tekar treba, da pojedine dobre učenike knjižicami poučnimi nadari, kao što su n. p. „Spisi za mladež“ od Šmidta; „Tri lipe“, „Sv. Alojzio“, „Vilim Tell“ itd. Zatim molitvene knjižice, kao što je tomu najshodniji molitvenik „Isus prijatelj malenih“ i druge slične. U mnogih se učionah ovakovi poveći darovi samo na javnome izpitu diele; ali se mogu i tečajem godine i to riedko, jer su skupi, podieljivati najboljim učenikom, a osobito onim dobrim siromašnim, koji si molitvene knjige pribaviti nemogu. — Ovi darovi imaju se svečano i njekim proslovom na mladež podieljivati, kao što to na javnih izpitih biva. Imade još mnogo raznih knjižicah i drugih darovah za djecu, koje si učitelj na volju izabrati može. — Samo dao Bog svakomu učitelju takove učenike, koji će vriedni biti nagradah, da se nebude morao malo drugačijimi protivnimi sredstvi poslužiti, a to su kazne. (Konac će slieditи.)

Jedan sat zorne obuke u prvom razredu.

(Od Ljud. Modeca.)

Djeco, kažite mi o čemu smo jučer govorli? O školskih stvarih. Kaži mi njeku školsku stvar Antune! Milivoje! Petre! itd. Iz česa je knjiga? Iz papira. Reci to bolje Autune! Knjiga je iz papira. Kaži mi diele od knjige! Knjiga ima liste, korice i hrbat. Kakove su boje listi? Biele boje. Ja sam vidio liste zelene boje. Kakovi su to listi bili? To su listi od drveća. Danas mi je donio listonoša list. Kakvi je to list bio? Što znači dakle sve rieč *list?*

Digitized by Google

Što ima još knjiga? Korice. Iz česa su korice? Iz lepenke. Zašto su korice na knjigi? Iz česa je hrbat na knjigi? Iz platna. Zašto je iz platna a ne iz papira? Tko pravi na knjigi korice? Knjigovezac. Tko mi zna kazati pripovjedku o siromašnom knjigovežcu, što sam vam ju pripoviedao? Dakle pripoviedaj Dragutine! Njeki siromašni knjigovezac imadjaše jako malo posla, te si nemogaše držati djetiće, nego moradè uviek sàm raditi. Na jedanput oboli i to opasno tako, da si nemogaše ništa zaslužiti. Siromašna mu žena i diete bjahu u najvećoj nevolji i nuždi. Liečnik je doduše došao i prepisao liekariju, nu ta je mnogo stala, a u kući nebje više ni novčića. Majka se plakaše s djetetom u kutu, samo da ih otac nevidi. Najedanput pako ustane majka i nzme u ruke svoju staru molitvenu knjigu i zače moliti. Mali Milan, jedva što mogaše nješto progovoriti, začme majku moliti: Daj mi majko, molim te knjigu! Majka mu dade staru njekakovu knjigu. Milan pako nehtjede iz te knjige moliti, nego moljaše majku, da mu dade onu liepu knjigu, što je na ormaru ležala. Majka mu udovolji želji i dade mu tu knjigu. Milan ju primi veselo u ruke te stane listove premetati i nješto govoriti kao da bi iz knjige molio, dok najedanput glasno neuzklikne: Majko, vidiš kakvi sam kipac našao! Majka pogleda taj kipac i opazi na svoje udivljenje, da je to banka. Odmah izviesti i otca o nenadanoj pomoći, koji se sada istom sjetio, da je tu banku prije njekoliko godinah u knjigu metnuo, kad je i knjigu majki k imendanu poklonio bio. Majka nije tih novacah za onda trebala, te su tako u knjizi ostali. Kako su joj sada dobro došli! Sada je odmah nabavila sve ljekarije, što je liečnik naznačio, i u kratko vrieme ozdravi bolestnik. Nezaboraviše ujedno i Bogu zahvaliti se, što im je u tolikoj nuždi pomagao. Dobro si kazao. Kaži jošte jedanput ti Ivane! Imenuj mi druge školske stvari! Iz česa je tabla? Tko je načinio tablu? Kakova je tabla? Crna. Čemu je tabla? Zašto je tabla crna? Kakova je kreda? Zašto nemožemo kredom na stieni pisati? Čim pišemo na papiru? Perom i olovkom. Pokaži mi olovku! Pokaži mi pero! Koliko ti imaš olovkah? A koliko imaš perah? Čemu je pisaljka? Kakova je spužva? Zašto je spužva? Kakovo je ravnalo? Iz česa je ravnalo? Tko je načinio ravnalo? Čemu je ravnalo? Koje su od školskih stvarih upravo pisaće stvari? Zašto nije i knjiga pišaća stvar?

Digitized by Google

Djeco, vi ste bili pazljivi, te ste si sve zapamtili; stoga vidim, da ste dobra djeca. Pazite i nadalje! Milane, imenuj mi stvari, koje ovdje u sobi vidiš! Stol, stolac, klupa itd. Iz česa je stol? Iz drva. Kaži to bolje Ivane.*) Tko je načinio stol? Stolar je načičinio stol. Ponovi Antune! Petre! Iz česa je stolar načinio stol? Stolar je načinio stol iz drva. Kaži to još jedanput Miroslave! Ponovi Ljudevite! itd. Zažto je ovaj stol ovdje? Da se na njem piše. Imadeš li ti kod kuće stol? Što se radi na onom stolu? Na onom se jede. I majka imade mali stol; zašto ga treba ona? Ona šiva kod njega. Zašto je dakle stol? Stol imade noge a na nogah stoji ploča. Pokaži Radovane noge! Ti Milutine stolnu ploču! Što ima stol dakle? Kažite to svi! Noge i stolna ploča dieli su od stola. Što sam rekao? Kaži mi dakle diele od stola! Jošte jedanput Petre! Koliko imade ovaj stol nogah? Imade li svaki stol četiri noge? Koliko nogah može imati stol? Tko je vidio stol s jednom nogom? Tko je vidio sa dvie, tri noge? Ovdje (pokazujuć na sliku) vidite naslikan stol. Koliko imade nogah ovaj stol? Pokaži mi Ljudevite stolac! Iz česa je stolac? Tko je načinio stolac? Kaži to još jedanput Vatroslave! Zašto je stolac? I stolac ima noge i malu ploču, na koju sjedamo, te se zove sjedalo. Što ima dakle stolac? Noge i sjedalo. Pokaži Ivane noge! Pokaži Milutine sjedalo! Zašto je ovo (pokazujući na naslon) ovdje? Za nasloniti. Kako se zove ovo? (Djeca neznaju odgovoriti) Ovo se zove naslon! Što sam rekao? Noge, sjedalo i naslon dieli su stolca. Kaži mi to Petre! Ponovi Antune! Pokaži mi sjedalo! Imenuj mi diele od stola Ivane! Imenuj diele od stolca Stjepane! Kod ovoga stolca je sjedalo preobučeno kožom. Zašto? Da je mekanije za sjediti. Ovakov stolac zove se mehkostolac. Što sam rekao? I vi sjedite u školi. Sjedite li na stolu? Ne. — Da na čemu sjedite? Na klupi. Imade li i klupa noge? Ima li i sjedalo naslon? Koliko ljudih može na stolcu sjedeti? Samo jedan čovjek. A koliko jih može na klupi sjediti? Više ljudih. Koja je razlika izmedju stolca i klupe? Ponovi Antune! Što ti činiš na večer kada si drieman? A gdje spavaš? U

*) Učitelj mora već od prvog dana nastojati, da mu djeca u cielih stavcih odgovaraju; jer to je baš prava svrha obuke u mišljenju i govorenju, nu radi tiesna prostora stavljamo ovdje samo odgovore u pokraćenih stavcih. P.

Digitized by Google

postelji. Iz česa je postelja? Tko je načinio postelju? Stolar je načinio postelju. Što je u postelji? U postelji su blazine, modraci, jastuci, pokrivači, slamnjača itd. Ovo sve, što je u postelji zove se posteljina. Što sam rekao? Što je u postelji? Posteljina. Zašto je posteljina? Kako se zove mala postelja za djecu, u kojoj se mogu zibati? Zibka. Što činite prije, nego što legnete u postelju da spavate? Što moliš ti Antune? Ivane itd. Što je jošte u sobi? Ormar. Iz česa je ormar? Tko je načinio ormar iz drva? Stolar je načinio ormar iz drva. Ponovi Milutine! Čemu je ormar? Što ima ormar, da se može otvoriti i zatvoriti? A što je na vratih? Ključanica. Iz česa je ključanica? Ključanica je iz željeza. Ponovi to Antune! Kamo spravljamo našu odjeću i druge stvari, kad se vozimo? U kovčeg. Iz česa je kovčeg? Tko je načinio kovčeg? Što ima kovčeg, da se može zatvoriti? Čim je kovčeg preobučen? Zašto? Što je ovo (pokazujuć na podnožnik) ovdje? Iz česa je podnožnik? Tko je načinio podnožnik? Zašto je podnožnik? Zašto se zove dakle podnožnik? Jošte jedanput Zvonimire! Što visi ovo na stieni? Ogledalo. Iz česa je ogledalo? Ogledalo je iz stakla. Što je ovo iz drva oko stakla? Ovo je okvir. Tko je načinio staklo u ogledalu? Staklar. Tko je načinio okvir? Stolar. Čemu je ogledalo? Čemu je okvir na ogledalu? Imenuj mi još jedanput sve stvari, o kojih smo sada govorili! Gdje se nalaze sve ove stvari? U sobi. Kako bi je mogli zato zvati, buduć se u sobi nalaze? Sobne stvari. Što je stol? Zašto je stol sobna stvar? Što je postelj? Ove stvari zovu se takodjer pokućtvo. Koje su od ovih stvarih i školske stvari?

Buduć ste tako dobro pazili, pripoviedat ću vam sada jednu pripoviedku. Mali Franjo bijaše s otcem i majkom sam u sobi, nu ovi moradoše po poslu otići, a on ostade posve sam. Jedno vrieme igrao se je ravnalom, nu to mu brzo dosadi, zato baci ravnalo, pa pograbi škare i poče š njima rezati papir. Najedanput opazi klupko s predjom. Odmah si odreže nit, i priveže na nju komadić papira, pa stane trčati po sobi. Ali to mu se nije dopalo, jer papir nije dosta visoko letio. Sad pomisli, kako bi bilo, kada bi on papir kroz prozor van u zrak pnstio. Slučajno bjaše prozor otvoren, a kod prozora stojaše mali stol i stolac. Franjo postavi brže bolje nuz stolac podnožnik, stane na njega i popne se na stolac, sa stolca na stol i eto ti ga već na prozoru. Sada pun veselja pusti

Digitized by Google

papir na niti i nagne se sve više i više kroz prozor, dočim nit posve na kraju držaše. Ali mu se najedanput izmakne nit, a on hoće da ju ulovi, nagne se još više, padne i razbije si glavu. Da znate, kako je otca i majku razžalostio! — Opasno je, kad se djeca penju po stolcih i stolovih, jer si mogu lasno slomiti ruku ili nogu; nu još je opasnije, kad se usudjuju na otvoren prozor, jer se mogu lahko prevagnuti i pasti te se i do smrti ubiti. O kom sam vam pripoviedao? Gdje je bio Franjo? Je li bio sam? Da skim je bio u sobi? Jesu li otac i majka ostali u sobi? Zašto su otišli iz sobe? Čim se je igrao jedno vrieme? Zašto se je prestao igrati? Što je uzeo tad u ruke? Što je radio škarami? Što je zatim opazio? Što je načinio sada? Što je pomislio na jedanput? Što je bilo kod prozora? Kako se je popeo na prozor? Što je načinio na prozoru? Kako je držao nit u ruci? Što se je dogodilo? Koga je time razžalostio? Tko mi zna ovu pripoviedku. pripoviedati? Kaži mi ju jošte jedanput! Ponovi Antune!

Smiju li se djeca po pokućtvu penjati? Zašto ne? Smiju li na otvoren prozor? Što bi se moglo dogoditi? Dobra djeca se nepenju po pokućtvu i prozorih, nego se mirno i tiho u sobi igraju. Jeste li vi dobra djeca? Vi se nećete dakle penjati, nego ćete se mirno igrati.

Gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcu.

Ovo učilište sastavljeno je iz 2 odiela, najme višjega odiela i ratarske učione ili ratarnice. Višjemu odielu je zadaća znanstveno i djelovno obrazovanje mladih ljudih, koji će njekoć gospodariti na imanjih srednje ruke ili će uzimati dobra u zakup, ili pako službovati kod uprave kojega imanja; nadalje obrazovanje mladih ljudih, koji žele obavljati službu šumarah kod vlastele ili občinah. — Ratarska učiona, uzdržavana na zavodskom gospodarstvu, namienjena je seljačkoj mladeži. U njoj će se obrazovati seoski gospodari i nadvornici ili narednici za vlastelu.

A) Višji odiel.

U otom odielu imade dva, obzirno tri uredovna tečaja, osim ovih za mladiće, koji nisu podpuno pripravljeni, sastavljen je barem

Digitized by Google

s prvih godinah posebni pripravni tečaj. — U prvom tečaju predaje se zajedno gospodarom i šumarom: računstvo i algebra, mjerstvo, mjeračina i razanje, siloslovje i lučba, uvod u naravoslovje bilja, strojoslovje, goroznanstvo i zemljoslovje, nauka o podnebju, obće gospodarstvo i šumarstvo, crtanje i vješba u pismenih sastavcih. — U drugom tečaju predaje se gospodarom: nauka o tlu, gnoju, obdjelavanju zemlje, o gojenju gospodarskoga bilja u obće i posebice; livadarstvo; voćarstvo i vinogradarstvo, marvogojstvo obće i posebno, konjarstvo, govedarstvo, ovčarstvo i krmadarstvo, naravoslovje domaće živine i živinarstvo, nauka o gospodarenju i računstvo, gospodarsko zanatoslovje, graditeljstvo i crtanje. — Šumarom predaje se u drugom tečaju: mjeračina šume, vješbanje u šumarskoj matematici, uprava i procienba šumah, šumarska službena pisma, šumarsko računstvo, crtanje, šumarsko biljarstvo, sadjenje i gojenje šume, upotrebljavanje šume i šumarsko zanatarstvo, čuvanje šume, uz poznavanje šumskih bubah i šumarsko redarstvo, lovstvo i graditeljstvo. — U pripravnom tečaju predavaju se: računstvo i mjerstvo, siloslovje i naravoslovje, crtanje i pismeni sastavci.

Polag toga trebaju mladići, koji žele, da se samo u gospodarstvu ili šumarstvu obrazuju, dvie godine, a koji kane proučiti gospodarstvo i šumarstvo, trebaju tri godine; napokon su potrebite za one, koji počimaju sa pripravnim tečajem, četiri godine.

Uvjeti primanja jesu: 1. Tko želi biti primljen, treba da je navršio 17. godinu svoje dobe, da je zdrava tiela, da donese svjedočbu o poštenom i ćudorednom vladanju i dopuštenje roditeljah ili štitnikah, da smije stupiti u ovaj zavod. — 2. Treba da je izučio nižu realku od tri razreda ili nižu gimnaziju, i da ima prvi red. — 3. Ako se u znanju nije više izobrazio, nego što je pod 2. kazano, valja mu dokazati, da se je barem dvie godine danah kod kakova gospodarstva ili dotično kod šumarstva vješbao. A tko se može izkazati, da je više školah izučio, nego samo nižu realku ili nižu gimnaziju, dosta mu je, ako izkaže jednoljetno gospodarstveno vješbanje. — 4. Ako se nadje, da predložene svjedočbe nisu prama uvjetom, pod kojimi se može tko primiti, to će se mladić u nazočnosti ravnatelja i dvojice učiteljah izpitati, pak odlučiti većinom glasovah. — 5. Školska godina počimlje se 16. listopada.

Digitized by Google

U ime naukovine plaća gospodarski učenik svake godine 30 fr., šumarski učenik 20 fr., a učenik pripravnoga tečaja 15 fr. a. v. i to u početku svakoga poljeća polovicu ove svote. — Učenici moraju se sasvim podvrgnuti propisom disciplinarnim i naukovnim, te se točno po njih ravnati.

Sredstva obuke praktičke i teoretičke jesu: zavodsko dobro, sastojeće iz 200 jutarah poljah, 80 jutarah livadah, 315 jutarah šume, 22 jutra pašnika, 4 jutra vinograda, 5 jutarah rastila za voćke, 7 jutarah gospodarskoga i šumarskoga biljevišta, 4 jutra pokušališta, 4 jutra trovnjaka, 1 jutro hmeljnika i 6 jutarah voćnjakah; nadalje knjižnica, sbirka rudah i talah, orudjah i modelah za gospodarstvo i šumarstvo, za strojoslovje i graditeljstvo, siloslovje i mjeračinu, djelaonica za lučbu i zanatarstvo, napokon gospodarski dvor sa svimi potrebštinami, u kojem biti će 1. posebna kovačnica i kolarnica.

B) Ratarnica.

Učenici ratarnice nastaniti će se i hraniti u gospodarskom dvoru, zato će morati marljivo raditi. — Tko želi da ga prime u ratarnicu, treba da je navršio barem 16. godinu, da je zdrav, krepak, da donese svjedočbu o svojem dobrom ponašanju, da se izkaže, da umije čitati, pisati i računati, i da je posljednjih godinah radio oko ratarstva, stočarstva ili vrtljarstva. —

Tečaj je za ratare trogodišnji i počimlje svake godine o uzkrsu. Obuka u školi sastoji u računstvu, čitanju i pisanju, u pučkom naravoslovju, u počelih mjerstva, u pojedinih granah gospodarske nauke, naime u nauki o tlu, gnojenju, obdjelivanju zemlje, težanju bilja gospodarskoga i šumarskoga, u voćarstvu i vinogradarstvu, konjarstvu, govedarstvu, ovčarstvu i krmadarstvu, živadarstvu, pčelarstvu i svilarstvu, pravljenju masla i sira, sapuna i sladorače itd., zatim u nauki o gospodarenju, poznavanju ratilah i strojevah. Za školsku obuku ustanovljeni su u zimi svaki dan 3 sata, u ljeti 1 sat, dočim praktička obuka na polju i u ostalih gospodarskih poslovih traje u zimi 6, u ljeti 10 satih svaki dan.

Školarine ratari neplaćaju; nego za odjeću, obuku, rubje i druge potrebštine moraju svake godine 120 fr. plaćati, dočim se im da rade, podpuna hrana u zavodskom stanu dade. Nastavni jezik u višjem odielu i u ratarnici je hrvatski. (Iz „Pozora.“)

Digitized by Google

Izvješće

o sjednici školskoga odbora od 12. listopada t. g.

Predmetom viećanja bili su predlozi ravnateljah realke zagrebačke, varaždinske i riečke predani školskomu odboru od kr. namjestničkoga vieća. Ticali su se školskih knjigah.

Namjestničko vieće dobilo je od kr. dvorske kancelarije popis novijih knjigah, štono su preporučene državnim ministarstvom za porabu na njemačko-slavenskih realkah. Ove je popise ono razaslalo na naše tri realke s pozivom, da se ove izjave, koje bi se od tih novijih knjigah mogle u naših realkah upotrebiti.

Riečka realka se je izjavila, da se njekoje knjige tamo rabe, koje su na talijanski jezik već prevedene, a predlaže, da se nijedna od predloženih knjigah neima uvadjati. One knjige, koje oni neimaju talijanskim jezikom, uzeti će u porabu hrvatskim štampane, a njemačke će samo za nuždu upotrebit, dok se nedobiju prevodi bilo hrvatski, bilo talijanski.

Zagrebačka realka predlaže, da se njekoje dosad hrvatskim jezikom štampane knjige kod novijega izdanja izprave, nu u načelu veli, da se sve dosad rabljene zadrže, ali da vazda imade dotični učitelj svoje učenike učiniti pozornimi na pogreške, nalazeće se u knjigi.

Varaždinska realka predlaže, da se njekoje dosad rabljene boljimi novijimi zamiene, t. j., da se hrvatskim jezikom sastave od dotičnih vještakah. Osobito preporučuje, da bi se u svih naših školskih knjigah rabio *jednaki pravopis i jednaka terminologija.*

Poslje dugoga viećanja složi se odbor u tom, da se knjige, koje su dosad u realkah i na gimnazijah rabljene, dotle zadrže, dok boljih nedobijemo; nu da svaki put imade dotični učitelj pogreške, u knjigi se nalazeće, učenikom u školi izpraviti.

Na predlog predsjednikov, da se odmah u ovoj sjednici odbor dogovori, što se imade visokoj vladi predložiti radi uskorenja u štampanju dotičnih knjigah, složio se je odbor u sliedećem: Visoka vlada imade se zamoliti, da se radi jednolikosti, koja u školskih knjigah mora vladati, pri štampanju istih zadrži dosad običajni u takovih knjigah pravopis, s tom jedinom iznimkom, da se onaj mukli **è** pred **r** imade izostavljati.

Digitized by Google

Zatim glede terminologije, da se kroz visoke vlade pozovu svi vještaci u pojedinih strukah, da pošalju svoje mnenje i izraze priugotovljene školskomu odboru, koji će se onimi u Zagrebu i oko njega nalazećimi se vještaci imati kompletirati, i za koje bude većina, da se imadu u školskih knjigah rabiti. — Da se pako taj posao olakša, popisati će dotični vještaci školskoga odbora sve one tehničke izraze, koji dosad nisu točno označeni, bilo njemačkim, bilo latinskim jezikom, te će se u više iztisakah litografirati, i vještakom u, i izvan Zagreba na popunjenje poslati.

Odbor se je ovdje više oslonio na rodoljubje dotičnih vještakah, nego na kakove zasluge. Zato su i članovi školskoga odbora porazdielili izmedju sebe dotične predmete tako, da će svaki pojedini imati nješto posla pri popisivanju potrebitih izrazah.

Tako su obrekli gg. Veber, Jagić, i Babukić, da će jezikoslovnu struku uzeti. Prvi latinsku, drugi grčku, a treći hrvatsku. Gg. Mesić, Bradaška, Kořinek i dr. Matković, obrekli su, da će historičke i geografičke izraze popisati. Gosp. Čačić matematične, g. Torbar fizikalne i prirodopisne u družtvu s gg. Erjavcem, Žulićem i još kojim učiteljem realke.

Svaki od ove gospode će, čim bude s popisom gotov, predati ga vis. nam. vieću. — Ovo će se pako zamoliti, da dotične popise u primjerenom broju iztisakah litografirati dade i poštom na dotične vještake razašalje.

Ovim će se načinom to postići, što ćemo dobiti brže i bolju terminologiju. Svakako će se pako obzir uzeti i na valjane izraze u već dosad tiskanih hrvatskih knjigah. Odbor očekuje od dotičnih vještakah, da će općoj stvari za ljubav nješto žrtvovati.

Na pitanje potaknuto, čemu se imade odbor nadati od visoke vlade glede pregledanja školskih knjigah. zaključeno je, umoliti visoku vladu, neka naše školske knjige nešalje više u Prag i u Beč na kritiziranje. Školski bo se je odbor uvjerio, da su knjige vrativše se iz Beča ili Praga poslje pregledanja, imale više pogriešakah, nego što su imale prije revizije. A nije ni moguće da nam tudjini narav našega jezika bolje znadu nego mi. Zato neka visoka vlada opunovlasti školski odbor, da sve školske knjige kritizira i to tako, da se za svaku knjigu pododbor sastavi, kako bi se brže i bolje pregledala.

Digitized by Google

Na predlog jednoga člana, da se vis. vlada umoli, neka odustane od poduzeća izdavanja školskih knjigah na račun zemaljskih zakladah, zato, što se mnije, da se najviše radi toga i oklieva sa štampanjem; odbor zaključi vladu umoliti, neka dopusti g. Veberu, koji se je sam ponudio, da smije o svom trošku školske knjige, čim se budu pregledale štampati. G. Veber obreče, da će on za svaku knjigu naći čovjeka, koji će ju na sviet izdati, samo ako mu ju tko povjeri.

Drugi predmet viećanja bio je predlog g. Jagića glede naučanja starohrvaštine u VII. i VIII. razredu.

G. Jagić je svoj predlog obrazložen poslao vis. kr. namj. vieću na uvaženje, a ovo ga je posvojilo i poslalo vis. kancelariji na odobranje, a medjutim je poslalo naredbu na sve višje gimnazije, da se ovomu predmetu imade ustupiti po 1 sat na tjedan u VII. i VIII. razredu, pak da se tako dobiveni sati upotrebe na obučavanje mladeži u starohrvaštini.

Nu buduć se je u naredbi nam. vieća pogrešno uvukao izraz staroslovenski mjesto staroslovinski uz starohrvatski, zato se je dvojilo u odboru, kako se ta stvar imade razumjeti. Na opazku predsjednikovu, da se samo ono — ili staroslovenski — imade iz naredbe izostaviti, pak će svaki stvar razumjeti, složio se je odbor poslje podulje debate u tom, da se starohrvatski jezik, koji se u starih poveljah i listinah, zakonicih itd. u obće u spisih za nas najvažnijih nalazi, imade sistematično predavati tako, da dotični učitelj mladeži sklonitbe i sprege starohrvatskoga jezika redom napiše na tabli, a djaci da si na papir odpišu i nauče. U koliko bude koja forma zasiecala u forme staroslavenskoga jezika, imati će učitelj svaki put učenikom i ove razložiti; dakako sve mimogred. Jer, kad bi se staroslavenski htjelo točno proučiti u svoj obširnosti, trebalo bi mnogo više vremena, nego što se to može uzeti.

Čitanku neka bi po nalogu vis. vlasti složio profesor Jagić, a dok to uzbude, da se rabe nuz dosadašnju čitanku za višje gimn. I. dio još spomenici stare jugoslavenske književnosti od Dr. J. Subotića, i spomenici hrvatske književnosti, štono ih izdaje gosp. Ivan Kukuljević.

Digitized by Google

Zaključeno: Zamoliti vis. namjestničko vieće, da Jagićev predlog primi onako, kao što ga je on obširno razložio, te visokoj kancelariji na potvrdjenje pošalje.

Dopisi.

— *Iz Dubice.* Občina dubička druge banske regimente slavi svake godine na 17. nedjelju po duhovih uspomenu posvetila župne svoje crkve. Ova svečanost bila je ove godine slavnije obavljena, i to zato, što nam je g. Antun Šimenc graditelj orguljah u Zagrebu, milozvučne orgulje u našoj crkvi postavio, kojih mili zvuk i pjesma orguljaševa narod tako dirnù, da je mnogoj poštenoj duši suza kapnula od radosti. Orgulje su tako ukusno načinjene, da se bolje želiti nemože; ormar stoji u gotičkom slogu s prekrasnom drvorezarijom, koja je k tome većinom pozlatjena, i nasladjuje svačije oko. Mehanika iznutra tako je dobro, i lahko sastavljena, da s jednom mješinom, koja u nutra počiva, sve registere parom poslužiti može. Igrački stol, koji naprvo pred orguljama stoji, i on je u gotičkom slogu načinjen, a tastatura iz biele kosti u politiranoj klavijaturi vrlo se odlikuje. Mi izričemo hvalu ovome vriednome majstoru i želimo mu sreću u njegovoj dalnjoj radnji, koju pravom zaslužuje, da ga podupiremo. A da onaj dobar duh znanosti još bolje u njem probudimo, preporučamo ga štovanom občinstvu, ako bi još koja občina čestite orgulje imati želila, neka se na ovoga poštenoga muža obrati, a mi se ufamo, da će on gledati ovu našu preporuku posvjedočiti i obistiniti. *Janko Mutavgjić,* načelnik.

Viestnik.

— Gosp. Šimun Balenović dosadanji namjestni kateketa uzornih glavnih učionah u Zagrebu, naimenovan je pravim katekétom istih učionah.

— Kao što iz pouzdana izvora glas dobismo, to je preuzvišeni g. biskup Strossmajer pohvalio učitelje na gl. učionah osiečkih g. Vjekoslava Fragnera i g. Ant. Fr. Truhelku radi njihove osobite marljivosti, revnosti i liepih sposobnostih njihovih.

— Zagrebački zastupnik g. Eduardo Suhin, predložio je nedavno u sjednici zastupničkoj, da bi isto zastupstvo 600 stot. iz občega prihoda gradskoga odredilo kano podporu za sinove siromašnijih roditeljah, zagrebačkih gradjanah, koju bi imala dobivati četvorica izvrstnih učenikah, da se svršiv realku na kojoj politehniki uče. Ovaj predlog javljamo sbilja radostnim srcem, želeć da ga naše gradsko zastupstvo objeručke primi i što prije uživotvori, pa da tako mnoga duševna sila bude i gradu i domovini na uhar. Predlog taj upućem je već na školski i dotično gospodarski odbor.

— Dne 26. listopada t. g. imao je školski odbor kod vis. kr. namj. vieća sjednicu, u kojoj je javljeno riešenje vis. kancelarije glede pribavljenja hrvatskim je-

Digitized by Google

zikom pisanih učevnih knjigah. Višja oblast pristala je na to, da kr. namj. vieće u dogovoru sa školskim odborom pozove naše vještake, bili oni učitelji ili ne, da se izraze, imaju li šta u tom pogledu gotova i žele li koju od škol. odbora naznačenu knjigu izraditi ili prevesti. Kad se ove izjave poberu, onda će se odlučiti, koji će vještak na kojoj knjizi raditi, te će se pozvati, da se obećanoga posla lati, kako bi se stvar pospješila. Istom prigodom odlučeno je čitankam početnih učionah dodati po dva tabaka štivah ćirilicom štampanih i taj posao povjeren g. Petru Zoričiću učit. real., a čim se sadanje čitanke razpačaju, tada će se novim čitankam shodno pridati. Neda nam se ovdje na ino, van uzdahnuti i reći: kada će se naše čitanke posve izpraviti? —

— Občina lopudska u Dalmaciji imala bi mnogim našim občinam za primjer biti, kako priznaje zasluge učitelja svoga i brzu podporu pruža njegovoj udovici i sirotčadi. Pošto je naime učitelj občine lopudske Petar Beusan umro, ostaviv nakon sebe siromašnu udovu sa četvero nejake dječice u vrlo biednom stanju, to je namah na predlog dotičnoga sindikata občina lopudska jednodušno zaključila, da joj se dade podpora od 100 stot. To čovjekoljubivo djelo prenavedene občine potvrdilo je namah visoko namjestničtvo dalmatinsko. Opet nam se i tu nanudja tužno pitanje: hoće li uredjenje za mirovinu učiteljah, njihovih udovicah i sirotčadi u našoj domovini ostati samo na papiru i upravo nikakova odziva nenaći?

— Na djakovačkom učiteljištu dobili su pridravnici učiteljski: Josip Andraković, Antun Sander, Matija Trobar i Petar Bošnjak stipendije od 42 st.

— Upravo je izišla izpod tiska drama „Samuil car bugarski“ od dr. Iv. Evg. Kiseljaka i može se dobiti za 80 nv. — G. Miroslav Kraljević vlastnik tiskarne u Požegi pozivlje na predplatu na Kanislićevo djelo: „sveta Rožalija“ za 80 nv. — „Hrvatski koledar“ za god. 1863. izišao je i moći ga je dobiti za 75 nv. u svih naših knjižarah. — „Zvonimir kralj hrvatski“ naslov je drami spisanoj po J. Subotiću, koja se sad pod tiskom nahodi. — Na Rieci izlazi „Pravnik“ list za pravne i državne znanosti; izlazi svake subote i stoji 6 st. na godinu. Urednik mu je g. Marijan Derenčin. — Pozivlje se napokon čitajuće obćinstvo, da si priskrbi „Dragoljub“ koledar za god. 1863., izdan troškom g. Drag. Albrehta vlastnika knjigotiskarne i litografičkoga zavoda u Zagrebu. Uredio ga je poznati naš mladi književnik Gjuro Deželić.

— Dično poznati visokoučeni Matija Majar, župnik gorjanski na Koruškoj kani izdati „Uzajemno slovnico slavjansko“, koja ima na skoro ugledati bieli sviet, jer se već nahodi u tisku. (Gl.)

— Na Rieci je umro N. Skrjanc ravnatelj talijanske gl. učione i s njom sdružene realke, mjesto njega je privremenim ravnateljem imenovan g. J. Marković učitelj realke.

Natječaji.

— Izpražnjena su dva mjesta poduciteljska u Novoj Gradiški (u c. kr. pukovniji gradiškoj) i u Grubišnom polju (u c. k. pukovniji gjurgjevačkoj). Sa svakim mjestom skopčana je plaća godišnja od 210 st. a. v. i bezplatan stan. Najavit se valja do 25. studena t. god. na c. kr. varaždinsko-slavonsko krajiško škol. povjerenstvo u Bjelovaru.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovani su učitelji: Gudel Dragutin u Krapini; Vudi Šimun u Moticini dol.; Benković Vilko u Pokupskom; Rožman Gjuro u Petrovini; Crnolatec Stjepan u Buku; Kutor Ljudevit u Čakovcu; Pantelić Ilija u Šidu, Cveić Georgij u Jazku i Bradna Julio u Hreljinu. Na gl. učioni hrv. na Rieci: Koričić Armin, ujedno poslovodja ravnateljskih poslovah, Prelog Mate, Suslić Vjek. i Medanić Eugen. Zatim za privremene učitelje u Dalju Josip Kuntz a u Sarvašu Jakov Lorenc.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 4. U Zagrebu, 15. studenoga 1862. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Cieua mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske pošrom 3 stot. Za pol godine polovica.

Treba li se učitelju na tjelesne i duševne osobine (individualnost) svoje gojenčadi obzirati; kojim načinom će ove razabrati a kako opet prama njim svoje postupanje udesiti?

(Od Fr. Klaića).

Glavna zadaća svakog odgojitelja jest: 1. da pobudi i da rukovodi sva nagnuća i sve moći svoga gojenčeta; 2. da ga štiti i čuva od skvarenja; 3. da lieči na gojenčetu opažene mahne i pogreške i 4., da ga naputi, kako da se diete samo naobražavati može. Da pako učitelj kao odgojitelj ovu zadaću, kako valja, riešiti uzmogne, treba mu se ponajprije obazrieti na svoju gojenčad, t. j. na one, koje ima odgojivati, te upoznav sve njihove duševne i tjelesne moći, sva njihova nagnuća, sve njihove težnje i želje valja mu tada i svoj posao odgojivanja i naobražovanja primjereno ovim udesiti i tako začeti djelovati na riešitbi svoje svete zadaće.

Prem ako su si sva djeca kao stvorovi božji medjusobno ravna, i premda su zato i njihova nagnuća u svojoj bitnosti jednaka te kao takova jednim te istim zakonom u pogledu razvoja podčinjena, to ipak obstoji glede vrste i stupnja medju njimi velika razlika. Ova razlika radja se iz upliva, što ga na diete imaju raznovrstnosti ustrojstva, temparamenti, prvi utisci, prijašnje postupanje s djecom, podnebje, hrana itd. te prouzrokuju u djetetu *razne osobine kako tjelesne tako i duševne*, a ove ukupno nazivljemo *individualnosću*.

Digitized by Google

Istina je, da sva ova raznovrstna preinačenja jedne iste naravi, ako samo izgredna nisu, na krasotu cielomu jesu; jer i vrtlar nesadi u svom vrtu samo ruže i karanfile, nego mieša raznovrstno cvieće, da dražesću utiska raznih onih bojah ugodi pohlepnom oku. Ima doduše i pogriešnih osobinah; jer se i preveć za rana probudi u djetećih grudih težnja za zlim, te se razvije na više načinah vodećih na stranputice i izgrede.

Pogriešio bi dakle svaki odgojitelj, koji bi svu djecu jednim te istim načinom odgojiti namjeravao, koji bi sa svom djecom bez svake razlike jednako postupati hotio. Kao što učitelj u svom gojenčetu *ono dobro*, što mu je tako rekuć prirodjeno, ugušiti nesmije; isto tako mora se suprotstaviti *onim pogreškam*, kojim je podvrženo njegovo gojenče. Kojim pako načinom da se suprotstavi; to zavisi opet o ranih okolnostih ponajviše pako o osobinah gojenčeta. Dosta dakle razlogah, da se učitelj već kao odgojitelj na osobine svoje gojenčadi obzire, i da se istimi sasma upoznade. Da se pako učitelj i kao učitelj na iste obzirati mora, navesti ću kasnije.

Da učitelj pojedine osobine svoje gojenčadi razabere i da se s njimi kako valja upoznade, valja mu 1) *neprestano svoju gojenčad motriti.* Tom prigodom valja mu se svake pristranosti čuvati, inače bi njeke, najme svoje ljubimce preveć lahko, a druge, najme one, koje drugimi zapostavlja, preveć strogo prosudjivao; kod onih bi iste mahne i pogreške za dobro, a kod ovih upravo i samo dobro za grieh, zloću a možebiti baš i za samu opačinu smatrao. — Učitelj neka češće dopusti, da se sasma na slobodi smiju igrati i sa svojimi drugovi po volji baviti. Pretjeranom strogošću dovesti ćemo djecu tamo, da se uče pretvarati i licumjeriti, te će već za najnježnije dobe postati licumierci. Najbolje će dakle učitelj učiniti, ako po savjetu Kvintilianovu na djecu pazi prigodom onom, kad se veselo bave sa svojimi vršnjaci; jer takovom prigodom izadju na vidjelo sva nagnuća i sve težnje djeteće. Učitelj se ima trsiti, da svojom prijatnostju i ljubavju djecu sebi skloni, te jih na toliko uslobodi i obodri, da se k njemu kao milomu otcu bez svake bojazni u svakoj prigodi punim pouzdanjem i ljubavju uteći smiju; on neka djecu na to privede, da uvide, kako sve, što on hoće, samo njim na uhar i u prilog ide, pak zaista neće uče-

Digitized by Google

nici njegovi pred njim nikada ništa zatajiti, već će mu i najveće svoje pogreške prostodušno odkriti. Pri tom se mora učitelj još čuvati zasjednoga vrebanja i nepristojnog uhođenja; neka nemotri, kako se samo pojedina koja moć duševna ili tjelesna razvija, no kako se sve sile djeteće pojavljuju; neka češće prispodablja jedno diete s drugim, jer oprieke ponajviše u oči padaju, a zatim neka marljivo u srcu bilježi, što je opazio, te opaženo neka često i točno uvaži. Drugo sredstvo, kojim učitelj osobine svoje gojenčadi može razsuditi, jest fizično ustrojenje i temperament gojenčadi, fiziognomika (nauka, poznavat čovjeka nutrnjega po potezih lica njegova), patognomika (nauka o ljudskih ćudih) i mimika (nauka o držanju lica prigodom koje kreposti ili strasti). Već Sirah veli: „Čovjek se poznaje po tom, kako izgleda, i po načinu kako ti se približuje. Njegova oprava, njegov posmjeh i njegov hod pokazuju, tko i što je!“ — Osobito se u tom obziru može osloniti na oko. Živahno, veselo, plamteće oko smatraše već naši stari za izraz poslujućega i radina duha; dočim pomućeno, ukvočeno i na pol zatvoreno oko očitava slaboću i lienost. Uz ovo sredstvo valja se učitelju obazirati jošte i na tjelesne i duševne osobine roditeljah, kao i nato kako se u otčinskoj kući živi; jer će mu jedno i drugo tom prigodom od velike hasne biti. Treće sredstvo je sud drugih ljudih o njegovu gojenčetu. Glede na ovo sredstvo ima učitelj češće i roditelje i družinu zapitati, što oni do njegova gojenčeta drže. Prem ako mu se baš i nevalja sasma povesti za njihovim sudom, to će ipak naći u istom dosta povoda, da svoje gojenče savršenije može motriti, i točnije i mirnije razsudjivati.

Osobito mu se valja obazirati i na sud, što ga sama gojenčad medjusobno izriče, buduć je višekrat ovaj sud tako temeljit i nepobitan, da mu se i najizvrstniji gojitelji diviti moraju; kod djece bo običaje u takovih slučajevih prestati svako pretvaranje, a djeca se medjusobom najbolje razumiju. Toliko od učitelja kao odgojitelja, nu sad o onomu, što se od njega kao učitelja zahtieva.

Kao što brižna majka, gledeć na dobu i tielo svoje djece, novorodjenče svojim mliekom zadaja, dočim odrasloj svojoj djeci daje čvrsće hrane, tako isto neka se i učitelj obazrè na dobu, sposobnosti i predtečna znanja svojih učenikah, te neka ondje započme, gdje mu je nit prestala. Drugačije se mora djeci, drugačije

*

Digitized by Google

mladiću govoriti, a sasma drugačije valja sa naobraženimi ljudmin sboriti.

Kad se s djecom govori, tad valja čim jednostavnije nu tim nazornije govoriti; kod odraslijih mora se čim više moguće, kraće, točnije i jasnije govoriti.

Što je dakle ko l njeke vrste ljudih svrhi shodno, to može baš kod druge vrsti sasma nevaljalo i protunaravno biti. Kad se dokazi upotrebljavaju, tad se moraju pri djeci sasma drugi upotrebljavati, nego li kod odraslih, koji umiju i sami nješto zrelije misliti i suditi.

Stoga želi li učitelj svoju svetu zadaću, kao učitelj valjano urešiti, to ima odmah s početka upitati se: koga imam pred sobom? — Što sve znadu već moji učenici? — Kako jim mogu ovaj ili onaj predmet najboljma raztumačiti, da ga shvate i da se s njim okoriste? — Kako ću jim tom prigodom govoriti? — Kojeg ću se reda u govoru držati? — Nu biva li to svagdje i svagda? — Odgovorit će na ovo zadnje pitanje ponajbolje naši ljubezni čitatelji. Mnogi učitelj tjera sve na jedan kalup, mnogi govori s djecom onako, kao sa odraslimi mladići. Ja poznam njekog učitelja, koji je najmanjoj djeci vazda pripoviedao crtice iz grčke poviesti, te je vodio svoju nježnu mladež u staru dobu, o kojoj djeca ni pojma neimaju, dočim je najnoviju dobu i vlastitu domovinu o klin ovjesio. Zašto je ovaj gospodin u mjesto majčina mlieka davao novorodjencem korice okorjela kruha, to će takodjer naši čitatelji sami dokučiti.

Sve u svoje vrieme i sve na svom mjestu! Samo onda bi prelaz učiteljah sa svojimi učenici iz jednoga razreda u drugi pravu svrhu postigao, kad bi se u istinu na osobine djeteće valjan obzir uzimao; inače je samo chimera, i zaudara preveć po materijalizmu. —

Tumačenje štiva 38. prve slovničke čitanke: „Otac svojoj djeci“

Učiteljeva prva briga mora biti, da svako svoje tumačenje i predavanje tako udesi, kako će mu učenike zanimati. Ovo 38. štivo bit će zanimivo za učenike, ako prije svoga tumačenja učitelj na

Digitized by Google

školskoj tabli kredom nariše to jest, okruži granice Slavonije i Hrvatske do jadranskoga mora, pa jim rekne: Vidite djeco, to vam je jednom rieči naša sadanja Hrvatska, nu ovaj uzki dio, koj no nam se vidi kao rep, zove se Slavonia. Mi smo u ovoj Slavoniji i evo ovdje po prilici nahodi se naše selo. Naše je selo prostrano, ima do 200 kućah; sa 4000 po prilici stanovnikah u sredini sela je naša učiona; od učione vode nas mnogi puti do kraj sela, izza sela ima opet raznih cestah, koje vode u bližnja sela, a i u gradove; tako ona k sjeveru (ovdje se razumieva. da djeca već iz početnice znadu četiri strane svieta, u ostalom neće biti sgorega, ako jim se i opetovano ponove), vodi u Djakovo, gdje naš preuzvišeni i presvjetli gospodin biskup Josip Juraj Strossmayer stoluje, a ona k iztoku vodi u Vinkovce, gdje je glavno zapovjedničtvo ciele brodske pukovnije; ovom pako k zapadu (učitelj sve ove ceste kredom na tabli označuje) preko Broda kroz gradišku pukovniju, zatim Moslavinom kraj moslavačkih gorah, koje su svojim osobitim vinom na glasu, izravnom cestom do Zagreba, glavnog grada naše Hrvatske. — Sad ću vam kazat, što će to reći glavni grad naše Hrvatske. Vi poznajete ono i ono selo, koje k ovoj župi spada, je li de, tamo neima toliko kućah, koliko u ovom selu, gdje smo mi sada; tamo neima niti nikakove crkve, niti župnika, niti ikojega drugoga poglavara; ona bo sela spadaju pod ovu župu i ovo je selo stoga bolje poznato, jer se ovamo stiču župljani svih selah k ovoj župi spadajućih i jer im je ovdje duhovni pastir, župna crkva. Ovamo idu sva djeca ove župe u školu, ovdje je župna učiona, ovdje stanuju ostala poglavarstva, koja ovom župom, a i može biti još drugom kojom upravljaju. (Sudci, satnici, poručnici: i. t. d.) Zato vam je ovo selo glavnije, znamenitije od ostalih.

Tako isto vam je naš Zagreb glavni grad ciele naše kraljevine Hrvatske; jer u njem ima više hiljadah kućah, koje su većom stranom na jedan i više spratah (katah) sazidane, do dvadeset tisućah stanovnikah, većinom rukotvoracah, to jest zanatlijah na svaku ruku, — poglavarah svjetovnih i duhovnih; ovi nam skrbe za dušu, oni pako za tielo, to jest za sigurnost našega imetka; te nam pravicu kroje. Tamo vam stanuje svjetli Ban, namjestnik kralja Hrvatskoga, on banuje cielom kraljevinom Hrvatskom, koju sam vam evo ovdje na tabli na brzu ruku okružio. U Zagrebu vam stoluje nadbiskup za-

Digitized by Google

grebački, to jest biskup nad ostalimi biskupi Hrvatske i Slavonije, on je nuz to kardinal, t. j. stožernik, ali samo na svoju vlastitu osobu, dok on živi; poslje njega nemože biti svaki nadbiskup zagrebački stožernikom, nego samo onaj, koga naš sveti otac papa kao takova potvrdi. U našem glavnom gradu imademo nižjih i višjih učevnih zavodah, to jest školah, tamo su dvie glavne početne škole sa preparandijom; u toj preparandiji pripravljaju se oni, koji će danas sutra biti po našoj kraljevini učitelji, koji će naš narod u svakoj struci na njegovu boljšicu upućivat, da i on već jedanput stupi u kolo drugih naobraženih narodah; zatim vam je tamo višja realka, višja gimnazija, pravoslovna akademija i licej ili tečaj bogoslovni, gdje se mladež za redovnike pripravlja, koji će jedino spasonosnu vjeru Isukrstovu našemu blage ćudi narodu navjestjivat. U ovih svih zavodih obučava se mladež jedino hrvatskim jezikom. — Svanut će, kako se nadamo, na skoro i nam sunce nove prosvjete, ako stečemo sveučilište, to jest škole za sve učevne struke, i jugoslavensku akademiju, za koju nam je naš neumrli mecen biskup Josip Juraj Strossmajer čvrst temelj položio. — Ima taj Zagreb četiri župne crkve i više drugih crkvah, medju svimi odlikuje se crkva svetoga Stjepana kralja iliti prvostolna crkva, ona je samim kamenom sazidana, srebrom i zlatom bogato nakićena tako, da joj u našoj zemlji para neima. Najljepši ures te bogate crkve jesu kod velikog oltara prozori, u koje su ubojadisane slike raznih svetacah. Takovih prozorah neima nijedna crkva u našam kraljestvu. Naš narod ima u Zagrebu svoj narodni dom, to jest veliku na dva sprata sazidanu i cielome našemu narodu spadajuću kuću; u njem je smješten i narodni naš muzej; tamo naime imade mnogo liepih i znamenitih starinskih stvarih naše otačbine spravljenih, kamo i sad sa svih stranah naše domovine stižu svake vrsti znamenitosti u spravu. Imade tamo i tiskarnah, gdje se naše narodne knjige i više novinah u našem narodnom jeziku tiskaju. Istom ove godine i to 1. listopadom otvorena je željeznička pruga od Kamenitog mosta (mjestance u našoj susjednoj pokrajini Štajerskoj) uz Zagreb do Siska. Ovom željeznicom otvorena je trgovina i našim proizvodom, to jest mi imamo priliku naše naravne proizvode u druge krajeve za dobre novce prodati. N. p. ti odvezi sav svoj suvišni proizvod u Brod, tamo ga na parobrod, to jest takovu ladju, koju para po Savi tjera, natovari:

Digitized by Google

parobrodom doći će ti do Siska, od Siska željeznicom do Zagreba, gdje ga možeš iztovariti ili pako do Zidanog mosta, odonud opet željeznicom do Trsta na more, a morem kamo hoćeš. — Toga svega dječico neimadu drugi gradovi i sela naše domovine, zato se zove glavni grad i to ciele naše kraljevine. Imade tamo još sila drugih znamenitostih, koje ćuvam drugom sgodom potanko nabrojiti i njihov pojam po mogućnosti razviti.

Kako sam vam malo prije rekao, imade u našoj kraljevini ne samo drugih manjih gradovah, nego i trgovištah, to jest takovih mjestah, koja su samo s domaćih trgovinah, to jest sajmovah, vašarah, pazarah znameniti. Uputimo se od Zagreba prama jugu to jest prama pol danu, od kud nam topao vjetar puše, pa ćemo stići u Jasku ili bolje naški Jastrebarsko, malo trgovište, a odonud glavnom cestom u Karlovac, grad radi trgovine na glasu. Odovud putuje se novom cestom preko glasovitih Julskih planinah. To su vam visoke planine, mnogi su vrhunci tih planinah gole stiene, na njih vam djeco draga, niti vino, niti ikakovo žito nemože roditi. Otuda vam se dojde na Rieku. Rieka je grad liep na Jadranskom moru. More vam je velika, velika voda, kada čovjek na more dalje dodje, onda vam ništa drugo nevidi, nego vodu i nebo, na vodi gdje i gdje galiju, brod ili ladju. I na Rieci imade više liepih zdanjah, pa njekojih baš sa ravnim krovom, kako se grade po Italiji, onda ima tvornicah svake vrsti. Na riečkom trgu (pijacu) imade vam mnogo ljepšega voća, nego li u nas; imade i takovog, koje kod nas zbog našega studenijega podnebja ni neraste, kao što su narandže, lemuni, smokve; ali ovo voće još neraste ni na Rieci, nego u topljijoj Italii. — Sada otvorite u vaših čitankah stran 45. štivo 38. pa ćete čuti, kako otac svojoj djeci iz onih krajevah, koje sam vam sada malo prije razjasnio, piše. Čitaj ti Janko. Je li Slavonija s Italijom na blizu? Što dieli Hrvatsku od Italije? Kakova je voda more? Je li veća od naše rieke Save? Može li se morska voda piti? Zašto ne? — Kroz koje gradove putovaše taj putnik? Bi li mi znao kazati i koje selo ili trgovište, kroz koje je od nas do Rieke prolazio? Prošo je Brod, Gradišku, Petrovoselo, Kutinu, Ludinu, Dugoselo, Zagreb, Jastrebarsko, Karlovac itd.

Čitaj Niko dalje! — Ja se sada nalazim na granici otačbine naše. Tko to govori? Otac. Da li je otac kod djece bio, kad im je to

Digitized by Google

pripoviedao? Nije. Pa kako je mogao s djecom se razgovarati? On im je pisao list. Dakle sredstvom pisma možemo se sa odsutnimi osobami razgovarati. — Na kojoj granici otačbine boravio je otac, kada je ovaj list pisao? Na južnoj. Što čini granice našoj otačbini na jugu? More. Što je more? — Kako se zove onaj grad, odkale je otac pisao? Rieka. — Daj ti Gjuro čitaj dalje: Na Rieci imade mnogo liepih zdanjah i množina različitih tvornicah. Šta imade na Rieci? Što je to tvornica? Tvornica je veliko zdanje, u kom se nalaze različiti strojevi, kojimi se proizvadjaju samo malom pomoćju čovječjih rukuh razne priugotovljene stvari. A kako se oni ljudi zovu, koji rukama stvari priugotavljaju? Rukotvorci. Kaži mi jih njekoliko? —

Nastavi Mile čitanje! „Po gorah hrvatskih vidio sam srnah i jelenah.“ Što su gore, a što su planine? Gore su visoka brda, a planine još višja, na kojih riedko što rodi. Što je srna? Divja četvoronožna zvier. A što je jelen? Poznaješ li još koju divlju zvier? Može li čovjek koju zvier pripitomiti? Može. Jesi li čuo već pripoviedati o pripitomljenu zecu? — Dakle slušajte, ja ću vam u kratko pripoviedat: „Englezki njeki pjesnik dobi jednoč tri mlada zečića. On ih je pazljivo hranio; svakomu je dao posebnu kućicu. Danju igrali su se zajedno, a noćju otišo bi svaki u svoju kućicu. Jedan izmedju tih bijaše osobito pitom i rado se sa svojim gospodarom igrao. Nu na jednom taj zečić oboli, a gospodar ga u posebnoj kućici stade liečiti, i sbilja zeče ozdravi. Sada dohadjaše zeče k svomu gospodaru, pa mu iz zahvalnosti lizaše biele ruke i svaki napose prst. Tu zahvalnost priznavaše gospodar, pa ga svako jutro na vrt nosaše, da se tamo po volji napase. Kada se je zeče s vrtom upoznalo, neuztrpljivo je čekalo časa, kada ga je običavao gospodar onamo nositi, i ako bi više putah zakasnio, onda bi zeče k njemu samo došlo, pa bi ga raznimi udarci i nježnim pogledom sjećalo na dužnost mu, nu kada i to nebi koristilo, a on bi ga pograbio za haljinu, te bi tako dugo trzao, dok nebi ustao i odnio ga na vrt. — Kakvu je pitomu zvier vidio otac u Zagrebu? Srnu. — Dobro. — Sada neka mi svatko izmed vas kaže, što sam glasovitijega o Zagrebu govorio, i na kratko o pitomu zecu. —

Ferdo V. —

Digitized by Google

Riešenje jednoga pedagogičko-didaktičkoga zadatka.

(Konac).

Rekosmo, da su nagrade i kazne sredstvo potaknut diete na nauk; nu samo tom razlikom, što nagrade poticaju na nauk i dobre učenike, a kazne su samo sredstva potaknut zle učenike na na nauk. Dok ima blažjega načina, kojim valja naviknuti zle na dobro, nije se treba gojitelju kaznami služiti, nu kad blažji načini, kao nagovaranja, opomene itd. ništa ni najmanje neprude, tuj je onda treba, da gojitelj nemarnosti priličnu kaznu opredieli. Gojitelju najprije paziti valja, da svrhe kažnjenja nikada nezaboravi, koja jest, da se poboljša onaj, kojega kazni; te nekazni samo zato diete, da si po tom svomu srditu srcu zadovolji. Gojitelj prigodom kažnjenja nesmije izkazati niti najmanjega znaka ljutosti ili osvete, nego mora sasma hladnokrvno i to kao njekakovom tugom kaznu ovršiti. Kod kažnjenja mora osobito paziti, da mnogo negovori i da djeteta nipošto neplaši n. pr. da će mu dati odmjeriti 25. A osobito kod šibanja, buduć da brezovaču nemože sasvim iz škole odstraniti, mora paziti, da nereče djetetu, koliko će mu šikacah dati; jer da mu reče, kako je to moj učitelj običavao reći: („Ma gebe du ihm Mathias jetzt fünfzig Streiche"), a nikad onoliko odrapio Mato nije, koliko je stari kazao.

Mi smo djaci s početka svi drktali, a njekolikim je izmedju mojih součenikah, takova imaginacija prije šibanja pamet obuzela, da su, misleći, da će izbilja „fünfzig" dobiti, polu mrtvi na tla opali, tako da smo jih morali nositi kući, i tu se je dosti octa i vinovice učiteljeve, koju je neznam zašto, imao uviek u školi, prolilo. Diete drži gojitelja najpobožnijim, najboljim; zato uviek njegova djela nasljeduju, Diete drži učitelja svemogućim u krugu njihovu; a njegovu rieč za svetinju, te uprav zato nesmije gojitelj rek bi onako okrutno prije kazne, osobito prije šibanja postupati; jer je imaginacija djeteća veća, nego starogà čovjeka, to svaki zna. Budi samo jedan primjer naveden, u koliko imaginacija djelovati može na čovjeka, a što višena diete. U Englezkoj odsudjen bi njeki zločinac na smrt. Budući se je pako uprav u ono doba medicinalni sbor ondje sakupio, da imaginaciju čovječansku o dobru i zlu iz-

Digitized by Google

kuša, predan bi isti zlotvor rečenom medicinalnomu sboru, da na njem pokuša svoju experimentaciju. — Svezavši mu ruke i noge, a zatim i oči, pročitana bi mu u nekoj velikoj palači odsuda, da će mu se naime na rukuh i noguh žile otvoriti te da tako, dok mu krv izcuri, umre. Postavljen bi na stolicu i za nju privezan. Sad uzme jedan izmedju liečnikah nožić svoj i ubode ga malo u nogu, a umah zatim puste ovi svoja štrcala, makine, iz kojih je voda počela brižditi. Tako po redu probode samo malo kožicu, a ne žile na rukuh i noguh, i svakiput puste liečnici jedno štrćalo brižditi. Odsudjenik, komu ni kapi skoro krvi neizcuri, poče na jednom blieditі. Sad su štrcala sve manje po manje briždila, a liečnik opipa odsudjenomu žilu i reče, da još malo tuče, nego da ide sve na manje, te da će skoro izdahnuti.

Napokon reče liečnik, da mu sada već konac. Štrcaia prestanu sasvim brižditi, a odsudjeni pade od velike imaginacije, da to izbilja njegova krv curi, mrtav na zemlju. Takova imaginacija djeluje u djece tim više, što su djeca još mladjahna i nerazborita, te misle da ono, što gojitelj reče, uprav biti mora, i da, što je gojitelj rekao nitko oprovrći nemože. S toga neka gojitelj nikada negovori, koliko će mu dati šikacah, ili da mu jošte koji dan prije reče, da će biti kažnjen; jer bi to svejednako imaginaciju veliku u djetetu uzročilo. A koliko ja znam o tom primjerah, nebi jih izbrojiti mogao! — Tako gojitelj reče, da će četvorica njih drugi dan dobiti svaki »fünf und zwanzig!“ Izišavši iz učione njegov je ljubimac Matias svedj ovu četvoricu dražio, da će jih čvrsto mazati. Drugi dan, al neima nijednoga od one četvorice. Gdje su bili? Jedan je ležao u groznici, dva su se ubola nožićem u nogu, samo da nepodju u školu, a četvrti od straha pobjegne nekamo od roditeljah, te ga ni danas nije. Čulo se je da su ga vuci raztrgali u šumi; jer je u najljućoj studeni pobjegao. —

Ovo je postupanje vrlo zlo. Nu ne samo, da gojitelj paziti mora, kako postupa kaznom, nego i mora znati i njezin stepen. Ponajprije učitelj ima kazniti gojenče naravnimi kaznami, pa onda tjelesnimi. Ako je našao izmedju svojih učenikah nevaljane i tvrdokorna; tu mu treba najprije blažjim načinom gledat, da ga na pravi put svrati, t. j. mora da ga najprije opomene i to tako, da mu se negrozi mnogo, nego mu samo predstavi, što bi se moglo

Digitized by Google

sgoditi, ako dobar nebude, a opet, što ga čeka, ako se popravi. Gojitelj nesmije nipošto reći, da neće iz njega onda ništa biti, nego obješenjak, tat itd. nego ima samo dobromu predstaviti, što naime revan mladić postignuti može, i kako zloga nitko netrpi. — Zatim, kad već niti ovo koristilo nebi, da mu se koje čedo u učioni uznemiri i cielu mladež uzbuni, treba, da nemirnjaka van postavi, da sám držeć knjigu u ruci vani stoji. Ali nebi dobro bilo, da bise prije nad njim samo karao, nego sasvim mu jednostavno i mirno ima kazati: „Hodi ti nemirnjače, stoj tude, kad nisi miran u klupi.“ — Ako neće učenik da štogod piše ili ako sve uči, samo jednoga se predmeta nikako lati neće t. j. kada drugi pišu, a on onda čita; najbolje će ga gojitelj kazniti, kad mu onda upravo reče, da čita i tako mu dugo čitat dade, dok drugi pišu. Ovomu će njegovo milo dosaditi, te će drugi put početi i on pišati. Imade jih takovih u učioni, koji uviek ruku dižu, ako im i nije od potrebe, da van idu. Takova će učitelj najshodnije kazniti, ako mu zapovjedi, da jedno vrieme ruku onako gore drži. Opet nevalja ni tu dugo pustiti diete ruku držati, nego dotle, dok ono zaplače ili se snuždi; jer će umah po tom već od srama pred drugimi plakati. Vele njeki da Bog nikoga nezatvara, da mu je dao te može prosto živjeti na svietu; ipak vidimo, koliko imade samo u našoj carevini zatvorah. S tog obzira misleći isti, buduć čovjeka prostim smatraju, nebjahu nikada zato, da se djeca zatvaraju. Dakako da nemožemo ovaj zatvor djetinji kakovom kaznionom prispodobiti, zato ima učitelj djetetu kazati razlog, radi koga ga je ovakovom kaznom kaznio. Hoće li gojitelj gojenče svoje zatvorom kazniti, tada mora jim svim protumačiti, da je zatvor školski zato, da ondje djak se uči, dok je zatvoren. Kod zatvora mora gojitelj motriti, da nemirnjaka najprije samo na jedan sat zatvori, (n. p. nauk mine o 10 sata, a on njega zatvori do 11). Nego paziti opet mora, da uviek prije onomu, koga zatvori, nješto dade učiti, te kad ga izpustiti podje, da ge onda izpita. Zato bi učitelj morao samo one učenike zatvorom kazniti, koji lekcije nisu naučili, koji obično skaču na ulici itd. Kad hoće da zatvori, neka nezatva najednom, ako jih i više jedan dan jednaku kaznu zaslužuju, njih više skupa, nego jednoga po jednoga. A to može učiniti, ako u savki razred drugoga zatvori. Za druge veće čine treba i veće kazne, a to je

Digitized by Google

tečica briezovača. Šibu napomenusmo već prije, stoga ovdje samo još budi to: Učitelj neka nikad sam, ako mu to može biti, šiblja nedaje, t. j. neka bude u prisutnosti ravnateljevoj ili nadzornikovoj; jer će se mladići onda te kazne bolj čuvati i za veoma sramotnu ju držati, onda, neka se nikada učitelj nerazžesti, kada ima koga kazniti. —

Sve druge kazne, koje su žalibože sasvimu običaj ušle, kao što je tučenje ravnalom ili batinom po dlanu. perom po prstih, bijenje trstikom po golih noguh, vucarenje za zlasi, imaju se u učioni sasvim izpustiti. Osobito pako klečanje najgrdja mi se vidi kazna djeteta, pak kad još na zrnju klečati mora. Kleči se pred Bogom u crkvi, a djetetu kažnjenu često takovom kaznom omrzne. Na to valja uporaviti ono pravilo pravilo: „Nekazni djeteta onim, što bi mu moralo milo biti ili ono samo raditi.“ Mjesto toga moglo bi se upotrebiti sjedjenje na podu. — Gj. Ester.

Nješto o izboru pučkih učiteljah.

Čudom se čuditi mora čovjek, kad čuje, kojim načinom se pučki učitelji izabiraju, i koji je glavni predmet tom prigodom; a još više se čuditi mora, kad pomisli, da smo u devetnajstom vieku, vieku prosvjete i napredka, pa se još što takova sbija. — Način, o kom ću niže govoriti mogao je umjestan biti za vrieme tako zvanih školnikah; ali za sadanje doba podnipošto. Isti način izabiranja ponizuje učiteljstvo, i čini ga ravna seoskim sudcem i službenikom, pače baca sjenu nepovjerenja na učiteljske duhovne i svjetovne vlasti, njekim načinom sramoti zavod preparandijalni, koji dotične učitelje potrebitom (nu polag ovakova izbiranja i nepotrebnom) svjedočbom providja. Da čujemo dakle! — Prije izbora ili upravo na dan izbora pozovu se molitelji, da pokažu svoju vještinu u orguljanju pred dotičnimi župljani, a oni tada da sude o sposobnosti ili nesposobnosti moliteljah. U mjestih, gdje orguljah neima, ili na filialnoj učioni valja mu svoju vještinu pokazati u pjevanju. Bjaše slučajevah, gdje su učitelji pod vedrim nebom izabirani, te su morali gdjegod na dvorištu pred školskom sgradom pjevati. — Ako na um uzmemo, da su naši seljaci priučeni od tako zvanih škol-

Digitized by Google

ikah, koji bjahu zajedno krojači, brijači, i bog zna sve što ne, na kojekakvo zatezanje, igranje marševah. koje spominja čovjeka više na kojekakova mjesta zabavah, nego li na hram gospodnji. — Jednom riečju seoski sudci i odbornici priučeni rečenom zatezanju, onomu prednost, i veću sposobnost pripisuju, koji na gore rečeni način pjevati i igrati znade. Prigodom takovom zahtievaju od moliteljah pjesme, koje je prijašnji orguljaš pjevao, razamieva se, da nijedna ili vrlo riedka duhu crkvenom odgovara. Učitelj, koji zvanje svoje ljubi, već će nastojat, da se poznav note za kratko vrieme nauči i izabere napjeve koje tamošnji župljani pjevaju, i koji odgovaraju duhu crkvenom. Da se on nauči kojekakove napjeve, kojih sila božja ima, nitko pametan zahtievati neće. Slučilo se, gdje morade učitelj katekizirati djecu pred dotičnimi župljani, i sudci. — Liepa mi izbora! gdje seoski sudci i župljani s katekiziranja sude učiteljevu sposobnost ili nesposobnost. — Kad čovjek takova šta čuje, prestaje misliti. Tu su dakle predmeti, u kojih se valja molitelju odlikovati, a na svjedočbe učiteljske niti se negleda, one su tom prigodom suvišne. — Badava redovi, badava jamčevni podpisi g. učiteljah. Takovim se načinom učiteljstvo ponizuje, jer molitelja morda i najludji seljak sudi po predmetu, o kom ni pojma neima, te orgulanje i pjevanje svim ostalim dužnostim uzvišena učiteljska zvanja predpostavlja. Ottuda dolazi, te seljaci vele: naš učitelj dobro pjeva i igra, a o učioni ni govora. Sličnimi izbori se i učiteljište ponizuje i bi reć nesposobnim ili suvišnim smatra. Valjda takovi ljudi mišle, da učiteljištno osoblje nije dovoljno prosudilo sposobnost učiteljevu, da će dakle sudci valjanije i svestrano prosuditi njegova svojstva, To je nečuveno, da čovjek usljed dobro položena izpita u propisanih predmetih dotičnim osobljem, komu je na čelu najvažnija osoba pučke škole, naime vrhovni diecezanski školski nadzornik, naknadno izpit polaže pred seoskimi sudci. Valjda misle, koji takove izbore odredjuju, da su gospoda predsjedatelji prigodom izpita oglušili, te nemogu pravo razsuditi sposobnosti ili nesposobnosti kandidatah, Zašto redovi u svjedočbah, valjalo bi ih usljed suda takovih ljudih nepopuniti, nego nje umoliti, da jih oni prigodom izbora popune. — Dosta o tom, mi se nadamo. da će naša školska vlast i o tom nastojati, da se slični izbori na uštrb učiteljstva preprieče. Učitelji imali bi se izabirati usljed svje-

Digitized by Google

dočbah u prisutnosti kotarskoga školah nadziratelja, mjestnog ravnatelja, kotarskog sudca, mjestnog nadziratelja, mjestnih sudcah i odbornikah, te bi isti imali cielu občinu zastupati. Mjesto izboru imao bi biti župni stan, jer je župnik ravnatelj i glava župe. Dok toga nebude, dok budu seljaci jatomice dolazili k izboru, dotlje smo, gdje bjasmo pred osamdeset godinah. Istina, da župljani učitelja plaćaju, da imadu i pravo izbora, ali neka imade občina ili svako selo svoga zastupnika u osobi sudca. Zašto u skupštinah pojedini ljudi zastupaju cieli kotar ili občinu? — Kakov bi uspjeh imale skupštine, da je svakomu prosto govoriti i vikati, kad mu se svidi? — Ako se gore navedenim načinom izabiralo bude, izbjeći ćemo mnogoj nepravdi, i stvar će se riešit bez svake buke, a onim će se izkazat čast, kojim punim pravom svagda od nas učiteljah pripada.

Milan Kobali, učitelj.

Viestnik.

— Dne 13. o. m. obdržavana je učiteljska skupština kotara zagrebačkoga. Preč. g. Franjo Husar kan. zagr. i školski nadz. kotarski odslužio je sv. misu sa svečanim „Veni sancte“, kod koje bijahu svi učitelji i učiteljice gradskih učionah, kano i pripravnici učiteljski prisutni. Sakupljeno učiteljsko osoblje u školskoj sgradi pozdravi preč. g. predsjednik navadnim uvodnim govorom, u kojem označi, ka ko ga raduje, da ima čest toj korporaciji učiteljskoj predsiedati i kako je vazda zauzet bio za promicanje prave kršćanske nabožnosti i ćudoredja medju mladežju. — Toj svečanosti prisustvovahu osim ravnatelja Franje Klaića, učitelji preparandijulni J. Partaš i S. Novotný; zatim katekete nadarbenik A. Lukić i Š. Balenović; učitelji gl. učionah: F. Vuksanović, V. Mařík, J. Šah, J. Posavec, A. Irgolić; učiteljice Anka Majhenova, Gabriela Kušićeva, M. Burgstallerova, A. Kovačićeva; isto tako učitelji israelske učione Jakov Eisner — ujedno namj. rabin, Salamon Mandler i Jakov Fränkl. Povrh toga pribivahu toj skupštini kateketa u samostanu milosrdnicah M. Filetić, priv. učitelj na kaptolskoj gl. učioni Lj. Modec, zatim učitelji iz vana D. Šur, Pavlić, Celinić, i Senčar, napokon učiteljske vježbenice na gradskih djevojačkih učionah Ljubica Radjina i Josipa Nagyeva. — Za bilježnika toj skupštini izabran je učitelj Jos. Posavec. — Najprije je priv. učitelj Lj. Modec preuzeo zornu obuku s prvim razredom i nakon toga bjehu čitani pismeni izradci na pitanja po preč. duh. stolu učiteljstvu dana, da se rieše. Učitelj V. Mařík pročita odgovor na četvrto pitanje, koje dade povoda učit. Novotnomu govoriti, da se naši katekizmi svrsi shodnije urede, osobito, što se tiče katekizma za drugi razred početnih učionah, koji radi svoga prekratkoga sadržaja i njekih s obzira na pitanja neshodnih odgovorah te glede na onaj skok gradiva toga katekizma na onaj u trećem razredu neodgovara zahtievom te najpoglavitije učevne struke. Napokon napomenu on njekoliko riečih o tom, da se i naše čitanke preustroje. Uz mnienje predložitelja pristade kateketa A. Lukić i Š. Balenović i pošto se isto ravnateljstvo pozvalo na prijašnje u toj stvari pritužbe, bude po učiteljskom sastanku na predlog preč. g. predsjednika zaključeno putem „Napredka“ i „Kat. lista“ pozvati i ostalo učiteljstvo naše domovine, osobito pako gg. katekete, da

Digitized by Google

svoje mnienje izraze; izvan toga pako, da se preč. duh. stolu u tom pogledu podnese obrazložena molba za prenapravu katekizma za drugi razred početnih učionah. Prvo pitanje riešiše učitelji J. Šah, Š. Balenović i pripravnik učiteljski Gj. Ester. Na drugo pitanje pročita svoj izradak učitelj J. Posavec a priv. učitelj Lj. Modec pročita pismeno sastavljeno razglabanje štiva 37. iz prve slovn. čitanke. — Preč. g. predsjednik izjavi svoj toj gospodi svoju hvalu i vriedno priznanje, očitujuć želju, da se takovi izradci putem javnosti objelodane. Nakon toga upita, da li tko ima jošte šta kazati. Tome pozivu odazva se učitelj Novotný, govoreć o plodovih učiteljskih sastanakah, kako bi većom korišću bile za učiteljstvo, kada bi se po višjem mjestu svi oni zaključci uvažili, koji se u zapisnike takovih sastanakah bilježe. Tu osobito progovori on dvie tri o mirovini učiteljah, njihovih udovicah i sirotčadi, o kom se je važnom predmetu već pred dvie godine viećalo i u zapisniku višjemu mjestu na uvaženje smierno predlagalo; pa je ostalo žalibog samo na papiru, te zaključi svoje slovo, ako se naše višje vlasti za to svojeki nezauzmu, da ljе nikada valjanih učiteljah imat nećemo; jere se sbilja nijedan tomu po svojoj vlasti glede budućnosti svojih zanemarenom stališu posvetiti neće i njekim će nepovjerenjem uviek polaziti učiteljske sastanke, smatrajuć ih pukim formalitetom i izlišnom njekom didaktičkom igrarijom. Ravnatelj Klaić prihvati to mnenje predgovornikovo dodajuć k tomu, ako želimo imati u pravom smislu sposobnih i revnih učiteljah, da na svaku ruku onamo radimo, te nebudu pripravnici učiteljski, medju kojimi ima jih svršivših dolnju gimnaziju, podpadali zakonu novačenja, koji toliko dobrih individuah otimlje zvanju učiteljskom na uštrb i nazadak pučke prosvjete. — To dade priliku ostalim učiteljem povesti o tom podulje govore, pune temeljitih tegobah tako, da je na predlog preč. g. predsjednika odlučeno: glede prvoga predloga sastaviti predstavku na preč. ordinarijat, da se već jednom oko prevažnoga onoga i za budućnost učiteljah i njihovu srcu priraslih neobhodno potrebitoga uredjenja mirovine za učitelje, njihovih udovah i sirotčadi od strane najviše vlasti što prije svojski i savjestno posao započeti nastavi i svrsi dotjera. Glede drugoga predloga isto tako prešnoga i važnoga zaključeno je posebnom, s razlozi providjenom predstavkom obratit se putem dotičnih vlastih na Nj. veličanstvo kralja našega, da onu za naše školske odnošaje ubitačnu odredbu glede novačenja, komu i pripravnici podpadaju, milostivo ukine, te time promicanje prosvjete narodne obezbiedi i na obće dobro domovine promakne. — Zahvaliv se preč. g. predsjednik sboru učiteljskom na svemu tomu, što je u tom sastanku učinjeno, izjavi usrdnu želju, da se i budućom prvom skupštinom svi tako sastanu i većinu svojih željah izpunjenu vide. — Tako se svrši učiteljski sastanak u Zagrebu.

— Istoga dana riešeno je zaključkom sl. gradskoga zastupničtva na povoljan način pitanje: jeda li treba podignat u Zagrebu više učionah početnih, ili pako da udovolje do sada obstojavše dvie glavne učione potrebam učeće se mladeži i duhu vremena? Riešeno je i tako rekuć jednodušno zaključeno, da budu u glavnom gradu dvie glavne učione i dvie trivijalne; i to jedna gl. učiona u sriedi grada na takovu mjestu, gdje će bit pristup djeci olakšan i sa gradske i opet posebno sa kaptolske strane; druga glavna učiona da bude negdje u blizini samostana milosrdnicah; zatim jedna trivijalna učiona u Novoj vesi, a druga u Laškoj ulici. U dojdućih sjednicah odlučit će se ostalo. To radostno javljamo tim više, što je sl. zastupničtvo bez oklievanja i na shodan način odgovorilo zahtievanju žiteljstva i pravednom izčekivanju onih muževah, kojim je naobraženje ovdješnje mladeži uz srce priraslo.

— Nj. preuzvišenost g. biskup Strossmajer pokloni glasbenoj učioni u Petrinji znatnu podporu od 50 stot. — I opet nov znak veledušja našega visokoga mecena, kojega brižljivo srce sve zavode naše domovine pred očima ima. Bog ga poživio!

— G. baron Ambroz Vranycany dao je družtvu za podporu siromašnih učenikah na zagrebačkoj realki 100 st. na poklon. Koli radostno registriramo ovaj dar za javnost, toli vruće zahvaljujemo se visokom darovatelju u ime oskudievajuće mladeži. —

Digitized by Google

— „Glasonoša“ ima iz Beča dopis, kojim mu se na brzu ruku javlja, da su dosadanji upravitelji gimnazijah, i to zagrebačke g. Adolfo Veber; riečke g. Ant. Mažuranić i varaždinske g. dr. Mart. Matunci imenovani definitivnimi ravnatelji prenavedenih zavodah; ujedno prijavlja zaključak visokoga mjesta, da se službeni jezik u obsegu — spadajućemu pod vis. kancelariju trojedne kraljevine — ima zvati h r v a t s k i jezik. Izgledamo službenu potvrdu ovih viestih.

— ✠ Kao što doznajemo, umro je S t j e p a n B e n k o v i ć učitelj na Bedenici u 36. godini dobe svoje. Bog mu dao raj dušici, a umrlim ostankom zemljica lahka bila! —

Natječaji.

— Na pučkoj ženskoj učioni u Č a k o v c u m. učiteljice sa 315 fr. plaće, 40 st. drvarine i bezpl. stanom. Rok prijave do 25. o. m. na preč. g. F. Vlaškovića zač. kan. podj. i žup. u Nedeljišću. — U S r e d i š ć u, kot. gornjo-medjumurskom m. učit. i filialnog org. s plaćom od 315 st., 5 hv. drvah bezpl. stanom i vrtom; prijavit se treba do svrhe o. m. prenapomenutom preč. g. nadzorniku šk. — U S t e n j e v c u, kot. zagr. m. učit. i org. s 315 st. plaće, 6 hv. drv. njekimi štolarnimi pripadci, bezpl. stanom i uživanjem jedne rali oranice. Rok prijave do 30. stud. o. g. po rukuh preč. g. Franje Husara kan. zagr. — U M i h a l j e v c u kot. gornjo-medjumurskom m. učit. i org. sa 315. stot. pl., 5 hv. drv., bezpl. stanom i njekimi štolarnimi pripadci. Rok prijave do 30. stud. t. g. na g. F. Vlaškovića zač. kan. u Nedeljišću. — U D a l j u, žup. virovitičkoj m. učit. i org. s god. pl. 315 st. 12 st. za org., 6 hv. drv. i bezpl. stanom. — U S a r v a š u žup. virovit. m. učit. s 315 st. pl., 11 st. paušala, 6 hv. drv. i i prost. stanom. Rok prijave do 20. prosinca t. g. na veleč. g. Jakova Hegeduševića nadz. škol. u Osieku.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovani kao učitelji: Vjekoslav L u c a r i ć u Ljubi i Mihojlo V u j n o v i ć u Iloku.

Listovnica uredničtva.

— Gosp. F. Š. u V. — Hrvatskom povjestnicom nemožemo vam služiti; u Al. brehtovoj tiskarni tiskat će se drugo izdanje, onda si to djelo nabavite. Za drugo strpite se; pisat ću Vam privatno. — Gosp. J. G. u B. — Samo molimo drugiput, da nam anonym nedolazite.

Novčani prinesci za pogorjeloga učitelja Lovru Ježeka na Bistrici: Vlašić Vatroslav podučit. 30 nv.

Poziv i molba.

Ima tomu preko dvadeset godinah, što sam počeo baviti se sabiranjem i prepisivanjem narodnih naših poslovicah, te mi je od ono doba za rukom pošlo, sabrati ih prilično mnogo, i to ne samo š t o k a v s k i h, već i k a j k a v s k i h, pače i č a k a v s k i h, što ih ukupno kanim na skoro, ako Bog dá, tiskom izdati te predati čitateljstvu našem, da se nasladjuje divnim tim zrcalom narodnoga mudroslovja. Budući pako, da je sabiranje narodnih poslovicah isto tako, kao i skupljanje r i e č i h, p r i p o v i e s t i h, p r i č a h ili p j e s m a h n a r o d n i h onakov posao, kojemu kad i kad dorasle nisu sile čitavog kakovog družtva, a kamo li čovjeka pojedina makar kako marljiva; s toga mi neostaje drugo, no u ime duhovnog napredka našega pozvati i umoliti sve one rodoljube, u kojih se možebit nalazi kakova sbirka ili barem po koja rukovjet manje poznatih narodnih poslovicah, da mi ih n a j d u l j e d o k o n c a t e k u ć e g o d i n e poslati izvole. Isto tako pozivljem i molim sva meni prijazna uredničtva naših listovah, da taj moj poziv s molbom uvrste u cienjeni svoj list.

U Zagrebu na dan 18. listopada 1862. M i r k o B o g o v i ć

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 5. U Zagrebu, 1. prosinca 1862. Tečaj: IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Što je pravi i jedini temelj svakoga, imenito ćudorednoga naobrazovanja; dužan li je pučki učitelj i kako će ovaj temelj u svojih učenicih uspješno graditi.

(Od Fr. Klaića).

Naš skrajni cilj i naša svrha jest Bog. Usljed našega opredieljenja imamo sve to bližje k njemu se približavati, dok se jednom onkraj groba u svietu savršenosti š njime uzko i nerazdieljeno nesdružimo, te tim spojenjem sveti i blaženi nepostanemo; sdružiti se pako s Bogom možemo samo u savršenoj ljubavi, zato i jest najveća zapoviedь: Ljubi Boga svim srdcem, svom dušom, svim umom i svom snagom svojom. Zadaća je dakle naša na ovom svietu, da u ovoj ljubavi rastemo, da š njom sve to čistiji, krepostniji i Bogu sličniji budemo. — U toj ćemo ljubavi rasti, ako onu moć duše, koju pohotnom nazivljemo, na ljubav ovu sklonimo i ako ju za istu naobrazimo. Ako je moć pohotna tako naobražena, kako no ju zahtieva svrha i odredjenje čovječansko, tako je oplemenjen i njen izvor t. j. srce, iz koga ne samo ljubav, no i sve ostale želje i nagnuća proizticu. Srce čovječansko oplemeniti i učiniti ga čistim vrelom bogomilih željah i činah reći će čovjeka ćudoredno naobraziti, a gledeć na svrhu i cilj čovječanski ukazuje nam se, da će samo onaj čovjek svoju uzvišenu svrhu postići, koji živo vjeruje u Boga; koji se neprestano trza što takova uči-

Digitized by Google

niti, čim bi mogao svoga ljubeznivoga sveznajućega i svevidećega otca i najmanje uvriediti, jednom riečju koji živi u strahu božjem.

Ljubavju uzko spojene su razne dužnosti, koje čovjek stranom napram Bogu, a stranom i napram sebi i izkrnjemu svomu ovršivati mora. Ove dužnosti valja da svaki čovjek dobro poznaje, ako ćemo od njega zahtievati, da jih izpunjava. Nu tudjer nastaje sada novo pitanje: Je li dosta, da se djeca uče poznavavati svoje dužnosti neobziruć se na način, kojim da jih se uče i neuvažavajuć razloge, koji bi jih ponukali, da jih jednom izvrše?

Izkustvo će nam ovdje najbolje odgovoriti. Poznamo mi dosta ljudih, kojim su točno poznate sve njihove dužnosti, pak usuprot tomu ipak su sužnji svojih strastih i nagnućah. Tko bi nam dakle preporučio, da djecu upoznavamo s njikovimi dužnostmi, pa ma i najtočnije, i da jim predočimo samo naravske ponukajuće razloge, o tom bi morali reći, da znade isto tako slabo filosofiju, koliko praktično poznade čovječansku narav. Pravo ćudoredno naobraženje neniče na nijednom inom zemljištu, van iz srca Bogu sasma podana i naukom vjere oplemenjena. Zato i veli sv. pismo: *Moj pravednik živi o vjeri.*

Buduć je pako pučki učitelj pozvan, čovjeka k svomu uzvišenom cilju privesti, i to će samo gore naznačenim putem postići moći, s toga i proizlazi za njega velika i sveta dužnost, da već za rane dobe u djetetu polaže temelj ćudorednom naobraženju; a da ovoj svojoj svetoj zadaći udovolji, valja mu stranom svojim vlastitim primjerom a stranom i naukom probuditi u djeci živu vjeru u Boga, te njihovo srdce strahom božjim napuniti.

U obće valja to, da učitelj činom i riečju nabožnu ćut svojih učenikah oživi, misao njihovu na Boga upravi, da se vazda i neprestano Boga kao najdobrostivijega otca ali i kao najstrožijega i pravednoga sudca predstavljaju. Učitelj mora svoje učenike uvjeriti, da je svaki baš i najmanji grieh najveća nezahvalnost napram Bogu, najveća uvreda napram tako dobrostivom otcu; mora nastojati, da čim djeca starija postaju i čim se više raznim nepogodam izvrgavaju, da jih tim više u vjeri učvrsti, te da vjerujuć u Boga, više se u njega uhvaju a u ovom pouzdanom uhvanju da ga nad sve ljube.

Prije nego što o inomu govorio budem, na što učitelj — po-

Digitized by Google

lažuć uvodno napomenuti temelj ćudorednom naobrazovanju — najviše paziti ima, navesti ću ovdje rieči njekog vrlog spisatelja, kojimi on krsćanskim propovjednikom govori; iste rieči namienjene su svakomu odgojitelju, dakle i pučkom učitelju.

„Mnogi propovjednici neznaju rieči božje, nego samo mrvoljice iz školskih kompendijah. Mnogi žive u svom vlastitom filozofičkom naučnom sustavu, i sami su sebi orakuli. Mnogi love samo floskule, kano da bi život i smrt čovječanski bile same bajke. Tim se hrani sebičnost, koja — jednom od sredotočja odvraćena — sama sebi a nikom drugom nevjeruje. Ovakovi nauk neima temelja, nemože ni postojan biti, zato i izhlapi odmah, čim se strasti uzburkaju i čim ga nužda i nevolja podrmaju. Ovakov nauk radja gizdu, s kojom se mnogi tako rado zadovoljavaju, a u praktičnom životu sami proti istoj rade. — Sama *vjera* oduševljava, a ne njen odsjev. Dok je u svietu više vjere bilo, tim je više u svietu i bilo kršćanskih slavodobitnikah. Vjerom su oživjele sve velike i temeljne istine zakona, koje nisu zapisane bile u knjigah visokih znanostih, nu koje su se odsievale sa visokoga neba, a Bog ih je sam čuvao. Od ozgora nukaju nas one prijazno ili nam se i groze, a srce čovječansko napunjeno strahom napram njihovom svemožnom stražaru drhće i napram njim. Neoskvrnjive stajahu one gore napisane, baš i u isti čas, kad u srcu čovječanskom vladaše najveća bura; malo bo bijaše riečih, i zato se dadoše veoma brzo pročitati. Malo riečih, ali puno smisla. Jedan jedini pogled gore, na nebesa — pa gle! već leti munja visine, sgadja dušu strahom božjim obuzetu i upaljuje svetu žrtvu — i čovjek je spašen. Ove istine s neba dolje snimiti (u puki moral razuma pretvoriti jih) reći će život jim i djelovanje uzeti,— uništiti jih. Nerazdvajajmo dakle nikada morala od Dogmatike! Jedno bo je samo kraljestvo božje na zemlji. *Bog je neizmierna ljubav, i zato ga moramo svrhu svega ljubiti.* Kako bi dakle nespretno i nepristojno bilo, kad bi htjeli moral (ćudoredbu) na kakvu inom temelju osnovati? A i što bi ino mogle biti propovědi o ćudoredbi, ako nebi na živoj vjeri osnovane bile, nego voda, koja neprestano teče i izhlapljuje! Takovi bi propovjednici naličili vrtlaru, koji bi voćku nad plodovitim zemljištem u zraku postavio, te bi mu o granje i hvoje ovjesio umotvorne plodove. Njegujte život na sa-,

Digitized by Google

mom izvoru, da iz onoga plodna snaga probije sve grane. Kao što je vjera u duši tako su i sve grančice u djelovanju. Ljubav proizviruća iz vjere jest ćutiteljna, a ona će znati i najskrajne hvoje proteći. Mi smo doista već mnogo i mnogo putah mrežu dužnostih razprostrli, pak još nismo ništa ulovili. Počmimo daklem opet jedanput u ime Isusovo. Svi bo vjeroviestnici bez razlike tvrde, da i najdivlje narode uzdrma osoba-i-poviest Isusa Krsta, i da jih samo ona na čovječnost okrene.« ---

Što nam dakle hasni, osobito kod djece, ako jim samo ćudoredbu tumačimo. Nije li djetinja doba najljepša doba za vjera, pak kako krasno neće ova doba proći, ako u njoj sjeme žive vjere opočiva.

Predpostavivši ova možemo sada navesti ona sredstva, koja svaki odgojitelj, dakle i pučki učitelj napose mora upotrebiti, da se uzbudjena i u djetinsko srce zasadjena živa vjera učvrsti i da neprestano plodom vječnoga života rodi.

1. Učitelj mora ne samo prigodom satih za vjeronauk opredjelenih nego svagda i pri svakoj sgodi božji vjerozakon kano nješto najuzvišenije i najštovanije označiti. Osobito mora on sam pravo nabožan biti, da mu primjer njegov nebude u opreci sa naukom.

2. Prigodom vjerouke mora učitelj koliko na razum, toliko i na srce mladeži ujedno djelovati. Jednostranost bo nigdje nije tako pogibeljna kao baš ovdje kod najvažnije stvari.

Da djeca vjeronauk razumiju, valja se učitelju pobrinuti, da mu nauk bude *razgovjetan, temeljit i postojan.*

Razgovjetno biti će naučanje o vjeri, ako se učitelj starao bude, da mu djeca istine naše svete vjere pravo pojme. Zato mora uvažiti djetinje sposobnosti, te će morati onako govoriti, kako ga djeca mogu razumjeti, dakako da tom prigodom neće smjeti rieči i smisao crkve izvraćati. Prem ako ima i takovih otajstvah i ponorah u oceanu božjega očitavanja, do kojih nije moguće doprti nijednomu stvoru božjemu; to ipak mora učitelj nastojati, da si djeca o takovih barem krive predstave nečine, no da baš ta otajstva kao takova čvrsto drže i da u takova vjeruju. Isto je tako nuždno. da djeca vjeronauk temeljito prouče, t. j. da se učenici o istini i božanstvenosti kako kršćanstva u obće, tako i pojedinih članakah vjere napose podpunoma i neuzkolebivo uvjere,

Digitized by Google

Ovo bo je za naše doba tim nuždnije, čim su veće pogibeli, kojim je izloženo vjerozakonsko uvjerenje mladeži, ako nije sasma učvršćeno.

Pogibelji ove nalaze mladići ponajviše u zločestih knjigah i u druženju sa već skvarenimi i odpadnici sv. vjere. Osobito se moraju ove dvie glavne dogme u srce mladeži zasaditi: *Isukrst je pravi Bog i crkva po Isusu utemeljena jest nepogrešiva.*

U najnovije doba počeli su mnogi učitelji i kod istoga vjeronauka samo sokratizirati i tumačiti, i misle, da su tada svojoj dužnosti sasma udovoljili. Takovi učitelji strašno griešе. Stavimo sve drugo na stran, što iz takova nauka zla proizticе, pa navedimo samo jedno, da takovi učitelji svoju pogrešku uvide. Ovakovi učenici zaborave nakon njekoliko ljetah izza dovršenih naukah sve, što su učili, i ništa jim nepreostaje u pameti, do dvolične sposobnosti, s kojom namjeravaju sve i sva najbolje raztumačiti i vrhu najsvetijih predmetah svoj sud izreći.

Kao što se valja trsiti; da nauk vjere bude razgovjetan i temeljit, tako se moramo pobrinuti, da bude i postojan. U tu svrhu moraju djeca i vjerozakonske istine na pamet učiti i tako jih sebi nezaboravnimi učiniti. Pak što bi i vriednije bilo, da se u dušu čovječansku dublje zasadi do izrekah i odredbah, koje su od samoga Boga proiztekle i na kojih je naš spas osnovan.

Napokon mora učitelj nastojati, da vjerozakon bude stvar srca, tim bo će ne samo uvjerenje, no i postojanost pospiešiti, budući se ono nedade tako lahko zaboraviti. što se nije u srce zasadilo, niti se dade tako lahko izgovoriti. Pak isto bi mogli i držati do onoga čovjeka, koji bi cieli vjerozakon na pamet znao, a kojeg bi srce pusto, prazno i hladno bilo?

Nu i tu nesmije učitelj samo na čuvstva učenikah gledati, no mora nastojati, da sve ono, što su pametju dokučili, i česa im je srce puno, — da sve ono u životu i uporabe, te da u djelo pretvore; vjera bez dobrih djelah jest mrtva.

Digitized by Google

Kakova svojstva treba da imadu učiteljeva pitanja pri obuci, kako se valja učitelju ponašati prema različitim odgovorom pojedinih djakah?

(Iz „Katekетike“ Jana Škode, učitelja kateketike i pedagogike na českoj glavnoj učioni u Pragu, preveo Vjenceslav Mařik.)

Pitanje mora biti:

1. *Posve jasno,* da diete sasma razumije, što ga pitamo. U svakom pitanju moraju biti i smisao i svaka pojedina rieč tako jasni, kao što je to za dobu dietinju neobhodno potrebno. Ali ova jasnost ili razgovietnost je vrlo relativna; kod male djece drugačije, a kod veće opet drugačije. Tako n. pr. nije imalo diete jasne predstave o zviezdah, kao tjelesah nebeskih, kada upitamo: da li bi znalo zviezde napraviti, odgovori, da bi znalo; jer je mislilo na zviezde iz pozlaćena papira.

2. *Točno* — t. j. tako izrečeno, da diete ništa drugoga odgovoriti nemože, van što ga pitamo. Ova točnast je opet vrlo relativna, buduć da mnogo pitanje, koje je nenaobraženu čovjeku sasma točno, biva naobraženu netočno. Na svako netočno pitanje može slieditи njekoliko odgovarah; n. pr.: „Kakav je Bog?“ (netočno.) „Kakav je Bog, *ako ga uzporedimo s ljudmi istinu govorećimi?*“ (jest točno pitanje.) „Kakova je duša naša?“ (jest netočno pitanje.) „Kakova je duša naša, buduć da nikada neumre?“ (jest točno pitanje.) „Gdje se je Isus Krst rodio?“ jest pitanje netočno, jer može djak odgovoriti: „U štalici“ ili u „Betlehemu.“ „Kako je Isus Krst umro?“ Govoreći: „Otče u ruke tvoje predajem duha svoga;“ nakloni glavu i predade duha.

3. Pitanje ima biti *kratko,* naime neka sadržava samo to, što je za odgovor neobhodno potrebno. Učitelj neka dakle uviek pita samo za jednu stvar. N. pr. pitanje: „Što će to reći: „Bog uzdržava i upravlja nebo i zemlju?“ nije tako kratko, kao što bi biti morala. Ovo pitanje moralo bi se razdvojiti.

4. *Razmierno lahko,* da nanj može svako diete bez velikoga napora odgovoriti. Vrlo pako grieše i oni, koji uviek pitanje tako stave, da nanj može djak sa *je* ili *nije* odgovoriti. Takova pitanja ćine iz marljive drugčije djece najveće duševne lienčine. — Stav-

Digitized by Google

ljajući pitanja nesmiemo nagliti, tako da i slabiji odgovoriti uzmognu.

Iz svega se dakle vidi, da je to dosta težko, učenikom dobra pitanja stavljati, pa s toga se i zahtieva od učitelja velika okretnost i pedagogička vještina u stavljanju pitanjah.

Svaki pako odgovor mora biti:

1. *Shodan,* nesadržavajući ništa više ni manje, nego samo to i toliko, koliko pitanjem zahtievamo. Odgovor, koji više ili manje zadržaje, zove se *neshodan.* Tako je odgovor na pitanje: „Skrbi li Bog za nas?“ (Skrbi, on nam daje život i zdravlje, hranu i piće, stan i odjeću, i sve, što imamo, imamo od Boga) vrlo neshodan, jer sadržaje više, nego što smo pitanjem zahtievali. Isto je tako odgovor na pitanje: „Zašto velis, da je Bog najsavršeniji?“ (Bog je najsavršeniji; jer su u njega sva dobra svojstva u punoj měri; Bog je vječan, posvudan, sveznajuć, svemogućan, on je premudar, neizmjerno dobar, najsvetiji i najpravedniji.) vrlo neshodan. Ovo bi se moralo na više čestih razdieliti.

Ako pako gdjekoje sposobnije diete više odgovori, nego smo ga pitali, a mi uzmimo iz njegova odgovora samo ono, što smo pitanjem zahtievali, a sve ostalo novimi pitanji potražimo, jer bi drugčije morala slabija djeca zaostati.

2. Odgovor mora biti *podpun,* i to što se stvari i što se riečih tiče. Svaki odgovor mora se izreći u podpunom stavku. N. pr. „Kamo će doći duša poslje smrti čovjeka?“ ima se odgovoriti: „*Poslje smrti čovjeka doći će duša k Bogu.*“ To je podpun odgovor; prikraćen pako je: „k Bogu.“ Kod male djece mora se osobito paziti, da u podpunih stavcih govore. Kod veće pako djece može se samo iznimkom dozvoliti, da u prikraćenom odgovoru na naša pitanja odgovaraju.

Učenici neka uviek odgovaraju:

a) *glasno,* tako, da jih mogu svi ostali u školi čuti;

b) *polagano* i

c) *razgovetno.* Osobito mora učitelj dobro paziti na slovničku pravilnost, jer si mogu drugčije za čitav svoj život nepravilan govor prisvojiti.

Digitized by Google

Ali obično nebivaju svi odgovori takvi, kao što bi biti morali, i zato hoćemo ovdje navesti, kako se valja učitelju ponašati prema različitim odgovorom pojedinih učenikah?

I. Ako je odgovov *prav,* to jest takav, kakav biti ima, onda neka ga učitelj *glasno* i *polagano* opetuje, te i od drugih djakah ponoviti dade. (Može dotičnoga djaka, koji je dobro odgovorio, s njekoliko riečih pohvaliti.) — Ako mislimo, da je djak slušajno dobro odgovorio, ili da mu je tko odgovor prišaptnuo, te da nerazumije onoga što je odgovorio; tada se moramo osvjedočiti, da li djak zbilja sve razumije. S toga stavimo u pitanje njekoliko riečih tako, da mora djak drugčije odgovoriti, pa ćemo odmah uviditi, na koliko učenik razumije, šta smo ga pitali. Ako diete dobro odgovori, ali ipak ne tako kao što bi valjalo, onda mu dakako valja odgovor tako izpuniti, kako je to nuždno i koristno.

II. Ako je odgovor *neprav,* t. j. ne onakav kakav bi biti morao, to mu je kriv ili

1. *učitelj*, koji nije pitanja dobro sastavio. Takovo krivo pitanje valja onda izpraviti; ako bijaše nejasno, a ti stavi jasnije; ako si počeo pitati za stvari, koje djeca još nepoznadu, a ti počmi od poznatih im stvarih; netočno ili nerazgovetno pitanje promieni u točno ili razgovetno, te nemoj ni s daleka pokazati, da si falio. Ako si n. pr. pitao: „Kako se zove ono biće, što neima tiela?“ a djeca ti odgovore: „Vjetar ili miris;“ a ti odmah popuni: „nu kako se zove ono biće, što ima razum i volju ali neima tiela?“ Odviše *dugo* pitanje moraš, ako nanj djeca nemogu odgovoriti, na njekoliko kraćih razdieliti; što je *te ko,* malo olahkotiti, ali nikada sam nanj odgovoriti, nego raznimi pitanji učenika samo dovesti, da uzmogne na glavno tvoje pitanje odgovoriti. Podnipošto pako da bi se srdio, ako ti djaci neznadu pravo odgovoriti.

Ili je nepravu odgovoru kriv

2, *djak,* davši ili *sasma ili stranom neprav, smiešan* ili pako *nepristojan,* a kad kada i *nikakav* odgovor. Ovakovi odgovori mogu imati razne uzroke. Ako je bio djak *nepazljiv,* onda ga vodim tako dugo, dok nadje shodni odgovor; ponovim pitanje, strogo ga motreć, ili mu naložim, da bude pazljiv, ili ga drugimi popravljajućimi pitanji tako dugo vodim, dok mi na glavna pitanja shodno

Digitized by Google

neodgovori. Kad bi mi diete na pitanje: „Što je sv, otajstvo?“ odgovorilo: „Sv. otajstvo je vidivo znamenje;“ to ću imenovati njekoja znamenja, n. pr. znamenje na domu, dizajući se dim i t. d. a diete će već samo spajati, da nije pravo odgovorilo. — Kod prve nepazljivosti ga opomenimo, a kod druge mu se zagrozimo itd. Da predusretnem nepazljivosti, stavim najprije pitanje, a stoprv kasnije pitam pojedina djaka; jer time nije nitko siguran, da nebude zapitan. (Zlo dakle postupaju oni učitelji, koji najprije zovnu djaka, pa mu stoprv onda stave pitanje.) Kad sam već stavio pitanje, onda amo tamo pitam pojedine učenike, bez da pitanje ponovim, da mi na stavljeno već pitanje odgovore ili odgovor ponove.

b) *Ako je djak slabih sposobnostih,* postupaj s njim polagano i ljubezno te mu razloži sve, što treba, da pitanje shvatiti uzmogne, ili pako razloži mu s drugimi djaci istu stvar, dakako i njega višeputah na odgovor pozivajuć, ili mu pako sasma kratkim putem odgovor kaži.

c) *Ako nepremišlja,* a on neka pitanje ponovi i odmah nanj odgovori.

d) *Ako je lagan u promišljanju,* to ću sasma uztrpljivo čekati, dok si sve promisli; pomažem mu ili kazivanjem gdjekoje pojedine rieči, koja bi mogla pospiešiti savez mislih, ili mu pako glasnim opetovanjem riečih, na kojih osobita važnost počiva, u pomoć priskočim. Ali nikada ga neću na brz odgovor tjerati riečmi: „Budeš li gotov? Što vraga tako dugo premišljaš? Zar još neznaš?“ i t. d., jer bi time diete u mišljenju bunio. Ovakova prirodjena laganost mienja se poslje više putah u druge bolje sposobnosti.

e) *Ako učenik neumije još jasno i točno govoriti;* onda mu koju shodnu rieč ili sam kaži ili od učenika daj kazati. Mimogrednimi pitanji nije uviek shodno ovakovu djaku pomagati.

f) *Ili se učenik boji,* — možebit što su ga kod kuće školom i učiteljem strašili, ili se pred učiteljem i drugimi djaci srami ili je bio već, davši nevaljan odgovor, od učitelja i djakah izsmijan. Ako se boji od učitelja, tada neka ovaj s njim ljubezno i prijazno postupa, a diete će se naskoro priviknuti na školu i učitelja, te će onda drage volje i rado odgovarati, a to osobito onda, kad mu

Digitized by Google

podje za rukom, da prvi put dobro odgovori. S toga neka mu učitelj s početka stavi samo lahko pitanje.

g) *Ili je tvrdokoran*, te neće da odgovori. U tom slučaju stavi drugoj manjoj djeci isto pitanje, te im pripomogni, da valjano odgovore, a kasnije opomeni tvrdokornoga djaka, što nije znao na tako lahko pitanje odgovoriti. Nemoj ni najmanje pokazati, da znaš, zašto nije taj djak htio odgovoriti.

h) *Ili učenik napokon smiešno odgovori;* onda se čuvaj, da se ni sam ni druga djeca nesmiju; učini se pako, kao da nisi smiešna odgovora čuo, te pitaj odmah što drugoga ili zovni pazljivost učenikah na koji drugi predmet, ili počmi odmah kakovu pripoviedku pripoviedati i. t. d. Ako je djak *nepristojno* odgovorio, a ti mu to izpravi, kako valja, da pristojno odgovori. Podnipošto pako nesmiju se ni učitelj ni djaci takvim odgovorom smijati, jer bi drugčije izčeznuo svaki pouzdani razgovor djakah s učiteljem. — Svaki valjan učitelj mora i djakom dozvoliti, da ga upitaju za ovo ili za ono, što nisu u njegovom tumačenju razumieli, ili, što im je kao u savezu s predavanim predmetom na um palo, ili o čemu hoće, da se bolje poduče. Takovih pitanjah imade sijaset; pa zato zahtievaju svestrano i podpuno izobraženje od učitelja; jer bi bilo žalostno i pogibeljno zanj, kad bi pokazao, da nastavljeno od djaka pitanje odgovoriti neumije.

Zabava i obuka na ledini.

Bijaše krasan dan nedjeljni mjeseca svibnja a Sretnička školska mladež sakupi se na ledini izvan sela, da se igrom malo razveseli. Mlada zelena travica svietljaše se kao zeleni baršun a tiho proljetno povjetarce raznašaše nježne pjesme pticah pjevicah. Sa bližnjega briežuljka dopirahu umiljati glasovi pastirske svirale nuz skladan zvek zvončićah na pasućoj se marvi. Dječaci se veselo igrahu lopte, a djevojčice sjedahu na strani igrajuć se i pjevajući nježnim glasom :

Kako ti je krasno vani,
Kad proljetni dodju dani!
Izišavši iz sobicah
Slast je hodat po goricah i t. d.

Digitized by Google

Medjutim dodje učitelj Napredković vraćajući se sa šetnje upravo po stazi, koja je preko ledine vodila. Odmah pretrgnu dječaci igru i sokrivši se podju milom si učitelju na susriet. Djevojčice pako bijahu još hitrije te prestigoše dječake, a svi ga pozdraviše pobožnim kršćanskim pozdravom: „Haljen Isus!“

„Uviek! mila djeco!“ odzdravi jim učitelj i stane. „Vi se ovdje u pomladjenoj prirodi igrate; to je liepo. Vesela igra nuz gibanje tiela u svježem zraku jači duh i tielo. A kad ste se nedjeljom u crkvi nebeskom otcu pomolili i svoje školske zadaće za ponedeljak izradili, tko bi vam mogao tad i malo zabave zabraniti? Kod toga se kako vidim liepo i ćudoredno ponašate, što me osobito veseli.“ Kako se djeco sve mienja. Prije tri godine dodjoh prvi put istim putem. Tad sam bio upravo učiteljem u Sretniku naimenovan, pa sam htio, da si to mjesto malo razgledam. Upravo na ovom mjestu našao sam mnogo sakupljene djece, nu veliko i malo, dječake i djevojčice, sve u jednoj hrpi. Ovdje se valjase po zemlji i rivaše simo tamo, a kriku i viku bijaše na četvrt sata daleko čuti. Onda nisu djeca imala vremena, da me opaze, premda sam izmedju njih prošao. A o učtivom pozdravu nebijaše ni govora. Znate, što sam si ja tad mislio? — To: Kakova su to nečedna i razpuštena djeca! Nu, to mora s božjom pomoćju drugčije biti. Tako rekoh onda; pa je zbilja danas drugačije. Danas naime moram vam na istom mjestu kazati: To su čedna i učtiva djeca! —

Da je danas drugćije valjda je to uzrok, što sam vas svakom sgodnom prilikom opominjao, da se ćudoredno ponašate na svakom mjestu, a vi ste vazda moje opomene slušali, što vam na čast, a meni na veselje služi. Osim toga sam vam prije njekoliko danah u školi razložio, što je to „učtivost“ i što je „neučtivost“, i uhvam se, da ste se od tada svagdje učtivije ponašali. Na skoro ću se osvjedočiti, da li ste moje predavanje zbilja shvatili i zadržali; jer vi nemorate samo učtiva djeca nego i učtivi ljudi kroz cieli svoj život biti.

„Molim gospodine učitelju, ja znadem to! Ja bi to odmah kazao! Ja takodjer!“ — govorahu učenici i učenice oko učitelja.

„Mila djeco!“ odgovori učitelj, „sve ima svoje vrieme, tako vaša igra; a ja vas nebi rado tako krasne sgode za igru lišiti.

Digitized by Google

Nu ako vas veseli, meni odgovarati; tako mora i mene veseliti vas slušati. Tom prilikom bi vam mogao i onu pripoviedku pripoviedati, koju sam vam obećao, nu k čemu nisam ni vremena ni sgode imao. To bi bilo nješto zabavnoga.“

„Jest! jest! gospodine učitelju — pripoviedku! Molimo vas liepo!“

„Neka bude,“ odgovori učitelj, tražeći si prikladno mjesto da sjedne, jer ga je šetnja ponješto umorila. Upravo za njim ležaše njekoliko iztesanih stabalah. „Ta tu imamo,“ nastavi dalje, „dosta vetik mehkoslon; ja ću se odmah sjesti; a i vi možete isto činiti, ako vam je po volji.“ Učitelj si sjedne; ali dječaci ostaše stojeć na desnoj, a djevojčice na lievoj mu strani; jer im se činilo, da bi nepristojno i neučtivo bilo, kad bi se u prisutnosti svòga učitelja sjeli.

Odmah započe govor o učtivosti. Miroslav, sin njeke uboge udovice i ljubimac učiteljev dade sliedeći odgovor: „Učtivo je sve, reče on, „o čem pametni, naobraženi i ćudoredni ljudi kažu: To je liepo! To se pristoji! To je čedno! A neučtivo sve kad kažu: To je grdo! To se nepristoji! To je nečedno! „Ili“ — nastavi sudčeva Milica — „Učtivost sastoji se u pohvalnom, ćudorednom ponašanju, protivna tomu je neučtivost!“

„Dobro moja djeco!“ — reče hvaleć ih učitelj. „Upravo tako sam nedavno u školi tumačio, što je učtivost.“ Da pako i ostali učenici to shvate, uzeti ćemo sada primjere. Za zabavu će djevojčice kazati što je kod dječakah neučtivo; a dječaci opet, što je sve neučtivo kod djevojčicah. Tako neće nikoja stranka svoje navadne neučtivosti zatajiti moći te se tako boljom od druga držati. Sad je nastalo pravo natjecanje u imenovanju takovih primjerah, što učitelja vrlo zanimaše. Tako govoraše n. p.

Njeka djevojčica: Neučtivo je. kad si dječaci usta i nos mjesto rubcem, rukavom brišu.

Njeki dječak: Kad djevojčice neumivenim licem okolo hodaju.

Djevojčica: Kad se dječaci preko susjedovog zida penju, pa kruške i šljive kradu.

Dječak: Kad djevojčice prstom med iz lonca liže. pa se samo slasticami hrane.

Digitized by Google

Djevojčica: Kad se dječaci tuku i naganjaju a uz to kriku i viku podignu.

Dječak: I kad su djevojčice jalne, kada lažu, pa dječake majci tuže, kad i krivi nisu.

Djevojčica: Kad dječaci u školi neslušaju i proti gosp. učitelju mrmljaju.

Dječak: A djevojčice, kad se igraju pa vaviek brbljaju itd.

„Dosta," reče sada sa smiehom učitelj. „Ta to je ciela litanaja samih neučitivostih; a otuda se vidi kako dječaci i djevojčice mogu na razni način neučtivi biti; bili oni u školi. u crkvi, na ulici ili na kojem drugom mjestu. Iz ovih primjerah vidim, da vi dobro znate, što je neučtivo; čuvajte se toga, te činite vaviek protivno. pa ćete biti i ostati učtiva djeca

„Djeco! Učtivost, koja se svakom čovjeku pristoji, nalik je majci, koja ima dvie liepe kćerke; to jest, imade vlastitostih, koje su sa učtivostju srodne. Jedna od ovih jest udvornost. Zašto se udvornost zove tako, to sam već u školi tumačio, te nedvojim, da mi to nebi nitko od vas kazati znao."

Odmah digne Hinko ruku i odgovori: Udvoran je izvedeno iz rieči „dvor." U dvoru kneza ili kralja izražuje se svakim mogućim načinom štovanje i počitanje prama vladaru i njegovoj obitelji. Kada i prama drugim osobam, koje nežive u dvoru, vanjskim načinom štovanje izražujemo, tad radimo kao u dvoru, tad smo udvorni." Mala Ružica nemogaše propustiti, da nebi Hinkovo tumačanje kraće kazala: „Udvornim biti znači vanjskim načinom, t. j. kretanjem tiela, riečmi i činom kazati, da druge više ili manje štujemo."

„Dobra moja djeco!" nastavi učitelj, obadvoje po licu gladeći, „dragi Bog dao vam liepih sposobnostih, a nemanjka vam ni revnosti, ni volje, da ih dobro upotriebite. Hinko! ti ćeš na godinu u gradu čestitim djakom biti, a ti Ružice! dobrom opetničarkom; za sigurno na moje i vaših roditeljah najveće veselje.

„Nu imade ovdje jošte i mnogo drugih dobrih," — govoraše ogledavajući se, — „koji bi sigurno rado odgovarali. Zato stavljam vam pitanje: Treba li da smo samo prama velikoj gospodi udvorni, ili pako i pram siromakom?" —

Na to će Milutin: Jest, prama svakomu i najsiromašnjemu,

Digitized by Google

jer i naš iskrnji već kao čovjek zaslužuje štovanje. „Pravo si kazao moj Milutine!“ odgovori učitelj. „Napomenuti imam jošte i to, da se udvornost u većem ili manjem stupnju izraziti može, kako naime drugi više ili manje zaslužuju, da ih štujemo. Sad nastaje još pitanje: Što vi činite, kad ste udvorni, ili kojimi znakovi, kretanjem tiela i riečmi izražavate udvornost prama drugim? Kažite mi njekoliko primjerah.“

Evo odgovorah, kako su i pomješano sliedili:

„Mi pozdravljamo ljude, kad dodjemo u kuću ili kad jih susrietnemo.„

„Kad što imati želimo, tad prije liepo molimo.“

„Odkrivamo se gg. učiteljem i starijim i ljubimo ruku, osobito g. župniku.“

„A mi djevojčice načinimo naš naklon.“

„Svakomu damo takav naslov, kakov ga ide po stališu i časti.“

“Kad pred kućom na klupi sjedimo, ustanemo odmah, ako koja ugledna osoba mimo ide.“

„Odraslim i stranjskim ustupamo u svačemu prednost.“

„Prije nego stupimo u tudju sobu, pokucamo na vrata.“

„Došav u tudju sobu, nesjednemo, dokle nam se nekaže i nedozvoli.“

„Dosta! dosta! draga djeco!“ — pretrgne jih u govoru učitelj. Ta vi znadete te udvornosti vrlo dobro. Što nepadne jednom na um, to kaže odmah drugi. Najbolje mi se čini, što ste sa pozdravi počeli. Gadno je i neudvorno, kad se ljudi osobito kršćani nepozdravljaju. To je znak, da se neštuju usprkos svoje čovječje i kršćanske česti. Sad mi pade na um pitanje: Kakov pozdrav je za katoličke kršćane najljepši, najbolji i najpristojniji?“ „Pozdrav: Hvaljen Isus! sa odzdravom: U vieke. Amen!“ Tako uzkliknu sva djeca, kao iz jednoga grla.

„Pogodili ste!“ — odgovori učitelj: „Timi riečmi neštuju se pozdravljajući medjusobno samo kao ljudi i kršćani, nego kao odkupljenici i baštinici Isukrstovi i djeca svemogućega otca na nebu. A time se i Isus, komu slava na sve vieke pripada, hvali i slavi.

Priučite se, mila djeco! sada već na taj kršćanski pozdrav i služite se njim kroz cieli svoj život. Tà skoro je nevjerojatno, da se tisuće katoličkih kršćanah toga pobožnoga pozdrava tako rekuć

Digitized by Google

stiditi mogu i da ga nerabe. Pozdravljaju se doduše medjusobno, ali kako? — Tu ćeš ćuti: Dobro jutro! dobar dan! dobar večer! — ili: Sluga! Sluga pokoran! ili: Moj naklon — Preporučam se! Ili napokon mjesto pozdrava drobtine kojega tudjega jezika, koje često ni pozdravljajući ni odzdravljajući nerazumiju n. p. Servus! Serviteur! tenigster tiner! i t. d. Ali svi ovi pozdravi prazne su rieči, koje ništa srdačnoga ni kršćanskoga nesadržavaju, te samo onim dolikuju, koji Isusa Krsta i njegov sv. nauk neće da poznaju. Katolički kršćanin pako, koj se hotimice tim pozdravom nesluži, taji time svoj vjerozakon i onoga, koji je kazao: „Tko zataji mene pred ljudmi, zatajit ću ga i ja pred otcem mojim na nebesih.“ „Sad ću, mila djeco!“ reče dalje učitelj, zadatu vam rieč držati i obećanu vam pripovjedku pripoviedati. Čuti ćete i u njoj nješto o pozdravu i udvornosti, što će vam, kako se nadam, ugodti.

(Konac sliedi.)

Viestnik.

— Nj. Uzoritost preč. g. stožernik i nadbiskup Zagrebački poslao je na podporu matici Dalmatinskoj 100 fr., a preuz. g. Metell barun Ožegović Barlabaševački, postade utemeljiteljem njezinim, položiv u to ime svotu od 50 fr. Izvan toga prijavljaju se iz ostalih stranah jugoslavenskih poznata na književnom polju lica za članove njezine. —

— U sjednici gradskoga zastupstva od 17. stud. o. g., pošto su rieševi njeki predmeti koji se netiču škole, započela je razprava o tom, ima se u Zagrebu ustrojiti jedna glavna uzorna djevojačka učiona sa šest razredah, kao što to bješe odbor školski predložio. — Svi uvidiše s jedne strane potrebu, a s druge važnost ovakovoga zavoda za glavni grad naš te prihvatiše predlog odbora školskoga. — Na pitanje, gdje da se taj zavod smjesti i kako; pa da li na pose ili spojen s uzornom dječačkom učionom, zaključeno je s obzirom na načelo štednje i čednosti — prem bi takovu zavodu dolikovala posebna pristojna sgrada — da budu rečena dva zavoda onda stoprv spojena, kada grad slučajno dodje do tako shodne sgrade. U sjednici gradskoga zastupstva od od 21. p. m. radilo se je o tom, da li se ima za sve gradske obstojeće i ustrojit se imajuće učione ustanoviti jedno ravnateljstvo ili pako, da je na svakoj učioni posebni upravljajući učitelj. Gospode zastupnikah bijaše četrnaest na broju, i sa devet glasovah proti šest bude zaključeno, da ima biti za sve zagrebačke početne učione samo jedan ravnatelj. Napokon u sjednici od 26. p. m. zaključeno je glede plaćah učiteljskih sliedeće: ravnatelj, kad preuzme ravnanje svih učionah dobit će plaće 1000 fr., učitelji na gl, uč. i zavodu djevojačkom 600 fr.; na trivijalnih učionah, gdje će bit namješteni učitelji definitivni, dobit će 500 fr., a učiteljice 400 fr., svi s desetogodišnjom doplatom od 100 fr. Jedino nam se vidi neumjestan za današnje okolnosti predlog g. H., da se kod namještivanja učiteljah ima uzimati najveći obzir na one u č i t e l j e, koji učiniše izpit za gimnaziju ili realku. Ta takovih trebamo za naše gimnazije i realke prieko dosta, a n je ni svaki učitelj, svršiv izpit za gimnaziju ili realku vrstan za početnu učionu. Tko nevjeruje, neka podje malo medju djecu.

Digitized by Google

— Upravitelj gimnazije zagrebačke g. Adolfo Veber, nastavit će svoj „Brus jezika“ ustmenim tumačenjem svake sriede i subote od 6—7 urah na večer u sgradi gimnazijalnoj u 4. razredu, te pozivlje onamo osim učenikah svu onu gospodn, koja se žele tim okoristiti.

— U Novomsadu umro je 20. listopada t. g. poznati bogataš Ivan Trandafil, koji je n svojoj oporuci medju ostalimi liepimi zadužbinami i podporami opredielio glavnicu od 140.000 st. a. v., sastojeću u 489 lanacah novosadske zemlje, na stipendije za dvanaest dobrih učenikah pravoslavnoga vjeroizpoviedanja, koji će uživati godišnje po 500 fr. a. v. Istim načinom ostavio je znamenite podpore na crkve i siromake.

— Novoustrojena hrvatska glavna učiona na Rieci liepim se početkom hvali; što se je, kao što dopisnik „Pozora“ odanle javlja, za 2 za 3 dana dalo upisati do 130 učenikah. E, Bože pomozi i blagoslovi!

— U knjigarnici L. Hartmanovoj u Zagrebu izišao je „Katolički koledar za 1863. god. od Vil. Švelca.“ Tomu koledaru teče IV. tečaj, ima 110 stranah u 8-o te sadržaje mnogo toga poučna i zabavna. Ciena mu je 50 nov. a poštom 60 nov. Tko predplati na 10 kom. dobiva jedan iztisak badava. U istoj knjigarni moći je dobiti drugi svežčić „Vinjagah od M. Bogovića“ za 45 nov.; napokon izadje na svjetlo brošurica „Životopis Mirka Bogovića od Gj. Deželića“ u tiskarnici Albrechtovoj. Stoji 40. nov. —

Smjesica.

— Njekoji čovjek vapio je uviek: Dajte mi hljeba! dajte mi hljeba! ali mu nitko za dugo nije htio dati, dok najposlje nepade ljudem na pamet, ajde neka mu bude: dajmo mu, neka se najede. — Ali kad jadan, on ti je tako već oslabio, da niti zube otvoriti, a kamo li kruha grizti ili jesti mogaše. U ovoj pričici obistinjuje se ona poslovica: Bis dat, qui cito dat, Minus dat, qui munera retardat. To su vam dobro shvatili gradjani vukovarski, pa su svojim učiteljem dopitali svake pete godine povećanje plaće na 50 st.; a naći je žalibog miestah, gdje imadu učitelji decennalnu pristojbu samo od 50 st.

Natječaji.

— U Dubici (sl. c. k. 2. banskoj puk.) izpražnjeno je mjesto učitelja i što je želiti orguljaša s običnom poznatom plaćom i pristojbom. Prijaviti se valja do 15. prosinca t. g. na sl. školsko krajiško povjerenstvo u Karlovcu. —

— U Lešću (žup, zagr. kot. vrbovskom) m. učit. s god. pl. 3 5 st. bezpl. stanom i 12 hv. drv. Rok prijave iztiče koncem prosinca 1862. Prijavit se valja veleč, g. Ivanu Soiću podj. i žup. u Mrkopolju.

Listovnica uredničtva.

Gosp. P. S. na G. — Predplata za učionu j. . . . . u poslana je za treći tečaj ovoga lista, t. j, od 1 listop. 1861 do svrhe rujna 1862. — G. Filip I. u St. Sl. — Mi nismo primili vaše najave ni novčane pošiljke. Držite se dakle dotičnoga poštovnoga ureda, u ostalom šaljemo Vam sve listove. — G. Iv. N. P. u L. Vaše pismo od 7. listop. t. g. dobili smo osobito brzo, evo upravo 17. stud. t. g. Po svoj prilici dobili ste, što bijaste zahtievali. — G. F. V. u L. — Hvale vriedno ovrsiste onaj posao radeć neumorno do biela jutra; žao mi je, da Vam nisam mogao kakogod pomoći. —

☞ *Ovom broju dodan je predplatni pozir na „Dragoljub, koledar za g. 1863,“ što no je uredjen Gj. Deželićem, a izdan troškom C. Albrechta.* —

Uredjuje: Stjepan Novotny. Nakiada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 6. U Zagrebu, 15. prosinca 1862. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Cienа mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Poziv i molba.

Neima hvala Bogu u našoj domovini učitelja, koji nebi uvjeren bio, da se stvarna obuka može i kako bolje preduzimati, da li na samih predmetih ili naravi. A kako da se tada timi predmeti obuka spojiti ima, to bi se valjalo u učiteljskih obrazovalištih pokazivati; nu žalibože, da se je u tom pogledu moralo dosele kukariti. S toga si je ravnateljstvo rečenoga zavoda stavilo za najsvetiju zadaću, da svakoj nestašici na obrazovalištu doskoči, te je počelo sastavljati svakovrstne sbirke potrebite za obuku u pučkih učionah, a da ove sbirke i bogatije i plodonosnije budu, obraća se ovim u ime ravnateljevo podpisano uredničtvo na svu gg. ravnatelje i učitelje naše domovine preuljudnom molbom, da bi blagoizvoljeli rečeno ravnateljstvo u tom poduzeću čim većma podupirati, i istomu iz svojih okolicah za sad komade samo iz rudnog carstva kojom sigurnom prilikom poslati, a uz svaki komad naznačiti u kojem se je selu — gori itd. koja ruda ili okamina našla.

Dojdućega proljeća naznačiti će se u Napredak kako mogu gg. učitelji razne biline sabirati, sušiti i za sbirku pripravljati.

Konačno osobito se nadamo, da će ponajprije ona gg. učitelji, koji ovom obrazovalištu svoje naobrazovanje zahvaliti imaju, uslišati ovu molbu, te tako svoju harnu ćut napram istom zavodu najboljma dokazati.

Uredničtvo.

Digitized by Google

Kako se najuspješnije razvija naša narodnost u učionicah i to: 1. gdje je čisto slavensko porieklo, 2. gdje je čisto njemačko i 3. gdje su mješoviti učenici.

Konferencijalna razprava od A. V. Truhelke.

Kad sam ono gore stavljeno konferencijalno pitanje stao premišljavati, činjaše mi se na prvi pogled posao suvišan. Nisam znao, stavlja li se to pitanje sbog toga, da čujemo različita mnenja naših sudrugovah, ili sbog toga, da stare istine u kratko na novo pretresemo; — obadvoje bilo bi kod razboritih učiteljah već zato suvišno, što svaki čestit i valjan učitelj, bio svećenik ili svjetovnjak svoju dužnost na toliko poznavati i njoj se zadovoljiti mora, na koliko to najvažnijemu pedagogičkomu načelu odgovara, t. j. ne samo da obučava, već da i *odhranjuje*. Nu budući čovjek često, što je najlaglje za obaviti u svojih dužnostih, zanemaruje; stadoh premišljavati, te dojdoh na različite misli, koje ovdje kao svoje *nepreuzetno* mnenje blagom sudu svakoga, koga se stvar tiče, stavljam, nenamećuć ga nikomu; jerbo mi se čini, da kao što nije pojedinac čovjek, tako nije ni nijedna konferencija pozvana tobožnji zakon glede nastavnog jezika u pojedinih mjestih ustanoviti: — to pada, čini mi se, pred vrata višjih oblastih, koje će se pobrinuti za temeljnu odluku — kakovu već i imamo. U našem pitanju govori se pako o *razvijanju narodnosti,* i toga pitanja hoću da se držim, govoreći najprije *u obće* bez obzira na ovu ili onu učionu; bili učenici Madjari ili Niemci ili Slovaci ili pako naše domovine pravi sinovi.

Prvi i najvažniji uvjet, pod kojim narodnost najboljma razvijati se dade — jest, da učiteljstvo (bilo duhovno ili svjetovno) mladež na temelju narodnog značaja (charaktera) odhranjivati i obučavati mora.

Bjaše vrieme, da se kod naobražavanja i namješćivanja našeg učiteljstva veoma mali obzir uzimao, kakav li je odhranitelj (pedagog)? a još manji, shvaća li zahtjeve i zadaću svoga zvanja. Po gradovih gledalo se samo na to, da li je njekoliko školah protrčao, kakovu imade protekciju, i ako se je kakovu nuždnu izpitu podvrgao, — eto ti ga, već bjaše i namješten, pa ako je imao samo prijateljah, pokroviteljah, — bjaše najboljim učiteljem razglašen

Digitized by Google

makar mu i povjerena mladež i odnosno čitava občina za 50 godinah natrag zaostala. — Je li se pako svojemu zvanju iz ljubavi posvetio; je li mu dorastao, to se nije pitalo. Čitava pedagogika tadašnjih tobožnjih pedagogah sastojaše u tom, da mladeži ulupa sadržaj od 180 stranah katekizma bez ikakova pitanja, da li ga razumije ili ne; nadalje bjaše prieko dosta, ako su znali učenici kojegod štivo kao *otčenaš* čitati bez da se je pitalo, je li se mladež tim okoristila, poboljšala ili što iz sadržaja za život naučila; iz jezikoslovne struke bjaše dosta, kad su znali lupati: Was ist ein Hauptwort? Iz računstva bjaše dosta, kad su umjeli njekoliko redovah mekanički sbrojiti itd. itd. Za porabu naučenoga gradiva, za praktični život nije se marilo ni malo; jer učitelji bjahu samo mučitelji t. j. šulmajstori, a podnipošto — s veoma malimi iznimkami — odhranitelji, koji bi narod u smislu prave pedagogike na onaj stepen naobraženja podigli, na kom drugi narodi već odavna stoje, budući ovim glavnim načelom odhranjenja bjaše odhranjivanje na temelju narodnoga značaja.

Nu kako će trgovac robu prodavati, koje u dućanu neima a mnogi trgovac imade podosta robe, pa je ipak nezna prodavati: kako mogahu prijašnji učitelji narodnost razvijati, kad ju sami poznavali nisu. Zašto dosad mnogi za narod svoj nadahnuti učitelj s dobrim uspjehom narodnost razvijati neznade? Jerbo nezna svoje znanje poput onoga trgovca prodavati.

Mnogi će mi valjda prigovoriti, što ja osobe ogovaram i na stvari sjećam, kojih više valjda neima? Nu ja odgovaram, da liečnik liečiti nemože, dok rane nerazvidi i bolesti nesazna; zato molim, neka nitko nemisli, da njekamo šibam; ja govorim u obće, te u obće moram i u sastavku svom, ako liečenje valjano ovršiti kanim, rane odkriti, te tada neposredno svoje mnenje izreći; ta svakom zapoviedju učimo se ujedno znati, što valja činiti, a ponajprije, čega se klonuti.

Učitelj dakle, učio na posve narodnoj (našoj) ili na njemačkoj ili na utraquističnoj učioni, ako hoće narodnost razvijati, narodnost poznavati, treba da bude ponajprije sam za onaj narod zauzet i duhom ljubavi pram njemu nadahnut, u kojem prosvjetu razvijati ima; mora biti čovjek narodan, domorodac. Ako je slučajno tudjin i tudjega roda, mora se sjetiti, u čijoj službi stoji, i čiji

Digitized by Google

kruh jede; inače, ako mu je neprijatelj — a kad je to, kazat ću kašnje — sam neima značaja, te dočim neodhranjuje i neobučava na temelju narodnoga značaja povjerenu si mladež narodnu (a to je ona, koja se ovdje rodila ma od roditeljah francezkih ili slovačkih), onaj učitelj jest mučitelj i krvopija naroda! Otuda sliedi, da učitelj sam mora *ljubiti narod i domovinu,* ako hoće da ovu ljubav školskoj mladeži u srce uciepi; on se mora ugledati u božanstveni primjer najsvetijega učitelja Isukrsta, koji svoju domovinu nada sve ljubljaše. Ta ljubav pako nesmije biti sliepa, t. j. da se sve hvali, što je domaće, prem bilo i lošo i bez ciene; učitelj mora se obzirati i na pogreške i mane naroda, te prigledati, kako da jih po mogućnosti dokine. Sjetimo se samo, kako Spasitelj svieta nad Jerusolimom plače, pa ćemo uvidjeti, da netreba boljega primjera, kako valja domovinu ljubiti. — Mi pako nemožemo stvari ljubiti, kojih nepoznajemo: sbog toga treba, da učitelj *svoj narod poznaje,* poznaje na toliko, koliko se ne samo od naobraženjaka iziskuje, već na toliko, koliko treba trgovcu robe, da ju znade valjano prodati, riečju da zna u mladeži onu ljubav probuditi. Grci, onaj krasni narod, komu se dan danas sav naobražen sviet dosta načuditi nemože, držahu se principa: Γνωθι σεαυτον, poznaj sama sebe, t. j. neškilji prije za tudjinstvom, dok nisi saznao sama sebe i svoje oko sebe. Gle! sama narav nam to kaže. Diete uči se poznavati najprije otčinsku kuću, pak istom onda ide u susjedstvo. Učitelj, za narod svoj nadahnut, lasno će postići svrhu ovu, lasno će riešiti gore stavljeno pitanje bez ikakova naputka, jer ljubav prama dobroj stvari najjače je sredstvo; ljubav budi postojanost, požrtvovanje, čini najveći trud malenim, ljubav prama svakoj stvari ukida svaku sebičnost, riečju: pravi narodan učitelj neće se obzirati, koliko će mu postotakah njegovo nastojanje donieti; hoće li skorom kuću sazidati? neće li se ovomu ili onomu mogućnu gospodinu zamjeriti? — ljubav prama narodnosti i njezinom promicanju neboji se nikakovih zapriekah, jerbo tu ljubav nitko ograničiti niti kontrolirati kadar nije.

Učitelj je u svojoj učioni, dakako u granicah zakona, gazdom. Hoću samo da navedem istinski dogodjaj o Karlu XII., englezkom kralju. Ovaj pohodi jednom na svom putu njeku seosku učionu prigodom izpita. Učitelj vladaše se kao obično, kao da ovdje kralja

Digitized by Google

neima; nije zanj ni mario. Poslje ga je kralj ukoravao, da ga nije, kako treba, počitovao. — A šta je odgovorio starina učitelj? Sire — reče — ja bi posve izgubio svoj ugled, kada bi djeca iole saznala, da ima od mene većega gospodara nad njimi. To sam zato naveo, da dokažem, kako učitelju nemože nitko biti ravnalom u methodiki, kojom da razvija narodnost i oduševljenje domorodno. On će si sam, ako je gore stavljenim uvjetom dorastao, najbolji pravac naći, gdje i kako treba djelovati. Da samo malo nješto natuknem o njekih predmetih, obučavao on na posve našoj, ili posve njemačkoj ili pako mješovitoj učioni. Najboljma mu dolazi u prilog *jezikoslovna struka*. Jezik i narodnost, to su dva stupa Samsonova, ako se ovi poruše, tada se čitava sgrada naobraženja srušiti mora. Jedan stup bez drugoga nije kadar onu sgradu suzdržati; nu ako su zajednički čvrsti, neće nijedan Samson sgrade takove srušiti moći. Nemisli pako nitko, da je dosta učinio, ako mladež sili narodnu, da mu recitira pravila iz Volarićeve slovnice! Tim ćeš narodnosti slabo na noge pomoći; već — neka se prigleda, da mladež nepogriešno govori; nu to stoji u narodnih učionah malo muke, jer glavna je stvar, da se provincijalizmi pomalo iztriebe; u posve njemačkih pako gledat će učitelj, da na pravom didaktičko-methodičkom temelju s domaćim jezikom upozna djecu, polag propisanih pravilah i knjigah, u měšovitih napokon onako, kako ću malo niže pokazati. Svakomu treba pako nastojati, da svakom prigodom predoči bogatstvo, gibkost, i krasotu jezika; sravnjivajuć, prispodabljajuć i razlikujuć s drugimi jezici, pokazivajuć čistoću jezika u starijoj dobi literature, naime dubrovačke, u koje doba njemačka književnost i književni jezik još u pelenicah počivaše. Što se *čitanja tiče,* scienim, da će učitelj više ne samo za narodno već i za sveobće naobraženje mladeži djelovati, ako, okaniv se težnje, za hitrim nerazumivim mekaničkim čitanjem, bude više budio *volju na čitanje* t. j. da mladež rado čita, i to ćeš postići, ako budeš mladež uputjivao, da shvati sadržaj štiva, gledajući, da se njim okoristi, pouči i zabavi, a to ćeš opet postići, ako jim nerazumive izraze, stavke i stvari razjasniš. Djeci videćoj, šta sve iz pojedinih članakah naučiti mogu, omiliti će čitanka, a s njom i druge knjige, te će se dakako uputom učiteljevim na to privedeni obzirati na druge plodove književne, te će rado kašnje doprinašati po koju paru na *pod-*

Digitized by Google

upiranje narodne literature i to tim više, ako si dragi sudruže, pomoćju *onomatike* sve novije izraze već u školi mjesto suhoparnih slovničkih pravilah izvadjao i učio tako, da učenici razumjeti mogu. Uspješno će i učitelj djelovati, ako kadkada i *drugu koju* koristnu za mladež spisanu knjigu, koja osobito pravom ljubavju pram rodu diše, u školu donese, te ju čitati dade jednomu, dočim ostali slušaju a on razjasnjiva. —

Dosad je *naša mladež* svašta i o Americi i Aziji čula i učila, valjda i o Hotentotih — nu o Liki i Ličanih, o Sriemu ili drugoj domaćoj pokrajini i njenih žiteljih ništa; što bjaše bližje, zapostavljaše se udaljenom, ko da su djeca mudrijaši i učenjaci, koji ono, što je bližje iz izkustva poznavaju. Naše čitanke doduše navadjaju nješto o domovini; nu to je tako za mladjahni um mladeži kao priesno meso za mladi želudac. Medjutim bi čitanka morala biti golema knjižurina, da sve sadržaje, što pučkoj učioni treba, koja za sav život pripravljati ima; zato ima tu učitelj biti živi komentar, koji mora nadopunjivati, izpravljati i nadomješćivat i u *zemljopisnoj* i u *povjestničkoj* struci, kako mu se sgoda i prilika pruži. On će u tom slučaju govoriti o krasnih predielih domovine naše, o bogatstvu, plodnosti i položaju, o velikoj budućnosti za obrt i trgovinu i poljodjelstvo; — on će sboriti o žiteljih, o njihovu krasnu i poštenu značaju i liepih svojstvah; on će mladež sjećati kakov je to narod, da je čest ogromnoga naroda brojećeg do *90 milijunah* živućih glavah; da je to narod miran — golubje naravi, kako se pjesnik izrazi — da narod taj, baveći se od najdrevnijih vremenah poljodjelstvom, i sad ovom blagodatnom mirnom zvanju vjeran ostaje i zato je krotak, poučiv i za sve sposoban.

(Konac sliedi.)

Zabava i obuka na ledini.

(Konac.)

U jednom bregovitom predielu naše mile domovine živio njeki drvar sa svojim sinom Tomom. Tomi bjaše već 18 godinah, nu zato ipak ostade budalast a k tomu još i lien. On nije bio radi svoje nespretnosti za nikakav posao, dakle niti je mogao pomagati si

Digitized by Google

otcu drva sjeći; nu kad je otac u dugih zimskih večerih kuhače za prodaju pravio, Tomo bi mu znao samo drvo pokvariti i sve si prste porezati. — Tomo! Tomo! — reče jednoč otac — već je zadnje vrieme, da dodješ medju ljude; da se što naučiš, da se uzmogneš u svietu proturati; jer ako ja umrem, onda ćes ovdje u šumi od glada poginuti. Vidi! ovdje imam hrpu kuhačah i žlicah; ove nosi u grad na prodaju, pa ćeš tako i naučiti, kako se mora čovjek napram inim ljudem vladati.

„Ali otče!“ reče Tomo „kako ću ja to prodavati?“

Otac mu odgovori: „Nu, ponudjati ćeš svoju robu za prodaju, a kod toga morat ćeš se učtivo i udvorno ponašati n. p. pred kućnimi vrati moraš si najprije osnažiti opanke i kad dodješ do sobe, pokucati na vrata, pa tekar kad čuješ, da ti se kaže: „unutar“, stupit ćeš u sobu, nuz to moraš skinuti šešir pa liepo prijazno pozdraviti. Sveštenikom i gospojam možeš i ruku poljubiti.“

„Ah otče“ zamrmlja Tomo, „to je za me odviše, to ja neću pogoditi! A pozdravljati posve ne! — Kako se govori, kad imam pozdraviti?“ —

— Govori se različito, — n. pr. dobro jutro! dobar dan! dobar večer! U gradu pozdravlja se takodjer sa: Sluga! — Sluga pokoran! A kod uglednih osobah čuje se jošte: Servus! Često se rabi i pozdrav: Hvaljen Isus! —

„Ma što mislite otče!“ odgovori Tomo „kako ću si ja to sve zapamtiti?“

— Ja ću to s tobom uvješbati — utješi ga otac. — I sbilja cieli mjesec danah morade se Tomo te pozdrave učiti, dok je napokon sve počam od snaženja opanakah i čižamah do poljubca ruke i sve pozdrave izbrbljati znao. To razveseli samoga Tomu.

„Ha! uzklikne veselo — sutra ću na pazar ići, sad sam dosta pametan.“

Sutradan otidje sbilja mladi drvar u bližnji grad sa svežnjem kuhačah, da pokuša sreću u svietu. Došav u prvu ulicu nemogaše se nagledati visokih kućah, liepih dućanah i raznih izloženih stvarih. — Tako dodje do njeke pekare. Pred vrati stajaše sam pekar upravo veoma srdit i razjaren. Do vraga! govoraše srdito — ta cieli dan moram se ljutiti i jediti! Najprije mi taj vražji šegrt prekasno peć naložio, zatim mi kalfa žemičke pripalio a na posljedku

Digitized by Google

još sama majstorica kvas pokvarila! Tà čovjek bi morao poluditi! Grom i pakao — — —

„Dobro jutro! dobar dan! dobar večer!“ zače mu za ledji naš delija; nu čim ga srditi pekar oštrije pogleda, pomisli, da nije razumio, te reče još prijaznije: „Dobro jutro! dobar dan! dobar večer!“ — A što hoćeš ti budalo? — zavikne pekar. Čini mi se, da mi se hoćeš rugati! Čekaj malo — pograbi kuhaču i lupi ga nemilo s njome.

Tomo nije već znao, da li sniva ili bdije. Do biesa — misljaše u sebi — ja sam valjda nješto zaboravio učiniti, što mi je otac naložio! Što dakle? Čizme nisam trebao snažiti, jer su bile čiste! Pokucati nisam takodjer mogao, jer sam jošte vani bio. — Ah, sad znadem! Zaboravio sam skinut šešir. — Možda sam i kriv pozdrav upotrebio? — Nu neka bude, preinačiti to više nemogu. Moram se tim tješiti, što je svaki početak težak. Ali od sad ću bolje na šešir paziti i drugčije pozdravljati. Sluga! Sluga pokoran! kazat ću. Otac mi je rekao, da se u gradu tako pozdravlja.

Umiriv se po nješto dodje do njeke liepe kuće, pred kojom stajaše na pragu njeki ukusno obučen gospodin. Odmah skine s glave šešir i zavikne: Sluga! Sluga pokoran!

Tominu pozdravu i njegovoj smiešnoj figuri morade se gospodičić od srca nasmijati. To ohrabri našega Tomu. „Aha,“ misljaše u sebi — to ti je bolji goso od onoga srditog pekara, tomu godi moj naklon. Zato ponovi svoj pozdrav: „Sluga! Sluga pokoran!“

Gospodičić, velik lakrdijaš, pograbi ga za surinu te ga povuče u kuću, govoreć: Dobro, ako hoćeš silom biti moj sluga, i to još pokoran sluga, tad moraš i ono činiti, što ću ti zapovjediti. Evo ti par čizamah, osnaži ih odmah!

Tomo ga pogleda široko, nu smotriv u licu gospodičićevu duboku ozbiljnost, zače jih snašiti, kako je znao.

Kad je dovršio, reče mu gospodičić: To je pravo! Sad bar nisi lagao, nazvavši se mojim najpokornijim slugom. Nu pokorni sluga zaslužuje i plaću; eto ti tvoje, pa se nosi. Tomo primi grošić s veseljem, ali zaboravi da se zahvali.

Na putu govoraše sam sobom: Hvala Bogu, da bar znadem, koji pozdrav ljudi najradje čuju; sad ću si već u svietu pomoći.

Digitized by Google

Sluga! Sluga pokoran! — moram kazati. S time sam si već i grošić zaslužio. —

Sad ću ići gospoji vicekomešici; — ona stoji u varmedjinskoj kući. — Gospoja vicekomešica ugledna je gospoja, a otac je kazao, da takovim mogu i ruku poljubiti. K tomu ću kazati: Sluga! Sluga pokoran! — Možem i Servus i Serviteur! pokusiti, jer je to ugledna gospoja. Ali nezaboravi Tomo na šešir!

Dočim se naš Tomo tako pripravljaše, zaboravi opet na nješto. Pred županijskom kućom stade nehotice u golemi kup blata i zamrlja si jako čizme, a na petah mu se prilepi njekoliko vlatih slame, da je izgledao, kao vitez s mamuzami. Neopaziv toga, nije si naravno ni čizamah očistio, nego unišao odmah u kuću i pokucao na prvih vratih. Jedna ženska, dosta dobro obučena, otvori mu vrata. Tomo skine odmah šešir i zavikne: Sluga! Sluga pokoran!! a zatim poljubi joj ruku. Ona — bila je kuharica — zavrisne od smieha. Na to se otvore vrata bližnje sobe, i eto najprije tusta gospojina mopsa, a zatim same gospoje vicekomešice glavom, da sazna, što na hodniku biva. —

„Ah! misljaše u sebi Tomo, zar su dvie vicekomešice. Ovu moram drugčije pozdraviti. Brzo dakle reče mahajući sa šeširom: „Servus! Serviteur!“ Nu hoteć kod toga svoj naklon načiniti prigazi nogu malom psetu, koje zače strašno cviliti. Sada digne gospoja još veću graju. Što traži taj glupak ovdje? — povikne ona. Gledaj ga samo, ta donio mi je voz gnoja na noguh u sobu! — A pozdravlja kao kavalir sa Servus itd. Čini mi se, da bi za te beno pristojniji bio pozdrav: Hvaljen Isus. Nosi mi se odmah s očiuh s tvojimi kuhačami; mi ih nećemo kupiti.

Siromak Tomo, kao da je s neba pao, neznade u tom trenutku, kroz koja je vrata unišao, a kroz koja mora izaći. U tolikoj bludnji zabasa upravo na druga vrata. Dvostrukom krikom turnu ga obje žene natrag. Na to se tako nesretno okrene, da je svojimi kuhačami čašu s bližnjeg stola dolje bacio, te se razbila na sto komadah, a Tomo skoči kroz vrata van. Grom i pakao! zamrmlja vani, kako god pozdravljao i čim udvorniji bio, sve to ljudi neljube. Žalostno prida k tomu: Tako lje neću u svietu dobro proći! Ali, gospoja vicekomešica kazala mi je, da mi se pozdrav: Hvaljen Isus, najbolje pristoji, s tim ću dakle jošte

Digitized by Google

pokusiti. Da bi samo znao, u kojoj kući ga rado čuju! Neodvažno prodje Tomo kraj mnogih kućah i dodje napokon do njeke trafike (duvanare (?)). Ovdje smotri naslikana Turčina s velikim čibukom. Pušiti duhan, to je znao; jer mu je i otac kad kada pušio iz male lule; nu da se i smotke puše, to nije znao. Motreć naslikana Turčina, opazi kako ljudi sa smotkami u ruci iz dućana izlaze, te držaše on za kobasice, kakovih mu jednom otac iz grada donesao.

Ah! ovdje stanuje kobasičar, reče Tomo. Mogu unutar ići, pa otcu za grošić kobasicu kupiti te ujedno s pozdravom: Hvaljen Isus! sreću pokušati. Dakako to ću načiniti. Dučan bjaše slučajno od kupacah prazan, a Tomo nazvavši trgovcu glasno: Hvaljen Isus! stupi unutar. Trgovac, bradat i zarašten, učini se, kao da ga nečuje. — Nu kad Tomo svoj pozdrav ponovio, pogleda ga tako brezo, kao jednom srditi pekar, te mu se zaprieti, da će ga ćušiti, a Tomo zaboraviv na kobasice i na otca uze utrenik, planuv od srditosti: „Sam djavo, reče on, neka te ljude razumije!“ Čim sam s njimi udvorniji, tim je gorje. Skoro sam radi posliednjega pozdrava i ćusku dobio bio! Od sada neću radje ništa pozdravljati, nego samo vikati: Kupite kuhače! — Tomo prodje mimo više kućah, te se odvaži opet da kroz otvorena vrata u njeku kuću unidje, da pazari. Ovdje stanovaše njeki ugledan bećar, koji je dugotrajnom bolesću vlasi izgubio. Budući tašt od naravi, scienio je to za veliku nesreću. Zato si nabavi vlasulju, da mu nitko ćelave glave nevidi. — Upravo je došao sa šetnje, gdje se je ponješto oznojio bio, pa se htjede u svojoj sobici malo odmoriti, s toga si obuče spavaću haljinu i skine vlasulju s glave.

Medjutim reče Tomo stojeći pred vrati iste sobe, sam sebi: „Pozdravljati neću više; čizme su osnažene; a šešir ću skinuti! — Za njekoliko trenutkah (na kucanje je zaboravio) stajaše već u sredini sobe pitajući: „Hoćete li kupiti kuhačah?“ — Prije nego bi čovjek dlanom o dlan udario, skoči bećar, stavi si s jednom rukom vlasulju na glavu, a s drugom popadne Tomu za šišak te ga rinu van zaviknuv: „Tko ti je dopustio, da unidješ u sobu?“ —

Odè Tomo bez obzira, jadniku pazar presjeo. Plačuć pojuri iz grada u šumu. Došav u svoju kolibu, baci kuhače u kut i reče srdito: Otče! vi ste me liepo s vašimi pozdravi nasolili! Ta ljudi u gradu neće pozdrave ni čuti, pa su me liepo izplatili. Tada poče

Digitized by Google

pripoviedati sve dogadjaje od pekara do okrutnoga barokaša. — Tomo! Tomo! kao za sve, tako si i za udvornost nespretan. To ti je uzrok ciele tvoje pripoviesti. — Što se dalje sa Tomom sbilo, nekaže naša pripoviedka, dakle to joj je i konac.

Djeca se nasmiju od srca toj šaljivoj pripoviedki; a učitelj nastavi ovako: „Draga djeco! Stari drvar imao je sasvim pravo, rekav, da je Tomo za udvornost bedast i nespretan; ktomu treba sbilja uma i vještine, da se štovanje prama drugim na pravi način, u pravo vrieme i u pravoj mjeri izrazi. Upravo toga nije Tomo razumio, te je zato i tako zlo prošao. Pretjerano komplimentiranje jest budalasto. Iz samoga štovanja prama komu do zemlje se klanjati, t. j. odviše se poniziti, znači: sebe samoga premalo cieniti. Takova udvornost nespada k učtivosti; jer laskanje i ulizivanje jest puka neučtivost. Svaki pravedan i ćudoredan čovjek kazat će, da je to gadno i nepristojno. „Gledaj, gledaj!“ reče dalje učitelj: ja sam nuz vas posvema zaboravio na to, da nismo u školi, no na ledini. Mi ćemo dakle prestati.“ —

„Majčica učtivost imade nuz kćerku udvornost, još i drugu kćerku, upravo tako krasnu, kao i ovu. I s tom bi vas rad upoznao; nu vi bi znam vaše igre rado nastaviti, te ste željni da već svršim?“

Ne, ne, ne! Molimo vas gospodine učitelju, da nas jošte što učite! Mi vas liepo molimo! Tako govorahu ti dobri učenici. —

„Nu kad vas to veseli; nastavi učitelj, upotrebit ćemo jošte jedan četvrt sata, pa ću dalje učiti.“ Dočim je to govorio, pusti kao da zato nezna iz lieve ruke batinu na zemlju, a s desne padne mu rubac. Odmah posegne za timi predmeti do desetero rukah; nu najbrže bijahu ruke Hinkove i Jeličine, jer dignuše batinu i rubac.

„Hvala vam, draga djeco!“ reče učitelj. „Evo nam opet prilike, da se dalje zabavljamo. Pazite! — Vi ste mi dizanjem obijuh predmetah uslugu učinili. Vi ste odmah pripravni bili to učiniti, premda vam to nije dužnost bila. Znate li vi, kako mi to imenujemo, kada je tko pripravan uslugu nam učiniti u dopuštenih stvarih?. — Mi zovemo to *uslužnost*. — Ona je sestra udvornosti i i druga kćerka učtivosti; kako sam to i prije kazao. Kada biste dopustili bili, da se lievo po batinu a desno po rubac prignem, svaki bi vam kazao, da se to nepristoji, da je to neučtivo. Ovako

Digitized by Google

će pako svaki na vašu slavu protivno kazati. Tim ćete uvidjeti, da uslužnost zbilja k učtivosti spada.

Ne samo prama predpostavljenim, kao n. p. vi prama meni, nego i prama sebi ravnim, pače svakomu i najširomašnijemu moramo biti uslužni i to iz štovanja i ljubavi, koju smo iskrnjemu dužni izraziti, neizuzamši ni neprijatelja.

Ta vi znate kako su takove usluge pred Bogom mile. Kako kaže u tom slučaju božanski spasitelj? „Što učinite najmanjemu od moje braće, to meni učiniste.“ Dobro, mila djeco! nastavi dalje učitelj, da se svi zabavite, rado bi iz vaših ustiuh čuti primjere o uslužnosti, koje ste ili doživjeli, ili gdje čitali. Tada ću moći zaključiti, da li ste shvatili pojam o uslužnosti.

Sada se stanu opet veći dječaci natjecati, koji će bolji odgovor dati. — Evo tih odgovorah: „Malo diete palo je na ulici; a njeki stran dječak priskoči k njemu i digne ga.

Njeki putnik zamoli, da bi mu put kazali u bližnje selo. Mali Maksim pokaže mu put, i da nikako nezabludi otidje s njim do bližnjega križeputa.

Majki opadne kod pletiva klupo i odkotura se pod krevet, pa gle, mala ga Terezija donese prije još, nego joj to majka zapoviedila.

G. učitelj rezao je upravo pera, a u sobi hvatao se već sumrak. Odmah stupe dvie djevojčice od prozora, da g. učitelj bolje vidi.

Njeka starica sa svežnjem drvah na ledjih htjede preko brvi. Buduć je drhtala, bila bi lasno mogla u potok pasti. To opazi njeki gospodin, pa ju prevede preko brvi.

Jato gusakah dospije u polje. Stjepko prodje mimo polja pa iztjera guske, prem da na njega taj posao nije spadao.

„Dosta! dosta!“ — reče veselo učitelj. Sada ste bili opet dobri! Još vam moram kazati, što mi se je najbolje dopalo. Vi ste za sigurno mnogi primjer uslužnosti počinili, pa ipak nitko od vas nije kazao: „To sam ja načinio.“ Jer bi se misliti moglo, da se ponosite i hvalite tim. S toga je liepo i hvale vriedno, što toga učinili niste, a ujedno je i učtivo. Tko se sam hvali, taj se sam švanji; rieč je u nas, a nabrajati svoja dobra djela kao onaj Farizej u hramu, to je gadna i ohola neučtivost.

Ali, gledajte, mi smo i nehotice opet na jednu kćerku učti-

Digitized by Google

vosti nadošli, a to je *smiernost*. Ta je sasvim srodna udvornosti i spada u njihovu obitelj. Tko je pravo učtiv, taj je i smieran!

Konačno vam moram kazati, da kršćanska učtivost nije samo majka udvornosti, uslužnosti i smiernosti, no i mnogih drugih krepostih. N. p. Zar nekažu pametni, pobožni i ćudoredni ljudi, da je liepo i hvale vriedno, kad je čovjek poslušan, miroljubiv, ponizan, darežljiv, dobrostiv, umjeren, uztrpljiv, umiljat, radin, štedljiv, jednom riečju, kad je krepostan. Dakle sve ove dobre vlastitosti ili kreposti spadaju ka kršćanskoj učtivosti; protivne pako, naime: Neposlušnost, nemirnost, oholost, skupost, nenavist, neumiernost, srditost, lienost, nesramnost, razsipnost, i svi ostali griesi i opačine, drže pravedni i pobožni ljudi za zle vlastitosti i neučtivosti. Toga vas draga djeco! neka dobri otac na nebu i vaši angjeli čuvari na vieke čuvaju. —

Sada se učitelj Napredković ogleda i opazi za sobom mnogo odraslih. Mnogi su naime vraćajuć se sa šetnje ovdje stali, a drugi opet opaziše iz sela na ledini crnu točku, t. j. hrpu ljudih, pa znatiželjni pohitiše onamo, da vide, šta se tamo radi. Učitelj se razveseli nad tako mnogobrojnim slušateljstvom rekav: Čini mi se, kao da sam sv. Ivan, koji je u pustinji naučao. Nakon toga obrati se opet k mladeži i reče: „Djeco! sad idem kući. Vi se možete jošte pol sata igrati; zatim se vratite, jer će pasti rosa, pa bi se mogli prehladiti. Medjutim još mi jedno veselje učinite; pjevajte mi onu pjesmicu, što ste ju u školi posljedni put naučili. Ostajte s Bogom!“

Djeca bijahu odmah na to pripravna. Dječaci i djevojčice staviše se u dva reda te začmu pjevati ovako:

Sunce zadje mrak protežè	Sanak spušta svoje mreže
Po obzoru svoju moć;	I sve hvata — lahku noć itd.

Učitelj pako i odrasli vratiše se kao u provodu u selo slušajući nježno pjevanje svoje mile dječice. Lj. Modec.

Dopis.

Iz Oborova. Pozivom veleč. g. Nikole Havlička, podarcidjakona i kot. učionah nadzornika, držana je učiteljska skupština dne 23. listopada 1862 u Vugrovcu. Tu bjaše sedam župnikah, tri duh.

Digitized by Google

pomoćnika, i petnaest učiteljah pribitno, i učitelj oborovački bilježnikom sastanka imenovan. U 10 satih uputismo se svi u župnu crkvu, gdje zazvavši u pomoć duha sv. prisutni bjasmo kod službe božje. Poslje otidosmo u zdanje školno, gdjeno već školska mladež, bivša kod službe božje prisutna, kršćanskim nas pozdravom dočeka. Veleč. g. škol. nadzornik, kao predsjedatelj pozdravi svu gospodu prikladnim za taj sastanak vješto izrečenim govorom; napominjuć visoko zvanje učitelja, uzvišen učin učione, i važnost današnjega rada; sada pozdravi i sakupljenu mladež, koju van toga kratkim govorom pohvali radi marljivosti; naviestiv velikodušne darove Nj. Uzoritosti Stožernika, nadbiskupa, kao pokrovitelja škole i župe, koji će se medju vriedne porazdieliti. Nakon toga bi preduzeto praktično vježbanje u svih naucih školskih. Iz vjeronauka uzè g. Bogović duh. pom. Nartski katekizirati o svetotajstvu kršćenja, i mladež odlično odgovori na sva pitanja. G. Kos duh. pom. moravčanski izpitavao je o sadržaju prvoga članka vjere, a nakon toga preuze usljed naloga učitelj mjestni predavati slovnicu na temelju štivah, što je najpovoljnijim uspjehom ovjenčano bilo. Napokon lati se računice učitelj kašinski riešiv svoj zadatak na općenito zadovoljstvo. Sad se mladež udalji, a zatim se je čitalo riešenje ovogodišnjih po preč. duh. stolu u tu svrhu predloženih pitanjah. Izvakad svoj na prvo pitanje pročita g. Kos, na drugo g. Dukarić, na treće g. Antolković, a treće bijaše već praktički predavano. Na pitanje o posebnu napredku u pčelarstvu, svilarstvu i voćarstvu izjavi učitelj Dukarić, da mu ciepiljnak u dobrom se redu nahodi. Vel. g. župnik Drag. Stražimir reče, da su i rojevi ljetos u lošijem redu, čemu je krivo pomanjkanje ljetine, med pako i pčele, da su zdrave. Skupština je čuvši, da je prenavedeni gospodin mnogo doprineo za ciepiljnjak, i priskrbio nuždna sredstva za učionu, svoje mu priznanje glasnim »Živio!« izrazila.

Poslje kako sve, što u službeni posao zasieca, riešeno bi; zapita g. predsjedatelj gospodu ravnatelje i ostale prisutne, da li jim jošte koja želja na srcu leži? Na to se ojavi veleč. g. Adolfo Horvat župnik oborovački, u ime učiteljah kojih želje, napore, potrebоće i obiteljske odnošaje mnogogodišnjim svojim pastirovanjem pozna, te stane tužno stanje dugo služećih učiteljah. njihovih udovnicah i sirotah najživahnijimi bojami opisivati, tako da su učitelji višeputnim gromkim »Živio« jasno, javno i razumljivo mnogom u oku se blistajućom suzicom posvjedočili, da je velečastni govornik, kao bližan otac govorio rieči srdca njihovoga, i predloživ pitanje, koje jim dnevnice dušu prigom napunjava. Veleč. g. predsjedatelj izjavi se pripravnim na svaku pomoć, nu da prije učitelji osnovu svoju u tom poslu sačine. Pošto se je dugo o toj točki govorilo sve u prilog iste stvari u sebi važne, a za naše narodno

Digitized by Google

učiteljstvo osobito prešno potrebite, budè u zapisnik sastanka uzet sliedeći zaključak: Učiteljsko tielo ovoga kotara oslanjajuć se na svoje dosad od poglavarstvah priznane trudove, usudjuje se zaprositi prečastni duhovni stol, neka bi svojom velemilostivom preporukom kod vis. namjestničkog vieća razložiti blagoizvolio zvanje učiteljah i prema njihovim trudovom očitovati vriednost, da jim u dio pade milost, da se utemelji glavnica, s koje postotih mirovina udovam dopitat bi se imala. Nadalje pako odluči učiteljsko tielo, visoko namjestničko vieće, sniženo uvrstiv svoje molbe u zapisnik svoj, zamoliti: da utemeljenje gore pomenute glavnice kod višjeg mjesta mogućim svojim uplivom, a kod inih osobah proglasom pripomoć izposlovati blagoizvoli.

Zatim učiteljsko tielo kotara ovoga odluči: da će svaki član njegov, od svoje godišnje plaće jedan od sto svake godine u taj račun davati, dok učiteljem bude; a umah opet za utemeljenje glavnice, svaki koliko najviše premogao bude u znatnijoj svoti doprinositi. Ovu nakanu umoli isto učiteljstvo kotara ovoga, da bi vis. namjestničko vieće i ostalim učiteljem naših biskupijah na privoljenje preporučilo; a ine uglednosti n. pr. svećenstvo, dostojanstvenike, prijatelje i ine promicatelje škole, te občine pozvalo, da štogod po mogućnosti doprinesu na žrtvenik čovječnosti u tu svrhu. *)

Pohvalom i priznanjem do znanja primi skupština revnovanje vriednoga Vugrovačkog seoskog sudca Josipa Galovića, (exemplum odiosum za mnoge naše seoske sudce. Ur.), kojim nastoji neumorno oko urednog polazka tako Vugrovačke, kao i Kašinske učione uspjehom onim, za kojim žalibože uzalud uzdišu brižni ravnatelji, i čestiti učitelji uz sav trud u to žrtvovan.

Nakon toga završi sastanak taj veleč. g. predsjedatelj usrdnim i ljubkim slovom, nagovarajuć sve pritomne na revnovanje u promicanju prosvjete pučke, kojom će i Božja slava i blagostanje domovine znatno se uzdići i utvrditi. Napokon zahvali gostovom na prijateljskom posjetu i tako bi sastanak zaglavljen. — Bila sladka uspomena toga dana. Gjuro Gjurašin.

*) Ta zar se nebi naša vis. školska vlast imala za mirovine svojih učiteljah, njihovih udovah i sirotčadi najprije pobrinuti? Nije li to jedna od najsvetijih dužnostih svake vlasti, da se za dobro onih osobah poskrbi, koji nuz sveštenstvo prvu brigu i najveći trud oko prosvjete puka ulažu? Koliki „Amtsdieneri“ i njibove udove imadu mirovinu, a učitelj! — da li je osudjen, da mu sviet nezahvalan bude? — Nu i sbilja već je ova stvar tako ventilirana, da bi bio grieh proti pravednosti svakoj, kad nebi naša vis. vlast evo već u skrajni čas zausela se za jednu od prvih potrebah. U ostalom mukom mimoilazim ono priznanje i harnu ćut, koju bi nosioci vlasti — bivši i sami gojenci narodnoga učitelja — vazda posvjedočiti imali, a evo liepe prilike isto i činom pokazati. Ur.

Digitized by Google

Viestnik.

— Preč. duhovni stol biskupije djakovačke iz svoje dne 22. stud. t. g. držane sjednice sliedeću izdade naredbu u interesu javnoga školarstva: „1. Da svaki učiteljski kandidat, ako po dovršenom dvogodišnjem preparandijalnom tečaju odmah redovitim učiteljem ili podučiteljem nepostane, ima se za vrieme, dok učiteljsku službu nedobije, na kojoj pučkoj učioni vježbati u učiteljevanju, i to oni, koji su državnu podporu uživali, u koliko to ikada biti može, na glavnih, drugi pako ma i na inih pučkih učionicah. 2. Takovi kandidati imaju preko dotičnog g. župnika od duh. stola dozvolu potražiti, da se na ovoj ili onoj učioni vježbati mogu. 3. Kad za izpražnjeno učiteljsko mjesto potraže, imaju ovu dozvolu i svjedočbu pokazati, gdje i kako je probavio koji ono vrieme, koje je proteklo od izlazka iz učiteljišta pa sve do natjecanja njegova. 4. Svjedočbe, koje se kandidatom o njihovom vježbanju izdavati imaju, neka osim navedene dozvole za vježbanje i njihova ćudoredna vladanja jošte i to dokazuju: s kakovom su marljivošću oni školu pohadjali; s kojom su prilježnošću i točnošću povjerene jim poslove obavljali; koliko su nagnuća i ljubavi k učiteljstvu i mladeži pokazivali i da li su se sredstvom valjanih knjigah za učiteljstvo sveudilj usposobljivati nastojali. — Ove svjedočbe imaju se po učitelju i župniku izdavati i podpisivati, a po kot. škol. nadzorniku vidirati. 5. Učiteljski kandidati, koji pol godine bez školskoga zanimanja probave, pritezati će se na novi izpit učiteljski, oni pako, koji bi i cielu godinu ovako proveli, kod natjecanja uslišani biti neće prije, dok izpit neponove.“ — (Takova šta valjalo bi i za nas! Ur.)

— Njeka naša domorodka, koja posjeduje photographiju neumrloga našega skladatelja V. Lisinskoga od onoga vremena, kada je upravo iz Praga se vratio, kani s nje više odtisakah dati narediti, koji će se moći za 50 nv. dobiti kod g. Hühna i kod uredničtva „Pozora.“ Tko dakle želi imati sliku pokojnikovu, neka si ju oko nove godine nabavi; jer će tada bit na prodaj.

Natječaji.

— Na Rieci na trorazrednoj nižjoj realci m. učit. tehničkoga s god. pl. 630 stot. i 105 stot. stanarine. Zahtieva se znanje hrv. i talij. jezika. Prijavit se valja preko kot. škol. nadzorničtva ili putem predpostavljene si vlasti na vis. kr. hrv. slav. dalm. namj. vieće do konca prosinca o. g. — U Bakru m. učit. s god. pl. 315 st. i 42 st. stanarine. Rok prijave do svrhe prosinca o. g. na preč. gosp. Mat. Žuvičića kot. šk. nadz. u Bakru. — U Završju (kot. lipničkom) m. učit. s god. pl. 315 st. 26 st. drvarine i bezpl. stanom. Prijava traje do 25. pros. o. g. na veleč. g. Jos. Mavretića podj. i žup. u Vivodini. — Na Rieci ima se popunit mjesto učit. na gl. talijanskoj učioni. To mjesto skopčano je s dohodci od 472 st. 50 nv. Prijava traje do 15. siečnja svojim putem.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovani učitelji: Crnogaj Vjekoslav u Erpenju; Čukac Stjepan u Vidovcu; Pomper Mirko u Kueginca; Kos Jakov u Strigovu; Oljevac Gjuro u Stupniku; Senčar Jakov u Maču; Jemeršić Josip u Jezeru; Sivoš Tomo u Bukevju i Bosnar Matija u Stenjevcu. Prešao učitelj Berris glavne uč. na Rieci u Porečje, mjesto njega privr. postavljen S. Matković bivši učit. hrv. župne učione na Rieci. N. Crnković učit. u Dubici stupio u mir.

Listovnica uredničtva.

— G. J. K. u B. — Ala ste neuztrpljiv! — G. F. Š. u V. — Dobit ćetc poštom iz knjižare Županove, što zahtievate.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 7. U Zagrebu, 1. siečnja 1863. Tečaj V.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Kako se najuspješnije razvija naša narodnost u učionicah i to: 1. gdje je čisto slavensko porieklo, 2. gdje je čisto njemačko i 3. gdje su mješoviti učenici.

Konferencijalna razprava od A. V. Truhelke.

(Konac.)

Učitelj ima prigodom *jezikoslovne struke* sjećati na milinu jezika u pjesmah, koje si sam prostak pastir i neuk sliepac tvoriti znade, tako da se tomu čudi ini sviet, koji prije našu prednost i izvrstnost uvažava, nego li mnogi domaći sin; on će pokazivat, koliko mudrosti počiva često u jednom izrazu, u jednoj poslovici, kojih narod hiljade te hiljade ima, dočim bi se drugim jezikom jedva sa njekoliko izrekah smisao naznačiti mogao; on će nagoviestiti oštroumje naroda, koje se javlja u tolikoj množini zagonetakah itd. U kratko, on mora učiti poznavati sva odlična svojstva naroda spominjajuć i hrdjava, kojim on doduše kriv nije, čega radi je za sažaliti, a to se ima probuditi, potaknuti u mladeži, da jih se okani, ili u životu po mogućnosti nastoji, da se uklone.

Što se pako povjestničke struke tiče, to nije ni pol muke učitelju, koji je za svoj narod oduševljen, te ga dobro poznaje, t. j. njegovu slavnu prošlost i sve sgode i nesgode njegove. Napominjem samo to, da će učitelj, ma bio i na posve njemačkoj učioni, narodnosti poslužiti, ako bude govorio o najdavnijoj mogućnosti i slavi našega naroda, ako bude govorio, koliko junakah bjaše medju starimi Jugoslavjani, koliko su si zaslugah stekli za prosvjetu

Digitized by Google

i materijalno dobro drugih narodah, boreći se kroz vjekove s Avari, Franki i Mongoli, te da su isto tako kroz vjekove bili živim zidom proti krvoločnim Turkom, kojino svu Europu podjarmiti htjedoše. Ovdje osobito treba u mladeži sažaljenje probuditi pripoviedajuć, koliko su pretrpiti i prepatiti morali i koliko jošte pate i trpe, te su u prosvjeti sbog viečne borbe proti tolikim neprijateljem zaostati morali, ali zato jim svagda osta ljubav domovine, koju i nas ljubiti uče, jer ju toliko putih krvju svojom posvjedočiti moradoše.

Mnogo će na učenike djelovati crtice o naših hrabrih junacih, o kojih doduše u naših čitankah samo 2—3 imademo, zatim životopisi slavnih muževah roda našega itd. Nu nijedan predmet nije tako suhoparan, da nebi učitelj imao prilike izvesti odatle kakovu ćudorednu pouku ili govoriti o narodnosti.

Tako n. p. prigodom *krasopisa* moreš buditi narodnu ćut, ako pisuć predapise na tabli ili kazivajuć u pero, upotrebljavaš izreke o domoljubju i narodnosti, kao: Domovina, kakova bila, rodjenom je sinku mila: — Neboji se psinah naša domovina. Sve za vjeru i domovinu! Čiji krušac jedeš, oj! njegovu ti pjesmu poj itd.

U *računstvu* mogu slični i na domorodni život odnoseći se primjeri služiti; tako kod odbitbe more se upotrebiti račun n. p. Slavonija je podjarmljena od Turakah godine te i te, a oslobodila se istom godine ove i ove; koliko je godinah čamila u okovih barbarskih? Tu može lasno spomenuti, zašto je tako patila, da joj niti Madjari niti Niemci u pomoć pritekli nisu i toga više. A tako isto dade se govoriti pri gospodarstvenoj struci, podticajuć mladež na marljivo obradjivanje poljah, njivah, vrtovah te ju upoznavajuć osobito vrtlarstvom i voćarstvom, nebi li nam se zavičaj na skoro u liep raj preokrenio, kao što bjaše prije Turakah. Nu kod svakoga načina, hoće se i začina, a to su domorodne pjesme, kojimi se nježna srdašca mladeži posve za narod i domovinu uzhititi dadu.

Medjutim učitelj nije samo učitelj, već i gojitelj, njegov se djelokrug proteže i izvan škole, u domaćnost mu i u život; jerbo kao što se zahtieva, da on u ćudorednom obziru svemu narodu kao suprug, otac i gradjanin prednjači; tako treba da narodnost i u tom smislu razvija, podupire, širi i uglavljuje. Pozivajući se na jedan članak u ovogodišnjoj Zori, hoću samo da njekoje točke navedem:

Digitized by Google

1. Ako hoće narodni učitelj, da mu mladež za narod odušević bude; ako želi, da se u kućevnom životu domaći jezik udomaći, valja mu dobrim izgledom prednjačiti, valja mu se sa suprugom svojom — izvan nužde — samo domaćim jezikom razgovarati, svoju djecu u našem jeziku odhranjivati, mjesto kojekakvih drugih imenah domorodna imena nadievati, a ne da rekne Šorš mjesto Gjuro, Pepi mjesto Joso, Tini mjesto Katica itd.

2. Ako hoće, da se ljubav pram narodu podvostruči; ako hoće, da i njega narod kao narodnoga čovjeka upozna, treba da se i sam narodnom nošnjom odieva Ta mi se učimo u vjeronauku, da nije dosta samo ustima vjeru svoju izricati ili u srdcu nositi, već i djeli t. j. izvana dokazati; dakle pokažimo našu ljubav, narodnost izvana — narodnom nošnjom! Tako će bar i luxus iz naroda izčeznuti, buduć narodno odielo naliči jevtinoj uniformi.

3. Narodan učitelj, kao i narodno sveštenstvo — odnosno duhovno učiteljstvo — može mnogo doprinieti k tomu, da se razvije narodnost, ako bude u prostu vremenu budio volju za čitanje i to utemeljivajuć *školske knjižnice* i *čitaonice*; tim će se prepriečiti mnogo izlišna troška i moralna gubitka, a skopčana koristna zabava u nedjeljne i svečane dane bit će od velike koristi za materijalno stanje puka, budući će se osobito iz gospodarstvenih i drugih pučkih spisah upoznati najnovijimi pokusi u gospodarstvu, kućevnosti i obrtu. Osobito u povećih gradovih bila bi za poslenike ovaka čitaonica od neizmierne koristi. Nu neću da širje o tom predmetu govorim, bojeći se, da i ove rieči nepadnu na pećinu; — — pitam samo, koliko imademo u našoj domovini, po naših bogatih gradovih takovih knjižnicah? Bogatih? — ta sirotinja brate — odgovorit će mi mnogi. Jest sirotinja, jest! jer nepozna književnosti, kojom bi se materijalno koristiti mogla!

4. Učitelj može i u običnom životu svakom prigodom na narod, kao što i u učioni, djelovati i sjećati, da mu se narodna samosviest i narodni ponos probudi i učvrsti; a s pridošlicami ili ovdje rodjenimi, nu jošte ćoravimi, pametnim načinom u toliko postupati, da jim se oči otvoriti moraju, te da nebudu uzalud rieči sv. pisma: tko imaš oči, vidi! tko imaš uši, čuj! — a budi uvjeren, da ti neće rieči biti glas vapijućega u pustinji, nego će ti se narodnost takvimi sredstvi na skoro razviti.

*

Digitized by Google

Budući pako sveštenstvo u naše kolo spada, budući njim, kano duhovnim pastirom, blago i mladeži i puka na srdcu lcžati mora ne samo s gledišta vjerozakonskoga, nego i s pedagogičko-didaktičkog; s toga nam oni kao naši ravnatelji i duhovni pastiri imaju dobrim primjerom prednjačiti, jer Isus reče: „Jao onomu, tko mi sablazni jedno od ovih malenih! i kojim je takodjer ljubav pram domovini pokazao — plačuć nad užasnom sudbinom Jerusolima i države žudijske! Oni nebi smjeli niti u školi, niti u životu, a osobito na propovjedaonici nijednu sgodu propustiti, da narod nesjete — šta je bio, šta jest i šta ima biti! Neću da jim se u visoko zvanje miešam; mudru jedno — uho dosta!

Ovoliko valjalo bi za učionice, gdje je mladež budi naša, budi mješovita budi njemačkog ili drugoga poriekla. Nu još imam o učionicah tobožnjih t. j. mješovitih i njemačkih nješto primjetiti, i to ponajprije: *Koje su te mješovite ili njemačke* (u našoj domovini) *učione i kako bi valjalo u njih postupati*, osim onih već gore za svaku struku u našoj domovini navedenih i neobhodno potrebitih načelah, da se narodnost razvije?

Ja držim, da se obično smatraju one učione *za mješovite*, u kojih barem polovica je mladeži slavenskog a polovica njemačkog poriekla; nu mnenje drugih je i ponješto prostrano. Učionice, u kojih se nalazi $^1/_3$ njemačke a $^2/_3$ naše mladeži slavjanske i ote se smatraju za mješovite ili utrakvističke, dočim valjda učione, u kojih se nalazi $^1/_3$ slav. mladeži a $^2/_3$ njemačke nisu mješovite, već *posve njemačke*, kako nas to žalibog izkustvo uči. Buduć smo si stavili pitanje, kakove su te njemačke učionice, treba, da pitamo, kakovi su u njih učenici? Naši su naši — a ti *njemački*? Jesu li naši ili kakovi? gdje su se rodili? koja zemlja je hrani? I oni su domaći sinovi; nu samo je ta razlika kod njih, što u kući (užjoj domaćnosti) njemački jezik rabe, — pa sbog toga se zahtieva, da se i u životu (širjoj domaćnosti) njemački jezik rabi, tim većma dakle i u učioni. Pitam ja, da li je to pravedno? Uzmimo da ima njeka mati više djece; jedno vaviek prkosi, te hoće, da mu mati druge pravice skroji, drugi kolač izpeče: bili pametna mati na to pristala? Podnipošto! A mi još stavljamo pitanje, mi sami govorimo o mješovitih učionah! Na taj način morao bi biti narodni učitelj puki poliglotta; jerbo mi imamo naših selah, njemačkih,

Digitized by Google

českih, slovačkih, talijanskih, madjarskih i kranjskih; te bi česka sela češke učione, madjarska madjarske tražiti mogla, zašto jim se to nedopušta, a osobito tobožnjim Niemcem, koji se ovdje rodiše! Hoćemo li se mi u našoj zemlji po tudjincu ravnati ili on polag nas? Nu to zahtievanje čini se ipak ponješto pravedno i to s onoga obzira, što valjda mladež, koja kod kuće s roditelji njemački govori, došavši u školu nebi s nastavnim jezikom slavjanskim posve napredovati mogla. Šta imamo tu činiti? Često sastoji onakova učiona iz 2—3 razreda pod jednim učiteljem, ako promotrimo, da učitelj sve i svaki predmet i našim i drugim ili trećim jezikom predavati mora, tada imamo 4—6 razredah u jednoj jedinoj sobi. Kako može tu učitelj svoju obuku valjano ovršiti? Kako može zahtjevom osnove zadovoljiti, koja predlaže: to i to mora se za godinu danah svršiti! Ako se traži, da učitelj postojano ovršuje one zahtjeve, na mjestu je i pravedno, da traži i *dvostruku* plaću; ako se pako to netraži, onda samo može polovicu ovršiti, jer sirota učitelj ima samo jedno tielo, te se neda živ razpolovit kao jabuka, od koje jednu polovicu moreš peći, a drugu kuhati; dakle mladež mora na takovoj mješovitoj školi — zaostati — zaostati u toliko, u koliko napreduje mladež na učioni, gdje je samo jedno porieklo. —

Ali — polagano! — Nije još tako zlo; jer neima zla, da mu neima i lieka, samo ga treba tražit!

Mladež naša od *naših* tako zvanih roditeljah ili dolazi u učionu s njekakovim znanjem narodnoga jezika, ili ne. Ona znade ponješto slavenski, znade i *ponješto* njemački, t. j. bolje rekuć — nikako njemački, jer ono, što je diete kod kuće imenovati naučilo — ponavljam: imenovati, nije dosta, čega radi i jesu prenavedena njemačka djeca većma zapuštena od slavenske i u duševnom i u moralnom obziru, — neznadu dakle nikako! (Govorim iz osvjedočenja!) Onda molim, nije li svejedno, ako ja, tumačeć mu vjerozakonske istine govorim ili njemački ili slavjanski? N. pr. Kršćanski vjerovati reći će — Christkatholisch glauben heiszt! Ono zna tako malo njemački: Was heiszt glauben, kao i vjerovati. — Učitelju t. j. kateketi nadleži pojam o vjerovanju u njem probuditi. Što se pako njemačkog tumačenja dotiče, Niemac će me tako slabo razumjeti, kad njemački ili slavenski tumačim, jer djeca govore *schvabisch*,

Digitized by Google

a učitelj *hochdeutsch.* — Nu s posve njemačkom djecom — kako ćemo tu postupati? Odgovaram: jedna lastavica nečini proljeća; ja mislim da je bolje, kada bi onakovo diete prije jezik, nego li iz katekizma mrtve rieči učilo, koje nerazumije i u životu rabiti nezna! Možebit da će mnogi proti mom mnenju graknuti; nu kako bjaše pred jedno trinaest godinah, dok ste vi gospodo svi, došavši u prvi razred gimnazije latinsko predavanje, latinske regule latinski recitirati morali, — tu nije nitko protuslovio? Nu sve nesporazumljenje potiče i od duhovnog i svjetovnog učiteljstva, doklegod se nebude s roditelji usporazumljenje stavilo. Poznajem tudjih, stranih roditeljah, koji se ni malo nestavljaju na put slavenskom nastavnom jeziku, a imade opet domaćih ljudih, koji — — nu molim dalje! Naravno razumije se samo po sebi, da diete neznajuće nastavni jezik, mora da ga se uči, da ga razumije, to zahtieva sam školski i učiteljev uspjeh. Zato ja scienim, ako se počmu u 1. razredu mješoviti učenici s obzirom na njemačko porieklo u našem jeziku obučavati, da će tečajem 6 školskih godinah podpunoma našem jeziku vješti biti, te u svih predmetih i naški se i njemački izraziti moći.

Toliko o nastavnom jeziku u utrakvističnih školah; što se pako tiče glavnoga našega pitanja, kako treba *narodnost* u njih razvijati, napominjem samo njekoliko točakah:

1. Ravnateljstvo i učiteljstvo, koje kao što smo kazali za narod oduševljeno biti mora, ima nastojati, da se s onakovimi roditelji, koji nebi obstojeće u tom obziru zakone razumjeti htjeli, u sporazumljenje stave, te da jim dokažu, kako se moraju u zemlji vladajućim zakonom i običajem podvrći. Pametni će to i sami uvidjeti! Ako više kućah gori, čuvaj najprije svoju — to je istina, koja se neda oprovrći i koja se na naš zadatak proteže.

2. U onakovoj mješovitoj učioni mora da je zaptni ili disciplinarni jezik posve naš. Tu se nesmije trpiti izraz: šrift, theka, štil, šprachlehre, tinta, ja ću te ferklagovat itd. nego posve čist jezik, te valja djecu moralno siliti na izpravni jezik; niti izrazah: du racišer Kerl, šokac, du, du — i neznam sve, kako još.

3. Učitelj, ma bio i neprijatelj naroda, veoma grieši, ako njemačku djecu ili drugim postupanjem ili mjestom sbog toga, što je iz njemačke kuće, ili što su imućnijih roditeljah, koji korepeticiju

Digitized by Google

plaćati mogu, odlikuje; jer tako se ova mladež uči prezirati domaću, a bome tako se narodnost nerazvija; a isto tako nevalja jih u školi razstavljati, ni zapostavljati.

4. Velika je jošte zaprieka u mješovitih učionicah, ako njeki učenici iz jedne učione u drugu seliti moraju. Drugo oko, drugi vid, drugi adet, drugi mit — tako se veli; nesloga učiteljah, jedan desno, drugi lievo — neće narodnosti na noge pomoći.

5. Sveštenstvo mora samo zauzeto biti — za učione i za gore stavljeno pitanje. —

Još mi poput zadatog pitanja preostaje progovoriti o njemačkih učionah u našoj domovini.

Ako imadu njemački naseljenici kakovo pravo, to imadu i drugi; na taj način imali bi na skoro sam chaos: jer kako rekoh, imamo slovačkih, českih, madjarskih i bog zna kakovih naselbinah i radi toga morali bi biti naši učitelji poliglotte, t. j. ljudi, koji govore više jezikah.

Učitelj na takovih učionah, ako hoće gore stavljenom pitanju zadovoljiti mora postupati polag već navedenih pitanjah i osim toga raditi i truditi se, da mu tečajem školskih 6 godinah mladež podpuno domaći jezik znade, da se kašnje u životu svim okolnostim prilagodit i svoju *novu* domovinu obljubit može. Na takovih učionah valjalo bi najbolje domorodce namještćivati! —

Napokon velim, valjan duhovni i svjetovni učitelj neće griešiti proti načelu: *„Sve za vjeru i domovinu!“*

Kako se ima naučati tako zvani jedanput jedan.

(Od Fr. Klaića).

Mnogi mi roditelji dolaze tužbom, da njihova djeca sada u školah neuče *Ein mal Eins-u* te vele: „Kakve su to škole, u kojih se ni *Ein mal Eins* neuči.“ Ta to je bilo prvo, što smo mi u školi učili.“ I od mnogih učiteljah morao sam slične tužbe čuti, a uz to još i to jadikovanje: „Ja nebi nijedno djače u viši razred propustio, koje mi nebi znalo *jedan put jedan* na pamet.“ Da li su ova jadikovanja na svom mjestu, o tom neću da govorim, nu

Digitized by Google

nemogu da nenapomenem, da se taj *jedan put jedan* mal ne u svakoj učioni drugačije uči, i da tom prigodom ponajviše vlada puki mekanizam, te baš radi toga da se radja toliko jadikovanje. S toga razloga odvažio sam se putem »Napredka" priobćiti način, kojim se služiti valja, kad se u računstvu na pamet doći ima do uzmnožavanja, jer nemogu još sada za stalno reći, kad će mi svjetlo ugledati knjižica: *Početna Računica, ili praktična obuka u računstvu na pamet;* što ju priredjujem za tisak, i iz kojeg rukopisa i ovaj napomenuti način postupanja vadim.

//

Ovdje stoji na tabli njekoliko potezah; koliko ih je? — Kolikoput stoje na tabli po dva poteza? — Koliko je dakle 1 put 2 poteza? — Kolikoput stoji pako ovdje po jedan potez? A koliko je potezah na tabli?

Koliko čini dakle 2 put po jedan potez? — 2 put 1 je isto toliko, koliko i 1 put 2. — A koliko čini 1 put 1? —

///

Ja ću još jedan potez ovdje dodati; koliko je sad potezah na tabli? — Kolikoput stoje ovdje po tri poteza na tabli? — Koliko čine 1 put po 3 poteza? — Kolikoput stoji ovdje po 1 potez? — Koliko je dakle triput 1? — Vidite djeco! 3 put 1 je isto toliko, koliko je i 1 put 3. Što mislite, koliko će činiti 1 put 4, a koliko 4 put 1? — Da li je 5 put 1 više nego 1 put 5? —

// //

Ovdje vidite najprije 2 poteza, a zatim opet 2 poteza; koliko je potezah svega skupa na tabli? — Kolikoput su po 2 poteza na tabli? — A koliko to čini 2 put 2 poteza?

/// ///

Sad vidite na tabli 3 poteza, a zatim opet 3 poteza; koliko je dakle potezah na tabli? — Koliko put su po 3 poteza na tabli? — Koliko čine 2 put 3 poteza? — A koliko će činiti 2 put po 3 novčića?

// // //

Koliko je potezah sada na tabli? — Kolikoput stoje skupa po 2 poteza? — Koliko je dakle 3 put po 2 poteza?

Digitized by Google

Ovako sudeć možemo si sljedeće napisati:

2	put	1	su	2	2	put	6	su	12
2	„	2	„	4	2	„	7	„	14
2	„	3	„	6	2	„	8	„	16
2	„	4	„	8	2	„	9	„	18
2	„	5	„	10	2	„	10	„	20

Naučite se ovo sada na pamet, a da se i kod kuće učit možete, prepišite si ovo u pisanke! Ako arak artije stoji 2 novčića; što će stojati 2 arka? — Koliko ću jabukah dobiti za 2 petaka, (groša = 5 novčićah), ako za 1 petak dobijem 4 jabuke? — Klupko konca stoji 6 novčićah, što ću platiti za dva klupčeta? — Ako za jednu olovku dadem 7 novčićah, koliko ću dati za 2 olovke? — Koliko čini ukupno 2 put 4 i 2 put 3? — (2 put 4 su 8 a 2 put 3 su 6, 8 i 6 su 14). Koliko čini skupa 2 put 9 i 2 put 4? — (2 put 9 su 18, a 2 put 4 su 8, 18 i 8 su 26). Koliko čine skupa 2 put 9 i 1 put 7? — (2 put 9 su 18 a 1 put 7 su 7 9 i 7 su 16.) Za koliko su 2 put 10 više nego 2 put 3? — (2 put 10 su 20, 2 put 3 su 6, 6 od 20 ostane 14). Za koliko su 2 putt 4 manje nego 2 put 7? — Za koliko su 2 put 8 više nego 1 pu, 9? — Za koliko 8 put 1 manje nego 7 put dva? — Što je više 6 put 2 ili 2 put 6? — Koliko čine 9 put 2 i 4 put 1 skupa?

/// /// ///

Evo opet njekoliko potezah; koliko jih je svega ukupno? — Koliko ih stoji na svakom mjestu? — Kolikoput stoje po 3 poteza? — Koliko je dakle 3 put po 3 poteza?

//// //// ////

Ja sam svagdje ovdje još po jedan potez napravio. Brojite, koliko je sad potezah na tabli? — Kolikoput su po 4 poteza na tabli? — Koliko je onda 3 put 4 poteza?

/// /// /// ///

Izbroji sada sve poteze na tabli! Koliko jih je? — Koliko je potezah na svakom mjestu? — Koliko put se nahode po 3 poteza? — Koliko je dakle 4 put po 3 poteza? — Što je dakle više 3 put 4 ili 4 put 3?

Digitized by Google

//// //// ////

Koliko je sada potezah na tabli? — Kolikoput su po 5 potezah ovdje? — Koliko put je dakle 3 put 5 potezah?

/// /// /// /// ///

Imade li sada više potezah na tabli, nego što jih prije bijaše? — Koliko stoji potezah na svakom mjestu? — Kolikoput se nahode po 3 poteza? — Koliko je dakle 5 put 3 poteza?

Mi ćemo si sada opet nješto napisati:

3 put 1 su 3	3 put 6 su 18
3 „ 2 „ 6	3 „ 7 „ 21
3 „ 3 „ 9	3 „ 8 „ 24
3 „ 4 „ 12	3 „ 9 „ 27
3 „ 5 „ 15	3 „ 10 „ 30

Naučite se i ovo na pamet!

Ako arak fine artije stoji 3 novčića; što ćeš platiti za 3 arka? — Za jednu pisanku plaća se 4 novčića; koliko će stajati 3 takove pisanke? — Jedan rif svilne vrbce stoji 7 novčićah; koliko stoje 3 rifa? — Tjedan ima 7 danah; koliko je danah u 3 tjedna? — Tvoja je sestra razdielila medju 10 siromakah novacah; i dala je svakomu po 3 novčića; koliko je novčićah razdielila? Ako ja za jedan novčić 5 krušakah dobijem, koliko ću dobiti krušakah za 3 novčića? — Koliko čine 3 put 3 i 2 put 6? — Koliko je 3 put 8 i 2 put 4? — Koliko je 3 put 9 i 8 put 1 ukupno? — Za koliko su 3 put 7 više, nego 7 put 1? — Koja je razlika u kolikoći izmedju 3 put 6 i 2 put 4? — Kakva je razlika izmedju 9 put 3 i 4 put 2? — U ovu mošnjicu spremio sam si 8 put po 3 desetice, a izdao sam opet 3 put po 2 desetice; koliko deseticah imam još u mošnjici? —

Sbrajanjem ćemo naći, da su 3 put 9 = 27; jer 9 i 9 su 18 i 9 su 27. Brojevi ovi, koje sbrojismo, sasma su jednaki. Želimo li dakle na brzo naći, što čine više jednakih brojevah, to nemoramo stoprv jednog po jednog sbrajati, nego si pokratimo ovaj posao ovim načinom, kao što evo do sada radismo. Uzimajuć jedan broj višeput, umnožavamo isti, a buduć je ovo množenje mnogo kraće nego sbrajanje, stoga i velimo, da je množenje skraćeno sbrajanje.

Digitized by Google

//// //// //// ////

Evo opet potezah na tabli. Koliko jih je? — Koliko ih je na svakom mjestu? — Kolikoput se nalaze na tabli po 4 poteza? — Koliko su dakle 4 put 4 poteza? — Koliko će biti i 4 put po 4 stotinjaka? —

///// ///// ///// /////

Na svakom ovom mjestu napravio sam još po jedan potez. Koliko je potezah sada na tabli? — Koliko je putah po 5 potezah na tabli? — Koliko dakle čini 4 put 5 potezah? —

//// //// //// //// ////

Koliko je potezah na tabli? — Koliko jih je na svakom mjestu? — Koliko put se nalaze po 4 poteza ovdje? — Koliko čine dakle 5 put po 4 poteza? —

Nastavimo li dalje ovakovo postupanje, tada ćemo naći sljedeće;

4 put	1 su	4	4 put	6 su	24
4 „	2 „	8	4 „	7 „	28
4 „	3 „	12	4 „	8 „	32
4 „	4 „	16	4 „	9 „	36
4 „	5 „	20	4 „	10 „	40

Rif sukna stoji 4 stot., što će se platiti za 8 rifah? — Ako si tko prištedi na dan 10 novč., koliko će si prištediti za 4 dana? — Na jednu košulju treba tvoja mati 4 rifa platna, koliko će rifah trebovati na 6 košuljah? — Tvoj otac troši na tjedan 7 stot., koliko će potrošiti na 4 tjedna? — Koliko čine skupa 4 put 9 i 2 put 3? — Koliko je 4 put 7 i 9 put 1? — Za koliko su 3 put 3 manje nego 4 put 8? — Za koliko su 4 put 8 više nego 2 put 4? — Za koliko su 9 put 3 više nego 4 put 2?

///// ///// ///// ///// /////

Ja sam ovdje opet njekoliko potezah napravio; koliko jih je? — Koliko put je po 5 potezah ovdje? — Koliko je dakle 5 put 5 potezah? — Koliko će biti 5 put po 5 perah?

////// ////// ////// ////// //////

Na svakom mjestu napravio sam još po jedan potez; koliko je sad potezah na tabli? — Koliko je potezah na svakom mje-

Digitized by Google

stu? — Koliko put je po 6 potezah na tabli? — Koliko je dakle 5 put po 6 potezah? — Koliko je i 5 put 6 novčićah?

///// ///// ///// ///// ///// /////

Da bi i ove poteze sbrojili, koliko bi potezah bilo na tabli? — Deder broji! — Koliko je onda potezah na tabli? — Koliko jih je na svakom mjestu? — A koliko je mjestah? — Koliko je dakle 6 put 5 potezah? — Koliko će dakle biti i 6 put 5 stotinjakah? — A koliko je 5 put 6 stotinjakah? — Što je više: 5 put 6 ili 6 put 5 stotinjakah?

Ovako sudeć naći ćemo, da je:

5 put	1 je	5	5 put	6 je	30
5 „	2 „	10	5 „	7 „	35
5 „	3 „	15	5 „	8 „	40
5 „	4 „	20	5 „	9 „	45
5 „	5 „	25	5 „	10 „	50

Prepišite i ovo u pisanke, te se naučite na pamet!

Jedna čaša (kupica) stoji 6 novč.; što će stojati 5 čašah? — Funta suhih šljivah plaća se po 5 petakah (5 novčićah = 1 petak); što će stojati 7 funtih? — Za jednu svieću plati tvoja sestra 5 novčićah; što će platiti za 5 sviećah? — Ako rif sukna stoji 9 stotinjakah; što će se platiti za 9 rifah? — Njeki si poslenik zasluži na tjedan 3 stot.; koliko će zaslužiti pri istom poslu i istoj marljivosti kroz 5 tjednah? — Ti dobiješ na dan 5 jabukah; što će to činiti kroz 8 danah? — Ti imaš 5 put 3 novč., a tvoj brat ima 6 put 2 novčića, koji vas ima više? — Koliko čini 5 put 3 i 3 put 4 skupa? — Za koliko je 5 put 7 više nego 3 put 3? — Za koliko su 8 put 1 manje, nego 5 put 2? — Koliko je 5 put 4 i 6 skupa?

Jer znademo, da su 5 put 6=30, to ćemo lahko naći, da su 6 put 6=36. Znademo li, da su 5 put 7=35, to ćemo lahko naći, da su 6 put 7=42, ako k broju 35 samo još 7 pribrojimo. Tim ćemo si načinom opet sljedeće moći predstaviti:

6 put	1 je	6	6 put	6 je	36
6 „	2 „	12	6 „	7 „	42
6 „	3 „	18	6 „	8 „	48
6 „	4 „	24	6 „	9 „	54
6 „	5 „	30	6 „	10 „	60

Digitized by Google

Prepišite si i ovo u pisanke, te se naučite na pamet!

Ako jedno jaje 2 novč. stoji, sto će stojati 6 jajah? — Što će stojati 6 rifah sukna, ako je 1 rif po 5 stot.? — Koliko će rifah tvoja mati za 6 košuljah potrebovati, ako za jednu košulju 4 rifa potrebuje? — U njekoj se kući kuha svaki dan po 6 funtih mesa; što to čini kroz 6 danah? — U jednoj funti su 6 komadah sviećah; koliko će biti sviećah u 8 funtah? — Koliko čine 6 put 9 i 5 k tomu? — Koliko čine skupa 6 put 8 i 3 put 2? — Za koliko su 6 put 7 više nego 2 put 4? — Za koliko su 4 put 2 manje od 6 put 9? — Za koliko su 9 put 1 manje nego 6 put 4? —

(Konac sliedi.)

Ljubav majčina.

(Iz „Proroka“ pučkoga koledara za god. 1863.)

Tko zna ljubit ponajjače,
Tko već majka čedo svoje?
Tko od majke grče plače,
Kad joj čedo nesrećno je?
Sve se mienja na tom svietu,
Samo ljubav ta obstoji;
Majka voli svom djetetu,
Da i zmiju baš uzgoji.

Sinje more duboko je.
Dublja ljubav materina;
Sinje more široko je,
Šira j' ljubav još njezina;
Makar da ju striele satru,
Čedu gleda svom' pomoći,
I u vodu i u vatru
Za čedom će svojim poći.

Kada grmi, sieva, puca,
Netrza se majka jako;
Kad na vrati lupež kuca,
Neplaši se majka tako:
Ko kad čedo njoj zaplače,
S najtvrdjega sna se trza,
I na noge umah skače
Majka brižna, majka brza,

A kad sin se s vojske vrati,
Kako li se tad raduje;
Kako sinka grli mati,
Cjeliva ga i njeguje!!
Sve se na tom svietu mienja,
Samo ljubav ta je stalna,
Nikada joj moć nejenja,
Nikad čedu nije žalna.

Dopisi.

Iz Ludine. Dne 11. prosinca t. g. bjaše svečano blagoslovljena nova učiona u Osekovu, — istu liepu sgradu blagoslovi veleč. g. podj. Ivan Miković, nuz podvorbu veleč. g. g. žup. Fabijana Pikije i Janka Mikloušića. Da vam opišem osnovu ote sgrade. Ta je sva od kamena na kat sagradjena, dolje imade učitelj dvie prostrane sobe za sebe, a i za pomoćnika jednu; liepu kuhinju sa štednikom, pivnicu veliku, samo šteta, što je u nju voda uljegla radi nizka položaja, te će morati župljani izvana zdenac izkopati, da vodu

Digitized by Google

izvedu. U gornjem katu su dvie goleme sobe za obučavanje sa prostranim hodnikom, tavanom itd. Prozori su joj veoma visoki i shodno za učionu izvedeni, peći su od lievanog željeza, a vanjske rupe u peć sve su kamenitimi okrajci i željeznimi vrati providjene tako, da se i sbilja svaka nesreća vatrom zapriečiti može. Hvale vriedni su zaisto župljani, koji nisu štedili golema troška, niti truda, a hvale vriedan je i mjestni g. župnik, koji svoje župljane na to obodri, da neklonuše duhom, napokon hvalu tu diele i štovana g. g. kot. častnici, što je njihovim nastojanjem ovo djelo dovršeno. Bože daj, te bilo na korist omladini ovoga puka, a starijim njezinim na diku.

Fr. Valpotić.

— *Iz kot. tuheljskoga.* — U nas je držan učit. sastanak dne 27 stud. p. g. na koj dodjoše dotična gg. škol. ravnatelji i učitelji, izabrav bilježnikom skupštine učit. M. Govedića. Mimoišav običan uvod i službenu radnju takovih sastanakah, imam samo napomenuti sljedeća: Veleč. g. Ferd. Krajačić podj. i predsjednik sastanka povede nakon čitanih izradakah rieč o laži i sredstvih, kojimi se dade toj mahni podsjeći korenje. Zatim preporuči učiteljem, neka strogo paze na to, da učenici u učioni, putem iduć, i kod kuće vazda se našim književnim jezikom služe. Na što se svi pritužiše, kako sukućani, pa i isti roditelji izsmiehavaju djecu govoreću književnim jezikom, te im se rugaju, dà i zabranjuju književno govoriti; kako nadalje seljaci kupuju iz knjigarne Županove u Zagrebu molitvene knjižice tiskane starim *krivopisom*, s kojimi se knjižicami najviše prieči razvitak književnoga jezika kod mladeži u ovih stranah. U ovom kotaru neima skoro kuće, gdje se nebi našle dvie, tri i više knjigah tim krivopisom tiskanih; jošte kazivahu njeki učitelji, da su opitali g. Župana, da li će skoro obustaviti tiskanje tih knjižicah sa starim nariečjem? On im odgovori, da mu ote izmedju svijuh vrstih knjigah najveći dobitak davaju, te da jih najviše razprodati može; s toga da neće prestati trgovinom otih knjigah. Nu mi vidimo, da ota trgovina velik teret i zapreke prouzrokuje seoskim učiteljem, kad upoznavaju mladež sa slovničkimi vješbami, a njegov dobitak radja nam stostrukim gubitkom. t. j. zaostatkom književnoga jezika, što je nepravedno, te grieh proti prosvjeti pučkoj. S toga sav sbor sniženim počitanjem moli visoko kr. hrv. slav. namjestničko vieće, da tiskanje i razprostranjivanje sličnih knjižicah sa starohrvatskim nariečjem najmilostivije zabraniti blagoizvoli. — O. Felician Matauž pokaza na vidik: plugovah, branah, jarmah, kolicah, lopatah, metalah it.d., što no su jih klanjačka djeca po njegovu naputku i nadziranju u maloj, ali dosta liepoj slici vješto napravila; to rukotvorje pohvali veleč. g. predsjedatelj, i preporuči učiteljem, da i njihova mladež

Digitized by Google

u sličnoj se radnji u prostih urah uvježbava. Zatim upita isti veleč. gosp. da li tko šta za predstaviti, ili kakove tegobe naprvo donieti imade? Na što O. F. Matauž i s njim se ini učitelji potužiše, da pučki učitelji na toli težka jadikovanja i mnoge molbe svedj nikakova odziva ni pomoći o poboljšanju nagrade za svoju težku službu i trud, služeći na veliku korist puku, nenadjoše, kao da su se srdca istih poglavarah okamenila. Gradskim učiteljem prilično je povećana plaća, a seoskim moljakajućim, posudjivajućim i svakojako krparećim — baš ništa, te moraju stenjati osobito, koji obitelj imadu, u najvećoj biedi. — Strogo se pazi na nje, da li službu valjano ovršavaju, a da li su providjeni s umjerenom plaćom, to se negleda. — Svi učitelji dubokim počitanjem zamoliše veleč. g. kot. nadziratelja, neka bi on sada u najvećoj nuždi barem za primjerenu nagradu za opetovnice kod občinskog ili višjeg poglavarstva shodne korake učinio, i tako učiteljstvu bolji komadić hljeba pribaviti izvolio; tim većma, što to već naredba hrv. slav. namjestničtva od 17. kolovoza g. 1856. br. 7479. (zem. vlad. list 2. razdiel br. 25.) naredjuje. Velečastni gospodin nadziratelj obeća, da će se zato zauzeti, pa zatim najtoplije preporuči, da hrvatsku povjestnicu u crticah mladeži predavaju; nu ovi se potuže, da istu povjestnicu po g. Tkalčiću izradjenu seljačka mladež pribaviti si nemože, buduć je preskupa, a bez povjestnice u djetinjih rukuh slab je uspjeh, — mladež će se slabo sjećati na nju, kad iz učione izstupi. Zato skupština najučtivije moli visoko hrv. slav. nam. vieće, neka bi ono blagoizvolilo nastojati, da se skupoća ote knjige obali, i po mogućnosti u jeftinu cienu prodaje, te si ju tako i seljačka mladež nabaviti uzmogne. (Drugo popravljeno i jeftinije izdanje ugledat će za koji mjesec svjetlo. Ur.) Zatim upita veleč. gosp. predsjedatelj, da li imade koji učitelj voćnjak, i s kakovim uspjehom se obradjiva? Na što učiteljstvo izjavi, da niti u tu svrhu potrebita zemljišta neimade, i da se o radnji pribavljenja otog kod nas ništa ni nečuje. (Kuku lele! Ur.)

Na posljedku upita veleč. gosp., jeda li je gdje koji dobročinac učione ili učitelja? Na što učitelj iz Tuhlja radostno se pohvali, da mu je poglaviti gosp. Josip Brigljević, vlastelin, darovao dva dobra voza drvah za ogriev; na isti način izjavi učitelj iz Erpenje, da ga je isti poglav. gospodin višekrat s drvi za ogriev podupirao, pa jošte mu i »Napredak« poklonio. Na što veleč. gosp. predsjedatelj obeća, da će se i on poglav. gospodinu na toj blagodarnosti srdačno zahvaliti. Tim bi sastanak svršen. *M. G.*

Viestnik.

— U sjednici ovdješnjega gradskoga zastupstva od 16. pros. p. g. zaključno je: da se siromašnijim učenikom u onom slučaju, ako zamole u gr. poglavarstva kakovu podporu, ista podieli. Taj zaključak je odmah i u čin priveden, pošto je

Digitized by Google

H. Krausu tekniku u Beču doznačeno 200 stot. — Ujedno je zaključeno, da se neće više plaćati poseban učitelj risarstva, nego će se uviek prigodom natječaja uzet obzir na takove, koji umiju risati te će u ime nagrade dobivat 100 st.

— U sjednici gradskoga zastupstva od 29. t. m. zaključeno je, da se učitelju tjelovježbe g. Singeru dade 600 st. god. pl. te je obvezan vježbati djecu obojega spola bezplatno.

— Kralj. ugarsko namjestničko vieće izdalo je pod 18. rujnom po starom br. 56.129 naredbu o primivnom izpitu u srbsko učiteljište u Somboru, koju, jer si ju i sami takovu želimo, evo ovdje od rieči do rieči navadjamo. „Uzevši u prizrenije tu okolnost, što pojedini slušatelji srbskoga učiteljišta pri svem tom, što su za primanje propisane gimnazijalne ili realne razrede **svršili**, ipak iz pojedinih učevnih predmeta, naime: iz nauke vjere, iz srbskoga i slavenskog čitanja, iz crkvenog pojanja itd. nisu mogli uspievati s toga, što nisu iz njih dovoljno pripravljeni bili, — zaključio je ovaj kr. ugarski mjestozastupni savjet, da svaki kandidat zvanja učiteljskog pre stupanja svog u srbsko učiteljište, osim što će iz propisanih razredah svjedočbe pokazati, jošte i predizpit iz nauke hristijanske, iz srbskog i staroslavenskog čitanja, iz pravopisa, iz crkvenog pojanja, i iz računa sa 4 prva vida poslovanja u cielim i razbijenim brojevima, pred nastavničkim saslovjem položiti ima, i samo će onaj, koj ovaj izpit s dobrim uspjehom položio bude, u učiteljište primljen biti moći.“

— „Babica“ naslov je knjizi prevednoj gp. Ljub. Maříkovkom, a izišloj ovih danah na svjetlo. Stoji 50 nv. — U Požegi izlazi novom godinom „Slavonac“ belletristićan časopis pod ured. g. M. Kraljevića, triput na mjesec i stoji na g. 4 st. 60 nv.

— Na 19. stud. p. g. umrla je u Djakovu učiteljska udova Denk. Ko što je u velikom siromaštvu bez svake mirovine i podpore živila, tako je izza sebe toliko uboštvo i jednu kćer ostavila, da od nikuda nije bilo novca smoći da se pogrebni troškovi namire. Ovu veliku nepriliku ukloni gdja. Stanislava Poljakovka, rodjena Pinterovićeva iz Djakova, dočim je svekolike pogrebne troškove velikodušno i bez štednje na se uzela. Učiteljski sbor djakovačkih učilištah uze ovaj plemeniti čin u svojoj sjednici u zapisnik i poslà blagodušnoj gospodji liepu zahvalnicu. Nesebični ovaj čin i ovdje se iz harnosti obznanjuje. Bog da obilno nagradi ovu velikodušnu obazrivost na učiteljsko siromaštvo! —

Natječaji.

— U Dubrovniku na srbsko-narodnoj učioni m. učit. s god. pl. 500 stot. i bezpl. stanom. Natjecatelj ima biti sveštenik ili kaludjerskog reda a zakona pravoslavnog. Rok natječaja do svrhe veljače po starom god. 1863 na odbor srbsko-narodne učione (g. Gjuro N. Kovačević vice-pres.) u Dubrovniku. — U Humu (kot. zel.) m. učit. i org. sa 315 st. pl. bezpl. stanom i 15 hv. drvah. Prijavit se treba do 10. o. m. veleč. g. Jos. Mikcu podj. i žup. u Remetincu. — Na talij. gl. uč. na Rieci m. uči.. sa 472 st. 50 nv. Rok prijave do 25. o. m. po rukuh kot. nadzor. škol. na Rieci na vis. kr. namj. vieće. — U Jezerani (sl. ogul. puk.) m. učit. s god. pl. 367 st. 50. nv. stanarine 89 st. 25. nv. i 8 stot. 40 nv. paušala. Prijava traje do 20 o. m. na sl. krajiško škol. povjerenstvo u Karlovcu.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Postao učiteljem Dragutin Šomogji u Ilovi. — U stanje mira stavljen Petar Fabiani bivši učit. u Jezerani.

Listovnica uredničtva.

— G. J. Gj. u B. — Ono je sasma nedužna stvar, te se Vas netiče, nego onoga, koji nam prijavi, da je umro učitelj u Bedenici. — G. P. B. u T. Vi nam za prvu četvrt nešaljete novacah i neimate povjerenja u nas; što bi bilo, da vam vratimo žao za sramotu. — G. V. F. u O. — Onoga nemožemo objelodaniti, jere bi se rodio ridiculus mus. —

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 8. U Zagrebu, 15. siečnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Njeke naše školske stvari.

Kada čovjek okom svrne na razne školske uredbe u novije doba, mora i nehotice pomisliti, da se svrha naših pučkih učionah i zbilja znatno približuje k ožudjenoj svrhi. Tà javni naši listovi — organi političkih mnenjah — donose ne malo svaki dan različitih viestih, pobranih s polja pučkoga školarstva, koji mogu služiti prineskom za poboljšanje stvari školske; a ne manje i ovaj list, prem maćuhinski njegovan i suzdržavan, nepropušta nijedne sgode, da ovu ili onu dobru uredbu nepreporuči; ovu ili onu mahnu s didaktičkoga obzira neiztriebi; ovu ili onu pedagogičku pogrešku neukloni i u obće materijalno stanje učiteljah te njihovu budućnost uvažujuć ono nedoprinese, što je od prieke nužde, ako želimo valjano učiteljstvo zadobiti. —

Tečajem prošle godine imalo se učiteljstvo narodno boriti kojekakovimi zapriekami, koje su već posredovanjem naših oblastih stranom uklonjene, stranom pako uz nesdušno nehajstvo dotičnikah još gdjegdje obstoje. — Što je svatko kao osoba školska željno izgledao, jeda li će nam se skoro imenovati osoba, koja bi imala s našimi stvarmi razpravljati kod vis. namj. vieća, i druga, koja bi *pregledavala iznenada pučke učione,* da se tako skladna i uspješna obuka poluči, sve do dan danas osta to neriešeno.*) Nemože

*) Pošto je već ovaj članak složen bio, stiže nam iznenada viest o naimenovanju dra Franje Račkoga kao školskoga referenta kod vis. namjest. vieća. Vidi viestnik. Ur.

Digitized by Google

se tajiti, da su naše vis. namj. vieće i preč. duh. stolovi s otčinskom obzirnošću i brigom promicali u svakom obziru školarstvo; medjutim nagomilane stvari školske i pojedine okolnosti neobhodno zahtievaju, da se što prije uredi zemsko-školska vlast, da se onda pitanje o uredjenju obuke, o mirovini učiteljah, njihovih udovah i sirotah, o urednom izplaćivanju učiteljah, o preustrojenju njekih važnih učevnih zavodah, o izpravljanju učevnih knjigah i o ostalih potrebštinah školnih neodvlačno i povoljno rieši.

Pitamo mi najprvo: kako napreduje obuka po naših narodnih učionah? sve nas je strah, da — budući imamo i dosta nesposobnih a možda ovdje ili ondje nemarnih učiteljah — nebudemo prinudjeni odgovoriti odgovorom niječućim. Istina ima sviestnih i za učionu oduševljenih kotarskih nadzornikah, koji shvaćaju svoje plemenito zvanje, te svimi mogućimi i valjanimi načini nastoje, da zadaću pučke učione pospieše, kojim će Bog, njihova saviest i narod u svoje vrieme zasluge procieniti, i uvažiti: nu ima i iznimakah. To isto valja i o mnogih osobah, koje ravnaju dotičnimi učionami. — Kada bi dakle imenovala se vješta, savjestna i značajna osoba, koja bi u godini bar jedanput sa dotičnim kotarskim nadzornikom obišla svaku pučku učionu, i to iznenada, učiteljstvo bi marljivije oko svoga zvanja radilo, pomoć bi se pružila sada ravnajućim organom u rukovodjenju zapta školskoga, napredak u naucih pokazao bi se svestrano znatan, i sva obuka udarila bi na se odielo jednoličnosti, primjerenosti i skladne obsežnosti. Ja kriv, ako bolje neuspije učiteljeva radnja, dà, ako zamiernim priznavanjem njegova djelovanja i ugled njegov priznavan nebude, čim u život stupi neposredno nadziranje narodne učione od dotične školske zemaljske vlasti.

Mnogo se povrh toga govorilo u javnih skupštinah učiteljskih i u sukromnih kruzih, mnogo pisalo o mirovini učiteljah, pa — je li se ta stvar jedared uredila? — Bez glave smo prave; pa nam s toga i glavna dà životna pitanja ostaju neriešavana. Gdje neima glave, neima života; tako i u nas biva. Školske stvari sada sačinjavaju kao kakav conglomerat, koji se raztvoriti ima po vještacih učiteljskih, štono se oko njekoga sriedotočja sakupljaju; jer ima stvarih od velike važnosti i nepredvidivih posljedicah — osobito s obzira didaktičnoga — koje nemore svatko onako napriečac kao gor-

Digitized by Google

dički čvor presjeći, a svatko o svojoj stvari znade najshodnije i najprimjerenije kazati. Samo tako će naša školska vlast pred oči dobiti ono, što je pravo, liepo i dobro.

Učitelji se narodni po mjestih tuže, da veoma neuredno svoju plaću dobivaju. Sličnih tužbah bilo je lanjske godine mnogo; hvala dotičnim županijskim oblastim, da su takove protuzakonite zlorabe većinom prestale, premda nam još i sada rukuh dolaze pritužbe učiteljah? kako občinski bilježnici samovoljno učitelja zametavaju te s izplaćivanjem zaslužene jim pritužbe zatežu. S toga bi prije svega valjalo, da občine plaćajuć svoj porez doprinesu potrebitu svotu za plaću učiteljevu, bez da bi to i same znale; te onda nebude čuti neumjestnih i ugled učitelja vriedjajućih izriekah: šta je učitelj, mi ga plaćamo, mi smo gospodari itd., a zemaljska školska vlast pobrinut će se jamačno za jednu od spasonosnijih uredbah, ako narodni učitelji gore navedenim načinom plaću svoju iz županijske blagajne primali budu.

Pisalo se toga dosta o preustrojenju učiteljišta i narodnih učionah i mnoga se boljšica gdjegdje uvela; ali jošte nismo svrhe postignuli. Ovdje držni smo duboku zahvalnost izraziti vis. namj. vieću i sl. zagrebačkom gradskom poglavarstvu, što je ravnatelja gradskih učionah u Beč odaslalo bilo, da tamo razvidi pojedine učevne zavode, i njihovo uredjenje, pa da o tom potanko izviešće podnese. Osvjedočeni smo o vještini g. Klaića u pedagogičko-didaktičnoj struci, koja osobito u narodnoj učioni svoje preveliko znamenovanje nahodi, da je on svome poslanju i povjerenoj si zadaći podpunoma zadovoljio, neka samo i visoko naše namj. vieće a i sl. gradsko poglavarstvo blagoizvole to njegovo izviešće proučiti te onda shodne korake učiniti, da se osobito naša učiteljska obrazovališta urede upravo tako, kako će zavrediti to ime i nestašici čestitih učiteljah u našoj domovini doskočiti. Željeli bi i sami, da bar njekoja iz izviešća toga priobćimo sl. čitateljstvu, kako naime stoje pojedini učevni zavodi izvan naše domovine, ako nam podje za rukom, da ga dobijemo. —

Izmedju ostalih manah, koje prieče, što nije obuka školska mjestimice s dobrim uspjehom ovjenčana, jest neuredan polazak škole sa strane mladeži. Uzrok je tomu najpače pomanjkanje občinskih pašnjakah. Ima krajevah u našoj domovini, gdje vlasteli

Digitized by Google

imadu sve pašnjake, jer su jim svojina, a seljak mora tada svoje blago često više urah daleko tjerati na pašnjak koje druge občine. Tko drugi, osim školske djece, ima u tom slučaju primit se pastirenja. Tako biva, da osobito ljeti u njekih učionah od 100 djece jedva njih 15—20 dodje u školu. Može li se tu postignuti kakav napredak u učevnih strukah? Hoće li tu učitelj pravom voljom moći obučavati? A što najgore, nedaje li se tako djeci povoda, da ono malo dobra, šta se u učioni nauče, ako se druže kojekakovimi razpuštenimi pastiri, zaborave i zlu se moralnom podav mladjahnu si dušu ogrieše? — S toga bi trebalo, da se po višjoj vlasti občinski pašnjaci ustanove, te da onda bude i občinski pastir. Ova stvar ako se dobro promotri, od velike je važnosti, te nevalja, da samo onako u tutanj rečena bude.

Veliko je zlo, što su na njekih mjestih školske sgrade tako udešene, da svojim položajem i nutrnjim razredjenjem nimalo neodgovaraju svojoj porabi. Kako more učitelj uspješno obučavati, ako mu je tik u susjedstvu kovač ili kotlar; ako je razi zemlje iznajmljena prostorija za dućan i prodavaonicu duhana, ili ako je občinska pisarna. Ele! liepa mi ćudoredno-nabožna upliva na bogoštovnu ćud djece, kada se u stanovite dane sud kroji i dereš dieli, i to sve uz prepirke i psovke prostoga puka, a to sve školska mladež na gornjem podu sluša, dočim se učitelj badava trudi, da pozornost svojih učenikah napetu uzdrži! Takove nespretne školske sgrade valjalo bi prije do temelja urušiti, nego li jim dično ime nadjenuti, koje žalibog nose. —

Ako jošte uzmemo u obzir zlorabe, koje se počinjavaju prigodom izbora učiteljah, o čem je ovaj glasnik školski već govorio; zatim, kako se na mjestih nedavaju učitelju strogo sve one pristojbe, koje su u oglasu natječajnom crno na bielo nabrojene; kako često bivaju s različitih nevaljalih uzrokah progonstva proti učiteljem dugo služećim, tako da žrtvami nepotisma postaju; onda moremo uhvano izreći, da nam nije dovoljno napredovalo pučko školarstvo; prem imade s druge ruke krasnih iznimakah, koje ostalim za uzor i primjer služe. Na posljedku mnijem, da bi naše školske stvari jamačno bolje stale, kada bi javno one učiteljske osobe pohvalili, koje su hvale vriedne; ali i javno one osramotili, koje su učioni na sramotu. Šilo za ognjilo! *N.*

Digitized by Google

Nova osnova školska.

Da se u obće poboljša stanje pučkih učionah učinjena je o tom lani initiativa po sl. županiji zagrebačkoj, koja je svoje predloge u toj stvari priobćila i drugim županijam naše domovine. Nam je ovdje njekoliko progovoriti, kako je taj predlog primljen bio medju ostalimi u sl. županiji riečkoj. G. podžupan riečki, oduševljen inače za prosvjetu našega naroda i u obće za korenitu reformu učionah, sastavio je „osnovu o ustrojenju zemske školske oblasti i o uredjenju učiteljišta i narodnih učionah u trojednoj kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji.“ Tu je osnovu skupština žup. jednoglasno prisvojila te zaključila, da se u dovoljnom broju tiskana razašalje na sve municipije i podnese ujedno višjem mjestu kao predlog, nebi li se po načelih u toj osnovi razvijenih i prije sabora preustrojio sustav pučkoga podučavanja. Ta je osnova podpuno tiskana u br. 295. „Pozora.“ Znajuć, da ju mnogi naši učitelji proučili nisu, neće bit s gorjega, ako ju i u našem listu objelodanimo, nu ujedno i za svetu dužnost smatramo, da ju malo pretresemo, davajuć svoje opazke kod svakoga §-a. *)

Osnova

o ustrojenju zemske školske oblasti, i o uredjenju učiteljišta i narodnih učionah u trojednoj kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj i Slav.

A) Zemska školska oblast.

§. 1. Svi poslovi tičući se učiteljišta i narodnih učionah trojedne kraljevine imadu se riešavati po zemskoj školskoj oblasti.

§. 2. Zemska školska oblast jest odsjek namjestničkoga vieća trojedne kraljevine.

§. 3. Zemsku školsku oblast sačinjavaju:

a) savjetnik i nastavni izviestitelji namj. vieća u zastupanju bana kao predsjednika;

b) školski nadzornik;

— Da li će to biti nadzornik srednjih ili pučkih ili svih učionah? Nam se svakako čini, da bi imala biti dva nadzornika i to jedan za gimnazije i realke, a drugi za učiteljište i pučke učione više i niže.

*) Opazke tiskane su za razliku manjimi pismeni. P.

Digitized by Google

c) zastupnik duhovnih stolovah, što će si ga ovi odabrati u medjusobnom sporazumljenju;

— Ova točka dakle hoće, da preč. duh. stolovi jednoga si zastupnika odaberu, koji će kod zemaljske škol. oblasti sudjelovati. Ima slučajevah, gdje preč. duh. stolovi nisu glede koje stvari u sporazumljenju; pitamo: kako će obćeniti jedan zastupnik, dočim različita mnenja predlažc, moći znati, koje jest pravo, da ga preporuči i s razlozi podkriepi; pošto bi se i ostala mnenja na valjanih razlozih osnivala. Kada je već govor o takovu zastupniku; rad šta nebi svaki preč. duh. stol imao svoga? U ostalom to je i suvišno; jer i onako svaka stvar školska dolazi u pretres dotičnom duh. stolu; zašto dakle više posla i više troška?

d) ravnatelji zagrebačke gimnazije i realke.

e) redovni učitelji učiteljišta.

— I s ovimi se točkami toga §. nemožemo sprijateljiti. — Čast i poštenje ravnateljem gimnazije i realke zagrebačke pa i učiteljem učiteljšta; ali mislim, da jim u zemaljskoj oblasti školskoj nebi pripadalo mjesto; jer bi njekim načinom sami sebi zakone krojili. Glede školske oblasti ostali bi za sada u bitnosti po mom mnenju kod točakah a) i b).

§. 4. Zaključci školske oblasti nemogu se ukinuti niti preinačiti, nego po dvorskoj kancelariji na utok trećega, kojega se tiču. S toga zemska školska oblast odlučuje u svih poslovih, koji se odnose na znanstvene, didaktične i pedagogične stvari narodnih učionah, imenuje kotarske školah nadziratelje, ravnatelje i učitelje, sudjeluje kod imenovanja kateketah na glavnih učionah, i ovršava vrhu svega školskoga osoblja trojedne kraljevine zaptnu vlast.

— Dakle će i one osobe, koje se pod točkom d) i e) u §. 3. navode, i sbilja moći ovršavati vrhu svega žkolskoga osoblja trojedine kraljevine (dakle i vrhu učiteljah gimnazijah i realkah) zaptnu vlast? Ovo nam se vidi protuslovno.

B) Zemsko učiteljište.

§. 5. Zemsko učiteljište jest nastavni zavod, kojemu je zadaća pribaviti i odgojiti domovini dobrih i valjanih narodnih učiteljah, i u smislu §. 3. e) sudjelovati kod zemske školske oblasti.

§. 6. Učiteljište sačinjava onaj broj redovnih učiteljah, koji je potrebit za predavanje naučnih strukah, propisanih ovim zakonom.

— Učiteljište nesačinjava samo broj redovnih učiteljah, nego i izvanrednih, pa onda što je glavno i broj istih pripravnikah učiteljskih.

Digitized by Google

§. 7. Nitko nemože biti redovnim članom učiteljišta, koji odlučnim uspjehom nije služio kao pučki učitelj.

— Valjda će gore mjesto redovnim članom značitir edovnim učiteljem; jer su i pripravnici njeke vrsti članovi učiteljišta, te je uprav radi njih taj zavod ustrojen.

§. 8. Uz ovo glavno svojstvo imadu prednost postati članovi učiteljišta oni pučki učitelji, koji po višjoj izobraženosti i književnoj radnji zaslužuju priznanje.

§. 9. Učitelje učiteljišta imenuje ban kao predsjednik zemske školske oblasti.

— To manjka na čelu §. 3. a neslaže se opet s §. 4.

§. 10. Redovni učitelji predavati će sliedeće predmete: a) vjeronauk; b) dušoslovje, nauk o odgojivanju i učbu; c) čitanje, slovnicu, pravopis, slog, zemljopis i povjestnicu domaću i obćenitu; d) računstvo, geometriju i prirodoslovje.

§. 11. Izvanredni učitelji, dotično učiteljice predavati će: a) liepopis, b) risanje, c) pjevanje i glasbu, d) gimnastiku, e) ručno žensko djelo, f) jezik njemački i talijanski, ovaj obligatan za kandidate iz hrvatskoga primorja, onaj za kandidate iz ostale Hrvatske i Slavonije, g) poljodjelstvo i nauk o obrtnosti.

§. 12. Učiteljica može se takodjer upotrebiti kao pomoćnica u predmetih naznačenih u §. 10. b)—d).

— Nije običaj, da dušoslovje, nauk o odgojivanju, učbu . . . . geometriju i prirodoslovje učiteljica predaje kao pomoćnica? Ima dosta učiteljištah i pedagogumah kod drugih narodah, na kojih su namješteni posebni u č i t e l j i iz prenavedenih predmetah; kada bi se po tom ovaj §. primio, mi bi u svietu stojali glede na tu točku prvi, jer toga nije do sada bar na kontinentu bivalo. G. sastavitelj ove osnove bio bi nam veću uslugu učinio, kad bi bio naznačio, da učiteljica izvan svoga ručnoga djela, kojega ima znamenita čest, obučava u kućevnom gospodarstvu pripravnice učiteljske.

§. 13. Poslje tri godine prestaje privremeni čin imenovanih učiteljah i učiteljicah na učiteljištu, i zemska školska oblast priznat će ih stalno namještenimi, ako su dali dovoljnih dokazah o svojoj valjanosti; u protivnom slučaju namjestiti će ih na narodnoj kojoj učioni i mjesto njih imenovati druge.

— U §. 9. veli se da učitelje učiteljišta imenuje ban, a ovdje da učitelje ostale imenuje zem. škol. vlast. Tu se opet pozivamo na opazku svoju kod §. 9.

Digitized by Google

§. 14. Nitko se nemože primiti u učiteljište, kojega ovo na javnomu izpitu neprizna da je zreo za polaziti ga.

Ovaj izpit ima biti ravan izpitu vrhu dovršene niže realke, ili dolnje gimnazije.

§. 15. Naukovni tečaj učiteljišta traje tri godine.

§. 16. Nakon dvie godine marljiva nauka u učiteljištu i jednogodišnje praktične vježbe budi u učiteljištu samu, budi na kojoj učioni trojedne kraljevine kao podučitelj, ima se pripravnik podvrći javnomu izpitu.

— Ovaj i predidući §. stoje u protuslovju. U §. 15 zahtievaju se tri godine, ako tko želi naukovni tečaj na učiteljištu svršiti; ovdje u §. 16 dosta su i dvie godine, i ako je pripravnik treću godinu kao podučitelj na kojoj pučkoj učioni prakticirao! Dakle §. 16 iznimka je od §. 15., a gdje jedan §. drugoga pobija, ondje . . . .

§. 17. Na tom izpitu ima učiteljište odlučiti, da li je kandidat za učiteljstvo zreo, i u tom slučaju izdati mu povelju, koja ga ovlašćuje biti narodnim učiteljem javnim ili privatnim.

— Težko da će učiteljište, nego po svoj prilici učiteljsko osoblje učiteljišta odlučivati, da li je tko za učiteljstvo zreo, ili ne, jer je taj continens pro re contenta ovdje neumjestan.

§. 18. Kandidatu pronadjenu nezrelim, opredieliti će školska oblast rok, da ponovi izpit; ali taj rok nemaže biti dulji od godine danah.

§. 19. Po treći put nemože se nitko pripustiti k izpitu.

§. 20. Da se osigura valjani učiteljski naraštaj i da se umnoj mladeži olakša pristupak k učiteljstvu, imati će zem. školska oblast brigu, da joj bude moguće iz narodne školske zaklade davati vrstnijim i siromašnim kandidatom učiteljstva njekoliko štipendijah u godišnjih 200 forintih.

— Ja pod valjanim učiteljskim naraštajem bar do sada nisam mogao drugo razumievati, nego zdravu i umnu djecu učiteljsku! Napokon čudno nam se vidi, što nije ništa o ravnateljstvu ovoga zavoda kazano; to je njekako krnjava osnova za naša učiteljišta.

C) Narodne učione.

§. 21. Ove se diele u dvie vrsti: a) glavne učione sa 4 razreda; b) niže učione sa 3 razreda.

§. 22. Glavne učione imadu 4 učitelja dotično učiteljice, što prelaze s djecom kroz sva četiri razreda iz jednoga u drugi.

Digitized by Google

— Što se prelaza učiteljah s djecom kroz sve razrede tiče, mjnijem, da se to onako bezuvjetno zakonom nestvori; jer bi moglo biti i takovih učiteljah, koji su za 1. ili 2. razred ili za jedan stanoviti predmet za prelaz sposobni, a drugčije bi načinili fiasco. Mi bi mogli ovdje i primjerah navesti, ali exempla sunt odiosa.

§. 23. Niže učione imadu obično jednoga učitelja. Gdje ipak broj sposobnjakah jednoga i drugoga spola prelazi 60, ima se po ovom razmjerju umnožati broj učiteljah i podučiteljah, dotično podučiteljicah.

§. 24. Na svakoj učioni ima biti posebni kateketa. Gdje okolnosti zahtievaju, može jedan kateketa biti i za više učionah.

— A tko će plaćati posebnoga katekctu? Dignus est operarius mercede sua veli sv. pismo; a izvan toga taj §. stoji u protsulovju s §. 26.

§. 25. Kateketu na glavnoj učioni imenuje dotični duhovni stol na trojni predlog zemske školske oblasti.

— Preč. duh. stol pozna najbolje svoje duhovnike i on njihove pismene izpitne radnje censurira, te i naimenuje, gdje i kada treba, kao što je to potvrdila i u novije doba naredba ministarstva za bogoštovje i javnu nastavu od 27. listop. 1857. §. 4. — Doklegod pako duhovna vlast obstoji, dotle će uz svoje dužnosti pram školi, imati i izvršavati svoje prave napram njoj.

§. 26. Kateketa niže učione ima biti župnik onoga mjesta, u kojem se takova učiona nalazi.

§. 27. Učitelji i učiteljice glavnih učionah, što zadovoljiše uvjetu §. 17. stoje glede pojedinoga učilišta u jednakoj plaći, i u obće glede svih narodnih učionah u jednakomu razmjerju čina.

§. 28. Učitelji narodnih učionah su častnici zemlje, i sačinjavaju medjusobno konkretalni stališ.

S toga može zem. školska oblast s temeljitih razlogah premjestiti učitelja na njegovu korist ili štetu s jedne učione na drugu, staviti ga u stališ mira, ili odpustiti ga iz službe.

— Rieči ovoga §. upravo su i nam od srdca govorene, i puste sreće, kada bi se što prije u nas oživotvorio.

§. 29. Izuzamši fratre i koludrice, koji se izključuju od svakoga javnoga i privatnoga obučavanja, ostaju učitelji i učiteljice, koji su stalno namješteni prije, nego ovaj zakon stupi u život, u uživanju dojakošnje svoje plaće i dohodakah.

— Redovnici i koludrice, što no se bave obukom mladeži, upravo su to obučavanje kao zahtiev svoga reda ogrlili. Neznam, kojim pravom se može komu njegov svečani i javni zavjet zanijekati?!

Digitized by Google

§. 30. Ali ako naknadno zadovolje uvjetu §. 17. ili ako ih zem. školska oblast odrieši od dužnosti, napomenute u ovdje navedenom §., biti će dionici poboljšicah, što ih ustanovljuje ovaj zakon.

§. 31. Nitko nemože postati narodnim učiteljem u trojednoj kraljevini, koji nezadovolji uvjetu §. 17.

§. 32. Koji su učevni predmeti narodnih učionah, i kojim se načinom imadu predavati, odrediti će se posebnim zakonom.

§. 33. Učitelji i učiteljice na privatnih učionah imadu za godinu danah zadovoljiti uvjetu §. 17.

U protivnom slučaju ima im se zabraniti privatno podučavanje djece.

D) Nadziranje i ravnanje narodnih učionah.

a) Nadziratelji.

§. 34. Zem. školska oblast imenovati će za svaku županiju svoga povjerenika, duhovnoga ili svietskoga stališa, kojemu je nadzirati u cieloj županiji obstojeće narodne učione, i polag naputka podupirati školsku oblast u nadgledanju i upravljanju učionah.

— Županijski školah nadziratelji, jer podupiraju školsku zemsku oblast u nadgledanju i upravljanju učionah, morali bi eo ipso biti članovi školske zemske vlasti i imati njeko mjesto u §. 3.

§. 35. Županijski školah nadziratelji imadu biti ujedno ravnatelji sviuh mjestnih javnih i privatnih učionah, i čuvalištah male djece.

— Hoće li to sve moći jedan čovjek uredno i točno obaviti?

§, 36. Županijski školski nadziratelj mora imati svojstva, koja ga čine vrstnim zadovoljiti njegovim dužnostim.

§. 37. Žup. školski nadziratelji su pregledna radila školske oblasti. S toga će svake godine bar jedanput putovati po županiji, da svestrano izvide, u kakovu su stanju škole, povjerene njihovomu nadzorstvu, i da po mjeri svojih naputakah glavom o tom nastoje, kako da se promiče narodno obučavanje.

Uz žup. školske nadziratelje bditi će podarcidjakoni kao povjerenici duh. stolovah nad nabožnim i ćudorednim odgojivanjem djetce. Ovim potonjim nepripada ipak nikakova zaptna vlast nad učitelji.

— Naše je sveštenstvo s malimi iznimkami svagda se i svagdje zauzimalo za promicanje prosvjete puku primjerene; ako dakle podarcidjakoni

Digitized by Google

kao povjerenici duh. stolovah imadu bditi nad nabožnim i ćudorednim odgojivanjem djece, neće li imat zajedno i bditi nad zaptom učione? Tko će pako biti odgovaran pred Bogom i ljudmi, ako učitelj svojim životom u oprieci stajao bude s ćudorednošću i nabožnošću, a dotični podarcidjakon, bojeći se grubianštinah od učitelja, koji njegovoj disciplini nepodpada, neće ga smjeti ni opomenuti. Zatim imali bi usljed §. 40. župnici biti ravnatelji učionah i ujedno usljed §. 26 i katekete, te bi imali više upliva na učitelja, nego li podjasprišt. Je li to pravedno zahtievati od koga, da samo tužnosti svoje pram učioni izvršava, a u zvaničnom odnošenju svom pram istoj nikakova prava neima? Znamo mi dobro, da ima ljudih, koji nastoje emancipirati školu od crkve, kao što na to iz daleka smiera i načelo ove osnove; ali ipak uza sve svoje nastojanje uviek im kao pomoćna radila imadu služiti i to nota bene ili bezplatno ili uz najmanju remuneraciju duhovne osobe. Takovim načinom neće sveštenstvo onu čast imati, koju treba da ima, kojom je pače i poganska doba svoje popove odlikovala; jer se drugčije prevratnu duhu širom otvaraju vrata. Tko kani emancipirati školu kao kćercu od matere njezine crkve, taj propovieda novo poganstvo i razvraćenost u ćudorednom životu.

b) Ravnatelji.

§. 38. Izuzamši slučajevah naznačenih u §. 35. povjeriti će se ravnanje glavnih učionah jednomu od najsposobnijih mjestnih učiteljah.

Njemu pripada ravnati i sve mjestne javne i privatne učione, i čuvališta male djece.

— Pitalo bi se tu, može li upravljajući učitelj polag svoje najbolje volje, budući po §. 39. službu ravnatelja bezplatno obnaša, može li — rekoh — uz svoje ure predavanja ravnati sve mjestne javne i privatne učione i čuvališta male djece? Nemislim; osim ako bi svoje ure zanemario, a onda bi u obuci nazadovao, ili charlatanom bio sam u svemu!

§. 39. Služba ravnateljah glavnih učionah je bezplatna; daje im se ipak za pisarne troškove primjeran paušal.

§. 40. Ravnanje nižjih učionah obavlja dotični župnik, na koliko školska oblast neodredi inako.

E) Plaća i mirovina učiteljskoga osoblja.

a) Plaće.

§. 41. Učiteljsko osoblje dobiva plaću iz županijske blagajne na račun narodne školske zaklade po izmjeri naznačenoj u pregledu pod ·/. (niže navedenim.)

§. 41. Gdje je dosele s plaćom skopčan bio i užitak kakove nepokretnine, kao n. p. stan, bašća itd. ili drva u naravi, ima ostati i nadalje, bez da se dotičnomu učitelju uračuna u plaću.

Digitized by Google

§. 43. Gdje je učitelj ujedno i organista, pripada mu zato posebna plaća po dojakošnjem običaju.

§. 44. Komu pripada decenalni doplatak, računa mu se takodjer od dana nastupljene učiteljske službe,

b) Mirovina.

§. 45. Stalno namješteni učitelji i učiteljice, koji tielom il dušom iznemognu, imadu pravo na mirovinu iz narodne školske zaklade.

§. 46. Sa službovanjem od 40 godinah skopčana je mirovina u iznosu podpune plaće i decenalnoga doplatka. U ostalom valjaju glede mirovine učiteljah i dotično podpore udovicah i sirotčadi njihove one ustanove, koje valjaju za učitelje na državnih učilištih.

— Učiteljah, koji na početnih učionah službuju 40 godinah, vrlo je riedko naći. Po našem mnenju prieko je dosta ako 30 god. u službi izdura; jer učitelj pučki ima obučavati ne samo u više razredah najedanput no i kamo veći broj djece, nego li učitelj kojega srednjega ili višjega učilišta; jer on ima povrh toga u pravom smislu ricči učiti, a ne predavati ili colloquirati; pa jer i zbilja tečajem toliko godišnjega napora zaslužuje primjerena odmora.

E) Narodna školska zaklada.

§. 47. U narodnu školsku zakladu utiču:

a) obstojeća školska zaklada;
b) sve ostale zaklade, što su utemeljene za školske svrhe;
c) sve učiteljske plaće, što su ih dužne davati obćine budi gradske, budi vanjske krepošću ugovorah i valovnicah;
d) pet po sto od ukupnoga dohodka, što ga ima pojedina obćina gradska i vanjska;
e) zemska blagajna, na koliko se sve potreboće školske iz izvorah napomenutih ovdje pod a), b), c) i d) nebi mogle pokriti.

§. 48. Rukovodjenje narodne školske zaklade biva poput drugih zemskih zakladah.

Digitized by Google

Pregled

plaćah, dəcenalnih pristojbah i paušalah učiteljskoga osoblja, županijskih školah nadziratelјah i školskih ravnateljah u trojedinoj kraljevini Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji

Imenito	Plaća		Decenalni doplatak		Paušal	
	fr.	n.	fr.	n.	fr.	n.
Redovni učitelji učiteljišta	1000	—	100	—	—	—
Jedan od ovih ujedno ravnatelj	—	—	—	—	150	—
Učiteljica na učiteljištu	600	—	50	—	—	—
Izvanredni učitelji						
ako su već namješteni na drugom učilištu	200	—	—	—	—	—
ako neimaju druge plaće	500	—	—	—	—	—
Županijski školah nadziratelji						
u Zagrebu, Varaždinu i Osieku	900	—	100	—	300	—
na Rieci	900	—	100	—	400	—
u Križevcu i Požegi	800	—	100	—	200	—
Katekete glavnih učionah	400	—	50	—	—	—
Učitelji glavnih učionah						
u Zagrebu, na Rieci i u Osieku	700	—	100	—	—	—
u ostalih mjestih	600	—	100	—	—	—
Ravnatelji glavnih školah	—	—	—	—	100	—
Učiteljice glavnih učionah	400	—	50	—	—	—
Učitelji nižjih učionah	400	—	50	—	—	—
Učiteljice nižjih učionah	300	—	50	—	—	—
Podučitelji	300	—	—	—	—	—
Podučiteljice	200	—	—	—	—	—

Što se tiče plaćah učiteljem odkrojenih u gornjem pregledu samo nam u oči pada to: zašto bi župan. nadziratelji manju plaću imali od učiteljah na učiteljištu i zašto bi nadziratelj žup. na Rieci imao više paušala od onoga u Zagrebu, Varaždinu i Osieku; pošto dobro znamo, da ima kamo više učionah u žup. zagreb. i varaždinskoj, nego li u riečkoj.

Napokon neda nam se na ino van ovdje izraziti vruću želju, da bi se ona osnova, što no ju god. 1861 u lipnju za sabor sastaviše ravnatelj Klaić i učitelj Novotny njekojimi izpravci pregledala i kao prava osnova višjemu mjestu odobrenja radi podniela; jer u toj osnovi izcrpljene su sve postojavše naredbe starije i novije, imenito ona od g. 1845, 1848,

Digitized by Google

1855, i buduć sve izpušteno, što bi moglo iole interessom školarstva pučkoga i narodnom jeziku na uštrb biti, te na najprimjereniji način udešeno prema našim okolnostim. Ono, što je iz te osnove poput ulomakah izvadjeno i na saboru 1861 god. pretresivano bilo, sve da se i zakonom načini, nebi moglo zadovoljiti pravednom izčekivanju pučkoga učiteljstva.*)

S. Novotný.

Ura.

(Stilistička vježba.)

Ako uru dobro promotrimo, diviti se moramo opaziv, kako joj se maleni, neznatni, s njekoliko samo kotačićah sastojeći stroj gibati može. Čudo ovo osobito onim u oči pada, koji još nikada ure ni vidjeli nisu a kamo li u rukuh imali. Kako joj se takovi čude, kao da bi štogod živoga ili vrhunaravnoga bila; a ono je ipak samo nješto, što je čovječja ruka napraviti kadra. Pa možemo li jim to zamjeriti, kada i mi, koji taj stroj pobliže poznajemo, očitovati moramo, da je ura čovjeku od velike koristi. Kako bi nam težko bilo, da nije ljudem već prije njekoliko sto godinah pošlo za rukom izumjeti taj nam toli koristan stroj; ta kako bi nam težko bilo svoje poslove ili druge koje važne događjaje vremena točno si naznačivati. — Ali što je ura napram slogu čovječjega tiela! Nemoramo li se nad njim još većma diviti, koje iz toliko članakah sastoji, koji svi uredno mišicami spojeni jedan u drugoga skladno padaju te se po nutrnjih sglobovih, nutrnjom moćju, koju mi dušom zovemo, oživljuje i giba. Kako se nebi čovjek nad stvoriteljem svojim divio, te njegovu svemogućnost, premudrost i dobrotu hvalio, slavio i dičio. — Premda je ura baš umjetno složena, ipak su mnogi ljudi s njom nezadovoljni. Mnogim teče ona odviše naglo, a drugim opet polagano. Lenjaku i dangubi, kojim je uviek dug čas, ide polagano. Drugi opet nemogu dočekati časa, u kom bi jim kakova korist ili veselje imalo prispjeti, pa i ista djećica jedva čekaju, da jim dodje vrieme, da se slobodno gibati i igrati mogu. Marljivom i viernom izvršitelju svojih dužnostih ide ura naglo, te mu je kratak čas, jer si uviek toliko posla nadju, da nikako s njim gotov nemože biti; tako isto i oni, koji su u kakovom veselju, na jedanput se začude, da je već tako kasno, da je tako naglo *to* vrieme prošlo, pa jim je žao, što već zabava i veselje prestaje. — Zadnja ura svim nam zarana dodje, jer nitko izmed nas neide rado s ovoga svieta, prem je čovječansko ovo življenje tolikimi nepogodami i nevoljami skopčano. Blago si ga onomu, koga ovaj čas pripravna zateče.

F. V.

*) Ako ikako do te osnove kadri budemo doći, nećemo uzfaliti, tiskom ju objelodaniti, da onda više očih više vidi, pa će se vidjeti njezina neshodnost ili prednost! — P.

Digitized by Google

Dopisi.

Iz kotara *velikogoričkoga.* Dne 27. stud. obdržavana je u nas učiteljska skupština. Prisutni bjahu toli veleč. gg. župnici, škol. ravnatelji, kao i učitelji toga okružja. Poslje svečanoga „veni sancte“ započe se poslovanje sastanka, kojom prigodom je izabran učitelj M. Kobali bilježnikom. Pitanja riešili su svi učitelji, te su njekoja i čitana bila. Nakon toga diže se g. žup. Gj. Barabaš veleć, da ima šest točakah predložiti:

1. da se sl. skupština obrati predstavkom na preč. duh. stol, da se već jedared ukine prosjačenje učiteljah za njihovu toli težko zasluženu plaću, da se učitelji u buduće plaćaju iz zem. blagajne, a do toga, da preč. duh. stol o tom nastoji. i shodne korake učini, da se urednije učitelji istog kotara plaćaju. G. žup. Rusak doda, da se učiteljem plaća poveća, jer je to žalostna doista plaća. G. žup. Vitković veli, da se u istoj predstavci i to radi, da preč. duh. stol zamoli sl. žup. zagrebačku, nek o tom doda, da se učiteljem sagrade potrebne sgrade nuz učionu; jer imade učionah u istom kotara bez svake druge sgrade, kan da su iz oblaka pale.

2. predloži g. Barabaš, da se posebnom predstavkom zamoli preč. duh. stol, neka s učitelji zagrebačkimi sastavi osnovu o mirovini učiteljah. Da se ljudi, žrtvovav sve sile života svoga prosvjeti pučkoj, netuku pod stare dane od nemila do nedraga.

3. da se u preč. duh. stola zamoli dozvola za oživotvorenje knjižnice kod svake učione, koja bi se imala uzdržati iz dobrovoljnih prinesakah od strane svećenstva i učiteljstva i iz blagajne občinske. Toga radi ima se zamoliti preč. duh. stol, neka bi pozvao sl. županije, da ove nalože občinam, kako bi u tu svrhu stanovitu svotu odredile.

4. neka se istom predstavkom umoli preč. duh. stol, kako bi se dali učiniti shodni koraci, da občine sáme pribave svojim učionam školske vrtove; jer sbilja, u našem kotaru upravo nijedna učiona neima šk. vrta.

5. neka se u istoj predstavci i zamoli, da se katekizmi za II. i III. razred svrsi shodnije urede, a dogodovština na odsjeke, za svaki razred napose napiše, jer ima kod nas ljudih, koji će taj posao hvale vriedno riesiti. — (Bilblička poviest more se i bez odsiekah predavati djeci, to se vještini katekete propušta; jer vjeronauka ima se upravo na historičnom temelju razvijati. Ur.)

Nakon toga dovršena je skupština zaključnim slovom veleč. g. predsjednika. M. K.

Digitized by Google

Viestnik.

— „Pozor“ iz pouzdana izvora saznaje, da je kanonik dr. Franjo Račkí imenovan savjetnikom namjestničkoga vieća. Tim bi dakle jedna od naših davno izgledanih želja izpunjena bila; jer će preimenovani gospodin preuzeti referat nastave.

— Na poziv naš u br. 6. „Napredka“ upravljen na naše učiteljstvo, da za učiteljištnu sbirku rudah, okaminah itd. štogod po mogućnosti doprinese, neodazva se do sada nitko. Medjutim poslao je zavod Johaneum u Gradcu sbirku rudah za naše učiteljište, a učenici gl. učione, poimence Rikard Matieka, Kraus Milan i Vrbanić Josip doprinesoše u tu sbirku što rudah, što okaminah, što ljušturah itd. Ravnateljstvo pako istoga zavoda podnielo je na dotično mjesto molbu svoju, da nam svi naši školski zavodi, koji od jedne iste rude itd. duplikate imadu, ove blagohotno ustupe.

— Nemila smrt pokosi koncem prošle godine tri na glasu vještaka učiteljska, naime školske ravnatelje: dr. Dragutina Vogela u Lipskom, Franju Hermana u Pragu i Ivana Strela u Beču. Pokoj dušam njihovim!

— Preč. duhovni stol djakovačke biskupije odlučio je na predlog ravnatelja tamošnjeg kr. učiteljišta, da se na ondješnjem učiteljištu svih mladih nedjeljah i zapovjednih svetkovinah za učiteljske pripravnike obiuh tečajah posebne duhovne propoviedi drže, a preuzv. diecezanski biskup u to je ime dotičnom vjeroučitelju nagradu sa godišnjih 50 st. iz vlastitih sredstvah poboljšao.

— Doknadno na objavljen prievod „Babice“ od gje Ljubice Maříkovke imamo, pošto knjižicu pregledasmo, izjaviti, da je osobito za izpitne darove shodna knjižica, prem malo preskupa. Sadržaj je pun običajah narodnih i crkvenih, crpljenih iz naroda českoga, i mnogo naličnih običajem u njekih krajevih naše domovine. Ostali svežčići izaći će, kako čujemo, početkom ožujka t. g. — Što se tiče „Zore“ učiteljskoga godišnjaka za godinu 1863. uredjenoga po revnom učitelju A. V. Truhelki u Osieku, moramo kazati, da ima liepih članakah za našu narodnu učionu, samo šteta, što nije g. T. dao komu, da mu izpravi i izgladi jezik na više mjestah, to isto imamo primjetiti glede pogrešakah tiska. Uhvamo se, da će nam taj godišnjak do godine i u tom obziru zadovoljiti.

— Jošte tečajem ove godine otvorit će se dvie nove učione u Riečici kod Karlovca i u Mahičnu, što se revnu nastojanju ondješnjih župnikah veleč. gg. Batušića i Mačečevića pripisati ima. To javlja njeki dopisnik izpod Okića „Glasonoši“, a mi radostno tu viest ovdje registriramo, želeći svako dobro navedenoj gospodi prijateljem narodne prosvjete.

— Kao što lani, tako je i ljetos štovana porodica vit. Hempl, posjednika dobarah Vrbovec i Rakovec, priredila za mladež istoimenih župah liepe božićnjake, s kojih je mnogi krasan darak pao u ruke dječje.

Natječaji.

— U Trnovitici (sl. križev. puk.) prazno je mjesto podučit. s god. plaćom 210 st. i slob. stanom. Rok prijave do konca ovoga mjeseca na varaždinsko-slavonsko gran. škol. povjerenstvo u Bjelovaru.

Javna zahvala.

Ravnateljstvo c. kr. dvorskoga kabineta za rude poklonilo je ovom ravnateljstvu vrlo poučnu i znatnobrojnu sbirku okaminah na poduku učiteljskih pripravnikah, radi česa si ovo ravnateljstvo za dužnost smatra, prehvaljenomu ravnateljstvu imenito pako velemožnomu i veleučenomu gospodinu Dru Mavri Hörnes-u, nadstojniku gore pomenutoga kabineta, duboku zahvalnost ovim javno izjaviti. U Zagrebu 10. prosinca 1862. Ravnateljstvo kr. učiteljskoga obrazovališta.

Franjo Klaić, ravnatelj.

Uredjuje: **Stjepan Novotný.** Naklada i tisak: **Dragutina Albrechta.**

Digitized by Google

Broj 9. U Zagrebu, 1. veljače 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Pabirci s pedagogičkoga polja u staro doba.

I.

Kratki izvadak više važnih sistemah u Grkah.

Najstariju sliku grčkog života imamo u Homera; u njem zrcali se pravi hellenički život, sadržaj grčke vjere, poviesti, umjetnostih i znanostih. Nu premda se iz Homera u obziru grčkih okolnostih i odnošajah života kao i države i ustava mnogih plemenah mnogo crpiti dade, to nam ipak u obziru pedagogike nepreostaje skoro ništa; za njega bo preote mah više tjelesna gojitba (gimnastika.) — 600 godinah po Homeru dolaze Sofiste a 100 god. za njimi: Sokrat, Plato i Aristotel.

Svrnemo li okom na najvažnija pojavljenja duševnoga života u Hellasu, to naidjemo najprije na Hesioda iz Askre. Njegovo se pjesničtvo već sasma oddaljuje od epopeah; barma se njegovo glavno djelo toči oko mirna prometa poljodjelstva i gradjanskoga života. U njega ima domišljatih poslovicah i množ pravilah života, te on već veli: „da pred vrati mudrosti bogovi pot svoj polažu. Za pedagogiku svoga vremena dosta je važan; ono bo, što o ženitbi, gojitbi djetce itd. govori, oddaje razumna i srdčana pjesnika. — Poslie 100 godinah pobrati se junački živalj sa doričkim, jednostrana tjelesna gojitba podpade duševnomu naobraženju, što ga i Athenjani dobro shvatiše. Doskoro napredovaše i ovi, mudraci umnožavaju se u gradu Thesejevu i Cekropovu; gnomici — na čelu jim Solon — uče red u mjeri, u zahtievanju i posjedovanju. Nu niti

Digitized by Google

od ovo doba neimamo jasnih viestih; logografi bo se po prilici od 520.—460. god. sasvim izgubiše, dok otac poviesti — Herodot na okolnosti i odnošaje grčke i sve njemu poznato kopno svjetlo nebaci. Do njega je i poviest pedagogike skoro razsvietljena. Najglasovitiji je Pythagora i njegova učiona (573—504.)

Pythagora sin njekoga trgovca rodi se u Samosu, proputova s otcem dolnju Italiju, te ostà u Krotonu.*) U tudjoj zemlji razvi se njegova sposobnost za naučanje. Svrha njegova djelovanja bijaše jedinstvo i suglasje svih ljudskih okolnostih, kao slika jedinstva i suglasja Sphaerah, koje bez zapreke čije god samovolje i zakona viečni kolotek ovršuju. Ovaj u njih bivstvujući zakon jest *broj;* te bi po tom i u čovjeku morao temeljni živalj sačinjavati. Za postignuće svrhe svoje načini Pythagora družtveni život medju svojimi učenici, koji se s toga „*Koenobiti*“ zovu; trogodišnje bjaše izpitno vrieme, te tim načinom posta tako zvana predtečna učiona (*Vorschule*) ili razred ćudorednosti *(Sittenklasse).* — Koji bi ovaj prvi razred s dobrim uspjehom svršili, stupiše u *drugi*, gdje no su pet godinah muče nauke slušali, te s toga i dobiše ime „*Akusmatici*“ (slušatelji.) Učenici obiuh razredah zvaše se takodjer „Exoterici“ t. j. samo *vanjsko* naravi shvatjajući ili *neredjeni.* Poslie ovih 8 godinah stupiše napokon u *treći* razred — u razred prave znanosti kao „Exoterici“ te odtuda postadoše „Matematici“ i najposlie „Physici.“ Cielo ovo uredjenje bijaše nalik nabožnomu družtvu, te mu bijaše temeljem najiskrenije prijateljstvo i dušorodstvo. Mudre izreke Pythagorine uporavljahu još dugo poslie njegove smrti učenici njegovi. „On je tako kazao“ bijaše dovoljno za pobiti svako mudroumlje. Pythagorejci bijahu ujedno „Ascetici“, te se uzdržavahu od njekih jestvinah.

U pravoj Grčkoj opažujemo u to doba Gnomike kao: Solona, Theognija iz Megare (oko 550) Phokilida iz Mileta i njegovog suvremenika Simonida. U njih ima već dosta pedagogička izkustva, tako Theognij pjeva:

„Da se dade razum ciepiti u diete,
Nikad nebi sinu razlike od otca,
Sliedeć blage rieči njega. Nu učitelj
Neobrati zlo čuvstvo nikad u izvrstno.“

*) Glasovita varoš u velikoj Grčkoj ili dolnjoj Italiji.

Digitized by Google

U dolnjoj Italiji postade Xenophan iz Koloplona (620—529) utemeljiteljem *eleatičke* škole. Nu za pedagogiku najvažniji ukazà se za njim Zeno iz Eleje, koj pronadje dialektiku i dialogičku formu, te življaše od početka persijskog do pelloponezkog rata. Njegova učiona prokrči put Sofistom. — Sofiste tekar počeše se više pedagogijom baviti, nu ipak bijaše njihovo djelovanje samo negativno. Oni tvrdjahu: da se gojitbom i obukom neda baš ništa stvarna polučiti, nego da se tim više obzire na prividni samo čin. Premda jim se u zasluge pribrojit mora, da su jezik formalno izobrazili i njegova gramatička i logička pravila iztražili, to jim ipak ukor u dio ide, što su svako unutarnje i živo osvjedočenje i iz njega izviruće gradjanske i ćudoredne kreposti uništili ili barma nastojali uništiti. Uzprkos svemu tomu, nutarnjemu nihilismu imadiahu za Sokrata kao grčki učitelji najvažniju ulogu. — Najvažniji izmedju njihovih zastupnikah jest Protagora iz Abdere u Thraciji za pelloponezkoga rata, učenik Demokrita poznanog Abderokritičkoga svjetomudraca, koji ga od drvopobirača do učenjaka dovede. — U njega je čovjek t. j. subjektivno mnenje mjerom svih stvarih; objektivne, absolutne istine u njega neima. Da pako svrhu svojim subjektivnim mnenjem postigne, rabio je rječitost, koju je takodjer uz dobru plaću učio. Za njim napomenut nam valja Georgija iz Leotija u Siciliji (496—388). Njegov nauk glasi: „da neima ništa, pa da bi i što bilo, to se neda spoznati; pa da bi se i dalo spoznati, to se neda predavati — priobćiti.“ — Za njim sliedi Prodik iz Ceosa, u kojega ima stvarnijega djelovanja. Prodiko načini svoju znanost vrelom blaga, držeć skupa predavanja tako pojedina po 1 do 4 drakme, kao takodjer čitave Cykle (semestre) po 50 drakmah. Običaj pojedina osobito pako ćudoredna predavanja slušati, bijaše se sve više i više razprostranio tako, da bi onim, koji ovakova slušahu, osobito ime „Eranisti“ t. j. zajedno ručajući nadjenuto.

(Dalje će sliediti.)

Kako ćeš zabavljati djelom svoje učenike u školi?

Ako se malo obazremo po našoj školi, opazit ćemo, kako zdrava i bistrijega uma diete već po naravi svojoj rado se zabavlja onim, što ga ponješto zanima, pa stoga neima zanj veće kaštige,

*

Digitized by Google

van ako se s mjesta nikamo maći nesmije. Nemojmo se dakle nit najmanje radovati tomu, ako nam koje diete ni znaka nedaje, da naravski taj ostan posjeduje, te ako veselo trkanje i igranje nemiluje, — ako se kloni vesele djece — i ako snuždenim licem nepomično čami na zabitnu mjestu; jer takovo je diete bolestno ili na tielu ili na duši. Potrebno je dakle diete u školi neprestano poslom zabavljati. Nedade li mu učitelj nikakova posla, bez dvojbe naći će si ga ono samo, nu takova posla, koji će ga od školske svrhe odvratjati. — Pčela, koja u učionu kroz otvoren prozor dozuji, — na klupi muha — komadić papira — pauk na stieni — to će mu dosta zanimiv predmet biti, kojim će se zabaviti; a što će brezposlena djeca medjusobno šaptati, turkati i smijati se itd. to neću ovdje niti napominjati. — Ako dakle nije tišine u učioni, ako nisu djeca pažljiva, ako su nemirna te tako ljute učitelja, nije li on sam kriv tomu, što djeci nije htio, kao što valja, posla dati. Ali u naših pučkih učionah, gdje imade učitelj sam po tri razreda, borme dosta je mučna stvar djecu tako obučavati, da budu sva poslom zabavljena; jer, ako je učitelj one predmete preduzeo, koji spadaju za treći razred, i tamo se bavi, sigurno će se slučiti, da mu ini učenici šaptali i nemirni budu; pa kako će si ovdje učitelj pomoći? — to će biti možebiti za gdekojega lakoumnoga učitelja i zagonetkom.

Ja si barem, u koliko sam si nješto malo vještine kroz 15 godinah moga učiteljevanja u toj struci stekao, pomognem tako, da mi nije nijedan razred nijedan časak bezposlen, jer ako uzmem n. pr. jezikoslovnu obuku; tad se njom bavim kod drugoga i trećega razreda, a malim mojim početnikom dadem u toliko posla, da, uzamši svoje male tablice, piskaranjem ih za ono vrieme zabavim, te im pokažem, da si slože po manje izreke, da zapišu brojeve od 10 do 100 itd. — Čim sam gotov u višjih razredih s obučnim predmetom, tada se obazrem, što su moji mali skakavci načinili, te pogledam u svakoga posao, i na koliko mi vrieme dopušta, izpravljam, a ovećim učenikom nalažem, da, ili pismene sastavke prave, ili da mi iz riešenih glagoljah samostavnike napišu itd. — dočim s malimi čitanje preduzimam (to bo zavisi od razdielenja školskih urah za onaj, i svaki drugi dan) itd. — Čuo sam, da je njeki naš učitelj jadikovao upravo o tom „što ću, ja si tu nemogu po-

Digitized by Google

moći, na dvie pole nemogu se razpasti, nemogu učiti ovdje i ondje najedanput, neka čekaju maleni, dok dodje red na nje.“ — Toga svoga sudruga žalim, nu nezamjeram mu niti najmanje; on je i preveć revan u svom poslu, ali i tomu se s vremenom pomogne, jerbo se kaže „jabuka nepada prije s drveta, dok nedozrije.“ —

Kada je dakle učitelj predbježne predmete za svoje učenike priredio, kad ih je svojom privrženošću uslobodio, kad je dovoljno ljubav njihovu stekao, i kad su učenici sami saznali rad' šta su u učionu došli, i tko je onaj. koji s njimi govori itd., tad se učitelj neka neboji, da nebi svoje svrhe postigao.

Glavno je načelo, da učitelj svako učenje čim većma može, olakša, a to s toga, jer će djeca tim više volje k učenju dobiti. Olakšati će učitelj učenje: ako sve tako predaje, da djeca lako razumjeti i bez velikoga napora dotični predmet shvatiti i naučiti se mogu onako, kao što je umnim njihovim moćim primjeran i njekim načinom u savezu s njihovim predbježnim znanjem.

S toga je najprobitačnije, da se prvi predmeti učenja uzimaju iz kruga djetinjega svieta, i u tom s poznatih stvarih na nepoznate prelazi. Buduć da je moć predstavljanja kod malene djece još slaba i nerazvijena, bit će najbolje, da jim stvar koju u naravi pokažemo; ili ako to ne, barem u slikah, kipovih ili tvorilih. Imade doduše predmetah, koji se nemogu djeci pokazivati u kipovih ili slikah, kao što su pojmovi umišljeni n. p. krepost itd., da je pako djeca lahko dokuče, treba jim razložiti u pripoviestih, pričicah itd. navadjajuć stanovitu osobu i njezina svojstva ili mahne. — U ostalom nisam za ono olakšanje u učenju, da djecu učenje upravo nikakova truda nestoji; jer upravo to je svrha početnih učionah, da se moći djece razviju, um bistri, pamet jači, i da se urednu djelovanju, te trudnu i marljivu životu već zarana priučavaju. Olakšica ta iziskuje samo to, da učitelj nenalaže učenikom više, nego što jim njihove mladjahne sile podnositi mogu. Buduć da djeci već po naravi njihovoj brzo dosadi i u istih najmilijih predmetih neprestana jednoličnost, te rado imadu promjenu, zato neka se učitelj odveć dugo kod jednoga predmeta nebavi; predmete valja mu tako zamienjati, da se, u koliko je moguće, i djelovanje duševnih silah mienja. Ako smo dakle n. p. moć pamtenja najprije zabavljali, podajmo tad više posla razumnom razsudjivanju

Digitized by Google

itd. — najposlje kojekakve primjere — predmetu shodne, ćudoredne pričice, pripoviedke itd. — upletimo kadkada u obuku, a često pobudimo djecu i na medjusobno natjecanje, te tako neće imati vremena, da postanu raztrešena. Valjan dakle način podučavanja jest onaj, kojim se i um i srce u istinu obrazuje, odhranjuje i usavršuje, i koji o tom nastoji, da duševne moći učenikah tako razvije — na toliko usavrši — da kadri budu pravu istinu poznati, te ono, što je liepo ljubiti, i što je dobro činiti, te da se s vremenom znadu koristiti onim, što su se u školi naučili.

Uzalud bi nastojao učitelj olakšati učenikom učenje i učinit predmet zanimivim i koristnim, ako jih nije prije uputio, kako treba slušati obučavanje.

Da se ta svrha postigne, neka nam sljedeći glavni naputci za primjer služe: 1. Da one, koji počmu u učionu hoditi, učitelj odmah dobrim načinom oduči, neka se amo tamo neobaziru, neka se neigraju, nešapću, i neka nebudu raztrešeni. 2. Odmah s početka neka jih priuči, da paze na ono, što drugi govore, — a druga su opet isto tako naravi svojoj lahkoumna, mrzla prama svemu i raztrešena. Da se dakle u onih neuguši ostan paženja, u ovih pako da se taj probudi prijaznim načinom i ljubezno, neka učitelj jasno i razgovjetno predaje svaki predmet, te bez svakoga silovanja neka neprestano djelom zabavlja učenike svoje, jer djeca samo na ono rado paze, što jih ugodno dira, što umom svojim dokučiti, što lasno razumjeti mogu. *Franjo Valpotić.*

Vapaj iz Baranje.

Poluga naobraženju i prosvjeti narodnoj jest dobra učiona, dobra, jer loših ima još dosta u našoj domovini (razumijem Hrvatsku i Slavoniju). Učiona, koja se može pohvaliti vještim i svetomu si zvanju odanim učiteljem, kojino je naroda radi, a ne narod radi njega, učiona u kojoj se djeca uče ne samo poznavati pismena, nješto čitati, ime si podpisati, i na silu sbrajati i odbijati; no u kojoj se i uputjuju u svem, na koliko je moguće, što zasieca u javnost, i zaudara u njen životni djelokrug, da budu vremenom čestiti gradjani, valjani i svjestni općinari, domoljubni gradjani, gospodari,

Digitized by Google

ratari, trgovci i obrtnici; — riečju uči na, u kojoj se narod tako naobrazuje i prosvjećuje, da napreduje a ne nazaduje, po mojem sudu jest dobra. To valja u obće o svakoj učioni ma kojega mu drago naroda. Uzmemo li sada na oko narod naš, to velim odrješito: *njemu treba učiteljah i učionah ne po imenu samo, no i po zvanju.* Narodu našemu puca sada istom rujna zorica bolje i sretnije budućnosti, dok si sam goji u sredini svojoj prosvjetitelje svoje; koje će dakako bolje obskrbiti materijalno nego li do sada. Jest puca zorica, ali čini mi se samo u dragoj mi majki domovini, jer mi je ondje narod svoj u svojem i medju svojim, koji će mu nejakomu razlomiti gorki krušac i hraniti ga mliekom nauke svestrane, da uzmogne napredovati za narodi, koji no ga daleko pretekoše. No kuku lele! kada pomislim na narod naš ovdje, odkale pišem, moram da duboko uzdahnem iz dna duše pa kliknem: Bože svrni okom na njega! Narod naš, o kojem veli predhodnica zviezda, da je samo Bog krasniji od njega, ovdje je s vrlo malo iznimakah, smjelo velim, posve zapušten, zanemaren, i prezren; on je na žalost našu ugreznuo preduboko i duševno i tjelesno u kal propasti; te očevidno propada i rekô bih, sam sebe izjêda, dok se na posljedku neizjede. Pitat ćeš me ljubopitni čitatelju: Koji je tomu uzrok? Odgovaram ti: nestašica obuke i nehaj odhranjenja. Zar je otčuh otac, zar maćuha mati, zar pastorak sin? zar će nenarodnjak učiti narod, koji prezire od srdca? zar će ljubiti djecu na koju mrzi? zar će u njoj probuditi sviest narodnoga ponosa, koji nastoji, da istu narodnost neuguši, nego utamani i izkorjeni? zar će mu kazati, ti si Slaven, Hrvat, makar i živio u — —? ne; nego ti si — — i moraš to biti, hoćeš nećeš, jer se hraniš kruhom — —. Hoće li takav učitelj skrbiti da svojemu zvanju posve zadovolji, da povjerenu si gojenčad uzgoji na narodnom temelju. To bi bio novi pojav na obzorju zemaljskom. Znam za njeko mjesto, gdje je čisti puki narod naš, da ti je milo oko srca slušati ga, kako krasno sbori; u tom mjestu trebalo je namjestiti učitelja; ali gle jada! neima ga našinca t. j. takova, koji bi barem znao s pukom govoriti; medju to padne na pamet njekomu deliji, da bi on za to mjesto prikladan i sposoban bio, ma i natucao naški, kao puto o lotre, a vremenom će se naučiti taj racki ili šokački jezik. Sreća mu posluži te postade učiteljem u rečenom mjestu. Hoće li taj

Digitized by Google

čovjek ljubiti narod naš, hoće li mu biti otac i majka, brat i sestrica? Kako će ga poučavati, kada ni nepozna naših obučnicah? Neka to razsudi vrli čitalac. Evo ovako napreduje naše narodno školarstvo ovdje u zemlji meda i mlieka. Ima još i takovih ljudih, kojim je sveta dužnost, da ljube bez razlike sve; jer pred Bogom neima razlike medju Žudijom i Grkom; pa šta misliš, čitaoče! kako njeki našega čovjeka ovdje već od više nego li 20 godinah naseljena i živuća časte? nemoj da ti krv udari u glavu, kao i meni, čuvši dvie rieči: pokršteno živinče! Bre brajane krasnih izrazah za naobražena muža, pa još ——; a to je zato nazvan takovim imenom, jer je dobroćudan i miroljubiv. — Sada mi kaži svaki nepristrani sudče: šta će biti za pedeset godinah s narodom našim ovdje, ako ovako napredovao ili bolje nazadovao bude kao sada, mislim da će mu nestati i traga, jer će se preliti u drugu narodnost i s njome stopiti; takovih primjerah ima dosta.

Jao si ga narodu našemu, dokle mu drugi lome pogaču i miese žgance, jer on ovako zapušten moralno i materijalno propada. Sveta vjera, ovaj provodić čovječanstva, malaksat će mu u srcu, ako ga neizčupaju iz nehaja i nemara oni, kojim nadleži sveta, dà najsvetija dužnost, učiti ga i svjetovati na dobro. — Ovo njekoliko crticah budi dosta za ovaj put, drugiput opet nješto. E da mogu, kô što nemogu, svagdje bi ga razgovorio i poučio, no ovako mu svagdje želim ovom nastalom novom godinom blagoslov Boga velikoga, a ovdje gdje sam, želim, da mu budem na ruku.

—mir—ć. —ž—ž—n.

Kako se ima naučati tako zvani jedanput jedan.

Od Fr. Klaića. (Konac).

Od prije znademo već, koliko čine 7 put 1, 7 put 2, 7 put 3, 7 put 4, 7 put 5, 7 put 6, a sad ćemo potražiti, koliko će biti 7 put 7. — Koliko je 6 put 7? — Što je više 5 put 7 ili 7 put 7? Za koliko je put 7 put 7 više od 6 put 7? — A koliko je 1 put 7? — Za koliko mora i 7 put 7više biti od 6 put 7 — Što moramo dakle broju 42 dodati, da dobijemo ono, što čine 7 put 7? — Što ćemo morati učiniti samo kod 7 put 8 ili 8 put 7? — Opet ćemo samo 7 pribrojiti.

Digitized by Google

Dobro je! Ali ćemo i to sve napisati:

7	put	1	je	7	7	put	6	je 42
7	„	2	„	14	7	„	7	„ 49
7	„	3	„	21	7	„	8	„ 56
7	„	4	„	28	7	„	9	„ 63
7	„	5	„	35	7	„	10	„ 70

Prepišite i ovo u pisanke, te se naučite na pamet!

Njeko diete potroši na dan 3 novčića; koliko će strošiti na 7 danah? — Hvat drvah stoji 10 stot. što će stojati 7 hvatih! — Njetko si zasluži na mjesec 9 stot., koliko će si zaslužiti kroz 7 mjesecih? — Što će stojati 7 akovah vina; ako se akov po 8 stotinjakah prodaje? — U njekom voćnjaku ima 7 redovah, a u svakom redu po 7 voćakah: koliko je voćakah u tom voćnjaku? — U njekom vinogradu radilo je 7 težakah, svaki je dobio 8 petakah; koliko je petakah gospodar težakom dao? — Što čine skupa 7 put 8 i 5 k tomu? — Koliko čini 7 put 9 i 9 put 2? — Koliko je 8 put 7 i 4 put 2 skupa? — Za koliko su 7 put 7 više nego 8? — Za koliko su 7 put 5 više nego 3 put 2? — Za koliko su 9 manje nego 7 put 8? — Za koliko su 8 put 1 manje nego 7 put 3? —

Koliko čine 7 put je 8? — Što će činiti 8 put 8? (7 put 8 su 56, i k tomu još 1 put 8 jesu 64.) A koliko će činiti 9 put 8? — Je li 8 put 9 što više ili manje od 9 put 8? — Što će dakle i 8 put činiti? — Pribrojite k broju 72 još 8; što ste dobili? (80.) Za koliko ste putah 8 više uzeli, nego što imasmo prije? — A koliko je to putah onda 8, ako ste samo jedanput 8 više uzeli nego prije? — 10 put 8. Koliko je dakle 10 put 8? — A koliko će biti 8 put 10? — Dobro je! — I to ćemo si u pisanka napisati, te ćete se na pamet naučiti! —

8	put	1	je	8	8	put	6	je 48
8	„	2	„	16	8	„	7	„ 56
8	„	3	„	24	8	„	8	„ 64
8	„	4	„	32	8	„	9	„ 72
8	„	5	„	40	8	„	10	„ 80

Kupio sam 8 stolacah i svaki platio po 3 stot. koliko sam novacah izdao? — Jedna glava šećera važe 8 funtih; što će

Digitized by Google

vagati 8 takovih glavah? Ja imam 8 banknotah, svaka je od 10 stot. koliko stot imam? — Da bi svaka banknota bila 5 stot. koliko bi tada imao stot? — Čovjek spava u noći obično 9 satih, koliko to čini u 8 noćih? — Koliko je 8 put 8 i 9 k tomu? — Koliko je 1 put 8 i 8 put 9? — Koliko je 8 put 5 i 4 put 2? — Za koliko su 6 put 8 više nego 9? — Za koliko su 3 put 2 manje nego 9 put 8? — Za koliko su 8 put 1 manje nego 8 put 5? —

Koliko je 8 put 9? — Dodajte k broju 72 još jedanput 9. Što dobiste? — Koliko je daklem 9 put 9? — A koliko će biti 10 put 9? — Mi ćemo sad opet nješto napisati, što ćete se na pamet dobro naučiti. Ja ću pisati ovdje na tabli a vi u pisanke.

9 put 1 su 9	9 put 6 su 54
9 „ 2 „ 18	9 „ 7 „ 63
9 „ 3 „ 27	9 „ 8 „ 72
9 „ 4 „ 36	9 „ 9 „ 81
9 „ 5 „ 45	9 „ 10 „ 90

Njeko je diete 9 godinah staro, otac toga djeteta star je 5 put toliko godinah; koliko je godinah otcu? — Djed toga djeteta star je 9 put toliko, kao što je diete: kako je star djed? — Akov vina stoji 9 stot.; što će stojati 10 akovah? — Njeki djetić (kalfa) zasluži si svakog tjedna 9 stotinjakah, koliko to iznosi u 9 tjednah? — Koliko je 9 put 8 i još 8 k tomu? Koliko čine 8 put 1 i 9 put 8 skupa? — Za koliko su 9 put 6 više nego 3 put 2? — Za koliko su 7 manje od 9 put 9? —

Da 10 desetinah čine stotinu, 10 stotinah hiljadu (tisuću), to nam je već poznato. Ovim načinom naučit će djeca *jedan put jedan* ne samo na pamet, no će izbjegavši puki mekanizam naći pri naučanju onu zanimivost, bez koje neima nijednoj struci obuke niti temelja niti obstanka. —

Troje čovjeka.

Pučkom učionom, koja je temeljem narodnomu naobraženju, u pravom smislu možemo nazvat samo onu, u kojoj se čovjek naobražuje i gladi, kako je to napose svakomu i u obće svemu čo-

Digitized by Google

vječanstvu potriebno, da svoju svrhu postići uzmogne. Nisam nakanio, da ovdje idem dokazivati, kako je čovjek „kralj i gospodar“ svih životinjah. Odmah za angjeli stavi Gospod Bog čovjeka — zaista uzvišena i visoka, toga radi mora biti a i jest čovječanska svrha sam Bog. — Pogledajmo tielo ljudsko i njegova ćutila, promislimo, da u tom umrlom tielu neumrla duša stanuje, promislimo duševna prekrasna svojstva, sile i sposobnosti, popitajmo svetu vjeru našu, pa će nam sve to glasno kazati: da je čovjek stvoren za dvoji sviet, za nebo i zemlju, da je čovjek isto tako pozvan za nebo raditi, za nebo se pripravljati i na ovome svietu, sve svoje djelovanje tako urediti, da bude zaslužan za nebo. Čovjek je u veoma uzkom savezu sa zemljom, on bo je iz nje postao, ona ga hrani i okružava ovimi svojimi radjajućimi proizvodi i svimi životinjami: Stoga se čovjek zove stanovnikom zemlje. Čovjek kao takav spada, ne inomu već čovječanskomu rodu, toga radi stoji u veoma uzkoj svezi sa čovječanskim rodom, koji š njim u jedno doba na ovoj zemlji žive, posebice s onimi ljudmi, koji š njime u jednoj pokrajini, u jednoj državi viek vjekuju; otuda čovjeku naziv državljanina. Čovjek je napokon u uzkom savezu s gospodinom Bogom u nebesih, koji bje pram čovjeku u toliko milostiv, te ga stvorì na svoju priliku; on ga odkupi i posveti, on ga vodi, ravna i skrbi na ovome svietu zanj, a nakon proživljenoga svoga vieka polag njegove sv. volje, daruje ga vjekovitim nebeskim veseljem, koje mu pripravi od postanja svieta. Angjeli su mu čuvari, svetci i svetice božje njegova su braća i sestre, i za njeg je pripravljeno gore mjesto; otuda čovjeku opet novi naziv nebeščanina. Da pako čovjek kadar bude to „troje“ postići, dade mu premudri stvoritelj liepo ustrojeno tielo, shodna uda i osjetila; a dušu mu nakiti plemenitimi sposobnostmi: umom, pametju i voljom. Promotrimo samo malo zrnce, koje se u zemlju baci. U tom malom zrncu krošnato kadšto drvo, nu nerazvito jošte spava, koje će svojim milim zelenilom ljude nasladjivati, koje će cvasti, bujnim plodom ploditi te ili ljudem, ili životinjam hranu pružiti. Ali nječesa treba, čim se ota tajna moć i sposobnost, koja u zrncu spava, probuditi i oživiti ima, da u kratko vrieme izraste toli silno, toli koristno hrašće. Tomu treba plodonosne zemlje, vlage, svietlosti i topline, a najposlje treba, da

Digitized by Google

se oko toga čovječanska ruka brine, da oko njega nastoji, da se ta spavajuća moć u zrncu probudi i razvije.

Kao što tim zrncem, isto tako biva i s čovjekom. U čovječjem tielu i duši spavaju isto tako sakrivene silne moći, sposobnosti, koje će spavati ili stranputice udariti, ako ih zanemariš; one će se pako probuditi, te probudjene sretno razviti, ako se za nje brineš, što toplije zauzimlješ i oko njih što više nastojiš. Ta prevažna briga i nastojanje u obće, recimo dužnost o tom, da se u čovječjem tielu i duši driemajuće i nerazvite moći i sposobnosti probude i probudjene sretno razviju: to je zadaća i dužnost roditeljah i učiteljah; to je prava svrha pučkih učionah. Nije ni najmanje zadaća i svrha pučkih učionah, kô što to misle za duhom vremena zlo hvaćenim povedši se ljudi, djecu naučiti čitav katekizam od početka do konca na pamet; zatim čitati i ponješto računati, to bi sve bilo premalo, za svaku učionu žalostno. Nije ni to zadaća i svrha pučkih učionah, da tko kani pitomcem svojim nove moći i sposobnosti uliti ili stvoriti, jer to nije u njegovoj moći. Čovječje moći i sposobnosti, kojimi ga premudar stvoritelj providi, buditi i oko njih nastojati, jednom riečju: čovjeka tako naobraziti, da svoju uzvišenu svrhu pojmiti i postići uzmogne, to je zadaća i sveta svrha pučkih učionah. Po tom je dakle svrha uzvišena pedagogičko-didaktičnoga odhranjivanja, da bude mudrim zemljakom, savjestnim državljanom i dovršenim nebesčanom.

Josip Klobučar,
učitelj.

Dopisi.

U Brodu 15. siečnja 1863. Dužnost je čovječanska, da se svako blagotvorno, ma kako maleno djelo na vidjelo iznese. I meni se ovakova sladka dužnost nametje, koju tim radostnije izvršujem, što kosti plemenitoga dobročinitelja od njekoliko jurve godinah u hladnom grobu počivaju. Ime tomu dobrotvornomu mužu bijaše Lovro Oliva, koji je tečajem mnogo godinah obnašao župničku čast u doljnih Andrievcih, župi sl. biskupije djakovačke. Pod svoje stare dane povuče se on u častno zasluženi mir, te se nastani u slav. Brodu, gdje je posliednje svoje dane sproveo. Na čas svoje smrti ostavi on u oporuci do 2800 forintih sadanjega novca na školu brodsku pod tim uvjetom, da se godišnje kamate medju dobro se

Digitized by Google

učeću ali siromašnu školsku djecu podiele. Glavnica je istom ove godine u Brod od višje oblasti prispjela, te će se od ove godine počam namienjene po pokojniku nagrade dieliti. Ovo stavljam do obćega znanja tom željom, da se, komu je Bog podielio blaga, u ovaj liepi primjer ugleda te isto to učini. Dok se takove blagotvorne zaklade čine, radostno opazujemo, kako su oni, koji dati mogu, uvjereni o velikom uplivu narodne prosvjete. Kamo sreće za naše pučko školarstvo, kada bi se više takovih dobrih dušah u nas našlo. Što se naših školah tiče, to se u njih, budući njemačkih, vrlo slabo naš narodni jezik njeguje. Kako zlo s njim stoji dokazuje to, što je obćinsko zastupničtvo već prisiljeno bilo onomad se na višju oblast tom molbom obratiti, da se propisne daščice s azbukom hrvatskom za škole nabave, kojim do sada ni traga nebjaše.

Στ.

Viestnik.

— Službene novine bečke donose potvrdu naše u prošlom broju donešene viesti, da je njeg. veličanstvo preč. g. kanonika Dra. Franju Račkoga imenovalo školskim nadzornikom kod ovdašnjega kr. namjestničkoga vieća. Prenapomenuti gospodin prispio je ovih danah u Zagreb.

— Nj. apoštolsko veličanstvo dopustilo je previšnjim riešenjem od 6. siečnja t. g. članu gospodske kuće u carevinskom vieću dru i prof. Fr. Miklošiću nositi carski ruski red sv. Ane II. razreda s krunom.

— U 1. broju „Slavonca“ čitamo, da su milosrdne sestre u Požegi preuzele tamošnje djevojačke učione te za sada obučavaju žensku mladež u tri razreda, dok im do godine dodadu i četvrti, čim će se uvesti podpuna glavna djevojačka učiona.

— U Trenčinu izlazi opet od 1. siečnja ove godine poznati školski časopis „Slovenský narodný učitel'.“ Izlazi svakih 14 danah na čitavom arku u 4-ni s prilogom „Škola domáca“ na pol arka u 8-ni i „Zrkadla mal'učkých.“ Predplatna ciena na godinu iznosi 4 st. 40 nv.

— U Šestinah blizu Zagreba radilo se je u polovini prošloga mjeseca o tome, kako da se ustroji tamo narodna učiona. Veleč. g. župnik Pet. Huzek, izabran i opunovlašten po obćinarih odbornik djelovao je svojim govorom najviše u tom, kako bi se imali sklopiti potrebiti i shodni ugovori, da se što prije podigne školska sgrada; pa budući u ondješnjoj okolici neima shodnijega mjesta, do jedine oranice presv. g. grofa Kulmera, to bje zaključeno zamoliti g. grofa Kulmera, da rečenu oranicu obćini za učionu ustupi; na što je prisutni gosp. grof Kulmer izjavio, da istu na veću korist omladine i naroda tamošnjega od srca rado poklanja. To bje u zapisnik stavljeno, te vrlome dobročincu usrdna hvala izrečena.

— Čudnih li ima stvarih s pedagogičko-didaktičnoga ogleda u našem toli nesmiljeno razciepanom narodu. Upravo nam je pred očima br. 14. Nar. Nov., gdje u dopisu iz gornjo-varaždinskoga kraja čitamo ovo: „U koliko mi dosta kukavno začesmo novu godinu, u toliko se opet nemožemo dosta prenačuditi oriaškomu naprednomu koraku, kojim je obćina čakovačka novu godinu nastupila. Iz vjerodostojnoga izvora doznah zaključak starešinstva toga Čakovca, kojim je odlučeno, da se kod dotičnih oblastih mogući shodni koraci učine za podignuće gimnazije u Čakovcu. Ali kakve — — — magjarske! Ali da taj zavod nebude ipak posve magjarski, unapred je urečeno, da se u prvom razredu za nuždu smije rabiti stari medjimurski, no ne ilirski jezik. Prehvaljeni zaključak jamačno služi na

Digitized by Google

čast čakovačkomu starješinstvu, od kojega neznam, da li koji ili nikoji od članovah magjarski umije. Taj i slični zaključci mislim, da se neradjaju u čakovačkih glavah — bile već kakove mu drago; već taj vjetar od njekuda drugud piri. No bilo to čije mu drago maslo, svaki ipak živ vidi nepravedne i zlobne težnje, koje se pod krinkom toga inače za medjimurski 60.000 brojeći narod nuždnoga obrazovališta sakrivaju; a i mržnju proti svojemu narodu, našemu jeziku i prenuždnomu i jedino probitnomu narodnomu naobraženju. Ali ne samo tim već i drugim činimi pokazuju Čakovčani svoje kreposti.

Poznato je našemu narodu, da je u Čakovcu prije njekoliko godinah krasna škola podignuta, na kojoj čestitasmo Čakovčanom; a oni su si i sami čestitali. Ali već u početku slabo bijaše providjena učiteljstvom iz jedine nehajnosti starješinstva; a evo sada: ne samo, da je starješinstvu deveta briga učiona; već — čujte! Hrvati! čujte kršćani! čujte dični Crnogorci, koji krvcu svoju za krst častni potokom prolievati neštedite, čujte! — djeca kršćanskih roditeljah polaze predavanja na judejskih učionah, dočim je krasna kršćanska učiona uz dobra učitelja malne prazna. Iz toga opažam: kako daleko može zabrazditi srce sismatično u narodnosti.

Već sam se glavom osvjedočio, a opet mi neprestano vjerodostojna usta pripoviedaju, da će Medjimurci svom silom, da književni naš jezik iz škole izčupaju, pa da mjesto njega — u mjesto toga nježnoga bosiljka — posade trnje izopačene medjimurske kajkavštine. To sudeć, moram priznati, da ti kolovodje nisu baš za svoju svrhu nerazumni, jer kad bi jim to za rukom pošlo uz pomanjkanje kajkavskih školskih djelah, postao bi necessarium refugium jezik magjarski.“ Nad takovim pojavom morao bi čovjek na sliku raztuženoga Agamemnona po primjeru njekoga umjetnika ne jedan, nego do tri vela vrći, da se tuga naša što većma izrazi nad toli nepravednimi namjerami i djeli čakovačkoga starješinstva.

— Mi smo u svoje vrieme javili bili, da u Novom Sadu izlazi „Putnik“, časopis za zreliju mladež srbsku te da će se izdavati troškom knjigara J. Fuchsa. Izdavatelj toga lista sada na žalost izjavlja, da mu nemože poduzeće željenoga uspjeha postići te se čudi, što srbska publika pram ovom časopisu malo saučastja pokazuje tako, da je izdavanje već ostaviti namjeravao; nu da će ipak još ove godine izdati 8 svezakah, da bude podpuna jedna knjiga od 12 svezkah. Svih 12 svez. stoji samo 5. fr.

Smjesice.

— Najnovilji statistički podatci tvrde, da se na zemlji govori u 3064 narečja, pa da narodi govoreći timi pripoznaju više od 1000 vjeroizpoviedanjah. Broj muškaracah, vele, gotovo jednak je broju ženskadi. Promjerni broj života jest 33 g. Četvrtina ljudih umre pred 7., a polovica pred 17. godinom. Koji ovu zadnju dobu prebace žive većinom zdravo i sretno. Od 1000 ljudih dotjera jedva jedan 100-m godinom; a od svakih 100 ljudih dopre šestorica 65. godinu; dočim izmedj 500 jedva jedan jediti 80. godinu.

Na cieloj zemlji imade 1000.000.000 stanovnikah. Izmedju ovih umre svake godine 333.333.333 glavah, a svaki dan 91,824, svaku uru 3730, a svaki čas 60. Ali svi ovi brojevi nadomješćuju se skoro jednakim porodom.

Oženjeni žive duže od neoženjenih, osobito oni, koji su radni i umjereni. Visoki ljudi žive većinom dulje od nizkih. Žene goje do 50. godine povoljniji život od ljudih, a poslje 50. nepovoljniji.

Ženitbeno-razmjerni broj izmedju 1000 jest 75; a ženitbe bivaju najčešće u lipnju i prosincu. Djeca, koja se porode u proljeću žive dulje i kriepča su od one, koja se porode prije ili poslje. K tomu se opaža i to, da se ljudi i radjaju i umiru više obnoć, nego po danu. (Gl.)

— (Škole u Českoj.) Ako su škole mjerilo obrazovanosti (a tko će o tom dvojiti?), to Češka mora da napreduje znamenito u prosvjeti. Ondje ima sada preko 7300 pučkih školah; medju ostalimi školami ima i 97 obrtnih školah za

Digitized by Google

djevojke. Opetovnicah ima takodjer do 3700; školskih knjižnicah 970 (a u njih 122.000 knjigah); školskih rastilah 860. Kad ćemo se mi pohvaliti moći porazmjernim brojem školskih zavodah? (G. l.)

— (Obučavanje puka.) Obično se misli, da se puk nemože poučavati, jer neumie štiti ni pisati. Al to nije istina, jer se čovjek može živom riečju jošte uspješnije napućivati nego mrtvim slovom, samo kad ga napućuje vještak. — To je shvatila austrijanska vlada, te je vrlo mudro naložila profesoru Molinu, da poučava ribare od Chioggie (kod Mletakah) o ribarstvu; jer se ovi ljudi hrane ponajviše ribarstvom, a ribe ponestaje, s česa Chioggiani sve to više propadaju. Profesor Molin započeo je svoje pouke na 15. siečnja i govorit će: 1. o razplodu umjetnom ribah. 2. o udomaćenju novih koristnih felah ribe. 3. o novih spravah ribarskih. 4. o razplodjivanju ostrigah i drugih koristnih morskih životinjah. Za ovo poučavanje neplaća se ništa, a poučavat će se u obćinskoj kući u Chioggi svaku nedjelju tri puta. Svega skupa trajat će ovo poučavanje pet nedjeljah danah.

Da smo voljni pitati: nebi li se ovako mogli i imali poučavati i naši hrvatski ribari, da budu prema talijanskim? Nebi li se ovako mogli i imali poučavati i naši gospodari, n. p. o lanarstvu? (G. l.)

Natječaji.

— Izpražnjeno je m. učit. u Senju s god. pl. od 367 st. 50 nv. Molbenice s dotičnimi svjedočbami providjene valja poslati do 10. veljače t. g. na karlovačko krajiško škol. povjerenstvo u Karlovcu. — U Sisku m. učit. s god. pl. 315 st. bezpl. stanom, vrtom i sjenokošom od 1200 [] hv. Rok prijave do 10. veljače t. g. po preč. g. Fr. Šloisnigu zač. kan. i žup. u Sisku. — U Orešcu filial. uč. m. učit. s god. pl. 315 st. bezpl. stanom, 8 hv. drv. za učit. i 6 za školu, i uživanje vrta. Prijava traje do 20. veljače t. g. na veleč. g. Iv. Gergesinu podj. i žup. u Turnašici. — U Jelenju m. učit. s god. pl. 315 st. s paušalom i ogrievom od 80 st. i bezpl. stanom; zatim u Cerniku m. učit. s god. pl. 315 st. st. drvî u naravi ili paušalom od 73 st. 50 nv. i slobod. stanom. — Prijavit se valja za oba mjesta do konca veljače t. g. na preč. g. Mat. Žuvičića kan. i podj. u Bakru.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovani definitivnimi učitelji Podgajski Ivan u Rozgi i Roberto Tretinjak u Terezovcu; zatim privremeno namješteni Ilija Staroveški učit. u Jesenju; Josip Hedji u Cvetlinu; Petar Lugarić u Pušći i Lavoslav Tomac u Kutini.

Listovnica uredničtva.

— G. N. E. u P. Od poslanih 2 st. odbismo u ime doplate za II. tečaj 1.50 novč. Ostaje za budući V. tečaj 50 nv. na Vaš račun. — G. G. Ž. u Š. — Mi Vam šaljemo zahtievane brojeve, a izgledamo obećani doplatak. — G. D. Š. u V. Obznanite nam u nezapečaćenom pismu, koji Vam brojevi manjkaju; gotovi smo poslat Vam ih.

Poziv

na svu slavnu gospodu slavenske književnike, kao i na sve narodne matice naše.

U odborskoj sjednici matice dalmatinske u Zadru od 14. prosinca 1862. zaključeno je, da se ima ustanoviti matičina knjižnica. U ovu svrhu odlučeno je pozvati, kao što se s ovim najuljudnije i pozivaju, sva slavna gospoda spisatelji slavenski bez razlike, da bi oni, ganuti čuvstvom pravoga rodoljubja, na kojem se osniva pravi

Digitized by Google

napredak narodni, izvolili po jedan iztisak svake svoje nove, ili i izdane dosad knjige, na poklon spomenutoj knjižnici pošiljati, na čemu će im svagda naše družtvo najsrdačniju svoju zahvalnost očitovati. Tako isto pozivaju se i svekolike narodne naše Matice, da bi one, istim čuvstvom potaknute, izvolile knjižnici naše Matice svoja djela pošiljati u zamjenu, kojih obećava se naša Matica, da će istim svaku knjigu slati, koju god o svojem trošku izdala bude. Uzajemnost nam bratska jamči, da ovaj poziv neće ostati bez najpoželjenijega uspjeha; jer samo zrno do zrna daje pogaču, a kamen do kamena palaču. — Medjutim umoljavaju se svi slavenski časopisi bez razlike, da bi ovaj poziv svoj štovanomu čitateljstvu po njekoliko putah izvolili priobćiti, na čemu će im družtvo Matice dalmatinske osobito harno i zahvalno biti.

U Zadru na novo ljeto 1863.

U ime odbora Matice dalmatinske

Dr. Božidar Petranović, predsjednik. *Antun Šimonić*, tajnik.

Javna zahvala.

Saznavši sl. uredničtvo „Napredka“ za veliku nesreću, koja no se kroz poznati požar u Maria Bistrici dogodila, da mi od sveg imućtva, što sam si ga tečajem 23 godine mog učiteljskog službovanja mučno pribavio, nepreosta ino osim supruge bez hrane, pokućtva i opravila i petero malene dječice — pozva u svom listu čovjekoljube meni u pomoć. —

I zbilja neostà poziv sl. uredničtva bez odziva. — Osjetila su nekoja g. braća suučitelji i ina častna gospoda dobročinitelji tužan položaj moj — te sabraše u tu svrhu meni u pomoć do 100 stot. 19½ novč. i 1 dvadeseticu u srebru, koju sam svotu istinito i podpuno iz rukuh veleč. g. Stjepana Novotnýa primio, kojemu se za čovjekoljubno nastojanje a osobito braći učiteljem i ostaloj velecienjenoj gospodi dobročiniteljem, koji su mi u mojoj nezgodi pomogli, najtoplije zahvaljujem, držeć si za najsvetiju dužnost, dok živim, za njihovo se dobro blagome otcu nebeskomu pomoliti. Ujedno se preporučajuć i dalje čovjekoljubnoj podpori budućih dobročinacah mojih ostajem zahvalni

U Maria Bistrici dne 19. siečnja 1863.

pogorjeli učitelj
Lovro Ježek.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 11. U Zagrebu, 1. ožujka 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

O odgoju djece za prvih šest godinah.

(Nastavljenje).

Iz onoga, što dosele u ovoj struci rekosmo, mogao je svatko uvidjeti, kako se duševnom i tjelesnom njegom mora polagati temelj ukupnom uspievanju djece, prvom razvoju njihovih ćutih i sposobnostih.

Sad ćemo nastojati pokazat, kako se ima naobražavati ćud i značaj, te ćemo navesti ona sredstva, s kojimi se već u prvoj dobi djetinjega života ima gojenče od zla odvraćati, na dobro navadjati, i tako naobražavati, da jednom bude valjan i u pravom smislu krotak čovjek. Želimo li ćud i značaj djetinji naobraziti, to nam se valja *zapta* latit, zapta, kojim ćemo svako zlo ugušiti, opornu ćud skučiti i na dobro ju sklonuti. Kud god se krenemo, sa svih stranah čujemo samo gorke tužbe o sadanjem mladom naraštaju. Nisu li ove tužbe pravedne? Doista jesu. Svratimo pogled naš na djecu si! Neima ti sada djece, koja kao djeca misle i rade. Nestalo je djetinje ćudi, djetinje čednosti, djetinje nevinosti, djetinjega posluha i pokornosti; sad su djeca sve drugo, samo ne ono, što bi biti morala. Već ti se u najnježnijoj dobi znade diete pretvarati, lisičiti, već se malne svako diete drži za zrela i dorastla čovjeka, već ti znade malne svako diete govoriti i to tako bezsramno i bestidno o stvarih, o kojih nebi smjelo još ni pojma imati, već ti riše i piše mnogo diete ono, što najskvareniju maštu očitava, a što da reknem o posluhu i pokornosti sadanje djece? Ruka mi

Digitized by Google

drhće, kad samo i pomislim, da bi na ovo pitanje imao pismeno odgovoriti; volim dakle ljubeznim učiteljem ovaj odgovor dužan ostati, nego li o ovom obširnije govoriti.

S česa dakle tolike tužbe? Jer je sasma izčeznuo onaj stari strogi zapt, što je vladao u obiteljskih kruzih mal ne do konca prošloga vieka.

Sad je svatko tvrda srdca, dapače bez duše, koji djetetu što na žao učini; sada valja samo dobrim i liepim načinom postupati s djecom. Doista novi način odhranjenja, ali način bez zapta, način, što ga sliede najžalostnije posljedice. Sad se nastoji uzbuditi u djeci ugodnimi čuvstvi nakana za dobrim, pa zato roditelji miluju, maze, i laskaju se djeci i ondje, gdje bi valjalo strogo zahtievati. Nije čudo, da se na taj način odhranjuju djeca sasma neposlušna; djeca, koja nikoga nepočitavaju; djeca nadrimudra i razuzdana. Mislit će možebiti tkogod, da čeznemo za grozovitim zaptom prošlih vremenah, kao Izraelićani za egipatskimi lonci. To ne! — Ako je i prijašnji zapt navikao djecu na red, pravilnost, marljivost i dobro ponašanje; to je porodio pravi robski strah u djeci pram roditeljem i odgojiteljem, i prezreo je u djeci budućega samostalnoga čovjeka, koji bi jednom vlastitim razborom i kriepkom voljom imao se zaputiti pravim putem života. Neželimo mi, da se nas naša djeca straše i da pred nami od straha na koljena padaju; ali zahtjevamo, da nas ljube. Neželimo mi, da su nam djeca samo iz straha poslušna i pokorna, nu izčekivamo, da iz puke ljubavi izvršuju naše naloge i dá nam po volji čine. Kako da to postignemo?

Ništa jednostavnijega. Udrimo samo srednjim putem izmedju strogoga zapta prijašnjih vremenah i blažjega novije dobe. Rieč, u kojoj se ozbiljno izriče zapovied i zabrana, neka bude prvo sredstvo našega zapta. Naviknimo diete već za najranije dobe slušati na samu rieč, bila stvar važna ili ne; al što rečemo, recimo mirno i ozbiljno, te neodstupimo od onoga, što rečemo, pa će ova ozbiljna rieč već u najviše slučajevah uroditi dobrim plodom, djeca će nas poslušati. — Veselje ti je pogledati djecu, koja na rieč majčinu ostavljaju i najmiliju sigru te veselo ovršuju i najtežje naloge njezine. Gdje se djeca nauče od mladosti u otcu i majci smatrati viša, čvrsta, blaga i ljubezniva nesamo starošću no i izkustvom nadkriljujuća jih bića, tudier neće jim ni težko biti, roditeljem se

Digitized by Google

pokoriti; radostno će jim se svagdje podati, te će tako kao pokorna i poslušna djeca lahko uvidjeti, da njihovi roditelji smieraju samo na njihovo dobro i tad će jih iz svega srdca obljubiti.

Posluh, štono ga djeca roditeljem izkazuju; ljubav, štono ju napram roditeljem ćute, pripravit će valjano obradjeno zemljište prvim klicam nabožnih čuvstvah, koje će se kasnije samo zasijati, da djeca uzmognu Bogu i njegovim zapovjedim služiti. Dočim se tako služimo riečju kao sredstvom zapta, moramo se čuvati, njena moć tim umanjiti ili možebiti sasma uništiti, a to ćemo vazda učiniti, ako se ovim sredstvom preveć često nebudemo služili, ako ga budemo upotriebili kod svake i neznatne stvari, pri malenkostih, o kojih nebi baš nuždno bilo ni govoriti, jer tim će se djeca u duševnom smislu zaglušiti, te će malo po malo prestati na zapovjedi roditeljah slušati, i do njih što držati

Do riečih nebi ni onda djeca ništa držala, kada bi primjer odgojiteljah protuslovio riečim. Što mi svojoj djeci zabranjujemo, to u pravilu nesmijemo ni sami činiti, ako neželimo, djetinje strahopočitanje uzdrmati, našoj rieči svu snagu i kriepost oduzeti i moralno čuvstvo u bludnju postaviti. Da bi n. pr. otac baš danas svojoj kćerci ozbiljno predočio, kako je nepravedno činila, što se je napram služavki tako neprijazno, oštro i osorno ponašala, a on bi sam sutra u nazočnosti iste kćeri majku u najvećoj srditosti grdio i karao; nemoraju li se tu sva moralna čuvstva uzburkati, nemora li tu djetinje strahopočitanje oslabiti? Da bi tada kćerka majci govorila: „jučer me izpsova otac; jer sam tako gruba bila s našom služavkom; a gle danas je on napram tebi isto tako grub bio, je li to pravo?“ — Što će na to majka odgovoriti? — Najpametnije će učiniti, ako ništa neodgovori; jer ako bi n. p. odgovorila: to ti još nerazumiješ, tek kasnije ćeš to uvidjeti; ili ako bi odgovorila: odrastliji mogu što takova učiniti, ali djeci nije dopušteno; tad bi doista zamrsila sve moralne pojmove. Veoma lahko bi se u djetetu mogla poroditi misao, da je druga ćudoredba propisana za odrastle, a druga za djecu. Zato i mora odgojitelj sam sa sobom veoma strog biti i paziti, da ništa takova nečini i negovori, što se s njegovimi bud' zapovjedmi, bud' zabranami nesláže, samo da tim protuslovjem neoslabi u djetetu ono strahopočitanje, koje ono u sebi napram njemu nosi, i da neuzbudi u dje-

*

Digitized by Google

tetu ćudoredbi sasma protivne pomisli. Isto tako mora odgojitelj i na to gledati, da nedaju zločest primjer ni oni, koji s djetetom neposredno obće i š njime se druže. Srdce je djetinsko mekano kano vosak, te se tvore na njem lahko spoljašni utisci, i to laglje zločesti, nego li dobri. Osobito valja odgojitelju na to paziti, da se djeca ove nježne dobe obiuh spolovah skupa bez nadzora nigda u družtvu nebave. — Pustimo li djecu samu sebi, da se druže bez svakoga nadzora, tada ju izvrgavamo pogibelji, u kojoj može i najbolje diete, zavedeno po drugom zločestom, sasma se izkvariti, i najskupocjenije blago — djetinju svoju nevinost — izgubiti.

Ako roditelji svom ljubavlju, ozbiljnostju, postojanom dosliednostju, već od prvoga duševnoga razvitka svoju djecu naviknu na posluh, i to na samu rieč; ako jim svagdje prednjačali budu dobrim primjerom; ako odstraniti nastoje svaki zločesti upliv okolice i družtva; hoće li se morati i tada latjati još kojega inoga zaptnoga sredstva, osim rieči? — Značilo bi samu sebi zanijekati sve pedagogičko izkustvo, ako bi niječno ovdje odgovorili. Bit će slučajevah, gdje i pri najboljoj djeci neće svagda samo zapovied i zabrana naći odziva, gdje ćemo morati zapovjedi i zabrane pooštriti bud ponukom, opomenom ili istom prietnjom, samo da ugušimo pogrieške, odvratimo izgrede i postignemo posluh. Gdje pako ozbiljna rieč, rieč opomene i prietnje uspjeha nenadje, gdje se riečju nemože svladati osorna volja djeteća, tudier se mora odgojitelj latjati i izvanjskih sredstvah zaptnenih, naime *kazne*. *Kazne* neka budu energično sredstvo, kojim valja u pomoć priteći ćudorednoj slaboći djetinjoj proti naporu i nasilju putene naslade; kazne neka budu ujedno i energično sredstvo, kojim valja ćutljivim načinom osvjestiti gojenčad i na zapovieđi i zabrane pozorne učiniti; kazne neka budu napokon i energično sredstvo, kojim nam valja skvarenu gojenčad na ćudorednost dovesti t. j. poboljšati. . . Odgojivanje riedko je ono najbolje, koje kazne zahtieva, ali ne one, pri kojem se kazne ili vrlo riedko ili nikada, pa baš ni onda neupotrebljavaju, kad bi se upotriebiti morale. Izkustvo nas je naučilo, da se pri odgojenju nemožemo otresti kaznah, ako nam je do toga stalo, da nam se djeca nepodivjače; pa ipak se ustručavamo, povratiti se u praksu starih vremenah, za kojih je palica i šiba glavnu rolu odgojivanja igrala. Ako nam se i nevalja tamo vratjati, to ipak se

Digitized by Google

nesmijemo kaznah odreći; ali kazne neka budu tako udešene, da više djeluju na ćut poštenja, nego li na bol tiela. Ne samo Rousseau no i mnogi drugi pedagogi misle, da bi kazne morale biti uzko spojene sa krivicom, i da bi morale biti čim više primjerene pogrieški, te da bi se tako smatrati imale kao naravne neugodne posljedice. To bi doduše moglo kadkada biti, ali ne svagda. Svadljivo diete neka ostane na samu; nečisto neka se izključi iz družtva; nemarnu i nesmotrenu djetetu nevalja povjeravati takovih poslovah, pri kojih se zahtieva točnost i razboritost; brbljavu djetetu neka se nepriobćuje nijedna kućna ili obiteljska tajna; neumjerenu djetetu neka se nedaje ono, što rado pije i jede, a kadkada neka mu se uzkrati i svako jelo, ako to zdravstvene okolnosti dopuštaju. Diete, koje drugu djecu iz objesti ili opakosti tuče, neka bude takodjer tučeno, da za rana dobije pojam o pravu odmaštjanja (odplate), koje sa svietom vlada. Ako i nije moguće odgojitelju se svakiput uzdržati od svojevoljnih kaznah, to se ipak mora čuvati pri kaznah barem svojevolje i pristranosti u onom času, kad kazne upotrebljava, te se nesmije sliepim strastim podati i po onih navesti dati nepotrebnoj strogosti, pa gledati samo na učinjeni kvar, nego će se morat više obazrieti na veću ili manju krivicu djeteta, koja će mu svakiput mjerilom biti upotriebit se imajuće kazne.

Kao što nam se nevalja u žestini kakove boli odlučiti, da koga kaznimo, tako nam se isto valja i čuvati, da u srditosti koju pogriešku neprecienimo, te da tim načinom nepravedno kaznimo. Da bolje razumijemo, predstavimo si dvoje djece, od kojih jedno skupocieno zrcalo ali po nesreći nehotimice a drugo, nu u srditosti, razbilo stari lonac. Ako u ovom slučaju odgojitelj gleda samo na učinjenu štetu, a neobzire se na veću ili manju krivnju, to će zaista prvo diete oštro kazniti, dočim će drugo samo možebiti ukoriti misleći si, da lonac i onako nije skoro ništa vriedio. Bi li to bio razborit i pravi odgojitelj? Nebi li tudier baš suprotivno morao raditi?

Ako tjelesne kazne i veoma riedko smijemo upotrebljavati, to se dogadja višeput, da se iste moraju upotriebiti i ondje, gdje još nisu upotrebljivane ni opomene, zabrane, prietnje, ni ukori, dapače baš ni onda, kad se obično veli: Ta nezna ti još to diete ni razsuditi, da li je to dobro ili ne. To je n. p. takovi slučaj, pri kom,

Digitized by Google

ako se opetuje, bezuvjetno skopčana je ma i najmanja pogibelj. Da se i ovdje bolje razumijemo, evo primjera iz svakdanjega života. Dječak, 2 godine star, uzme materine škare, te se maša š njimi oko svoje 4 godine stare sestre. On toga nečini iz zločestoće, on je inače krotak i miran; nije srdit, sestra mu takodjer nije ništa na žao učinila; nješta ga baš na to vuče, a nezna ni sam što je, valjda je sjajna zjenica sestrina oka, na koju je stao nišaniti. Siromah i nemisli, koja pogibelj ne samo njemu, no i njegovoj sestri prieti, a je li moguće da bi tu pogibelj svojim još nerazvitim razumom i pojmiti mogao. Otac opazi pogibeljnu ovu sigru, iztrgne mu škare iz ruke, te ga klopi po ruki pošteno. Je li otac pravo čini? Ili bi možebiti bilo bolje, da je otac djetetu stao tumačiti, kako je ono, što je činilo, neumjestno i nevaljalo? Bi li ga diete razumjelo, pa mu i cieli dan predstavljao žalostne posljedice njegove zlokobne sigre? — Pogibelj je odstranjena za on čas, tko pako može jamčiti, da se na skorom neobnovi; nemože li se u djetinjem srdcu opet pobuditi želja, da se maša sestrinoga oka? — Ovdje je moguće predusresti pogibelji jedinom i to tjelesnom kaznom, koju će si diete dobro zapamtiti.

U slučaju, kad opazimo veće pogrieške, koje su u potaji već češće učinjene, hasnit će više, ako gojitelj sa krivcem bude izvanredno, ozbiljno, strogo, postojano postupao a malo govorio, nego ako ga ma i najstrožije na tielu kaznio. Krivac će ovo postupanje ovu promjenu svojega gojitelja opaziti, to će ga duboko dirnuti i malo će biti slučajevah, u kojih se nebi sasma gojenče popravilo. Njeka gospoja, imenom *Necker* pripovieda u svojih spisih, da su njeko djevojče suze od radosti oblile, kad ga je mati opet pokarala, izza kako je dulje vremena š njome gore naznačenim načinom postupala. (Dalje će slieditі.)

Pabirci s pedagogičkoga polja u staro doba.

II.

Predmeti predavanja u Grkah i što bje š njimi skopčano.

(Nastavljenje.)

Najglavniji predmeti predavanja bjahu, kako već u obrisu sistemah napomenusmo: Grammatika, muzika i gimnastika, kao če-

Digitized by Google

tvrto pristupi za vrieme Aristotela: grafika (risanje). Ako potražimo načelo grčke gojitbe, to vidimo, da se obzire tako na duh, kako na tielo. Duh našega vremena svakako protivno radi, pa s toga se punim pravom tuži njeki Niemac veleć: „Von der Bildung und Pflege, die der Grieche in ihrer Vollheit genoss, ist uns die eine Hälfte, die des Leibes, zu Grunde gegangen, und mit ihr die Hälfte der Güter, welche das Leben bieten können. Eine halbe Gesundheit ein halbes Leben, eine halbe Kraft ist uns zurückgeblieben. Nicht einmal kommt dem Geist zu Gute, was dem Leben entzogen wird, (Franz Thiersch)." — O grčkoj obuci veli Olympiodor: „Znanosti (grammatika) uče se, da se naobrazi razum; muzika, da se u strastih očvrstiš; gimnastika, da ti tielo tako otvrdne, kako će se laglje moći proti napastim strastih braniti." Aristotel u politici veli: „da se znanosti uče radi koristi za gradjanski život; a gimnastika da pribavlja zdravlje i jakost tielu.

Konačna svrha obuke kod starih bjaše krepost (ἀρετή). Krepost je pako u starih savršenost u kojemu god obziru, tako je n. p. ples u njih krepost tiela. Savršeno je pako sve, što odgovara onomu, čemu je namienjeno. Tako sastoji se krepost očijuh u oštru vidu, ušijuh u dobru sluhu itd. Ako dakle koji čovjek želi, da bude krepostan, to moraju sva njegova uda točno onoj svrsi odgovarati, za koju ga Bog s njimi nadari. Čovjek pako sastoji se od duše i tiela; a duša ima razum i volju; gojitba pako, koja čovjeku ote kreposti pribaviti može, razgranjena je isto tako na troje, naime na fizičnu (tjelesnu), intellektualnu (razumnu) i ethičnu ili moralnu (ćudorednu).

Fizična gojitba djeluje s gimnasjikom kao s posestrimom ljekarstva; ova bo pribavlja zdravlje, ona pako jači tielo. Sadržaj pako ćudoredne gojitbe sakrit je u muzici. Znanstvena (intellektualna) gojitba bjaše kod starih od obojih prehvaljenih nerazdruživa. Sve tri pako u sebi sadržavala je politička gojitba, koja bi djelovat morala, da krepost čovječja s naravju državе, u kojoj živi, suglasna bude.

U drugom smislu uzeto, ćudoredna ljepota (καλοκαγαθία) bjaše u Grkah najvišji cilj gojitbe. Kalokagathos (liep i dobar) treba da bude svaki grčki mladić, u liepu bo tielu predstavljaše si Grci liepu dušu. Ljepota polazila je po njihovu iz božanskoga izvora, te bi s toga na božansku štovana.

Digitized by Google

Podjemo li na pojedine predmete obučavanja, te bjaše *gramatika* obći učevni predmet, štono ga ni isti Špartanci nezanemariše; jer su držali, da je znanje toga predmeta potrebno. Kad su Aristipa pitali: kakove će plodove znanstvena gojitba njegovomu sinu pribaviti, odgovori: „Ako ništa drugo, bárma neće u kazalištu kamen na kamenu sjedjeti.“ — Nižja gramatika sadržavala je u sebi: čitanje, pisanje i računstvo. O načinu čitanja i pisanja nisu nam viesti jednoglasne. Dionis opisuje predavanje ovako: „Mi se učimo imena pismenah, zatim oblik i znamenovanje njihovo; nadalje slovke i što k njim spada, napokon strane govora i njihovu sklonitbu i spregu. Tada počimamo čitati i pisati, ponajprije slovkovati i to pomalo, kasnije slovke u savezu izricati, a napokon pisati onako, kako mislimo. Ako ovdje Dionis sistematično opisuje, to su onda prije abecedu, sklonitbe i sprege itd. na pamet učili, nego bi započeli čitati i pisati.“ — Da su oni prije na pamet učili sklonitbe, sprege itd., to je već otuda vjerojatno, što u ono doba nebjaše u izobilju artije, i perah, te što bjaše pisanje više starcem preporučeno, a u obće znanosti na pamet učene, radi čega nije bio za stalno jedini Bias, koji no reći mogaše: „Omnia mea mecum porto“ (sve svoje sa sobom nosim). Da pako nije samo slovkovanje niti pišućo-čitajući način — ako mislimo, da se takova što uzeti može — u običaju bio, to nam za dokaz služi tragedija Kaliasova. Stvar se naime ima ovako:

Kallias — u vrieme peloponezkoga rata — kada se je radilo o tom, da se olakša način čitanja, dodje na tu misao, nebi li se ciela abeceda u formi tragedije predstaviti dala. Ova pomisao mogla bi se komu smiešnom pričiniti, da se nebi temelj njezin u tom uvidjeti dao, što je uprav po dovršenu ratu naime god. 403. pred Is. pod Euklidom nova abeceda — jonička — uvedena bila. Po tom dodano bi staroj kadmejskoj ili fenicijskoj abecedi, (koja je samo iz 16 pismenah sastoja) još dvie glasice, tri dvosuglasice (doppelkonsonant) i tri haka (aspirata.) Nu Arkin prinuka puk na tu odluku, da djeca novu abecedu uče, što bude i učiteljem naloženo. Ovaj nalog bio je od koristi; jer se je tim nesigurnosti u pisanju staroga načina doskočilo. Kallias potaknut ovim preustrojenjem odluči, da svoju stihovnu početnicu obnaroduje, te se i sbilja u računu neprevari. On je slova u svojoj tragediji uvodom poput drame

Digitized by Google

uredio. Najprije dodje prolog, kojim uvadja 24 pismena po redu i pravim imenom u koliko to stihotvorstvo dopušća; za prologom sliedi 17 korah, naime 17 suglasicah sa sedmoricom glasicah u kitah i protukitah.

Za pisanje rabili su obično voskom namazane pločice. Na ovakove pločice zadubio bi učitelj držalom slova, a učenici bi tako dugo po onih istih potezih držalom vukli, dok bi napokon i oni naučili slova pisati. Kod slovah se ima opaziti to, da su Grci samo velikimi pismeni tako zvanimi „uncialnimi“ slovi pisali. Pločice, na kojih su pisali, tako su bile voskom namazane, da su jim okrajci malo višji ostali, i to radi toga, da se nebi pismena smuzgala, kad bi komu u slučaju izpisana pločica pala na zemlju. Za običnu porabu dobro su jim došle takove pločice, a s obzira onoga, što se je lahko pogrieška dala izpraviti, bile su shodne. Držalo, kojim pisahu, bjaše načinjeno poput naše lopate; ona stranka za pisanje bijaše šiljasta, a širokom (lopaticom) dalo se je pogrješno opet izravnati. Uzprkos velikoj toj porabi pločicah bjaše Grkom dobrano i papir poznat, te nije tek za Alexandra Velikoga pronadjen u Egiptu. Već govori Demosten o njem. Papir upotrebljavan bi osobito za važna pisma. Najbolja vrsta papira dobivala se je iz nilskoga papira (drva), s kojega bi nutrnju kožu ogulili i artiju iz nje priugotavljali. Čim je bliže oku oguljena bila kora, tim finiji, a čim bliže kori gornjoj, tim prostiji bjaše papir. Taj papir bjaše debeo tako, da se je pismo lahko dalo izstrugati; nu ne samo radi debljine, nego i radi svojstva crnila; ono bo nije probiti moglo unj, te se je lahko dalo i prstom izbrisati. Ovako spužvom izbrisani papir bjaše rabljen opet na novo. Učenici nosili bi crnilo u priredjenih za to spravah. U bibliotheci athenskoj prodavalo se je svake vrsti pisaćih spravah, papira, držalah, crnila (μέλαν) itd. — Pera, kojimi na papiru pisahu, rezali su si od trstike. Po pravilu pisahu samo na jednoj strani papira; nu za vješbanje upotrebljavan bi većinom već izpisan papir. Ovakav od otraga izpisani papir zvaše se „Opistographa“; a onaj, koj bi izpisan, pa poslje izbrisan, i opet na novo izpisan, zvaše se „palimpsest.“ —

Kad su Ptolomejci — nenavidni pergamoskom kralju radi njegove velike knjižnice — izvažanje egipatskoga papira zabranili, prouzročili su upravo time iznašašće *pergamenta* t. j. umjetnosti, kožu

Digitized by Google

za pisanje poput papira priugotavljati. Kaže se, da je Scitala ili tajna zapovjed Lacedemonacah na komadu kože napisana, valjda nalik remenu, te oko štapa omotana i u takovu položaju napisana bila, radi toga je samo vrhovni zapovjednik, koji je iste debljine štap imao, mogao kožu oko njega omotati i saznati sadržaj zapovjedi. — Pravac, kojim su Grci u najstarije doba pisali, bjaše *»hustrophedon«* t. j. kako volovi oru; jednu liniju od desna na lievo, drugu od lieva na desno; još Solonovi zakoni bjahu tako pisani. Židovi pisahu samo od desna na lievo, Kitajci odozgora dolje, docnije počeše Grci pisati našim načinom. — (Konac sliedi.)

Carevka.

Tumačenje 1. štiva za 4. razred.

(Od Fr. Klaića.)

Prem ako se ova pjesma nalazi i u drugoj slovničkoj čitanci na strani 134., dakle na takovu mjestu, koje je baš za nju najprikladnije, to nas ipak nesmije ništa smetati, što je i u čitanki za 4. razred uvrštena, mnoga bo djeca pjevala su ovu pjesmu u prijašnjih razredih, a nisu ni pravo ni živo shvatila podpun smisao njenoga sadržaja. Evo dakle učitelju 4. razreda najbolje sgode, da zanemareno postigne. Djeca su se upoznala već s povjestnicom svoje mile domovine i svoga zakonitoga vladara; ugledala su se u primjere valjanosti i viernosti, bogobojazni, nabožnosti i jakosti u vjeri; učila su poznavati silu požrtvovanja i veličinu junačtva svojih pradjedovah i djedovah; ćut im je silno uzbudjena, srce jim je uzplamćeno ljubavlju za kralja i domovinu: pak evo jim prilike, da mogu naći izraz onomu, čim jim je duša puna; evo jim prilike, da na krilih pjesme oduševljenje svoje izraze. Tim će načinom ono, što ćute u čin privesti, koji će, za sada dakako samo u djetinskom krugu odziva naći, nu jednom dati djetećoj desnici moć i snagu a srcu pravu srčanost, odvažnost i hrabrost.

Učenik čita cielu pjesmu, a kad ju učenik pročita, tad počme učitelj po prilici ovako postupati:

Komu govorimo u početku ove pjesme? — Što velimo Bogu? — Kako bi to mogli i drugačije reći? (Bože! molimo te, da nam

Digitized by Google

poživiš našega kralja.) Čuvati koga, reći će, neprestano briniti se za koga, i štitit ga proti pogibeljim. Molimo li to od Boga samo za našega kralja? — Ako Bog čuva i štiti kralja i dom, kako će biti tad naš kralj i naš dom? — (Sretan) — Što velimo u drugom stavku? — Što razumievamo pod izrazom „desnicom?“ — Kako da može vladat? — Komu velimo, da je *mudar!* (Koji radi sve pametno, razumno i razborito.) Što se razumieva pod izrazom: *Kob je spojena?* — Zašto da ovo carstvo štitimo? — Bi li nam dobro bilo, da na prejasno vladajuću kuću (obitelj) navale dušmani? —

Što velimo u drugoj kitici?*) — Što će reći *braniti?* — Kako bi to drugačije mogli reći: *Na oružje skočimo?* — Što je to *lovorom kititi?* — Što se mora najprije splesti od lovora? — Komu se daje lovorov vienac? — U zadnja dva redka ove kitice manjka glagolj *dajmo* ili *žrtvujmo.* Upotrebite ovaj zadnji glagolj, kako bi onda glasili ovi stavci?

Čitaj treću kiticu! Koga razumievate pod izrazom *gradjanin?* — A što će to reći *s mukom steć?* — Komu velimo, da je duhom ponosit? — Zašto želimo, da u miru sunce božje sja vrh Austrije?

Čitaj četvrtu kiticu! — Što je to sklad? — Zašto velimo, da je sklad svemogućan? — Koja poslovica izražava to isto, što i ova prva četiri redka izražavaju? — (Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari). Što je to svrha? — Koja je naša svrha? što ovdje postići želimo? — Zašto nukamo, da k svrhi bratski ići nastojimo? Zašto baš želimo, da *bratski* idemo? —

Tko mi znade svojimi riečmi pripoviedati sadržaj ove pjesme? — Pokušajte to sada tako i napisati u pisanke, upotrebite ove rieči, koje smo mjesto onih u knjizi nalazećih se upotrebljavali!

Tako po prilici valja postupati i sa ostalimi pjesmami, što se u čitanki nalaze. Tko se načinom postupanja pri tumačenju pjesamah boljma upoznati kani, neka pročita dielce pod naslovom: „Das Volkslied in der Volksschule.“ Die Behandlung des sprachlichen Lernstoffes zur Uebung in mündlichen und schriftlichen Gedankenausdrucke für die mittlere und obere Stufe der Volkschule. Von Eduard Förster, Seminärlehrer zu Münsterberg. — Breslau. Verlag von Ferd. Hirt. 1862.

*) Vidi broj VI. na strani 186. u knjigi: Skladnja ilirskoga jezika od Adolfa Vebera.

Digitized by Google

Glas iz Rakova grada.

Meni se čini, da hrlimo premda ni gladkim pločnikom, a niti dobrim utrenikom — već, kô što je kod nas, blatom do koljena, ipak uviek napred, i to skokom, ako ne drugim, a to barma puževim. — Mislite kako? Eto ovako: Jošte 1856—7—8 god. uviek se radilo, da se u ovoj župi sagradi sgrada, i ustroji valjana učiona; pa sbilja. već 1859. g. otvori se škola, koja i danom današnjim obstoji, al neživi, već samo životari, jer dočim je malo ne svim inim obskrbljena, manjka joj dovoljnih prostorijah za velik broj djece. Nova sgrada se jošte negradi, sed est jam in fieri (tako se izrazi jedan bogosl. učitelj o povećanju kapelanske plaće jošte god. 1850.) a dok se to sbude, prinuždeni smo, prem samo s jednom trećinom sposobnjakah, motat se u tiesnu mjestu; kô čikovi u loncu; pa i to bolje, nego li ništa. Nu što ćete na to? Jošte 1857. g. bi zaključeno, da se gradi škola u K....., O....., R.... i D....., sastavljene su zakladnice (učitelju opredieljeno 400 st.) spisi su odaslati vis. namjestničtvu, da ih razvidi i potvrdi. Što je i kako je s otim poslje, neznam, samo to dvoje znadem; prvo, da se tih spisah rapulari nalaze u žup. kući u Kr. dakako pod stražom; — a drugo, da gradjenje oto jošte nigdje ni započeto nije, a kamo li dočeto, — premda njeka vlastela i pokroviteljstva u tu svrhu stranom što obrekoše, a stranom i dadoše; al kašnije, kad bi sve tvrdo spavalo, oni svoje natrag uzeše, pa i — prodaše. Primjer bi mogao navesti nu neka ga! —

Da sam ja s vami gosp. uredniče! znadete li što bih učinio? Putem „Napredka“ zatrubio bi jeričkom trubljom, i to najprije pod prozorom velikog sudca u K. inače vrlog domorodca, zatrubio bih mu: „Ustaj, ustaj na noge junačke, pa trubi i ti; ako li se nerazumiješ u trublju, a ti uzmi hrvatski pastirski rog, pa se uputi do starodavna stana Dragoševa — probudi mlada crnobradca, — tuli mu, dok mu dodija slušati te, a on će i do blagajne carske, i milosti Vladičine, te će gradit učionu. — Projuri zatim dolinu žibrinovačku, popni se do „Kraljeva zdenca“ — zatuli ondje, da se strese tvrdi Kamnik; probudi ondje onu inače poštenu dušu s gostoljubivosti na glasu — reci mu: eto drva ti na prozore vise, kamo godar stupiš, nogom o kamen lupiš; ruši kamen, sieci drva, te gradi

Digitized by Google

učionu. Tad se spusti prama jugu, te se obustavi na brežuljku od orahah (prem ih neima) na glasu; ovdje nemoj tulit, da neuplašiš malenih, štono ih se oko 20 u tiesnoj sobici na nauk sabralo, — gledaj i nastoj, da im se stan razširi i broj poveća. — Sad zajaši ma i krilata dorata, pa se uputi do plemenite krvi, štono s visoka poteče — a grbavom se ravninom — šeće, — ovdje zatuli tri krat, da se prene, ma bio i polumrtav, stupi k njegovomu stolu, te reci: moj zemljače, nemoj gradit palače, gradi samo shodnu školu! — Sad se hiti dubovačkom dolinom do starca bjeloglavca, dobričine, neostavljaj ga, da se — sám bori, već pruži mu desnicu, uspjet će posao, dić će se škola. — Napokon projuri odavle kroz dva — tri brežuljka, kud je gusta šumica i vinska lozica porasle, pa se popni na brieg prama zapadu, ovdje potrostruči svojega roga glas te trubi, tuli, da se zrak briegom — preseka*) — te se neumiri, dok neiztjeraš rječitu glavu izpod krova, gdje prije njekoliko godinah vila liepih naukah obitavaše; — naš ćeš ovdje čovjeka na svako dobro spremna, posavjetnj se š njime, i što bi dlanom o dlan, eto ti gotovo priredjene škole.“ — Ovako iztrubiv svoju poputnicu vratio bi se kući, te trubljom na klîn, ugodno bi se odpočinuo, i u sladkoj nadi očekivao, što Bog dade i sreća junačka. *svžr.*

Dopisi.

— Na *Obrešu* kod *sv. Ilije,* uredjen je ciepiljnak godine 1857. Tadašnji sl. c. k. kot. ured znajući, da se praktično podučavanje u ciepljenju voćakah sa školskom djecom preduzimati nemože bez divljakah, postarao se je i za nje. Naložio je naime občinskomu glavarstvu, da kod crkve župljanom razloži svrhu i korist ciepiljnjakah, i ujedno pozove župljane, neka svaka kuća donese po jednu divljaku, i usadi unutra. Občinsko glavarstvo istina učinilo je sve to: te se nalagalo i zapovjedalo pače pod prietnjom kazni, ali sve sa slabim, i reć bi nikakovim uspjehom. Prve godine, naime 1857. pokraj svih naporah i prietnjah donešeno bjaše jedva 24 komada, isto toliko 1858. god., god. 1859. 12. a god. 1860. baš nit jedna. Tada smo se dakako morali služiti samo s onim, što smo iz sjemena bili proizveli; ali se dosta putah dogodi, da voćke neurode, onda neima ni sjemena za sijanje. — Videći veleč. gosp. župnik

*) Podkrala se pogreška mjesto „presieca.“ Op. slagara.

Digitized by Google

Gjuro Karba, da ćemo ovako imati bome slab napredak u voćarstvu, stane misliti, kako bi se moglo tomu pomoći. Kada čovjek počme misliti, nješto i smisli. — Pade mu najedanput na um, da bi valjalo naložiti dječakom, koji se žene, neka svaki par donese njekoliko divljakah, i neka jih usadi u ciepiljnjak. Pa zbilja ova misao je vrlo dobro izpala. Godine 1861. dobismo odmah 160 komadah, koje smo prošloga proljeća ciepili; ali buduć je prošle godine velika suša bila, posahnula je njih jedna trećina. A godine 1862. računajuć ovamo i ono, što je poslje božića donešeno, dobismo do 300 komadah.

Ele! da je na ovu misao veleč. g. župnik došao dvie godine prije, sada bi naš ciepiljnjak liepo stajao. Ovu si smatram za dužnost, da objelodanim, nebi li se i drugdje sudruzi učitelji, kojim su radi nedostatka divljakah ciepiljnjaci u neredu, preko dotičnoga svoga župnika, kao ravnatelja učione, takovim sredstvom poslužili.

Vjekoslav Teppeš.

— Iz *Šišinca*. U našem školskom kotaru kupskom opet je jedna nova učiona koncem prošle godine podignuta, i to u Kravarskom. To se mora pripisati brižljivosti i nastojanju ondješnjega župnika veleč. g. Mije Očića, i pogl. g. Alberta Jakopovića kot. sudca, kojim za rukom sretno podje, te sve priepone nadvladaše, koje uživotvorenju učione na putu stajahu. — Dočim občina jošte vlastitoga zdanja za učionu neposjeduje, radi toga je za vrieme konak od g. Josipa Špicera trgovca najmljen, dok župljani vlastite učione nesagrade. — Dne 16. prosinca p. g. naš velevriedni podarcidjakon, kot. učionah nadziratelj, veleč. g. Mirko Grabar, uveo je po nalogu preč. duh. stola, za privr. učitelja Josipa Filipčića na pomenutoj učioni, te ga krasnim naputkom obodrio na marljivost, i na ćudoredno vladanje, i povjeri mu nevinu mladež, da ju božjom pomoćju rukovodi, na promicanje slave božje, i na obće blagostanje naše domovine.

V. Kanceljak.

— Iz *L* . . . . . , Prošaste godine jadikovalo nas više učiteljah radi plaće i dotirane kompetencije, premda mnogi pol, dà i čitavu godinu gorku nuždu trpiti moradoše. Ali hvala g. Bogu i vis. kr. namj. vieću na otčinskoj podpori, što je tomu zlu priekoga lieka našla, te mi do konca mjeseca listopada sasvim namireni biasmo, dà i za tekuću godinu već četvrtgodišnju plaću dobismo. Bože blagoslovi providno djelovanje naše visoke oblasti! Samo jošte sa žalošću spomenuti moram, da su nam učione prazne, od 100 učenikah pohadjaju jedva njih 15 školu, i ti, kad jim volja, — bez ikakova zapta i nadziranja. Bože sačuvaj, da i to još dulje traje; narod će misliti, da su mu škole za pokoru. Isto tako su i školski voćnjaci kod nas sa svim zapušteni, nitko jih necieni, neogradjeni su i zanemareni, djeca pako mjesto da idu u školu, i da se uče

Digitized by Google

itd. čuvaju u njem svinje i blago. Učiteljska konferencija obdržavana je poslednji put prije dvie godine, a od to doba ni glasa ni traga. Mnogo putah s veseljem čitamo kadkad koji članak učiteljskog sastanska u našoj miloj domovini, te nas malo obraduje ali kod nas sada ništa, kano da smo prestali s duhom vremena napred ići? — *J. N.*

Viestnik.

— Presv. g. biskup Ivan Kralj poklonio je ovdješnjemu družtvu za podporu ubogih realnih učenikah 50 fr.

— „Početna računica ili sustavna obuka u računstvu na pamet“ naslov je knjizi, koju napisa Fr. Klaić. Kako doznajemo nalazî se sada pod tiskom.

— Doznajemo iz Varaždina, da je naša vrla i poznata domorodka gpa. Jelisava Prasničkova tamošnjoj realci poklonila sliku najdičnijega sina domovine naše preuzvišenoga g. biskupa Jos. Jurja Strossmayera. Bog joj dao sve dobro.

— U Vinkovcih proslavila je mladež ondješnje gimnazije uspomenu narodnoga našega pjesnika M. A. Relkovića, koji je pred 65 godinah ovaj život s boljim zamienio, njekom primjerenom svečanošću, kojom je prigodom jedan od osmoškolacah svečani govor proslovio. Blago domovini, koja takovu mladež uzgaja u krilu svome.

— „Sriemska vila“ naslov je pjesmam, što jih kani izdati Ilija Okrugić Sriemac, ako dovoljno predplatnikah nabere. Knjiga će stati 60 novč. a predplatit se može do konca o. m. u zapečaćenih pismih na pisca u Sarvašu kraj Osieka. Isto tako preveo je sbor duhovne mladeži djakovačke p o v i e s t crkve kršćanske od Heppa, što no je izdana troškom preuzv. g. biskupa djakovačkoga. Ciena joj je 40 novč.

— Njekoja veleč. gg. podjašprišti, u kojih području mjesto je koje učiteljsko izpražnjeno, kako čujemo, zamoliše preko preč. duh. stola, da jim se sposobnjaci učiteljski, koji su ravnateljstvu učiteljišta poznati, odašalju na izpražnjeno mjesto za privremene učitelje. — Nebi li dobro bilo, da se naknadno ustanovi za kandidate svršivše preparandiju godina jedna prakse, ma bilo i s plaćom za vrstnije; jere tim bi se navedenim gore zahtjevom laglje i sviestnije doskočiti moglo, nego li to bješe do sada, a tim bi se i oni boljma naobraziti mogli. Molimo, da se uvaži!

— U saboru dolnjo-austrijskom učinjen je predlog, da se povećaju plaće župnim učiteljem na 300 st., filialnim na 280 a podučiteljem na 160 st. Izvan toga predlaže dotični odbor, neka sabor dozvoli 16.000 st. za poboljšanje učiteljskoga osoblja, imenito: 6100 stot. osobnih pristojbah, 2900 st. za remuneracije podučiteljem, 3000 stot. za podporu učiteljskih udovah i sirotah, 2000 st. za mirovinsku zakladu, 2000 st. za remuneraciju učiteljskih suprugah i kćerih, koje obučavaju u ručnom djelu žensku mladež.

— Zastupničtvo c. kr. prestolnoga glavnoga grada Beča zaključilo je u svojoj dne 16. siečnja t. g. držanoj sjednici, da se povise plaće učiteljah na pučkih učionah bečkih, i to za nadučitelje po 1000 i 800 st., za učitelje po 600, 500, 400 i 300 st. ujedno je jednoglasnim zaključkom izrečeno, da imadu svi učitelji pravo na mirovinu. U istoj sjednici odlučeno je, da se imadu uvesti paralellni razredi, čim bi broj mladeži na 80 narasao. — Kod nas se je istina mnogo govorilo i pisalo i debatiralo u novije doba o istom predmetu, pak se bojimo, da sve skupa neostane na papiru, kao i onaj zaključak sjednice zastupničtva grada Zagreba od 23. kolovoza 1852, glede preustrojenja učionah zagrebačkih. Bože nas sakloni takove brižljivosti dotičnoga zastupstva!

Digitized by Google

— Kako iz naših časopisah doznajemo, prepisao je i za tisak priredio preč. g. dr. Franjo Rački važni rukopis glagoljski, koji je znan pod imenom Assemanova evangjelistara. Taj je rukopis pisan oblimi glagoljskimi pismeni, koje je g. izdavatelj, obrativ se molbom na češki muzej, koji takova posjeduje, i sbilja dobio, da se preliju iz matice za tiskarnu A. Jakića. Sada ćemo dakle dobiti i ovo važno djelo za staroslavenštinu i obla pismena glagoljska, kojih nismo imali.

— Umro je Drag. Kozjak učit. u Selih kod Siska nakon kratkotrajne bolesti, obnašajuć učiteljsku službu punih 18 godinah. Bog mu duši.

Smjesice.

— (Morilo gusjenicah.) I pored najveće pomnje kod obiranja gnjezdah nećemo se oprostiti sasvim gusjenicah, osobito kad imamo nemarne susjede; pak i zato, što mnogi leptiri skrivaju svoja jajca. Evo sredstva, što ga preporučuje Francez Bog: „Kad vidim na voćki gusjenice, uzmem kakvu šerpinju sa žeravkom i odnesem ju pod voćku. Ondje nasipljem na žeravku stučene smole i stučena u prah sumpora. Za tinji čas se penje smrdljiv dim u vis i gusjenice padaju mrtve na tle, ili ostanu mrtve na drvetu. Ja se ovim sredstvom s najboljim uspjehom služim već 12 godinah. Primjetiti moram, da onda kadim voćke, kad neima vjetra ni čuha.“ (G. l.)

— (Svilačka jajca.) Njeki štajerski vlastelin nabavio si je svilačkih jajacah tja iz Adena (u Aziji), gdje neima svilačke crkavice, i odhranio je od njih izvrstne i posve zdrave čahurice, a da ovu felu svilacah razplodi, ostavio ih je ponajviše za sjeme. Sada pako nudja isto sjeme na prodaju, i mi ga preporučujemo našim svilarom. Tko bi ga htio nabaviti, neka se javi kod g. Joba, štitara (amrelara) u Zagrebu u dolnjoj Ilici. (G. l.)

Natječaji.

— U Gradcu (žup. križevačkoj) m. učit. i org. s god. pl. 215 st., a po smrti u mir stavljenoga učit. jošte posebnih 100 st.; bezpl. stan, četvrt rali vrta, 12 hv. drvah i štolarni pripadci medju koje spada: pol mjerova žita od svake kuće na krajiškoj strani (ima jih 68 na broju), odkuda u mir stavljenomu učitelju 6 vag., dok živi, pripada. Rok prijave do 10. o. m. na veleč. g. dr. Luku Rumplera podj. i žup. u Dubravi. — U Osekovu (u Moslavini) m. uč. i org. s god. pl. 239 st. 92 nv. bezpl. stan, uživ. vrta, sjenokoše i oranice, 60 mierovah žita i 16 hvatih drvah. Prijavit se treba do 10. o. m. veleč. g. Iv. Mikoviću podj. i žup. u Ludini. — U Terezovcu (kot. virovit.) m. učit. i org. s god. pl. 367 stot., bezpl. stan, uživ. vrta. 12 hv. drv. za učit. i za učionu. Prijava biva do 10. o. m. na veleč. g. Iv. Gergesinu podj. i žup. u Turnašici. — U Dreveniku, okr. vinodolskom, m. učit. i org. s god. pl. od 447 st. 20 nv. (i to: iz kameralne občine gospoštine Fužine 52 st.; od občine dreveničke 262 st. 50 nv., u ime paušala za drva 67 st. 20 nv., u ime paušala za pisariju 15 st. iz blagajne crkvene 50 st.), slob. stan i uživ. vrta. Rok prijave do 20. ožujka t. g. na občinu Drevenik po rukuh preč. g. Vinka Žanića modruškoga kanonika čuvara, arcidjak. i nadzornika kotarskih učionah. — U Novom Vinodolskom m. učit. i org. sa 384 st. 30 nov. plaće (i to: iz komorske blagajne u Fužini 86 stot. 10 nv.; od zaklade biskupa Ježića 173 st. 88 nv.; iz blagajne občinske 55 st. 2 nv.; u ime paušala za pisanje 8 stot. 40 nv.; za orguljanje iz blagajne crkvene 60 stot. 90 nv.) i sa bezpl. stanom. Rok prijave do konca o. m. na preč. gosp. kao gore.

Listovnica uredničtva.

— G. Dani R. u F. — Izvolite nam poslati ponudjeno, mi ćemo se moći tim služiti. — G. M. S. u Z. — Ma baš ni glasa od Vas, što je to? — G. D. S. u sv. N. na Z. — Glede onoga računna sve je u redu. G. I. N. P. u L. — Ono negdje leži medju spisi . . . gledat ćemo, da to na svietlo iznesemo.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 12. U Zagrebu, 15. ožujka 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Božji sud.

Le bien vaut ce qu'il coûte.
Saint Louis.

Na oskudan predio jedan
Glad napao izvanredan,
Pritisnuo na sve strane;
Sirotinja traži hrane,
Kuka, cvili usred zime,
Pomoći si nezna čime.
Tù bogatun jedan bio,
Dobar čovjek, svákom mio,
Davao bi rado svakom,
Ponajradje siromakom,
S čega svud mu glas se čuje
I u zviezde ime kuje.
Tè i sada u tom gladu
Sviet mu vrvi bielom gradu,
Gdje mu sluge danju, noći
Milost diele na pomoći.
Davajući dugo tako
Razdao se čovjek jako,
Al pri svemu tomu ostà
Njemu jošte svega dosta. —
Bio u istom kraju tada
Jedan težak, sinak jada
A brat tuge i nevolje.
U prijašnje doba bolje
Živio je kako tako,
Ali sada naopako:
I zasluga trpi s glada,
Ruke čame, nemma ráda,
A za ustah šest mu treba
Svaki danak barem hljeba.
Siromaku tomu jadnu
Druga bogca dva dopadnu
Uprav kad-no djeci reče
Da im zadnji krušac teče.
Dodju gladni, jesti traže.
Drage volje — on im kaže —
Prem da neznam traga radnji
A krušac nam teče zadnji,
Ja ga rado dielim s vama,
Za danas ga dosta nama
A sutra će Bog na nebu
Skrbit nam se za potrebu. —
Bogatcu i ubogomu
Mriet je jednom i drugomu,
Iza hladnog dodju groba
Milom Bogu na sud oba,
A reći će mili Bogo:
Ti, bogatče, s dobra mnogo
Zaduži se za bližnjega,
Al, imavši dosta svega,

Digitized by Google

Manja tebe ide plata
Nego-l' ovog tvoga brata
Za dobra mu ono malo,
Što je njega skupo stalo,
Jer u skrajnoj bješe biedi —
Čin što stoji to i vriedi!

P. P.

O odgoju djece za prvih šest godinah.

(Nastavljenje).

Često se dogadja, da i najizvrstniji odgojitelji svoju gojenčad ozbiljno kazne radi onih činah, radi kojih bi ih baš morali i to najboljma pohvaliti, a to radi toga, što se razsudjivajuć djeteće čine dadu često spoljašnjim zasjeniti, te negledju na nutarnje nukajuće razloge pojedinih činah. Evo jednoga primjera: Fichte dobi na poklon od svoga otca kao nagradu za marljivost liepu knjigu. Ova ga je knjiga tako veselila, da je čitajuć istu često zaboravio na svoje ine manje dužnosti. Razmišljavajuć jednom opazi Fichte sam, da mu je otčev poklon baš štetan i pogibeljan, te da se ga mora lišiti, inače će stradati. Smišljeno, učinjeno! Uzam svoju milu knjižicu pohrli k bližnjemu potoku tom namjerom, da ju u vodu baci. Sad se je stala boriti krasota i veselje sadanjosti sa važnostju budućnosti, u kojoj je borbi ipak zadnja održala slavnu pobjedu. Kad je već njegovo ljubimče u valovih potoka pokopano bilo, tad ga tronu čuvstvo pridonešene žrtve. Gorke suze obliše mu razžalošćeno lišce, a on upravi zasužnjene oči na valove, koji mu ljubimče progutaše. Tako razžalošćena najde ga otac, komu, zapitan, otvoreno i iskreno izpovjedi svoju tugu. Zanemarenje njegova dara dirnulo je otca veoma neugodno, i zato se nemogaše u svojoj razjarenosti uzdržati, da si sina oštro nekazni. Da li je sin ovdje kaznu zaslužio? — Nije li ova pobjeda sama sebe najveće hvale i nagrade vriedna bila? — Prevelika oštroća, kao i česte tjelesne kazne svagda su ubitačne za naobraženje ćudi i značaja. Ako su djeca, kojih se otac pri svakoj i najmanjoj prigodi služi batinom i šibom, već od naravi lahkoumna, tako će ista i pri svakoj i najmanjoj prigodi, gdje im samo moguće bude, nastojati da se pomognu lažju, samo da kako kazni izbjeći mogu, ili će šutkom stati prko-

Digitized by Google

siti, podnoseć kaznu, ako jim laž nepojde za rukom. Ako li su djeca od naravi strašljiva i bojazna, to će izčeznuti u njihovu srdcu i najskrajnja iskra živahnoga, veseloga i frižkoga života, te će se podati iz samoga straha i pečali licumjerstvu i pretvaranju. Neželimo li svoju djecu odgojiti u služavskom strahu za lažce i pretvaralice, tako bacajmo šibu, i nelatjajmo se je nikada izvan onih slučajevah, u kojih nam se izza zriela i razborita prosudjenja vidi za neobhodno potrebita.

Izkustvo nas uči, da odgojitelj napram svojem gojenčetu može biti i grozovit, i to onaj, koji djeteću narav samo površno motri. S toga je nuždno, da se svaki odgojitelj obazre na osobine (individualnost) svojih gojenacah prije, nego što počme kazniti. Osobine ove neka mu budu kažiputem pri odgojivanju, i na iste se mora osobito onda obazreti, kad bi predvidio, da bi mogao na se potegnuti sumnju, pristranosti i nepravdu. Nebiva li to, tad će i sami roditelji, kojim sreća i blagostanje djece nedvojbeno na srcu leži, u takovi slučaj dojti, da će svoju djecu za zločeste ljude odgojiti, jer ili neće moći uviditi, kako jednom djetetu ono škodi, što drugomu hasni, ili ako to i uvide, zanesti će se krivim pravdoljubljem, te će misliti, da jednom djetetu nemogu ove ili ono odbiti ili uzkratiti samo zato, što su tobože drugom dozvolili ili dali.

Osobito valja uvažavati osobine u djece svojevoljne ćudi. Ima bo djece, koja samo njekim nutarnjim nagonom, a ne da bi htjela prkositi, rado po svojoj volji rade, te se nemogu tako lahko podati tom prigodom tudjoj volji i želji, jer imaju vlastito čuvstvo — vlastitu volju, koja će kasnije pri obrazovanju značaja spasonosne posljedice imati. Smijemo li s takovim djetetom isto tako postupati, kao sa onim djetetom, kojega vlastita volja, tvrdokornostju spojena, za zlim teži? — Doista ne. Vlastitu volju valja pametnimi predstavami ograničavati, da se neizopači, ali svojevolju valja svom silom skršiti. Traci svojevolje vidjeti se mogu kadšto i kod djece jednu godinu stare. Kod tako nejake djece nebi dakle ništa hasnilo kazniti ju oštrim pogledom, riečmi i predstavami, jer o svemu tomu još ništa neznadu; tudjer valja tjelesnom kaznom nastojati ovu zloću izkoreniti. Ovdje pako moramo odmah kazniti, da diete saznati može, zašto se kazni, i kaznimo tako ćutljivo, da se pogrieška ukloni, da se diete izlieči. Prelahka kazna dakle i

*

Digitized by Google

bol, koja se slabo osjeti, nebi bila blagost, nego grozovitost napram djetetu, koje se nebi svoje pogrieške — samovolje — odreklo, te bi uslied toga češće šibano biti moralo. Upotrebimo li odmah, kako svojevolju opazimo, strogost, tako će je sigurno nestati i to tim sigurnije, ako smo si pri tom dosljedni ostali. Neupotrebimo li ovu spasonosnu strogost već za najranije dobe, te se u kasnijoj dobi pokaže samovolja tim silnije, tad nam neće više hasniti za njeno odstranjenje ova strogost, jerbo bi s istom pretvorili samovolju u prkos i drzovitost. Kadkada se može naopakim odgojenjem i iz najboljega djeteta samovoljno diete učiniti. Poslušajmo, što o tome veli Hinko Steffens, professor, navadjajuć iz vlastitoga života čudnovat primjer, iz kojega možemo razabrati, kako je neumjestno htjeti u kasnijoj dobi samovolji batinami na put stati. „Hinko Steffens imadjaše za učitelja preoštra i neprijazna čovjeka; ali buduć da je Hinko bio od naravi pokoran, poslušan, pazljiv i veoma marljiv, to i nije došlo nikada do sukoba izmedju njega i njegova učitelja. Jednom se je ipak dogodilo, da Hinko svoje lekcije nije naučio; s djetinskim pouzdanjem priznade Hinko svojemu učitelju tu pogrieški, moljaše ga za oproštenje i obećà, da će zanemareno do sutra nadoknaditi. Učitelj na to ni rieči. Nakon dovršena nauka reče učitelj Hinku, da donese iz učiteljeve sobe šibu, koja se obično svaki dan rabila. Onaj učenik koji bi taj čestni nalog dobio, da ju donese, bio je siguran, da neće on dan biti šiban. Toga se je i naš Hinko držao, te nije ni pomisliti mogao, da će sam sa istom kaznjen biti. Čudno li se je prevario! Šiba je baš zanj opredieljena bila. Sam Hinko govori o toj kazni ovako: „Tako stavi budalaština ovoga čovjeka crva na koren moje ljubezne i neograničene podanosti; njegova me šiba izagna iz raja moga djetinstva, buduć me liši moje nevinosti i moga bezuvjetnoga povjerenja.“ Od onoga zlokobnoga časa nehtjede Hinko više nijedne lekcije učiti, nijedne zadaće izradjivati, i nastojaše iz petnih silah, kako da više opornostju i svojevoljom učitelja razsrdi i razdraži. Svaki dan dobivaše batine; ali ga ove ne samo da nepoboljšaše, nego ga još gorjim učiniše. Napokon se potuži učitelj Hinkovu otcu vrhu neopisive lienosti. Otac se zapanji i nemogaše dokučiti, kako bi to biti moglo; jer je Hinko baš za ono doba tako kod kuće marljiv i revan bio, kao prije nikada. I doista, Hinko se je kod kuće veoma marljivo

Digitized by Google

učio i s nauci zabavljao; ali ne s onimi, što mu ih učitelj naloži, nego drugimi, što si ih sam odabrà. I u školi nije se drugačije ponašao; on se svagda pretvarao, kao da bi najlieniji bio, i nastojao je, da čim više učitelja samo razsrdi, što je jednom tako daleko tjerao, da ga je učitelj sav razjaren za kečku lativši na tla hitio i nogami gazio. U isti čas nadojde ravnatelj u učionu, i bijaše svjedokom grozovitoga ovoga prizora. Davši ustrašenu i zapanjenu učitelju migom znamenje odidoše oba iz škole. Dočim su se ostali učenici u razredu vrhu toga, što se je sbilo, radovali, uzdrhta Hinko sav na tielu; biaše mu otežko na srcu a čim je više prije zle volje napram učitelju bio, tim većma mu se sada ganu srcu na saučastje napram svomu uztravljenomu sudcu. Sviest mu stade predbacivati, da je svojim poganlukom dotjerao učitelja do skrajnosti; srce mu malda nepuće i eno gorke suze lijuć odvuče se otajno kući. „Od ovoga časa," veli on sam, „bio sam najmarljivijim učenikom; učitelj se splaši, kada opazi, kako sam marljivo morao raditi. Mnogi su pomislili, da me je zadnja ova oštra kazna sasma upokorila; ja sam ih pustio u toj pomisli, premda je sam učitelj o suprotivnom osvjedočen bio." Iz ovoga primjera vidimo, da nije probitačno u starijoj dobi svojevolju i jogunluk batinami iztjerati htjeti. Pa koja sredstva da proti svojevolji i jogunluku upotrebimo? — *Batinu ne, ali silu* t. j. mirnu i krotku silu uztrajne volje, o kojoj se kao o hrid mora razpršiti napokon svojevolja i jogunluk. Nemojmo dakle zamjeriti onoj majci, koja svojemu djetetu s nekoliko riečih na volju stavi, hoće li ovo ili ono učiniti majki za volju, ili će to činiti, kad mu se zapovjedi t. j. pod moraš; ali zamjeriti moramo svakoj onoj majci, koja tako jogunasto diete neprestano nagovara, moljaka, prosi za volju božju, predstavlja, obećava ovo ili ono, samo da ono učini, što bi činiti moralo, pak ako u mjesto da kategorički zaori: Hoćeš? Nećeš. Moraš! samo nježno još rekne: Pa kad ti se neće, a ti pusti; al te ja neimam više rado. Tužna majko! zar ti misliš, da je tvomu jogunčetu išto stalo do tvojih ovih riečih, što ih je već toliko putah čulo, i koje se njegova srca toliko primaju, kao bob zida. Neznaš li biedna majka, da ti se svojevoljac podrugljivo smije, i u srcu veseli, što je uz tako lahku cienu pobjedu nad tobom održao, te još jogunastiji postao. — Isto tako ubitačno djeluje na djetinsko srce i pretnja lažju spo-

Digitized by Google

jena. Svako diete, koje opazi, da mati svoje rieči nedrži, izgubi povjerenje u njene rieči, postane lahkoumno i stane se unutarnjom cienom materinske ljubavi u šalu igrati.

Još gorje stoji s lažju, nego li sa svojevoljom i jogunlukom, buduć da laž cieli uspjeh odgojivanja na kocku stavlja. Ponajprije valja dakle diete od laži tim odvratiti, a to ćemo postići, ako sami svagda i u svačemu istinom prednjačimo, ako ih ljubezno odgojivamo, i ako nigda ono lažju neozivljemo, što laž nije. Djeca obično povećavaju ono, što su sama doživjela, izvraćaju navadno sasma isto pripoviedajuć i dopunjujuć svoje pripovjedke, pripoviedaju takodjer svoje sanjke kao da bi sbilja istinite bile. Moć shvaćanja njihova je još slaba, jezik joj još nesavršen, mašta još tako živa, da nehotice zadju kod pripoviedanja s puta istine. Ako li je koje diete hotimice prvi put slagalo, tako ga moramo ozbiljno na njegovu pogriešku pozornim učiniti, pa ako rieči ništa prudile nebi, moramo se tada i samoj kazni uteći. Naravska kazna za svaku laž jest gubitak povjerenja. *Lažljivcu se baš ni onda nevjeruje, kad istinu sbori.* Značilo bi odgojitelju pretvarati se, ako bi pako na temelju ovoga načela sve povjerenje uzkratio djetetu, koje je lagalo, i zato nemožemo gore stavljeno načelo u svem obsegu preporučiti. Njeki pedagogi preporučuju, da se lažljivac time kazni, što bi mu se za njeko vrieme zabranilo govoriti. Doista oštra kazna i prestroga za diete, koje rado govori, ali nagrada za ono diete, koje mlitavo govori; toga radi možemo ovu kaznu preporučiti onim odgojiteljem, koji se svratjaju vazda na osobine i na značaj svoje gojenčadi. Najprobitačnije sredstvo je za izkorjeniti laž, tjelesna kazna, nakon izcrpljenih blažjih sredstvah, samo ju moramo odmjeriti gledom na veću ili manju mjeru onih razlogah, koji su laži povoda dali. Blažje se mora kazniti ono diete, koje je lagalo samo iz straha; oštrije pako ono, koje iz požude i zloće laže.

Priznadu li djeca sama koju pogriešku to naravski ublažuje upotrebit se imajuću kaznu, dapače bit će višeput probitačno takovu djecu i nekazniti; ali unapred obećati, da se neće kazniti oni, koji učinjenu pogriešku sami priznadu, nije probitačno, jer se tim navadjaju djeca na samu laž. Mi smo bili svjedokom takova čina. U njekoj učioni bjahu učenici potvoreni znamenite jedne pogreške. Učitelju je mnogo do toga stalo bilo, da krivca pronadje, ali svi

Digitized by Google

njegovi napori ostadoše bezuspješni. Napokon obeća učitelj javno, da onoga neće kazniti, koji je krivac, samo ako sam priznade. Neprojde nekoliko časovah, a eto se diže jedno djače, te se prizna de krivcem. Učitelj je vjeran svomu obećanju; on nekazni, ali se nemože uzdržati, da koju neprogovori predočujuć učeniku posljedice upitne krivnje u nakani, da ga tim popravi. Njeko je vrieme slušalo diete na rieči učiteljeve; ali kako bi ga rieči učiteljeve nemilo dirnule, odprto izjavi, da on nije to učinio, što je priznao. Razjaren vrhu te promjene zapita ga učitelj: Kako možeš sada nijekati ono, što si sam izpovjedio? Na što mu diete odvrati: Ja sam mislio, ako se krivcem priznadem, da će polag vašega obećanja stvar svršena biti, buduć me pako sada korite, to vas moram o svojoj nevinosti uvjeriti.

Zabranjujemo li našoj djeci samo malo; činimo li ju na ubitačne posljedice zločestih činah pozorne i to riečmi, koje ona shvatiti i dokučiti mogu; previdimo li manje pogrieške, koje su obično samo posljedice velike zahvalnosti; prednjačimo li joj vazda dobrim primjerom, što je pravo rečeno najkriepčija naša zapovjed: tada će riedko kad uteći se djeca laži, i tad ćemo riedko kazne morati upotrebljavati. Njeki gospodin običavaše govoriti: „Moj je sin još diete; imam li ga kazniti valjda radi toga, što je još golobrad?“ U ovih riečih leži doista puno istine, ako ih uporabimo dakako samo na one pogrieške, koje se dadu lahko oprostiti. (Konac sliedi.)

Učitelj napram narodu s gospodarstvenoga gledišta.

Bit će tomu već njekoliko godinah, odkako gledam i motrim, što našemu narodu prostomu fali, nebi li mu se moglo pomoći barem ondje, gdje mu je prieka nužda pomoći. Opazio sam, da mu gospodarstvo neide onako od ruke, kako bi mu to kod osobitih svojstvah, koja mu je Bog darovao, moglo i moralo ići. Braćo učitelji, na nami je krasna i sveta ova dužnost narodu našemu pomoći.

Znam da će me mnogi od vas pitati: Kako ću mu ja pomoći, kad i sám pomoći trebam. A ja svakomu ovakovomu unapred evo odgovaram: Prije ti pomozi njemu, pak će i tebi pomoženo biti.

Digitized by Google

Prvo je, u čem ja nalazim, da je naš puk zločest gospodar, što ćeš slabo gdje vidjeti, da će naš prostak, ma imao svega u izobilju, valjan samo zalogaj kruha znati si pripraviti, a kamo li šta drugo. Ta višeput sam zavirio i probavio po koji dan u seljačkih kućah, samo s namjerom, da vidim, ima li šta, i znade li si pripraviti ono, što će pojesti. Ali sam riedko gdje ma samo na dobar kruh naišao, a kamo li na druge jestvine, koje mora ruka čovječja za jelo prirediti.

Naš kukavni seljak misli, nije ni moj dado jeo boljega kruha, niti bolje tarane od mene; ili dobro je i ovako za mene, komu nije pravo, neka si bolje traži, itd. Žalostno je to, ali šta ćemo. Dužnost je naša neuke uputiti. Evo kojim načinom.

Poznavao sam jedno oveliko selo u Slavoniji, gdje rodi pšenica, da nije ni banatska bolja, gdje sviet imade u izobilju svega, pak opet nije si sve do prije njekoliko godinah znao ni poštenoga šta spraviti od tolikoga svojega dobra za jelo. U tom selu živila je poštena duša, dosta već ostara udovica vlastelinskoga činovnika. Ona bi se višeput razgovarala sa ženami iz seljačkih kućah i nagovarala jih, neka glede, kako drugi sviet sebi jestvine pripravlja, da znadu i one šta takovoga učiniti. Ali zabadava joj je sav govor bio. Ona si je to dobro zapamtila, pak je mislila, kojim bi načinom mogla svoju namjeru postići. Komu se šta hoće, onaj si već nadje način, kako će. Tako je i toj udovi išlo. Žene su, kao obično i prije, dolazile k njoj, kad bi jim se tko u kući razbolio, da jim ona dade šta jesti za bolestnika: *liepoga* kruha, govedske juhe, pilećije juhe itd. Ele ona je dakako, što je kad mogla, dala, nu svaki put je rekla ženi: morat ćeš mi tako vratiti, kako ti uzajmim; ako je kruha dala, onda kruha, ako je šta drugoga, onda opet onakovoga. Žene su s početka klimale glavom: Ta gospojo, gdje bi ja tebi takova šta mogla povratiti, kad ja neznam tako speći (ili skuhati). E ako neznaš, a ti dojdi sutra ovamo, ponesi od kuće što trebaš, pak ću ti pokazati. Mesa, brašna, jajah, pilićah itd., kako joj je šta trebalo za bolestnika. Žena je i sbilja došla i donela sa sobom, što joj je trebalo. Tako je jedan, dva puta vidila od udovice, pak si je zapamtila. Malo po malo našlo se je više ženah u selu, koje su se istim načinom naučile kuhati, peći itd., pak da vidiš sada moj brajne, kakav ti kruh jedu u tom selu;

Digitized by Google

kako te znadu počastiti, kad jim dodješ u kuću. Udovica je sirota umrla, ali još sve selo o njoj govori s osobitim počitanjem.

Ovaj primjer sirote udovice mogle bi naših pučkih učiteljah gospoje nasliedovati, te samo sgodom, kad nevolja koju kuću pritisne, kad joj je učiteljičina pomoć nuždna, onda samo napomenuti način postupati, pak ćeš viditi, kako će to za koju godinu dobrim plodom uroditi.

Ima još jedan način, kojim se to može postići, ali ima nješto u sebi, na čem bi stvar zapinjala.

Ako se nevaram, čitao sam njegdje, da se je radilo o tom, kako bi se gospoje učiteljske opunovlastile, da otvorenije djevojčice seljačke uzimaju k sebi redom po jednu, po dvie li u kuhinju na jednu, dvie ili više nedjeljah te da jih uče najprije kruh peći, onda kuhati obične jestbine itd., to jest, da jih uče kućno gospodarstvo. Ovo mi se vidi veoma važna stvar, i ja bi bio za nju, ali se nebi sistematično dala izvadjati, jedno poradi oskudice, na kojoj sami učitelji trpe, drugo poradi njekoga nehajstva, štono med prostim narodom vlada proti svakoj novosti, koju ga kaniš onda naučiti, kad on nužde neosjeti, napokon poradi toga, što djevojčice istom izašle iz škole do svoje udatbe zaborave, što su od učiteljice naučile. Medjutim, što se može, neka se i ovako radi. Ali ja mislim, da čovjeka nužda najprije nauči. S toga bi naši učitelji, začuvši za bolestnu osobu u kojoj seljačkoj kući, mogli ma kojim načinom dopremiti k sebi čeljade iz one kuće — nu samo riedko kad sámi zvati — te gore navedenim načinom postupati.

Što sam ovdje rekao o učiteljevoj kući, to valja i o župnikovoj, bilježnikovoj itd. svakoj boljoj. Uvjeren sam, da će učiteljeva kuća moći svakako prednjačiti.

Da mi se nebi prigovorilo, da se najprije za trbuh staram, to ću samo reći: mens sana in corpore sano. Dok tielo boluje nemože duh napredovati. U potrebi i nuždi se čovjek brzo nauči.

Ako neostane moj glas, glas vapijućega u pustinji, nadati se je, da će se naše seljakinje za njekoliko godinah naučiti pošteno peći i kuhati. Kad budu njih samo njekoliko znale, naučit će se jedna od druge. Učitelj bi mogao kontrolu njeku voditi nad tim, zalazeć u kuće i nadgledajuć, kako su uspjeli trudovi njegovi i njegove supruge.

Digitized by Google

Ovom prilikom bi se mogle naše seljakinje naučiti šta plemenitoga, što bi sigurno dobrim plodom rodilo; jer bi žene mogle i svoju djecu, a pomalo i muževe od zla k dobru navraćati.

(Konac sliedi.)

Bog pomaže.

Postupanje sa 25. štivom I. slov. čitanke.

Najbolje je, da učitelj najprije djeci štivo pripovieda, a zatim sám čita polagano i razgovjetno stavak za stavkom, pa zatim čita isto koji učenik. Napokon kada cielo štivo pročita, opetuje glasno i razgovjetno drugi koji učenik. To se pako mora učiniti, da se dobije pregled cieloga gradiva, i na tom temelju može učitelj povesti razgovor o sadržaju razgovarajuć ili pitajuć. Pitati može učitelj uviek ondje, gdje djeca upravo odgovoriti znadu, ili gdje se kroz druge poznate stvari na nepoznate dovesti mogu; a pitati se može po prilici ovako: O kom se ovdje pripovieda? — Koga je imala ta siromašna udovica? — A što nije imala? — Nu u koga je ipak sve svoje pouzdanje stavila? — A zašto? — A je li kada tugovala? — Tako ljubezna djeco! ona je radje molila, i zahvaljivala Bogu na onom što je već od njega primila, nego da bi bila tugovala, jer je ona imala uviek u pameti Isusove rieči „molite, pa će vam se dati.“ A kamo je slala svoju djecu? — A kad su se iz nje povratila? — Gledajte djeco! pokraj svega toga, što je svaki dan točno slala svoju djecu u školu, ponavljala je uviek s njimi, kad su se kući povratila, ono, što su se u školi učila. Ponavljate li i vi kod kuće ono, što se u školi učite? — Ja doista kod njekojih opazujem, da bolje napreduju od drugih; valjda je to uzrok, što kod kuće rado opetuju ono, što su se u školi učili? — Onakovi doista nemogu napredovati u naucih, koji nikada neće, da kod kuće knjigu u ruke prime ma baš i najbolje glave bili. Što sam sada govorio, koji učenici nemogu napredovati? Nuder mi ti Marice kaži! Što je kazala ta siromašna udovica jedno jutro svojoj djeci? — Na što ju je nagovarala? — Što učini mali Ljudevit komu istom bjaše šest godinah? — Našto je naišao? — Pa što je tada činio? — Što je radio u crkvi? — A je li bio još tko u crkvi? — Je li on znao za otu gospoju? — Kako je molio? Nuder mi ti

Digitized by Google

Petre još jedanput ovo pročitaj! — Bi li mi znao sada koji na pamet kazati, kako je molio? — Ti Mato, Stjepane, Tomo! itd. Dobro moja djeco! Vidite kako se je to malo diete već znalo brinuti za svoju ljubeznu majku, a kad je veći bio, onda se je još bolje mogao za nju brinuti. Kamo je zatim otišao mali Ljudevit? — Što je smotrio došav kući iz škole? — Što je na to rekao? — Nu vidite i to, kako se radostno Bogu zahvalio, videć da mu je uslišana molitva. Tako ljubezna djeco moramo i mi, koliko goder putah kakovo dobro djelo dovršimo, jer bez njegove milosti nikakovo dobro djelo niti početi, niti dovršiti nemožemo. Zapamtite djeco! kako je ta siromašna udovica u svojoj tugi i nevolji sve svoje pouzdanje stavila u dobrostivog Boga, i vjerovala čvrsto, da Bog sve, što je stvorio, i uzdržava, zato joj je Bog i pomogao, jer Bog usliša molitvu samo onih, koji ga s pravom vjerom i zauhvanošću mole. Čitaj ti Pavice još jedanput od početka! Kaži mi imena, koja se tu nalaze! — Koja izmedju tih imenah su u jednobroju? A koja u višebroju? Koja su mužkoga, koja ženskoga, a koja srednjega spola? — Dobro! sad mi napišite krstna imena njekoje djece, koju poznajete! „Ova imena zovu se takodjer i vlastita, osobna imena.“ Što sam kazao: Kako se još zovu ova imena, koja ste napisali? — Nuder mi Mijo kaži, ti Baro, Ivane! itd. Napišite imena njekojih selah, gradovah, gorah, potokah i riekah! Ovo su vam pako vlastita stvarna imena. Imenujte mi komade od vaše odjeće, od čega je koji komad načinjen? — Imenujte mi orudje, kojim se rukotvornici, i poljodjelci služe! Napišite mi imena njekojih živinah i travah u jedno- i višebroju! — Sada mi još, dok se budem bavio sa trećim razredom, napišite liepo pet imenah životnih i pet bezživotnih. Pet mužkoga, pet ženskoga, i pet srednjega spola!

V. Teppeš.

Pabirci s pedagogičkoga polja u staro doba.

II.

Predmèti predavanja u Grkah i što bje š njimi skopčano.

(Konac.)

Računstvo učili su stari Grci na prste ili olovkami, koje bi na računičnu dasku stavili, te onda valjda crtami dasku razdielili,

Digitized by Google

po čem su olovke raznu vriednost dobile, kako su naime višje ili nižje stajale. Takova računična daska zvaše se *»abakus.«* Rukama računano bi dosta, te je već skoro svaki prst svoju vriednost imao. Najviše učeno bi računstvo na pamet. —

Ako li bi tko pismeno računao, to su mu pismena zastupala brojeve, gdje je naravski desetično mjerilo temeljem bilo. Tako bjaše Alpha = 1, Beta = 2, Gamma = 3 itd. Jota = 10, Jota Alpha (ια) = 11, Jota Beta (ιβ) = 12 itd. Rko = 100, Sigma = 200 Tau = 300 itd. Omega = 800, Kappa = 900 (ovaj je znak iz grčke alphabeta izčeznuo) ukupno 29 brojnih znamenakah. Kad bi tim gotov, tad poče opet od spreda t. j. Alpha sa črknjom (α,) = 1000, Beta (β,) = 2000, itd. Atenjani imahu po načinu rimskom ovu vrstu brojevah: Od 1 do 4 naznačivali bi potezi I, II, III, IIII; 5 = Π, početno slovo od πεντε, 10 = Δ (δεκα = 10) itd. —

Obični predmeti računstva bijahu četiri vrste naime: sbrojitba, odbitba, množitba i dioba. Višji arithmetički predmeti bjahu: razmjeri, jednačbe itd. Da su se pako Grci zarana mnogo arithmetikom bavili i velike zasluge si njom stekli — ako i ne toliko koliko novo doba — uvidit se može iz njihove matematične literature, te je od njih tija do nas sadržana Pitagorina ploča. Za djecu preporuča Platon, da se računstvo igrajuć nauče, jabukami, novci itd. — Ovo su glavne crte nižjeg gramatičkog obučavanja.

Bjaše u njih još višja ili *historička* grammatika. K ovoj spadaše: poetika (pjesmena umjetnost), mytologija (bajoslovje), metrika (mjeroslovje), zemljopis i povjestnica. U početnih učionah navedeni predmeti nisu učevnimi bili, već bjahu samo u pomoć za tumačenje kojega pjesnika; školskih bo knjigah dugo nije bilo, te su pojedini narodni klasici za temelj štivu služili. Glavna knjiga bjaše Homer, biblija Grkah. Tumačenje mitologičkih odnošajah zastupaše ujedno vjeronaučne sate; vjera bo grčka nebjaše dogmatička već historična, i što se prakse tiče, bjaše posao svećenikah dotične gradjane u izvršivanju njekih obredah uputjivati. Usuprot moralo je osebnih urah za zemljopis biti, kako nam priča Sokratova svjedoči, koji Alcibiadu zemljovid predloži, da mu na njem nadje Atiku i njegovo imanje. — Povjestnicu učili bi iz domaćih historikah i pjesnikah. Poznato je barma, kako Solon stihom Homerovim dokazà, da je Salamis Atenjanom a ne Megarencem pripadala. Tudje jezike

Digitized by Google

nisu učili već s toga uzroka, što su Negrke barbari ozivali. Tako morade Themistokles, kad su već četvrt stoljeća sa Persijanci bojak bili, kad je u malu Aziju pobjego, cielu godinu naukom perzijskog jezika potrošiti, dok smjede pred kralja stupiti. Isto tako mnogo još docnije, po prilici 160 godinah, imadjahu grčki poslanici Karneades, Diogen i Kritolaos u rimskom senatu tumače. U Rimu bjaše kasnije sasma drugčije, te se o Mitridatu kralju od Ponta pripovieda, da je 22 jezika govorio. Pa ipak je taj broj neznamenit prema nebrojenim jezikom, štono jih propaganda u Rimu učiti daje. — Višja obuka sastojaše se iz retorike, dialektike, sofistike, filozofije, matematike, astronomije i naravoslovja.

Početne grammatičke predmete učili su od 7. do 13. godine. Za tim poče obuka u muzici. Muzika nebijaše potrebit dio gojitbe; ali se ipak u svih družtvenih kruzih udomi, te njezino znanje bjaše znamenom boljeg odhranjenja, morala bi, kako Aristotel veli, ne samo za veselje, već i za uzbudjenje nabožnosti i ćudoredno oporavljenje čovjeku služiti. Aristotelove rieči glase ovako: „Predji davahu joj mjesto medju predmeti naobraženja, čovječja bo narav samo po sebi zahtieva ne samo na pravi način radinim biti, nego takodjer liepim i plemenitim načinom plandovati.“ — Lira i Citara bjahu najobljubljeniji glasbeni strojevi slobodna muža. U frule svirahu samo na gostbah i plesih. U obće reći se može, da su Grci strune ljubili.

III.

Treći dio grčke gojitbe — fizički živalj — sačinjavaše gimnastika. Ona poče po dovršenom obučavanju u muzici. Gimnastika dieli se u starih na gimnastiku i paedotribiku, kojih razlika nije jasna. Stari razlikovaše jih ovako: gymnastika pribavlja tielu njeko dobro svojstvo kao: pravo držanje i dostojanstvo, a paedotribika pripravlja mladića za njegovo zvanje u gradjanskome životu. Po tom ima se gimnastika prema paedotribiki kao obćenito prema posebnomu. Ini prispodobiše gimnastika s kuhačem, koji jestvinu priugotoviti umije, a paedotriba liečnikom, koj djelovanje njezino i pojedine sastave znade. Po tom bjaše gimnastik praktik ili puki empirik; a paedotrib spaja s praktičnim i teoriju, te poznaje zakone i pravila svoje umjetnosti.

Digitized by Google

Gimnastika u Grkah bijaše mnogoobsižuća umjetnost, te imadjaše čvrsta pravila i množ strukah naobraženja. Najobičniji bjaše: pentathlon (πένταθλον) latinski quinquertium, peteroboj. Viesti o tom nisu upravo jednoglasne. U njekom starom epigramu pripovieda se ovako: Skok (ἅλμα), bieg (δρόμος — ποδώκεια), kolut (δίσκος), strielica (Speer ἄκον), i hrvanje (πάλη). Drugi broje ovako: bieg, skok, šakanje (Faustkampf πυγμή), hrvanje i kolut. Vješbanja u jašenju držana su izvan gimnazijah. Bakljada (Fackellaut λαμπας) sastojaše se u tom, da nije smjela bježećemu utrnuti goreća zublja, te bjaše više za zabavu. Vješbe u peteroboju bjahu lahke i težke. Tako n. p. najlaglji način *biega* bjaše u onoga, koji se zvao *stadiodrom*, što no je samo jedan stadij, običnu daljinu biega — bježati mogao, dakle 600 Herkulovih stopah. — *Dianlodrom* bježao bi stadij tamo i natrag, dakle 1200 stopah. *Doliehodrom* bježao bi put od 24 stadija (oli $^3/_4$ njem. milje) dvanaest putih onamo i natrag, dakle 9 miljah. Drugi misle da su *Doliehodromi* samo put od 2 milje bježali. Da su stari do hitroće (bieg) mnogo držali, vidi se iz više primjerah. Već junaka Akileja Homer *brzonogim* nazivlje; a pobjedu kod Maratona naviesti njeki Atenjanin tako brzo, da, došavši na mjesto, mrtav na zemlju pade. Napokon bjaše još njeka vrst glasonošah — *hemerodromi*, o kojih Livij veli, da su u jednom danu vrlo velik put (ingens spatium) provaliti mogli.

Kad bi tko skakao, sprovadjala bi ga muzika; a on bi si na ramena težke uteze metnuo i tako skakao. Grci dotjeraše vrlo daleko u skakanju, tako je *Phailon od Krotona* mogao preskočiti 55 stopah. — Kod šakanja bjaše običaj omotat si šaku njekim remenom, koj bjaše pun čavalah i čvorah, te su po tom i glave šakašah izgledale kao prodrta rešeta. — Diskos bjaše okrugla ploča, koja imaše u sriedini remen oli drveni držak; nju su bacali ili na visoko ili na daleko ili opet na cilj. — Koj bi podpuno oboružan bježao, zvaše se *Hoplitodrom*. Oni, koji su se na konjih natjecali, zvaše se *Hippodromi*. Koj bi u hrvanju i šakanju nadvladao, zadobi častno ime *nasljednika Herkulova*. Onaj, koj bi se na hrvanje ili šakanje spravljao, svukao bi se do gola u za to odredjenom mjestu (u apodyterium-u), tad i se u drugom mjestu (alaeothesion) uljem namazao. Ulje što bi ga za tu svrhu rabili, bjaše — kako ga Grci nazivlju — suho t. j. čisto, ne s vodom smiešano. Kad bi

Digitized by Google

se ovako uljem namažao, posipao bi se po svem tielu drobnim pieskom ili bi se samo izvaljao u njem. — Poslje boja snažio bi se mlačnom vodom, pošto bi mu drugi blato s četkom obrisao.

Od kolike su važnosti u Grkah tjelesne vješbe bile, vidi se iz dragocjenih i velikih prostorijah, koje su u tu svrhu sagradili bili. Najglavniji dielovi ovakova gimnazija bijahu sliedeći:

1. *Stoe* (στοά) kao ograda čitava četverokuta, nuz koji bjahu kamene klupe, na kojih su Sofiste i Retori (govornici) sa svojimi učenici u kritičkih i filozofičkih zabavah sjedjeli. 2. *Ephebeum,* gdje su se mladići od 17. ili 18. god. vješbali. 3. *Koricerij,* soba, u kojoj su se svlačili. 4. *Alipterij,* soba za mazanje. 5. *Konisterij,* soba za posipavanje. 6. *Palestra,* veliki prostor, na kojem bi peteroboj ovršivan. 7. *Spheristerij,* soba za loptanje. 8. *Area,* veliki prostor u sriedi za šetnju. 9. *Ksisti,* mjesto za hrvanje, zato se i hrvaši zovu Ksistici. 10. *Kupelji.* 11. *Stadij,* sa stolicami za one, koji bi gledali. — Najbolje sačuvani ostanci ovakovih gimnazijah nalaze se u Efezu i Hierapolu. — Ovo su glavne crte iz grčke pedagogike; — Točnije i više pisat ću, kad više napabirkujem u kojem drugom članku. *Gj. E.*

Viestnik.

— Javni naši politični časopisi javljaju iz posve pouzdana izvora za nas preradostnu viest, da je kod previšnjega mjesta predlog o ustrojenju jugoslavenske akademije odobren. Što smo odavna vruće željeli, evo nam se izpuni!

— Prvih danah ovoga mjeseca dovršeni su polugodišnji izpiti na ovdašnjih glavnih dječačkih i djevojačkih učionah s povoljnim uspjehom. Preč. g. školski savjetnik dr. Fr. Rački prisustvovao je svagdje sam glavom te se osvjedočio o napredku učeće se mladeži. Izvan toga radostno opažamo, da se svakom godinom broj roditeljah polazećih javne izpite pomnožava, što nam liep prognostikon za budućnost škole obećava.

— U Osieku je gradsko zastupničtvo u svojoj dne 28. p. m. držanoj skupštini odobrilo zaključke o preustrojenju i razširenju svojih učevnih zavodah, štono jih u tu svrhu izradio poseban odbor uz sudjelovanje g. prof. Mesića. Usljed toga uvest će se u gornjem i dolnjem gradu gl. ženske učione, za sada samo sa tri učiteljice; otvorit će se zatim dvorazredna realka; povjerit će se ravnanje gl. učionah u gornjem i dolnjem gradu, radi razdaljenosti dielovah gradskih, ravnajućim učiteljem, a ravnanje nutarnjo- i novogradskih učionah ravnatelju realke, koji bi ujedno bio nadgledateljem rečenih gl. učionah. — Učiteljske plaće sastojat će u 420 st. pl. i 105 st. stanbine za prave učitelje, za realne pako 700 st. pl. i 100 st. desetogodišnje doplate, a ravnatelj dobit će povrh svoje plaće jošte 200 st. Od sgradah školskih sadašnjih njeke će se prirediti ili razprostraniti, a jedna iznova zidati.

Digitized by Google

— Kao što iz dopisa našemu listu 5. o. m. iz Djakova poslanoga razabiremo, dovršeni su izpiti na tamošnjih učionah 2. o. m. Predsjedao im je sam preuzv. g. diecezanski biskup, a pribitni bjahu vrh. škol. nadziratelj preč. g. Jerolim Andrić, zatim kot. škol. nadz. dr. Fr. Šagovac i sudac M. Milanković. Od strane občine pako nije upravo tako, kao i u nas, nitko prisutan bio. Izpiti su izpali na podpunu zadovoljnost dotičnoga poglavarstva i slušateljah, osobito je gledaocem prijalo jednostavno, priprosto, nu čedno i otvoreno držanje djevojčicah u svih razredih glavne učione, nemanje ugodno je bilo gledati jednostavnu nu čistu i urednu opravu njihovu, što se u ženskih učionah nemože baš često viditi. Tako su jim bile knjige i ine školske stvari u najboljem redu i najljepšoj čistoći. U svih razredih odgovarahu djevojčice na sva pitanja glasno, jasno, razumno i razgovjetno. Pjevanje bjaše u svih razredih prijatno i umilno, osobito ono u trećem razredu, a u rabljenju hrv. slovnice odlikovaše se osobito učiteljica četvrtog razreda. Napokon je kao svagda, tako i sada preusv. g. biskup obdario do 50 najboljih učenikah i učenicah liepimi književnimi darovi. U ime česa mu se od strane učiteljah, učenikah i svih prijateljah mladeži najtoplija hvala izriče.

Natječaji.

— Ima se izpraviti natječaj u Novom vinodolskom u 11. broju „Napredka“ ovako: Na trorazrednoj novoustrojenoj učioni u Novom dva su m. učit. za popuniti, od njih jedan treba da je orguljaš. Plaća jednoga sastoji u 600 st. i slob. stan, a drugoga u 500 st. i sl. stan. Prijavit se valja do 15. travnja t. g. na preč. g. Vinka Žanića kan. i nadzir. škol. u Novom. — U Erpenju (kot. tuheljskom) m. učit. i org. s 315 st. pl. 20 stot. drvanine, sl. stanom i pol jutra oranice. Prijave rok traje do 25. o. m. na veleč. g. Ferdu Krajačića podj. i žup. u Kraljevcu. — U Selih (kod Siska) m. učit. i org. s pl. 199 st. 55. nv. iz občinske blagajne, zatim 78 st. 75 novč. iz zaklade zemaljske školske matice, stan, vrt od 2 jutra, sjenokoše i drva. Molbenice treba poslati do 25. o. m. preč. g. Fr. Šloisnigu zač. kan. i žup. u Sisku. — U Topolovcu (c. kr. gjurgjevačkoj pukovniji) m. učit. s god. pl. od 367 stot. 50 nv. i 8 st. 40 nv. paušala te slob. stanom. Prijavit se treba najdulje do konca ovoga mjeseca na c. kr. varaždinsko-slavonsko krajiško školsko povjerenstvo u Bjelovaru. — U Bačugi (kraljevčanskoj satniji u c. k. grofa Jelačića 1. banskoj puk.) m. učit. sa 210 st. pl. 8 st. paušala, slob. stanom, 12 hv. drv., od kojih polovina za ogriev učione. Prijava traje do 10. travnja t. g. na sl. c. kralj. satniju u Kraljevčanih. Osobit će se obzir uzeti na učitelje vjere grčko-nesjedinjene.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovani definitivnimi učitelji: Mišković Antun u Komoru; Kovačević Marko u Veleševcu, Gregorinčić Škender, u Mihaljevcu; a privremenimi: Jaklić Vladislav u Humu; Filipčić Josip u Kravarskom i Janžek Vjekoslav podučiteljem u Ivancu.

Listovnica uredničtva.

— G. J. K. u Štiv. — „Napredak“ se nemože slati nepodpun, s toga poslani 1.50 nv. uzima se u račun za prvo polugodište, naime od 1. listopada 1862 do konca ožujka 1863. — G. M. M. u B. — Po svoj prilici primili ste izišavše brojeve ovoga lista. — G. P. P. u T. — Izvolite nam opet nakitit ovaj školski glasnik njemu primjerenom kojom pjesmicom, da se djeca nauče na pamet ili deklamirati. — G. A. Š. u D. Radi onoga izviestit ću Vas u budućem broju. — G. A. D. u lev. V. i g. D. Š. u V. — Suvišnih tabakah povjestnice Tkalčićeve neimamo; nu mogu se dobiti podpuni njeki eksemplari putem Albrechtove tiskarne.

Ovim brojem „Napredka“ završuje se prvo polugodište ovoga četvrtoga tečaja. Molimo dotičnu p. n. gg. da nam toli zaostalu cielogodišnju, koli i drugo-polugodištnu svotu poslati izvole.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 13. U Zagrebu, 1. travnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

O odgoju djece za prvih šest godinah.

(Konac.)

Izkustvo nas uči, da se u svakoj struci odlikuju ona djeca, koja su od naravi dobra, te koja baš radi toga niti su poćutila kazne oštrih riečih, niti su bila tjelesno kažnjena, dočim u svakom obziru zaostaju ona djeca, koja su se već privukla na psovke i pogrde, dapače i na iste tjelesne kazne. Izkustvo nas pako uči i to, da ima malo djece prve vrsti; jer to već u naravi čovječanskoj leži, da je svaki čovjek više sklon na zlo, nego li na dobro. A to su upravo one prežalostne posljedice Adamova grieha! — Ako i jest broj takove djece malen, ipak se možemo u srdcu radovati, da sva djeca nisu skvarena, da dakle ima i takove djece, koja su u grudih sačuvala izvanredno plemenitu ćut poštenja, neoskvrnjenost, nježno štovanje sama sebe i drugih, prijazno i ljubezno čuvstvo, dočim se kod djece prestrogo odgojene opaziti može njeka ogorčenost srdca, koju kasnije ni kao odrastli ljudi svladati i pobiediti nemogu.

Kaznam su sasma protivne nagrade, na koje pri odgojivanju i obrazovanju značaja nikako zaboraviti nesmijemo. Kao što kazne svojom neugodnošću, tako neka djeluju nagrade dražešću svojih ugodnostih spasonosno na gojenče; one su za to, da silu putenih požudah oslabe a da diete ojače i okriepe u boju proti zločam. Želimo li, da ovu svrhu postignemo, to nam valja vrlo opreznim i štednim biti pri podieljivanju nagradah; jer ćemo samo onda moći

Digitized by Google

naravsku pohlepu djece za ugodnimi stvarmi ograničiti i sebi sačuvati onu jedinu djelujuću moć odgojivanja, bez koje ne samo da nebi ništa opraviti mogli, no bi baš i odgojivajuć pravi odgoj sami priečili. Mio pogled, blaga rieč i prijazno postupanje s djetetom kaznit će čestokrat više nego li i najskupocjeniji darovi i raznovrstna veselja. Nagradjivati pako nesmijemo podnipošto ondje, i za one čine, koje bi djeca i bez svake nagrade izvršivati morala. Veoma je žalostno viditi otca ili majku, koja izza dugotrajnoga nagovaranja i moljakanja plačuće diete time ušutkava, ili jogunasto na posluh sklanja, da mu komad šećera, voća ili kolača obećaje i nudi, samo da joj po volji učini. Gdje ti je slaba majko tvoj ugled? Gdje ti je malodušni otče tvoje otčinsko dostojanstvo? — Takovom nagradom odkrili ste ne samo pred odraslimi no i pred vlastitom djecom svoju slabost, pa zato je propao ugled i dostojanstvo, a vi ste jedno i drugo postali robovî svoje vlastite skvarene djece.

Mnogi roditelji običavaju svojoj djeci davati novce za nagradu. Ako djeca što osobitoga i to ono učine, što baš strogo činiti nebi dužna bila, tad su novčane nagrade na svom mjestu, (i to prigodom javne kakove okolnosti) inače pako nemožemo ih nikako preporučiti; jer će se djeca preveć na plaću naučiti, pa neće nikada bez plaće onoga činiti, što bi inače s veseljem činiti morala, a osim toga postat će i škrta. Ako li si pako djeca izvanrednom marljivošću novčanu nagradu steku, tako će ovu stečevinu znati scieniti i doisto čuvati se, da ju lahkoumno neraztepu.

Najglavnije sredstvo proti odgojivanju djece a napose pri odgojivanju volje i značaja jest *vjerozakon,* koji više vriedi, nego sve nagrade i kazne. *Rousseau* i njegovi štovatelji hoće, da se diete u vjerozakonu nepodučava do 12. ili do 14. godine, tobože, da djeca do ove dobe nebi mogla pravo pojmiti dakle i vjerozakonske istine shvatiti. Valjda se ovoga načela drže i mnogi roditelji kod nas, jer imademo mal ne svake godine puno prilikah uvjeriti se, da djeca i za školu dorasla neznadu se još ni prekrstiti, a kamo li da bi molitvu koju znala moliti. Pitamo mi i Rosseau-a i njegove štovatelje, hoće li se diete u dobi po njemu preporučenoj tako usposobiti, da može odkriti sve tajne vjerozakonske i jasno je razviditi? — hoće li se to ikada u ovom životu slučiti? hoće li se ma

Digitized by Google

u kojoj dobi ovoga života moći odlučiti od vjerozakona ono, što je nedokučivo, neizcrpljivo, ono, što je puno pomislih? — Ili želite li možebiti, da se nabožno čuvstvo u djeci i nepobudjuje? — da se s djecom i negovori o Bogu, onom dobrostivom otcu, koji se neprestano za sve svoje stvorove otčinski brine? — je li vaša nakana, da se djeci i nekaže, kako je Isus, sin Boga živoga, iz ljubavi napram svojoj braći svoj život žrtvovao? namjeravate li vi, da se djeci i nepriobći pojam o nastavljenju blaženoga života nakon smrti? — ili možebiti vi mislite, da je suvišno djecu vješbati u molitvah i inih bogomilih činih; tada ste daleko zabrazdili i sve ste drugo, samo ne ljudi, najplemenitiji stvorovi božji. Svaki i najsuroviji odgojitelj mora se vašim zahtievom svom snagom suprotiviti i vas i vaša načela prezirati. *) —

Već za najranije dobe valja polagati dobru klicu nabožnih čuvstvah u djetinsko srce, za rana neka se diete uči, Boga i Spasitelja ljubiti, za rana mora se nukati, da se poda sasma djetinskoj vjeri, zaufanju i molitvi; jer nabožni utisci mladosti neizčezavaju nikad iz srca čovječanskoga i djeluju blagotvorno ne samo za ovaj no i za prekogrobni život.

Da pravi nabožni život obiteljski, osobito pako krotko srce majčino odlučni upliv ima na cieli budući život djeteći, nalazimo puno primjerah u povjestnici. Komu nije poznat život sv. Augustina biskupa Hipponskoga, koji je god. 430. u Hippu u sjevernoj Africi umro? Sravnimo li njegovu mladost, skvarenost njegova otca, i krotkost njegove matere Monike s onim časom, kada ga je u Milanu rieč Ambrozijeva u srce dirnula te kad ga pogledamo klečeća i moleća pod smokvenicom, kao jednom Nathanaela; tad moramo doista sami uvidjeti, od kako velike važnosti su one krotke i nabožne slike, koje su se u mladosti s majčina srca u djetinsko srdašce otisnule, pa kako opet mogu zasjati u kreposti i kako se tako rekuć mogu preporoditi u duhu i istini, makar da ih je za njeko vrieme vrtlog života potamnio i u ponor povukao, samo ako ma i najmanja prigoda tomu se preporodjenju pruži.

Punim pravom reče dakle njeki vrli spisatelj: Svaku skrušenu pomisao i svako nabožno čuvstvo imam jedino zahvaliti svojoj

*) Obširnija u Obuci malenih od Iliaševića pod opazkom na strani 9.

*

Digitized by Google

majci; ona je da pravo rečem, onaj moj dobri angjeo čuvar, koga sam si vaviek predstavljao; ona je ona zviezda, koja mi je u tmini moga djetinstva svjetila; ona je u podpunom smislu ono sunce, koje me i kao odrasla čovjeka grije. Jest, doista, majka je oni angjeo mira, koji i u kasnijoj dobi, kada se kazneća saviest pobudi te otrese svjetskih zabludah, kao brižljivi genij svakomu čovjeku u duši zatrepti i kao što je za djetinstva š njime riečju uzvišenijega svieta spojena bila, u on čas opominjati i na pravi put svratjati stane.

Ništa se neprima djetećega srdca laglje, niti se išto srdcu djetinskomu bolje uvrieži, do li nabožnost. Prva molitva, što si ju diete iz majčinih ustah nauči, ostane mu nezaboravnom; majčin primjer nuka najboljma na krotkost, koja nikada u životu izčeznuti neće. Zato i jesu osobito majke oni stvorovi, koji bi se s odgojivanjem djece za prvih godinah baviti morali, kojih bi najsvetija dužnost biti morala, da polože u grudi nemoćne i nevine dječice klicu prave nabožnosti. Zaplakati bi se morali, kada vidimo, kako se ovoj svetoj dužnosti udovoljava! Da bi svaka majka sama bila opojena pravim nabožnim čuvstvom, to bi se ovo i u srdca djeteća i samo prelijalo. Kako bi lahko bilo tada u školi djelovati učitelju! Doisto svaki bi učitelj mogao samo nit nabožnoga odgojenja nastaviti i blagotvorno unapredjivati, dočim sada ima stoprv klicu nabožnosti u srdce djetinsko usadjivati, a uz to se još boriti s onimi silnimi zaprekami, koje mu obitelj hotimice ili nehotimice radi pomanjkanja nabožne oplemenitbe roditeljah pod noge kao zamke stavlja. Istina je, da se sada počima i u našoj domovini zavedenjem čuvalištah malene djece ovaj posao sa roditeljskih ledjah skidati, ali, koliko je takovih čuvalištah, a znade se i to, da sva čuvališta nisu kadra jednu pravo nabožnu majku nadomjestiti. Što bi bilo, kad bi pokušali, da diete u vjerouki do 12. godine nebi podučavali? Čovjeku je prirodjeno, da se klanja kao stvor svomu stvoritelju, pa ako ga nepozna, da će se nutarnjem nagonu podati, te kojoj god stvari stati klanjati i nju kao više bistvo štovati začeti, — t. j. bit će pogan. Evo tomu i primjera: Sintenio, oduševljen Rousseauvimi načeli, nakani svoga sina bez vjere odhraniti. Toga radi poslà ga u samotno mjesto, gdje niti je čuo ime Bog i Spasitelj, niti je bio podučen o tom, kako je postao svieť, kako

Digitized by Google

smrt i što će to reći život vječni. Kada mu je sin 8. godinu nastupio, tad se poče u njemu radjati pomisao o bistvu, koje je stvoriti moralo ovaj svieť, koji ga uzdržava i blagoslivlje. Što misliš, ljubezni čitatelju! koga držaše za to više biće? — Sunce, koje ga svaki dan ogrievaše, i koje mu se s neba blistaše, to mu bjaše ono blagotvorno biće, što si ga za stvoritelja predstavljaše. — Ono mu bjaše njegov Bog, njemu se klanjaše i njega štovaše i ljubljaše i njemu očitovaše svoju najiskreniju zahvalu. Istom je počelo svitati, eto ti ga potajno u vrt, te čekaše u skrovnu izlazak sunca, a kada bi se sunce rodilo, padaše ničice, te moljaše se njemu, kako svomu umišljenomu Bogu. Pri takovu prizoru zateče ga jednom otac, a kada ga tako moleć zapazi, zatravi se od straha i čuda te uzdahnuv reče: Na stran s Rousseauvimi načeli, s njimi sam si u mjesto kršćanina odgojio poganina. Sinteniju nepreosta ino, nego okolišajući sada svoga sina u istinah vjere kršćanske podučavati. Bjaše li to pravi put? — Zato valja diete već za rane dobe podučavati u onih istinah vjere, koje je kadro pojmiti, da odmah postane kršćaninom a ne najprije poganinom. Ako ne prije a to već u 4. godini mogu se djeci pripoviedati kratke pripoviedke iz svetoga pisma staroga zakona, dakako sasma prosto, razumljivo i ugodno, djeca bo veoma rado slušaju pripoviedke. Pokušajte samo prigodom božičnih svetacah pripoviedati djeci štogod o porodu Isusovu i o njegovom djetinstvu, pak ćete se osvjedočiti kako ih ovakove pripoviedke zanimaju i kako se po njih nabožno čuvstvo uzbudjuje. Nu više nego pripoviedke ima upliv na mladež moć i sila primjera. Što je otac i majka u velikom, to je sin i kći u malom glede nabožnosti, zato će se i dati nabožnost razviti i učvrstiti samo kod one djece, koje su već roditelji nadahnuti duhom nabožnosti. —

Jesu li djeca naučila poznavati Boga svoga najljubeznivijega otca, komu ne samo svoj život i uzdržavanje, no i sva ostala dobra ovoga života zahvaliti imaju, tada je i vrieme, da jih učimo moliti. Sad nastaje pitanje: Koje i kakove molitve da jih učimo? — Buduć su malena djeca i da još malo pojmiti mogu, s toga moraju i ove molitve biti kratke i lahke, a neka ih mole jutrom, poldnevom i večerom. Sjećajući se Isnsovih riečih: Molite bez prestanka! Doći će vrieme, kad se neće morati ići moliti na brdo

Digitized by Google

Garizim itd. Moramo priznati, da se i molitva djeteta nesmije vezati ni na vrieme ni na mjesto, što i djeci kazati moramo; ipak će biti probitačno izprva i vrieme za molitvu ustanoviti, da ih tim načinom i kod molitve na njeki red naviknemo. Jesu li djeca od mladosti na to se navikla, to će joj postati drugom naravju; jer nije badava naša poslovica: „Što mlad uči, to star čini.“

Gori rekosmo, da djeca i u poldne Boga mole. — Premda su *Beneke* i drugi pedagogi proti tomu, da djeca pri punom stolu mole, jer bi ju na stolu ležeće jestvine preveć zanimale i tako u pravoj nabožnosti smetale, to se ipak nemožemo š njimi slagati, i svi njihovi razlozi prestaju biti razloživi, ako se djeca samo prije naputе, da su i one jestvine, koje će blagovati, dar onoga dobrostivoga Boga, komu se jutrom i večerom mole, pak će baš one jestvine pozorne učiniti na blagost i dobrotu Svevišnjega, i uzbuditi u grudih čuvstvo zahvalnosti. Pogledajmo malo u kršćanske kuće, kada se k stolu hodi! — Mal ne svuda je zavladalo Benekovo načelo. Mnoge obitelji smatraju molitve prije i posle jela samo kao njekakav zastarjeli običaj, koji je već davno iz mode izišao; sramota je sada pri stolu moliti, a onda još veća, ako je koji gost slučajno došao, pak se boje, da ih nebi pietismom, mračnjačtvom i nadripobožnošću potvorio. U mnogih obiteljskih kruzih i nemisli se na molitvu samo toga radi, što otac i majka u svom djetinstvu sami nisu nikada to činili, što jih njihovi roditelji nisu k tomu priučavali, zato i oni neće svoju djecu da k tomu priučavaju. A što da rečemo o čitanju nabožnih knjigah, a što o slikah, koje sada kršćanske kuće ukrasuju. Mukom ćemo mimoići, jer je već naš časopis i o tomu jur obširnije govorio.

Učitelji! Nastojmo barem mi, da se i nam što takova predbacivati nemože, upotrebimo svaku prigodu, nesamo djecu no i roditelje čim više upoznati s onimi primjeri, iz kojih će i sami uvidjeti moći, kako je silna i moćna molitva pravednika; trsimo se, da im dokažemo, od kako velike moralne koristi je s Bogom se neprestano družiti; pa će zaista uviditi, da je neobhodno potrebito, svakom se prigodom k Bogu uteći, a djeteće srdce sklonit ćemo, da će se molitvom hvale, slave i prošnje radostno obratiti k onomu, od koga sve dobro dolazi.

Digitized by Google

Pojam o veznicih i njihovo razdieljenje.

(Praktično postupanje u IV. razredu.)

(Učitelj piše na tabli) — Ja čitam. Što sam napisao? Stavak. Što je podmet ovoga stavka? Ja. Što je pogovor? Čitam. K tomu ću napisati: Ti pišeš. Što je to? Stavak. Kaži mi podmet i pogovor ovoga stavka! Ona dva stavka mogu zajedno ovako izreći: Ja čitam a ti pišeš. Kain je obradjivao polje. Šta je ovo? Koje česti imade ovaj stavak? Kakova čest stavka jest rieč polje? Dopunjak. Abel je pasao ovce. Kaži mi česti ovoga stavka! I ova dva stavka mogu spojiti, te kazati: Kain je obradjivao polja, Abel pako pasao je ovce. Učenik je marljiv. Učenik je bio pohvaljen. Kakvi su to stavci? Prosti stavci. Imenujte česti ovih stavakah! Ova dva stavka mogu takodjer ovako spojiti: Učenik je marljiv, zato je bio pohvaljen. Što smo načinili s prostimi stavci? Spojili smo jih u jedan stavak. Ali smo iz njih sastavili veći stavak, koji se zove *sastavljen stavak*. Što je to: Ja čitam a ti pišeš. Sastavljen stavak. Zašto se zove sastavljen stavak? Jerbo je iz prostih stavakah sastavljen. A kako sam ova dva stavka spojio? Pomoćju rieči *a*. Načini tako sastavljen stavak iz ovih stavakah: Ptica leti. Riba pliva. — Ptica leti a riba pliva. Kako sam načinio drugi sastavljen stavak? Pomoćju rieči *pako*. Kako je posliednji stavak sastavljen? Po rieči *zato*. Ove rieči spajaju ili vežu stavke, te se zato zovu veznici. Što su veznici? Ponovi Antune! Svaki od ovih stavakah ima podpuni smisao i može sam za sebe stati. Mi kažemo ovo su *uzporodjeni stavci*. Čovjek misli, a Bog odredjuje. Kakov je ovo stavak? Sastavljen stavak. Što je podmet u prvom stavku? Što je pogovor? Kaži mi česti drugoga stavka! Bi li mogao stavak: Čovjek misli, sam za sebe stati? A imade li stavak: „Bog odredjuje“ smisao bez prvoga stavka? Kakvi su dakle to stavci? Uzporedjeni stavci. Kojim su veznikom spojeni. Veznikom *a*. Poštuj starost, uči mladost. Kakvi su to stavci? To su uzporedjeni stavci. Zašto? Jerbo svaki imade svoj smisao, te je od drugoga neodvisan. Imade li u ovom sastavljenom stavku kakov veznik? Neima. Iz ovoga se vidi, da ima sastavljenih stavakah i bez veznika.

Sunce svietli; mjesec svieti. Kaži česti ovih dvajuh stavakah! Kakov pogovor imaju oba stavka? Pogovor *svietli*. Buduć oba

Digitized by Google

stavka, isti pogovor imaju, to ćemo ga samo jedanput kazati, a podmete ćemo spojiti sa veznikom *i*. Sunce i mjesec svjetle. Sada smo dva stavka stegnuli u jedan stavak, a ovaj se zove *stegnut stavak*. Koliko ima ovaj stegnut stavak podmetah? Dva podmeta. Koliko ima pogovorah? Čim su podmeti spojeni? Veznikom *i*. Veznik neveže samo pojedine stavke, nego i pojedine česti ili rieči stavka. Što su dakle veznici? Veznici su rieči, koje vežu stavke i pojedine česti stavakah. Kada možemo stavke stezati? Kada više stavakah isti pogovor ima. Stegni mi ova dva stavka! Pas je domaća životinja. Mačka je domaća životinja. Pas i mačka su domaće životinje. Pas laje. Pas grize. Kaži mi česti ovih stavakah! Što je kod ovih stavakah jednako? Podmet. Što možemo činiti, kad oba stavka jedan isti podmet imadu? Možemo ga stegnuti. Učini to Stjepane! — Pas laje i grize. Kada možemo dakle jošte stavke stezati? Kad više stavakah isti podmet ima. David bjaše no samo kralj, nego i prorok. Što se kaže o Davidu? Da bjaše kralj i prorok. Koliko ima ovaj stavak pogovorah? Ima dva pogovora. Kakvi je to dakle stavak? Stegnut stavak. Čim su spojeni pogovori toga stegnutoga stavka? Veznikom — *ne samo — nego i*. Niti bogatstvo, niti ljepota neobrani nas od smrti. Koliko ima ovdje podmetah, a koliko pogovorah? Dva podmeta i jedan pogovor. Čim su spojeni podmeti? Veznikom *niti — niti*. Vodozemci žive koje u vodi, koje na kopnu. Koliko ima podmetah i pogovorah ovaj stavak? Kakove česti stavka su — u vodi — na kopnu? To su oznake mjesta. Ovaj stavak imade jedan podmet i pogovor i više oznakah, te je takodjer stegnut. Kojim su veznikom spojene oznake? Veznikom *koje — koje*. Učtivost se pristoji koli dječakom, toli djevojčicam. Što je podmet i pogovor? Kakove česti stavku su rieči: dječakom i djevojčicam? To su dopunjci. Je li ovo stegnut stavak? Zašto? Jerbo ima više dopunjakah. Čim su spojeni dopunjci? Veznikom *koli — toli*. Bezposlenost je kako tielu, tako i duši škodljiva. Kakova čest stavka se više putah ovdje nalazi? Dopunjak. Čim su te rieči spojene? Veznikom *kako — tako*. Danas smo čitali, zatim pisali a napokon računali. Kakova čest stavka se ovdje više putah nalazi? Pogovor. Kaži mi te pogovore! Čitali smo, pisali, računali. Čim su svezani? Veznici *zatim — napokon*. Jedan od apoštolah, naime Juda, izdade Isusa. U ovom stavku je veznik naime. Svi ovi

Digitized by Google

veznici zovu se *spojni veznici*. U kakovih stavcih smo upotrebili te spojene veznike? U stegnutih stavcih. A što su stegnuti stavci? Jesu stavci, kojiimadu više podmetah ili više pogovorah. Što znače spojni veznici? Da se o više podmetah isto govori, ili o jednom podmetu više toga kaže. Čitaj sada u slovnici na strani 79. o spojenih veznicih.

Što tjera mline? Voda. Što još može mline tjerati? Para ili vjetar. Ovo ću napisati. Mline tjera ili voda ili para ili vjetar. Tjera li vodenice voda, para i vjetar? Netjera. Da što jih tjera? Samo voda. A je li paromline para, voda i vjetar tjera. Paromline samo para tjera. U gornjem stavku nemožemo sve skupa za istinita uzeti, nego pojedine česti za sebe su istinite. Medju timi česti stoji veznik *ili*. Kad se dakle upotrebljava veznik ili? Dodji k meni Josipe bud u jutro bud u večer! Ovdje se Josipu na volju stavlja, hoće li u jutro ili na večer doći. Antun ide brzo, pače bježi. Što se kaže najprije o Antunu? Da ide brzo. Nu Antun ide tako brzo, da možemo kazati on bježi.

Veznici *ili, bud, pače* zovu se *razstavni veznici*, jerbo nespajaju nego razstavljaju stavke i česti stavakah. Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari. Kakovi su to stavci? Uzporedjeni stavci. Što se kaže u prvom stavku? Što će to reći: Slogom rastu male stvari? A je li neslogom stvari rastu? Neslogom nerastu nego propadaju. U drugom stavku se kaže protivno onomu, što se je u prvom stavku kazalo. A kakov veznik je u tom stavku? Veznik *a*. Sisari dišu plućima, ribe pako škrgami. Svagdi je dobro, ali je kod kuće najbolje. Kakov je to stavak? Sastavljen. Što se kaže u prvom stavku? A što se u drugom stavku kaže? U drugom stavku se opet drugo kaže. Kaži mi veznik ovoga stavka! *Ali*. Mrazovac necvate u proljeću, nego pod jesen. Kakov je ovdje veznik? *Nego*. Pilat proglasi Isusa nedužnim, a ipak ga dade na križ propeti. Ovdje je veznik *ipak*. Ovi veznici znače, da se u drugom stavku nješto drugo ili protivno onomu kaže, što se je u prvom stavku kazalo; zato se zovu *protivni veznici*. Što su protivni veznici? Franjo nije pohvaljen, jer nije marljiv. Što se kaže u prvom stavku? A zašto nije Franjo pohvaljen? Jer nije marljiv. A gdje se to kaže? U drugom stavku. U drugom stavku se kaže dakle uzrok. Koji

Digitized by Google

veznik je u tom stavku? *Jer*. Voćka neima ploda, jerbo nije cvala. U kojem stavku nalazi se uzrok?

Kaži mi veznik! *Jerbo*. Veznici jer i jerbo zovu se *uzročni*, te se upotrebljavaju, kada se u drugom stavku uzrok onoga navodi, što se je u prvom stavku izreklo. Što znače uzročni veznici? Čovjek ima slobodnu volju, te može dobro i zlo činiti. Radi i moli, pa ćeš zadovoljan biti. Priroda nam dade jedan jezik i dvie ruke, zato moramo više raditi nego govoriti. Staklo je krhko, radi toga neda se previjati. Otac odlazi sutra na put, s toga ide ranije u postelj. U ovih izrekah iz prijašnje druga sliedi; te možemo iz nje na drugu zaključiti. Veznici *te, pa, zato, radi toga, s toga* zovu se *zaključni veznici*. Što znače zaključni veznici? Spojni, raztvorni, protivni, uzročni i zaključni veznici, upotriebljavaju se kod uzporednih i stegnutih stavakah, zato se i zovu *uzporedni veznici*. Što su uzporedni veznici? Kako se razdieljuju uzporedni veznici? Čitaj u slovnici o uzporednih veznicih!

Zadaća. U sliedećih izrekah upotrebite uzporedne veznike! Učitelj uči. Učenik se uči. Sava se izlieva u Dunav. Dunav se izlieva u crno more. Pčele nose med. Pčele priredjuju vosak. Nepazljiv djak škodi sebi. On smeta druge. Morska se voda od druge vode razlikuje zelenom bojom. Ona ima slani tek. Abraham bjaše Bogu pokoran. Abraham je htio po božjoj zapovjedi svoga sina žrtvovati. Pčela je mala životinja. Ona je veoma koristna. Bog nam oprašća griehe. Mi se moramo za nje pokajati. Rieka je narasla. Morala je kiša padati. Paome zahtievaju vruće podnebje. One neuspievaju kod nas. Kit radja žive mlade. Kit je sisavac. Kad smo uzvručani nesmijemo piti. Naglo razhladjenje je škodljivo. Sve začmi u ime gospodnje. Bez božjega blagoslova neuspieva ništa.

(Konac sliedi.)

Pedagogičke iskrice.

Napisao

Mijat Stojanović.

1.

Šta tko u starosti čini i kakav mu je udes, krieposti ili dobrodjetelji i zloće i opačine cieloga života nisu ništa drugo, nego

Digitized by Google

plodovi onog sjemena, što su ga roditelji i odhranitelji odhranjujući posijali i zasadili u dječja srdca. Na tom se osniva sva sreća u životu. U nježnoj mladosti hvataju klijuće strasti tek se probudjujuće prve iskrice, koje se poslje u starijoj dobi života razpaljuju u blagotvorni plamen bogoljubnosti i čovjekoljubja, vrline, valjanosti, rodoljubja i čestitosti, ili u požar bezbožnosti, sebičnosti, izopačenosti i zloće.

2.

Imade žalibože velikih duhovah, ljudih darovi uma obilno obdarenih, koji ipak misle, taj toli krasno i veličajno uredjeni sviet s nebom i zemljom postao je slučajno, pak vole i sami živiti slučajno, nego li vjerujući, da Bog boguje; to se neda oprostiti onakovim darovnjakom, osim ako bi ih čovjek proglasio za ludjake po onoj rieči pučkoj: Gdje su kola mudrosti, tu su i dvoja ludosti!

3.

Učitelj i odhranitelj mladeži uviek svojski nastoji sve više i više sam se naučiti, kako je predobar i premudar Bog i sve bolje i bolje osvjedočiti o tom svoje pitomce i učenike; jerbo to je temelj pravoga djetinjega pouzdanja u Boga, brez čega je kukavan čovječanski život na zemlji uz sve drugo znanje, uz svu drugu vještinu i umjetnost.

4.

Priučajmo mladež, da se druži i prijatelji s ljudmi, koji krotkim srdcem počituju Boga, pak da paze na ono, što i kako oni govore i čine, da paze, kako žive, te se uče od njih, kako valja izpunjavati božju volju. Živ dobar primjer, kao i zao kosa se jako srdca, osobito mladjana.

5.

Naučajmo djecu mrziti brezposlenost i klonit se je kao kuge. Neima gorje hrdje za čovječansku naruv, nego je lienost i brezposlenost. Tielo od nje otromi, oboli, sile oslabe, veselost se srdca izgubi; njom se pobudjuju zle želje i požude, prignuća i naklonosti; nezadovoljnim postaje čovjek brezposlica i nemože nikada uživati prave slasti života, koje uživa čovjek poslen, radin, vriedan, pomnjiv, revan, prilježan. Naučajmo ne samo riečju, nego i primjerom svoje učenike, kako će se kloniti brezposlenosti, koja svakoga čovjeka mlada i stara čini nesrećnim, hudim i kukavnim. Brezposlica

Digitized by Google

je propalica. Ali i to valja znati, da je velika razlika izmedju posla i posla; zato priučavajmo svoje učenike, zanimati se najprije s onim poslom, s onim radom, što nam ga nalaže sv. dužnost našega zvanja. Tko zanemaruje svoju dužnost, grieši, i pravi je brezposlica.

6.

Čistoća kriepi zdravlje i produljuje život. Priučavajmo svoje učenike na nju; ali se čuvajmo raznježivati djecu. U učionici, doma i svuda i svagdje pokazujmo djeci svojim primjerom, u odjeći, pokućtvu, i orudju i u ponašanju, da ljubimo duševnu i tjelesnu čistoću. Tako ćemo naučiti djecu na red i oplemenit joj ćud, pak će se laglje priviknuti poznavati cienu svoje naravi i sama sebe počitovati. Gad je hrdja, koja s tiela prelazi na dušu.

7.

Nastojimo uliti u srdce mladeži sebi povjerenoj, da smo svi ljudi ravni pred Bogom kao ljudi, djeca jednoga nebeskoga otca. Zaoto upravo i nalaže Bog, da ljubimo svoje bližnje kao sami sebe. Tko prezire čovjeka kao čovjeka ili iz oholosti ili iz okrutnosti, ili što je silan, ugledan ili bogat, pak misli, tko mu je ravan; taj sam nije čovjek, nego izrod ljudski. (Dalje će slieditі.)

Jadikovanje njekog seoskog učitelja. *)

Iz Češke. Gospodine uredniče! Vi se onomadne zauzeste za gimnazijalne učitelje, i to punim pravom. Vi dadoste toj gospodi kao božični dar nadu na dodatak ili pripomoć godišnjih 100 fr. — Mi česki učitelji nismo sigurno lakomi i nenavidni ljudi, nù mislimo, da nebudemo sagriešili protiva prepoviedi: „Nepoželi dobra svoga iskrnjega“, ako i mi želimo poboljšanje svojih dohodakah. Ele, tu sam se zlo izrazio, gdje sam rekao: Poboljšanje. Jer što treba, da bolje bude, mora da je već prije kao dobro obstojalo; a da je naše stanje dobro, to nebismo doista poboljšanja tražili. Naša će želja biti izpunjena već onda, ako budemo premješteni u takovo stanje

*) Šuselkina „Reforma“ priobćuje pod tim naslovom ovdje priobćeno pismo njekoga učitelja „iz Češke“, koje svojim čitateljem u prievodu ovdje priobćujemo, da vide, kako se drugdje, i u istom carevinskom vieću za dobro učione ljudi brinu, nebi li to u odličnih krugovih mnogostručni odziv našlo!

Digitized by Google

i položaj, da uzmognemo namirivati barma svagdanje nuždne potrebštine. Da većina, pače polovica seoskih učiteljah kukavno životari, za to netreba nikakovih dokazah navadjati. Svatko to dobro znade, pjesnici pjevaju o tom, a slikari slikaju i rišu, te mi siromasi seoski učitelji izkusismo već toliko putah to tužno odlikovanje, gdje su nas na kazališnom pozorištu često u vrlo bjednih i od glada iztrošenih eksemplarih representirali, te tako občinstvo razveseljivali. Ljudi se smiju u ložah i stolicah vrhu takova iztrošena i od biede izgrbljena magistra; a nepromisle, koliko suzicah proteče, kad se staliž pučkih učiteljah na tako tragi-komični način predstavlja. Tu se zaboravlja, da bi naobraženo občinstvo moralno se zgroziti moralo nada takovim pojavljenjem, mjesto da mu se smije; tu se nepromisli, da je za naobraženu državu sramotno, ako se muževi, štono prvi temelj naobraženju polažu te ju revno goje, u takovu biednu stanju nalaze, da po tom postanu čovječjom karikaturom.

U carevinskom vieću se je, na koliko se sjećamo, samo jedan jedini govornik sjetio siromašnih pučkih učiteljah, a taj vriedni hodotaj bjaše, što je karakteristično, njeki protestantski duhovnik. Njegove pako rieči ostadoše u visokoj skupštini bez odziva; carevinsko vieće bjaše taj put skrblju za namirenje drugih golemih potrebštinah obtršeno, pa tako mu nepreosta ništa, čim bi nevolji učiteljskoga staliža pomoći mogo. Neće nam valjda nitko zamjeriti što smo s tim nezadovoljni. Budget ministerija za prosvjetu u obće je dakako zlo providjen, što u naobraženoj državi nebi smjelo, da bude. Kada gdjekoj siromah pučki učitelj uzčita, kako carevinsko vieće i vlada za raznovrstne svrhe tolikimi i tolikimi milliuni for. blagodarno razpolaže, to ga mora srce zaboljeti, kad pri tom pomisli, da bi jedan jediti milliun dostatan bio, da se pomogne nevolji zloobskrbljenih učiteljah monarkie. Pa da se taj jedan jediti milliun nebi imao odkale izmoći?!

Veli se dakako: za učionu ima občina skrbljeti. Mnoge to občine zbilja, koliko je moguće, čine za svoje učitelje; ali žalibože, da toga u ovo težko doba sve občine nemogu činiti. Kako bi se n. p. mogao glad učiteljskih obiteljih utišati iz občinskih sredstvah, kada, koštо to sada u mnogih občinah biva, občine same neimaju,

Digitized by Google

što da jedu. [1]) I to se lasno dokučuje, da se občine izgovaraju sa mnogimi tereti, što jih moraju nositi, te da vele: Kako se to slaže, da mi za uzdržavanje državnih uredbah, koje bi i nam dobro doći morale, toliko davati moramo, pa da opet naš žep trpi, kada za se od tih uredbah štogod uztrebamo? A borme bi i pučka učiona imala biti državnim zavodom, dočim je glavna svrha i zadaća svake države naobraženje puka. Ma su i pučki učitelji označeni ko državni službenici, pa zašto da opeta sa svojim spadnu pod občinu!

Država je, koja dan na dan mnogo više zahtieva od pučkih učiteljah, nego občina. Što sve sada učitelj mora znati, te kakvim primjerom djeci prednjačiti, svatko znade. Što osim toga gospoda školski savjetnici i ravnatelji učiteljem savjetuju, da čitaju, kakve da si knjige i sbirke itd. nabave — i to svatko znade. Samo jim nitko nezna savjetovati, kako da se iz dosadanje biede i nevolje izbave. Ljudi bi rado, da pučki učitelji budu čitavi ili bar na polak učenjaci i umjetnici, da osim običnih školskih predmetah uče još glasbu i pjevanje, deklamaciju, gimnastiku, poljodjelstvo, vrtlarstvo, svilarstvo, pčelarstvo i umjetno ribarstvo itd., a da su pri tom, što se njihovoga i njihove obitelji života tiče, savršeni filozofi zatajenja sama sebe. A i crkovnjaci, štono bi rado sa školom postupali kano sa njekom domenom, i oni velim gospoduju nad učionom, košto tutor nad nedoraslim djetetom; i oni se valja drže one poganske izreke: „Quem Dii odere, paedagogum fecere (koga bogovi mrze, toga načine učiteljem.) [2])

U carevinskom vieću smo mi sirote pučki učitelji taj put propali. [3]) Ele se je pisalo u raznih listovih, da će nas sabori uzeti u svoje okrilje, pa da će nas, na koliko bude bar moguće, izvući iz kukavnog toga stanja. Ali opet se je i to čulo, da su školske stvari opet na njeko vrieme odgodjene. Mi se bojimo te nas strah popada, kada pomislimo, da će se u visokoj skupštini morebiti dugo vrhu toga debatirati, kako da se pučkim učiteljem pomogne, a da će oni sirote dotle hraneć i pitajuć se pukom nadom, gladni biti

[1]) Dočim ih oda svih stranah prirczuju, to bar u našoj domovini sveštenstvo jim otčinsku podporu pruža i po čitave godine čeka na odvratak. Gdje je slavljeni filantropizam vikačah humaniteta? Op. ur. Napr.

[2]) Rari nantes in gurgite vasto. Virg. — Nije v— tako crn, kako ga — Op. ur.

[3]) Nije nam se bolje ljubilo i na našem prošlom saboru. Op. ur.

Digitized by Google

crna krušca. Carevinsko vieće bi moglo u tom pogledu ogledati se na autonomiju saborah, dočim bi opeta s druge strane sabori sanjarili za uglednostju carevinskoga vieća. Tako bi carevinsko vieće saborom, a sabori carevinskom vieću slali predloge i mnenja, kako da se naše stanje načini snosljivim, pa bi to parlamentarno ekspediranje moglo tako dugo trajati, dok bi nam ako ne strpljivosti — jer smo u toj krštjanskoj krieposti dosta čvrsti [1]) — nu svakako životnoga daha nestalo. Mi se učitelji klanjamo za sada u tom pogledu samo politici interesah, naime naših kukavnih životnih interesah. Budući da se austrijska konštitucija sastoji u zastupanju raznovrstnih interesah, to onda i mi preponizno prosimo, da i naši interesi zastupani budu. Mi smo učitelji i föderalistični i centralistični, kako nas već tko smatrati, t. j. kako nam se tko pomoći hoće. Ili nam se pomoglo na temelju listopadskoga ili veljačkoga patenta, mi nećemo lje nikakove opposicije uzdići, van ćemo svaku pomoć sa najponiznijom zahvalnosti primiti, te ćemo zato to tim većim naporom i radostnijom revnosti za duševne i moralne interese carstva djelovati. [2])

Viestnik.

— **Presvjetli g. Ivan Krst. Kralj posvećeni biskup likopoljski, veliki predstavnik preč. kaptola zagreb. itd. itd. udostojao se svotu od 50 stot. za podporu siromašnih preparandah ravnateljstvu istoga zavoda izručiti. Dočim se za taj velikodušni dar smierna, usrdna hvala izriče tim više, jer je u svojoj vrsti prvi s obzirom na pregledana sveučilišta naša, pitamo se sladkom nadom, da će nam Gospod više takovih iznenadnih dobročiniteljah podariti.**

— Na predlog sl. županije križevačke uz sporazumljenje sa preč. duh. stolom zagrebačkim dobio je učitelj u Dubravi Jos. Rožić u ime svoje revnosti u obuci školskoj izvanrednu nagradu od 30 stot.

— „Početna računica ili sustavna obuka u računstvu na pamet. Napisao i o svom trošku izdao Franjo Klaić, ravnatelj kralj. učiteljišta i glavnih učionah u Zagrebu. Tiskom Drag. Albrehta god. 1863.“ naslov je novoj pomoćnoj školskoj knjizi, koja prošastih danah ugleda svjetlo. Ima u svem sedam tiskanih tabakah u osmini sa 107 str. i stoji 40 nv. — Sravnivši ju s ostalimi te struke računičnimi knjigami, koje no se rabe u naših učionah, iskreno izpoviedati moramo, da je pisatelj svoju zadaću u toj vrsti sjajno riešio, i tim, kao učenik znanoga raču-

[1]) I odveć. — Sjetimo se samo zaključka zagr. učiteljskoga sastanka o mirovini učiteljah itd. i o oslobodjenju pripravnikah od novačenja et cætera. Op. ur. Napr.

[2]) Mutatis mutandis istoga je mnienja i učiteljstvo trojedne kraljevine. Op. ur.

Digitized by Google

nara pokojnega učitelja Strehla na njegovu načelu računarstva gradeć, posvjedočio svoje okretno, temeljno i razložno znanje početne računice za početne naše učione. Tko se hoće boljma o tom uvjeriti, neka se mnši Klaićeve računice, te će odmah uvidjeti, da je svaka preporuka izlišna, pošto djelo samo u sebi izčekivanju svakoga učitelja skro zadovoljuje. Može se dobiti uz gore naznačenu cienu kod samoga pisca i u knj. Hartmanovoj.

— Njetko iz Otoc. s. komu je Beč i „Oester. Schulbote“ bliži od Zagreba i školskoga lista tu „Napredka“ opisa, kako je ondašnja školna mladež na gl. učioni prigodom božičnih dnah prošle godine poslje sv. mise bila nadarena liepim darom visokorodjenoga c. k. gjenerala Medla, koji je već kroz četiri godine takove srdcu djetinjem nezaboravne božičnice podieljivao bio. Bože daj, te se ostala gospoda, koja ljube mladež te sredstvah za takov blagonosni akt dosta imadu, ugledaju u primjer gore spomenutoga cienjenoga ljubitelja naše mladeži hrvatske.

— Poznato je, da se ima popuniti mjesto ravnatelja na znanoj gl. učioni skopčanoj sa učiteljištem kod sv. Ane u Beču. Visoko državno popečiteljstvo hoće da razdvoji ravnateljstvo gl. učione od onoga ravnateljstva, s kojom se namjerom slaže i uredničtvo „Volksschule“, nu samo izražava svoje negodovanje nad njekom klerikalnom osobom, koju bez ikakove praktične sposobnosti glede na gojitbu i nčbu rado bi na to mjesto dotična vlast postaviti. →

— U sjednici zastupničtva prestolnoga grada Beča od 10. veljače o. g. zastupnik je Umlauft jednodušno svojim predlogom prošao, da se i ove godine svota od blizo 21000 st. dopita u ime skuparine učiteljem bečkim, poimence pako naduučiteljem više vrsti do 60 st. niže vrsti po 70 st., učiteljem po 50 st., a ostalom osobljn učiteljskom po 30 st. — Naši bi si učitelji tako vrloga Umlaufta s uspješnim uvaženjem njegova predloga i u naših municipijah tim većma željeli, jere se upravo jeftino kod nas samo ništo dobiva.

— Starina mineralogah austrijanskih c. kr. državni savjetnik Franjo Zippe, uredni prof. mineralogije na bečkom sveučilištu, umro je na 23. veljače t. g. Od g. 1847. bjaše on članom c. akademije znanostih. Pokojna mu duša.

— Kako iz političnih časopisah saznajemo, odlučio je moravski sabor u svojoj dne 10. ožujka t. g. držanoj sjednici, da se 2000 stot. godišnje podpore doznače brnjanskoj višoj tkalačkoj učioni. U gornjo-gustrijskom saboru odlučeno je, da se mogu medju izbirače po občinskom izbornom redu uvrstiti činovnici, vojnici, učitelji i svećenici. U istarskom je pako saboru na predlog Vidulićev zaključeno, da se pruži godišnjih 1200 stot. na podporu početnih učionah, a na promaknuće gospodarstva i obrta 600 st., a na predlog Zadre zaključeno je doznačiti 3600 stot. na podporu siromašnih djakah.

— U Hanoveru izić će o uzkrsu o. g. novi regulativ za gradske učitelje u prestolnom gradu. Učitelji dobivat će 260 talirah plaće, nakon pet godinah povisit će se na 320 tal., nakon 10 god. na 400 tal., nakon 15 godinah na 500 tal., a nakon dvadesetogodišnjega službovanja na 600 talirah.

Natječaji.

— U Lupoglavu m. učit. i org. s god. pl. 315 st. uživanjem vrta od ½ rali, bezplatnim stanom, i 16 hv. drvah za učitelja i učionu. Valja se prijaviti do 20. travnja t. g. na veleč. g. Nikolu Havlička, podj. i žup. u Brekovljanu.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Vinko Blažeković imenovan definit. učiteljem u Sisku, a Jerand Ivan privr. učit. u Krapinskih toplicah. Umro je Levatić Jakov, učit. u Lupoglavu.

Listovnica uredničtva.

— G. Sg. u G. — Ja bih ono drage volje učinio; ali je veoma pogrješno sve skupa. Nakon popravka dalo bi se nješta učiniti. G. J. I. u K. t. — Mi bi povriedili nječiju ćut, da ono javimo; bit će sgode i vremena drugi put.

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 14. U Zagrebu, 15. travnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Cieni mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Učitelj napram narodu s gospodarstvenoga gledišta.

(Konac iz br. 12.)

„Nužda zakon mienja“ veli naša poslovica. Koliko naš narod do vjere i zakona drži, to mi nije nuždno kazati; to bo svatko znade, tko malo samo naš narod poznaje. Zakon mu je najsvetija stvar, koju neće pogaziti, koju neće ostaviti, mà ga peko, mà sjeko. Ali kad kaže „nužda zakon mienja“, to znači, da bi iz nužde sve prije učinio, nego zakon pogazio. To je drugimi riečmi, da će u nuždi prionuti za sve što mu u prilog ide, dakle i za nauku.

Da opet primjer navedem, koji mi je veoma dobro poznat iz Slavonije, navest ću ga, kako se je sbio.

Bilo je to u selu, koje imade mnogo njivah, dobrih njivah; marhe svake vrsti itd. Ljudi vikli već na to, da jih zemlja hrani od maloga njihovoga truda, nisu prianjali uz posao, nego su volili po cio dan pljuckati za lulom, jesti korice crnoga kruha, poderani hodati, samo da mogu svojemu tielu ugadjati. Nije dugo postojalo vrieme, izdadoše njihove njive snagu, nemogoše jim nositi onoga, što su prije nosile, jer su slabo obradjivane i nikako gnojene bile. Uz to dodje velika daća, koja je svakom godinom rasla. Sviet je još imao od šta živiti, pak nije mario prodati i poslednju kravicu, samo da laglje proživi dane. U tom selu živio je u isto doba stari vlastelin, koji je dobro poznavao sviet u selu; koji je dobro znao, da je taj sviet donle dobro stojao, dok je morao desetinu, devetinu,

Digitized by Google

osminu, sedminu itd. do petine davati spahiji, popu, sudcu, liečniku, i svakomu stvoru, t. j. dok mu je bilo sile raditi. Opazio je on odmah posle g. 1848., odkad su seljaci s vlastelom u pravu izjednačeni, da seljaci počeše nazadovati u gospodarstvu. Višeput je sazivao k sebi starije ljude iz sela i nagovarao jih na marljivost; ljudi su mu obećavali, ali sve ostade pri obećanju. Stari naš vlastelin nehtjede popustiti od svoje toli plemenite nakane, nego je mislio, kako bi on sviet na marljivost i na gospodarenje naučio. Jednoč mu padne na um, kako bi bilo, da ljude vinom i duhanom učiš gospodariti. Ni pet ni šest, već hajd po selu od kuće do kuće, pak pozivaj gospodare k sebi u nedjelju po podne na dogovor i — na koju čašu vina. — Našemu seljaku obećaj samo kupicu vina i jednu crkaru, pak ćeš viditi, kako će te poslušati. Kad su se gospodari, stariji i mladji k njemu sakupili, stade jim on razlagati, kako jim gospodarstvo nazaduje, kako bi se moglo to popraviti, i da je on voljan njih nedjeljom podučavati. Obeća svakomu po holbu vina, koji bude dolazio na te sastanke k njemu. Ljudi su dolazili njekoliko nedjeljah, ali zar misliš zaradi nauke — jok, radi vina. Jer čim opazi vlastelin, da mu silno vino ovako prolazi, kaže on ljudem, da mu je mnogo po holbu svakomu dati, nego neka se zadovolje sa sajtlikom. Ele ljudi obrekoše, da će i onda dolaziti. Ali za njekoliko nedjeljah nestade vlastelinu vina, te morade tužnim srdcem reći seljakom, da mu je žao, što nemože više svakomu vina davati; dat ću, reče on, samo onomu vâs, kojega njive budem najbolje vidio obradjene. Malo po malo nestade njegovih gostih, tako da za pet nedjeljah nije niti jedan došao na dogovor.

Ovo bi bilo dakako svakoga razgnjevilo, i nebi sigurno više pomislio na to, kako će seljake uputjivati u gospodarstvu. Ali naš starina znade, gdje boli narod. Okanio se je svoga načina dojakošnjega, te je poprimio drugi, koji je pomogao njegovomu selu pak i njemu.

Njive seljačke zapuštene, štibra velika, marha izprodavana, ovršba jedna za drugom u selu, a ljudi se još nehtjedoše uzpametiti. Pod jesen se žito prodalo, u proljeće moraš uzajimati — kad nemoreš kupiti — od koga dobiješ ma i od židova na 100%, samo da moreš začepiti volju trbuhu, koji neima gospodara.

Bilo jih je njekoliko u selu, kojim je palo na um, otići za-

Digitized by Google

iskati žitka od staroga vlastelina u zajam misleći, da će od njega laglje dobiti nego od židova. Dakako, da se nisu prevarili. Dobili su, ali pod kojimi uvjeti: da onako čistu pšenicu, onako liep kukuruz, sieno, vino itd. imadu povratiti, kako su od spahije dobili. Tu sada nije drugo pomagalo, van ili sam svoje prirediti po zahtievanju vlastelinovu, ili pako od drugoga za skupe novce kúpiti. Ono jim se je prvo laglje svidilo. Ele tako prodje jedna godina. Onih njekoliko, što su čuli od vlastelina, da jim je on voljan pomoći u nuždi, ali samo pod uvjetom, da mu sve imadu onako vratjati, kako jim on uzajimlje, naputili su druge, koji su se onako pomogli kao i oni. To jih je pozornimi učinilo, i nukalo na marljivost, nebi li se iz nužde izkopali. Osim toga je nastojao vlastelin, da jih obodrava koje riečju, koje činom. Naši seljaci videći, da jih židov guli, a spahija da jim dobro želi, prionuše uz ovoga. Malo pomalo oživi selo; stekoše gazde i opet konje, volove, krave, ovce, koze, a po tom gnoja, stadoše njive gnojiti — a stari dobričina vlastelin plivao je u suzah od veselja, što mu se oživilo. Po tom je i on dobio, jer su se ljudi sjetili na njegove nauke, pak su mu po koje janje, tele, prase, puru, gusku, pile itd. donesli za jabuku, što jih nije bolilo. — Sad da vidiš to selo i da ga sravniš sa g. 1850—1856. Ljudi se ponose sa svojim starinom, dobrim vlastelinom, i kažu da nebi marili biti njegovi podložnici, samo da što dobra mogu od njega naučiti. NB. U tom selu nije bilo do sada nikakova učitelja.

Bratjo učitelji. Eto vam krasnoga primjera.

Nisu nuždni crkari ili vino. Sgodu samo treba čekati, kad seljaka u proljeće nužda sgrabi. U nuždi će ti doći, ali mu samo pod tim uvjetom pruži pomoći, ako ti tvrdu vjeru zada, da će ti povratiti onako, kako mu ti posudiš. Dakako tu ja razumjevam od mala malo. Netreba tu opet svakomu dati, jer neće u svakoga ni nužda jednaka biti. Pak ako i nebudeš imao ti sám u kući, što se od tebe moli, biti će ga sigurno u selu. Tebi će se prije dati nego ikomu drugomu. Ja bi na tvom mjestu zamolio za sebe, pak bi onomu, što je u nuždi, dao, ali kako rekoh pod uvjetom, da ti vrati kako mu uzajimaš.

On će te svakako zapitati, kako bi on to mogao učiniti, a ti ga onda nauči sgodom sad ovo, sad ono.

*

Digitized by Google

Tako ćeš ga najprije naučiti da si marhu svoju u redu drži, da si zemlje svoje dobro gnoji i obdjelava, da prione u obće uz posao. Kuća će mu se oporaviti, oživit će, pak eto gospodara. Kad bude jedan od drugoga vidio, da mu napreduje kuća, zapitat će se bilo u tebe, bilo u drugoga, pak će si zapamtiti, te će i on onako činiti, kako je vidio svojega susjeda činiti. A ti brate učitelju! imaj uviek pred očima svoj stališ, svoju krasnu zadaću. Upotriebi samo njekoliko godinah na to, da svoje selo izčupaš barem iz skrajne nužde svojim naukom i primjerom, pak ćeš vidjeti, da će i tebi i tvojem selu blagoslov prispjeti s neba. Ali samo, kako rekoh, svojim osobitim načinom, a ne ljude odbiti od sebe već s prvoga početka.

Da si bolje pribaviš znanje nad stanjem žiteljah, neće škoditi, ako zajdeš od kuće do kuće, sve u svoje vrieme, pak pogledíš, nukaš, nagovaraš. Ima u svakom selu po koji dobričina seljak, koji će uza te pristati, pak počmi s ovim; drugi će te možda s početka prezirati, ali se tim nedaj preplašiti, nego revno nastoj, a — Bog će ti platiti tvoj trud.

Stanovnici Evrope.

Od V. F. Varhank-a.

(Preveo i nadopunio A. Bunić.)

Evropa broji 280.000.000 stanovnikah. Iznosi dakle skoro četvrti dio svih stanovnikah zemaljske kruglje. Od stanovnikah Evrope spada $^{27}/_{28}$ kavkazkomu, a ostalo mongolskomu plemenu. Stanovničtvo Evrope je vrlo jednovrstno, jer su medju njezinimi stanovnici zastupana samo dva plemena, dočim u Australiji znamo za tri, u Africi i Americi za četiri, u Aziji pače i za pet plemenah. Osim toga je opeta to jedno pleme tako mnogobrojno, da Evropu punim pravom možemo nazvati zemljom kavkazkoga plemena, i to tim više, što obsiže polovicu svih onih, koji spadaju k tom plemenu, dočim je druga polovica po drugih stranah svieta raztrešena.

Još se jasnijom pokazuje ta jednovrstnost u pogledu jezika. Dočim n. pr. u Aziji imade pet glavnih jezikah i plemenah, to nalazimo kod stanovnikah Evrope samo tri, t. j. indo-evropejski, uralski (ili finski) i gornjoaziatički (ili mongolski). Nu ipak drži opet

Digitized by Google

prvo rečeno stablo jezika znamenitu prevagu, jerbo obsiže $^{13}/_{14}$ svegakolikoga stanovničtva.

Polag svega toga nije ipak tako lasno snaći se u toj smjesi narodah, što nam ju Evropa pruža, ako čovjek nezna, gdje ti narodi koren imadu, i kako se jedan s drugim spojiti dade. Mi ćemo dakle pokušati, da ovdje načinimo njeki površan nacrt, koj će, kako se nadamo, malo olakšati pregled.

Medju plemeni indo-evropejskoga stabla imadu se zapamtiti tri, t. j.: I. slavjansko pleme sa $^{11}/_{40}$ stanovnikah čitave zemlje, onda II. germansko sa $^{2}/_{7}$, a napokon III. grčko-latinsko sa $^{1}/_{3}$ stanovničtva svega kopna. Ostala su plemena toga stabla: Kelti ($^{1}/_{35}$), Letti ($^{1}/_{130}$), Albanezi ($^{1}/_{140}$), Armenjani ($^{1}/_{1400}$), Cigani ($^{1}/_{930}$), Semiti ($^{1}/_{85}$) i Baski ($^{1}/_{400}$).

I. Slavjansko stablo razpada se na tri grane: a) K prvoj grani spadaju zapadni Slavjani, t. j. Poljaci, Slovaci, Moravci, Česi i Vendi (u Lužici); b) k drugoj Jugoslavjani, t. j. Slovenci, Hrvati, Srbi i Bugari. Ovi posljednji dodjoše u današnju svoju postojbinu, koja se u staro doba zvaše Moesijom, oko polovice 7. stoljeća; oni bijahu narod uralski, te došav ovamo na jugozapad, upokoriše si u Moesiji stanujuće Slavene, ali zato postadoše sami tečajem 200 godinah narodom slavjanskim. — Što se Hrvatah i Srbah tiče, to moram o njih napomenuti, da su oko polovice 7. vieka, za byzantinskoga cara Heraklija, ostavili svoju zatatransku pradomovinu, pa se uputili prama jugu. — Hrvati se tuj, poimence u današnjoj Dalmaciji, puste na prošnju cara Heraklija sa okrutnimi Avari, koji su tada strašno harali i pustošili, u žestoku borbu, svladaju je nakon višegodišnjih krvavih bojevah i iztjeraju iz kršne Dalmacije, oko godine 634—638. Zatim zauzmu hrabri Hrvati za se svu Dalmaciju; nu ostanu ipak imajuć svoje vlastite poglavare i župane pod vrhovnim gospodstvom byzantinskoga cara, dok se napokon i njega nisu oslobodili, te sasvim neodvisnimi postali.

Od onih Hrvatah, što su Dalmaciju zauzeli bili, odluči se jedna grana i naseli medju Dravom i Savom (Panonia savia), te tuj postane posebna tako zvana posavska država, tako da su Hrvati izprva dvie države imali, dalmatinsko-hrvatsku i posavsko-hrvatsku. Hrvatska imadjaše prije po prilici ove granice: na jugu rieku Cetinu, na istoku Vrbas, na sjeveru Dravu, Kupu i riečicu

Digitized by Google

Rašu (Arsia), na zapadu jadransko more; nu može se lasno tvrditi, da su Hrvati umah iz početka i više otokah na jadranskom moru, kao takodjer i njeke krajeve na istrijanskom poluotoku napučili. — Srbi se smjestiše Hrvatom na iztoku. — c) K trećoj grani Slavenah napokon spadaju iztočni Slaveni, poimence Rusi, štono sačinjavaju $^{7}/_{40}$ dio pučanstva evropejskoga. Oti se diele na Veliko- Bielo- i Maloruse, pa onda na Kozake. K Malorusom spadaju i Ruteni u iztočnoj Galiciji i sjevernoj Ugarskoj. Da je rusko carstvo najveće u Evropi, to je svakomu od čitateljah poznato.

II. Narodi germanskoga stabla su: a) Niemci ($^{13}/_{70}$), b) Englezi ($^{3}/_{40}$), c) Skandinavci.

α) Njemački jezik ima dva poglavitija narječja, gornjo- i dolnjonjemačko (die ober- oder hochdeutsche und die platt- oder niederdeutsche Mundart). Prvašnje rabe naobraženi ljudi u knjizi i u životu; a posljednje, koje je meklje, rabe niži razredi ljudih. S ovim posliednjim je srodan holandezki i vlaminski jezik.

1. Gornjonjemačko glavno narječje obsiže šest pučkih narječjah: alemansko (u zapadnoj Švajcarskoj i na srednjem Renu), švabsko, bavarsko-austrijsko u dolnjoj Njemačkoj, franačko (u Heskoj i Palatinatu) thüringžko i gornjosasko (takodjer u njemačkoj Bohemiji i Šlezkoj) u srednjoj Njemačkoj.

2. K dolnjonjemačkom glavnom narječju spadaju 4 pučka: frizijsko, vestfalsko, ostfalsko i dolnjosasko.

Znatni dio dolnjih Njemacah (oko $5^{1}/_{2}$ mil.) sastoji iz germaniziranih Slavjanah (Vendah), a opeta priličan dio južnih Njemacah iz njeke smjese starih Germanah i Keltah.

3. Holandezki jezik se može smatrati kao samostalnim postalo dolnjonjemačko narječje; on ima i svoju posebnu literaturu.

4. Vlamini su takodjer njeko dolnjonjemačko pleme, a njihov jezik, koj je sličan holandezkomu, ima takodjer svoju vlastitu literaturu.

β) Englezki je jezik proizišao iz staroga anglosaskoga dialekta pomiešanjem sa britičkim (keltičkim) i romanskim (normanskofrancezkim) življem. On sačinja dakle na njeki način medju medj romanskimi i germanskimi jezici; ali je ipak, što se riečih tiče, germanski element pretežnijim.

γ) Skandinavci se diele na 4 naroda, u Dance, Norvežane (sa

Digitized by Google

Islandezi), Švede i Gote. Ova dva posliednja naroda govore jedan isti jezik (švedski naime, od kog se gotski samo kao posebno nariečje razlikuje). Danski je književnim jezikom i u Norvežkoj. Islandezi govore opeta posebnim njekim dialektom.

III. Graeco-romansko (grčko = latinsko) stablo razpada na: a) Novogrke, b) Talijane ($^1/_{11}$), c) Španjolce i Portugize, d) Franceze ($^9/_{70}$), e) Valone, f) Rhetjane, g) Vlahe (Rumunje) i h) tako zvane Cincare.

α) Novogrci govore jezik, koj kao književni ima veliku sličnost sa starogrčkim. Ipak je taj narod bezdvojbeno mnogo slavjanskoga življa u se primio.

β) Jezik Talijanah može se smatrati njekim novim latinskim jezikom. Temelj toga naroda sačinjava prijašnje staro-italsko pučanstvo. Kašnji germanski življi su tako zvani Ostrogoti i Longobardi, košto nas povjestnica uči. Na ostrvih talijanskih (osobito u Siciliji) urinuo se je ponješto i arabski živalj.

γ) Španjolski i portugalski jezik jeste srodniji talijanskomu, nego francezkomu, te sadržaje u sebi, osim starog iberskog i latinskog, mnogo njemačkog (zapadnogotičkog) i arabskog življa.

δ) Medju svimi zapadnoromanskimi jezici odaljuje se najviše francezki od latinskoga. Francezki jezik sadržaje u sebi dva različita njemačka življa, franački i burgundski naime.

ε) Valonski jezik jeste njeko više na keltičku skrojeno nariečje francezkoga jezika. Njim se služe Valoni i na književnom polju.

ζ) Retjani, inače Ladini su njeki ostanci ponajviše rimskoga naroda; njihov se idiom približuje najvećma talijanskomu jeziku, te razpada u tri specijalna nariečja, od kojih tako zvani Engadini posjeduju literaturu od 60 djelah.

η) Vlasi (ili iztočni Romani, Rumunji) su po svoj prilici romanizirani Daci, pomješani sa Slavjani.

θ) Cincari (ili Makedo-Vlasi), to su graecizirani Rumunji.

IV. Keltičko pleme se je njekoč širilo po cieloj Galliji (sadašnjoj Francezkoj), Britaniji i južnoj Njemačkoj. Njegovi ostanci su Bretoni u Bretagni (izg. Bretanji), Kymri u Walesu (izg. Uelsu), Gäli u sjevernoj Njemačkoj i Iri u Irskoj.

V. Letti sačinjaju valja takodjer njeko posebno pleme; nu

Digitized by Google

ipak jih je veći dio što slaviziran, što germaniziran, te jih se samo mali ostanci nahode u Litaviji.

VI. Albanezi, kako jih Evropljani, ili Arnauti, kako jih Turci zovu, ili Skipetari, kako se opeta sami krste, po svoj prilici ostanci su starih ilirskih narodah, stanovavših na iztočnoj obali sinjeg oli jadranskoga mora. Njihov jezik pokazuje malo srodnosti košto s latinskim, tako i sa grčkim jezikom.

VII. Armenjani proiztiču iz prednje Azije, te živu raztrešeni po iztočnih stranah Evrope, ponajviše ko trgovci.

VIII. Cigani imadu svoj koren u Aziji, te su valja izseljenici indičkih Parijah (t. j. one mržene poznate kaste).

IX. Semiti ili potomci Semovi su u Evropi zastupani Židovi, Maltezjani i Moriski. Židovah ima najviše u Austriji i Ruskoj. U prvašnjoj državi dolazi na svakog 43. stanovnika po jedan židov, a u ovoj posljednjoj na svakog 49. po jedan, dočim u Francezkoj istom na svakog 487., u velikoj Britaniji ili Englezkoj na svakog 763. stanovnika po jedan dolazi. Maltezjani su valja potomci starih Feničanah; Moriski pako u južnoj Španjolskoj potomci njegdašnjih gospodarah pyrenejskoga poluotoka, t. j. hrabrih i ujedno umnih Maurah (Arapah).

X. Baski u zapadnih Pyrenejih zovu se sami imenom „Eskualdunak", te valjaju kao ostanci starih Iberah. Njihov jezik „Eskuara" jeste koptičkomu (u Egiptu) sličniji, nego ikojem evropejskom jeziku. S toga se može reći, da Baski težko spadaju indo-evropejskomu stablu.

*

Osim toga ima još i od uralskoga plemena u Evropi: Finnah ($^1/_{112}$), Magjarah ($^1/_{52}$) i Samojedah ($^1/_{7000}$).

I. Finni ili Čudi se diele na baltičke (što stanuju okraj rieke Wolge), permijske i ugričke Čude.

II. Magjari imadu prilično razvijen jezik (osobito jim se je u najnovije doba počeo liepo razvijati) i dosta znatnu književnost. Pokrajnu čest Magjarah sačinjaju Sekeli u Erdelju.

III. Samojedi imadu svoje ime valja od obitališah u močvarnih predjelih sjevero-iztočne Evrope (Suoma = močvara).

*

Digitized by Google

Od mongolskoga se plemena u Evropi nalaze samo dva naroda, to su Turci i onda pravi Mongoli ($^1/_{28000}$).

Pravi se Mongoli u Evropi nalaze na dolnjem Donu i na Wolgi, a to su Kalmuki. Osmanlije Turci obitavaju na balkanskom ili hellenskom poluotoku. Oni su tuj kao vladajući narod raztrešeni, akoprem jih ima samo tri miliuna. Njim su srodni Tatari na krimskom poluotoku i tako zvani Baškiri na južnih medjah Evrope prema Aziji.

Pojam o veznicih i njihovo razdieljenje.

(Praktično postupanje u IV. razredu.)

(Konac.)

Lažac obično i krade. Što je ovo? Prosti stavak. Što je podmet? Što je pogovor? Ja mogu to jošte ovako kazati: Tko laže, onaj obično i krade. Što je postalo iz podmeta lažac? Postao je stavak: Tko laže. — Što je ostalo od prijašnjega stavka? Onaj obično i krade. Sada su ondje dva stavka, te sačinjaju sastavljeni stavak. Kako je postao ovaj sastavljeni stavak? Na dva načina, ili iz više prostih stavakah ili se opet samo jedna čest prostoga stavka pretvori u cieli stavak. Oko izhoda sunca izpadoh iz kuće. Kakov je ovo stavak. Prosti stavak. Kaži česti ovoga stavka! Kad je sunce izlazilo, izpadoh iz kuće. Kakov je ovo stavak? Sastavljen. Iz česa je postao prvi stavak? Iz oznake vremena prijašnjega prostoga stavka. Stavci, koji postaju iz čestih prostoga stavka, nemogu sami stati, jer neimadu sami podpun smisao. Oni su odvisni od drugih stavakah. Jesu li to dakle uzporedjeni stavci? Nisu. Ovakovi stavci zovu se *podredjeni*. Kako postaju podredjeni stavci? Isus je proricao svoje uzkrsnuće. Iz kojih čestih sastoji se ovaj stavak? Dopunjak *uzkrsnuće* dade se i u cieli stavak pretvoriti ovako: Isus je proricao, da će uzkrsnuti. Kakov je ovo stavak? Podredjeni. Što se je izreklo u prijašnjem prostom stavku? Da je Isus nješto proricao. Gdje se to kaže u sastavljenom stavku? U prvom stavku. Ovaj stavak zove se zato *glavni stavak*. Što zavisi od ovoga stavka? Drugi stavak. Kakov je to stavak? Podredjeni. Traži u prijašnjih primjerih glavne i podredjene stavke! Glavni stavak, sdružen s pod-

Digitized by Google

redjenim zove se *stavačna sgloba*. Što je stavačna sgloba? Je li svaki sastavljeni stavačna sgloba? Zašto ne? Jerbo svi sastavljeni stavci nesastoje se samo iz glavnih i podredjenih nego iz samih glavnih stavakah. Sastavljeni stavak, koj se iz samih glavnih stavakah sastoji, zove se *stavačna sveza*. Što je stavačna sveza? Kakovi stavci su u stavačnoj svezi? *Uzporedjeni*. Kakovi su u stavačnoj sglobi? *Podredjeni*. Iz koje česti je postao podredjeni stavak u prvom primjeru? Iz podmeta. Ovaj podredjeni stavak zove se takodjer *podmetni stavak*. Što je podmetni stavak? Kako je postao u drugom primjeru podredjeni stavak? Iz oznake. Stavak, koji postane iz oznake prostoga stavka, zovemo *označnim stavkom*. Što je označni stavak? U trećem primjeru načinismo iz dopunjka cieli stavak, koji se zove *dopunjujući stavak*. Što je dopunjujući stavak? Zrele jabuke su tečne. Kakov je ovo stavak? Kaži mi česti ovoga prostoga razširenoga stavka? Jabuke, koje su zrele, su tečne. Koliko stavakah imàdemo sada? Koji je glavni a koji podredjeni stavak? „Jabuke su tečne“ je glavni, a „koje su zrele“ je podredjeni stavak. Iz česa je postao podredjeni stavak? Iz pridatka. Kako bismo mogli taj stavak nazvati, buduć je iz pridatka postao? Pridatni stavak. Što je pridatni stavak? Kolikovrstni su podredjeni stavci? Kaži te vrsti!

U prvom primjeru je iz podmeta lažac postao stavak: Tko laže. Kaži mi česti toga stavka! Podmet je tko; pogovor laže. Kakova stran govora je rieč *tko?* Odnosno zaime. Sve sjajuće nije zlato. Što je podmet i pogovor ovoga stavka?

Ovo možemo i ovako kazati: Nije sve zlato, što se sjaje. Što je postalo iz prijašnjega podmeta? Podmetni stavak „što se sjaje.“ Kakova je rieč „što?“ Odnosno zaime. — Moje sutrašnje putovanje ti je već poznato. Što je ovo? Stavačna sgloba. Kaži mi glavni i podredjeni stavak? Podmetni stavak. Čim se začme podmetni stavak? Riečju *da*. Rieč *da* je veznik. Ozdravljenje bolestnika nije sigurno. Kakov je ovo stavak? Kaži podmet i pogovor. Iz ovoga stavka možemo i stavačnu sglobu načiniti.

Da li će bolestnik ozdraviti, nije sigurno. Kakov je ovdje podredjeni stavak? Podmetni stavak. Čim se začimlje taj stavak? Veznikom *da li*. Čas smrti naše nije nam poznat. Kaži česti ovoga prostoga stavka! Kada ćemo umrieti, nije nam poznato. Što je po-

Digitized by Google

stalo iz prijašnjega prostoga stavka? Podmetni stavak: kada ćemo umrieti. Čim se začimlje taj stavak? Veznikom *kada*. Kakove podredjene stavke smo imali u ovih svih primjerih? Podmetne stavke. Čim se začimlju podmetni stavci? Odnosnimi zaimeni *tko*, *što* i sa veznici *da*, *da li*, *kada*.

O primjeru „Isus je proricao, da će uskrsnuti“ smo kazali, da je stavačna sgloba. Koji je glavni stavak? Kakov je drugi stavak? Dopunjujući. Čim se začimlje taj stavak? Veznikom *da*.

Obećano moramo držati. Kaži mi česti toga prostoga stavka! Što obećamo, moramo držati. Što je ovo? *Stavačna sgloba*. Koji glavni stavak? Iz česa je postao podredjeni stavak? Čim se začimlje taj dopunjujući stavak? Odnosnim zaimenom što. Na dobrom tlakomjeru moći je unapried opaziti, da li će se vrieme promieniti. Što je ovo? Kako bi mogli ovu stavačnu svezu u prosti stavak pretvoriti? Na dobrom tlakomjeru moći je unapried promjenu vremena opaziti. Što je postalo iz prijašnjega podredjenoga stavka? Dopunjak. Kakov je to dakle stavak bio? Dopunjujući stavak. Čim je taj stavak sa glavnim spojen? Veznikom *da li*. Lenjak nezna za sladki odmor poslje radnje. Pretvori taj prosti stavak u stavačnu sglobu! Lienjak nezna, kako je odmor poslje radnje sladak. Kakov je podredjeni stavak? Dopunjujući. Zašto? Jerbo je iz dopunjka postao. Čim je spojen sa svojim glavnim stavkom? Veznikom *kako*. Čim su spojeni prijašnji dopunjujući stavci? Sa veznici da, da li, kako, i odnosnim zaimenom što.

Zdrav čovjek može raditi. Iz kojih čestih sastoji se ovaj prosti stavak? Načini iz toga stavačnu sglobu! Čovjek, koji je zdrav, može raditi. Koji je glavni stavak? Čovjek može raditi. Iz česa je postao podredjeni stavak? Iz pridatka. Čim je taj pridatni stavak spojen sa glavnim stavkom? Odnosnim zaimenom *koji*.

Potrošeno vrieme nevratja se natrag. Vrieme, što smo potrošili, nevratja se natrag. Kakovi su ovo stavci. Kako je postala stavačna sgloba? Čim je spojen pridatni stavak? Odnosnim zaimenom „što.“ Čim se spajaju pridatni stavci? Odnosnimi zaimeni koji, što. — Gdje nisi sijao, nemožeš ni žeti. Koji je glavni stavak a koji podredjeni? Mjesto oznake. Kakov je to dakle stavak? Označni stavak. Čim je spojen sa glavnim stavkom? Zaimenom gdje.

Digitized by Google

Kada je izlazilo sunce, izpadoh iz kuće. Čim je spojen označni stavak? Veznikom *kada*. Rode nas ostavljaju, čim se jesen začme. Kakov je podredjen stavak? Označni. Kaži mi veznik! Čim.

Isus učaše svoje učenike, prije nego je u nebesa uzišao. Kakov je ovdje podredjeni stavak? Čim je spojen? Veznikom prije nego. Dok je Isus na maslinskoj gori molio, zaspaše učenici. Kaži mi podredjeni stavak i njegov veznik! Dok. Veznici *kada, čim, prije, dok* upotriebljuju se kod označnih stavakah vremena, zato se i zovu *vremeni veznici*. Ako mi brat ozdravi, posjetit ću te. Koji je u ovoj stavačnoj sglobi glavni stavak? Koji je podredjeni stavak? Što se kaže o glavnom stavku? Hoće li se to sigurno izpuniti? Ovdje je dakle pogodba, jer će se čin glavnoga stavka istom onda izpuniti, kad se podredjeni izpuni. Čim je podredjeni stavak sa glavnim stavkom spojen? Veznikom *ako*. Mnogi bi sretan bio, samo da je pametan. Kako se ovdje glavni stavak izriče? Pod pogodbom. Kakov veznik je ovdje? Veznik *samo, da*. Veznici *ako, samo da* zovu se *pogodbeni veznici*. Što znače pogodbeni veznici?

Budući da sam bio bolestan, nepisah ti ništa. Zašto ti nepisah? Gdje se nalazi uzrok? U podredjenom stavku. Uči se, kad imaš knjigu. U kojem se stavku uzrok kaže? Veznici *budući, kad* zovu se *uzročni veznici*.

Bog je posvudan, premda ga nevidimo. Nevolja je više putah za nas sreća, ako to i uviek uvidjeti nemožemo. Sve da si zdrav, morao bi umjerenije živjeti.

Makar te svi progonili, ostani vjeran. Kažite glavne i podredjene stavke u ovih stavačnih sglobah!

Što se kaže u podredjenom stavku prvoga primjera? Dopušća se, da Boga nevidimo. A što se izriče glavnim stavkom? Da je posvudan. Glavni stavak kaže dakle protivno. Veznici u ovih stavcih su *premda, ako i, sve da, makar* i zovu se *dopustni veznici*. Što znače dopustni veznici? Da se u podredjenom stavku dopuštja, da je što istina, ali se u glavnom nješto protivna tvrdi.

Došao sam k tebi, da te vidim. Molio sam susjeda, nebi li mi svoju knjigu posudio. Popeli smo se na drvo, da uzmognemo tim bolje okolicu vidjeti. Tražite glavne i podredjene stavke! Što se kaže u glavnom stavku prvoga primjera? Došao sam k tebi. Zašto sam došao? Da te vidim. To je bila dakle moja namjera.

Digitized by Google

Što se kaže u ostalih podredjenih stavcih? Veznici *da*, *nebi li, da tim* zovu se *namjerni veznici.* Kada se upotrebljuju namjerni veznici? Tako je iznemogao, da nemože ustati. Mojsija sagrieši, te nije došao u obećanu zemlju. U podredjenom stavku kaže se ono, što sliedi iz glavnoga stavka. Veznici su *da*, *te* i zovu se posljedični veznici. Isus bjaše propet, kano da je zločinac bio. Govori manje, nego što radiš. Kako bjaše Isus propet? Ovdje se stavci prispodobljuju.

Kano da, nego što su prispodobni veznici. Kada se upotrebljuju prispodobni veznici? Nije li Bog sve stvorio? Da li ću dugo još se mučiti? Zar se nepolaze škole, da se što nauči? Kakovi su ovo stavci? Upitni. Veznici *li, da li, zar* upotriebljuju se u upitnih stavcih, te se zovu *upitni veznici.*

Kolikovrstnih imade veznikah? U kakovih stavcih se rabe ovi veznici? U podredjenih stavcih. Kako bismo mogli ove veznike zato nazvati? *Podrednimi veznici.* Što su podredni veznici? Čitajte sada u slovnici na strani 80. o podrednih veznicih! *Lj. Modec.*

Pedagogičke iskrice.

Napisao

Mijat Stojanović.

8.

Njetko me je jednoć pitao, da li su i Srbi, i Grci i, Lutorani, i Židovi i Turci ljudi, kao i mi, i naši bližnji? Eto tako ludim i okrutnim učiniti može predsuda čovjeka. kad već s majčinim mliekom tko upije predsudu, a po tom se podhranjuje, kad roditelji, učitelji, odhranitelji, rodjaci, prijatelji govoreći o inovjercih pokazuju, kako ih preziraju, mrze, odurjavaju. Učionica mora nastojati, da u tom obziru pomogne. — Gdje je i sjena mržnje, zlobe i zavisti, nije prave ljubavi čovječnosti, a gdje neima ove, neima ni prave naobraženosti. I pučka je učionica dužna nastojati, da se izkoreni mržnja i nesnosnost vjerozakonska, a ukoreni prava krsćanska ljubav, koja nečini razlike izmedju Žudije i Grka. Barem nastojmo, da vjerozakonska mržnja neprelazi od nas na potomstvo.

(Dalje će sliediti.)

Digitized by Google

Dopisi.

— *U Trstju.* — Kako već u broju 2. od 15. listop. pr. god. u našem cienjenom listu napomenuh, da očekujemo svaki dan nove orgulje, koje su sada u našu krasnu novu crkvu postavljene sa 10 promienah (registrah), po vriednom umjetniku i sačinitelju orguljah g. Ferd. Malahovskomu, obitavajućem u Ljubljani. Sav ormar stoji u bizantinskom slogu s krasnom drvorezarijom. Parni žliebi na kojih stoje izvrstno izdjelane drvene, a osobito od finog kositra svirale, nepropuštaju nimalo pare, te su tako udešeni, da se tako lasno nemogu pokvariti, zato su vrlo shodne ovakve orgulje ondje, gdje mokrina škodi, jer nepropuštaju ni vodu. Mehaniku je on na sasvim novi način polag svoga višegodišnjega izkustva tako umjetno, nu jednostavno ali shodno u nutra sastavio, što se njegovoj marljivosti pripisati ima, nemože se bolje pomisliti. Tranzometer, kojim iz dviuh manjih mješinah prolazi para u treću veliku on je izumio, iz ove velike mješine navedena je para u parni žlieb kroz cievi, a pritiskati može dječak od 12. god. s jednom rukom. Igrački stol stoji naprvo pred orguljami, i nakićen je tastaturom od liepe biele i crne politirane kosti. —

Držimo si za dužnost, da zasluge ovoga vriednoga majstora javno priznamo i da ga pred svietom pohvalimo, što nam je tako ukusno djelo sgotovio i umjetnikom se u toj struci pokazao. U našem malom kotaru napravio je već troje orgulje, te ne samo po Kranjskoj, Štajerskoj, nego pače i po Italiji njegovo ime poznato; a odkada je u Ljubljani, što je god orguljah pravljeno, sve su njegovo djelo. Od nas prodje u Plešivicu, da se tamo za jedne pogadja i čuli smo, da je već pogodbu sklopio. Koja si dakle župa želi čestite orgulje nabaviti, neka se obrati na tog gospodina, sigurno se neće kajati, a mi mu želimo, da se svagdje onako kao i kod nas izkaže. *Pavao Osbolt*, učitelj.

— *Iz O—.* Već sam u više mjestih vidio školske sgrade graditi, a i čuo iz vjerodostojnih glasovah, gdje i kako se takove obično grade. Obično se spomenute školske sgrade grade, da su vanjskim oblikom oku udobne, a nutra tiesne te nimalo svrhi školskoj pristale, prem bi se to istim troškom postići dalo, samo da bi se stanoviti ljudi o takovu gradjenju izviestiti i uvjeriti htjeli. Ovdje neću, da za dokaz pojedina navadjam, već jedino bi tim želio, da bi se u buduće kod gradjenja školskih sgradah veći obzir na nutarnji prostor kano i na isti položaj uzimao, — a ne, da se takove sgrade posve tiesne, te kraj kovačah i krčmarah podižu, kao što je to u njekom dol. zagorskom predielu namienjeno, o čem želim kasnije u tom listiću progovoriti. ρ—

— *Iz Koprivnice.* Javljam učiteljstvu naše domovine žalostnu viest, koja nas Koprivničane napose neugodno dirnu, da nam je

Digitized by Google

naime nemila smrt iz našeg kruga ugrabila preranu žrtvu, našu vrlu podučiteljicu ovdašnje glavne učione Mariju Horvatovu, koja dne 9. p. m. u 28. god. dobe svoje, bolujuć sa sušice, u gospodinu usnu u rodnom si mjestu Varaždinu, kamo se je bila pokojnica sasvim nemoćna u krilo svojih odputila, osjećajuć, da joj je zadnji časak kucnuo. Pokojnica, kao što je bila štovana radi svoje vještine, sposobnostih i revnosti u zvanju svom, štovana kao vrla domorodka: tako bjaše od svih ljubljena radi svoje blage i krotke ćudi, nježnoga obćenja i neporočnoga vladanja. — Lahka joj zemljica! *G—f.*

Viestnik.

— Bit će znano njekim našim učiteljem, da obstoji u Beču „družtvo za podporu i mirovine podučiteljah.“ Družtvo broji 160 članovah pravih. Imetak družtva iznašao je 1862. god. liepu svotu od 40,427 st. 52 nv. Izdano je te godine 8768 st. 64 nv. (tu je uračunana svota od 3334 st. 41 nv. za koju bjahu kupljene razteretnice.) Udovice učiteljske dobile su u ime mirovine iz te zaklade 1680 st. i razne doplate za odgojenje djece svoje 123 st. 60 nv., isto tako izdano je 492 st. 60 nv. podpore jedanaestorici bolestnih sučlanovah. — Kamo sreće, da se takovo družtvo u nas sklopi, kada uzprkos tomu, što se toliko moljaka, potužava, predlaže, uvažava, obećaje itd. za mirovinu naših učiteljah pučkih te njihovih udovah i sirotčadi jošte svejednako ništa nečini.

— Kako njeki dopisnik „Glasonošin“ javlja, kani poglavarstvo povl. trgovišta Jastrebarskoga liepi vrt školski, što ga prijašnji kapetan uredio bjaše, zatrti, pošto nikakovih pripravah nečini, da se ljetos u njem kakove radnje započmu; jer se veli, da to ništa nehasni, zašto bi toliko težakah trošili. Na koncu veli, da bi jošte mogao koju to o školskih vrtovih u ovom kotaru reći, nu boji se poslovice narodnje: tko istinu gudi, gudalom ga po prstih biju. — Ne tako, braćo učitelji! ako vas kakovo zlo tišti te je i sbilja istinito, evo vam glasnika školskoga, „Napredka“, otvorena i pritužbam učiteljskim; mi smo spremni svaki bezzakoni čin na vidjelo iznositi i dotlje kucati, dok nam se neotvori, dotlje dosadjivati, dok nam se nezadovolji, kao onom dosadnom prijatelju u sv. evangjelju.

— U Pešti je njeki Parkfrieder umro, te ostavio izim drugih znatnih zakladah 10.000 zavodu sliepačkom a 10.000 učenoj akademiji ugarskoj.

— U Zadru izlazi od 1. travnja t. g. „Zviezda“, književni list za prosvjetu, poduku i zabavu, pod odgovornim uredničtvom J. Sundečića. Izlazi svaki četvrtak na pol tabaka, predplatna joj je ciena 5 st. na godinu poštom. — U glasniku svom donosi i njeke školske viesti. Tako je sabor dalmatinski jednoglasno pristao na predlog narodnjakah, da se 200 st. odredi za podignuće učione u Bristu, rodnom mjestu neumrloga narodnoga pjesnika O. Andrije Kačića i to u znak štovanja i harnosti pram velikom ovom narodnom pjesniku. Isto tako je u sedamnaestoj sjednici rečenoga sabora odlučeno, 1000 st., namjenjenih za utamanu kurjakah i medjedah obratit na korist deset pučkih učionah u ondašnjem zagorju tako, da se dade svakom župniku u ime učenja naknada od 80 st. a za nabavu knjigah potrebitih učenikom 20 st. Napokon je povedena rieč i o tom, kako da se sinjska narodna gimnazija izporedi s ostalimi kr. gimnazijami u Dalmaciji.

— Od nove godine izlazi u Krakovu poljski časopis za pravne i političke nauke. Učitelj u Chelmu Tomaševski izdaje obćenitu historiju za višje ženske škole.

— Iz „učiteljskoga tovarša“ vadimo sliedeći pregled slovenskih školah. U školskoj godini 186$^{0}/_{1}$. bilo je u Štajerskoj u 547 občinah 688 seoskih školah,

Digitized by Google

medju kojimi bilo je 124 jošte ne sasvim uredjenih. Po jeziku bjaše samih njemačkih 467, samih slovenskih 40, a slovensko-njemačkih 181. Sve ove škole imadjahu 89.088 djakah, 710 učiteljah, 280 učiteljskih pomoćnikah, 61 učiteljicu, 16 podučiteljicah i 75 obrtničkih učiteljicah. Školskih pripravnikah bjaše 67. — U Koruškoj bjaše u 339 občinah 299 seoskih učionah sa 24.484 djaka, 281 učitelj, 39 učiteljskih pomoćnikah, 27 učiteljicah, 12 pomoćnicah i 16 obrtničkih zavodah. Pripravnikah bjaše 25. — U ljubljanskoj pripravničkoj školi bjaše ove godine u obadva razreda 24 slušatelja; na svršetku napomenute godine bilo je pako u drugoj godini 11 mladićah, od kojih jedan dobi svjedočbu za učitelja glavnih školah, 6 za učitelje, a 2 za pomoćnike seoskih školah. Dva moradu, da opetuju izpit za crkveno pjevanje i glasbu. — U Idriji bjaše 25 pripravnikah, od kojih dobilo je 14 svjedočbu za svake škole.

— Isti list objelodanjuje u svom br. 7. razpis preč. duh. stola ljubljanskoga, kojim se učiteljem i pripravnikom učiteljskim toplo preporuča gojenje voćarstva, te navodi i dotičnu knjigu: „Der Steinbach Sepp, ein Freund der Obstbaumzucht für die Schuljugend“ i „Zucht und Pflege des Obstbaumes für Gartenbesitzer und Freunde der Obstbaumkultur“ od P. Gertarda Schirnhoffera. Ciena je knjizi 1 st. Nu ako se više naručnikah nadje, moći je dobiti prvu knjigu za 80 nv. a drugu za 30 nv. kod pisca (Beč, Krugerstrasse, br. 1016.)

— „Borba Hrvatah s Mongoli i Tatari“ naslov je knjizi (ciena 1 st.), koja je u Zagrebu izišla izpod tiska. To je povjestno-kritična razprava s dodatkom izvornih listinah od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, u velikoj osmini, tiskana u Jakićevoj tiskarni.

— Gosp. Slavoljub Rožić, činovnik kod banskoga stola, darovao je ovdašnjoj kr. preparandiji za umnoženje prirodopisne sbirke uz više manjih ljušturah i morskih puževah krasnu krstaču i morsku iglu; na kojem mu se daru ovim iskreno blagodari.

— Od ovozemskih učevnih zavodah poslala je dosada samo zagrebačka gimnazija njekoliko komadah rudah za preparandijalnu prirodopisnu sbirku.

Učiteljski pripravnici odstupili su 50 stot., darovanih po presv. g. biskupu Iv. Kralju za podporu siromašnijih izmedju sebe u to ime, da se timi novci za preparandiju nabavi sbirka rudah ljušturah itd. jer od svega toga na našoj preparandiji upravo ništa neima. Nadamo se, da će nam naša viša vlast bar ormar za te stvari narediti dati.

— Učenici 4. razreda uzorne i kapt. gl. učione hvalevriedno sabiru rudnu sbirku, koja je ulazninom u Platov kabinet pomnožena. Za istu je sbirku upotrebljeno onih 5 for. što jih lanjske godine pokloni plemeniti darovatelj g. Danilo Šuškovićć. Sve će se ove sbirke smjestiti u sgradi za žensku učionu iznajmljenoj, dok se samo ormari za iste, koje od vis. namjestničkoga vieća, koje od grada nabave.

Natječaji.

— U Cerju (kot. vugrovačkom) m. učit. i org. sa 315 st. god. plaće, bezpl. stanom, užitkom vrta, jedne oranice i sjenokoše i 6 hv. drvah. Valja se prijavit do 30. travnja t. g. veleč. gosp. Nikoli Havličku podj. i župn. u Brckovljanu. — U Miholjcu (žup. križev.) m. učit. i org. s god. pl. 258 st. 69 nv. i 21 stot. 54 nv. u ime drvarine, bezpl. stanom, uživanjem vrta od $^1/_2$ rali i livade od 80 □ hv., 10 akovah vina i 15 mierovah žita. Prijavit se treba do 10. svibnja t. g. na preč. g. Drag. Davida zač. kanonika, podj. i žup. u Križevcu.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Definitivnim imenovan učiteljem Stjepan Lauš u Gradcu (kot. ivaničkom), a Mato Novosel u Osekovu. Stavljena je u stanje mira Anka Rittler učiteljica na gl. učioni u Gospiću.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 15. U Zagrebu, 1. svibnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Mladost je najpristalije, dà jedino doba učenja.

Iz A. Komenskoga.

Kakogod voćke: jabuka, kruška, smokva, mogu same rasti i dozrievati, i to u stanju divjem s plodom divljim, tako opet rastu i dozrievaju, te sladak i dobar plod donose iste voćke, ako jih vješt vrtljar uciepi, zalieva i njeguje; isto tako i čovjek istina raste sam od sebe na spodobu čovječju, kao što i svaka druga zvjerad raste na svoju, nu prosvjeta, znanje, poštenje, pobožnost nemože sama od sebe narasti u čovječanski razum, van kad se mladice dobrih naukah unj uciepe i usade.

A to ciepljenje treba da bude u mladosti obavljeno s ovih pet razlogah:

1. *Nesigurnost sadanjega života.* Mi i djeca naša bit ćemo s ovoga svieta, mi neznamo kad, pozvani; a bit zatečen onako nepripravan, tolika je šteta, da je na vieke viekovah nije moći popraviti. A upravo nam je ovo vrieme zato dano, da, il osiguravši si milost božju, vazda se je užijemo; ili da, izgubiv Boga i učastje š njime, za uviek se njega lišimo. Jer kao god što se tielo ljudsko već u utrobi majčinoj ustroji, i ako već iz nje neiznese svih ustrojenih potrebnih udah, tako jih poslje lje nemože zadobiti; a kad je već u utrobi majčinoj čovjek živ tielom, udahne mu se duša na spoznanje i učastje s Bogom, i to tako ako već ondje nije s Bogom spojen, izišav iz tiela, neima mu već mjesta niti vremena za

Digitized by Google

spojenje. Buduć nam dakle valja za veliku stvar raditi, treba da se požurimo, dà treba da potrčimo.

2. Pa da i ima nade za dalji život, dapače da nam je i osiguran, treba ipak zarana početi radi obilnosti i razgranjenosti predmetah, u kojih se čovjek mora obučavati. Velik je doista sviet, široka zemlja, visoko nebo, duboka propast, a to sve nam valja proučiti, mnogo ima predivnih stvorovah, koje si moramo urediti; divna je razlika slikah i prilikah, koje nam udaraju u oči, uši i osjetila, a mi se imamo na nje ogledati, pa sebe kao i sve ostalo u red i sklad staviti. Dostojan, preslavan i sladak, nu ipak nevidiv je Bog, kojega valja po nebrojenih vidivih tragovih po svih stranah tražiti i naći. Riečju, neka ćovjek jošte tako dugo živi, imade obilno šta raditi, zabavljajuć se s blagom mudrosti i sabirajuć bogatstvo i urese neumrlosti. S toga koji mora mnogo napredovati, za rana mu valja oči i um na sve otvoriti i sve shvaćivati.

3. Osobito pako zato treba mladež u prvoj dobi k naukom pritegnut, jer je u prvoj dobi k tomu najlaglji pristup. Narav je svih stvarih takova, da se u mladosti i za rana rado dadu pregibati na razne oblike udešavati, kako je komu volja; a ostarjele i otvrdjele nedadu se pregibati. Vosak i sadra dadu se u svaki kalup staviti, al kad otvrdnu, nipošto jih već nije moći pretvarat, jer se samo drobe i lome. A za čovječanski mozak kažu, da je upravo kao i vosak, na kojem se sve vidjene, čujene i primjetne stvari, kao i pečatnik udaren na vosak, utištuju; a taj je sigurno u mladosti mekan, i pečat se unj tada najlaglje udara i prima, a kašnje se suši i otvrdjuje, na kojem se, kako samo izkustvo uči, neda lasno i gladko urezivati i pritiskavati. Tako se i drvo za mlada dade presadjivati, obrezivati, ciepiti, i kako hoćeš, možeš ga po svojoj volji previjati, ali kada se granjem i svržjem ojača i otvrdne, tada ti je uzalud sav trud i posao. Isto tako, tko hoće da gužve pravi, mora mlada drveta uzeti, jer se staro, svinuto, grbavo neda svijati. Ako hoće gospodarica da bude imala pilićah, to mora nasaditi koku na friška i čista jaja, od starih i izležanih neće ništa biti. Hoće li jezdilac da nauči jašiti konja, seljak voziti vola, a lovac loviti psa, lakrdijaš plesati medjeda i govoriti papigu, svraku i kosa, to jih moraju za mlada tomu učiti; jer uzmi staroga konja ili psa pa ih uči, do vieka nećeš ništa opraviti. S toga i kažu, da

Digitized by Google

se stari pas neda na lanac. A napokon to vidimo i kod čovjeka, ako hoće da se nauči kakav rukotvor, to se ga mora za mlada učiti, dok su još prsti gibki. Tko hoće n. pr. da bude il pisar, ili slikar, ili gudac, ili krojač, ili kovač itd., nā to mu se valja odmah za mlada dati, inače se toga nijedan do smrti nenauči, da bi mogo postati vještakom u svojoj struci. Što se tko mlad nauči, to i star zna. U kom dakle treba pobožnost ukorjeniti, za mlada mu ju valja uciepiti; koji ima biti čist od surovosti i prost od moralnih zločah, za rana ga valja na to voditi, jer nauka je jedna muka, a oduka sto mukah. Tko ima mnogo napredovati u nauku mudrosti, za rana treba da oči i um otvori, da uzmogne, dok mu je volja čvrsta i živa, um otvoren, sve poučljivo, pamet kriepka, osjetila jedra, samo tako dade se sve u jezgri pregledati, i obilno si znanja nakupiti.

4. U mladosti je najsigurnije učit se. Stara je rieč, čim se lonac prvi put napuni, po onom zaudara, dok se nerazbije. Vuna zadržaje uviek boju, kakovu je najprije upila, i veoma ju je težko prebojadisati. Drvo kako izraste u visinu, širinu, upravno il krivo, takovo će ostat dok bude obstojalo ma i tisuću godinah, izpravit ga nije moći. Gužvu za mlada svinutu, i obruč od sirova drva načinjen, kad se osuše i otvrdnu, prije ćeš na komade slamati, neg ih opet izravnati i izjednačiti. — Upravo je tako s ljudmi, k čemu u mladosti naviknu, to jih se do starosti drži, pa bilo to dobro ili zlo. Prvi bo utisci za uviek ostaju, jer naši kažu: što dikla navikla, to nevjesta neodviče. S toga nam i materinski jezik, kojega smo najprije naučili, ostaje najdublje zasadjen; s toga mnoge stvari u mladosti se sbivše, govorene ili čujene bolje pamtimo, nego što se je kad drugda sbilo; to je uzrok, da se mi sada nemožemo riešiti pogriešakah, kojim smo za mlada privikli. *Primae enim impressiones haerent* (prvi su bo utisci najprirasliji.)

5. A iz ovoga se, što smo sada rekli, izvadja velik i poslednji uzrok, zašto se naime mladež, čim do porabe razuma dodje, mora odmah dati na učenje i nauke. A taj razlog jest nesigurnost u kasnijoj dobi. Jer um čovjeka živoga i zdravoga nemože biti bez posla, kao što mu ni vanjska osjetila nemogu biti; pa ako ga mi nezabavimo naukom i učenjem, to će se on sam zabavit s onim i ono uzporedat, što vidi, što čuje, čemu se domakne i što si može

*

Digitized by Google

pribaviti. Drugačije nije. A jer je sviet, kako sv. pismo veli, na zlu putu, što će se čovjek sam od sebe naučiti, van zlo? ili će mu se barem um neuredno, budući sa svojimi djeli sasma u neskladu, medju timi stvarmi u svietu motati, i sad ovdje sad ondje ugreznut: a kašnje valjat će ga odtuda kao iz kala izvaditi i to s velikim trudom, težkoćom, pa će ipak zamazan ostati iz vana i iz nutra. To je uzrok da se ljudi u mladosti razmaženi tako težko uče nauke, a najpače ćudorednost i pobožnost; to je uzrok da u svietu vrve svakojaki izgredi i zloće, kojih niti svjetovne, niti crkvene oblasti nemogu zapriečiti, jer se u dobar čas u početku života, nije priečilo. Zato kako su komu njegova djeca mila, koliko komu na srcu leži njihova blažena sudbina ovdje i u vječnosti, toliko mu se valja požuriti, da mu budu drvca raja božjega za rano nu u dobri čas i pametno, ciepljena, zalievana, obrezavana, i koristnomu uzrastu u mudrosti, krepostih i pobožnosti privedena. *A. Pakšec.*

O poslušnosti djece u prvoj dobi djetinjoj.

U njekom kraju naše domovine spominje se jošte sada puk jednoga čovjeka, te kaže „lahka mu zemlja.“ A upitaš li me mili čitatelju, tko je bio taj? Radostno ti odgovaram, veleć ti, da je bio cienjen učitelj i revan promicatelj prosvjete u puku. Zato bijaše svestrano obljubljen, i štovan od mlada i stara. —

Već početkom svojeg učiteljevanja usadi si liep običaj u srce, dà za dužnost nadje uviek, kada bi svojom djecom izpit držao, k istomu više roditeljah pozvati. Pa tako, kada bi tom namjerom u koju kuću došao, rado se upusti s roditelji u razgovor, te jim znade koješta liepa i koristna iz obuke pripoviedati, i u istoj jih uputjivati.

Takav liepi primjer imademo o njem, kadno bjaše jednom u družtvu više materah. Kako je u to družtvo došao? U kratko ti velim, da ga je doveo onamo njegov običaj, ustmeno naime pozivanje roditeljah k izpitu. Bijaše bo mjesec srpanj, i dani duševne žetve se približiše. — Nakon kratka razgovora, zametne se u tom družtvu govor o odgojivanju djece. Tada će jedna izmedju gospojah ostalim reći:

„Vjerujte mi štovane gospoje, s djecom je zaista velik križ. Ja imadem petero, neštedim truda ni muke, i žrtvovala bi za njih

Digitized by Google

zadnji svoj novac, samo da jih vidim jednom valjano odgojeno. Ali gotovo mi već nestaje volje i uztrpljivosti, kada mi neide cieli posao za rukom. Čim ja više svoju djecu korim, tim su sve gorja.“

„Pravo govorite, — prihvati druga, — jadna mati, što sve nepodnosi rad svoje djece. Ja imadem samo jedno djevojče, pa mi je do vrh glave. Mojoj kćerci Ružici istom je šest godinah. Ljetos dadoh joj na brašančevo napraviti bielo ruho, misleć joj tim radost učiniti. Poslje blagdana dopustih joj isto ruho i po nedjeljah, kada bjaše liepo vrieme, nositi. Ali sada — — nije joj dosta što ju po nedjeljah liepo nakitim, već rada bi se svaki dan cifrati; pa još k tomu po novom ukusu. Pa gdje ćeš ju vidjeti? ponajviše pred ogledalom. — Moj suprug često me radi nje kori, što joj toliko propuštjam; ali ja si mislim, kada ponaraste, da će tada bit pametnija, te će se maniti kojekakovih mušicah.“ —

„„Moja gospojo! takovo postupanje nevodi k dobru cilju, — primjeti treća gospoja. — Tko želi djecu dobro odhraniti, taj se mora posve drugog načela držati. Strogost! ta mora u kući vladati. S djecom nevalja prijazno postupati. Ako nisu umah poslušna, a onda jim valja poslušnost šibom u glavu zatjerati. — Ja ljubim doista svoju djecu. ali i dobro prije pomislim; što li hoću, što li neću da jim dopustim. Jedino o podne vidim jih kod stola; a ostalo vrieme ili su u školi, ili moraju kod služinčadi — sprovesti, dok dodje doba spavanju. Ako i čujem kad što preko njih tužbah, na to obzira ni neuzimam, jer djeca su djeca; kada dodju k razumu, bit će tada i spametnija.

„„„Oprostite gospojo! što vam moram vaše rieči presiecati: — reče jedna, — ja nimalo uz to nepristajem, da se s djecom tako strogo postupa, a još manje, da se tjelesno kazne. — Takvim postupanjem postaju djeca pače tvrdokornija, a na posljedku omraze jim se i isti roditelji. Prijaznim i nježnim načinom, najprije se u odgojivanju svrha postigne. Evo vam za primjer moga Dragutina. — Dragutine! dodji simo!““““

Dragutin (u drugoj sobi.) Neću majko, ja se evo upravo s Milanom ovdje igram.

Mati (zabunjena). To je nepristojno; kada ti zapovjedam; tada moraš doći. Vidiš srdce Dragane, da sam ja pametnija od tebe. — Nesmiješ dakle otezati, nego moraš odmah posluhnuti.

Digitized by Google

Dragutin. Ali ja neidem, ja volim svoj kolač jesti, pa se s Milanom igrati.

Mati. Dodji samo Dragane! ovdje ćeš dobiti još i kave!

Dragutin (s kolačem u ruci dolazi) — što hoćeš?

Mati. Pripoviedaj Dragutine onu liepu pripoviedku „o poslušnoj djeci“ gospodinu učitelju i ostalim gospojam!

Dragutin. Hoću, ali moraš mi najprije kavu, pa zatim još jedan kolač dati! —

Mati. Vidiš ti malog tvrdoglavoga nevaljanca! Nà srce moje, evo ti kave. (Dragutin ju izpije) nu pripovjedaj sada Dragutine!

Drag. A gdje je majko kolač?

Mati. Kolač dobit ćeš drugi put, za danas si jih već dosta pojeo. Mogao bi opet oboljeti.

Drag., ode plačuć u drugu sobu.

Mati. Sram te budi, rad' svake malenkosti udaraš u plač. Nisam mislila do sada, da si tako mehka srca. (Obrativ se k učitelju i ostalim) — Ja mislim, da će s godinami već bolji biti. —

Učitelj, koji dosada mirno slušaše ludost tih vještih odgojiteljicah, nemogaše dulje odoljeti, već nasmjehnuv se reče: „Štovane gospoje, jedna od najvažnijih i najznamenitijih zadaćah jest odgojivanje djece; valjano bo odgojena djeca dika su i blagoslov braka. — A kako žalibože u sadanje doba veći dio roditeljah, a osobito matere tu toli svetu dužnost zanemaruju, i za lahku smatraju, pokazat kanim malenim primjerom.

U glavnoj varoši Z. življaše njeki trgovac, koga je sreća blagom obsipala, a zaručnica bjaše mu valjana i štedljiva gospodarica. U kući njezinoj vladaše najveća točnost. Riečju, ona znadjaše za svaku iglu. — Prešni poslovi prinukaju joj supruga, te se morade spremiti na put. Veći dio njegova imutka sastojaše se u papirih, koje nehtjede nikomu, izim supruge, povjeriti. Misleć si, tko štedi male stvari, veće će još bolje šteditи. Ali tuj se on prevari. — Čim se on udaljio od kuće, poče mu supruga njegova brižno zatvarati ormare za odjelo i rubeninu, nu na novčani zaboravi posve. — Suprug imao se do skora vratiti, a njojzi padnu sada istom na um povjereni novci. Izvadiv iste stade jih brojiti, ali badava; broji po drugi put, — banke od tisuću forintih neima, pa neima. — Ona sasvim izvan sebe, odtrči k služinčadi, pitajući sve redom, ali ni-

Digitized by Google

jedno nehtjede o tom što znati. Kada ona vani, došulja se u sobu kućno pseto, i skočiv na stol stane sve jedan papir za drugim proždirati. Već bjaše kod zadnjega komada, tad istom stupi gazdarica u sobu, te spazi golemu nevolju! Predstavite si štovane gospoje strašan udarac, koj obuze nesretnoga kući se vrativšega supruga. Jadnik, makar bjaše i poslje najrazpoloženiji u svojem bjednom stanju, nemogaše ipak nesmotrenosti svoje supruge nikako zaboraviti.“ —

„„Gospodine učitelju! Njekako mi se sva ta pripoviedka neistinita vidi. Odjeći ormar tako čvrsto zatvarati, a novčani otvoren ostaviti, pazljiv biti na igle, a nepazljiv na novce, — to je nečuveno!““

»Moje gospoje! kako bi bilo, kada bi ovdje dokazao, da se i vam takova šta dogadja?«

Svaka će izmedju njih na to: „Što meni? nam?“

Učitelj. Vaše cielo ruho i novci ukupno su malena igla napram dragocjenosti vaše djece. — Kao što ona u pripoviedki napomenuta gospoja ostavljaše vrata od novčanoga ormara otvorena; tako i vi ostavljate srdca svoje djece otvorena zlim nagnućam i požudam, što no najplemenitije sile duži ugrabe. Čovjek je jedini iz medju ostalih stvorovah, kojega višnji stvori na svoju sliku, i nakiti s liepimi darovi: uma, srdca, i volje. Što nam je dakle prečje da činimo, van u djetetu, dok je još nemoćno, usaditi klicu ćudoredno-nabožnih načelah, te ga vještim odgojivanjem dovesti dotle, da postane valjan čovjek, gradjanin i državljan!“

— Istina je, gospodine učitelju, da je sveta dužnost svakog kršćana, djecu svoju valjano odhraniti. To je i naša želja, ali zalud, kada dovoljno nismo vješte tog posla se latjati. Zato molimo vas, pokažite nam pravac, kojim da dodjemo do svrhe valjanog odgojenja po našu djecu.

Učitelj. — Iz svega, što mi dosad pripoviedaste o vašoj djeci, opazujem, da najznamenitije sredstvo propuščate, a to jest podpun i točan posluh od strane djece. — Buduć pako kao dobre i bogabojeće majke volju imate, da si djecu kršćanski odhranite, može se jošte toj nestašici doskočiti, tim većma, što su vam djeca jošte malena. —

„„Vi kažete, gospodine učitelju, da je prvo kod djece na po-

Digitized by Google

slušnost ih naučiti. Ja cio dan zapoviedam i učim ih, da budu poslušna, ali sve bez uspjeha.““

Učitelj. — Upravo toga radi, što vašoj djeci odviše zapoviedate, koješta jim nalažete, i cio dan ih korite, upravo toga radi u djeci poslušnost većma ugušujete, mjesto da jih na istu priučavate. Vi bi rado svoju djecu na užje tako rekuć ćudoredje voditi. Liepo kaže naša poslovica: Udarcem jednim drvo nikad nepada. Pogreške i zle navade, koje se u čovjeku ukorene, težko je na jèdan mah izkoreniti. — Ovo vam budi uviek pravcem: početkom zapovjedajte djeci sasvim malo, te dajte jim ono, što je najlaglje, da učine. Po mnogih bo zapovjedih i prepovjedih djeca se uplaše, te u smeći zaborave na jedno i drugo. Djeca se mogu obično samo jednim predmetom baviti. A najbolja načela, ako ih odviše upotrebljavamo, nekoriste ništa. Kao što ruže, kada je vrtlar mnogo zalieva, na posljedku povehnu, i kao što svetiljka, kada ju odviše uljem napunimo, utrne; tako isto biva i s djecom. Zapovjeda li im se mnogo, tada nisu u stanju poslušna biti; jer tražimo ono od njih, što svojom naravju i silami učiniti nemogu. Riečju, zapoviedi ili zabrane neka budu blage i prijazne. — Malenu djecu valja na sliepu poslužnost priučiti; ona bo izprva uzrokah, zašto im se ovo, ili ono zapovieda, da upravo onako, kao što jim se kaže, učiniti moraju, a ne košto bi sami htjeli, neuvidjaju i nisu još čvrsta, da prosude sama i za pravo nadju. — Od veće djece može se već razlog tražiti, te jih češće i upitati: zašto jim se tako, a ne inače, zapovjeda. A kod zapovjedanja maloj djeci kazat može roditelj ovako: Drago diete! volja je božja, da tako učiniš, i da si poslušno otcu svojemu i majci svojoj. Što nam pako dragi Bog nalaže; to moramo izvršivati. — Kad djecu ovakovim načinom na poslušnost u jednoj stvari priučite i vidite, da od iste svojevoljno neodustaju, predjite neopazivim načinom na drugi, a poslje na treći i četvrti predmet ili stvar. Tako si djecu bez svakih težkoćah priučavate na poslušnost, koja će se za njihov viek u njih učvrstiti. Ali još jednom vas opominjem, čuvajte se odvišega zapovjedanja i zabranjivanja, ukora i kazne. Imademo dosta primjerah iz svagdanjega života, kako roditelji po cio dan nad djecom svojom viču, halabuče, psuju i tuku ih; a ona ostaju svejedno razuzdana. — Mnogimi zapovjedmi i zabranami postaje poslušnost djeci veoma

Digitized by Google

mučna te dovadja istu do pretvaranja i lukavosti. Ono bo, što jim je činiti, čine silom i gnjevom i napram istoj stvari, i onomu, tko jim ju zapovjeda. Naložite djeci ono i onoliko, koliko svojimi silami izvršiti mogu, a bila stvar manje ili više važna, od svojih riečih nemojte nikada odustajati. — Da pako uzmognete mane i pogreške, što su se u vašoj djeci ukorenile, iztriebiti; u kratko ću vas o tom podučiti. — Započmite najprije kod najopasnije mane, koja se je u djetetu pojavila, pa dotle kod te mane postojte i neuklanjajte ju dok ju sasvim u djetetu neugušite. A zatim predjite laganim korakom dalje na ostale pogreške. Naravski, da tu treba blage uztrpljivosti, ali valjana mati neće si je uzkratiti, samo da si vidi jednom gojenče svoje sretno. — Nadalje savjetovao bi vam, da češće dozvolite djeci svojoj budi kod kuće, ili što je još mnogo bolje, vani na prostoru, da se mogu slobodno kretati i igrati. Ovdje ćete djecu svoju najbolje proučiti, kakvoga je koje ponašanja, kakove ćudi, kakove živahnosti itd.

„„Ja mislim, gospodine učitelju, da poslušnost u djece nije od tolike važnosti; malena bo djeca neshvaćaju, što će to reći poslušnost, buduć im nije ni razum jošte razvijen. Kada k razumu dodju, uvidit će svoje pogreške, pa će jih se tada i kloniti. — Što bi ja n. p. sa svojom Ružicom? Hoću li ju valjda slušati, da plače i viče, ako joj što po volji neučinim? Nebi li ona tako gorjom i tvrdoglavnijom postala? Ili, zašto da g. R. svojemu Draganu, koji je bez toga mehka srdca, te rad svake malenkosti u plač udari, jer nedokučuje, što je poslušnost, zašto rekoh, da mu nikakovoga veselja neučini? Ne g. učitelju, djeca bi se odviše razplakala, a to bi jim moglo zdravlju škoditi.““

Učitelj. — Dopustite mi gospojo, da se o tom s vami pobliže porazgovorim. — Vi ljubite svoju Ružicu odviše, te iz same ljubavi nemožete njezinoga plača podnieti. Ali vam kažem gospojo, da je to slieпa ljubav, koja će vašoj Ružici biti ponor nesreće i propasti. — Kako dugo mislite vi gledati razmaženost i samovolju svoje kćeri? — Vi kažete dakako, u nje nije jošte razum razvijen, — ona jošte nepojmi svoje dužnosti. Mislite li vi, da će se ona poslje, kada k razumu dodje, gadnih svojih manah i nečednostih ostaviti? — Nipošto! već će se i kod nje obistiniti ono, što narod veli: Što mlad nauči, to star radi. — Ovdje se neide na razum,

Digitized by Google

već na navadu. A zle pogreške i mane, kao navada, pretvore se često u drugu narav. Ako vi budete čekali do razvitka njezina razuma, bit će jamačno docno! Stablo se vije iza mlada, a staro se neda više saviti. — Pamtite dobro; svako zlo, koje se u djetetu kao nečednost ukaže, postaje u mladiću i djevojci zločom, a u muža i žene strastju, iz koje sliedi nesretno življenje te propada svako blagostanje. — (Konac sliedi.)

Rakovnjački školski prijan.

U svakoj šali pol istine.
N. p.

Pod tim naslovom primismo sliedeće pismo našega u ovaj par humorističnoga dopisnika, neka ga čita učiteljski sviet naš; tko zna, k čemu je to dobro.

Mili Napredku! Rujući po starih knjižurinah naidjoh na jednu neznatnu knjižicu, tiskanu neznam kad i neznam gdje, ali buduć mi se njen sadržaj dopade, (a ti znadeš dobro, da mi se sve ono dopada, što u moju rufet spada) s toga pomislih odmah, da ti ga priobćim, pa ako ti se svidi, da ga medju svoje svaštice, smjesice ili kamo ti drago metneš. Slušaj dakle:

Gradski savjetnik gospodin Bezposlić, kojega se šukundjed iz Sliepčevca naselio u Rakovnjak, bio je, kako svi stanovnici slobodnoga grada Rakovnjaka potvrditi mogu, osobiti i vrli prijan male i velike djece. Jednom mu se je u snu prividilo, da ga je tihi vjetrić na zvonik rakovnjačke gradske viećnice odpirio, te da se je tamo tako dugo bavio, dok mu se nesamo sva djeca no i svi stanovnici s odkritom glavom kraj njega prolazeć nenakloniše. Taj ti ga je san na misao doveo, da on i nitko drugi mora biti načelnik rakovnjačke obćine, zato i stane odmah misliti, kako bi za on dan, kad novo dostojanstvo nastupi, nov kakav sustav svojoj obćini u znak ocjene poklonjenoga mu povjerenja prikazao.

Odmah ti razape mreže svojih silah na sve struke javne uprave te razdieli najprije sve stanovnike na stališe, i to u poznate: *radeći, učeći i braneći,* ali doda još k ovim i četvrti (tebi i tvojim čitateljem sigurno još nepoznati) t. j. *trošeći* (bezposlice). Bezposlić

Digitized by Google

ti sastavi i novi zakonik, pa kad je iz novinah obćih i posebnih do sitosti razumio, da se školarstvo svuda naokolo diže, i da bi se u drugoj polovini ovoga siputljivoga vieka *) mnogo koješta dalo na bolje urediti i razviti, nego što je u prvoj polovini učinjeno: s toga je bacio svoje brižno oko na ovu granu občinskoga blagostanja, te je žrtvovao sve svoje vrieme i svu svoju patricijalnu djelatnost na oltar školarstva, u koliko mu to samo, prije što je spavati išao, moguće bjaše, kojom prigodom dakako da se je višeput dogodilo, te je nosom svoje punobrižne glave o pred sobom imajuće teftere lupio, što je ujedno i zaključnu točku njegova gorko sprovedena dana sačinjavalo.

Kad bi do 10 paragrafah težkom mukom skovao bio i sve samo na praktične slučajeve uporabio, koje je takodjer u sadržaj uvrstio, tako bi ih u jedan fascikl svezao, te u depositorium postavio, da tamo čame do dana uskrsnuća, to jest, do dana, na kom će on kao načelnik s ovom blagodati pred gradjanstvo stupiti i takovo usrećiti. Dakako da ga je svak iole vjetrovit dan, već barem u duhu, na vršak zvonika izbacio. Moguće je, da su mu gospoda Zavistovići život ogorčavali; moguće je, da su mu i gospoda liečnici sa tako zvanim vračtvom: le Roi život skončali, moguće je, da mu je i željno izčekivani vjetrić, baš toga radi, što nije htio dojti, luč života ugasio; jednom riečju, Bezposlić umre naglo i to na sušici uztrpljivosti, i buduć da je u svojoj oporuci želju izrazio, da se njegovi fascikuli obnaroduju, tako bude zaključeno ovoj zadnjoj volji podpunoma udovoljiti, što je, kako knjiga veli, i učinjeno. Ja ti, mili Napredku! iz te knjige šaljem samo ono, što me kao školnika zanima, možebit će doći komu u prilog; jer je sada doba reorganisacije te se pomaljuju ljudi reorganisatornoga duha tako, kao gljive izza kiše.

I. Fascikuluš.

A.

Buduć se je opazilo, da je u našem slobodnom gradu već više tjedanah svaki put baš u petak kiša padala, i buduć se odatle zaključiti može, da će se i nadalje to češće sbivati, s toga se ima

*) Tako zvaše on ovaj 19. viek.

Digitized by Google

slobodni četvrtak prenesti na mokri petak, a to iz sliedećih razlogah: 1. Bit će učitelji prisiljeni, kod kuće ostati; 2. neće učenici toliko postolah poderati; 3. prišteditiće obćina tim načinom više stotinah talirah.

B.

Buduć su se njeki u području našega slobodnoga grada službujući učitelji potužili, da neimaju slobodnoga t. j. bezplatnoga stana kao što to imaju svi ladanjski i gdjegdje i njeki gradski učitelji (t. j. oni gradski, koji nesluže), te da se tako nespretnim tužbam jedanput za uviek kraj i konac učini, ima se ustanoviti obća naredba, koja će kadra biti zadovoljiti svim i svakomu; toga radi ima ekonomički odbor od svih onih u slobodnom stanu stanujućih učiteljah odsele svake godine primjerenu stanarinu od 25 st. utjeravati. Ujedno se naredjuje, da se svim onim, koji bi se usudili, kakov utok proti ovoj odluci uložiti, ima isti na njihov trošak i pogibelj povratiti i to ne po službenoj, no po kojoj za to najmljenoj osobi.

C.

Pošto se je prije njekoliko mjesecih starogradski školnik u novinah ponudio, da će učiteljsko mjesto na novo ustrojenoj učioni u Jeftinovcu, koje je sa 300 st. ustanovljeno, za 200 stot. primiti, a pošto se je opet za to isto mjesto i uz istu cienu ponudio i školnik iz Skupovca, te se takovo natjecanje trpjeti nebi smjelo; s toga se moraju odsele sva učiteljska mjesta na bubanj dati, te onomu podieliti, koji će najmanje zahtievati. Svakako bi pako morali starješine prije ove dražbe primjerenu žaobinu zahtjevati, i svjedočbe pregledati.

D.

Jer ovdašnji učitelji djeci davaju preveć mnogo zadaćah pismenih, te bi se tako množina karticah papira u tutanj potrošila: s toga će imati ovi ljudi odsele, sve ove zadaće polag azbuke poredjene svakoga poljeća uz zapisnik učenikah ovamo dostaviti, da se te kartice tada pro bono publico na ovdašnje kramare razprodati mogu.

E.

Pogovara se, da mnogi naši školnici o božiću i prigodom drugih svetkovinah dobivaju raznovrstne jestivne poklone, i da jih pri-

Digitized by Google

maju, što je već toliko putah strogo zabranjeno bilo. Da se toj malversaciji doskoči, morat će učitelji odsele sve takove darove i to po zimi samo od 5. do 6. ure, a po ljetu od 8. do 9. ure po poldne primati, da ovu manipulaciju školska mladež neopazi.

Ako li bi dječaci sami šta takova učitelju donesli, kao što se to gdjegdje dogadja n. pr. klobasah i pisane pečenke, tako se mora učitelj najprije ponješto ustručavati, da to primi, nu napokon mora reći: danas to još primam, samo da ti roditelje neuvriedim, a pri tom mora se namrgoditi, kao da mu to ni najmanje negodi.

F.

Buduć se je jedan od naših učiteljah potužio, da mu tri hvata tvrdih i 3 hvata mehkih drvah za ogriev dvajuh velikih učevnih sobah nebi dosta bilo, s toga mu se počam od dojduće godine opredjeljuje 7 hvatih vrbovih i orahovih ogranakah.

G.

Kako se iz prijave patriciera Zlovoljića vidi, potužio se je učitelj Nuždović kod roditeljah svojih učenikah, da je učiteljsko zvanje veoma gorko zvanje, i da on sada jedva živjeti može; toga radi ima se Nuždović strogo ukoriti, i ima mu se uz to naložiti, da se odsele svuda hvaliti ima, kako mu je dobro. Što je pako dosele učinio, ima u rok od 14 danah opozvati, te izpraviti, da je on samo šalu sbijao. Ako to neučini s drage volje, mora se na to nasilnimi sredstvi skloniti.

H.

Usljed predloga po kosmopolitičkom učitelju iz Škrtičke ulice naredjuje se, da pri upisivanju djece u školi ima svaki otac 5 st. učitelju uručiti. Za ove će novce morati pako svaki učitelj svakomu djetetu za zajutrak jednu žemlju kupiti, te samo onoj djeci dati, koja prije 8. ure u školu dodju. Koja kasnije dodju, neće ništa dobiti. Pa buduć tako odsele roditelji neće djeci doručka davati, to će lje svu djecu prisiliti, da u pravo vrieme u školu dolaze. Pošto bi tim načinom, t. j. radi toga, što bi ipak po gdjekoje diete ili zakasnilo, ili radi bolesti iz škole izostalo, učitelj mogao s preostalinom preveć udebljati, s toga se nalaže gradskoj blagajni, da svakomu učitelju svake godine od njegove plaće po 10 talirah odbije. A da i po podne djeca u školu nezakasne morat će se slično uvesti i glede užine, u koje će ime roditelji napose 5 st. plaćati.

Digitized by Google

Razumieva se po sebi, da se užina prije 2 nedaje; nu tek izza 4. ure blagovati smije.

I.

Zavirivši u proračun našega grada zamjetio sam, da se na školske potrebštine preveć novca troši. Da se i ovdje štogod prištedi, naredjuje se:

1. Odsele se nesmiju na školskih sgradah nikakovi napisi, grbi itd. niti na daskah niti na kamenju ili limu itd. praviti ili slikati; nu da se ipak znade, koja je kuća školska sgrada, to će odsele morati učitelj s učenici bezplatno svake godine, 1. svibnja pred školom 6 do 8 mladih brezićah zasaditi. Tim će načinom ne samo školska sgrada označena biti, nego će steći i simbolički ures. Osim toga će imati i učenici ugodno zahladje, i hladnu ugodnost. A koliko će se moći još prištediti, pošto se neće morati brezovače kupovati. Ako naznačeni broj drveća nebi bio dovoljan, to se može i bez posebne dozvole ma i okolo sve škole i u dva i u tri reda od brezika šetalište zasaditi, samo da u izobilju bude sredstvah za podupiranje kreposti i ćudorednosti.

2. Razpisuje se nagrada na sve učenjake, da razprave pitanje: *Bi* li se i *čemu* bi se mogla upotrebiti ona množina raznovrstnih plinah i izparinah, što ju djeca u naših premalenih školskih sobah svaki dan absorbira, i koliko bi to polag najumjerenijega calcula svake godine dohodka dalo. Predlozi imaju se u rok od tri mjeseca od danas računajuć zapečaćeni gradskom čeoničtvu podnieti, a za nagradu dobit će najbolji predložitelj pravo, da se svojim izumom sam samcat kroz tri ljeta koristiti može.

Predloge će izpitavati izpitno povjerenstvo sastojeće se iz predstojnika Bezposlića, gradskog cehmeštra gosp. Šilovića i bravara gosp. Zaporića.

3. Buduć su izparine govedjih pojatah usljed izjave starijih i novijih liečnikah zdravlju čovječanskomu veoma prijazne, i jer osobito blagotvorno djeluju na rešpiracionalna orudja ljudska, a osim toga marvinske izparine mnogo vrućine u sebi sadržavaju, s toga će fizici u tom obziru umjeti svoj *parere* sastaviti te izjaviti:

a) Nebi li shodno bilo, kravje i konjske pojate ili pod ili uza školu sazidati, da se tako imediatna komunikacija ustrojiti može;

b) nebi li se i gnojište pod krov staviti, te učevne sobe i stan

Digitized by Google

učiteljev cievju ili čim drugim sa gnojištem spojiti dalo, da se na taj način štogod na drvih prištedi.

K.

Svi pedagogi tvrde, da se dobro odgojenje polučiti može samo neprestanim nadziranjem; a buduć je naša mladež svakim danom razuzdanija, naši učitelji pako imadu premalo frižkoga zraka, u kom da se radi svoga komoditeta kretju, te bi radi toga na skorom oboljeti, iznemoći, za službu nesposobni i tako občinskoj blagajni na teret pasti mogli; s toga se odredjuje, da se učitelji u zimi toplo oblače, te po danu i po noći po ulicah i javnih mjestih šeću, pa da se tako kontinuirnoga nadziranja sdušno late.

Kako se to razumievati ima, pobrinuli smo se i za naputak, kog će nam naš izsluženi uredni podvornik Skitalić saćiniti i predložiti. Skitalić je već kao mlinarski i dimnjačarski djetić, a kašnje i kao zubar i postiljon dosta si zaslugah za naš grad a hodajući i po svietu puno znanja stekao, te mu se je moglo doista povjeriti sastavljanje upitnoga naputka. Kad ga predloži, razposlat će se na sve naše školnike, da ga se drže i da se po njem ravnaju.

To ti je, mili Napredku! izvadak iz one znamenite knjige, o kojoj ti u uvodu natuknuh, a ti čini š njime što znadeš, meni samo dopusti, da reći smijem: Bože nas sačuvaj od ovakovih nepraktičnih reorganizatorah!

Tvoj

iskreni štovatelj

—*A*—

Viestnik.

— Tiskom i troškom Drag. Albrechta tiskara u Zagrebu izadje na svjetlo „Katolička vjerouka za višja učilišta, ponajprije za višje gimnazije i realke od dra. Konrada Martina biskupa paderbornskoga. Prvi obćeniti dio ima 15 i pol tiskanih tabakah (str. 252 u 8-ni) i stoji 1 st. 50 novč. — Znamenitu tu vjerouku čuvenoga u katoličkom svietu pisca prevelo je više svećenikah nadbiskupije naše, te je tim prievodom doskočeno jednoj od najnuždnijih školskih knjigah za javna naša srednja učilišta. Obratjamo s toga pozornost dotičnih vjeroučiteljah i učenikah na ovu knjigu, koja nam je tandem aliquando bieli sviet ugledala. Naručbine prima gore spomenuta tiskarna. — U istoj tiskarni može se dobiti i „Povjestnica hrvatska“ od Iv. Tkalčića, ciena joj je 1 stot.

— Preč. g. dr. Fr. Šagovac kot. nadziratelj pučkih učionah u Djakovu izdade pod 6. ožujkom t. g. naredbu, kojom pozivlje okružno učiteljsko osoblje na sastanak učiteljski, koji no će se dne 21. svibnja t. g. držati u Djakovu u sgradi pre-

Digitized by Google

parandijalnoj. Na tom sastanku, koj će se sa svečanom službom božjom započeti, viećat će se najprije o tom: koja su inventarna učevna sredstva svakoj pučkoj učioni neobhodno potrebna, pa kako i odkuda bi se ova na najlaglji i najjednostavniji način za svaku školu nabaviti mogla. Nakon toga pokazivat će se praktičnim načinom sredstvom računskoga stroja prva počela računstva na pamet i napisavanje brojkah učenikom 1. razr.; zatim će sliedit uporaba pisočitajućega a onda glaskujućega načina podučavanja sa slabijimi učenici 1. razr. Preostalo vrieme upotriebit će se na praktične pokuse, koje će učitelji izvoditi izabrav si predmet polag volje ili iz „Početnice“ ili iz prve i druge slov. čitanke koje štivo s obzirom na slovnicu, pravopis, zemljopis, domaću i crkvenu poviest, prirodopis, pametisanje itd. — O svemu, što se na tom sastanku radilo bude, sastavit će se zapisnik i podnieti višjemu mjestu.

— Kako nam „Slavonac“ javlja, dotiskan je ovih danah u tiskarni Miroslava Kraljevića u Požegi poredník (Rangsliste) c. kr. učiteljskoga osoblja u našoj krajini od g. 1863., što ga sastavi novogradiški učitelj g. A. Lisac, dakako njemačkim jezikom. Po tom sastoji se od državе plaćeno učiteljsko osoblje iz: 2 upravitelja, 4 mjestna ravnatelja, 12 realnih učiteljah, 11 nadučiteljah, 77 učiteljah, 67 podučiteljah, 10 učiteljicah i 8 podučiteljicah. — U savezu s otom našemu čitajućemu občinstvu donešenom viestju obriče uredničtvo ovoga školskoga lista, da će shodne korake učiniti, te sastaviti takav poredník ukupnoga učiteljstva naše domovine, te ako mu trud za rukom izpadne, poslat ga u mjesecu prosincu o. g. svim svojim predplatnikom bezplatno.

— U glasniku „Zviezde“ čitamo njeke predloge za pučke učione u Dalmaciji. Zastupnik Seragli, član ljevice sabora dalmatinskog učinio je predlog saboru radi pučkih učionah u Dalmaciji. Ovaj je predlog predan bio osobitom odboru, koj ga je proučio i ukupnom saboru podnio svoje izviešće u 29. saborskoj sjednici. Tu ima osamnaest kojekakvih predlogah, izmedju kojih je najvažnije napomenuti to, što se izmedju ostaloga predlaže da se ima u Dalmaciji do 140 početnih pučkih učionah postrojiti, za koje bi vlada imala osobitu zakladu učiniti, te ravnanje s istom občinam izručiti. Svi su skoro spomenuti predlozi u saboru primljeni, pa sad ništa drugo neostaje nego da se i u djelo privedu. Bože daj brzo!

— Prečastni duh. stol nadbiskupije zagreb. naznačio je odpisom svojim od 30. ožujka t. god. br. 239 sliedeća školska pitanja za riešenje, odnosno pretresanje u ovogodišnjih učiteljskih sastancih:

1. Zatajiti sama sebe u kršćanskom smislu da li je za vlastito i občenito dobro potrebito; valja li k tomu već zarana djecu priučati; tko nam pruža za takovu samozataju najjače ponuke i sile?

2. Kojim poglavitim svrham ima zadovoljiti u čovjeka odielo; prema tim svrham kakovo treba da ovo bude najpače u djece?

3. Neka se razloži 47. štivo 1. slov. čitanke glede same stvari, a zatim neka se razvije pojam o glagolju.

4. Kad nastaje potreba prve sv. izpovieđi i pričesti u djece; zasieca li ovaj nabožni čin u njihovu budućnost, pa kako valja djecu k tomu pripraviti?

Natječaj.

— U P e t e r a n c u (c. k. gjuročkoj pukovniji) mjesto podučit. s god. pl. 210 st. i 47 st. 75 nv. stanarine. Rok prijave nuz priloge dotičnih svjedočbah do 26. svibnja t. g. na c. k. krajiško školsko povjerenstvo u Bjelovaru.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovan: Š e s t a k Franjo učiteljem u Selih kod Siska.

Listovnica uredničtva.

— Gosp. G. P. u K. Žalibog od I. tečaja imamo samo jedan jedincati podpun iztisak, s toga Vam nemožemo šest manjkavih brojevah odstupiti. Od 1. broja našla su se jošte dva komada. — Gosp. S. V. u B. — Poslane novce primismo.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 16. U Zagrebu, 15. svibnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 60 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Prirodopisne sbirke u pučkih učionah.

Da se sva obuka u pučkih učionah na zorovih osniva, poznato je svakomu, koji je ioše zavirio u sustav novije školske obuke, pa kad je već nazrievanje u obće pri nauku od velike koristi, što da tada rečemo o obuci iz prirodnih predmetah, kojoj tim manje u pučkoj učioni izbjeći možemo, čim su naše čitanke ovakovim gradivom napunjene, na koje smo u svoje vrieme naše čitatelje naputili, i kojom smo prigodom dokazali, da su zorovi dvovrstni; ili se motre pravi predmeti u prirodi ili se upotrebljavaju u tu svrhu načinjene slike.

Ako bi nam do izbora došlo, nedvojimo ni najmanje, da se svi nebi latili tom prigodom pravih predmetah, a kanili bi se doisto slikah, jer slike nemogu, osobito kod rudah predmet tako predstaviti, kao što je isti u prirodi, prem ako slike podobro mogu predstaviti predmete iz životinskoga i rastlinskoga carstva, zato smo čvrsto uvjereni, da marljiv učitelj neće nijedne prigode, koja mu se pruži, propustiti, da svojim učenikom nepredoči prave predmete iz prirode, ma imao baš i najbolje slike, koje no iste predmete predstavljaju. Da pako ove predmete, kadgod ih uztreba, uporabiti može, valja mu ih u pripravi imati, t. j. valja mu ih nabrati, na shodno mjesto u školi spremiti; a tako sabrane predmete iz prirode zovemo prirodopisnom sbirkom. Tko pako da sabira pomenute predmete? — Ako na um uzmemo, da se naši učenici u školskih a i prazničkih danah, većom stranom po ulicah klatare i tepu, za pera, gumbe i

Digitized by Google

za iste novce kockaju a baš i kartaju. a da se naukom izim školskoga vremena vrlo riedko bave, te tako skupocjeno vrieme trate, onda nemožemo na ino. no uzdahnuti te reći: Učitelju! vodi tvoje učenike u hram prirode, otvori im stazu koristnih zabavah, pokaži im bogatstvo mile domovine pa će nestati klatarenja i potepanja po ulicah, nestat će nabacivanja kamenjem, neće biti više tolikih tužbah na krivku, viku i razuzdanost mladeži, a napuniti će se školski ormari sa svakojakomi predmeti iz prirode, i eto za svaku školu poučnih sbirkah, a je li jednom prvi korak učinjen, tad će se naći i drugih prijateljah i dobročiniteljah, koji će ove sbirke moćno podupirati.

Kako da se pri sabiranju pojedinih predmetah za pomenute sbirke postupa, neka bude ovdje na kratko naznačeno i to samo kod onih predmetah, koje malo vještine i troška zahtievaju.

A. Iz životinjskoga carstva.

Sisavce i ptice i njihove okostnice za sbirke preredjivati stoji mnogo truda i zahtieva znatnije vještine, a budući da se tom prigodom i s mišomorom posla ima, s toga ćemo priredjivanje ovih sasma mimoići.

Mnogo laglje priredjuju se gušteri i zmije i to na dva načina; ili se cieli, kakovi jesu, u sbirku stavljaju, ili se odru, pa se koža kučinami ili pjeskom ili i sadrom napuni (nadjene). Prvi je način mnogo laglji, i zato ga preporučamo više nego drugi.

Zmije i gušteri u obće *dvoživci* more se, ako se u stakalce *usdušinom* (Aether) napunjeno postave. Kad se umore, tad se iz stakalacah povade i u čistoj vodi operu. Zatim se postave u druga stakalca sa širokim vratom, u koje se obična *vinovica* (Spiritus) nalije. U vinovicu možemo i vode pomješati, jer bi sama vinovica mnogo stojala. Stakla se tada pokriju sa staklenimi pločicami i zatvrdne se običnim staklarskim liepom (kittom).

Guštere i zmije možemo držati takodjer i u vodi, u kojoj je slanac i kuhinska sol raztopljena.

Ribe se manje čuvaju u smjesi od jednog diela vinovice i dva diela vode; veće se moraju oguliti i nadjeti.

Kebri se more, ako se u stakalce vinovicom napunjeno odmah, čim se uhvate, bace. Da kebrom kasnije drugi zareznici

Digitized by Google

škoditi nebi mogli, dobro bi bilo, u vinovicu, u kojoj se kebri more, nješto *sublimata* metnuti. Na požunac vinovice dosta su 3 grana sublimata, nu ovo je težko svakomu dobiti, i zato valja kebre čuvati od praha i gada.

Leptiri se love mrežom ili se odgajaju iz gusjenicah. Prvo je praktičnije. Njeki se leptiri dadu već tim umoriti, što se gumbašnicom za tu svrhu kupljenom kroz prsa probodu, nu to nije kod svih tako osobito kod tako zvanih vješticah. U tu svrhu valja duhana u vinovici nakvasiti, i u ovu židći nu gumbašnice njekoliko putah namakati i tad sa takovimi natrovanimi gumbašnicami prsa im probadati.

Da se leptiri u sbirki neskvare, mogu se s onom vinovicom, koju pri kebrih napomenusmo, malo namokriti.

O ostalih životinjah ovdje govoriti nadilazilo bi svrhu ovoga časopisa i zato prelazimo na sabiranje rastlinah, kojom ćemo prigodom takodjer samo na toliko govoriti, na koliko to zasieca strogo na djelokrug pučke učione.

B. Iz rastlinskoga carstva.

Sabiranje rastlinah nezadaje skoro nikakova truda, ali tim teže stoji spravljanje i sušenje njihovo. Za sabiranje rastlinah trebaju pravi biljari iz lima načinjenu dugoljastu okruglu škatulju, jedan jezičasti i s obje strane oštar 6“ dug nož i mnoge još druge sprave, nam će biti dovoljno, ako si, kad na polje idemo, uzmemo samo njekoliko arakah papira, i navadni nu nješto jaki nož. Dojdemo li do rastline, koju bi ubrati nakanili, tad moramo nožem ju iz zemlje sdignuti tako, da cieli koren na rastlini ostane. Rastline se beru onda, kad su u cvietu; jer je cviet glavno obilježje rastline, po kojem se iste označiti imaju, a od njekih bi dobro bilo i takove ubrati, koje su već ocvale te plod imaju n. p. trave. Zemlja se sa korenja otrese a rastlina se u papir nješto ovlažen dužinice metne tako, da korenje svih nabranih rastlinah na jednu stranu a cviet na drugu stranu dojde.

Kad se rastline tako naberu, tad se stopram kod kuće priredjuju i suše. U tu svrhu mora se biljar providiti s više knjigah keljenoga i nekeljenoga papira. Rastline se najprvo očiste i osuše tako, da nisu mokre, a tek zatim se u papir metju, da se za sbirku osuše.

Digitized by Google

Njekoje su rastline tanka batva, i zato se mogu ciele sušiti; druge su pako debela i sočna batva, ove se moraju kalati i razkoljene sušiti, jer bi ciele prije sgnjilile, nego što bi se osušile. Rastline, koje su bujne, mogu se malo razrieditи, t. j. po gdje koji listak odkinuti, to isto i glede cvieta, na koj osobito paziti valja. Rastline se slažu u papir navadni, samo nježna i raznomanjasta cvieta moraju se u keljeni i za pisanje priredjeni papir spravljati. Nekeljeni papir (Fliesspapier) upotrebljava se samo kao ulog izmedju dvijuh rastlinah. Ako je cviet od prirode otvoren i razširen, kao n. p. što je kod *sljeza*, tada se mora i na papiru tako razprostrti, kao što je i u prirodi. Ako je vjenčić mnogolatičast, pa ako latice u vis strše ili ako su samo na pol razširene, tako se moraju u prvom slučaju sve u svojem pravcu uzdržati, u drugom slučaju valja polovicu laticah saviti. Ako li je vjenčić jednolatičast, pa ako ima više zubih, kao n. p. kod *jagorčike*, tada se polovica zubih previje, ako li su pako zubi ili latice vjenčića sami po sebi već previjeni, tada se moraju tako previjeni sušiti. *Zjevajuće usnače* polažu se na papir tako, da na strani leže i da se viditi može i gornja i dolnja ustna. Rastline leptirnjasta cvieta metju se takodjer po boku (stranimice). Ladjica (Carina) i oba *krilca* (Aloe) moraju se i na papiru tako smjestiti, kako i u prirodi leže, samo se ima glede *zastavice* (Vexilion) na to obzir uzeti, kako na cvietu stoji. Ako zastavica strši, tada se tako i na papir položi, ako li je previnjena, tad ju nevalja izpravljati, jer je obično krhka, te bi ju lahko pretrći mogli. To se i kod drugih rastlinah cvieta paziti ima i zato valja kod takovih tako dugo čekati, dok malo povenu, jer tada stoprv izgube svoju krhkoću i postaju pregibive. Kod rastlinah punog cvieta mora se medju pojedine cvietne latice metati finoga papira, inače će svu svoju mast izgubiti i neće se razaznati moći.

Rastline drvenasta batva moraju se razkoliti, te s razkoline polahko kora odlupiti, drvo baciti, a kora s lišćem i cvietom sušiti i spremiti. Ako je cviet koje rastline prugast, t. j. ako ima mnogo gustih cvietakah, tada se mora ne samo ciela takova rastlina no i pojedini takovi cvjetci osušiti. Rastline, koje su jako visoke, moraju se na dva ili više komada previti (ne prerezati) i tako u papir spraviti.

(Konac će sliediti).

Digitized by Google

Kratke misli o pučkoj učioni.

Pučka učiona jest temelj naobraženja i prosvjete za svaki narod. Želi li država vladati narodom naobraženim i prosvjećenim, to mora da podiže pučke učione. Neima lagljega posla do vladati narodom naobraženim, razumije se po sebi, ako mu se dade što ga ide, te ima dio u državljanskih poslovih, kao u Englezkoj. Blago i vladaru i narodu, ako jih veže medjusobno pouzdanje i duh vremena.

Da pučka učiona zadovolji svomu zvanju, moraju dotične občine vlastitimi sredstvi jih podupirati, u dobru stanju držati, valjanih učiteljah namjestiti, njihovoj časti jih primjerno obskrbiti; pobrinuti se za prostrane, suhe i svjetle školske sobe, i za valjan stan učiteljski; njim madleži sveta dužnost skrbiti za sve, što pospješuje promak školarstva. — Osvrnemo li se domovinom našom ogledav se po selih većih i manjih, opazit ćemo na našu najveću žalost, da još duh napredka nerazprši svojih zlatnih trakah po kolibah zemljakah naših. Koliko je občinah, koje još ni nesanjaju o podignuću učionah? Koliko jih je opet takovih, koje bi bile spremne da dižu škole, ali neima, tko bi jih nukao na to? Čini mi se, da je malo učionah podignuto u doba našega sadašnjega konstitucionalizmuša, kao da se boje dotičnici, da nebi možda povriedili ustava tim; kada bi nasljedovali ono dobra, što ga bijaše za prijašnje uprave. Nemislim ovdje, da bi trebalo učione onolikim troškom i onako veličajno na oko graditi, jer se uprav toga naš narod boji; nego bi trebalo, da dotična gospoda puk upute: kako bi se moglo sada manjim troškom do onoga doći, što je prije mnogo stajalo. No nehaj i nemar nedolazi od naroda, nego od narodnih glavarah; veli bo narodna poslovica „riba smrdi od glave“.

Narodna učiona treba da bude stečištem pučkoga naobraženja; stoga nije dosta, da se u njoj uči samo vjeronauk, štivo, pismo i račun, no i ostale potrebne i koristne znanosti poimence: domaća poviest sa zemljopisom i občom poviesti, i to barem glave crte; prirodopis; zatim poljodjelstvo, vrtlarstvo, voćarstvo i pčelarstvo. Ove četiri poslednje struke mogle bi se najkoristnije predavati u nedjelnih opetovnicah. Kamo sreće, kad bi se našlo samo njekoliko narodnjakah, koji bi i starije podučavali i upućivali u gospodarstvu;

Digitized by Google

što bi se dalo po nedjeljnih sastancih ili skupovih; a narod naš željan nauke slušao bi na što ga svjetuje prijatelj mu, osobito onda, kada bi mu i sam prednjačio izgledom u onom, na što ga nagovara.

Trebalo bi još i narod naš osviestiti, da zna što je. Tko je iole narodom našim obćio, bit će čuo, kako narod naš sam sebe nazivlje; ovo valja poseb o slavonskih Hrvatih, koji sebe sami imenuju šokci; osim ovoga obćega imena imadu još drugih silu božju kao: mali i veliki šijaci, šljerci, bobe, čipetari itd. te polag ovih prirepinah narod nam je u podpunu neznanstvu o svojem imenu i svojoj prošlosti. Ovdje mimogred napominjem, da se i ugarski Hrvati raznimi imeni zovu: Bošnjaci i Bunjevci; no čuh ipak sam na svoje vlastita uši: mi smo Hrvati; ovo je dokaz da nije narod naš u Ugarskoj živući sav sam Srbin kao što njeki hoće, no čist Hrvat. Treba dakle narodu našemu predočiti njegovu slavnu prošlost te tako uliv mu u srdce ponos narodni trgnuti ga iz smrtonosne nesvjestice. Ali gle jada! tko će mu tu misao usaditi u čisto srdce? ako se gdjegdje i nadje po koji domorodac, koji búdi u njem narodni ponos i narodnu sviest, to ga inače misleći drže za čovjeka javnomu poredku pogibeljna. Ej narode! dokle ćeš još čamiti i stenjati u tmini neznanstva za ovakovih ti prijateljah,? no nezdvoj, sviće ti rujna zorica bolje budućnosti; čekaj, čekaj!!!

Narodni učitelj mora da odgoji državi čestite, krepostne, naobražene, prosvjećene, svomu poglavarstvu odane i poslušne gradjane; no i on mora da bude priklon i pokoran svomu predstojničtvu. Usuprot nepravedne i nezasluženе nasrtaje i napadaje treba da od sebe svim pravom odbija. Ima još dosta ljudih, koji i sami učitelja ponizuju na očigled naroda; koji ga drže za podnožje svojih visoko pršećih i po zraku letećih mislih; koji u njem vide svoga pegaza, kojim mogu ravnati sad desno, sad lievo; kojim nespade s očiuh mrena, nego jim se još jače razpruži biona da neuzčitaju, kako naobraženi sviet časti i štuje odgojitelje narodne. Kakav ugled ima učitelj pred narodom, kada ga i naobraženija i prosviećena klasa zove posve posprdno „meštrom“ misli si čitaoče, koji obćiš s narodom. Dakako da si i učitelj

Digitized by Google

mora svojom spoljašnosti naime odjelom i zabavami pribaviti i pridržali štovanje i cienu kod naroda.

Obćina bi se morala obvezati, da će učitelja, koji sav svoj život na njezino unapredjenje i boljak proživi, mirovinom obskrbiti, ako uznemogne više službovati, i ta treba da bude uviek primjerena dobi njegova službovanja, da se on i obitelj mu nemora pod staru glavu potucati od nemila do nedraga, a nakon njegove smrti da mu udova i sirotčad nepadne u skrajnu biedu. Malo je obćinah, koje bi svoga učitelja nagradile za njegov trud i požrtvovanje; kada ostari i onemogne za službu, dobije poputnicu, pa bajd u ime božje; ali će se valjda i tomu zlu doskočiti *).

Za nadziranje pučkih učionah potrebna je posebna školska oblast, koja će sastojati iz ljudih napredka i prijateljah učione i učiteljah.

O pahadjanju učione zavisi i napredak učenikah i boljak ciele obćine, odnosno svega naroda; zato je neobhodno potrebno, da školska mladež dolazi dnevice u učionu; a roditelje treba za nemarnjake pozvati na odgovornost, pa jih polag okolnostih i strogo kazniti. Žalostno je doduše, da se djeca siluju u učionu; ali kada nije druga, to se treba i takovih sredstvah latjati. Pitam: kako će napredovati školarstvo, ako mladež neide u učionu? Znam za više miestah, gdje ima školskih sposobnjakah preko stotine, pa ako si stupio u školu mjeseca travnja, lipnja, to nisi od sve stotine našao jih više od 30; a kadikad samo 10—15. Kako će ovdje učitelj svomu zvanju zadovoljiti? kako će ovdje izpasti javni izpiti? hoće li biti zadovoljan nadziratelj? hoće li sama obćina i narod? Ovomu bi nemaru trebalo što prije na kraj stati. Naš je narod obvikao, da mu djeca čuvaju blago. Svaka kuća ima svoga volara, konjara, ovčara i svinjara, svinjari su i konjari obično školski sposobnjaci; ovi moraju da čuvaju po njekoliko svinjah i konjah; te ovako, ako su štogod i naučili preko zime, to ljetom zaborave sve, jer ćeš riedko naći pastira, koji bi štogod čitao kraj stada svoga, nego ležeć na trbuhu dangubi cielim danom, ili uz to vodi razgovore nečedne za dječaka kršćanina; a kad

*) Ali taj valjda tako se oteže, i sva ta stvar tako malo cieni, da nas s te blagodati sunce tako zvane ustavne dobe ještе za dugo ogrijati neće.

Urednik.

Digitized by Google

izpit dodje, to se skupi jedno 50—60; nu šta ćeš od njega izmamiti, kada je i pismena zaboravio. Ovako lje nam neuznapredova narod pa baš napisali i knjižurine o učionah, o prosvjeti i promaku narodnjem; nego se tu valja latiti drugoga sredstva. Politička vlast morala bi izdati strogu naredbu: da si svaka občina mora držati občinskih pastirah, koji će jim čuvati blago; a občinam naložiti da si djecu šalju marljivo u učionu, jer inače neizbjegoše kaštigi. Drugo treba da mladež izašla iz svakidanje škole revno pohadja opetovnicu, gdje bi joj se moralo predavati gospodarstvo, kao što gore označih. Treće trebalo bi i starije sakupljati po svetcih i nedjeljah, te jih u tih svetačnih skupih upućivati u raznih strukah gospodarstvenih i prometih. Ovo će se postići samo onda, ako uzbude po koji rodoljub, koji viekom obćeć sa pukom svjetuje ga na sve, što mu može blagostanje pospješiti, a da i takovih imade, o tom sam osvjedočen.

Ovo su kratke misli prijatelja učione i narodnoga napredka.

—mir—ć Požežanin.

O poslušnosti djece u prvoj dobi djetinjoj.

(Konac.)

Čovjek sastoji iz tiela i duše, a ova potonja ima raznih moćih i svojstvah, koje se diele na predstavljajuću i pohotnu moć, s posrednicom moćom ćućenjah. Motrimo u djetetu moć predstavljanja. Diete vidi, čuje i razabire razne stvari i predmete. Predmeti ovi učine njeki utisak na diete, duša to osjeti, razpoznaje taj utisak, i postigne tako njeku predstavu. Ove predstave spajaju se svojim načinom, čim više jih ima ukupno spojenih, tim dulje traje djelovanje te moći. One se ponavljaju u nas bez novih kakovih predstavah. Djelovanje ovo započima u djeci pomoćj moći pamteće i umišljavajuće, već u 6. 5. da i u tretjoj godini. Što se pako tiče pohotne moći ili volje, ona nemože svoje sile vlastitim djelovanjem razprostirati, nego jedino pomoćju razuma. A razum u čovjeka razvija se na posljedku. Zato prednjače u djeci pomoćju moćih pamteće i umišljavajuće njeki ostani ili težnje; a te su dopadnost i putenost. Dopadnost pobudjuje u djeci težnju za onim

Digitized by Google

što se njihovom djetinjem oku kao liepo ukazuje. A naravska putena želja u djece pobudjuje jih moću pamtećom i umišljavajućom obično za jelom. Zato, kada što traže, pa jim se to valje neučini, dovede jih želja ili pohotnost na to, da stanu plakati, vikati, pače više puta i prkositi. U ovakovom slučaju, ako je mati slaba, da nemože djetinjoj volji odoljeti, postaje diete razmaženo. — Zato Vam kažem, nikad nepusti djetetu na volju, kao što bi ono rado te budite uviek stalni i čvrsti u svakoj svojoj odluci. U pogledu poslušnosti, koju imate u srdce svomu djetetu usaditi; držite se onih načelah, što ih malo prije predočih. Zapoviedajte svojoj Ružici iz prva po malo. Zahtieva li što od vas silom; činite se kao da i nepažujete. Pa ako i više satih plače, pustite ju samo, jer kada vidi, da joj plač nekoristi, ostavit će se ga, te će postat krotkijom. U ostalom, dopustiti joj možete svaku nedužnu igru, pa ako kad što iz nesmotrenosti koju pogrešku počini, nemojte ju odmah zato kazniti. Ali ako se pokaže opakom i prkosnom, tada ju možete slobodno i šibom kazniti, da uvidi, što je dobro, što li zlo.

Vi se dosad, ko što opazih, oslanjaste po najviše na razum. Istina je, da bi on morao sve ine duševne moći nadvladati, da bi morao radinost u čovjeka sravnjivati s pojmovi ili zakoni, koji neposredno k samosvjesti vode i koje razum mora da osjeti. Dapače u normalnom stanju mora svaka duševna radinost, prije nego li nagibom volje činom postaje, razumom si put prokrčiti.

Nu u djeci nemože razum djelovati, buduć jošte nerazvijen. Nadalje ako je razum i razvijen te se nalazi u zdravom stanju, spojen je, kada se s njim poslužujemo, njeki napor, koji se naravskoj tromosti opire. Razum treba za svoje djelovanje vremena, jer ako što naglo zaključuje, mora često uza sud neodlučan postâti. S toga rade tako tromi, kako žestoki ljudi malo kada po pravcu i zaključku razuma. Zato ako nebudete nastojali, djecu svoju iza dobe valjano odgojivati, ostat će i poslje, kada jednom k razumu dodju, opaka.

Gosp. S. Vi imadete pravo, g. učitelju. Ali tko bi mislio, da je odgojivanje od tolike važnosti.

Učitelj. Žali bože, da ta nesretna misao većinom vlada.

Gosp. S. I ja sada uvidjam, kako sam se ljuto u svojoj Ružici prevarila, propustiv joj sve na volju.

Digitized by Google

Učitelj. Dà, a na to vas je dovela sliepa Vaša materinska ljubav, koju prama njoj gojiste.

Gosp. R. Moj Dragutin nije neposlušan. Jedina mu je mana, što je mehka srdca, te rado plače i neprestano bi samo jeo.

Učitelj. Imade djece, koja su inače dobra, ali tu navadu imadu, da radi svake malenkosti plaču. Ovu manu valja izkoreniti. Imademo primjerah, gdje odrasli ljudi, ako jim što neide po volji, stanu plakati. A to dolazi otuda, što su se od mala na plač priučili. Najpreče je tomu doskočiti točnom poslušnošću.

Vaš bi Dragutin uviek jeo; i to je posljedica nevaljana odgojivanja. Od šta takova djecu je već malo teže odučiti, buduć se je u njih nesitost usadila, jer bi jim oči više jele, nego li želudac prokuhati može. Nu i to se dade popraviti, ako prvo ustanovite kod jela red, vrieme i mjeru, i drugo, ako priučate djecu svoju na prosta i jednostavna jela, a ne da jim dvorite sa slasticami. — Što većma, neka lude matere djeci svojoj jela na izbor predlažu. Učinite i vi tako jedan, dva puta; treći put će si diete samo izabirati, pa ako nije onoga, što si želi, liepu li će vam muziku praviti svojim plačem.

Gosp. R. Čula sam više putah govoriti, da su njekoje mane u djeci od naravi, zato si mislim: da na ovakove u odgojivanju nevriedi obzira uzimati, buduć bi nas mnogo truda stajalo. Tako n. p. imade djece, koja su flegmatična, te su obično po naravi mehka srdca, neuztrajna i lahkoumna; djeca pako koleričke naravi živahna su i žestoka. Jesu li dakle djeca kriva svojim prirodjenim manam?

Učitelj. Vi ste gospojo, kao naši materialisti, naturalisti, steisti, kojih imade žalibože dosta po svietu. Oni isto tako govore, ko što i Vi, pače oni taje »neumrlost duše.“ Njim je »vječni život poslje smrti“ puka lakrdija, veleć, da je čovjek stvoren samo za ovaj sviet; a buduć je život čovječji kratak na ovom svietu, treba ga u zazkošju sprovesti. Pa bezbožnjaci ovi u svojih krivih naucih i predsudah tako su daleko zalutali, da se usudjuju istoga Boga zatajivati. Što se možemo od nesretnog onoga djeteta nadati, koje ovakovim u ruke dodje, nego da će i ono postati odpadnikom.

Digitized by Google

Da mnoge mane u djeci leže u prirodjenoj lagodi ćudi (temperamentu), neda se tajiti; nu ovo nije od moralne važnosti. Svaka krepost dade se lagodom ćudi spojiti, samo tom razlikom, da je nagnuće ovog ili onoga moralnoga čina u pogledu temperamenta jače, a nadvladanje samoga sebe u stanovitih slučajevih teže. Pa ista ćud u djece nije jednaka. Već po naravi je raznolična i smiešana, odkale zaključujemo, da se ista samo u pomisli čistom smatrati može. A kao što se svako naravsko dobro svojstvo u djeteta na zlo izvrći može, tako isto može se svako od naravi zlo svojstvo u djetetu valjanim sredstvom na dobro obratiti.

Svaki čovjek imade od naravi u sebi njeke izkvarene sklonosti, kojim je ćud temeljem. Tako su njekoji od naravi lahkoumni, drugi tvrdoglavi, a njekoji opet neposlušni i neotesani. Imade jih opet, koji su po naravi naprasni. U obće malo imade ljudih, kojim nebi od naravi bila prirodjena kakova mana; nu i ovakove prirodjene mane dadu se stanovitim sutukom izpraviti. — Ljudski život, košto znate, nije drugo, van borba, koja no traje do poslednjeg časa. Svaki se dakle čovjek mora po svojoj ćudi znati svladati. Zato valja i djecu na to dovesti, da čim sama sebe spoznadu, u stanju budu samu sebe zatajiti i svaku nepogodu podnieti. Osobito pako valja jim poslušnost u srdce usaditi, da po volji i zapoviedi svojih roditeljah rade, pa to tim većma, što će moći tećajem čitava života zapoviedi onog izvršivati, koji zapovieda crvu i mravu, ptici u visu i ribi u vodi.

Gosp. R. Gosp. učitelju! Ja sam već više putah čula govoriti, da je nestašica naravskih sposobnostih kod djece sada na sviet dolazeće uzrokom, što je mladež tako izkvarena.

Učitelj. Vi se veoma varate gospojo! Djeca dolaze, kao što i prije s dobrimi i zlimi sklonosti i naravskimi sposobnosti u sviet; što je mladež razuzdana, dolazi skoro jedino od zla i nevješta odgojivanja. — Nevjerstvo i bezbožtvo, što no nalik otrovnim zmijam po obiteljskih kruzih svoj otrov šire, zatim nehaj kućnoga ohranjivanja, velika nemarnost sa strane roditeljah i zli primjeri, koji se djeci daju, to su vam uzroci skvarenja u mladeži.

Gosp. Š. Što se moje djece tiče, ona nisu ako pokvarena i razuzdana; jer se tečajem dana malo bavim snjimi; već su po cio dan kod služinčadi.

Digitized by Google

Učitelj. Kod služinčadi?! — A držite li vi to za shodno, da se vaše diete s njimi druži? Po mojem mnienju rekao bi, da je svako nevino diete, koje rukuh služinčadi dopane, na ponoru duševne i tjelesne propasti! Što čujete dobra uz sadanju služinčad, koja je puna opačinah i razvraćena života. Kako bi ja njim onaj cvietak, koji istom pupke širi, povjerio? A što nastaje otuda? To, da kad vam služinčad prijavlja zle čine vaše djece, vi se nad djecom tada razžestite te jih u srditosti preko mjere korite i kaznite. Tim nećete ništa postići; jer diete izgubi povjerenje u vas, više vas se plaši, nego li vas ljubi, a otuda se radja u djetetu varávost, lukávost i licumjerje. Ako neimate kada djecu si sami obranjivati, budite barma oprezni kod izabiranja one osobe, kojoj ju povjeriti namjeravate.

Gosp. S. To je istina, da me se djeca više plaše, nego li me ljube. Ali što mogu za njihovo blagostanje više doprinesti. Pošiljam ih u učionu i plaćam za njih, pa neka se tamo uče.

Učitelj. Što vi svoju djecu u učionu pošiljate, tim niste još zadosta učinili. Znati vam je, da imade u učioni mnogo djece, a učitelj nije moguć sa svimi se zabavljati; vrieme bo je kratko. Zato valjani roditelji već kod kuće polažu u djetetu temelj, na kojem može učitelj dalje graditi.

Gosp. T. Sada uvidjam, što će reći djecu odbranjivati. U ostalom čula sam više puta govoriti, da je za djevojke mnogo probitačnije, ako jim se drži kućni učitelj. Što vi o tom sudite gospodine učitelju?

Učitelj. Po mom mnenju rekao bi, da obučavanje u javnih učionah zaslužuje uviek prednost. Već s toga razloga, što se u javnih učionah obučavaju djeca u vjeronauku po katketi. A da je i privatno učenje kod kuće dobro, nemogu tajiti. Dapače rekao bi, da u njekih slučajevih prednjači istom školskom obučavanju, i to onda, ako dobe roditelji vješta i savjestna učitelja, koji si za temelj polaže naobražavanje pameti i srdca.

Gosp. R. Kako bi ja tomu doskočila, da me se djeca moja neplaše?

Učitelj. Naravski je, da djecu valja uviek opominjati, i ukoravati. Ali vam velim, nevalja jih kaniti u srditosti i naglosti, već umiljato i ljubezno. Ako i kaznite svoju djecu, nečinite to u

Digitized by Google

srditosti; srditost bo ovu upit će djeca u se. Odgojitelju i odgojiteljici treba uztrpljivosti, kaže se: dobro djelo treba vremena. Koliko potezah neučini prije slikar, nego li sliku dovrši? — Čuvajte se dakle da odviše nenapinjete duševne sile u vašoj djeci. Mnoga su obdarena sa više, a mnoga sa manje talentah. Zato valja s onimi, koje je Višnji s manje talentah obdario, uztrpljivo postupati i duševne sile u njih razvijati. Ovdje nam se opet nješto u gojitbi predočuje, i to je — uztrpljivost — krepost, koja srčbu u roditeljih kroti. Uztrpljivošću dakle odhranjujte svoju djecu. A uzmanjka li vam nje, molite Višnjeg, da vam u pomoć pristupi.

Gosp. S. Mili učitelju! Vi ste nam danas koješta liepa, koristna i zanimiva iz gojitbe pripovjedili. Sada tek uvidjamo, od kakove je važnosti poslušnost, bez koje se svrha gojenja nikako postići neda.

Učitelj. Tako jest! Poslušnost je mati svega odhranjivanja. Zato još jednom vam velim: usadite u srdca svoje djece poslušnost. Prije pako nego li se razstanemo, nemogu propustiti, da vam za uspomenu današnjega našega razgovora i ja u vaša materinska srdca neusadim istinitu jednu pripovjedku.

Prije više godinah zadržavao se u njekoj okolici okrutan njeki razbojnik. Ovaj svojimi zločami, uznemirivaše cielu okolicu. Pa što je najposlje učinio? Nedužno je diete iz visa u ponor bacio. Malo zatim bude uhvatjen i na vješala osudjen. Stojeći pod vješali pogleda na okolo i zapazi medju množtvom svoju majku, koju gorke suze obliše. Na jednom zamoli, da mu se na razstanku sa životom dozvoli, majkom se jošte oprostiti. To mu bude dozvoljeno. Došav do matere odgrize joj mjesto oprosta uho tako, da ju je odmah krv oblila. Okolo stojeći, razpaljeni nad tim činom stanu ga grditi i proklinjati. A što odgovori on na to? »Slušajte me sabrani otci i majke! u poslednjem trenutku. Dok sam jošte djetetom bio, propušćaše mi mati sve po volji, nekoreć me ni najmanje radi počinjenih zločah. U svačem bio sam joj neposlušan i ona me nikada kaznila nije, nego svagda rekla, kad budem veći, biti ću pametniji i bolji. Četvrtom godinom postao sam već malim kradljivcem. Sve što sam našao i do čega sam došao, priliepilo mi se za ruku. Mati pako, mjesto da me kazni, umiljato se nasmije. A ako me i ukori kada s njekoliko riečih, to bjahu ove

Digitized by Google

radostni zvuci pohvale, koji, mjesto da me oda zla odvrate, na isto me sve većma obodriše. Tako postah iz mala kradljivca velikim tatom. Mati gojaše uviek nadu, ćim budem veći, da ću bit i bolji. Dok na posljedku i nju neokrah i u sviet se neudaljih, gdje me opaki ljudi najvećim razbojnikm i okrutnikom učiniše. A tko je temelj položio mojim zločam, nego li moja ovdje prisutna mati?« Gospoje! To je strašno i nečuveno!

Gosp. R. Doista mili učitelju! Ovu pripoviedku usadit ćemo si u srdce te od sada, što više uzmognemo, nastojat, da djecu svoju nabožno i ćudoredno odgojimo. — Vi ste nas danas s mnogo liepih, koristnih i nam jošte dosada nepoznatih stvarih iz gojitbe podučili. Vi ste nam dokazali, da je valjano odgojivanje sveta dužnost kršćanskim roditeljem, a osobito majci; zato naplati vam Višnji trudove vaše.

U razgovor stavio *F. K.*

Dopisi.

S. Iz Daruvara u travnju. Želio sam, da izviestim „Napredak“ o stanju školah, i učiteljah u ovoj okolici. U trgovištu Daruvaru roditelji rado šalju svoju djecu u školu, jer su osvjedočeni, da bez nauke neima múke, u tom dakle obziru, što se tiče polazenja učione, mogu se samo pohvalno izraziti o ovdješnih stanovnicih. Pa izvan običnih učenih urah više jih rado daje svoju djecu učitelju na posebno podučavanje. Ali jedna je žalost, što nam je škola smještena u njekoj kupljenoj kući, gdje za djecu neima dovoljno prostora, a ni za učitelja primjerena stana. Bivši ovdje školski odbor sl. županije požežke, učinio je shodna, da se nova školska zgrada sazidje, — al samo da bi htjela županijska oblast tjerati, tjerati, da se stvar ne oteže, Bog zna, kako dugo, dobro bi bilo, — jer dan danas bez tjeranja — urgiranja — poslovi zapinju. Glasa se, da će grofovska obitelj Jankovićeva dati sagraditi u mjestu ženski samostan, koj bi bilo učiteljište za žensku mladež, što bi bilo od velike koristi, jer bi se učitelj mogao više sa dječaci baviti, a djevojčice opet iz ciele okolice mogle bi kod milosrdnih sestarah liepo napredovati u naucih i znanostih. — U poveliku selu Končanici škola i učitelj je u tudjoj kući na stanu. Naredjeno je i tamo, da se nova školska kuća podigne, — samo da bi skoro bilo. — U Brestovcu sazidali su prije njekoliko godinah jednu školsku kuću za katolike i pravoslavne, te zato obadva učitelj stanuju u tudjih kućah, a to nije dobro, —

Digitized by Google

osobito na selu, gdje se neda ob samu grošu živiti, već treba koliko toliko gospodariti. — U Dežanovcu imade nova školska sgrada, a štalicu si je sam učitelj napravio ex proprio, pak mu hasni, — dok občina neizvrši svoje dužnosti. — Što se dobivanja plaće tiče, to je kukavno, kao i po mnogih drugih okolicah naše hrvatsko-slavonske domovine. Ali dok ovakov sustav izplaćanja bude trajao, kao što sada, da seoski bilježnici, ili sudci — knezovi — učitelja izplaćaju, ja se nenadam, da bi bolje bilo; jer se dobrano velika stran puka navadila porez brez eksekucije, i velikog naćerivanja naplaćati, pa onda, kad učitelj traži plaću, odgovara mu bilježnik: »neimam, občinari neplaćaju, što ću vam ja, ustrpite se.« — Još mi je napokon to jako drago, što je požežka županija u skupštini zaključila, da po cieloj županiji svaki učitelj mora dobivati Napredak“ na račun dotične občinske pjeneznice za školsku knjižnicu *). To je za sigurno bilo potrebito, a i koristno će biti — samo želim, da se stoga i točno neka obdržava.

—*k.* Iz Novoga grada 5. svibnja o. g. Svako plemenito nastojanje oko ustrojenja i napredka pučkih učionah vrlo je koristno po blagostanje narodnje; jer budu li jednom pučke učione kod nas dobro uredjene, nadati se možemo, da će omladina naša brižljivo njegovana u pučkih učionah danas sutra crkvi i domovini biti od velike koristi. Ova neprecienjena korist pučkih učionah potaknula je vrlog domoljuba Ignjata Neralića, župnika novogradskog, da je ne samo mnogo doprineo na uzdržanje župne učione, već se je i svestrano pobrinuo. da se u Prilišću, filialu dvie ure od župne učione udaljenomu, učiona otvori. Čuo sam već višeputah pripoviedati a i sám se osvjedočio, kako za ustrojenje koje pučke učione dotični izaslanici po četiri i pet putah na lice mjesta dolaze, pa ipak istom za dva tri ljeta konačno svoju zadaću rieše; no kod ustrojenja filialne učione u Prilišću bjaše hvale vriedna iznimka. Dne 21. travnja o. g. dodju veleč. g. podarc. Mate Žubčić, veleč. g. župnici novogradski i bosiljevački, žup. kot. sudac Josip Tomašić i dotični občinari u Prilišće te je njihovim složnim radom u jedan dan toliko postignuto, da je za ovu jesen početak učione osiguran a i plaća učiteljeva uredjena. Za sada bit će učiona u najmljenom stanu, no čim se računi i novci od bivše občine bosiljevačke polože, onda će se odmah sagraditi stanje. Mimogred budi rečeno, da bi račune i novce dotični žup. častnici pod bahovanjem s bosiljevačkom občinom sdruženoj, no sad od nje odd ruženoj sudčiji prilišćanskoj, jurve davna bili morali položiti, ali se je s otim sve do sad, neznam s kog uzroka, zatezalo. Učitelj imat će plaće u gotovom novcu 300 for. a. vr., 30 for. u ime pau-

*) Čestit učitelj imat će ga i u svojoj knjižnici. Ur.

Digitized by Google

šala, 12 hv. drvah in natura postavljenih; zatim bezplatan stan i četvrt rali vrta; nakadno kateketa dobit će za trud 30 for. na godinu. U područje ove učione spadati će veća stran župe novogradske na luizinskoj cesti i dva sela župe bosiljevačke. Hvala svim sudjelateljem kod ovog liepog poduzeća, a osobito veleč. gosp. župniku novogradskom, jer je njegovim trudom dobio mili naš zavičaj jednu učionu više.

Viestnik.

— Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup Juraj Haulik poklonio je opet u obilju milosti i darežljivosti svoje družtvu za podporu siromašnih učenikah zagrebačke gimnazije dvie stotine stot.

— Visoka dvorska kancelarija poklonila je 2 primjerka knjige: „Leitfaden zum rationellen Betriebe der Bienenzucht“ za knjižnicu ovdašnje preparandije i gl. gradskih učionah. Na čemu se izražuje usrdna hvala.

— Nj. uzoritost preč. gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački darovao je knjižnici zagr. preparandije knjigu: „Kancionál čili kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost. Dil I.“ U to ime se visokom darovatelju liepo zahvaljujemo.

— Nj. c. k. apošt. veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim svojim riešenjem od 9. travnja t. g. premilostivo dozvoliti, da se crkvena svetkovina sv. apošt. Cirila i Metoda za Hrvatsku i Slavoniju stalno prenese s 11. ožujka na 5. srpnja. — Ova dozvola nj. veličanstva bjaše potrebita, da se i u Rimu isti prenos dopustiti more; pa pošto je sada svim zahtjevom zadovoljeno, stići će za kratko vrieme dozvola sv. stolice iz Rima.

— G. Stjepan Dugački, učitelj u Osieku, darovao je djakovačkom k. učiteljištvu šest izvrstnih muzikalnih djelah. Učiteljski sbor istoga zavoda izjavljuje mu za otaj plemeniti i velikodušni čin ovdje svoju najtopliju zakvalnost.

— U Englezkoj se je sklopilo bećarsko družtvo (neoženjenici) s osobitim ustavom. Svaki član družtva obvezan je neženiti se drugom ženskom, nego koja umlje skrojiti i sašiti košulju, oplesti čarape, izpeći dobar hljebac i dobro jelo sgotoviti. Koji bi se član družtva oženio ženom, koja toga nezna, plaća globe 600 st. Osim toga svaki član, kad se oženi, mora pokazati 12 parah košuljah, što mu je žena sašila; 12 parah čarapah i 12 komadah peciva od tiesta, što ga je žena zamiesila i izpekla; inače plaća globu. Možda bi i kod nas mnoga frajla ostala starom frajlom, kad bi se i kod naših bećarah takovo družtvo sklopilo. Priznati se mora, odgajanje ženskih, osobito po varoših, vrlo je nedostatno. Frajlam trče po glavi romani, krinoline, pa možda i što gore, nego li šav i ostali kućevni poslovi.

Natječaj.

— U Vaški (župi sopjanskaj m. učit. sa 126 stot. a. v., 45 mierovah žita, 9 hv. drv. za učit. a 6 hv. za učionu. s bezpl. stanom, uživanjem vrta i ¼ selišta sa 184 težaka. Valja se prijavit do konca o. m. veleč. g. Iv. Grgesinu podj. i zup. u Turnašici.

— U Kuželju (župan. riečkoj) m. učit. s god. pl. 315 stot., bezpl. stanom i drvi za ogriev. Rok prijave do 15. lipnja t. g. na veleč. g. Jos. Mrzljaka podj. i žup. u Lokvah.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Imenovan: Stumpe Ferdo mjestni ravnatelj dol. realke u Belovaru ravnateljem krajiških učionah u varaždinsko-slavonskoj krajini.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 17. U Zagrebu, 1. lipnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Hrvatska „Početnica.“

Vis. kr. hrv. slav. dalm. najm. vieće izdalo je bilo pod 17. velj. t. g. broj $^{2564}/_{479}$ nalog na ravnateljstvo gl. zag. učionah, neka bi isto sazvalo njeke školske vještake, da se posavjetuje s njimi, kako bi se naša „Početnica“ s obzirom na novo izašlu i sa slikami providjenu njemačku imala prenarediti, odnosno popraviti. Najprije se razpravljalo prvo pitanje: koji bi se od drvorezah nalazećih se u njemačkom izdanju mogli upotriebiti i za hrvatske početnice? gdje bi se isti drvovezi imali ponamjestiti u tih knjigah i koji se još osim toga predlažu i na kojih mjestih? — Po svestranom razmatranju složiše se prisutne školska osobe u tom, da se one slike za pojedina pismena iz hrvatske izradit se imajuće početnice sasvim izostave, a to stoga, što mi u hrvatskom jeziku imademo dosta jasnih riečovitih znakovah za svako pisme; a drugo što u javne početne škole dolazi mladež odraslija od 6. godine počamši, dočim bi ovakove slike samo pjestovalištam mogle u prilog biti. Nadalje, onakove slike imale bi zastupati po mnienju sastavitelja zornu obuku, nu one su u obće, a njekoje napose tako nejasne, da jih diete niti iz daleka shvatiti nije kadro; stoga i neodgovaraju dovoljno svojoj namienjenoj svrsi; što više, one ni u istoj njemačkoj početnici nestoje svuda na svom pravom mjestu, jer bi imale diete prvim glasom izgovaranja voditi, da slovo pogodi, a u njekojih nahodi se pravi glas istom u sredini, paće u njekojih i na kraju. — Pa sve da bi prisutni učitelji i bili za porabu pome-

Digitized by Google

nutih drvorezah, tobi se samo njekoji, i to koji samo jedan predmet predstavljaju, upotriebiti mogli, oni pako sastavljeni na nikakov način kao što su broj 1, 2, 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 18 19 itd., jer se sastaviti ili ciepati nemogu, a ovako izradjeni neizrazuju dosta jasno rieči, odnosno glasa. — U obće imale bi te slike razgovjetnije to jest kolorirano pojedini predmet predstavljati, inače neodgovaraju ni iz daleka svojoj svrsi, a tim bi načinom početnica dakako odviše skupa morala biti.

Što se pako drvorezah pred njekojimi štivi tiče, oti se odobravaju; jer će u njih djeca cielu pripovjedku u slici viditi, lahko ju zapamtit i tako svojimi riečmi na izust kazati moći. — U tu svrhu može se iz njemačke početnice od onih drvorezah za pripovjedke ili štivo jedino *„Medved i pčele“* uzeti i pred štivo 15 u našu početnicu staviti. —

Nadalje predloženo je još njekoliko drvorezah i to pred štivo 10. kako se diete na drvo penje i s nesmotrenosti dolje pada; pred 11. kako diete na dvorištu užina komadić kruha i grudicu sira, te polovicu svoga kruha siromašnu djetetu daje; pred 12. kako je djevojčica na livadi pred šumicom dvie kitice jagodah nabrala, pa jednu otcu, a drugu majci pružila; pred 16. kako diete nadjeni nož iz žepa vadi, pa ga čovjeku, koji ga je izgubio, povratja; pred 17. Lisica i groždje, kako bi lija rado groždja, a nemože do njega, jer je visoko na drvetu; pred 22. Vrebac i konj, kako vrebac s konjem u štali, po zimi zob zoblje, a po ljetu u znak zahvalnosti s njega muhe tjera; pred 31. ljetno doba, vrućina i bura; pred 32. bogata jesen; pred 33. zima, kako snieg pada, kako valja drva ciepat i peć ložit; pred 34. pastiri kod jaslicah; pred 35. kako sveta tri kralja od iztoka za izvanrednom zviezdom idu i novorodjenom kralju dare nose; pred 36. Isus u 12. godini u hramu jerusolimskom medju mudraci; pred 37. Isus prijatelj malenih.

Zatim je sliedilo drugo pitanje: bi li dobro bilo, da se metod čitanja i pisanja uporavljen u priloženoj talianskoj početnici izborom pisaćih pismenah na 55 stranah poprimi i za hrvatsku početnicu, i što bi se u tom slučaju imalo predložiti na pose? Bi li se imala početnica razdvojiti i kakov joj naslov dati?

Digitized by Google

Buduć je pisočitajući način, kojim je priložena talijanska početnica izradjena, i kod nas skoro po svih školah radi svoje praktičnosti, lahkoće i shodnosti prema svrhi već prije njekoliko godinah poprimljen, stoga su se prisutni učitelji u tom mnenju složili, da se hrvatska početnica na pisočitajući način priredi, i to ovako: Pojedine glasice, medju koje je uzet rogati *ě*, imadu se kurzivnim odozgor, a odozdol tiskanimi pismeni tiskati; zatim ostale pojedine suglasice kurzivnim i tiskanim načinom predočiti; tekst pako kod prvih suglasicah, buduć je okratak, najprije kurzivnim, pa onda tiskanim pismom, kod potonjih pako suglasicah, gdje no već tekst obilniji može biti, prva polovica kurzivnim, a druga tiskanim pismom predstaviti se imade. To će učiteljem, osobito onim pučkih školah sa tri razreda u jednoj sobi dobro doći, jer će, dok se drugim ili trećim razredom bavili budu, malim zadati, da tiskano štivo na svoje pločice prepišu. — Vježbe za štivo mogu se izmjenice tiskati.

Ovo cielo izdanje naše početnice može se štednje radi poput onog u talijanskom jeziku na dvie početnice razdieliti. Prvi dio pod naslovom *„Prva hrvatska početnica za prvo poljetje u prvom razredu“* neka sadržaje vježbe u početnom pisanju i čitanju malih i velikih, kurzivnih i tiskanih pismenah; drugi pako dio pod naslovom *„Druga hrvatska početnica za drugo poljetje u prvom razredu“* vježbe u štivu pripovjedakah iz stare naše početnice sa navedenimi drvorezi, gdje se njekoje pripovjedke i kurzivnim pismom tiskati imadu.

Zatim se je prešlo na razpravu, kako bi valjalo „Početnicu“ piso-čitajućim načinom izraditi. Tu je trebalo najprije poredati pismena tako, da glede pisanje ona naprvo dõdju, koja su laglja pisati, pa onda ona, koja iz prvašnjih glavnih potezah iztiču. Tako u 1. broj dodje *i, u,* u 2. *e, o, a,* u 3. *ě,* u 4. *t,* u 5. *l,* u 6. *b,* u 7. *n,* u 8. *m,* u 9. *v,* u 10. *r,* u 11. *h,* u 12. *k,* u 13. *d,* u 14. *j,* u 15. *g,* s tom opazkom. da se odovud uzimaju i rieči, koje se sa suglasnikom dočimaju, u 16. *p,* u 17. *c, č, ć,* u 18. *s, š,* u 19. *z, ž,* u 20. *f,* u 21. omekšane suglasice *nj,* u 22. *lj,* u 23. *tj, dj, gj,* u 24. *è,* a to zato, što *e* stranom stoji, a stranom nestoji pred *r* muklo, kao u riečih: Hèrvat, peršin. Do ovdje tiska se pol teksta kurzivnimi, a pol tiskanimi pismeni. U 25. i sliede-

*

Digitized by Google

ćih brojevih dolaze rieči — što niti njemačka, niti naša stara početnica nije prije u obzir uzela, koje sa sastavljenimi suglasici začimaju, dočimaju, ili ih u korenu imaju, i to *bl, blj, br,* u 26. *cr, cv, čv,* u 27. *dl,* u 28. *fr,* 29. *gd, gl* itd., 30. *hl* itd., u 31. *kč,* u 32. *ml, mn,* u 33. *pl* itd., u 34. *sb,* u 35. *tl,* u 36. *vl,* u 37. *zb, žb; dž* dolazi u turskih riečih zato se sasvim izpuštja, jer u našem jeziku jedinu rieč *žep* pišu njekoji pogrešno sa *dž* *).

Prirodopisne sbirke u pučkih učionah.

(Konac).

Ako je stablo koje rastline puzeće, kao što je to kod svih tako zvanih pozemljušah, a grančice ako u vis strše, tada nesmijemo grane na obje strane stabla povaljivati, kao što to biva kod onih rastlinah, koje stubočice rastu, no se moraju i na papir tako položiti, kao što i u prirodi stoje. Sa korenjem i plodovi, u koliko su prikladni za sbirke, pa ako su odebeli, postupa se isto tako, kao i sa stablom. Lukovice moraju se svagda razrezati, buduć bi rastlina, ma još tako stisnuta bila, iz lukovice sok vukla i mast sasma izgubila. Ima i takovih rastlinah, koje na površini. teklinom pište. Da se ovakove rastline na papir nepriliepe, s koga se nebi mogle lahko skinuti, valja jih u papiru s uljem namočenu sušiti. Rastline, koje su preveć sočna i debela cvieta, kao n. p. što je *kokoška* (*Sedum Telephium*) i *netresak* (*Sempervivum tectorum*), veoma se težko suše, te gube baš radi toga svoj prvobitni izgled, a kad se jednom osuše, tada jim opadne obično i cviet i lišće. Ove se rastline moraju prije svega po njekoliko putah u kipuću vodu umočiti ali tako, da cviet u vodu nedodje, zatim se brzo iz vode izvade, na papir razprostru, pokriju i pritisnu, samo laganimi daščicami, a tek onda kad se podobro osuše, valja jih pritisnuti čim težjim, n. p kamenjem. Vodene rastline moraju se takodjer prije ulaganja čim više moguće osušiti, a to biva, ako jih medju nekeljeni papir po-

*) Ovo smo izvadili iz dotičnoga na visoko mjesto već u ožujku t. g. poslanoga zapisnika uzaši u obzir samo „Početnicu hrvatsku.“ Kako čujemo, kod visokoga mjesta toga su mnenja, da se sva „početnica“ illustrira, nu za sigurno nismo jošte mogli o tom se obsvjedočiti.

Digitized by Google

ložimo i tada rukom po papiru gladimo, i polag potreboće papir česće mienjamo.

Kada je koja rastlina tako na papiru razprostrta, tad se pokrije istovrstnim papirom na koji se opet postavi njekoliko arakah nekeljenoga papira. Na ove se postavi opet jedan arak keljenoga papira s razprostrtom rastlinom, te se postupa tako dalje, dokle po prilici nije uloženo 15—16 rastlinalr. Tad se postavi na ovaj kup čvrsta ljepenka ili daščica, na koju se tada metne jedan kamen ili po okolnostih više manjega kamenja.

Da se rastline tim bržje osuše (a do toga nam mora mnogo stajati), valja ih svaki dan pregledati, te osobito pri sočnih papir marljivo mienjati.

Tako osušene rastline slože se napokon u biljevnik (*Herbarium*). Svaka se pojedina rastlina stavi na arak čista biela papira, na koji se učvrsti ostrižci od namazana arabskom teklinom papira, a uz rastlinu napiše se još i ime rastline, gdje se je našla i kada cvate. Pojedini se arci tada slažu polag knjige *Prirodopis od Zippea*. Što u jedan red spada, to se u modri papir uloži, a sve se napokon stavi medju dvie ljepenke.

C. Iz rudnoga carstva.

U pogledu sabiranja rudah nemožemo mnogo govoriti, jer svaka okolica neobiluje rudami. Tko želi rudnu sbirku imati, taj si mora takovu ili kupiti, ili ako pojedine rude svoje okolice u druge okolice šalje i s rudami ove zamienjuje. Nu prije, nego što se rude u sbirku spreme, valja na dvoje paziti: 1. da im se pravi lik dade, 2. da se očiste.

Glede oblika rudah valja na to gledati, da su sve rude čim moguće više jedne veličine, a čim su rude manje, tim ih više možemo u sbirku spremiti, i tim laglje ljepših komadah nabaviti.

Da rudam pravi lik dati možemo, treba k tomu više malih, koje šiljastih, koje dlietastih kladivacah. Ruda se uzme u lievu ruku, pak se kladivcem lagano udara po rudi i odbija ono, što nam se vidi, da je suvišno; tom se pako prigodom osobito obzirati valja na one rude, koje imaju ledce; jer bi se nesmotrenim postupanjem ledci vrlo lahko odkoliti i razsipati mogli.

Digitized by Google

Ovako priredjene rude moraju se izvan toga prije očistiti, nego što se u sbirku uvrste. Kod njekojih će dosta biti, ako s njih samo prah spušemo, druge se moraju finimi četkicami sčetkati, a njeke opet baš i vodom oprati, u koju se svrhu uzmu mali fini kistići, koji se u vodu namoče i s kojimi se tada rude peru. Odmah, kako se rude operu, valja jih brižno osušiti.

Da se sve rude (n. p. soli) vodom prati nesmiju, to će svatko lasno dokučiti. Svaka se ruda tada postavi u malu iz ljepenke načinjenu škatuljicu bez poklopca, na kojoj se tada napiše ime, razred i mjesto, gdje se je ruda našla. Soli, na koje ima upliv vlaga, što no ju upijaju iz zraka, spremaju se u stakalca zatvorena a mala zrnca i prah od njekih rudah čuvaju se u staklu za ure opredielenu *). *F. K.*

Rimski brojni sustav.

Praktično postupanje s učenici II razreda.

Od Josipa Klobučara.

Već kod petoga štiva prve slovničke čitanke naidjemo na brojku **V**, koja nas i nehotice prinukanimi čini, ako želimo štivo podpuno i valjano razdrobiti te s učenici ga proučiti, da tom prigodom svakako i učenike upoznamo brojkami *„rimskog sustava“*. Način, kojim da učenike učimo rimske brojke, nije nam jošte mili ov časopis na vidik iznio, pa premda znadem, da su mnogi od štovanih čitateljah ovog časopisa ubavješćeni o tom, ipak mnijem, da neće biti neumjestno, ako ovdje po mogućnosti prosborim o tom, kako može učitelj učenike upoznati rimskimi brojkami.

Iz razloga, što se čitav sustav rimskih brojakah osniva na likovih (znakovih), štono ih valja prsti načiniti, mnijem, da nebi za malahnu dječicu priličnijeg' i lagljega načina moglo biti — do niženavedenog.

U ostalom da li je u istinu način, kojeg evo priobćujem, shodan, neka prosude cienjeni čitatelji bistrijeg uma.

---

*) Ovom prigodom opetujemo našu molbu na sve prijatelje napredka, da nam pošalju po mogućnosti iz svojih okolicah za popunjenje preparandijalne prirodopisne sbirke što više eksemplarah budi iz koje vrste prirodne.
Opazka uredničtva.

Digitized by Google

Indi na samu stvar.

Mila djeco! brojke, koje mi inače cifre i znamenke zovemo, dosele vam poznane zovu se arabske, buduć ih prvi izumili i rabili Arabi, narod tako zvan. Nego na kazalu od urah, na napisih na crkvah i inih sgradah, a i u knjigah, gdje se označuju odsjeci, pa i evo pred vami u štivu nalazi se takova jedna brojka, koju mi zovemo rimska brojka, o kojih vam naumih danas govoriti. Rimske brojke zovu se zato, što su prvi Rimljani š njimi brojeve izražavali, dotično je od njih mi i dobismo.

Slušajte indi samo pazljivo, pa ćemo se ih u brzi čas naučiti.

Milahna djeco! dignite svi svoje kažiprste! Koliko ste prstovah digli? — Dobro. Držite sveudilj prste gore; ja ću pako taj prst (slika 1). načiniti na školskoj tabli, nu nemojte misliti, da ću ja upravo prst narisati. To ne, već ja ću, što je za predstavu svejedno, samo potez načiniti indi **I**. Uzmite sada i vi tablice i pisalice pa napravite i vi ovakav potez, samo ga liepo posve ovisno načinite! Jeste li ga napravili? Deder da vidim Ljudevite. (dobro) Ovako dobismo, djeco, j e d a n od rimskih brojakah. Valentine što dobismo? Antune, što nam dakle otaj potez predstavlja? — Ivane na što se imamo sjetiti, želimo li j e d a n rimski načiniti? Djak. Imamo se sjetit na ovisno držeći kažiprst.

Metnite na stran pisalice!

Dignite još jedanput kažiprst i s njim zajedno i palac, pa ove tako složite, da će sačinjavat polovinu pravog kuta, ostale pako prste pustite dolje. Vidite (sl. 2). Eno i Franjo je za menom odmah pogodio. — Načinite i vi tako! I Petar je dobro načinio. Dobro, sada ste već, kako vidim, svi dobro načinili. Napravimo taj lik na tabli, to onda dobimo **V**. Ovaj desni potez predstavlja kažiprst, lievi pako palac te takvim načinom dobismo rimski p e t. Uzmite sada pisalice u ruke, pa načinite i vi taj p e t. Načinite ih i više, da si jih bolje uvriežite u pamet! Konrade, što rekoh. koja je to rimska brojka?

Pa kako smo tu brojku napravili Vilime? —

Mi smo ju napravili sredstvom kažiprsta i palac.

Djeco, buduć je ota brojka posve jednaka s velikim pismenom **V** (*V*), toga radi vas ovdje opreznimi činim, da nesmijete zamjenit rimsku brojku **V** (5) sa rečenim pismenom. Nečita se

Digitized by Google

bo Siksto V (*V*) već Siksto V (*5*); neizgovara se u stoljeću V (*V*) već u stoljeću V (*5*) itd. Jeste li me razumjeli?!

Brojku V dobismo dakle pomoćju kažiprsta i palca. Metnite sada na stran pisalice, pa načinite još jedared prstima p e t (razumieva se lik.) Načinite ga sada i drugom rukom, sada imamo ovdje dva lika, od kojih svaki predstavlja pet, koliko je pako pet i pet ili dvaput pet Kažimire? — dakle ovako dobismo deset. Samo valja sada paziti nam, kako moramo složiti ota dva lika, da upravo dobijemo deset. Metnite dakle lik od desnice na lik od ljevice tako, da će oba nakrivljen krst predstavljati evo (sl. 3). i tako dobismo, ako na tabli to isto načinimo, znak taj X, koj nam predstavlja rimsku brojku d e s e t. Odovuda vidimo dakle djeco, da znak X za deset nije ino, već dvostruki V, koji su Rimljani ovako složili $\overset{V}{\Lambda}$ ili X. Djeco! uzmite opet pisalice, pa pokušajte i vi na tablicah napisati rimski deset. Miroslave što si sada napisao? — Kako smo, Cirile, dobili deset? — Metode! kamo smo morali desnicu metnuti? — Što su tada, Slavoljube, oba lika predstavljala? — A što dobismo, kad smo taj krst na tablicah učinili? A što vidimo od kuda je dakle taj znak X za deset izišao? Učenik: Ovaj znak X za deset ili upravo deset izišao je od dva V. i. t. d. Djeco! sada trebamo istom za petdeset opet novu brojku napravljati i to na sliedeći način: Dignite opet kažiprst onako ovisno, kako ste ga kod jedan digli, zatim pružite palac tako, da će oba prsta sačinjavati pravokut evo kako sam ja (sl. 4). Načinite li sada na tablicah najprije vodoravnu crtu, koju nam palac predstavlja, pa zatim na njoj ovisnu, koju nam kažiprst predstavlja, to ste onda dobili rimsku brojku petdeset. Dakle uzmite pisalice u ručice, pa pravite za mnom, kako ga ja govorim i na školskoj tabli radim. Najprije dakle vodoravnu (načini uč). Što najprije Mijo? Koj nam prst vodoravnu predstavlja Josipe? — A što na njoj? — (Uč. načini). Koj nam prst pokazuje ovisnu crtu? — I tako dobismo znak taj L. koj nam predstavlja rimsku brojku p e t d e s e t.

(Učitelj načini na novo sredstvom kažiprsta i palca prijašni lik te rekne:) Djeco! načinite svi evo što sam ja pomoćju kažiprsta i palcah lik, što ga danas jur imadosmo. Sada metnite (dočim uč. odmah učini) kažiprst od desnice na kažiprst

Digitized by Google

od ljevice evo (sl. 5), što kada napravimo na tabli, dobijemo znak ⊏, zaoblimo li te crte nješto malo, izadje C, koj znak predstavlja s t o. Ovdje vidimo opet, da je rimska brojka C posve jednaka sa velikim pismenom tiskanim C, česa radi vas opet pozornimi činim, da se nesmije zamieniti brojka C sa slovom C, premda se centum (latinski sto) slučajno sa C započimlje, kao i mille sa M.

Uzmite sada pisalice, te pravite na vaših tablicah novodobljenu brojku sto. itd.

Nakon kratkog vježbanja počme opet učitelj. Načinite djeco, najprije lievom rukom pomoćju kažiprsta i palca lik, što ga jur imasmo kod petdeset (načini uč.) — Sada metnite isto tako načinjeni lik desnicom na lik od ljevice evo vidite (sl. 6) u pismu pako dodamo ovomu liku ⊏ četvrtu crtu ili konac četvrtoga kuta dakle □. Zaoblimo li sada otražne tri crte to onda dobijemo — D a to vam je znamenje za p e t s t o ili to vam je rimska brojka 500.

Uzmite sada djeco pisalice pa načinite na tablicah rimsku brojku pet sto! Branislave, jesi li ju napisao? — Deder nam kaži, kako smo dobili otu brojku? — Kojemu pismenu je ta brojka slična? — Pa je li u istinu to veliko pisme D? — Nego što je? — Smijemo li indi zamieniti brojku D sa slovom D.? — itd.

Djeco, pazite dobro što ću načiniti na tabli (učitelj načini M) ovo vam je d. d! znak za rimsku brojku tisuću, koji vam je postao iz dvajuh likah, od kojih svaki predstavlja 500, buduć je 500 i 500 hiljada, dakle od ovih dvajuh □□, od kojih izbrišemo li temeljne crte dobijemo ⊓⊓, iz česa je u tiskanju postalo M. što opet nije, kako jur rekoh, veliko tiskano slovo M., već rimska brojka „tisuća.“

I tako djeco, moram vas pohvaliti, što ste pazljivi bili, netom naučismo se čitav sustav rimskih brojakah, kojeg evo pred sobom na tabli vidite, ter koji sastoji iz sliedećih sedam znakovah ili brojakah I-V-X-L-C-D-M. — Nu dječice, ja bih se samo jošte sada rado osvjedočio, prije nego li dalje idemo, da li ste si svi zapamtili, koj znak koju brojku zastupa, stoga neka mi najprije Marljivić kaže, a onda ćete mi i drugi kazivati, koja je to brojka? koja to? a koja to itd. Razumieva se, da učitelj imade najprije bolje, a poslje lošije propitkivati.

Digitized by Google

Iz ovih dakle sedam brojakah, koje ste si svi kako vidim, zapamtili, sastavljat ćemo sve ostale brojeve, držeći se samo sliedećih pravilah:

A. Kada vam više jednakih znakovah ili brojakah stoji uzporedno, to onda znače toliko, koliko ukupno iznose vriednosti njihove; n. p. II. znači 2. — III znači 3. XX znači 20 — CC znači 200 itd.

B. Kada nižja brojka stoji za višjom, tad se vriednost ove višje množi za toliko, koliko znači ona nižja, n. p.

VI	znači 6	XXXV	znači 35
VIII	„ 8	CXII	„ 112
LX	„ 60	DCLV	„ 655

C. Kada pako nižja brojka stoji pred višjom, onda se vriednost ovoj višjoj umaljuje za toliko, koliko vriedi ona nižja, n. pr.

IV	znači 4	XL	znači 40	XIX	znači 19
IX	„ 9	XC	„ 90	XCIV	„ 94

Zadaće

1. Čitajte mi djeco **II, VI, XII, XXIV, LXVI, CLXXI.**
2. Napišite mi rimskimi brojkami brojeve od 1 do 50; zatim: 56, 60, 72, 81, 87, 90, 100, 202, 333, 400, 500.
3. Neka mi svatko napiše koliko mu ima godinah, koje godine se je rodio i koje godine poče ići u učio, sve rimskimi brojevi.

Zorna obuka u prvom razredu.

Jučer smo govorili o domaćih životinjah. Što su domaće životinje? Kaži mi njekoje domaće životinje. Pas je domaća životinja. Mačka itd. *). Što bi mi Antune znao o psu kazati? Što vidiš sve na psu? Glavu, vrat, trup, noge, rep. Kakovu glavu imade pas? Dugoljastu. Čim mu je pokriveno tielo? Dlakom. Što ima na nogah? Prste. A što na prstih? Nokte. Kakovi su mu nokti? Tupi. Zašto su mu tupi? Jerbo s njimi stupa, kad hodi. Čemu je pas? Pas čuva kuću, ide u lov, pomaže ćuvati ovce itd. Kakov je pas prama svomu gospodaru? Vjeran. Tko

*) Djeca moraju sve u cielih stavicih izraziti nu mi ćemo ovdje, da dobijemo prostora, pokraćene odgovore metati.

Digitized by Google

bi mi znao kazati pripovjedku o vjernosti psa? Kaži dakle Stjepane! — Njeki gospodar imadjaše već jako stara psa, te ga htjede utopiti, budući mu nije bio više od koristi. On si sjedne u čamac i uzme psa sa sobom, te došav na sriedinu rieke, baci ga u vodu. Pas je hotio, da izpliva, nu gospodar stade ga nemilo lupati veslom po glavi, dok se nije na jedanput i čamac prehitio, i gospodar u vodu pao. Čim je to pas opazio, dopliva brzo do gospodara si i spasi ga. Tko mi zna jošte koju pripovjedku o psu kazati? Zašto možemo psa za lov utriebiti? Jerbo ima dobar njuh. Čim se hrani pas? Što se može dogoditi, ako mu se daje vruća hrana? Pas može pobiesniti. Ako tko draži psa ili ga tuče, što će on onda rado? Ugrizti. Čim se dakle brani pas? Zubmi. Kaži mi nješto o mački! Kakovu glavu ima mačka? Okruglu glavu. Kakove su joj oči? Velike. Vidi li mačka po tmini? Zašto? Jerbo joj se oči povećaju. Čuješ li ti mačku, kad ide? Zašto ju nečuješ? Jerbo si nokte uvlači. Čim se brani mačka? Je li se dobro s mačkom igrati? Zašto ne? Jer može ogrebsti. Čemu drže ljudi mačke u kućah? Da miševe love. Je li mačka tako vjerna kao pas? Da kakova je? Lukava. Kaži mi sada Milane sve, u čem su si pas i mačka slični! Kaži mi ti Stjepane u čem su različne! Domaća životinja je i krava. Gledaj Dragutine ovamo na sliku i kaži sve, što vidiš na kravi! Zašto imade krava rogove? Da se s njima brani. Što se pravi iz rogovah? Češlji, zaroge. Što možemo sve od krave upotriebiti? Meso, kožu, dlaku, rogove, mlieko, crieva, papke. Ova životinja (pokazujući na sliku) izgleda npravo kao krava, a krava nije; što je to? Vol. Zašto se volovi u kući drže? Kako zovemo vola i kravu, kad su maleni? Telè. Možemo li što već od teleta upotriebiti? Kako se zove meso od teleta? Teletina. Kako zovemo tele, kad već malo ponaraste? Junac ili junica. Kako se zove krava, vol, bik jednim imenom? Goveda. Kako se zove meso od govedah? Govedina. Čim se hrane goveda?

Kakova je ovo (pokazujući na slici) životinja? Konj. Kakovu glavu imade konj? Što ima konj na vratu? Grivu. Što ima na nogah? Kopita. Čim se brani konj, ako ga tko uznemiruje? Udara kopitom. Čim nam konj koristi? On nam vozi, nosi tovar, na njemu se jaše. Kako se zovu vojnici, koji na konjih jašu? Konjanici. Kako se zove mladi konj? Ždriebe. Kako bi kazao,

Digitized by Google

da bi ih više bilo? Ždriebići. Kakove boje ima konjah? Što se pravi iz konjske dlake? Mehkosloni i jastuci. Koja je životinja na ovoj slici najbolje konju slična? Magarac. Po čem se može odmah magarca prepoznati? Po dugih ušesih. Kakove je većinom boje? Sive. Čim se može magarac braniti? Kopitom. Zašto ljudi trebaju magarca? Gdje drže osobito magarce? Po visokih gorah. Zašto? Jerbo sigurno po gori stupaju i tovare nose.

Ovdje je jedna životinja naslikana, koja isto tako rado po gorah skače, koja je ta? Koza. Što imade sve koza? Glavu, vrat itd. Što ima na nogah? Papke. Čim joj je pokrito tielo? Čemu je ta dlaka? Iz nje se tku rubci. Jede li se meso od koze? Što dobivamo jošte od nje? Gdje ima mnogo kozah? Po gorah. Čim se hrani koza? Kako kažemo, kad koza grančice od drveća objéda? Koza brsti. Koja je životinja kozi slična? Ovca. Što bi mi znao o ovci kazati? Čim joj je tielo pokrite? Vunom. A zašto se rabi vuna? Za sukno, šešire itd. Kako zovemo mladu ovcu? Janje. Čim se hrane ovce? Što ližu rado ovce? Sol. Kako se zove pastir ovacah? Ovčar. Tko pomaže ovčaru ovce pasti? Ovčarski pas. Što čini ovčar, kad hoće ovce prebrojiti? Baci batinu na zemlju, pa pusti da ovan preko nje skoči; sve ovce skaču onda za njim, pa jih tako lasno prebrojiti može. Zašto drže ljudi ovce? Radi vune i mesa. Kako se zove koža s vunom? Krzno (runo).

Kakovu životinju imademo jošte u kući? Svinju. Što vidiš sve na svinji? Kako se zove gubica svinje? Rilo. Što može rilom raditi? Može rovati. Što ima svinja na hrbtu? Šćetinje. Što se pravi iz šćetinah? Četke ili kefe. Tko još treba šćetinah. Postolar. Što imade svinja pod kožom? Slaninu. Čemu je slanina? Što možemo jošte od svinje upotrebiti? Meso. Kako se zove meso od svinje? Svinjsko meso ili svinjetina. Čim se hrani svinja? Čim se hrane sve ove životinje, o kojih smo govorili, dokle su malene? Hrane se mliekom. Ove životinje sisaju u mladosti mlieko, zato se zovu sisavci. Što je dakle pas? Zašto kažeš, da je pas sisavac? Kaži sve druge sisavce, o kojih smo danas govorili! Vidjeli ste već svinje i teliće klati; pa kakovu krv imadu? Crvenu krv. Šta mislite je li topla ili mrzla? Sisavci dakle imadu crnu toplu krv. Poznato vam je, da moramo, dok živimo dihati, a za

Digitized by Google

to nam je dao to g. Bog pluća. Tako i sisavci imadu pluća, da njimi dišu. Što je dakle konj? Zašto kažeš, da je sisavac? Jerbo u mladosti mlieko sisa, ima crvenu, toplu krv i diše plućima. Što su sisavci? Ponovi Milutine!

Imade li osim ovih životinjah, jošte kakovih u kući? Jest, kod kuće imademo i kokoših. Što jošte? Gusakah. patakah itd. Ovdje (pokazujući na sliku) vidite naslikanu kokoš. Motrite ju i kažite sve, što na njoj vidite! Glavu, vrat, trup, noge, krila, rep. Što ima kokoš mjesto zubih? Ima kljun. Vrh kljuna na čelu ima mesnatu krestu a pod kljunom bradušu. Kakova je kresta kod koketa? Mnogo veća od kokošje. Kako se zove kresta kokotova? Ruža. Čim je pokrito tielo kokoši? Perjem. Na krilah i repu ima veće perje, kojim može letjeti. Koliko imade nogah? Što ima na noguh? A što ima na prstih? Pandže. Kokot ima jošte odotraga jednu pandžu, koja izgledje kao ostruga. Zašto se drže kokoši u kući? Radi mesa i jajah. Kako zovemo mladu kokoš? Pile. Kako bi kazao, da ih mnogo vidiš? Ovo su pilići. Što je ovo? Guska. Kaži sve, što vidiš na guski! Kakov je kljun u guske? Širok. Može li guska letjeti? A što može jošte? Plivati. Na noguh medju prsti vidite ovdje tanku kožicu. Ova služi za plivanje, zato se zove opnica. Zašto nemože kokoš plivati? Jerbo neima opnice. Kad su vam ruke mastne, prima li jih se onda voda? Vidite, tako vam guska ima mastno perje, da nepremoči. Guska nese jaja, a iz jajah legu se mladi. Kako se zovu mlade guske? Guščići. A kako bi mladu gusku nazvao? Gušče. Čim se guska hrani? A što traži guska u vodi? Crve. Vrlo slična guski je patka ili raca. Koja je veća: guska ili patka? Kakov je kljun u patke? Kakove su joj noge? Kratke. Što ima medju prsti? Plivaću kožicu. Kakove je boje perje patkino? Razne boje. Čim nam patka koristi? — Ovdje je naslikan golub. Što ima sve golub? Zašto imadu ljudi golube u kućah? Radi zabave i radi mesa. Može li golub plivati? Zašto nemože? Što jede golub? — Kakova je ova životinja naslikana? To je puran. Kakova mu je glava? Gola. Što mu visi s čela? Resa. Vrat mu je pun bobicah. Što ima na noguh? Prste a odatraga ostruge. Imade li pura ostruge? Neima. Što čini puran perjem, ked se razsrdi? Razšepiri ga. Što se upo-

Digitized by Google

triebljuje od purana? Meso. — Ovdje je opet naslikan paun. Imenuj mi sve, što vidiš na paunu? Što ima na glavi? Perjanicu. Kakov mu je rep? Vrlo dugačak. Što opazujete na svakom peru? Na svakom peru u repu imade kao jedno oko. Što ima na noguh? Prste i ostruge. Tko je već vidio živa pauna? Pauna drže ljude više radi ljepote, nego li radi koristi. Imenuj mi sada jošte jedanput sve životinje, koje su perjem pokrite! Kakovu krv imadu ove životinje? Toplu, crvenu krv. Ove životinje nesu jaja, a iz jajah legu se mladi. Ovakove životinje zovemo ptice.

Što su ptice? Životinje, koje imadu toplu, crvenu krv, nesu jajah i legu se iz jajah. Gdje živu sve ove životinje, o kojih smo govorili? Doma. Kako se zovu zato? Domaće životinje. Imenujte mi sve domaće životinje. Mnoge od ovih životinjah žive i po šumah, pa nisu tako pitome kao ove, nego su plahe. Ove su divlje životinje. Tako ima divljih mačakah, kozah, svinjah, gusakah, patakah, golubovah.

Djeco, dosada ste učili o domaćih životinjah. Pazite sada ćemo opet o drugih životinjah govoriti. — (Pokazuje na sliku). Gledajte, kakova je ova krasna životinja. Tko znade, kako se zove? Pravo si kazao; to je jelen. Kaži, što vidiš na jelenu! Što ima na glavi? Roge. Ovo mi zovemo rogovlje. Što ima dakle jelen? Na rogovlju vidite više ogranakah; to su parožčići. Ovo rogovlje pada jelenu svake zime, pa mu onda novo naraste, nu jednim parožčićem više. Što možemo dakle iz parožčićah saznati, buduć mu svake godine jedan naraste? Koliko ima jelenu godinah? Dlaka mu je većinom sivo-smeđja, a noge tanke, s toga može veoma brzo trčati. Na nogah ima papke. Kakova je dlaka u jelena? Kakove su mu noge? Što ima na nogah? Jelen živi u šumah, te je vrlo plah, nu dade se za mlada i pripitomiti. Jelensko meso se jede a iz kože se prave hlače, rukavice itd. Iz rogovlja prave se držala za noževe. Šumar u šumi meće si na kuću rogovlje jelensko, da se znade, gdje stanuje. Što možemo od jelena upotriebiti? K čemu je koža? K čemu je rogovlje? Ženka od jelena zove se košuta, te neima rogovlja; zato se kaže, da je šušava. Kakova je košuta? Zašto kažeš, da je šušava? Jerbo neima rogovlja. — (Konac sliedi).

Digitized by Google

Pedagogičke iskrice.

Napisao

Mijat Stojanović.

9.

Priučavajmo djecu na poslenost i rano ranenje. Tko dugo spava, duh mu se otupi, tielo mu oslabi, i malo po malo izgubi svu snagu i djelateljnost. Isto tako škodi neumjerenost. Po cieli dan gostiti se, veli njeki spisatelj liečnik, koja neumjerenost! cieli dan ležati na divanu, koja lienost! cieli dan kartati se ili kockati, ili sigrati se, koja muka! cielu noć plesati, koja ludost! pa opet svi ljudi ili su neumjereni, ili lieni, ili mučenici, ili ludjaci. Sokrat veli: Jedemo, da živimo, a neživimo, da jedemo.

10.

Naukom i obukom nastojmo naučiti i obučiti mladež, da pozna, da glavni dušmanin, koji strovaljuje čovjeka u zablude i kriva mnenja, u njemu je samom, i to je sliepo sebeljubje, što se tiče njega samoga, i što proizlazi od njega. (Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz Koprivnice. Nemogu nipošto propustiti, da Ti mili »Napredku!« kao jeditomu našemu školskom organu s njekoliko redakah neprijavim zaisto riedku i nenadanu sgodu, koja kako nas na ovdješnjoj učioni službujuće ugodno dirnu, tako mnijem, da će i čitatelje otog časopisa, a to su ponajviše moji sudruzi učitelji trojedne kraljevine zanimat, ako im uzpišem štogod o dostojanstveniku, koj nas prošlih danah posjetiti udostoji, kog nam dobra kob i brižljivost prejasnog vladara na čelo stavi te kog se ime već dulje vrieme slavno po domovini nam ori. — Na dan 7. dakle svibnja t. g. preugodno i sasvim nenadamo nas zateče u našem gradiću prečastni gospodin kanonik dr. Franjo Rački, vrhovni učionah nadziratelj, koj se je u službenom poslu iz Osieka kroz naš grad u Zagreb vraćao. Bjaše taj dan upravo četvrtak, dakle školski praznik; nu pošto je isti prečastni gospodin zorom drugog dana naumio put svoj nastaviti; to na izraženu želju, da se osvjedoči o napredku mladeži našega zavoda, bude sve moguće učinjeno, čim bi se tom zahtjevu što brže zadovoljilo. I tako eto sakupi se mladeži dovoljan, reć bi obilan broj. — Visoki gost učesti tako svojim pohodom učionu poslje podne. Pošto su djećica „Carevku“ složno izpjevala i ravnatelj tog zavoda g. S. shodno slovo prosložio prečastnom gospodinu, u kom mu toplo preporuči

Digitized by Google

koli zavod, toli i učiteljsko tielo, zahvali se isti visoki gost na rečenu slovu te obide redomice razrede najprije djevojačke trivijalne, pa onda dječačke glavne učione, u kojih je i sam izpitavao, izpravljao, pohvaljivao, poticao, te tako bjelodano pokazao, u koliko mu naobraženje i napredak mladeži na srdcu leži. Nakon toga pokazà sakupljena omladina u pjevanju crkvenih i svjetovnih pjesamah postignutu vještinu. Visoki gost obodri najposlje mladež na daljni napredak, učiteljstvo na daljni rád; preporuči otaj zavod skrbi i zaštiti gradskoga poglavarstva, kao prijatelja učione, napredka i prosvjete, te se od nas odieli oko 7 satih u večer pratjen gromkim „Živio!“ — U koliko je naš zavod zadovoljio zahtjevom prečastnoga gospodina, to prepušćamo dakako blagome sudu njegove Prečastnosti, nu ipak nas veseli da smo iz samih ustiuh istoga mnogocienjenoga Gospodina čuti mogli, da se sa zadovoljstvom s našim zavodom oprašta. *R. G...f.*

Viestnik.

— Imali smo priliku ovih danah vidjeti novo pokućtvo školsko na ovdašnjoj gl. učioni, tako da su sbilja u tom pogledu gradske škole dobile malne sasma nov izgled. Tu smo opazili nove table, ormariće za ruke prati, mnoge klupe polag novijega načina uredjene, zatim ormare za knjižnicu, za rude i ine sbirke. Osobito je pako risarska učiona sasma preuredjena, te se mjesto onih starih razklepanih nizkih stolovah, klupah i stolicah vidja u njoj posve novo pokućtvo, da ga je milina gledati. — Razredi ženske glavne učione smješteni su u iznajmljenoj priličnoj sgradi, te su sada u svemu četiri. Nadamo se, da će sl. zastupstvo gradsko i o tom nastojati, da se već jednom sgrada za dječačku učionu, kako treba, priredi a napokon i viša djevojačka učiona već početkom dojduće godine podigne. To bi bile naše smierne nu nuždne želje!

— Gospodin Vjekoslav Barbot, gradjanin zagrebački, poklonio je za prirodopisnu sbirku gradskih učionah sve vrsti zemaljah i kamenja, što ih rabi u svojoj tvornici porculanskoga posudja.

— Gosp. Antun Arnold, učiteljski pripravnik, poklonio je morskoga ježa (Echinus esculentus) i jednu užovku (Cyprea tigris) s njekoliko inih ljušturah za prirodopisnu sbirku preparandijalnu.

— Gosp. Josip Tunković, učiteljski pripravnik, poklonio je prirodopisnjoj sbirki zagrebačke preparandije jednu gvalju, što se je našla u z želudcu zaklana svinjčeta, i drugu okruglu gvalju našastu u želudcu zaklana vola u Samoboru.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Franjo Dorkić učit. na gl. učioni u Šibeniku, premješten kao takav na gl. učionu u Zadar. U Erpenju namješten privremeno učiteljem Jurak Janko.

Listovnica uredničtva.

— Gosp. A. R. u gor. R. Poslani suvišak od 30. nov. uračunat ćemo za budući tečaj. — Gosp. Iv. P. u V. Dobili ste već manjkave brojeve.

☞ Ovomu broju dodana je litografirana tablica za raztumačenje „rimskoga brojnoga sustava.“

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Digitized by Google

Digitized by Google

Broj 18. U Zagrebu, 15. lipnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Pravi smisao narodnoga odgojivanja mladeži.

Od njeko doba mnogi našinci na pedagogičkom polju prionuše uz narodnost, koja im prije četiri godine na istom polju bjaše trn u oku, te sada viču iza svega grla, da bi valjalo odgojivati mladež na narodnu; a valjda da ti vikači nisu shvatili ni smisao toga odgojenja, kao što bi valjalo. Bog zna, da li ti vatreni domorodci nekretju plašt po vjetru.

Hrvatski narod neima svoga vlastitoga narodnog odredjenja, kao što ga neimaju ni Niemci, Turci, Afrikanci, ni svi ini narodi, već je za onu istu svrhu stvoren, koju je Bog odredio Niemcem, Turkom, Afrikancem, riečju svim ljudem; upravo tako nemože biti duševno odgojenje kakovo vlastito za svaki narod.

Medjutim imade ipak svaki narod njeke vlastitosti, koje ga pobliže označuju, tako n. p. jedan je narod lukav, drugi prostodušan, — jedan gostoljubiv, drugi neudvoran, — ovaj lien i trom, onaj marljiv i poslen. — Osim navedenih imade svaki narod svoje vlastite iz njega pronikle običaje u narodnom životu. Zato valja držati narodno odgojivanje samo ono i onda, kada se odgojivanje i naobraženje mladeži tako vodi, da se u nju preplode sve dobre vlastitosti naroda njezinoga, i da se ta mladež, stupiv jednom na muževnu stazu života budi javno, budi sukromno, svagda odlikuje dobrimi vlastitostmi svoga naroda; u takovom smislu može samo obstojati narodno odgojivanje.

Ovo, što rekoh, tiče se osobito onih, koji akoprem su Hrvati,

Digitized by Google

stide se svoga, tudje jim je sve liepo, sve izvrstno; usuprot domaće sve prosto, sve nevaljalo, s toga da si djecu što valjanije odhrane, što finije naobraze, šalju ih u inostrane zemlje, izručuju u tudje ili odpadne ruke, da se uče tudjim jezikom i tudji duh narodnosti od drugud u svoju milu otačbinu presade. Upravo s toga uzroka pala nam bjaše narodnost i književtvo, što se sada opeta poput iskre u pepelu sahranjene po vatrenih domorodcih oživljuje.

Prorok veli: »Otci naši sagriešiše i neima jih, a mi krivnje njihove podnosimo"; s toga budimo na oprezu, imajuć pred očima, da isti uzroci uviek iste posljedice proizvode, te nam nebi i naši potomci izreku prorokovu ponavljali. Liepo je rekao onaj kralj opomenuv si sina: neka svoj narod po starih narodnih običajih upravlja.

Ali nam povrh toga valja na um uzeti, kao što pojedini ljudi, tako i cieli narodi imadu svojih manah i zlih navadah, koje su se duhom vremena izopačileili iz inostranih pokrajinah medju nje uvukle. Kad dakle velimo, da je dobra misao narodno odgojenje uvesti, tada kod toga odgojemja i to razumievamo, da se tom prigodom neuvriežava u srdce potomstvu ona nestalna ćud, koja se ojačana duhom vremena čas pomoli, a čas opet izčezne; već neka se ulieva u grudi mladeži ona stalna ćud i značaj naroda našega, što su jih vjekovi potvrdili, i što no se u narodu našem vazda kao liepi, izvrstni i dični slave.

Učitelju ima biti glavna zadaća, da mu učenici jednom postanu krepostni kršćani, te čestiti gradjani i občinari. — Krepostni kršćani dobri su i vatreni članovi svoje domovine, svoje države. Učitelj ima liepih sgodah kod predavanja domaće poviesti poticati učenike na vatrenu ljubav prama domovini, navodeć primjere iz života naših slavnih muževah, koji se u tom obziru odlikovahu. Djeci valja tu ljubav protumačiti, da nestoji u Bog zna kakovih nezakonitih težnjah, nego da našim narodnim zakonom posvema zadovoljimo i nje branimo; dužnost svoju, koju nam je zvanje naše nanielo, točno vršimo, i da državi na štetu nebudemo; nego da i domovini i državi požrtvovanjem naših silah duševnih i tjelesnih služimo, i u toj službi vjerni ostanemo, kao što to dolikuje pravim domoljubom.

Janko Benković,
učitelj.

Digitized by Google

Zorna obuka u prvom razredu.

(Konac).

Jelenu je veoma sličan srndać, samo što je manji. Srndać ima takodjer tanke noge sa papci,te može brzo bježati; on neima repa. Na glavi ima rogovlje, koje mu pod zimu spada. Ženka se zove srna i neima rogovlja. Koja je životinja slična jelenu? Čim se ipak razlikuje srndać na glavi? Imade li i srna rogovlje? Kakova je ženka? Šušava. Srndać žive po šumah, i dade se lasno pripitomiti. Srnetina se jede, a iz kože prave se razne stvari. Gdje živi srndać? Radi česa ubijaju lovci srndaće? Radi mesa i kože. Srndaćah imade i u zvierinjacih.

Poznaš li Milane ovu životinju? Kaži, kako se zove? Zec. Što vidiš sve na zecu? Kakove su mu uši? Dugačke. Gledaj mu noge, pa mi kaži, što si na njih opazio? Pogodio si, prednje noge su kraće od stražnjih. Stoga može zec brzo, osobito uz brdo trčati; nizbrdice trči teže. Zec je jako bojazljiv, te bježi, čim samo što šušne. Zec živi u polju i u šumi, tu se hrani raznimi travami, korom i grančicami od dreveća. Zec ima u gornjoj i dolnjoj čeljusti sprieda po dva oštra zuba, zato može i tvrde stvari, kao što su kora i grančice, grizti. Zec može glodati, jerbo ima zube za glodanje. Kakove zube ima zec sprieda? Što može njimi činiti? Može glodati. Gdje živi zec? Čim se hrani? Zec je u zimi škodljiv, jer se zna tada dovući u voćnjake, pa oglodati koru mladih voćakah. Zašto se ide u lov na zeceve? Radi mesa i kože. Čemu se rabi koža? S njom se podstavljaju haljine. Iz dlake se prave šeširi. Tko pomaže lovcu zeca loviti? Pas. Kako mu pas pomaže? Pas nanjuši zecu trag, pa ga tako nadje, digne i k lovcu pritjera.

Ovdje vidite jednu životinju, koju je mnogi od vas već vidio. Kako se zove? Vjeverica. Što vidiš sve na vjeverici? Kakova joj je glava? Malena i okrugla. A kakov rep? Dugačak i kitnjast. Gledajte i vjeverica ima zube za glodanje a hrani se orasi i sjemenjem. Što može vjeverica svojimi zubmi? Glodati. Čim se hrani vjeverica? Ona brsti poput koze i zeca, stoga je i škodljiva. Vjeverica veoma brzo plazi i skače po drveću. Kakove je boje vjeverica? Ridje boje a na trbuhu biele.

*

Digitized by Google

Ovdje vidite naslikana miša. Miš je mnogo manji od vjeverice. Kakove su mu noge? Kratke. Kakov mu je rep. Dugačak. Kakove su boje njegove dlake? Sive. Miševah ima više vrstih. Miš, koj po kućah živi, zove se domaći miš. Kako se zove onaj, koj na polju živi? Poljski miš. Imade miševah, koji u šumi žive; kako bismo te nazvali? Šumske miševe. Miševi imadu takodjer zube za glodanja. Što mogu dakle činiti? Čim se hrani domaći miš? On glodje sve, do čega dodje. Poljski i šumski miševi hrane se pako biljem. Životinje, koje imadu zube za glodanje, zovu se glodavci. Kakova je životinja zec? Kakova je životinja vjeverica! Imenuj mi sve glodavce, o kojih smo učili? Glodavci su zec, vjeverica, miš.

Poznaš li ovu životinju? Ovo je jež. Jež ima dugoljastu glavu a na nogah prste s nokti. Jesi li imao već ježa u ruci? Što si tad opazio? Da je na hrbtu i sa stranah bodljami pokriven, trbuh pako i noge su dlakom obrasle. Jež se hrani miševi, žabami, bubami i voćem, a stanuje u podzemnih rupah. Kad koja veća životinja na njega napadne, smota se u klupko, te se tako obrani. Gdje živi jež? Čim se hrani jež? Kako se brani proti neprijatelju? U zimi zaspi jež, pa spava do proljeća, i onda nejede ništa Jež se dade lahko pripitomiti.

Ovdje je naslikan krt. Tielo mu izgleda kao valjak; kaže se, da je valjasto. Krt je pokriven liepom, mekanom, crnom kožom. Prednje su mu noge gole na stranu obrnute, te su rukam slične. Stražnje noge su malene. Krt ima rilo, sitne oči a uška neima. Kakova je tiela krt? Kakova je koža? Čemu su prednje noge slične? Zašto? Kakove su stražnje noge? Što ima na glavi krt? Rilo. Gdje živi krt? Pod zemljom. Što radi pod zemljom? Rije. Čim rije krt? Rilom i prednjimi nogami. Kako zovemo zemlju, što ju krt izrije i van izbaca? Krtinjake. Krt se hrani glistami, crvi i bubami, te je stoga koristan. Bilja krt nejede. Čim se hrani krt? Jede li krt bilje?

Ova životinja (pokazujući na sliku) zove se jazavac. Jazavac ima kako vidite dugoljastu glavu, dugačak trup, kratke noge i kratak rep. Onu čest noge, kojom se stupa, zove se stopalo. Jazavac stupa na čitavo stopalo. Dlaka mu je siva, a na glavi evo ima povrh očijuh i ušijuh crnu prugu. Kakovu glavu ima jazavac?

Digitized by Google

Kakov mu je trup? Što bi ti znao kazati o njegovih noguh? Kako stupa jazavac? Što je to stopalo? Kakove je dlake? Što imade na glavi povrh očijuh i ušijuh? Jazavac si izkopa rupu u zemlji te stanuje u njoj danju, a noćju traži si hranu, naime zeceve, miše, zmije, žabe, crve, žir i razno korenje. Imade vrst pasah, koje lovci u lovu na jazavce upotrebljuju Ovakovi psi zovu se jazavčari, te potraže jazavca u rupi pa ga iztjeraju van, gdje ga lovac s puškom dočeka. Meso jazavčevo može se jesti a iz kože prave se torbe, oblače se kovčegi, čuture itd. Gdje stanuje jazavac? Što radi ob dan? Što pako po noći? Čim se hrani jazavac? Kako se lov lovi na jazavce? Što se može od jazavca upotriebiti?

Ovdje vidite sliku slona. Slon je najveća životinja, koja živi na zemlji. Što vidiš sve na slonu? Što ima na glavi? Veliko rilo. Oči su mu malene a ušesa velika. Ovdje mu iz gornje čeljusti narastu dva velika zuba. Koža mu je crno-siva, jako debela i izpucana. Dlake ima malo na njoj; samo na kraju repa ima kitu od šćetinah. Noge su mu debele a na njih ima prstc s papci. Kakove su oči slonove? Kakova su ušesa? Što ima slon u gornjoj čeljusti? Kakova mu je koža? Je li dlakom pokrivena? Gdje imade samo nješto sćetinah? Kakove su noge? Što ima na nogah? Rilo može raztegnuti i na sve strane s njim kretati a na kraju rila imade kao mali prstić. Rilom si hranu u usta stavlja i navuče si u njega vode, pa onda pije. Rilom može i hvatati male stvari, novčić sa zemlje podići, čep iz staklenice izvaditi, cvieće trgati itd. Slon živi u šumah vrućih zemaljah. Ljeti se rado kuplje pa zna i dobro plivati. Slon se hrani samim biljem. Dade se lasno pripitomiti i onda jede rado kruh. Čemu ima slon rilo? Što može jošte njim raditi? Gdje živi slon? Čim se hrani? Slon se dade pripitomiti, te se onda na njemu more jahati i tovari odpremati. Iz slonovih zubah prave tokari razne stvari. Slon je vrlo pametan. Pazite, ja ću vam jednu pripoviedku o njemu pripoviedati. U njekom gradu nosio je slon svomu gospodaru vodu u kotlu. Jednom kotao pukne a voda naravno izcuri. Sluga, da nemora kotao nositi, odvede slona kotlom do kotlara, da kotao popravi. Za njeko vrieme puče kotao na drugom mjestu. Kako to slon opazi, otidje odmah sam do kotlara, kojega si je stan dobro zapamtia bio. Kotlar se

Digitized by Google

začudi, kad došao slon, i predanj stao, kao da nješto hoće. Kotlar pristupi k njemu, te opazi, kako iz kotla voda curi. On odmah kotao popravi a slon ode onda dalje svojim putem. Tko će mi znati to pripoviedati? Pripoviedaj dakle Jaroslave! Ti Milutine! Njeki gospodar imao je mlada slona, te mu pusti prosto po dvoru hodati. Jednoć dodje slon u sobu, gdje su upravo gosti kod objeda bili. Svaki od gostovah dade mu nješto; ovaj malo kruha, onaj slasticah itd. a napokon ga jedan, mjesto da mu što u rilo metne, iglom ubode. Slon ode mirno van, nu za kratko vrieme povrati se i polije svoga neprijatelja svega vodom, koju si je vani u rilo navukao. Pripoviedaj mi to Antune?

Kakova je ova životinja (pokazuje na sliku)? To je opica. Opica zove se takodjer majmun. Što je dakle ovo? Majmun. Što vidiš sve na majmunuu? Majmunove su noge upravo kao ruke; zato se kaže, da majmun ima četiri ruke. Čemu je slično majmunovo tiolo? Čovječjem tielu. Nu majmun može ravno hoditi, kao čovjek, pa mu je tielo dlakom obraslo, samo obraz i ruke su mu gole. Majmun radi sve ono, što vidi čovjeka raditi, te tako višeputah i sam sebi naškodi. Čovjek ide naime u šumu pa si tamo, gdje ima opicah obuje čizme; zatim se udalji ostavivši jedne sa smolom namazane čizme. Majmun dodje odmah pa si obuje čizme, nu nemože u njih hoditi, a još manje trčati, onda ga je moći lasno uloviti. Majmuni žive po šumah u vrućih krajevih; hrane se voćem a kadšto biljem. Najvole puzati i penjati se; po zemlji hode samo onda ravno, kad se upitome i nauče. Kakovo je cielo tielo u majmuna? Dlakavo. Što je samo golo? Obraz i ruke. Što radi majmun rado? Kako se može majmun uloviti? Čim se hrane majmuni? Kada hode izpravno?

Što su ove životinje? Zašto kažeš, da su sisavci? Koliko nogah imadu ove životinje? Zato se i zovu četveronožne životinje. Što je dakle slon? Jazavac? Vjeverica? Koje od ovih životinjah žive u šumi? Životinje, koje obično po šumah žive, zovu se šumske životinje. Kaži mi sve šumske životinje!

Lj. Modec.

Digitized by Google

Jesmo li dužni djecu ubogih odhranjivati i poučavati?

(Crta iz ulomka Vertheimerova).

Ako pogledamo na veliko množtvo nalazećih se živinah, začudit ćemo se različitim njihovim sposobnostim i vještinam proizteklim iz vlastita nagona, kojim ih je božanska providnost nadarila. Ako pogledamo pauka, kako istom izišavši iz jaja bez nauka i bez svakoga poučavanja mrežu svoju tako dobro i umjetno kako no i stari oplitati znade; vidjamo s druge strane, kako si čovjek sám pomoći neumije, kako se ne samo do višjih čovječanskih vlastitostih, nego pače do ovršbe istih živinskih potrebštinah dovadjati, i usavršivatimora. To imajuć pred očima, prosudit ćemo doista mnogo milostivije netemeljitu žalost onih, koji su se o njekakovoj namišljenoj prednosti životinje nad čovjekom tužili; premda nesmijemo tajiti, da je to oznaka čovjeka, u kojega grudih nikakove vjere neima. — Nebi li možebiti Bog čovjeku manjkanje nerazložna onoga nagona ničim bio nadoknadio?

Mjesto nagonah, koje je Bog živini podao, usadio je on u srdce čovječansko božansku iskru ljubavi. — U čovjeka se samo nalazi višja ljubav roditeljah, djece i braće, ljubav pram domovini, ljubav prama cielomu čovječanstvu, i sve ovo obuzimajuća ljubav pram božanstvu: imena, koja kod životinje, gdje jih nitko osim fantastah i uznemirenih čovjekomrzacah netraži, neimaju nikakova traga. O takovih, kojim milost ova podieljena nije, gospodin suditi neće, jerbo se kaže o njih: „neznadu, što čine.“ Nu tko je i najslabije ćućenje u srdcu ućutio, da se siromahu smiluje, a ove milosti božanskoga nutrnjega ugovaranja tamo, gdje se je o dobru čovječanskom radilo, žrtvovati nije htio; onaj neka strepti pred strašnim sudcem, koji od nutrnjih nagovarah čovjeku danih doista račun tražio bude.

Mnoge stvari zaslužuju, da od njih izreknemo svoje mnenje, da budemo pram njimi skloni; ali se počitanje i ljubav nepristoji nikom bolje do li čovjeku. Kada ga dakle gledamo u stališu, u kojem jošte svašta iz njega biti može, te gdje mu se neradi samo o živinskom biću, već o cielom njegovom budućem čovječanskom životu, što no je i zlu i dobru podvržen, tko nebi onda sve, što

Digitized by Google

može, drage volje učinio, da mu dobro bude? Pogledajmo na tolike zanemarene, bolestne (duševno), zle, nerazumne i nevoljne ljude, i dobro jih promotriv naći ćemo skoro vazda, da je uzgojenje prvi izvor svih ovih zalah. Nebi li dakle morao svaki po mogućnosti nastojati, da se zlu ovome doskoči? Da što još, mogu li oni, koji ništa neće da čuju o ovih dužnostih, možebiti kazati, da tu neima nikakove nasladnosti? Doista to bi služilo na uvriedu krsćanske dužnosti, jer ovakova nedužna djeca, tako zanemarena, rano bi poginula, da ih nebi dobro misleći dobročinci iz propasti spasili! Ona nebi poznavala prave vjere, a uzrastla bi u tugi i nevolji, te bi postala zločestimi rukotvorci, prosjaci, možebiti i razbojnici.

Usuprot iz one djece, za koju se je itko pobrinuo, da se krsćanski odhrane, vidimo sada, kako su postali njeki vrli zanatnici, umjetnici i radni seljani oslanjajuć se na one rieči: moli i radi! — pa kad ih vidimo, da jim je dobro, neimadu li jedan dio od toga dobra i oni, koji se za nje pobrinuše? — Pa kada za spasenje svoje Bogu zahvaljuju, sjećaju se doista i svojih dobročiniteljah. — O, kako mora ova misao kriepiti čovjeka u onaj čas, kadno sav zemaljski čar izčezava, kada valja ostavit sve i stupit pred Boga. Kako se široko polje dobročinstvah naših u poslu ovom otvara, vidi svaki, koji je iole ponješta u bieli sviet pogledao, a posljedice ovih dobročinstvah, ako se uvaže, kako treba, nemogu se pregledati.

Ako se čestitim tjelesnim i duševnim odhranjenjem za sadanje vrieme popravi jedna osoba, a po njoj obitelj — občina — država, to ovo dobročinstvo prelazi bez dvojbe u budućnost od otca na sina i prostire se tja do drugoga, trećeg i dvadesetog koljena; i na takav način uzraste malena ona dobra klica do golema duba, koji razširuje grane svoje na daleko, da si na njih ptice nebeske gnjezda viju.

U istinu! jošte nije zemlja raj zemaljski, jošte raste mnogo zloće, surovosti, budalaštine, lienosti i slabosti, poput drača medju dobrim usjevom; — mnogi su zapušteni od rane dobe djetinstva, obiknuli svim zločam, te za prosjake i lienjake odhranjeni.

Istina je živa, i opaziti je uviek, da se za siromašku djecu malo tko brini, a većinom su kod prostog naroda skoro sva izo-

Digitized by Google

pačena, a kako i nebi; ostane li diete brez roditeljah pa u kući usred patriarkalnoga života kako bude odhranjeno? — nikako: Ako je zločesto, pa bi ga trebalo karati, ili višeputah kazniti, to odmah drugi graknu »šta bi tudju sirotinju tukao itd.« — ako doraste za školu, tu odmah svi sukućani i ini, a borme i odlični kažu: e pustimo mu mira, tko će ga u školu odpravljati, tko će ga opravljati itd. neima nikoga. — Pa šta biva iz njega kašnije? — u kući medju družinom nenauči ga nitko ni Bogu se pomolit, nit ga upozna s odredjenjem njegovim itd. malo pomalo postane okorniji, glup, a iz toga se radja divja ćud i ine mane, malo kašnje eto ga, gdje je do vrata ugreznuo u zlo, što onda biva, to si lasno svatko predstaviti može.

Nedira li to u srdce one bogataše i tvrdce, koji bi s malo mogli ovim pomoći? — One, koji nikakovog pomilovanja pram siromakom neimaju, pa misle, da se iz njihove djece ništa nemože učiniti, sveto pismo kao nečovječne nazivlje, jer neće da promotre, kako dobro uzgojenu voćku netreba oplemenjivati, jer ona već sama od sebe dobrim plodom rodi, već da se obazre na onu divljaku, koja medju trnjem doduše pokazuje liep uzrast, nu nade nam nedaje, da će ikakovim dobrim plodom radjati.

Dvie su stvari na djetetu, koje i najbezdušnijeg podrugivaoca smutiti mogu, naime bezazlenost i neznanje pomoći si. U bezazlenosti djetinjoj imade nješta što na posmjeh navodi, te nuka diete, da se pouzdano volji našoj izruča, a neizbrisivi taj biljeg božanskog djela eno već u licu njegovom izražen je. O da bi nam Isus kao djetešce u ono vrieme pred očima bio, kada siromašnu djecu zanemarenu gledamo, i u ušijuh nam zvonile one rieči spasitelja: »Nije volja otca vašega na nebu, da se ikoji izmedju malenih izgubije«, — pa »što ste učinili najmanjemu izmedju braće moje, meni ste učinili«, — tada bismo vidjeli, što iz čovjeka biti može i biti ima, te bismo razlučili djelo božje od skvarenja čovječanskoga.

Čujmo kako ob ovom predmetu vrli Krüsi govori: »Prijatelji čovječanstva! otci i vodje narodah! pustite, neka se djeca sretnih i uzvišenih sučlanovah države napravljenim putem do lagane časti i brza bogatstva uzpnu; — ali dižite nuz to i djecu sirotinje do onog stališa, da u sebi barem ono bogatstvo nadju, koje jim je Bog u

Digitized by Google

narav ulio i uživati dopustio, te čast onu, kojoj je temelj ćut nutrnje vriednosti. Držite ih, da mogu kazati u sebi: srebra i zlata neimam, ali ćutim u sebi, da čovječanstvu koristiti mogu."

Franjo Valpotić.

Pedagogičke iskrice.

Napisao

Mijat Stojanović.

11.

Ako je ikomu na tom svietu potrebito obzirati se na ove, što ću evo sada reći, to je pučkomu učitelju neobhodno potrebito, koga je zadaća odgojiti i naobraziti valjane ljude. Nepréstano nastoj obogatiti se novimi i koristnimi znanostmi, da se sve više i više naobraziš. Izpitavaj i traži neprestano istinu, i nepožali truda. Pronikni u haznu znanostih, i trsi se svestrano se naobraziti, i nemoj se zadovoljivati netemeljitimi pojmovi. Sabiraj svakim danom nova načela, od kojih zavisi mudrost života; nauči se poznavati sam sebe i ljude; smatraj sam sebe za člana čovječanskog družtva; nemoj samo nastojati usrećiti se, nego i ostati srećnim. Dobro je biti dobar, ali bolji još je bolje, a najbolji najbolje. Krepost i učenost kao i zlato imadu svoju nutarnju cienu, ali ako se zlato nečisti, potavni; tako i krepost, ako se neponavlja izgubi lice.

12.

Tko je rada znati čitati, pisati, računati, risati, pjevati, sve se to uči; a zar da je inače sa domoljubljem i rodoljubljem? — Ništa čovjek nezna, što se nenauči.

13.

Nedražite svoju djecu na ljutinu, nego ju odhranjujte zaptu i opominjajte ju u Gospodinu. Kazni sina svoga, pak ćeš se u njemu radovati i on će ti ugadjati duši, veli Salomon. Tko diete svoje drži u zaptu, veselit će se u njemu, i neće se njim stiditi pred znanci.

14.

Odhranjenje vaše djece neima samo upliv na državu i domovinu, nego i na vaše blaženstvo, te tako riešava cielu

Digitized by Google

blagopolučnost i sreću vaše djece; jerbo od odhranjenja posve zavisi, da li će biti vaša djeca dobra ili zla, koristna ili nekoristna, zdrava ili nezdrava, krepostna ili zločesta, srećna ili nesrećna, vaša radost ili žalost. Tko ovo nesmatra lahkoumno, i ima čuvstva za krepost, taj mi mora dati pravo, što tvrdim, da je vještina odhranjenja najvažnije ljudsko znanje. Ali je i najtežje znati valjano odhranjivati. Nije najbolji učitelj, koji se je učio pedagogičko znanje u Beču, makar bilo kod sv. Ane, ili u Ljubljani, gdje su odprije naobražavani naši bolji krajiški učitelji. Imamo živih primjerah, da Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba! Naobraženo, oplemenjeno srdce i valjan značaj mora imati učitelj!

15.

Roditelji i odhranitelji mladeži! Dajte dobar primjer čovjekoljubja; jerbo sve je drugo zahman. Djeca će vaša postati, što ste i vi. Kakav otac, takav sin; kakova majka, takova kći!

16.

Učitelj mora u svemu biti uzor svojim učenikom, i svagdje i u svačemu davat jim dobar primjer. U crkvi pod službom božjom buoe časovah, kad valja pokleknuti i poniziti se pred svemogućim Bogom; a ja poznam učiteljah, koji nikada u crkvi nepokleknu, upravo ni onda, kad se presvetim svetotajstvom daje blagoslov. To su nadrimudraci, što se šalju k' nama od kojekuda, da naobraze surovi jugoslavenski krajiški narod. Možebit ljudi, koji svrše višju realku ili budu koju godinu u politechniki te nevjeruju, da je u oltarskom svetotajstvu presveto tielo Isusovo pod prilikom kruha i vina. — A isti ti tobožnji učitelji klanjaju se do crne zemlje pred višjom gospodom. Kukavna budućnost, ako naša mladež upije takva načela. —

17.

Naučimo djecu, da u svakoj dobi svoga života osjećaju se obvezama, ljubiti svoju milu domovinu. Ona nas hrani i oda zla brani. U njoj smo se rodili, u njezinom majčinom krilu uzgojili i naobrazili, dakle moramo njoj i njezinom boljku posvetjivati svoje sile.

Domoljubje je najveća ljepota našega duha, jedna od najuzvišenijih krepostih ili dobrodjeteljih, koju nam i naša pamet i

Digitized by Google

naš sv. vjerozakon najtoplije preporučuju. U njemu se sadržaje prignutje prama obitelji i roditeljem, prama srodnikom i prijateljem, sugradjanom i susjedom, prama cieloj postojbini i zemlji, koja nas naziva svojim stanovnikom. Koji učitelj nenauči svoje učenike iskreno ljubiti svoju domovinu, nije ni iz daleka izpunio svoju dužnost.

18.

U svakom žitu ima kukolja. Tako ima i učiteljah, koji su samo po imenu rodoljubi. Poznam ih, koji viču i kriče, da ljube svoju domovinu, a kad tamo, a oni ljube samo sebe; grme javno, nebi li se potresla zemlja i svatko čuo za njihovo domoljubje i rodoljubje, ali izpod ruke namieštaju i udešavaju tako, kako se neće zamjeriti ni sotoni. Čim duhne koji vjetar, okreću svojom kabanicom. Pak je li moguće, da takvi učitelji naobraze sebi povjerenu mladež za pravo domoljubje?

19.

Želio bi iz sve duše i iz svega srdca, da svaki učitelj i odhranitelj mladeži više gleda na naobraženje ćudorednoga značaja, čuvstva, dobra srdca, pravoga domoljubja, nego na mnoga izabrana i prevejana znanja. Najprije valja naučiti ono, što je najpotrebitije, pak onda, što je koristno. Znanje, kojim se nepoboljšaje srdce i duh neoplemenjiva, neima prave ciene. Znati, htjeti i moći nevalja razstavljati pri odhranjenju i naučaju. Liepo je štogod znati i umjeti; ali još ljepše pošteno misliti, govoriti i činiti.

(Dalje će slieditі.)

Dopis.

Od Drave u Svibnju o. g. „Verba movent, exempla trahunt“, to sam si predočio, kaneći prisustvovati baš u četvrtak obdržavanom učiteljskom sastanku u D. Dà, verba movent; ali exempla — sunt odiosa, pridodajem sad, kad sam se k hladnoj vodi Dravi povratio, nakisnuo izvana kano miš, kad ga iznenada hladna poplava zateče, gdje se je sunčati nakanio. Bjaše to doduše u dan Srećkov; ali ja postadoh još s jednim kollegom Ne — Srećkom, nu s otom razlikom — što ja iz vana a on unutri t. j. pod krovom. Bjaše to prekrasan svibanjski dan, narav u najvećoj svojoj

Digitized by Google

svibanjskoj krasoti; operjeni angjelić-pjevači sviraše i pjevaše kan za obkladu; te izuzamši prašinu, na kojoj ipak razliku od one školske opazih, veselismo se, da se s onom upoznati možemo. Bjaše na tom našem putu komad školske poezie — a jer poezia bez proze obstati nemože, ima li smo na svom povratku poćutiti; jer tu „popuhnuo, popuhnuo tiji vjetrić od Dunava“, te u jedan mah namrgodi se nebo i stade suzami roniti, da nam naše oduševljeno čelo ponehari ohladi. Gle, ja pišem o povratku a nisam ni o svrhi našeg putovanja započeo! Nu ništa za to; to je slika i prilika tog sastanka, te izza smieha sliedi plač, izza sunca — kiša i blato; veseo sastanak — žalostan razstanak; mnogo vike — malo vune, većom stranom udes naših konferencijah, u kojih sam se već više putah prevario; jer našinci nikako neće da shvatjaju korist njihovu, pa ipak je to tako konsequentna stvar. Sastaju li se bake na divan, obrtnici i rukotvorci u svoje skupe ili cehe i pazare, „inteligentni“ ljudi t. j. neučitelji na županijskih skupštinah, zašto da učitelji neimaju svoje skupštine? Koriste li se bake svojimi divani. srkajuć možda kafe; ako obrtnici na pazaru teku ili ako im u skupu teče — u grlo, ako napokon intelligencija hoće, da svojimi predlozi blagostanje domovine unapriedi — ergo, zašto da učitelji neočekivaju kakvu takvu polzu od svojih sastanakah? A jest! Svaki ju i najde. Sastanci se obdržavaju obično u sredotočju kotara u trgovištu; item jedan tamo ima roda, treba ga pohodit, drugom treba kafe, šećera itd. treći mora si dati skrojiti kaput mjesto surke; četvrti dodje s petim neznajuć pravo zašto; šesti dodje što mora, sedmi jim pomaže, osmi se s njimi slaže, deveti — ut figura docet — „ja“ dodjoh, da samo nakisnem. O pravom znamenovanju i važnosti sastanakah naših imade toli malo malo ljudih naše rufeti pojma, kao što prostak o mjesecu. Ima pojedinih iznimakah, ali malo, veoma malo. Tako i ja u tom obziru ozebo, htjedoh se ogrijati na sunašcu ljepših okolnostih, znajući, da u kotaru D... imadu dvie osobe preč. gosp. predsjednik Š. i uč. „Napredku“ poznati Š, koji će za stalno nastojati, da budu sastanci tim, čim treba da budu. Ali — te dvie osobe spazih i nijednu više. Ostala gospoda vladaše se, kao da neznadu, da se takav dan radi njih a ne radi pojedinih ljudih naredjuje. O methodičkih i didaktičnih predmetih nije se ni malo pretresavalo; ta liepo je, kad ima u kotaru autoritet, kojega sasvim saslušamo; nu ćudim se, da se sve mukom prima, kan da nebi nitko od sakupljenih nikakovoga mnenja, nikakovoga osvjedočenja i praktike imao. Mislim, da će predlozi pojedinih članovah istom koristiti, ako to, što se nam dopadne u životu, rabili budemo, i to je mogućno, ako o sumnjivih točkah razprave živa debata se povede zapredena pitanjem, sumnjom, prigovorom i sveobćim pretresom. A to se najbolje postigne,

Digitized by Google

ako članovi ne kao automati, već kao razboriti ljudi na predlog jednoga svoje primjetbe zabilježe, te je poslje na vidjelo iznesu. Čestoputah se i najmanja malenkost mimoide, koja bi osobito mladjim dobro poslužiti mogla. Tako opazih ne jedanput od mladjih kod praktičkog postupanja na konferenciji nepristojno držanje tiela, čuh i pogreške logične u methodiki, — a nijedan prijatelj nije se našao, koji bi bio odmah na to opazna učinio. Istom kad se sve svrši, tu se čuje: ja bi to bio ovako, ja onako — ali to je sve: post festa cantare! Čini mi se takodjer nepraktično, ako se u jednoj sjednici više predmetah preduzimlje, koje u obće zrelijeg pretresa zahtievaju, ako imadu biti plodonosne. N. p. predmet g. Š. »čitopisanje« mogao bi zauzeti čitav dan, ma se i kako mu drago površno pretresao. Isto tako prvi temelj „računstva“, koji se takodjer prekinuše kao na njekakovom izpitu *„dosta će biti“*, bez da je članovom zadovoljeno bilo. Jest; imamo te stvari već sve napisane; ali živa rieč samo oživljava. Malo živahnija debatta povela se poslje, kad g. predsjednik članove uzpita: koji već od njih „Napredak“ o svojem trošku drži. Debata bjaše tako živahna, da nismo ni rieči razumjeti mogli, bjahu bo svi — tihi!! Od sakupljenih ovdje učiteljah, njih do **30** neuvaži nitko potrebu napredovanja t. j. *svojimi* silami podupirati *svoj* časopis*) Izgovori, da plaću još neuredno dobivaju, nisu tako temeljiti; jer plaću ipak dobivaju, a može se trošiti na mnoge luksuriozne stvari, mislim lasno se pregori ono 1 st. 50 nv. na pó godine za halat; a halat je dužan sebi svaki kupiti. Na halat mora trošiti i najgorji, najmanje zaslužujući rukotvorac, baš i nadničar; a mi da smo gorji od njih. Prigovor, da občina ima za školu potrebite časopise i knjige nabavljati — nije temeljit; to zavisi od dobre volje! Ako učitelj želi poboljšanje svog stanja, mora najprije dokazati, da je vriedan toga, poboljšavajuć sebe i razširujuć krug znanja. Zato se nećemo skorom oteti; jer Napredak, kako se mnogi tuže, da ga malo ima, da malo pruža izlazeći dvaput na mjesec, nemože kod ovakove podpore naličiti časopisom inostranim, koji i spisatelje čestito nagradjuju. — Bolje smo bili zatečeni, kad su sakupljeni pristali na utemeljenje kotarske knjižnice s godišnjim prineskom od jedne forinte. Samo napred! — U oči nam je udarilo, da od strane ravnateljah učionah t. j. v. gg. župnikah nitko neprisustvovaše; mislim da se njih sastanci isto tako tiču, kao učiteljah? Ta oni imadu u nuždi i učitelja u methodiki poučiti? A zar neimadu pristupa g. alumni? Zar njima netreba kateketike kao budućim učiteljem vjeronauka. pa da u slučaju bolesti supliraju učitelja? Zar im netreba paedagogičkoga i didaktičnoga posavjetovanja? Ili

*) A češki učitelji izdržavaju 6 pedag. časopisah. Op. uredn.

Digitized by Google

su tako čedni da nas u ničem poučiti nemisle? To je pitanje važno, te ovdje postavljeno, ma — sine ira et studio. -χουρτ.

Iz Osieka 28. svibnja. Danas su se sastali učitelji ovog kotara pod predsjedničtaom V. g. Jakoba Hegedušević a u unutrnjem gradu Osieku, da se posavjetuju „o medjusobnoj slogi uč. osoblja“, koje pitanje, za nas ovdje veoma važno, svi smo od pr. g. predsjednika sa zahvalnostju primili. Razgovor poveo se ponajviše o lokalnih i osobnih odnošenjih, koji nikad nisu za mladež bez upliva, pače bivaju po nju veoma štetonosne. Ja neću ovo subtilno pitanje ovdje razglabati tim više, što bjaše ova sjednica neslužbena, te kao priprava k dojdućoj, gdje će se stvar, njen izvor i liek joj tražiti. Dao Bog, da bi se našao! Tom prigodom pokloni g. uč. Dugački do 40 knjigah kao prvi temelj naše kotarske knjižnice, u ime čega mu još jedanput najtoplija zahvalnost. Predlog, da bi se za daljnje uzdržanje iste kao za nabavljenje više časopisah svaki učitelj njekim prineskom svake godine obvezao. propao je na predlog g. predsjednika, koji mišljaše, da nebi valjda učitelji kadri bili obećano izpuniti...!!? —e—

Viestnik.

— Uzoriti g. stožernik i nadbiskup kupio je za 250 stot. znamenitu do 700 zvezakah brojeću sbirku knjigah od g. barona Neustädtera, te ju poklonio narodnoj našoj knjižnici.

— Broj naših učionah opet se pomnožao. U Šišlaviću otvorit će se još ove godine nova učiona. Početkom ovoga mjeseca dodjoše vel. g. podj. i žup. Mirko Grabar, pogt. g. kot. sudac Ladislav Lopašić i mjestni župnik veleč. g. Jos. Vidmar onamo te zaključiše s občinskim odborom, da se taj zavod oživotvori. Goto im već obstojećim novcem sagradit će se sgrada, a učitelj će dobivati 315 stot. plaće, drva za ogriev, vrt i nješto zemlje, koju je občina na sgodom mjestu blizu župne crkve kupila. Dopisnik „Glasonošin“ javlja, da je 5. t. m. takova komisija imala u obližnjoj župi Rečičkoj sličan posao izvesti; nu neznamo, kako je stvar izpala.

— Polag statističnoga pregleda od god. 1862. imade u 29 kotarah nadbiskupije zagrebačke 243 župe, te se u njih nahode: 1 niža realka s glav. učionom spojena (u Varaždinu), zatim 8 glav. učionah mužkih, od kojih u Zagrebu jedna s kralj. učiteljištem spojena jest uzorna (u Zagrebu, Varaždinu, Karlovcu, Požegi, Križevcih, Samoboru, Koprivnici, Virovitici); 5 gl. učionah ženskih (u Zagrebu 3, Varaždinu 1, Virovitici 1). Trivijalnih mužkih učionah bilo je 8 (Jastrebarsko, Sisak, Ludbreg, Krapina, Čakovac, Prelog, Vel. Gorica, Klanjec) a ženskih 13; za oba spola ujedno 195 učionah, svega skupa dakle 230 učionah. Obrtne su učione ženske bile 2, mužke 3, a običnih nedjeljnih 144. — Uškoljenih mjestah brojilo se je te godine 1724, kućah 53.796, sposobnjakah školskih svakdanju školu polazećih 36.036, sposobnjakah za nedjeljnu učionu 11.047. Ukupno dakle imadosmo sposobnjakah mužkih i ženskih 47.083. Po vjerozakonu bilo je za svakdanju školu i to mužke djece: 20.186 katolikah, 1 unijat, 49 hrišćanah, 3 protestanta i 102 žida; ženske djece: 15.586 kat., 23 hršć., 2 prot., 85 žid.; — u nedjeljnoj pako učioni mužkih: 6808 kat., 28 hršć., 3 prot.; ženskih: 4208 kat. — Neuškoljenih mjestah bilo je ove godine 451, u njih kućah 8113, a sposobnjakah za školu

Digitized by Google

ukupno 7106 t. j. muških 4073 i ženskih 3033. — Sposobne mladeži za polazak učione bilo je dakle svega skupa iz uškoljenih i neuškoljenih mjestah 54.189. Nu od svih tih polazilo je svakdanju učionu 17.950, a nedjeljnu 6471, ukupno dakle 24.421. Vidimo otuda, da nije 29.768 polazilo škole, od ovih pako odpada na svakdanju školu 25.192, a na nedjelnu 4576. — Izvan toga je te godine (1862.) bilo sposobnjakah muških i ženskih iz uškoljenih mjestah za 1449 manje od god. 1861, i kako podatci statistični to potvrdjuju, svake jih je godine manjd. očiti znak, da se broj pučanstva umanjuje. Školskih kot. nadzornikah bilo je 29. kolikogod i podjašpištah; kateketah 71; bilo je učiteljah 248, učiteljicah 40; podučiteljah 12 a podučiteljicah 4. učiteljskih pripravnikah 43, a pripravnicah 19, zatim mjestnih školskih nadzirateljah (t. j. koji se imadu brinuti za uzdržavanje školske sgrade, nabavu učevnih sredstvah, i školskoga pokućtva itd. ne pako nadzirati nastavu) bilo je 167. Napokon nahodilo se je ote godine školskih sgradah vlastitih 184 (za 4 više od god. 1861), najmljenih 25, a bezplatno ustupljenih 6; od njih se nahodile 132 u dobrom, 55 u srednjem, a 28 u hrdjavom stanju.

— Poglaviti gosp. dr. Ante Stojanović, podžupan slavne županije virovitičke zateče jedinim te vrste darom učionu doljnogradsku u Osieku, pokloniv naime do 40 knjigah hrvatskih i liep zemljovid mjestnoj knjižnici, koja je prije tri godine od uč. Truhelke i Šimokovića utemeljena, te do sada bez svake daljne podpore ostala. Bože daj, da se više dobročiniteljah učionam nadje. Gore imenovanom gospodinu pako izražuju mjestni učitelji najtopliju zahvalnost.

— Zakladom Lav. Hartmána ugledao je svjetlo „Rodoljub“ članci zabavnopoučni. I. svez. u 8. sa 48 str. Dobiva se za 25 nv. a poštom za 32 nv. a. v.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Privr. učit i org. u Lupoglavi imenovan je Antun Kranjčan.

Objava.

Visoka kr. dvorska kancelarija za kraljevine Dalm. Hrv. i Slav. blagoizvolila je odobriti, da se izložba blaga, plodinah i tvorinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije u kolovozu dojduće godine u Zagrebu drži.

Ovaj upravljajući odbor donoseć tu radostnu viest do znanja rodoljubnomu obćinstvu, očituje podjedno, da će se rečena izložba pouzdano dojduće godine u kolovozu u Zagrebu obdržavati, te poziva sve gospodare, obrtnike i prometnike, da već sada počmu priredjivati, što žele i kane na izložbu poslati *).

Izložit će se moći: Domaće blago svake vrsti; gospodarstvene plodine i proizvodi; obrtnički predmeti svake vrsti; umjetnine svake vrsti.

Proglas obširni i ostale potrebite naredbe, kao i mjesta, gdje će se ustrojiti područni odbori, objavit će se obćinstvu potanko kasnije.

U Zagrebu 29. Svibnja 1863.

Upravljajući odbor izložbe.

Jos. Ferd. Devidé. **Grof Kulmer,**

---

*) Eto sgode, da i gg. učitelji iz učevne sobe, voćnjaka, vrta, itd na izložbu pošalju. Op. uredn.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 19. U Zagrebu, 1. srpnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Prinesak k poviesti pedagogike.

U sadanje doba govore njeki, da je polje pedagogičko u staro doba slabo obradjeno bilo, budući je tada samo neznanstvo i tmina vladala, te podupiru krivo to svoje mnenje raznimi razlozi. Rekao sam „krivo to mnenje“, te u koliko i jest, da vidimo hoće li nam poviest dokazati.

Uzmeš li svjedokom poviest, to ti valja ponajprije sv. pismo otvoriti i u njem se malo ogledati, kako se imadjaše u prastaro doba sa naobraženjem čovječanstva. Tu ćeš pako odmah najprvo naići na to, da se je g. Bog prvom čovjeku objavio i točno mu pokazao odnošaje, po kojih se je on imao prama Njemu odnositi. U onom trenutku spozna čnvjek najsigurnijim načinom, što je Bogu svomu stvoritelju dužan činiti. Bog, kao premudro biće, nadari čovjeka za stvaranja svim znanjem i sposobnostmi i ućini ga gospodarom prirode. S toga je nedvojbeno, da svi ljudi temelj *sveg* ovoga znanja i sposobnostih sami u sebi poćute, čim se razumom služiti počnu,

Prvi učitelj bio je dakle g. Bog sám. Njegova obuka bjaše unutarnja i izvanjska objava. Unutarnja: kojom Bog čovjeku svoju bitnost i svoja najizvrstnija svojstva spoznati dade i njegovoj unutarnjoj ćudi ideju reda i s njom ideju svih njegovih dužnostih u srdce usadi. Izvanjskim objavljenjem, koje čovjek poslje grieha primi, objavi mu i obeća Bog budućega spasitelja. Znanje dakle i sposobnosti prvih ljudih u naravi bjahu, kao što stalnim držati

Digitized by Google

moramo, vrlo obsežno, buduć jim je stvoritelj sám učiteljem bio, te jim znanja ta i sposobnosti i poslje grieha sustego nije.

U ovih znanjih podučavahu prvi ljudi svoju djecu, ova opet svoju itd. Za vrieme potopa pako dotjera čovječanstvo do tolikog stepena u znanju, umjetnostih i razumu, da naše doba, koje se naobraženim scieni, malo napred stoji. — Ljudi, što no poslje potopa življahu, naučiše veći dio znanja i umjetnostih od prastarog doba, te su k tomu i nove pridali, kao što nam to jasno razvaline u Indiji i Americi, Thebah i Palmiri dokazuju.

Ako su dakle ljudi u prastaro doba u toliko naobraženi bili, to bi se tvrditi dalo, da su i pismena imali, o tom znali pisati i čitati; ali su opet drugo koje sredstvo umjeli, o kojem mi ništa neznamo, jer se nadje već rano tragovah n znanju znakovnog pisanja u Feničanah, Egipćanah, Indianacah, Babilonacah itd. Ako je pako za vrieme potopa toliko naroda na svietu bilo, koliko i sada, kako njeki učenjaci dokazuju (a i vjerojatno je; jer su ljudi u ono doba dulje živjeli no sada), to mora da iznašašće pismenah iz najstarijeg doba iztiče.

Prve tragove obuke nalazimo u Egiptu; egiptonski bo svećenici neposjedovahu samo znanje hieroglifah, nego i pisanja. Mojsija — prvi prorok i zakonodavac židovski — podučavan bi od Egiptonskih svećenikah u pisanju i čitanju i s tajnami znanstvenimi upoznat. On je najstariji povjestnik, koga poznamo. On napisà Pentateuk.

Tragove školah nalazimo pako stoprv za svećenika Samuela. On bjaše utemeljitelj proročkih učionah u Jeriku, Rami, Gigalu i Bethelu. Od onih učionah — čini se — ima i židovska literatura svoj početak. Docnije uredjene su u svih gradovih i povećih mjestih po židovskih svećenicih „*synagoge*“ (židovske škole), u kojih su isti osobitom revnosti djecu odgojivali i obučavali. Vele, da je samo u Jerusolimu 480 takovih synagogah bilo.

Osim ovieh učionah (synagogah) imahu židovi još i višjih učionah ili sveučilištah; pače poznat nam je njeki „rector magnificus“ i professor na takovoj višjoj učioni u Jerusolimu. Taj svemu svietu poznati učitelj svjetomudrosti u Jerusolimu nebjaše nitko ini no Salomun. To svjedoči: „*I dolažahu ljudi od svih stranah, da čuju mudrost Salomunovu, pače dolažahu od svih kraljevah (po-*

Digitized by Google

slanici), da se njegove mudrosti naslušaju.“ (Knj. kralj. III. 4. 34.). „*On učaše naravopis itd.*“ (Eccl. 12. i knj. kralj. III. 4.). Bjaše u to doba velikih učenjakah i medju Židovi, medju kojimi se u sv. pismu: Ethan, Heman, Chalcol, Dorda i sinovi Mahola nalaze. Kako su nauci uredjeni bili, o tom mukom poviest muči. Pineda u svom pretresivanju „*De rebus Salomonis*“ nastoji dokazati iz knjige poslovicah, da je Salomun za nauke palaču svoju priredio. U navedenoj knjizi naime veli se: „Mudrost sagradi si kuću, iztesa si sedam piljevah itd.“ (knjiga poslovicah 9.). Ove rieči uporavlja navedeni pisac na višju školu u Jerusolimu; jer se — veli on — pod kućom, što no si ju mudrost sagradi, razumieva palača, koju Salomun u najljepšem dielu grada sagraditi dade. Sedam stupovah znači sedam znanostih: grammatiku, retoriku, poetiku, matematiku, nauku ćudoredja i bogoslovja, koji predmeti predavani bjahu od isto toliko učiteljah.

Što se inih višjih učionah tiče, to se kazati dade — kako se iz knjige Jozue vidi — da je jedna u gradu Cariath Sepher ćvala (Jos. 15.). U Abeli bjaše takodjer jedna, kako se u knjigah kraljevah čita. Napokon veli se, da je u Themanu u gradu Idumeje bio učevni jedan zavod, što se iz riečih proroka Jeremije vidi. — Zatvoriš li sv. pismo, te poviriš u poviest, to nadješ, da su Babilonci, Egipćani, Kartažani, Grci i Rimljani talentom, znanjem, umjetnostmi i znanostmi sve ostale narode nadkrilili bili. U njih bjaše velikih politikah, slavnih vojvodah, izvrstnih pjesnikah, oštroumnih povjestnikah, vrlih umjetnikah, velikih učenjakah i filosofah, te — kako nam poviest kaže — svratiše navedeni narodi skrbno oko i na gojitbu mladeži. Više izvrstnih pedagogičkih djelah imamo još od njih. Nu pučkih učionah niti bjaše u Babilonacah, niti u Egipćanah, niti u širokoj rimskoj državi. Učevnih i gojitbenih zavodah bjaše dosta, nu ovi nenadjoše u vjere nikakovih podporah, već više propast, navedeni bo narodi svojim razumom i ćudi bjahu za sve zauzeti, samo ne za pravo spoznanje Boga. Pučke škole ustanoviti, te jih kao obrazovališta za crkvu i državu podići mogaše samo kršćanstvo. Svećenici bjahu od početka kršćanstva pa sve skoro do najnovjeg vremena učitelji kršćanskih narodah, pače nije odveć rečeno, ako kažem, da Evropa svoju prosvjetu duhovnim redovom zahvaliti ima. Za prvih jur kršćanskih učionah, a kateke-

*

Digitized by Google

tičke škole u Aleksandriji, Caesarei, Antiokiji i Rimu bjahu na glasu. Učitelji na njih bjahu biskupi, kanonici, župnici i kaludjeri, te od tih školah dolazi i dan danas ime „*školastika*“ t. j. učitelja.

U V. vieku utemelji sv. Benedikto svoj red, te naloži svojim redovnikom osobito, da mladež u pisanju, čitanju i računstvu podučavaju. Narode zapadne naobraziše Benediktinci; a može se i to uzeti za pravo, da su samostani prehvaljenoga reda, koji svigdje svoje škole imadjahu, sve do XII. vieka središtem evropejske prosvjete bile.

U VIII. vieku odlikova se glede učionah Karlo Veliki (Umre godine 814. 72. godini dobe svoje). Prem je Karlo Veliki mnogo bojevah biti imao, to je ipak uviek nastojao, da svoj narod duševno usreći. S toga pozove do sebe učene muževe kao što su to Alkuin, Petar od Pise, Pavao djakon i još više drugih učenjakah. On ustroji po svih stolnih crkvah i samostanih svoje velike države učione i javne zavode kao u Parizu, Toursu itd. te učini njeku vrst akademije, koja je sjednice svoje držala u njegovoj palači. Iz Rima pozove pojanju vješte ljude, od kojih su njegovi podanici isto učiti mogli.

U to doba bjaše osobito glasovit njeki Rabanus Maurus, kojeg prvim njemačkim učiteljem nazivlju. On nastojavaše svom snagom, da u školah kateketičko predavanje uvede i da svjetovnjake učiteljstvu pribavi. U to doba ustroji takodjer biskup Theodulf od Orleansa u svakom selu svoje biskupije učione. Župnici moradoše puk u čitanju, pisanju i crkovnom pojanju obučavati, a kaludjeri učahu svakoga bez iznimka. (Konac će slediti).

Pedagogičko-didaktički listi.

I.

Mili prijatelju!

U tvom zadnjem listu pozvao si me, da ti izjavim, što držim od učioničkih radnjah. Evo ti u kratko, što ja u tom obziru mnijem. — Učeničke radnje nisu samo zato, da djeca papir i vrieme troše, jer ako ih samo radi toga upotrebljava koji učitelj, onda nije čudo, da se roditelji tuže na učitelje i školu. U mnogih očiuh imaju te radnje mnogo veću vriednost. One moraju učenikom biti

Digitized by Google

ugodnom zabavom; sredstvom, da svoje duševne sile sami spoznati a i roditelji da uviditi mogu, u koliko im djeca napreduju. Učeničke radnje valja da budu mjerilo, po kojem učitelj svoje učenike valjano prosudjivati ima, da kod izdavanja svjedočbah sam sa sobom u opreku nedojde. One moraju biti sredstvom, kojim se valja učitelju služiti, da se djeca na red, točnost i čistoću već za najranije dobe priuče i tako za budući život priprave. Ako se u ovom smislu smatraju učeničke radnje, tad će zaista biti one jedino ono sredstvo, kojim se djeca usposobiti mogu, da sama posluju, da na sve paze, da sve motre, i da sve, što misle i kane, na papir staviti u stanju budu. Na drugo tvoje pitanje: Kako se imaju te radnje udesiti i što imaju učenici izradjivati, moram ti odgovoriti ono, što mi je na slično pitanje glasoviti njeki školski vještak odgovorio. Za sve radnje treba da bude samo jedna pisanka, svaka radnja mora providjena biti tekućim brojem, a pod svakom mora naznačen biti dan i mjesec, kad je izradjena. Ove se moraju po učitelju pregledati i izpraviti, a zatim u čiste pisanke po učenicih prepisati. Da se pako djeca i u školi samostalno vješbaju i da učitelj njihove radnje točnije razsuditi može, moraju se svakoga mjeseca u školi po jedanput pokusi u pismenih radnjah ili bolje rekuć pismeni izpit držati, i ove se radnje na koncu školske godine prigodom izpita na stol postave, da jih roditelji i izpitni gosti mogu pregledavati i razsudjivati. Pravo imaš, kad veliš, da ti do onih učeničkih radnjah ništa nedržiš, što ih navadno učitelji sami izrade, na tabli napišu, pa djeca u svoje pisanke prepisavaju; jer se to na prvi pogled vidi, da takove radnje nisu svojina učenikah, i ja ih tako smatram, zato ih neuvažavam. A komu da to u oči nebi palo, kad su sve radnje kod svih učenikah jednake, pak je dosta, ako samo jednoga učenika radnje u ruku uzmemo. Za takove mjesečne radnje uzimao bi ja po prilici sliedeća:

I. Razred.

Mjeseca svibnja.*)

1. Imam iz glave napisati 1. štivo iz „Početnice.“ Vidim.

2. Imam naznačiti sve stvari, koje se u školi nalaze u jednobroju i višebroju.

*) Budući da učenici u prvom poljeću samo na tablicah pišu, stoga počimaju prave njihove radnje stoprv u drugom poljeću.

Digitized by Google

Mjeseca lipnja.

1. Imam iz glave napisati: Dodatak 8. štiva iz Početnice.
2. Imam svojimi riečmi napisati štivo: Da si uljudan.
3. Imam napisati sve, što se pije.

Mjeseca srpnja.

1. Imam iz glave napisati molitvu: Rieč za vas dan.
2. Imam napisati, što sam si pri zornoj obuki zapamtio o domaćih životinjah.

II. Razred.

Mjeseca listopada.

1. Imam napisati sve oprave i iz česa je koja.

Mjeseca studena.

1. Imam napisati 10 samostavnikah jednoslovčanih, 10 dvoslovčanih i 10 višeslovčanih.
2. Imam dva put pazljivo pročitati 4. štivo iz prve slovn. čitanke, pa zatim istu pripovjedku svojimi riečmi iz glave napisati.

Mjeseca prosinca.

1. Imam napisati sve, što o *stolu* znadem.
2. Imam dvaput pazljivo pročitati 14. štivo iz prve slov. čitanke, pa zatim istu pripovjedku svojimi riečmi iz glave napisati.

Mjeseca siečnja.

1. Jutrnju pjesmu pod brojom 3. iz prve slov. čitanke imam od rieči do rieči iz glave napisati.
2. Imam napisati, koji rukotvorci rade oko gradjenja kućah, i šta koji radi.

Mjeseca veljače.

1. Imam napisati sve ono, što mlinar i pekar rade.
2. Imam svojimi riečmi iz glave napisati 23. štivo iz prve slovničke čitanke „Podkova“, te napokon naznačiti, što je podkova, iz česa je i ćemu je podkova.

Mjeseca ožujka.

1. Imam iz glave od rieči do rieči napisati pjesmu: „Moje janje.“

Digitized by Google

2. Iz 18. štiva prve slovničke čitanke imam sva imena napisati, i kod svakoga imena naznačiti broj i spol.

3. Njeki gospodar potrebuje svaki dan 6 for. za uzdržavanje svoje kuće, koliko to čini kroz godinu?

Mjeseca travnja.

1. Imam iz glave napisati pjesmu: „Večernja pjesma.“

2. Imam napisati sve, što o stolaru znadem.

3. Imam pročitati na tihom 27. štivo iz prve slovn. čitanke, zatim napisati iz glave: što su ptice selice? — Zašto se sele u druge krajeve i koje su ptice u istom štivu imenovane?

Mjeseca svibnja.

1. Imam iz glave napisati pjesmu: „Božja providnost.“

2. Imam naznačiti iz 29. štiva sve dosad učene strane govora.

3. Njetko si zasluži svaki čas 1 novčić, koliko si je zaslužio u 6 mjesecih?

Mjeseca lipnja.

1. Imam napisati sve, što sam kod klobučara u njegovoj radionici vidio, i što je on radio.

2. Imam napisati 7 stavakah, u kojih dolazi izraz *„mlad čovjek“* svaki put u drugom kojem padežu.

3. Dva vrtlara zasade vrte. A. zasadi 4.126 stabalah, svako stablo štoji 48 novč.; B. zasadi 3.529 stabala, svako stablo po 56 novč. Imam sada izračunati, 1) što stoje stabla prvoga, 2) što stoje štabla drugoga, i 3) za koliko stoje stabla jednoga više, nego li drugoga.

Mjeseca srpnja.

1. Imam u listu svomu prijatelju opisati našu školsku sobu

2. Imam napisati 6 stavakah, u kojih sve dva a dva dolaze glagolji u razna tri glavna vremena.

3. Dva brata i dvie sestre baštine od njekog rodjaka 36.984 stot. Braća uložiše svoje diele u trgovinu i dobiše u toj trgovini 5.792 stot. Imam izračunati: 1) što je svako napose baštinilo, 2) koliko iznosi glavnica braće, i 3) koliko je svaki brat od dobitka dobio.

Digitized by Google

Ovoliko za sada, a negdje u budućem kojem listu nastavit ću ti za ostale razrede.

Primi srdačni pozdrav od

tvoga iskrenoga prijatelja

U Iskrenovcu dne 10. svibnja 1863. *Napredkovića.*

Nastavno vieće *).

Ovih danah proglašen je u „Wiener Ztgu.“ štatut za nastavno vieće, koji i mi svojim čitateljem ovdje priobćujemo.

§. 1. Nastavno vieće pozvano je prev. ručnim pismom od 20. listopada 1860, da kao samostalni savjetujući sbor razpravlja i zastupa znanstvene i didaktičke poslove javne nastave, te da ministarstvom, kao i ostalim osrednjim upravnim vlastim, kojim je povjereno rukovodjenje nastave, služi svojim savjetom. Ministri i načelnici osrednjih vlastih pitat će za savjet nastavno vieće u svih znanstvenih i didaktičnih stvarih, tičućih se zavodah, što su im podčinjeni.

§. 2. U djelokrug nastavnoga vieća, na koliko se to znanstvenoga i didaktičkoga gledišta tiče, spadaju sliedeći predmeti: a) predlozi zakonah i naredbah. b) Ustrojenje, preustrojenje, priznanje ili ukinuće učilištah. c) Imenovanje, premještenje školskih savjetoikah, ravnateljah, profesorah i učiteljah na višjih učilištih, i ravnateljah uzornih glavnih učionah, kao i potvrdjenje posebnih učiteljah. d) Pregledavanje knjigah, koje bi se imale u školu uvesti, kao i pogledavanje onih, koje se već rabe. e) Ustrojenje i popunjivanje izpitnih komisijah. f) Uredjenje i raširenje s učilišti spojenih zavodah, kao što su: knjižnice, sbirke, musea itd., kao i imenovanje činovnikah, koji bi tim upravljati imali. U ovih stvarih upitat će ministarstva, kao što i ugarska, erdeljska i hrvatsko-slavonska dvorska kancelarija, nastavno vieće za savjet, na koliko ove osrednje vlasti imaju u tih prednmetih odlučivati.

§. 3. Nastavnomu vieće priobćivat će se izvješća školskih savjetnikah, ravnateljah i izpitnih komisijah, filologičkih sjemeništah, knjižnicah, muzejah itd.

*) Iz „Pozora“ br. 142 od 24. lipnja t. g.

Digitized by Google

§. 4. U svih ovih znanstvenih i didaktičkih poslovih može nastavno vieće i iniciativu poprimiti.

§. 5. Mnenje i predlozi, što ih nast. vieće sastavi, odpravit će se dotičnomu ministru ili načelniku osrednje vlasti; bez njegove dozvole nesmije se ovo mnenje javno priobćiti. Nastavnomu vieću priobćit će se u svakom slučaju učinjena odluka, bio njegov zaključak primljen, promjenjen ili zabačen.

§. 6. Nastavno vieće ima usljed raznih granah javne obuke pet odsjekah, i to: a) za sveučilišta, b) gimnazije, c) viša teknička učilišta, realke i strukovne učione, d) akademije umjetnostih i umjetničke učione, e) pučke učione. Učilišta, koja nisu ovdje navedena, pridružiti će se onomu odsjeku, kojemu su najsrodnija.

§. 7. Od ovih 5 odsjekah nastavnoga vieća dieli se prvi po fakultetih na 4 odjela. Evangeličko-bogoslovna učilišta zastupat će posebni odsiek.

Drugi i treći odsjek sačinjavaju svaki samo po jedan odjel, a članovi toga odjela u svojoj ukupnosti zastupati će osim glavnih skupovah u ova učilišta spadajućih obučnih područjah i njihovu didaktičku stranka. Četvrti i peti odjel čine svaki na poseb jedan odsjek. Za zavode spojene s učilišti neće se ustrojit nikakov poseban odsjek nastavnoga vieća, a poslovi tih zavodah predat će se onomu odjelu nastavnoga vieća, kojemu je isto učilište povjereno.

§. 8. Članovi pojedinih odjelah stranom su takovi, koji stanju u Beču, a stranom onakovi, koji stanuju izvan Beča.

§. 9. U Beču imaju stanovati 33 člana nastavnoga veća, naime za prva 4 odjela prvoga odsjeka, kao i za odsjek evangeličko-bogoslovnih učilištah po 3, a za drugi i treći odjel po 6 i za četvrti i peti odjel po 3 člana.

§. 10. U pojedinih zemljah izvan Beča imenovat će se polag potrebe stanoviti broj članovah nastavnoga vieća. O predlozih, koje ti članovi samostalno ili pako na poziv nastavnoga vieća sastave, viećati će se u odjelu, kojega se to tiče. U važnih slučajevih pozvat će se vanjski članovi nastavnoga vieća, da sudjeljuju kod razpravah u Beču.

§. 11. Svaki odjel nastavnoga vieća razpravlja samostalno poslove njemu doznačene. U razpravah o predmetih, tičućih se

Digitized by Google

više ili svih odjelah sastat će se na poziv predsjednika svi članovi k zajedničkomu viećanju.

§. 12. Članovi nastavnoga vieća za pojedine odjele imenovati će se muževi, od kojih se može očekivati usljed njihova djelovanja na polju znanosti i umjetnosti, ili pako usljed njihove didaktičke vještine ili točna poznavanja naobraženosti i posebnih potrebočah pojedinih zemaljah ili narodah u državi, da će ove interese i u području javne obuke zastupati, a tim i javnu obuku unapredjivati.

§. 13. Članovi nastavnoga vieća imenuju se na tri godine. Poslje triuh godinah izstupljuje jedna trećina u Beču stanujućih članovah. Izstupivši članovi mogu se opet imenovati. Primjerenim načinom ponavljat će se izvan Beča izza svake treće godine članovi nastavnoga vieća. Na predlog predsjednikov imenuje car članove nastavnoga vieća.

§. 14. Svaki odsjek ima pravo, da se u pojedinih slučajevih razširi drugimi još vještaci, spadali oni u drugi koji odsjek ili nebili ni članovi nastavnoga vieća. Predlog o razširenju čini ili predsjednik ili koji član odjela. Odjel pako odlučuje u tom. Predsjednik odobrava izbor vještaka. Izabrani ima pravo odlučnoga glasa.

§. 15. Na čelu nastavnoga vieća stoji kao upravitelj predsjednik nastavnoga vieća. Za ovu državnu službu imenuje car muža učena.

§. 16. On predsieda u zajedničkih i u odsječnih sjednicah. Kad bi bio zapriečen, zastupa ga član odjela, što ga on naznači. U slučaju, kad bi bio predsjednik dulje zapriečen, povjerit će se zastupanje predsjednika članu, što ga on predloži.

§. 17. Predsjednik ima pravo odlučiti, kad bi se glasi razpolovili. On odpravlja mnenja, što ih je nastavno vieće sastavilo, dotičnim ministrom ili osrednjim vlastim, te može dodati svoje mnenje.

§. 18. Od ovih prima takodjer i priobćenja radi naredbe, što su u nastavnih poslovih učinjene.

§. 19. Predsjedniku nastavnoga vieća pridielit će se njekoliko u obstojećih nastavnih zakonih vještih perovodnih činovnikah, kao i potrebito opravljajuće i službujuće osoblje za izključivu porabu.

§. 20. Članovi nastavnoga vieća imaju pravo, dokle njihovo djelovanje traje, da se tim naslovom služe. Oni će dobiti za svoje

Digitized by Google

službe primjerenu nagradu. Isto tako imaju i oni vještaci, koji će se od slučaja do slučaja pozvati, pravo na nagradu i ako uztreba i na putne troškove.“

„Pozor“ na to pravedno opaža ovo:

Njekoje bečke novine neće da govore ob ovom štatutu, bojeć se, da je nad svakom razpravom, budući da nije po nijednom ministru ni podpisan ni protupodpisan. A nećemo ni mi da sud svoj nad njim već sada izrikom očitujemo, jer bi morali reći, što nam se na žao daje, da je tim naime načinom razbijena ona samouprava naše nastave, koja nam se činjaše najvećom stečevinom od svih tako zvanih stečevinah novijega vremena. Ono je istina već i u prev. ručnom pismu, izdanom na grofa Rechberga, od 20. listopada 1860 rečeno, da će se ustrojiti takovo nastavno vieće, koje će i ministarsko vieće i sve ostale administrativne vlasti svjetovati u nastavnih poslovih. Nu ono, što smo sada dobili, puno je više od obećanoga dara, kao što je u obće izza listopadske diplome svaka obećana centralizacija dvostrukom mjerom odmjerena.

Iz područja ustanovljena §.om 2. ovoga štatuta uvjeriti će se svatko, da je ta centralizacija nastave puno veća, nego što je makar po kojoj želji potrebita za napredak obučavanja. — — —

Da mi taj strah od centralizacije nepretjeravamo, dokazuje nam nada, koju *par excellence* centralistička „Pressa“ o tom goji. Njoj se novo nastavno vieće čini cjelokupnim carevinskim viećem na polju duševnoga života. Pa budući da joj to nije dosta točno izraženo §om 10, pozivlje ona carevinsko vieće, da se netoćnošću toga §-a posluži, kako će promaknuti propagandu; što se ovim nastavnim viećem ima činiti na korist austrijske državne idee, t. j. germanizacije.

Nadamo se svakako, da će naši školski vještaci o tom predmetu obširnije progovoriti, a mi za sada samo još to na kratko opažujemo, da se hrvatsko učiteljstvo neće jamačno nikada oglušiti savjetu učenoga svieta, nu mora mu dopušteno biti, da taj zavjet ondje traži, gdje ga samo naći misli. Ako ono nije podobno tražiti i razabrati potrebite si savjete, neće se borme znati njimi ni koristiti.

Digitized by Google

Pedagogičke iskrice.

Napisao

Mijat Stojanović.

20.

Nastojmo odhranjenjem i naučanjem priučavati djecu, kako će se u učionici kao u zadrugi naučiti oprijateljivati se medjusobno. Ta mi odhranjujemo djecu za život, a kakav je čovjeku život na tom svietu brez vierna, krotka prijatelja? Ali pravo, čestito, valjano prijateljstvo osniva se na kreposti. Prava krepost pako neljubi i nečini dobro za kakovu plaću, nego zaoto, što je dobro. Domaće i školsko odhranjenje mora uspjeti do takve dobrodjetelji, inače nije podpuno.

21.

Gdje se roditelji i učitelji medjusobno prijatelski slažu i pomažu, ondje napreduje i uspjeva naobraženost mladeži; a gdje dom ima druge težnje i nazore o odhranjenju i naobraženosti, a učionica druge, ondje ide grbavo i bude obično mućak.

22.

Školsko odhranjenje mora se svojski starati, kako će položiti u djeci dobar temelj za uredno gospodarstvo, a to je vještina znati i umjeti imanje steći radom i stečeno uzdržati štednjom i razumnim razpolaganjem.

I djeca imadu kadšto razpolagati sa kojim novčićem. Roditelji i učitelji! pazite dobro na djecu, kako ona to čine. Što se uči u mladosti, to se čini u starosti? I radinost i štedljivost kreposti su, za koje valja već u ranoj mladosti položiti dobar temelj.

(Dalje će sliediti).

Okružnica

preč. duhovnoga stola nadbiskupije zagrebačke od 22. svibnja 1863 broj 344. glasi u svem obsegu svom ovako:

„Usljed promaknutih simo, i odavle dalje prestavljenih spisah držanih u obsegu ove nadbiskupije g. 1861. kotarskih učiteljskih skupštinah, izvolila je visoka kr. dvorska kancelarija ovih kraljevinah riešenjem svojim od 7. travnja o. g., br. $^{1006}/_{265}$, priznavajuć zamašnu korist, koja iz ovih sastanakah za pučko ško-

Digitized by Google

larstvo potiče, izjaviti želju, da se ta uredba kao vrlo spasonosna ne samo nadalje uzdrži, nego se i što većom pomnjom, učesćem i njegom uporavlja.

„Smatrajući pako prehvaljena visoka oblast kotarske podarcidjakone i škol. nadziratelje kao takove, koji već po svom položaju najbolje poznaju mjestne okolnosti pojedinih kotarah i njihove potrebe, ter na pučko učiteljstvo kao neposriedno predstavljene školske oblasti veliki upliv imadu, našla je za shodno, istim prizvati u pamet postojeće jur odprije o držanju kot. učiteljskih sastanakah naredbe, kakove je najpače ona odavle od 24. srpnja 1857, br. 2157 proglašena.

„Na temelju ovih propisah hoće visoka dvorska kancelarija, da se učiteljske skupštine u svakom kotaru najmanje jedanput na ljeto drže, nestavljajuć time granicah onim, kojim povoljnije okolnosti dopuštaju, razviti i veću djelatnost. Na što osobito svraća pozornost visoka dvorska kancelarija, jest, da se učiteljski sastanci nedrže puke forme radi, nego s namjerom, načinom i u duhu, koji važnoj njihovoj zadaći najvećma odgovara, ter postignuće željenih resultatah što bolje zajamčuje.

„Da se to sigurniji polući, izvolila je visoka dvorska kancelarija pučkomu učiteljstvu olahkotiti dolazak na upitne sastanke narediv, da se istim učiteljem idućim na skupštinu i natrag, dade od strani občine bezplatna prilika ili naknada uzročenih u to ime troškovah.

„Toj naredbi zadovolji jur ovdjašnje kr. namjestničko vieće, naputiv ddo. 14. o. m. br $^{5426}/_{1084}$ svakolika gradska i županijska municipija, da prenapomenutu blagodat prieko nadležnih šk. občinah pučkim učiteljem izkazati dadu.

„Nadbiskupski ovaj duhovni stol očekuje, da će pučko učiteljstvo u dokazu ove visoke brige kr. dvorske kancelarije naći novu jaku ponuku za uztrajnu revnost i nastojanje oko zadaće svoga učiteljskoga zvanja poimence za marljivo polaženje upitnih skupštinah.

„Drži se takodjer ovdje za stalno, da, budu li učiteljske skupštine proniknute pravim duhom, poteći će iz njih ne samo liek mnogim materijalnim šk. nevoljam, nego što više svjetlo mnogim zamršenim pitanjem, zasjećajućim u pedagogično-didaktičnu struku, probudit će se njihovim dahom mnoga driemajuća sila na novi život, mnoga moralna hrdja bud prije svoga narodka razpršiti, bud zastarjela već otrti, a tako podsjeći u korjenu mnoge one zgode, koje na veliku štetu pučke čudorednosti, časti učiteljske i žalost ove nadbiskupske duh. oblasti davaju povoda nepovoljnim tužbam, skopčanim često putah s krutimi posljedicami.

„Nemanje prehvaljena kr. dvorska oblast kao i ovaj nadbiskupski stol duhovni spreman je u svako vrieme uvažiti na tom

Digitized by Google

polju zasvjedočenu uspješnu radnju kotarskih šk. nadzirateljah kao i dokazanu revnost pojedinih učiteljah, no isto tako u pravednu odgovornost bilježiti svaki nemar, nered i potičuće iz ovih mane ili prepone željenoga razvoja pučkoga školarstva.

„Naputjuje se Vaša itd., da te nazore o držanju učiteljskih sastanakah šk. ravnateljem, kateketom i učiteljem toga kotara doglasi, pa kao što u buduće, tako i ljetos, ako usljed ovostrane okružnice od 30. ožujka o. g. br. 239 nije još bila obdržavana učiteljska skupština, nadležnomu kot. sudcu nepropusti prijaviti dan i mjesto, kada i gdje će se učitelji na skupštinu sastajati, da se tako glede vozne prilike shodna naredba učiniti može.

„Osim onoga, što je već o duhu i načinu, kojim upitne sastanke pučkomu napredku na korist uporavljati treba, rečeno, drži se još za nuždno spomenuti, da i propisana vrhu njih izviešća i pismena riešenja pretresanih u njih pitanjah valja za vremena t. j. *odmah* po izminuću šk. godine simo dostavljati.

„Što se tiče zapisnikah pojedinih učiteljskih skupštinah od rečene godine, od kojih su njeki podali doista povoljan dokaz marljivosti i hvale vriedne težnje, dočim su odavle, gdje se je od potrebe činilo, odmah čim su isti zapisnici ovamo stigli, izdate shodne naredbe, naputa ili opomene toli na duhovne, koli na svjetske oblasti, — neima se glede pojedinih predmetah ovdje posebna ništa primjetiti, tim manje pošto je većini prošnjah za pomoć mnogobrojnim nedostatkom i nevoljam tičućim se vanjskog stanja pojedinih školah, kao nemarna polaženja učionah, neuredna izplaćivanja učiteljah itd. — izdatimi jur opetovano od vis. takodjer kr. namjestičkoga vieća mjerami zadovoljeno.

„U ostalom se uvidja, da neurednu izplaćivanju učiteljskoga osoblja, kraj koga se veća stran pritužbah kreće, memože se svagdje uspješno doskočiti dotle, dok nepodje za rukom sazdati posebnu u tu svrhu zemaljsku zakladu. Pak budući da taj posao stoji u savezu s mnogimi drugimi u ovaj par još neuredjenimi odnošaji i predmeti, akoprem ga šk. oblasti drže jednako na oku, imat će se konačno njegovo riešenje u strpljivosti čekati, pak tim sdušnijim opremanjem svojih dužnostih i uztrajnijom marljivosti učinili se dostojnimi te blagodati itd.

Dopis.

U Djakovu 22. lipnja. Gospodine uredniče! Kad je Vaš dopisnik od Drave uzjašiv na svoga Pegaza držani u D. učiteljski sastanak u 18. br. „Napredka“ opisivao, onda ga je ovaj valjda i

Digitized by Google

proti njegovoj volji tako visoko uzneo nad realnimi istinami, da su mu ove stranom iz vidokruga sasma izčeznule, a stranom se u njekakve utvare pretvorile. Molim Vas dakle, da za volju istine ovo njekoliko redakah u Vaš cienjeni list primiti izvolite. Ponajprije je ona izjava, da se na otom učiteljskom sastanku metodički i didaktični predmeti nisu ni malo pretresivali, sasma netemeljita. Štovanim čitateljem ovoga lista valja znati, da je g. dopisnik prisustvovao jedva samo drugoj polovici ovoga učiteljskog viećanja, dakle nije niti bio očevidac onoga, što se je u prvoj polovici vremena pretresivalo, niti se je valjda od ikojeg očevidca o tom izviestiti dao. Isto je tako netemeljito naglašeno ono izviešće, da od 30 učiteljah nitko neuvaži potrebu napredovanja, t. j. potrebu „Napredka.“ Onom je stavkom gosp. dopisnik očevidno hotio reći, da u djakovačkom školskom kotaru za naš školski časopis „Napredak“ nitko ništa niti nezna. Izpravljajuć ovaj krivi stavak, valja mi slavno čitateljstvo izviestiti, da u djakovačkom kotaru ima samo 21 katolič. učitelj svjetovnog stališa, od kojih je njih 19 ovomu sastanku prisustovalo. Pak premda spomenuti časopis nije u cielom kotaru onako uvažen, kako bi to biti moralo, to se ipak u njem drži šest odtisakah, iz kojih potrebnu duševnu hranu crpi do 16 učiteljskih osobah. Nemože se tajiti, kako bi želiti bilo, da pri učiteljskih sastancih učitelji više i živahnije sudjeluju, ali zašto to nije, i kako bi se to polučiti moglo, razložit ću možebit drugom prigodom; nego je svakako potrebno znati, da se medju sadašnjom i njekdašnjom prvašnjom aktivnostju učiteljah bitno naprednija razlika opažava. Gosp. dopisnik imao bi se spomenuti onih poslovnicah, da u naravi nije skoka i da se jednim hipom dub neobara. Da je pako gosp. dopisnik pri cieloj konferenciji prisustvovao, i da mu je bilo više do istine; tad nebi on bio opisao učiteljsko osoblje djakovačkog kotara kao kakve nieme automate, jer bi bio za vriedno našao, izmedju ostalog spomenuti okretna i prudna praktična predavanja učiteljah A. F. iz Dj. i I. J. iz V. Napokon se moram čuditi, kako g. dopisnik može „pisočitanje“ i „prve temelje računstva smatrati za neshodne predmete kod učiteljskih konferencijah. — Radi njihove obsežnosti?! — Pak čemu se je laćao pera, da piše o učiteljskoj konferenciji? Zar se nebi moglo i o učiteljskih koferencijah ciela knjiga napisati? — Polag njegovih nazorah valjda bi ovakovi predmeti radi svoje kratkoće i lahkoće najbolje dolikovali učiteljskim konferencijam, kao n. pr. kada se okno u školskom prozoru razbije, morali se ono novim zamieniti? Kada se školska klupa slomi, mora li se tada nova napraviti? Kada učenik u školu nedodje, mora li se to u bilježnici naznaniti? itd. itd. Pišući ove redke nisam nipošto hotio uvriediti gosp. dopisnika, kojega dobru volju i namjeru

Digitized by Google

suviše poznam i cienim, nego bi ga svakako pozornim učinio, da onakovim načinom pisanja neće niti jednu jedinu osobu, a kamo li cielu korporaciju za ljubimče srdca svoga, za pučku školu predobiti. III.

Viestnik.

— Na ovdašnjoj kr. preparandiji započimaju izpiti za učiteljsko usposobljenje 17. t. m. To svim onim do znanja stavljamo, koji dobiše dozvolu, da se učiteljskom izpitu podvrgnu.

— Nemila smrt i opet nam pokosi revna pomagača na pedagogičko-književnom polju; a to je Zdravko Niemčić, svećenik nadbiskupije zagrebačke, koji pred njekoliko mjesecih dozvolom našega uzoritoga nadpastira ode put Senja, za obrednika preuzvišenomu starini biskupu senjskomu. Bog mu dao duši vječni raj.

— Kao što doznajemo iz dostovjerna izvora, to se severinska škola dogotavlja i već za mjesec danah moć će se unj preseliti i učitelj i učiona, Isto tako čujemo, da se imadu učione podići u Domagoviću i Slavetiću.

— Nj. c. k. apost. veličanstvo previšnjom odlukom od 15. lipnja t. g. imenovalo je predsjednikom nastavnoga vieća (Unterrichtsrath) u Beču, profesora na pražkom sveučilištu dra. Lavoslava Hasnera viteza od Arthe.

— Zakladom knjižare Hartmánove a tiskom Drag. Albrechta upravo je izišla knjiga s naslovom: „Praktični način za brzo i lahko učenje francezkoga jezika polag glasovitoga načina dra. Ahna, od Drag. Waldherrove. I. dio“ u 8. str. 198. Stoji 1 stot. Na 10 iztisakah dat će se učilištam 1 badava.

— Ovih danah izišla je knjižica pod naslovom: „Darinka i Milko.“ Dvie pripoviedke za mladež od J. J., koju je izdao M. Stojšić. Ima 91 str. u 12. i stoji 20 novč. — Oglašujući ovu knjižicu valja nam dvie želje izraziti: jednu, da bi nam poznato pero J. J. svake godine tako poučne pripovjedke za djecu napisalo; drugu, da bi se ta knjižica za one i nabavljala, kojim je namienjena, naime za mladež početnih naših učionah, i to tim više, što je sama naša visoka školska vlast tu knjižicu preporučila, da se upotriebi za nagrade učenikom i učenicam.

— Tiskom Bogomila Haase u zlatnom Pragu vrlo je ukusno na svjetlo izišla knjižica: „Bukvar staroslovjenskoga jezika glagolskimi pismeni za čitanje crkvenih knjigah, sastavio svećenik Ivan Brčić.“ Sprieda je u toj knjižici dodana slika sv. Cirila i Metoda, na kraju pako tri kamenopisna dodatka. Ciena joj je ovako 60 nov. a bez dodatkah na kraju 30 nov. Tko naruči 12, dobiva 13. na dar. Svakom ljubitelju staroslovjenštine preporučamo tu knjigu što toplije.

— Tko se želi uputiti o mjerenju i razanju (nivelliranju) zemlje (a to bi valjalo znati svakomu gospodaru) neka si nabavi evo ovu knjigu, u kojoj će naći i potrebitih slikah: „Neussi Jakob: Leichtfassliche Anleitung zum Feldmessen und Nivelliren mit den einfachsten Hilfsmitteln. Leipzig, 6. Brockhaus.“ Knjižica ima 136 stranah i 52 slike, te stoji 90 nov. (G. l.)

— U tiskarni Drag. Albrechta dotiskano je dielce: „Životopis sv. Alojzia od jednoga svećenika nadb. zagr. namienjen učećoj se našoj mladeži.“ Stoji 30 nov. a tvrdo vezano 40 n. v.

Natječaj.

— U Goričanih (kot. dol. medjum.) m. učit. i org. s god. pl. 315 stot. bezpl. stanom i drugimi stolarnimi pristojbami. Rok prijave do konca kolovoza t. god. na veleč. gosp. Stjep. Foky-a podj. i žup. u Prelogu.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 20. U Zagrebu, 15. srpnja 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Prinesak k poviesti pedagogike.

(Konac.)

Počam od XII. vieka nalazimo više učione ili sveučilišta u revnoj duševnoj radnji. U Evropi bjaše do godine 1517. već 88 sveučilištah, što no su prije reformacije cvala, te postala zaštitom crkve. — Osim ovieh 88 sveučilištah bjaše još mnogo na glasu učionah. U Pragu bilo je osim sveučilišta za ono doba još šestnaest dobrih učionah. U mnogih od tih učionah bjaše njeko vrieme po 1000 učenikah, pa vele, da je na parižkom sveučilištu do 30.000 slušateljah bilo. U Pragu bjaše već za Karla IV. 7000 ućećih se; isto tako u Salamanki. U XIII. i XIV. vieku bilo je u Parizu njeko vrieme 20 do 30 pučkih učiteljah i njekoliko učiteljicah; a, kako mnogi pisci govore, imali su Gregorianci, koji si osobito u Francezkoj i Njemačkoj zaslugah stekoše, u svojih dvoranah sijaset učenikah.

Uvaživ sve ovo, pitam ja, nije li se srednji viek za naobraženje i prosvjetu dosta brinuo i dosta učinio, pa je li više i mogao u onih okolnostih vremena?

Ako na um uzmemo, da narodi u ono doba još svega za prosvjetu i intelligenciju učiniti nemogoše i da još tiskarnah nebijaše, to se lahko pojmiti dade, koli mučna je obuka biti morala. Knjige bijahu skupe već jedno, što su se prepisivat morale, a još više drugo, radi skupa pergamenta. Izvrstno djelo kojega pisca stojalo bi više no kakova kuća, a sad ga možeš s lahke ciene dobiti. Kada bi na primjer danas knjige tako skupe bile, kao

Digitized by Google

što onda, pitam ja opet, na kojem bi stepenu pučka prosvjeta bila, kad sve, što znamo, knjigam zahvalit imamo? Neću da obližje primjere navadjam. —

Godine 1844. bjaše na bečkom sveučilištu do 7538 slušateljah, dočim na drugih glasovitih inače sveučilištih broj se znatno umanjio bješe. Na pražkome sveučilištu bjaše — kako jur napomenuh — za Karla IV. do 7000 slušateljah, a na drugih i još više na broju, što za dokaz služi, da je broj slušateljah u srednje doba isto tolik bio, kao i u sadanje, pače višeput i veći. — Nepravedno se dakle predbacuje srednjemu i prvanjim vjekovom, da su za obuku i prosvjetu puka slabo radili, te se ta misao jednostavno zabaciti mora. Imade dakako učiteljah, koji vele: škole srdnjega vieka odnose se prema sadanjim, kao sjena prema tielu; nu ono predbacivanje potiće samo iz oholosti našega vremena, te je gotovo nepravedno. Srednji viek učini u tom obziru, koliko mogaše, a i naše doba čini; što činiti može; pa ako je danas školarstvo pravilnije i bolje organizirano, no u prvanje doba; to jedino tomu se ima pripisati, što je naša doba skupni korak k prosvjeti i intelligenciji učinilo.

U ostalom moram primjetiti, da su u samostanskih učionah i inih zavodih učevnih ne samo crkveni predmetr i vjerouka učeni bili, no i čitanje, pisanje, računstvo, grammatika, govorničtvo, aritmetika, zemljomjerje, zvjezdoznanstvo i muzika. Mladići nebjahu naobražavani samo za crkvu, već i za praktični život, te se nije tada smatrala obuka jedinim odredjenjem škole. Stoga bjaše u obće dobro odgojenje svrha njihova s razloga, što se isto bez obuke postići neda, nastojalo se je svimi silami obuku s gojitbom spojiti. Ovo temeljno načelo obuke i gojitbe vladalo je ne samo u židovskih svećeničkih školah u staro doba, nego i u svih kršćanskih školah prvanjih vjekovah; čovjeka bo smatrahu gradjaninom od dva svieta, koji bi dakle religiozne i državne dužnosti izvršivati imao. S toga i bjaše težnja učiteljah, koji se službenici crkve i države smatrahu, mladež u toj dvostrukoj dužnosti podučavati. —

U drugoj polovici XVI. vieka pa onda u XVII. i XVIII. vieku bjahu škole Isusovacah najbolje — u toliko da i njeki protestant Baco sám priznaje njihovu vještinu. Pomislimo li, kako je razprostranjen taj red bio, a da su Isusovci svigdje učione otvarali, na-

Digitized by Google

dalje, da su u istinu i oni sámi učeni ljudi bili, te da su iz njihovih učionah veliki učenjaci izlazili, kojih ovdje, mislim, od potrebe nije nabrajati, to možemo lasno uvidjeti, koliko si je taj red zaslugah za čovječanstvo obukom i gojitbom stekao. — Osim Isusovacah stekoše si zaslugah obukom i gojitbom: Barnabite, Piaristi, Otci kršćanskog nauka, Otci Oratorija itd. U to doba nahodimo slavnih pedagogah, kao što bjaše n. pr. Jakov Vimpheling, od kojeg imamo staro djelo „Adolescetia“; učeni Erasmo, Valentin Trotzendorf slavni upravitelj (rector) učione u Goldbergu. Mijo Neander, koj si osobito oko njemačkoga školarstva zaslugah steče; Ivan Sturm, Wolfgang Ratich slavni pedagog XVII. vieka, Amos Komenski propovjednik češke braće u Fulneku bijaše nepomična zviezda prve veličine na pedagogičkom svodu za mrklo i burno doba 30-godišnjega rata. On napisà množ izvrstnih pedagogičkih djelah. Ime njegovo bjaše u toliko slavno, da je u Englezku, Švedsku, Ugarsku i Erdelj pozivan bio, kako bi ondješnje školarstvo organizirao.

Neda se tajiti, da je obuka u XVII. i XVIII. vieku osobito glede načinah množinu nedostatakah i pogriešakah imala i odviše se u mekaniki sastojala; nu ipak se neima to na one učione protegnuti, na kojih je svećenstvo obučavalo; nego na one, na kojih svjetovnjaci učiteljstvovahu; u posliednjih bo bijaše velika oskudica potrebita naobraženja, budući se u ono doba samo takovi ljudi učiteljskomu stališu posvećivahu, koji nigdje drugdje utočišta naći nemogahu. (Žalibože što u nas i dan, danas mnogi drže velevažni taj stališ kao „refugium“: Drugčije pako bjahu svjetovni učitelji tako slabo dotirani, da bi lasno i danas s našim učiteljstvom zavapiti mogli: „Miserere nobis Domine!“ —

Svjetovni učitelji prijašnjih vremenah bjahu učene glave, te se zvahu „magistri“; nu docnije nasliediše ove „magistre“ ljudi (jer se školarstvo htjede na brzu ruku dići) takovi, koji za silu jedva čitat i pisat umješe, a otuda proiztekoše toliki nedostatci i pogrieške u obučavanju.

Nedostatci ovi i pogrieške ponesoše u svom krilu potrebu za njekakovom reformom u školarstvu, koja se za vladanja carice Marije Terezije (g. 1777) po biskupu Pasovskom na to sklonute i uživotvori.

*

Digitized by Google

Za pokojnoga cara Franje (g. 1806) postigne školarstvo visoki stepen, te je do sada u istinu dobar napredak učinilo; nu nikad se još u pedagogičkom krugu takova revnost neukaza, ko što upravo sada; jer se sve više uvidja, koliko o pedagogiki zavisi. —

Pa ipak nemože se na ino, van reći, da se ima još mnogo od školarstva izčekivati s raznih gledištah. —

Promotrimo li s nova sve ovdje spomenuto, to nam u oči pada, da je i u Židovah i u kršćanah crkva jedinim temeljem škole bila; da je gojitba s obukom, a opet jedno ovo tielo u uzkom savezu s vjerom skopčano bilo, te padanjem i uzvišenjem vjerozakona, padala i uzvisivala se gojitba mladeži. Čim više bjaše pučanstvo pravom vjerozakonskom idejom nadahnuto, čim više nastojaše zadovoljiti dužnostim kršćanskim, tim je bolje svoju mladež uzgojilo. —

Kako se dakle iz ove kratke poviesti pedagogike vidi, to je učiona stvor crkve; pedagogika s toga svoju bitnost zahvalit ima jedino crkvi.

Svaki učitelj indi valja, da na um uzme, da je i učitelj i gojitelj, te kao takovu da mu prinadleži ne samo skrbit za dobru obuku, nego i za valjano kršćansko odgojenje mladeži; kršćanstvo bo t. j. crkva kao majka pedagogike ima nedvojbeno pravo, da to od učiteljstva zahtieva.

G. Koprivničan.

Roditelji i narodni jezik.

Imade mnogo roditeljah osobito imućnijih, koji svoju djecu na sve priučavaju, samo ne na ono, što je narodno i što bi jim moralo sveto biti; a to radi toga, jer se i sami drže tobože za naobraženije od onih, koji su u narodnom duhu odgojeni, i koji negovore jezika toli gladka (?) — Roditelji i u obće ljudi navikli njemačkomu jeziku govore do duše svoj materinski jezik, ali taj je mrtav — kao tielo bez duše. — Jadnici zaboravljaju, da se djeca ovakovim odgojivanjem, koje se zakonom božjemu i ljudskomu i istoj naravi protivi, sunovrate u ponor, iz koga jih nijedna sila ovog svieta izvući kadra nije. — Takovi roditelji svimi silami nastoje, da djeci izčupaju već za rane mladosti i najmanji

Digitized by Google

korienčić narodnosti, da uguše i najmanju jošte tinjajuću iskru ljubavi napram svome, te da se ova pretvori u iskru drugoga, naravi djetinjoj sasma protivnoga življa.

Grade temelj, na kom žele kasnije sagraditi dičnu sgradu, koju neće moći oboriti nikakova oluja. — Nisu li to duševno-značajne sirote? Gledaju, a nevide, — imadu uši, a nečuju, kako im glas djetinji podvikuje: Roditelji! vi zaslieplienici gradite temelj buduće narodne sgrade na piesku, što će ga prva bujica odnieti i sgrade vam srušiti. — Badava vam sav trud i nastojanje; nećete lje uspjeti! — Takovi roditelji zaboravljaju, da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku, i nakitio ga krasnimi duševnimi i tjelesnimi darovi, nu tako, da se njimi služi na uzveličanje slave božje, na vlastitu sreću, i blagostanje subraće svoje. — A što će sirota diete, kad mu nedadu, da Boga svoga slavi jezikom, koga mu je dobrostivo podielio, nego tudjim njemu nerazumljivim; zato jer je narodni tobože neugladjen, jer neima dovoljno izrazah itd. O sljepote! Roditelji, koji ste takovi, osviestite se, te udarite putem, koji nam je opredieljen po Bogu i naravi, ako želimo cilj svoj postići, na koj smo od Boga stvoreni. Roditelji! koji ste takovi, vi volite smrt, nego li život, cienite više sreću prividnu no blage, komu nemože ni najžešća vatra sjajnosti oduzeti. — Učite djecu vašu jezikom, koga im Bog i narav podieli; jezikom, koji je svojim milinjem i bogatstvom tvorkah i riečih jedan izmedju prvih! — Kako me zazebe oko srdca, kada moram čuti, gdje mi majka odgojiteljica, kada njezino milo i drago podučavah, reče: to bi bila sramota za moje djevojče, da ona došav prvi put na sv. izpovied, hrvatski se izpovieda! Druga opet: to čudnovato zvoni, kada diete hrvatski Bogu se moli, ili s hrvatskim molitvenikom polazi u kuću Gospodnju! — A treća će: neka govori moje zlato taj milozvučan jezik, hrvatski će se i kasnije naučiti. To se dakako sgadja prigodom kućnoga obučavanja, a osobito kod bogatih roditeljah i na selu, gdje se djeca privatno podučavaju. Koj je pokušao i zagrizao u tu kiselu jabuku, znade i više toga pripoviedati! — Nu i ovdje valja na gore rečeni način podsjeći krila sličnoj sljepoti i nazadku, te pružiti takovim ranam shodan liek. Kao što se iz navedena dosta jasna dokaza razabire: hrvatski se izpoviedati, jeste sramota, nu hrvatski Boga vriedjati, nije jih stid! — Čudnovato

Digitized by Google

zaista! Činili oni to sada hotomice, ili iz neznanstva, nepoznav naravi svoga materinskoga jezika, svakako je čudnovato! — Toga radi mi braćo učitelji! opet velim mi, koji smo pozvani kao djelaoci na polje svojim se oružjem poslužimo, i sklonimo volju roditeljah, da se okane zla puta, kojim namjeravaju djecu svoju povesti. — Recimo, kako je ukora vriedno i nepristojno kada gospodar kuću, u kojoj prebiva, sám nepoznaje; kako je ustroj govorne moći divan, te ga valja dostojno uvažiti. Jezik je dar, koji naša čuvstva odkriva, i sve priobćiva, što je krasno i dobro, veselo ili žalostno; on je učiteljem u crkvi i svagdje, razbija oblake, te dosiže tja do neba.

Kakav dakle mora da je čovjek, koji se tako veličanstvenim darom božjim zlo i naopako služi, te gleda da si djeca radje tudji, k srdcu neprirasli, prisvoje, a svoj zanemare. Dokažimo im da tudjim jezikom nije moći u nikakovu znanost prodrieti, da se po tom domaći neubija, i da mu se nepodsiecaju grane napredka, te tako da nenazaduje, mjesto da napreduje. Budimo uvjereni, da ćemo u svom poduzeću uspjeti, svoju zadaću sretno riešiti i sve priepone s puta uklonuti. U protivnom slučaju pokazali bi, da nismo shvatili svoje zadaće, te bismo bili sukrivci njihovoga zla, kad i nebi bili učitelji, već eno s krćanskog gledišta, gdje se veli neuke učiti. To valja glede roditeljah, a djeci, toj podlogi bolje budućnosti zasadimo duboko u mladjahna srdca njihova, osvjedočenje, kako nam je narodni jezik najprečji, kako ga već iz milih i ljubkih majčinih ustijuh slušasmo, i kako nevalja dopustiti, da tudji nadkrili materinski ili ga možda sasvim izrine. Nastojmo o tom, da ga djeca čim bolje nauče i dubokó zasade u srdce svoje. Dokazujmo jim, da nije samo onaj naobražen, koji drugi koji jezik govori, nego da možemo i u svom narodnóm jeziku odgojeni, naobraženimi postati. Kažimo jim, tko svoj materinski jezik temeljito nezna, neće ni drugoga jezika nikada temeljito naučiti. Narodni jezik temelj je svemu znanju. Na temelju materinskoga jezika uči druge jezike, ako su ti za život potrebni, nu tako da svakomu svoj materinski predpostaviš. Prvo mjesto mora ovaj zauzeti u tvom srdcu; u grudih tvojih. Što u drugih jezicih nadješ, gledaj, da se onim okoristiš poput pčele, koja iz svakog cvieta sisa sladki sok. Neima tu nikakova odlikovanja, ako ovaj ili onaj drugim jezikom govori, jer taj veličan-

Digitized by Google

stveni dar ovi narodi imadu od svemogućega tvorca. Tko voli tudji no svoj narodni, onaj se sam sebi ruga, te svoje grdi. Tkogod jezik, što ga je materinskim mliekom upio, zanemaruje ili zabacuje, vriedan je, da ga drugi preziru. Učimo ih, da će nas drugi narodi tim više cieniti, ako spaze, kako mi oko našega materinskog jezika nastojimo i kako ga njegujemo. Recimo jim, da su naši djedovi potokom prolievali krv kroz stoljeća i stoljeća, samo da svoju svetinju — svojim unukom i praunukom čistu i neoskvrnutu uzčuvaju i predadu, a mi da taj božji dar, baštinu naših djedovah, na zlo okrenemo? Gore navedenim načinom postupajuć i nagovarajuć, sigurno ćemo se svrhe u našoj zadaći domašiti, te će nas potomci blagoslivati, kao što i mi blagoslivamo pepeo već odavno pokojnih djedovah.

Milan Kobali
učitelj.

Što treba raditi, da bude naučanje sigurno.

(Iz Amosa Komenskoga.)

Prekrasno govori naš Spasitelj kod sv. Marka: Takovo je kraljestvo božje, kao da bi čovjek bacio sjeme u zemlju; pa bi spavao i ustajao danom i noćju, a sjeme bi proklicalo i izraslo, a on sam neznade kako; zemlja bo sama od sebe plodi i to ponajprije vlat, zatim klas, a po tom obilno žito na klasu, a kad plod sazrije, pokosi ga srp. (Mark. 4. 26.) Tim Spasitelj pokazuje, da jest Bog, koji tvori sve u svačem; čovjek pako treba da samo prima sjeme dobrih naukah u srdce svoje, a sve će samo narasti i izrasti, ni neće znat kako. Stoga i kod naučanja sve u tom sastoji, da umijemo sjeme dobrih naukah dobro sijati i božje voćke saditi, a uzrast će i blagoslov od Boga doći. Već taj čin sam svjedoči, da je i za sijanje i za sadjenje potrebito dovoljno znanja. Jer ako nevješt vrtljar vrt zasadjuje, veći mu dio nasada usahne, pa ako mu se i što prime, to je slučaj a ne njegova vještina; razuman naprotiv i izkusan vrtljar sadi sigurno, znajuć, kada, gdje, i kako mu valja raditi il neraditi, da mu što po zlu nepodje. Mogao bi istina i ovaj gdje pogriešiti, i pofali mu što šta i to, ako se gdje što nepriglednе, il se nenadzira, il se baš nije tu na-

Digitized by Google

mjera namjerila. Nu ovdje neima govora o neprigledanju, niti o slučaju, već o naučanju, kako ga valja udesiti, da bude sigurno. Buduć dakle da je do sada većim dielom u učionah sve samo na sreću bilo radjeno, i nijedan nije mogao reći: ja ću ovoga mladića u to i u to vrieme dotle i dotle dovesti, u toliko i toliko ću ga naobrazit, i t. d. to potražimo mi kakav čvrst temelj i stalnu osnovu, na kojoj ćemo postavit i osnovat nauk toga, duševnoga ciepljenja i vrtljarenja tako, da nam sretno uspije. A taj temelj nemože biti van naravski, ili od naravi uzet. To ćemo si razjasnit ponajprije primjerom ptice, koja dotle sjedi, dok se neizvale mladi iz jajah; a zatim primjerom umjetnoga i tragom naravi stupajućega graditelja, slikara i vrtljara, i odmah na svakom mjestu pogreške školske spomenuv, izvest ćemo i ustanovit bolja načela.

A. Narav točno sliedi vrieme svakoj stvari shodno. Na primjer: ptica neizleže svojih mladih niti u zimi, jer bi se gnjèzdo prehladilo, a mladi bi se smrznuli; niti u ljetu, jer se tada od vrućine sve suši i propada; niti pod jesen, jer tada sila i moć svih stvarih sa suncem pada, i prije bi nastala zima, neg bi jih odgojila; već u proljeću, kada počimaju sve stvari oživljavati. A i ovdje ide sve postupice. Dok je još hladno započne ga u životu (jer mu ondje studen nemože nahuditi); kad se malko vrieme stopi, iznese jaja u gnjezdu, a kad je još toplije, onda ih izleže, da se tako živi stvor lagahno svjetlosti i toplini priučava, dok i sasvim privikne.

Tako graditelj, sliedeći tragove naravi, mora znati, gdje će drvo posjeći, gdje cigle pallti, gdje će temelj položiti, odjeće stiene udariti, gdje što pomazati, da mu bude sve u vrieme.

Isto tako i vrtljar radi sve u shodno vrieme i redomice. Neciepi on zimi, jer vlaga tada počivajući u korjenu neulazi gore, da navlaži mladicu; niti u ljetu, jer je tada vlaga već udarila u grane, u korjenu je malo imade; niti u jesen, jer tada vlaga natrag u korjen ide; već s proljeća, kad se počima vlaga iz korjena razilaziti i gore udariti. Isto se tako svemu drugomu, što god se oko ciepljenika raditi ima, mora znati stanovito vrieme, naime kad ga valja obrezati, pognojiti itd., jer i voćka sama imade svoje doba, kada stane pupati, listati, cvietati, dozrievati i plod donositi itd.

Digitized by Google

Proti tomu griešilo se je u školah na dva načina:

1. Nepočimajući učiti u pravo doba; jedni su se prerano, a drugi opet prekasno naukah laćali.

2. Nerazdieliv zatim nauke tako, da bi sve jedno za drugim, kao postupice, sliedilo.

Dok je još diete sasvim maleno, nije ga moći učiti; jer mu korjen razumnosti još duboko diema. U starosti je kasno, jer mu razum i pamet pada i moć ga duševna ostavlja. U srednjoj dobi nije lahko, jer se je već moć razuma po svakojakih stvarih razpršila, a težko ju je sabrati. Mlado dakle doba valja uzet, kada vlaga života i razuma raste, tada se sve prima, i sve korjen pušta. A otuda sliedi, da

a. Naučanje školno ima početi u proljeću života, naime u djetinskoj dobi, jer je djetinsko doba spodobno proljeću, mladićevo ljetu, muževno jeseni, a starost zimi.

b. Jutarnje su ure za nauk najshodnije, jer je i opet jutro spodobno proljeću, podne ljetu, večer jeseni, a noć zimi.

c. Cielo naučanje ima bit razdieljeno prema moći umnih silah, kad je um za što podoban, na ono ga valja tada svratit, i s onim ga zanimat.

B. Narav si tvar prije pripravi, nego li ju hoće da kalupi. Na primjer: Ptica, kad imade proizvesti leteći, sebi sličan stvor, najprije mu položi zametak od svoje krvi u svom životu, pa tada se pobrine za gnjezdo, gdje će ga sahranit. Pripraviv i to te iznesav jaja, sjedne si na nje, pa ih neprestano ogrieva i liči. — Tako vješti graditelj prije neg počima graditi, potraži si i navozi kamenja, opekah, vapna, i svega ostaloga, što mu je potrebno, da mu poslje, kada stane graditi, ništa neuzmanjka, i da mu posao nebude priečen ili obustavljen.

Tako i slikar imajući načiniti sliku, pripravi si platno, razprostre ga na ploču, položi temelj, razredi si i priredi boje, lati se kista itd. pa tek onda slika. Tako i vrtljar prije neg počima ciepit, mora imati vrt, divljake, mladice, i svakojako drugo orudje, a ne da mora tek onda, kada već počima radit, amo tamo strkavati se, pa ovo i ono tražit.

Proti tomu se grieši u školah:

1. Kada se neskrbi za to, da budu potrebne stvari pri ruci,

Digitized by Google

kao što su klupe, knjige pripravne itd.; nu stoprv onda, kad što treba, traže, diktiraju, prepitivaju i t. d. A takov je posao veoma kukavan, ako je učitelj il nevješt il nemaran, što bi upravo tako bilo, kao da liekar, kad mu valja liek izdati, po šumah, po gorah i polju trči i traži, dočim mora imati u pripravi razne ljekove.

2. Što u istih knjigah, koje imadu, neobdržavaju reda naravskoga, naime da bi prije stvar, pa onda formu učili; svuda se reć bi naopako radi, ta kako ćeš uzporedit, kad neimaš što? Na primjer: uče ih rieči bez stvarih i prije, od same stvari; vode ih najprije k slovnici i rječnikom, a tek poslje k naravoslovju, matematici itd., dočim su ipak stvari bitnost, a imena samo njihovi pridavnici; stvari su tielo, a imena im odielo. Stoga najprije valja stvari same uciepiti u razum, pa ih onda zaodjenuti imeni. U jezicih takodjer nepočimaju s rječnici ili sa spisatelji, već s gramatikom, dočim ipak spisatelji i rječnici podavaju tvar, to jest rieči, kojim slovnica samo oblik daje, ona ih naime uzporeda i spaja. Zatim uče ih prije umjetnost (artem), a znanost poslje, dočim ova govori o samih stvarih, a ona samo o njihovu načinu.

S toga, ako želimo da nam budu škole od temelja popravljene:

a. Knjige i sve što je potrebno mora biti već za vrieme i dovoljno pripravljeno.

b. Stvari valja prije učiti, a nakon toga rieči.

c. Nijedan jezik nevalja učiti iz slovnice, već iz knjigah dobrih spisateljah.

d. Bolje je učiti stvarne znanosti prije sustavnih (reales disciplinas, ante organicas).

(Dalje će sliediti.)

Svilarstvo, pčelarstvo i voćarstvo u Primorju.

Gdje nije reda, ondje neima ni napredka.

Istini ovoj nitko prigovoriti nemože, jer se to samo od sebe razumieva. Zato sam naumio njekoliko riečih prosloviti o podignuću voćarstva, pčelarstva i svilarstva kod naših pučkih učionah.

Digitized by Google

Čitajmo malo zapisnike iz sjednicah gospodarskih podružnicah i to one, u kojih se o tom radi t. j. da bi se, i kojim bi se najprečim putem napredak u voćarstvu, ili svilarstvu ili pčelarstvu postignuti dao; te ćemo naći, da se pravac toga puta pokazuje na pučke učitelje. — Istinabog, da je sve to liepo, pošteno i koristno, i svrha bi se postignuti mogla, samo da bi bio red.

Ja ću dakle tej red samo u kratko opisati, i da bi se on samo taka mogao napraviti i držati kao na primjer u Krajini, gdje sam ja tečajem njekoliko godinah kao učitelj služio i izkusio, onda bi ove gospodarstvene struke ne samo u Zagorju i Primorju posve dobro; nego dapače i u našem gorskom kotaru, ako ne baš obilato, a ono bar njekoliko napredovale.

Idem dakle najprije napomenuti svilarstvo.

Učitelj, koji u Krajini svilne bube hrani, za to već dobije pohvalu od visokog poglavarstva. Odgoji li pako posve dobre bube, eto ti mu novčane nagrade, pa opet pohvale i u napred obećanje povišene nagrade. Takova je nagrada baš i meni odmah prve godine, kad sam bube hranio, u dio pala; a i prostaci dobivaju nagrade. — Tu je dakle o svilarstvu za učitelje taj red.

Od pčelarstva napominjem ovako: U granici skoro svaka škola, gdje je shodno držati pčele, takove i imade, budi ona carska il občinska škola. Pčelinjake liepo načinjene i po dvie il tri košnice kao sjeme za prvu godinu dobije svaka škola bezplatno. Odtud se umnožava prirod i učitelj imade diel, a jedan ili dva najodličnija učenika u pčelarstvu svake godine dobiju svaki po jednu košnicu. I tude dakle ima učitelj naknadu za svoj trud.

Isto tako imade svaka škola i plantažu t. j. cjepilnjak. Taj cjepilnjak mora občina dobro ograditi, onda nagnojiti, uzorati, uzkopati, divjake sama domieti i po naputku učiteljevu usaditi, plievsti, okopati itd.

Učitelj pako treba — budi kakvu god nemarnost il ako je što od potrebe, samo prijaviti dotičnoj vlasti, i eto — sve je to na brzo opet u svom redu. Najodličniji učitelj u voćarstvu dobije pohvalu, i ako je uztrajan napredak, — opet nagradu. Cjepovi se bezplatno diele občinarom. Dakle gdje je red, tu je i napredak i veselje služiti.

Ali što ću reći o redu i napredku u našem gorskom kotaru

Digitized by Google

i Primorju u pogledu gore navedenih gospodarstvenih strukah. Reći ću ništa, — i da neimamo ništa. — Dudinjak bi se težko obdržao, jer je ovdje velika studen i jaka bura. Voćke bi ponješto mogle napredovati — tako isto i pčele pobolje, jer se pod jesen k moru nose. Dakle redom i trudom bi se sve poboljšavalo. — U Primorju pako, što je ovdje blizu nas, moglo bi sve to dobro napredovati. Nego mi se baš čudnovato i žao vidi, da osim krajiških učiteljah — mi ostali učitelji u Provincialu imademo (ovdje nemislim školske vlasti i prave školske i učiteljske prijatelje) takove njekoje prijatelje, koji misle, da su učitelji, upravo kad moram reći, njeke živinske naravi i sile, te bi im radi osim njihovog težkog tovara, koga svaki dan nose, još i bezplatni antrešalj naprtiti i to budi za napredovanje voćarstva ili u kojoj drugoj struci. — Dakle osim našega svagdanjega službovanja vidi se, da se samo učiteljem gleda vruće preporučivati ovo il ono, a nitko neveli nà — ili dat ću ti — nego sve daj. E! komandirati je lahko, ali mučno je obavljati.

Veli se nadalje, da to učitelji kao prijatelji pučkoga blagostanja sve podučavati mogu.

Učitelji bili su, jesu i bit će prijatelji pučkog blagostanja; ali treba da i puk bude prijatelj učiteljev i na ruku mu ići, podupirati ga i pomoći mu, a ne gdje ga treba podupirati il mu pomoći, onda govor na druge stvari okrenuti, oči odvratiti i nagnut mu nebiti.

Čitajmo malo časopise i novine, kako u drugih kraljevinah učitelji osim svoje plaće za svagdanju školsku službu, još i nagrade dobivaju sad za voćarstvo, sad za pčelarstvo i svilarstvo i još im se i bolje obećaje. — A šta se obećaje pučkim učiteljem kod nas osim njihove kukavne plaće? Ma ni lula duhana. Tako njekoji vele, da neima nade, da bi država pučkim učiteljem nagrade podieljivala, nego neka podieljuje občina, a občina opet veli, da se kod sadašnjih okolnostih nebi občina sklonila podieljivati učiteljem nagradah za voćarstvo itd. Dakle kako ćeš napried?

Gdje nije reda, ondje neima ni napredka.

Dane Rendulić.
učitelj.

Digitized by Google

Pedagogičke iskrice.

Napisao

Mijat Stojanović.

23.

Učitelju moraju biti u svemu podpuno i posve jednaka u učionici djeca gospodska i prostačka, bogata i uboga, u kaputu i u surdumi, i ona, koju za plaću obučava poslje škole i ona, koja neimaju odkuda plaćati. Slabačku siromašnu djecu, kojoj treba pripomoći, obučava valjan učitelj i brezplatno poslje škole s onom, koja mu mogu plaćati. Učitelj nije najamnik, nego pravi pastir sviuh svojih ovčicah.

24.

Nitko nije neporočan, ni mi — roditelji i učitelji; dakle moramo znati snositi pogriešk̀e i poroke svojih mladjih. Svaku i najmanju pogrieščicu karati i kaštigovati kao i najveće prestupljenje, nevalja; tim se zaplaše mladji i često podivljaju i pokurjače. Važnu pogriešku ozbiljno kazniti pomaže više, nego uviek karati i cangrizati.

(Dalje će slicditi.)

Dopis.

— Δ S Gorskog kotara 20. lipnja 1863. Naredbom preč. duh. stola u Senju od 6. ožujka t. g. br. 455. bude naloženo da se drži učiteljski sastanak u svakom školskom okružju. — Visokoj ovoj naredbi bude zadovoljeno dne 9. lipnja o.g. kadno se u Mrkopolju u župnom stanu kao mjestu c. kr. škol. nadzirateljstva Vrbovskoga sva p. n. gg. župnici s kapelani kao i učitelji sakupiše. — Ovako liepa kita duhovnoga i učiteljskoga stališa ponajprije sabere se u župnoj crkvi o 9. satih u jutro gdje bude svečana služba božja sa „pridi duše sveti“ obdržavana a po dovršenoj službi božjoj čitava povorka krene u mjestnu učionu gdje no podarcidjakon I. Soić izabere Danu Rendulića, učitelja Fužinarskoga naloživ mu da izpita mladež o slovnici, osobito štiv. 129; gdje se liepo učitelji odlikovahu osobito pako Rendulić i Šimunović; — nakon toga vrate se u župni stan, te bude početak konferencije, koju okružni podarcidjakon kao predsjednik ovim, kratkim nu kriepkim govorom otvori: „Pošto preč. duh. stol Senjski, i Modruški svojom od 6. ožujka t. g. vele štovanom okružnicom u interesu javne obuke pronajti je izvolio, da se u svakom podarcidjakonalnom okružju u provincialu tečajem ove godine školski sastanak drži, i

Digitized by Google

dočim usljed priobćene vam Gospodo, napomenute okružnice, i usljed na svakog od vas u tu svrhu opredieljenoga moga službenoga dopisa amo dojti se potrudiste, radujem se, što otaj poziv nadje pripravan i obilan odziv. Ja vas danas iskreno i prijateljski pozdravljam dobrodošlicom i uvjereni budite, da ov dan smatram nad najmilijemi u momu životu. Neizbrisiva ostat će u meni njegova uspomena i dok živ budem, sladka bit će mi vazda godišnjica ovoga dana, da barem onda u duhu budem s vami te zanimivo sjećat ću se, kada za prviput bijah predsjednikom ovog dičnog učiteljskog sastanka.

Ovaj sastanak smiera na prosvjetu povjerene vam djece, na pučku prosvjetu; ovo je stvar takove vriednosti, da je na veliku narodnu korist pretresati sve, što se tiče učionah, po kojih može puk najbrže doći do prosvjete.

Ovdje danas proučimo, i proiznajdimo, obazreći se na naše okolnosti, na koji najbolji način da napredovati može prosvjeta u pučkih učionah. — Toga radi razvijte gospodo danas svu vašu oštroumnost, uloživši svu svoju učiteljsku vještinu u iziskivanju, pokušavanju i izpitivanju.

Mi svi skupa jednu istu zadaću imamo, svaki svoju stvar dobro neka igra i rieši, da svrhi, za kojom težimo, približit se možemo, pa da ju i dostignemo. U bratinskoj ovoj sjednici složni budimo, budimo svi jednoga mnenja i svi jednoga načela. U ovom poslu mislim, da nas nitko nebi mogao pomoći, što mi sami sebe, obazrimo se na svoju narodnu ćud; ogledajmo se na okolnosti zemlje, u kojoj živimo. — Ako u našem učiteljstvu nahodi se koja mana, il pogreška, van s njome, da ju izčupamo, i popravimo. — Ako se gdje koji školski neprijatelj nalazi, na vidjelo snjime, da mu svaku opasnu osnovu zabranimo i pameti ga naučimo. Od obraza svakog lukava dušmana, il zlotvora, toranj jakosti, kad ga mi oboriti nebi mogli, budi nama prečastni duh. nas biskupski Stol. Ovaj duhovni stol jeste za nas ovaj blistajući stup, da nam sija danom i noći, obkolimo ga, i nezapustimo neutrgnutu ovu svietlost.

Nijedno pitanje u današnjem predmetu neće biti malovriedno, svako bo pitanje zasiecat će u narodne koristi duhovne i tjelesne, stoga se nadam, da ova prva ovdje koferencija bit će dobrodošla, osobito Vam Gospodo koji ste postavljeni, da se brinite o dobru školske mladeži i miloga nam naroda. U ime dakle Isusa, koga tielovsku osminu štujemo, radimo o koristi mladeži, u ime Isusa, koji kad bje učiteljem na ovom svietu pozivao je nevin naraštaj k sebi, veleći: „Pustite maljašne dojti k meni. —“

Dočim budu pitanja po preč. duh stolu dana, dotično riešena, predloži g. Podarcidjakon Ivo Soić, da bi se ordinariat zauzeo, kako bi se izvesti mogla povjestnica kraća od Tkalčićeve

Digitized by Google

naše domovine za naše pučke učione; na što prista ciela skupština. — G. Luka Šimunović, učitelj mrkopoljski predlaže u pogledu potreboće prirodopisnih slikah kao i zemljovidah, ako ne sviuh 5 stranah svieta, a to barem naše domovine; — ovo se jednoglasno odobri. — U ime mirovine predloži g. Dane Rendulić, učitelj Fužinarski za nemoćne i izslužene učitelje njihove udove, i sirotčad, da bi Senjski ordinariat kod visoke vlade izposlovati blagoizvolio, da se jedan zavod čim prije ustanovi, kamo će rado svaki učitelj po koju forintu doprinašati, tim više, pošto žalostno nas iskustvo uči, da uprav u ovom kotaru jedan izsluženi učitelj, revno 30. god. poslujući bez potrebnog hljeba, sa svojom obitelji prosjački živjeti mora: »I tako se konferencija dovrši.

G. Podarcidjakon Ivan Soić, poznatom svojom gostoljubivosti pogosti nas sve skupa, te tako razstajuć se, osta nam uspomena toli slavnoga dana duboko u srdcu uvriežena.

Viestnik.

— Na ovogradskih gl. učionah počimaju konačni godišnji izpiti koncem ovoga mjeseca i to ovim redom: iz vjeronauka dne 27. t. m. na uzornoj gl. dječačkoj, dne 28. na kaptolskoj gl. dječ. a dne 29. na dječačkoj gl. učioni. Iz ostalih predmetah držat će se izpiti dne 31. t. m, prije podne u 4., poslje podne u 3.; dne 1. kolovoza prije podne u drugom, a poslje podne u prvom razredu uzorne gl. učione; dne 3. kolov. držat će se izpit prije podne u 4., poslje podne u 3., a 4. kolov. prije podne u drugom a po podne u prvom razredu kaptolske gl. učione. Dne 5. i 6. kolov. bit će izpit u djevojačkoj gornjogradskoj gl. učioni. Na 10 kolov. bit će slavni „Te Deum“, a izza toga dielit se nagrade.

— Dne 5. t. m. obavismo sjajnim načinom tisućgodišnjicu slavenskih apostolah sv. Cirila i Metoda u prvostolnoj crkvi svečanom službom božjom, pod kojom su epistola i sv. evangjelje u hrvatskom jeziku izpjevani, i kojoj je osim svih civilnih i vojničkih vlastih, cehovah i svakolika školska mladež prisustvovala. Djevojčice iz svih javnih i sukromnih učionah sve u bjelini zauzele su srednji brod prvostolnoga hrama i sačinjavale oku ugodni spalir. Što je pako pri svemu tomu znamenito, opažamo, da je osobit red vladao, koji je upravo, ako se samo sjetimo ljetošnjega tielovskoga obhoda, neobhodno potreban.

— Zu nabavljenje knjižnice Šafařikove ponudili su vis. kr. namj. vieću uzoriti g. kardinal-nadbiskup zagrebački 2000 stot., preuzv. g. biskup Djakovački 5000 stot. baron Metell Ožegović 500 stot. presv. g. prepušt. zagrebački 100 stot. grof Julio Janković 1000 stot., a braća baruni Vranjicani 1000 for. —

— Preuzv. g. biskup Djakovački poslao je ravnatelju realne gimnazije u Taboru u Českoj V. Križeku 20 stot., kojom svotom pristupa kao utemeljitelj družtva za podporu siromašnih djakah u Taboru.

— Nj. Preuzvišenost svjetli ban naš pohadjajuć sl. županiju varaždinsku, posjetio je mnogu učionu, da se osvjedoči toli o napredku učeće se mladeži, koli i o uloženom u tu svrhu trudu i marljivosti dotičnih učiteljskih osobah. Tako saznajemo, da je 26. p. m. posjetio učionu u Varaždinskih toplicah, te podpuno svoje zadovoljstvo izjavio nad dobrim uspjehom, koji je iz pojedinih predmetah učevnih postignut bio. Dne 28. p. m. vidjamo, gdje Nj. Preuzvišenost posjeća u Varaždinu tamošnju gimnaziju, realku, gl. učionu i samostan uršulinski, te skroz i skroz zadovoljan time, što je svaki taj zavod odgovorio svome zahtievanju, ostavlje ta učilišta. U Žabniku pako se obradova nad napredkom

Digitized by Google

učenikah ondašnja početne učione, da je ne samo javno pohvalio učitelja i učenike, nego i stanovitu svotu novacah tamošnjem župniku uručio, neka si dobra školska mladež time ugodan dan koji probavi. Izvan toga je pohodio svjetli ban još taj isti dan učionu u Martiancu. Dne 29. p. m. usreći učionu u Petriancu posjetom svojim Nj. Preuzvišenost, a 30. istoga mjeseca učionu u Vidovcu, s kojom je bio posve zadovoljan. Izvan toga pogledala je Nj. Preuzvišenost u učionu Klenovničku i Lepoglavsku i t. d.

— Kao što „Glasonoša“ javlja, podignut će se doskoro u župi gornjostubičkoj nova učioni, koja će biti vrlo liepa i dosta prostrana. Doista je od velike potrebe, da se čim prije otvori, budući je župn. občina velika i moguća, a djece mnogo, kojoj treba nauke i poduke, ako hoćemo, da dalje stupamo.

— Kao što iz javnih listovah čitamo, napreduje i u Crnojgori, odkako je tamo mir i bojna tišina zavladala, sve po malo školarstvo. Osobito se knez Nikola tim zanima i svom težnjom nastoji, da učione podigne. Tako je u Cetinju osnovana po pokojnom knezu Danilu srednja škola sa početnom preustrojena te jošte bogoslovnom nadopunjena. Izvan toga je tu jedna nova učiona otvorena; isto tako u Crmnici, Brčelskom manastiru, Ostrogu i dvie škole u Vasojevićih; a namjera je kneževa, da podigne slične zavode jošte na Njeguših, Grahovu, i u Drobnjacih te da preustroji one u manastiru Moračkom i u Rieci, što no su jih Turci razorili. Napokon će se osnovat škola i u Bielopavlićih. Izvan toga osnovane su po kneginji Darinki i vel. vojvodu Mirku stipendije, samo da se mladeži crnogorskoj prilika pruži, da se naobrazi i napreduje. To je opet liep pojav za nas, koji radimo na polju školarstva.

— U Aradu izlazi počam od 1. lipnja t. g. novi pedagogički časopis izraelitički „Die jüdische Volksschule“ dvaputa na mjesec po jedan arak u velikoj osmini. Uredjuje ga M. M. Ehrentheil, učitelj na izraelitičkoj gl. i realnoj učioni u Aradu.

Natječaj.

— Na Rieci ima se popunit na tamošnjoj nižoj trorazrednoj realci mjesto tehničkega učitelja sa 630 stot. plaće i 105 stot. stanarine. Iziskuje se osim propisanoga usposobljenja jošte znanje jezika hrvatskoga i talijanskoga. Valja se prijavit do konca ovoga mjeseca na vis. kr. hrvat. slav. dalm. vieće u Zagrebu. U Čakovcu na trivijalnoj ženskoj učioni m. učiteljice s god. pl. 315 stot. bezpl. stanom i 40 stot. u ime drvarine. Treba se prijaviti do 20. kolovoza t. g. na veleč. g. Jos. Raffaya podj. i žup. u Vratišincu. — U Dvoru (sl. 2. banske puk.) m. učit. s pripadajućom si običnom plaćom. Rok prijave do 14. kolovoza t. g. na škol. krajiško povjerenstvo u Karlovcu. — U Končanici na fil. uč. (župe daruvarske) m. učit. s god. pl. 262 stot. 50 novč. 12 hv. drv. uživ. jedne rali oranice i bezpl. stanom. Rok prijave do konca srpnja na veleč. g. Iv. Kovačevića podj. i žup. u Gaju.

Promjene u učiteljskom osoblju.

Nadučitelj Petar Luger, od glavne škole u Gospiću, premješten je u Belo-var; Martin Kuček od gl. škole u Belovaru premješten je u Brod; Antun Kneževič od gl. škole u Brodu premješten je u Gospić. — Mijat Milčić priv. učit. u Bosiljevu imenovan definitivnim ondje. — U stanje mira stavljen triv. učit. Jos. Brlekoviće.

Listovnica.

— Gos. D. R. u F. — Prije Vašega dopisa dobismo onaj, koji je u današnjem broju otiskan. U ostalom neuzkratite nam ni u buduće svoga pera. — G. A. F. u D. — To isto. Već je u zadnjem broju odgovoreno. — G. A. Z. u R. — Izvolite se u onom poslu obratit na koju ovdašnju knjižaru. — G. A. V. T. u O. — Što se nas tiče, to je „Zora“ plaćena i novci od naše strane poslani, prije no što knjige dobismo. —

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 21. U Zagrebu, 1. kolovoza 1863. Tečaj VI.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Učiteljeva radost.

Valjani i svojoj zadaći revno i svjestno odgovarajući učitelj sasma priliči pomnjivu vrtlaru, koji nastoji što ljepši, što ukusniji i što više oku ugadjajući predstav prostora, što ga ljudi vrtom nazivlju, predočiti.

Kao što ovaj nit iz daleka nemisli sav svoj trud i napor šteditи, već posvuda se ogledje, čisti, plievi, ravna, okapa i ukrasuje vrt si nježnimi biljkami, što no je sasma nalik općoj koristi, proizlekavšoj kadšto iz visoka uma gojenca učiteljeva: isto tako neće niti čestit učitelj propustit svoje gojenče svom pomnjom njegovat i usavršivat, imajuć jedino pred očima korist, ne vlastitu, već obću; korist naime, koju doprinose na žrtvenik mile si domovine i hrabra svoga naroda, koga je i on revni sučlan.

Tak učitelj znade, da mu je povjerena biljka, maljušna biljka, slaba još stabalca, biljka nemoguća jošte buri i zlu vremenu odoljivati. Pa nepustiv što takova nikada izpred brižnih svojih očiuh, valja, da na tom temelju bezstrastno i odvažno dalje radi. Bezstrastno rekoh, jer ako je učitelj, učitelj mlada naraštaja, na kom će danas sutra sviet stojat, ako je učitelj rekoh strastan, onda zlo i naopako.

Izkusni ljudi kažu: kakav otac, takav sin. Pa što je učitelj ino, no otac povjerena si djeteta? Nisu li mu roditelji predali svoje čedo, da mu zasadi u mladjahnu ćut dobre nakane i koristne, pače potrebite po njega nauke, kojimi može danas sutra svom narodu

Digitized by Google

pruditi? Nisu li roditelji učitelju svoje čedo povjerili zato, da mu bude u neznanstvu dosljednim savjetnikom, a u pogibelji zaštitnikom? Nisu li roditelji prigodom odaslanja svog sinčića u školu željeli, da ga učitelj oboruža oklopom znanosti, oklopom velju, koji u današnje doba prkosi svakoj zavisti i zlobi ljudskoj?

Hvale vriedna bijaše doista i valjana namjera roditeljah, samo da neostane više putah prazna rieč. Strast bo, kleta ova i tašta požuda i zanešenost jesu upravo prvobitni povod, da zanemari svete svoje dužnosti. —

Često vidi doduše učitelj, da mu se sve rieči i nastojanja hotomice razbiju o tvrdoglavosti djeteta; vidi, da diete upravo uzprkos na stranputice hrli; vidi da je s njim muke i posla, pa mislite, da će krepki učitelj takovu djetetu pustit, da se još usavrši u svojoj tvrdoglavosti, gluposti i zlobi? — Neće lje. Dapače on će se još podvostručenim naporom i voljom težka posla latiti, povući će na obzor svoje gojitbene uporave potrebnu ozbiljnost i s ovom skopčanu strogost, te reći: „Ne, nesmije tako bit, moj sinko, tvoji se nevaljali napori moraju zapriečiti i odstraniti, a moji lje ne“; — pa će liepo na taj način ukrotiti tvrdu glavu sa zlobnimi njenimi poduzetji.

Tako će uraditi vrli učitelj. Pa ako upravo često nepostigne željene svrhe, to mu se naplati barma s jedne strane trud. — Veselo i mirno može svagdje reći, da je zadaći svojoj svjestno zadovoljio; a uz to znat će pošteni ljudi, kojih hvala Bogu nikad u svietu nemanjka, valjano i razborito zasluge njegove cienit i pred svietom mu lice osvjetlat.

Nu pored svega toga nestoji to, da nebi učiteljeve opomene, smierajuće na dobro, kako tako na mladjahnu ćut djeteta djelovale. Ono bo opaža obično u svom nutarnjem dobar smjer svog učitelja; pa ako tečajem života duboko mà i preduboko zabrazdi, ipak mu vlada uviek u srdcu sklonost na dobro, komu se on prije ili kašnje svejedno kako tako, mà i kukavno nagiblje. Ovdje valja isto načelo, koje i kod čitanja mà i najizopačenijih spisah, iz kojih ćovjek — postojana dašto i vrla značaja — uza svu njihovu raztrubljenu nevaljanost — ipak što to dobra nauči i ugrabi. Jer ako neizcrpi iz njih druge koristi, osvjedočit se barma more o zlobi

Digitized by Google

ljudih, koji takve spise izdavaju, te spoznaje podlost načinah, kojimi sviet varaju.

Nu to me je predaleko zavelo.

Koli mnogo gubi učitelj na okorjelu djetetu, toli veći opaža dobitak i osjeća radost na dobru mladiću.

Ljubav i privrženost, koju valja da uviek djeci osjećati dade, jesu glavne poluge, kojimi se dade postići ovaj cilj; takovu ljubav umiju djeca, akoprem maljušna i u tom neizkusna, ne samo opaziti, nego i ćutjeti, te isto tako ljubavju vraćati. —

U takovom slučaju motri učitelj bodrim okom napredovanje svoje djece, prati veselim okom svako kretanje i vladanje malenih, te se jedino onda sretnim i zadovoljnim scieni, kada mu je moguće, da u sriedi ovakovih uzgojenih malenih ljudih stoji; u ovakovoj sriedi valja da mu je prvobitna i najveća zabava, jedina i doživotna slast.

Pa kako se može nazvati ovakov prizor žića? Koje ime bi mu nadjeli blagoćudni i razboriti ljudi?

Prozvali bi ga, po mom sudu, učiteljevom radošću, učiteljevom zadovoljnošću. — Pa kako i nebi? Kada majka čedo rodi, što ga je pod svojim srdcem nosila, neveseli li se, što je izniela na bieli sviet novi stvor božji? Dogradi li graditelj koju veličanstvenu sgradu, neosjeća li nikakove slasti otuda, što je s dobrim uspjehom svoj posao ovjenčao, obću zadovoljnost i udivljenje probudio, a sebe sama slavom obavio? Pronadje li vješt mekanik koji novi stroj, nekuca li mu srdce od veselja, koje ćuti, znajuć koliku će korist svemu učenomu ili obrtnomu svietu iznašašćem svojim doprinieti?

A vidi li napokon narodni učitelj svog gojenca danas sutra kao vrla, čestita, poštena i obće štovana čovjeka; može li tako hladan i indifferentan biti, da mu nekucne ljubežljivo srdce silnije, i da nećuti radosti, radosti prave i iskrene? Je li moguće, da mu se mašta neuzhiti i nedigne u prostorije više, u sfere neopisivih slastih, kada vidi, da mu je sjeme na dobru zemlju palo, i tako dobrim i željenim plodom urodilo? Kako da mu neizpade koja ta riečca, proničuća iz dna stara doduše, nu blaga i vitežka srdca? Neopisiva je to radost za tako duševno sretna učitelja.

*

Digitized by Google

Takovi, a ne drugi učitelji zavriede, da jim ostane za nagradu ime dično još kod davnoga potomstva. Takovih učiteljah imeni valja da se ponose potomci a koriste njihovi nasljednici, imajuć neprestano pred očima dobro vlastite domovine, te sreću i blagostanje milokrvnoga si naroda. *M. K.*

Što treba raditi, da bude naučenje sigurno.

(Iz Amosa Komenskoga. Dalje.)

C. Narav uzima za ono, što hoće da proizvede, i tvar tomu shodnu; ili ju tako priredi da bude shodna. Na primjer: ptica nesieda na štogodjer u gnjezdu, već na ono, od čega može ptica postati, naime na jaje, pa ako se k jajetu što primetne, to izbaci. A posadiv se jednom na jaja tako dugo sjedi na njih te ih ogrieva, dok ih skalupi i mlade iz njih izvede.

Tesar, izabrav si dobro drvo, još ga dade posušiti, zatim otesati i porezati na blanje; zatim si priredi i mjesto, izčisti ga, položi novi temelj, il utvrdi stari, da bude shodan.

Tako i bojadisar potraži dobro platno, dobar temelj odabere i dobre boje, itd.; ako pak nisu, to ih sam priredi, da budu dobre; najprije ih dobro posuši, onda ih smrvi, ugladi i za sve ih shodnimi učini.

Isto tako i vrtljar uzima 1. dobru i čvrsta korjena divljaku od voćnoga stabla. 2. ako ju mora iz šume u vrt prenieti, i to učini; izkopa ju i presadi s korjenjem. 3. neciepi ipak prije, dok nevidi, da li se je korjen primio. 4. ovu istu divljaku, prije neg joj mladicu usadi, obsieče, očisti ju od svih grančicah, i izreže pilicom sve suvišno blizu do samoga korjena. A zašto to? Zato, jer kada bi ostavio grančice, one bi svu vlagu u sebe upile, pa bi tako mladica dobivajuć premalo vlage, morala oslabiti i usahnuti. Dakle da bude mladica imala života i okriepe, valja uklonuti divlje grane.

Proti tomu griešilo se je po školah ne toliko tim, što su k naukom pripuščani bili tupi i slaboumni, jer polag našega načela imade se svakolika mladež dati na nauke, već se je griešilo mnogo više:

Digitized by Google

1. Time, što se nisu tako presadjivali u razsadnik; što nisu, davši se na nauke, i početak u njih učinivši, do konca u nauku držani bili.

2. Što su mladice znanjah, ćudorednosti i nabožnosti prije počeli ciepiti, nego li je divljaka sama bila korjenom se primila.

Njekojim je doduše prirodjena živahnost i nagnuće k naukom, i takove su mladice same po sebi dobre i shodne; ali kod drugih neima toga korenja, treba im prije pomoći i ponukat ih da u istinu obljube nauke, i u njih treba probudit želju za nauci. A kako se sve to može učiniti, spomenut ćemo dolje niže.

3. Što nisu mladež prije ciepljenja otesali; očistiv joj um i srdce od svake druge zabave, pa priučiv ju zaptu, strahu božjemu i poredku. Otuda sliedi, da:

a. Tko se dade na nauk, neka u tom postojano ostane, dok neprodje sve, što ima proći.

b. Na kakav god se nauk učenik dao, to prije treba um njegov zanj prirediti tako, da s pravom željom k tomu nauku pristupi.

c. Sve zaprieke neka se od učenikah uklonu.

D. Narav u jedno vrieme samo jedan posao obavlja. Na primjer: ptica neiznese svih jajah na jedanput, već jedno za drugim, koliko ih goder imade. A kad sjedi na njih, premda na svih zajedno sjedi, to jih ipak najprije samo ogrieva, poslje ih obraća, pomaže prokljuvati, zatim hrani mlade, i uči jih letjeti itd. sve u svoje vrieme.

Na isti način graditelj, kad jednu sgradu započne, na njoj dotlje radi, dok je nedogotovi; a kad postavlja temelj, ili podiže stiene, tada neradi oko krova.

Slikar neslika deset il dvadeset slikah na jedanput, već samo jednu, pa budi medjutim da jednoj ili drugoj temelj postavlja, budi što drugoga radi, to mu je ipak vazda samo jedan posao prvi i glavni.

Niti vrtlar neciepi mladicah u više divljakah zajedno u isti čas, već, ako ciepi dvie mladice u divljaku (samo ako jih ova može uzdržati) to ciepi jednu za drugom, da mu se posao neporemeti.

Digitized by Google

Nered dakle bjaše u školah, kada se je kod obučavanja mladeži s više stvarih zajedno počimalo; kad je mladež na više poslovah u jedan te isti čas pridržavana bila. U svakom razredu, svaku tako rekuć uru kroz cieli dan, predavalo se je drugo. Zar to nemora diete smutiti? (Odrasle i već po nješto naobraženije to nesmućuje, al kod djece nije tako. Op. P.) Koji cipelar tako radi, da na jedanput pet il deset cipelah počme zajedno praviti, pa načiniv kod svake nješto, bacio bi jednu, te se mašio druge, pa bi opet i ovu — nješto malko radeći oko nje — bacio, te bi tako jednu za drugom primao i bacao dotlje, dok sve nedogotovi. Koji pekar metje sad jednu, sad drugu žemlju u peć, pa ju opet pojedince vadi, tako da bi svaka žemlja morala višeput u peć i iz peći? Smijali bi se doista, kad bi to vidjeli. Pa zašto u školah sami tako radimo, zašto se od gore navedenih pameti neučimo. Cipelar dok nedogotovi jedne cipele, nelatja se drugih. Pek, dok se neizpeče jedna tjestina, nemeće druge u peć. Tako dakle neka bude i u školi. Dok nije izpečena slovnica i skladnja, nek pričeka dialektika; dok nije utvrdjena latinština, nek pričeka grština i t. d.; inače bi jedno drugomu priečilo: jer um mišlju zadubljen u više predmetah, slabije shvaćiva pojedine (pluribus intentus, minor est ad singula sensus). Znao je to dobro učeni muž Jos. Scaliger, pa stoga nikada nije radio u jedno vrieme van na jednoj stvari, i to sa svom pameću, dok ju je svršio. Na primjer: kad se je grčki učio, bacio je sve druge knjige na stran, pa je čitao samo grčke spise, dok si jih nije posve prisvojio; tako se je poslje učio hebrejski, kaldejski i ostale jezike; tako se je učio znanost za znanošću, nu uviek samo jednu, i tako si je sve, što ljudi u svojih znanostih imadu, sam poredao, i sve je temeljito umjeo, te je postao čudovištem učenjakah, a nijednomu, koji ga je u tom sliedio, nije bio trud uzaludan.

U jedno vrieme neka se učenik uči samo jedan predmet.

E. Narav počima tvoriti od iznutra. Na primjer: na ptici se nenačine najprije pandže ili kreljuti, ili perje, ili koža, već se uviek prije nutarnjost tvori, a zatim stoprv vanjska spodoba.

Vrtlar neucieplјuje mladice izvana na koru, niti ju gdje sa strane privrta, već razciepi divlje stablo unutar tja do jezgre, pa onamo, čim dublje može, usadi mladicu kod vlage, a po tom ju

Digitized by Google

liepo priravnava, da se s razciepljenim panjem čisto i podpuno spoji i slegne, i napokon prime. Slikar, koji hoće samo vanjsku sliku pogoditi, o nutarnjosti se mnogo nebrine. Ali liečnik, koji hoće da dobro izlieči, nesmije izvana početi liečiti, da ranu samo sakrije, već iz nutra mu valja započeti. Isto tako drvo, kada se sokom (vlagom) zemlje napaja, hrani i kriepi, najprije napaja korjen, zatim stoprv stablo i grane, a napokon cviet i plod. Nu vlaga se svuda iznutra razilazi, a ne izvana. I kakogodj vrtljar nezalieva granah, već zalieva korjen; a životinja nedaje hrane vanjskim udovom, već želudcu, pak ju taj prokuhavši drugim udovom pošilja: upravo će tako, kad bude učitelj u mladeži korjen znanostih dobro čuvao i s njim dobro upravljao, sve ostalo samo narasti. A korjen znanostih jest razum iliti sud, deblo s granami jest pamet, a cviet s plodom jest užitak stečenoga znanja perom ili jezikom.

Grieše dakle oni učitelji, koji bez prestanka propoviedaju svojim učenikom čitati, izgovarati i na pamet se učiti, netumačeći jim stvarih: jer takav je posao bez koristi, il barma je nesiguran; njekada se nješto prime, nu većim se dielom neprima, usahne i opet propadne. Isto tako grieše i oni učitelji, koji istina rado tumače, al neznadu pogodit načina u tom, da bi korjen razuma razciepili i nauku čvrsto usadili, već udaraju po umu učenikah poput onih, koji bi rado razsjeći stablo nadžakom, ili palicom, mjesto sjekirom. Stoga:

I. Prije treba razum i sud usposobiti, a zatim stoprv pamet, jezik i ruke.

II. Učitelj treba da pronadje sve, za čim i kako se um učenikov lahko povadja i to mu valja tada uporabiti.

(Konac će sliediti.)

Postupak računanja iz glave kod polićah i viedra i obratno.

„Koliko ljudih, toliko ćudih“, veli narodna poslovica. Upravo tako malne svaki učitelj ima svoj način podučavanja u pojedinih naucih, imenito pako kod računstva na pamet; stoga ću ja svoj

Digitized by Google

način nacrtati čitateljem na razsudjivanje. Tko zna bolje, široko mu polje.

I. Milane! Koliko polićah ima viedro? Viedro ima polićah 40. — Ako stoji polič novčić, koliko će stati 40 polićah ili jedno viedro? Viedro će stati 40 novč.

Dragoje. Ako polić stoji 2, 4. nov. koliko će stati viedro? Viedro će stati 2, 4, put 40 novčićah. To bi nam bilo malo težko, zato kaži, 40 nov. koliko je deseticah? 4 novč. jesu 4 desetice.

Ako dakle polić stoji novčić, viedro će stati 4. desetice; ako polić 2 novč. viedro 8 deseticah.

Djeco, to sada razumijete, a sada ću vas iz toga naučiti pravilo. *Koliko novčićah stoji polić toliko četiri put desetice stoji viedro.* Ponovi Šišmane, Srećko! — Polić mošta stoji 20. nov. koliko će stati viedro Dobroslave? Viedro će stati 4. put 20. deseticah, što je 80, des. ili 8 for. Ako se kupi polić rakije za 80 nov. pošto će se platiti viedro, Tito? Viedro će se platiti 4 put 80 deseticah; 320 des. ili 32 for. itd.

II. Koliko polićah čini polovinu viedra, Radoje? Polovinu viedra čini 20 polićah.

Ako polić stoji novčić, koliko će stati 20 polićah ili pol viedra? Pol viedra će stati 20 novčićah. 20 novč. koliko čini deseticah? Čini 2 desetice.

Iz toga pravilo: *koliko polić novčićah toliko 2 put desetice pol viedra.*

Polić piva stoji 20 novč. koliko će stati pol viedra, Božo? Pol viedra će stati 2 put 20 deseticah; 40 des. ili 4 for.

Polić vina se prodaje po 28 novč., koliko će doći pol viedra, Vojko? Pol viedra će doći 2 put 28. deseticah; 56. des. ili 5 for. 60 novč.

III. Koliko polićah ima četvrt viedra? Ima ih deset; cielo bo viedro ima 40. a polovina 20 polićah.

Ako polić stoji novčić, koliko će stati 10 polićah ili četvrtina viedra Mate? Četvrtina viedra će stati 10 nov. ili jednu deseticu.

Pravilo: koliko polić novčićah, toliko 1 put deseticah $^1/_4$ viedra.

Digitized by Google

Polić vina stoji 24. novč., koliko će stati $^1/_4$ viedra Hinko? $^1/_4$ vedra će stati 1 put 24 desetice; 2 for. 40 novč.

IV. Ako cielo viedro ima 40, pol 20, četvrt 10 polićah, koliko će imati polićah $^3/_4$ viedra? Imati će 30 polićah; jer su $^3/_4$ 3 put 10 polićah.

Polić vina stoji 1 novč., koliko će stati 30 polićah ili $^3/_4$ viedra? $^3/_4$ viedra će stati 30 novčićah ili tri desetice.

Pravilo: koliko polić novčićah, toliko 3 put desetice $^3/_4$ viedra.

Ako polić stoji 22 novč., koliko će stati $^3/_4$ viedra, Hugo? $^3/_4$ viedra će stati 3 put 23 desetice; 69 des. ili 6 for. 90.

Sada znamo kako se može na brzu ruku proračunati novčana vriednost iz polićah na cielo, pol, četvrt i tričetvrta viedra; a sada ću vas uputiti, kako se to dade obratno proračunati.

Jur od prije nam je poznato, da viedro ima 40 polićah.

I. Ako viedro stoji 40 novčićah, koliko će polić stati, Mio? Polić će stati 1 novčić.

Viedro stoji 80 novč. koliko stoji polić, Ivane? Polić će stati 2 novč. Zašto?

Viedro stoji samo 20 novč. koliko stoji polić? Polić stoji $^1/_2$ novčića.

Znamo, ako viedro stoji 80 novč. i opet ako 20 novč. proračunati, koiiko stoji polić, a kad to umijemo, lasno će nam biti proračunati, koliko će stati polić, ako viedro stoji 100 novčićah ili 1 stotinjak.

Koliko se putih 40 u 100 nalazi? Nalazi se 2. i $^1/_2$ put. Djeco čujte pravilo:

Koliko stotinjakah viedro, toliko 2 i $^1/_2$ putih novčićah polić.

Za viedro vina se plaća 5 for., po što će se polić prodavati, Vojko? Polić će se prodavati po 2 i $^1/_2$ putih 5 novčićah $= 2 \times 5 = 10$, polovina od 5 je 2 i $^1/_2$, čini polić 12 i $^1/_2$ novč.

Viedro rakije stoji 16 for., po što je polić, Stražimire? Polić stoji 2 i $^1/_2$ putih 16 novč. $2 \times 16 = 32$ polovina od 16 je 8, $32 + 8 = 40$, dakle polić rakije stoj 40 novč.

II. Pol viedra ima 20 polićah.

Pol viedra stoji 20 novč., koliko stoji polić Bogoljube? Polić stoji 1 novč.

Digitized by Google

Ako pol viedra stoji 40, 60, 80 nov., koliko će stati polić, Miladine? Polić stoji 2, 3, 4 novčića.

Ako $^1/_2$ vedra stoji 100 novč. ili 1 for. po što dolazi polić. Vilko? Polić dolazi 5 novč.

Koliko putih se 20 nalazi u 100? Nalazi se 5 putih.

Pravilo: Koliko forintih pol viedra, toliko 5 put novčićah polić.

Pol viedra piva stoji 4 for. po što će se plaćati polić Branimiru? Polić će se plaćati po 5 × 4 novč. = 20 novč. — Pol viedra starog vina stoji 8 for., koliko stoji polić Radoslave? Polić, stoji 5 × 8 novč. = 40 novč.

III. Četvrt viedra ima 10 polićah.

$^1/_4$ viedra stoji 10 novč., polić će stati 1 novč.

$^1/_4$ viedra stoji 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, novč., polić će stati 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 novčićah.

$^1/_4$ viedra stoji 100 novč. ili 1 for., koliko će stati polić, Mladen? Polić će stati 10 novč. — Koliko se putih 10 u 100 nalazi? Nalazi se 10 putih.

Pravilo. Koliko forintih $^1/_4$ viedra, toliko 10 putih novčićah polić.

$^1/_4$ viedra stoji 2 for., koliko će stati polić? Polić će stati 10 put 2 nov. = 20 nov.

$^1/_4$ viedra starog vina stoji 4 for. po što polić, Tješimire? Polić po 10 × 4 nov. = 40 nov.

IV. $^3/_4$ viedra ima 30 polićah.

$^3/_4$ viedra stoji 30 novč., koliko će polić stati, Niko? Polić će stati 1 novč.

$^3/_4$ vedra stoji 60, 90 novč., koliko će polić stati, Bogoljube? Polić će stati 2, 3 novč.

Ako $^3/_4$ viedra stoji samo 10 nov. koliko polić, Hinko? Polić $^1/_4$ novč.

Koliko putih se 30 u 100 nalazi? Nalazi se 3 i $^1/_3$ putih Pravilo: Koliko forintih $^3/_4$ viedra, toliko 3 put novč. i trećinah novč, polić.

$^3/_4$ viedra stoji 100 novč. ili 1 for. polić će stati 3 i $^1/_3$ putih 1 novč. = $3^1/_3$ novč.

Digitized by Google

$^3/_4$ viedra stoji 6 for., koliko će stati polić Tješimire? Polić će stati 3 i $^1/_4$ putih 6 nov. $3 \times 6 = 18$ i $^6/_3$ je 2 ciela novč čini polić 20 novč.

Janko Benković,
učitelj.

Pedagogičke svaštice *).

Priobćuje — mir — ć. Požežanin.

Gospoja Hvastavićka. Hodi Milane, poljubi ruku gospoji kumi.

Gospoja Razmazićka. Gle, gle! Milan je svakim danom sve to ljepši — i bolji.

Milan (poljubi kumu u ruku i maši se njezina žepa, da vidi ima-li njem sladkišah). Zar mi nisi ništa doniela?

G. Raz. Nisam dragi Milane; danas neimam ništa; ali kada opet dodjem . . .

Mil. Ti vještice!

G. Hv. Što si rekô? Ti nevaljalo diete! nemojte mu za zlo primiti g. Razmazićko.

G. Raz. Tà tko bi što takova za zlo primio? Má on je još diete.

G. Hv. Čekaj, čekaj, Milane, to ću ja već kazati tati, kada kući dodje.

Milan (materi). I ti si vještica — (pobježe.)

Mati (smijuć se iz svega grla.) To je mali ugursuz. — Ja vam kažem gosp. Raz. — Pametno je to diete i zato je tako nevaljalo (razpušćeno).

G. Raz. Moja nisu ni za dlaku bolja. (I ona se smije). Što učini jučer moj Ivica svomu odgojitelju? On malo zadriema u naslonjaču, a moj vam Ivica nebudi lien, uzme vošćanicu i zapali mu vlasulju. Da ste vidila kako je skakao po sobi sirota odgojitelj gorućom glavom. Ja i moj muž malo nepukosmo od smieha.

G. Hv. Doista, djeca su pravi vragulji. Vaš Ivica nije još dorasô momu Milanu. On je barem njekoliko stoput čušio svoju dadilju.

---

*) Ove svaštice crpljene su iz dielca „Schulmeisterspiegel“. —

Digitized by Google

G. Raz. Je-li još kod vas stara Petra?

G. Hv. Ja bih ju već višeput odpravila bila, ali ju volim, što je dobra kršćanka. Ona je naučila moga Milana: Otče naš, zdravu Mariju, i vjerovanje; a za jedan rožićak prekrstit će vam se i desetput.

(Milan proviruje kroz vtata.)

G. Hv. Dojdider dragane i pokaži gospoji kumi, kako se zuaš prekrstiti.

Mil. Neću.

G. Hv. Dobit ćeš novčić, ako se liepo prekrstiš.

Mil. Daj mi prvo novčić.

G. Raz. Evo ti tri, dragi Mile; ali sada moraš veliki križ napraviti, znaš, široko se pokrstiti.

(Milan uzam tri novčića nasmije se i prekrsti.)

Mati ga (pritišće na srdce i ljubi). O ti moje mezimče, pojest ću te iz same ljubavi.

Gospoja Gusakovićka. Molim ponizno, izvolite još jedan vrčić kave.

Gospoja Gakatovićka. Službenica ponizna. (Pruža da joj se finžan napuni.) Vi ste vrlo dobrostiva.

G. Gus. Čini mi se da vam neide u tek vrhnje? To vam je prava bieda! U ovom gradu neima čestita vrhnja.

Gosp. Gak. G. Gus. vi imate u tom podpuno pravo (smotri knjižicu na drugom stolu). Zar i vi držite taj komički list?

G. Gak. Moj mi muž donese tu ludoriju, — pa šta mislite zašto? Pomislite samo na tu neotesanost. U ovoj knjižici nacrtan je njeki Milan, koji nazva svoju kumu vještcom; a moj muž reče mi: taj Milan živa je prilika tvoga Mirkice. Skoro da mu od srčbe neizćupah svih vlasih iz glave.

G. Gak. (na pol ustah se smijuć) Čudnovato! To isto reče i moj muž o mom Vladoju; a vi g. Gus. znate: kako ja djecu svoju dobro i na kršćansku odhranjujem.

G. Gus. Nije u redu, da se sama hvalim; ali sigurno da i ja činim sve, što samo mati može, pa kažite i vi sama g. Gak. zar nije moj Mirkica za svoje godine pravi angjelak?

Digitized by Google

G. Gak. A moj Vladica, — on je sigurno tako odgojen, kao mnogi grofić. Ja mu držim čak i plesačkoga učitelja.

G. Gus. I moj Mirkica ište već na njemačku jesti i piti.

G. Gak. Ja sam uzela u službu za moga Vladicu i jednu gospodjicu. Doduše ona bijaše samo sobarica, no razumije njemačku gojitbu baš temeljito; vuče lozu iz doljne Podravine, a ondje se besjedi kao u samu Frankfurtu na Majni.

G. Gus. Istina je prava da ima u našem gradu mnogo zlo odhranjene djece.

G. Gak. Na tisuće! treba, da samo pogledjemo na gnjusnu stegu moje domaćice. Bože moj! to ti li je odhranjenje djece žive kao maršeta.

G. Gus. Štacunarka u našoj kući ima dvoje ovakovih pogančetah, pa ipak baraće s njimi kao opica.

(Služavka i Mirkica su pred vrati:)

Služ. Ne, to mora da zna g. majka.

Mir. (uprô se objema nogama o vrata). Idi, mami me se ti vještice!

G. Gus. (naprasito) No! što je sa tim djetetom? samo mu istrgni ruku, ti mulo. — Hodider Mirkice! dobit ćeš kave.

Služ. Kad bi milostiva znala, što učini gospodičić, sram me je kazati.

G. Gus. Nu, što može da učini ovakovo djetešce? što si učinio Mirkice?

Mirk. (dočepao se komada kolača.) Ništa.

Služ. Dakako, to nije ništa, kada čovjek ljudem kvari haljine, kada ugrize poštena gospodara prolazećega kroz dvor — a mi se moramo za to dat izgrditi.

(Obje gospoje i Mirkica nasmiju se iz svega grla.)

G. Gus. (prestav smijati se) Mirkice, toga da nisi nikad više učinio.

Mirk. Daj mi kave?

G. Gus. Dobit ćeš râno moja, ako mi obećaš, da više nikada nebudeš oga učinio.

Mirk. (vuče k sebi zdjelicu sa kavom). Nikada neću učiniti.

G. Gak. Čekaj, Mirkice, ja ću ti natočiti.

G. Gus. Vi ste predobra. — (K služavki): tebe moram do-

Digitized by Google

bro izgrditi, ti si svemu kriva, ti beno. Zašto puštiš, da diete ide u hodnik?

Služ. Dà zar se gospodičić dade tako lahko uzdržati, ako si je štogod zabio u glavu? Ako viče, pokarat ga nesmiješ.

G. Gus. Odlazi, vuci se.

Mirk. (i on služ.) Tornjaj se.

G. Gus. (još uviek služ.) Sram te bilo, ti si već ostarila, pa još neznaš, kako treba s djecom baratati.

Služ. (odilazeć). Meni bi škodilo, kada nebih bolje razumjela.

G. Gak. To je prava pokora sa družinom. — (Mirku) Ide-li ti u tek kava?

Mirk. (zabrazdio usta kolačem) Dà.

G. Gak. Doista je Mirkica liepo djetešce.

G. Gus. Ja vas uvjeravam gospojo Gakatovićko, to vam je diete kao dobra godina; ali čovjek mora da mu dade na volju.

Dopis.

✕ Iz šk. kotara jastrebarskog. — Naš školski glasnik »Napredak« izrazio se je još u 14. br. t. g. da je spreman pritužbe učiteljah ovog kotara *) na vidjelo iznositi i dotlje kucati, dok nam se neotvori, dotlje dosadjivati, dok nam se nezadovolji; toj želi nakan sam ovdje barma ponješto zadovoljiti iznosiv samo veće rane, koje nas tištu, na vidjelo. — U ovom kotaru jeste ponajprije najveća nevolja za učitelje i škole ta: da školska sgrada za više svrhah, na uštrb najglavnijoj, služi. Ovo zlo vlada mal' ne u čitavom kotaru, izuzam samo dvie učione (u Jastrebarskoj i Krašiću); nu na najviši stepen diglo se je u Petrovini. Ovdje je naime njekakova drvena škola na jedan kat sagradjena, te ima sliedeće prostorije: razi zemlje pivnicu, kraj nje njeku malu komoricu, a kraj ove sobu za predavanje; u prvom katu upravo nad školskom sobom jest soba za obć. sjednice, kraj ove mala kuhinjica a uz nju mala sobica, koja se može jedino učiteljev stan nazvati; van ove neima ništa, niti staje, niti kokošinjaka, riečju: upravo ništa. U onu malu komoricu uz šk. sobu zatvaraju se nepokornjaci. U onu pako sobu nad školom, kako već rekoh, opredieljenoj za obć. sjednice, nesmije učitelj niti jedanput kakav san-

*) Iz svakoga drugoga, samo temeljite. — Ur.

Digitized by Google

duk metnuti. Jedanput je metnuo, al' je zlo prošao, jer je seoski sudac zaključavao sobu i rekao: To je naše, to smo mi platili, tu neima nitko ništa, — ondje vam vaša soba, — ja sam vlastnik ove. Pa pri tom i ostane. — Sada valja pako, da čitateljstvo sazna, kako se obćin. sjednice drže. Svakih 8 ili 14 danah drži se sjed. sudbena; no, da bi samo ovake se držale, pomoz Bog! Ali se drže — osobito zimi — sjednice druge vrste, neznam kako bi jih nazvao. Kad naime koji obćinar za hrast moli, to onda seoski sudac prisjednike sabere a molitelj dodje pred nje s „inštancijom" (bocom rakije); kad se ova po prilici do polak izpije, onda molitelj tekar prosbori, a sjednica mu dakako molbu usliši, dočim je inštancija u redu bila. — Poslje, ako prisjednici koji grošić od svrhah imadu ili od sudovah, onda počmu uz čaše s vinom viećati o dobru i boljku obćine; to viećanje traje kadšto do mraka, dok se neugriju srdca i glavice i dok nezačmu na svaki predlog — klimajuć glavom — pristajati. Tako oni gore a učitelj dolje u školi predaje; čuje se pako svaki stupaj dolje, kao i govori, koje prigodom zdravicah drže. Nu primjetiti imadem, da se ovakove sjednice bez bilježnika drže. Komu čast, tomu čast! — U Draganiću je takodjer pod jednim krovom u školi i uč. stan i soba za obć. sjednice razi zemlje; al ondje ima učitelj udoban stan. Kod sv. Jane je škola bilježnikov stan (a kod njeg se i sjednice drže) i odozdol dućan skupa; al' opet učitelj ima posebni svoj stan. — A mili čitatelju! kad dodje učitelj k sudcu s pitanjem, da li će skoro utjerati mu plaću, dobije jedanput ovaki odgovor: Danas nemogu, idem u trsje kopat. Drugi put: Neiman časa, idem po sieno. I tako uviek njekakav izgovor! — A ti mili Napredku! raztrubi naše jade i ponese jih do gospode, što no krst na zlatnu lancu nose, i do one, koja surke zlatnimi vrpcami urešene imaju, dok nezadjeneš kod onoga, koji će nam lieka naći. Plaćom bi se još mučili kako tako, — samo da bi nam škola jedino školom bila!

Viestnik.

— Koncem prošloga mjeseca svršena je školska ova godina sa svečanim „Tebe Boga hvalimo" na svih srednjih učilištih zagrebačkih. Rodna mladež povraća se opet veselo kućam svojim, da za vrieme odmora u praznicih na novo se okriepi i ojača za dalnji rad na polju znanja. —

— Opet nam dolaze iz njekih stranah naše domovine tužbe učiteljah, da uredno neprimaju plaće svoje; imenito u čabarskom kotaru ta nevolja za sada obstoji. Svraćamo na to pozornost naše visoke vlasti, da se sličnim zlorabam jednoč već sasvime doskoči. Tko ima kakovu dužnost, ima i njoj odgovarajuće pravo!

— Kako nam dopisnik iz Tuhlja javlja, to je 2. p. m. svjetli ban posjetio tamošnju učionu, i, koliko se iz njegovih riečih razabrati može, bjaše s napredkom

Digitized by Google

mladeži školske dosta zadovoljan. Na 5. p. m. obavljena je svetkovina sv. slavenskih apostolah sjajnim načinom, te je za tu svetkovinu tamošnji učitelj sastavio pjesmu i napjev, koji su dobro primljeni medju ondješnjimi učitelji. Jedan tičitelj pokuša prviput hraniti svioce iz jednoga lota sjemena, te je nuz najveću pomnju, napor i trošak mogao jedva 21 funt. čahuricah dobiti. To mu se pako nije izplatilo već stoga, što tamo nigdje na blizo neima občinskoga dudinjaka. Ele, kako bi liepo bilo, da se mjestni župnici i bilježnici za to svojim načinom pobrinu.

— U „Slavoncu“ br. 20. čitamo, da je pučko učiteljstvo požežkoga kotara imalo dne 15. p. m. svoj godišnji sastanak. Nakon otvorene sjednice prijavi vel. g. podj. i žup. požežki Ernesto Filetić novije njeke naredbe učiteljem, zatim su čitani izradci pismeni, kod čega se je dovoljno marljivosti od strane učiteljah pokazalo. Povela se je nakon toga rieč o važnosti i potrebi mirovne zaklade za učitelje, njihove udove i sirote, u koju svrhu obeća obće štovani kot. škol, nadziratelj 50 for. u 5 godinah položiti — te je zaključeno, da svaki učitelj u to ime 1% od svoje plaće na godinu ustupi, ujedno je odmah imenovan odbor, da sva potrebna za tu predbježnu posebnu zakladu učini, i s njim upravlja. Zaključeno je jošte umoliti sl. županjsku vlast, da izostajanje mladeži iz škole zaprieči, pošto se mal ne svi učitelji tuže radi bezuspješnih njihovih pritužbah u tom pogledu. Učitelj J. Filipović predloži, da učiteljstvo ovoga kotara i to ženskih školah ručnimi poslovi, a mužkih risarijami, krasopisi i prirodnimi sbirkami učestvuje kod obće izložbe našega naroda, koja će se u kolovozu g. 1864 u Zagrebu držati. Na koncu imamo spomenuti jošte i to, da je vlastnik ondašnje tiskarne g. Miroslav Kraljević velikodušno obrekao, da će u korist mirovne zaklade učiteljske o svom trošku izdati Kanižlničevu Bogoslovicu, te čisti dohodak u prenaznačenu svrhu pružiti, kada se ovaj podhvat kod višjega mjesta odobri.

— Stjepan Lypoldt, učitelj u miru u Varaždinu odlikovan je u priznanje svojega mnogogodišnjega revnoga učiteljevanja zlatnim krstom zaslugah.

— Koliko je u Beču javnih početnih učionah, učiteljah i mladeži školne, vidi se iz viestnika „Oesterr. Schulbote“. — Koncem god. 1862 bila je u Beču 71 občinska početna škola, i to: 29 ženskih, 27 mužkih, i 15 mješovitih školah. Na njih bijaše namješteno 68 nadučiteljah, 312 učiteljah i 26 pomoćnikah. Vjeronauk predavalo je 90 učiteljah. Te učione polazilo je: 16.164 učenika i 15.535 učenicah, ukupno dakle 31.699 djece. Pobrana školarina iznosila je 88.686 st. Na 100 djece, koja plaćahu, došlo je 77, koji bijahu oslobodjeni. Trošak za škole početne imao je god. 1862 svotu od 255;895 st., odkle je 158.898 st. odpalo na plaće učiteljske.

Natječaji.

— U Koprivnici na trorazr. djevoj. učioni izpražnjeno mjesto podučiteljice s god. pl. 260 st, a. v. Rok prijave do 30. o. m. na veleč. g. Pavla Draganca podj. i žup. u Kuzmincu.

— U Goričanu (kot. dolj. medjumursk.) m. učit. i org. s god. pl. 315 st. bezpl. stranom i njekimi stolarnimi pripadci. Valja se prijaviti do 30. kolov. t. g. na veleč. g. Stjep. Foky-a podj. i žup. u Prelogu. — U Segestinu (zrinjske satnije u 2. bansk. pukov.) m. učit. grčo-nesjed. s god. pl. 120 st. paušala 6 st. sa 6 hv. drv. bezpl. stanom i uživanjem vrta. Prijava putem nadležnih oblastih traje do konca nvoga mjeseca.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Franjo Gudel imenovan definit. učit. u Lovrečini.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 22. U Zagrebu, 1. rujna 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Osebna i javna (skupna) obuka. *)

(Od Fr. Klaića.)

Obazriemo li se samo jednim pogledom na davnu starinu, te potražimo li: što mudraci one dobe držahu podlogom države, to ćemo vidjeti, da jim je to svagdje ćudorednost. Nastaje pako sada pitanje samo po sebi: zar su oti mudraci ćudorednost mogli i pojmiti bez gojitbe? Već sama narav čovjeka odgovorom je na to pitanje niječnim; nemože bo biti ćudorednosti bez gojitbe, jer jedino po gojitbi razvijaju se u mladjahnom srdcu klice uljudnosti; jedino po gojitbi čovjek postaje čovjekom, i kao tako valjalim državljanom **).

Ali ne samo u davnoj starini, nego i u srednjem vieku, pače i u najnovijoj dobi ima množina dokazah tomu, da je samo takav čovjek, koji moćnim duhom gojitbe oživljenu, razvitu, ugojenu i utvrdjenu ćudorednost na sebi kaže, čvrst stožer upornik državnoj sgradi, i da samo takav ljudskomu rodu može pomoći u napredku i boljku, kako uviek od postanka svieta, tako i sada, a niti drugčije može biti.

Čovjek, biće sastavljeno iz duha i tiela, ima si ćud urediti i oplemeniti tako, da ćudoredno misli, govori i čini, te za onaj sta-

*) Ovaj članak je uzet iz izviešća kr. prep. i gl. učionah zagrebačkih za god. $186^2/_3$.

**) Vierthaler's Erziehungskunde.

Digitized by Google

lež i posao, za koj je odredjen, bude usposobljen. Za ovu zadaću obdario je Svemogući svakoga čovjeka duh raznimi darovi, a silami tielo, te mu samo još treba drugoga životvorca, da mu ote sile i vrline probudi, oživi i razvije. Bez toga životvorca — gojitbe — bio bi čovjek vrstan samo za tjelesni razvitak i uzrast; a nad tvarni život uzdići se nebi nikada mogao, još manje mogao bi se on osviestiti, te prepoznati u sebi duh i visoku mu svrhu.

Jer prije svega treba: da čovjek znade sebi svrhu, to zanj neima prečjega pitanja, nego li je pitati: zašto ga je Bog stvorio, koja li je od njega mu opredieljena svrha? Koja je pako ta svrha, ovdje o tom nemože biti razprava, a niti netreba, da je ta svrha poznata iz objave samoga Boga, jer ju je on zapisao živim slovom svakomu u srdce, ter je još nijedan zdrav razum nije zatajio. Samo tudjer polažemo kao sigurnu istinu to, da čovjek samo tada, ako si pravo znade svrhu, može ravnim pravcem prama njoj smierati, prema njoj omjerivati i udešavati čine slobodne si volje, te polučiti i nju i s njom spojeno blaženstvo. Tko je poslednju svrhu zemaljskoga si žića sretno polučio, sve je dobio; tko je pako nju promašio, sve je izgubio*).

Bog sam — on je poslednja svrha svakoga stvora. Jer je Bog samo absolutno (posvema nezavisno) biće, početak i konac svakoga stvora, dakle i čovjeka od njega stvorena, to se čovjek kao razuman stvor slobodnom voljom ima njemu predati, ljubavlju se s njim sjediniti, ter u toj zajedinici uživati se njegova neopisiva blaženstva. To je dakle svakomu čovjeku poslednja i najvišja svrha.

Gojitbom ima se usposobiti čovjek za postignuće svrhe; gojitbom ima on za svega žića postajati Bogu sve to ljepšom prilikom; gojitbom napokon ima se on s Bogom, svojim stvoriteljem ljubavju za uviek sjediniti. Ali gojitbom ima se takodjer svaki čovjek prirediti za cjelovito udo svega kolikoga čovječanstva, uzgojiti za udo velike one obitelji, kojoj je Bog otcem; gojitba ga ima usposobiti i učiniti vrstnim, da može raditi za dobro sebi i drugomu ljudstvu.

---

*) Stapf's Erziehungslehre.

Digitized by Google

Buduć dakle o gojitbi visi i vremenita i viečna sreća čovjeka, postignuće ili promašaj poslednje čovječje svrhe, to nam neka nebude zamjere, što smo na razpravu uzeli ova pitanja: Što je to odgojivat? Tko može odgojivati? Ali prije nego odgovorimo na ova pitanja, valja nam ovdje obazrieti se za časak na čovjeka u razvoju — na diete u prvoj dobi, te njega bolje promotriti. Tudjer nam je pred očima najplemenitiji stvor od svieta, noseći u sebi dva svieta. Divna li mu je ustroja tielo! Doduše proizvod iz zemlje, ali je unj dobri stvorac udahnuo svoju priliku, neumrlu dušu. Kakov je u njega sklad i razmjer udah, koliko dostojanstvo struka k nebu obrnuta! Koga da nezačara milina blažene i nevine mu duše, vireće iz očijuh, koje će do mala u širokom svietu motriti djela božja, te diviti se njegovoj svemoći. Tudjer stoji čovjek, ono biće, koje Boga već samo u sebi ima osjetiti, i u kojega duhovnih ušijuh ima milo zujiti sklad svemira, a ono odpievati Bogu slavu. — Ali je jošte slab i sam se nezna pomoći, makar je divan stvor božje mudrosti i ljubavi; sve duševne i tjelesne sile i vrline, kojimi je obdaren od višnjega stvorca, spavaju još tvrdo čekajuć životvorca duha, da ga oživi i pokaže mu pravac, kojim će taj mlad čovjek narasti vrstnim poslenikom za posao od Boga mu odredjen kao stanar ovoga svieta, a kao budući nebesćan zoriti radjajuć viečnim plodom za dan žetve.

Po takovu odgojivati reći će: u djetetu spavajuće sile i vrline buditi, te jih po volji navrnuti ovim ili onim smjerom, t. j. mlada čovjeka tako oplemeniti, da uzmogne dvojaku si svrhu polučiti vlastitim trudom, naime kao čovjek usavršiti se što većma duhom i tielom, a kao član ljudskoga družtva ovršivati vjerno svoje dužnosti za dobro i sebi i drugim ljudem. Odgojivati u pravom smislu može samo sveta ljubav — onaj Duh, što no u postanku lebdijaše vrhu vodah (I. knj. Moj.), i koji, gdje si je priredio valjano orudje, sve u svem djeluje, dieleć svoje darove, kako sám hoće (I. na Kor,)

Tko je to orudje, kojim viečna ljubav, uzornik savršena čovjeka, započeto djelo stvaranja dogotavlja?

Čim diete ugleda svjetlo ovoga svieta, udahne na zraku a srdce mu prvi put zakuca. Uz diete su prvi brižna mati i veseli otac; oni su prvi odgojitelji, njim je prvim dužnost, čedu si od prvoga

*

Digitized by Google

časa života ne samo skrbiti za obstanak, naravni razvitak i zdravlje tiela, nego još buditi u njem malo po malo duh, te mu sile svraćati onim smjerom, kojim kašnje, kada naraste, ima poći. Osobito pako dužnost je to matere; jer nju ljubav čini domišljatom, kako će djetetu duh probuditi, a probudjen svraćati na pozor; mati, koja je prava, jest po naredbi božjoj za spavajući duh djeteta ono, što blago sunce proljetno spavajućoj u zemlji klici.

Matere! vi od Boga naredjene prve djetetu odgojiteljice, koliko putah zaboravite vi prvu vam i najsvetiju dužnost! Koliko je pogriešakah, što jih vi, kako čuvstvom obilujući Pestalozzi reče na svojem djetetu još u kolievci počinite! Zar nepropustite često skrb za čistoću, valjanu hranu i odjeću, za kretnju na slobodi i koješta drugo? Što da se rekne opet obzirom na duh? Namjesto da blagim materinjim si pogledom u čedu probudite koj trak dobrote, djetinje veseloće, te živahnosti i bodrine duha, prepuštate si dragocjeno blago često nevještim i nemilim dojkam i dadiljam, ili ga pustite, neka, često po više urah, zaniemi, veseleć se tomu, da se same možete smiriti. A zar je bolje s vašim djetetom, kada vam ide jur u učionu? Zar neima materah, i to množina, koje se za napredak u nauku i ponašanje djeteta malo ili ništa brine? Pitam vas Krummacherom: Čim se može naknaditi propuštena njega i brižljivost ljubeće matere; jer ona je osobito nježnom svojom milinom za diete razblažujuće povjetarce i izvor, iz kojega djetetu izvire veselje i život?

Nije nam namjera ovdje narisati vjernu sliku matere odgojiteljice, a niti joj označiti samo biljege; jer sigurni smo, da je jedina rieč „mati“ dosta, ter će u svakom materinjem srdcu uciepljenu ljubav prama svojem dietetu oživiti. Isus, uzornik savršena čovjeka, Bog-čovjek, izreče samo na križu ovu svetu rieč: M a j k o! e v o t i s i n a!

Što mati i otac od svojega djeteta s ote strane učiniti oli neće, oli neznadu, oli nemogu, to bi morao učiniti u č i t e l j. Učitelj ima pri djeci zastupati roditelje, on mora da bude i učitelj i odgojitelj, on mora odgojivati i obučavati. Učitelj je dakle za otcem i majkom onaj Bogom na to naredjeni umjetnik, da najplemenitiji njegov stvor na ovom svietu priredi za najveći stepen savršenstva; učitelju je Bogom naložena zadaća, da čovjeka učini

Digitized by Google

vrstnim te poluči visoku si svrhu; učitelj je napokon onaj pozvanik za težku zadaću, da nabožnom i ćudorednom gojitbom djece svim staležom ljudskoga družtva poda polog bolje budućnosti *).

Iz prijašnjega vidi se očito, da je sam Bog pravi odgojitelj i plemenitelj ljudskoga naraštaja; roditelji i učitelji pako samo su orudje, kojim Svemogući gojitbu i plemenitbu upravlja, na dokaz, kako po njegovoj volji čovjek mora zavisiti od čovjeka.

Bog je čovjeku osim tiela dao još neumrlu dušu, te obojemu opredielio svrhu; zato je zadać roditeljem i učiteljem skrbiti ne samo za tielo, koje opet nevalja smatrati kao puko orudje za vječnost stvorene duše i kao puku tvar, — nego i za dušu. Duša i tielo stoje u uzkoj zajednici medju se. O lagodi i vrlini tiela zavisi razvitak i djelovanje duha na mnogo načinah. Rekosmo malo prije, da nevalja tielo smatrati kao puku tvar, a i nevalja; jer ljudsko tielo jest hram sv. Duha, i u njem prebiva božji Duh, i jer je Bog i njemu obećao uzkrsnuće i vječni život kano i duhu. Uzme li se na um, kako i najkriepči duh u bolestnu tielu slabo može djelovati, to je tada lahko uvidjeti, od kolike je važnosti gojitba tiela. Važnost pako gojitbe duha, te kolikom pomnjom ima se za nju skrbiti, da uvidimo, dosta je na prosto promotriti već sama čovjeka i visoku mu svrhu.

Ako je tomu tako, to je živa istina, koja se medjuto, na svu žalost budi rečeno, malo kada obdržava: Duh i tielo mora se jednako gojiti i oplemenjivati, te jih udesiti za sukladno djelovanje. Povrh toga ostaje ipak glavna zadaća u gojitbi, ako ćemo govoriti o gojitbi čovjeka u obće — uliti djetetu strah Boga, ne robski, nego djetinji; jer ako to bude, tada samo može odgojitelj znati, da je održao pobiedu. Strah Boga sklanja rastućega čovjeka na štovanje vlastitoga tiela kao stana sv. Duha; samo onaj, tko se pravo boji Boga, može paziti na rieči spasa i obogatiti si um doisto koristnim znanjem svake vrsti; strah Boga radja mu u srdcu najljepša i najuzvišenija čuvstva, uzteže mu i tiša pojavivše se strasti, čini ga u sreći umjerenim i razboritim, a u nesreći da neklone duhom, te dočim u njem tielo podvrgne razumu

*) Schnitz's Grundsätze des Unterrichtes.

Digitized by Google

i uredi pravi sklad sa samim sobom, uzgoji ga tim ujedno za valjana člana i države i svega čovječanstva i za nastupnika neba*). Posve pravo dakle reče Gruber u jednoj svojih katekezah: „Baš tim, ako se nabožno-ćudoredna plemenitba smatra uvjek prvom i najprečjom potrebom, usposobi se čovjek takodjer za postignuće vremenite svrhe. Tko je kršćanski nauk temeljito naučio i zadahnuo se duhom kršćanske vjere, taj je stalan u svakoj sgodi i nesgodi, ter je u svakom staležu, bio on kakov god, marljiv gospodar kuće, vjeran muž ženi, miran gradjan, pošten trgovac, hrabar vojak itd. Pokažite nam ovim duhom nadahnutu obitelj, pak ćete vidjeti, da je ona uzorom svake državljanske kreposti; pokažite nam takovo srdce, pak će vam krasan plod ovoga duha još boljma upasti u oči, pače čim dalje protegnete obseg, tim ćete se boljma uvjeriti o istini Pavlove izreke: „„Pobožnost je za sve koristna, jer nosi sobom obećanje ovoga i budućega života.““ Kršćanska vjera čini se kano da ima za svrhu blaženstvo samo drugoga svieta, pa ipak nas čini ona jur ovdje dolje blaženimi **).

Čovjek, koj je nabožno-ćudoredno odgojen, a izučen u potrebitih znanostih, dobro pristaje u svaku državu i u svako družtvo; usuprot pako nekoristi čovjeku sve znanje ni mudrost, ako nije prosvietljen blagim svjetlom vjere. Neima dakle krivo grof de Maistre, što reče: Ako se znanost razluči od vjere, ili se s njom pače stavi u oprieku, to mladež tim ne samo da se neoplemenjuje, nego pače do zla odivljava.“ Što se od takove mladeži može očekivati dobra? Po koliko primjerah ima, da mnogi roditelji zaboravivši dužnost djetcu si upravo s vjerozakonske strane kvare bud' zlim primjerom, bud' nepromišljenimi riečmi! Što tim zla počine, dužni su račun ne samo Bogu, nego i svemu poštenu svietu. — Obćenito je poznata istina: da tamo, gdje je gojitba zanemarena, s jedne strane vlada prevara i nasilje, a s druge praznovjerstvo i nepokornost proti božjim i ljudskim zapovjedim***), pak ipak nisu riedki slučaji, da su upravo roditelji proti gojitbi svoje

*) Stapf's Erziehungslehre.

**) Montesquieu.

***) Otto Schullehrer des 19. Jahrh.

Digitized by Google

djece, jer jim je žao i ono malo troška za neobhodno potrebita sredstva gojitbe.

Gojitba mora da ide stepen po stepen, i temeljito, a nesmije da bude proti naravi djeteta. Sve pogreške, što proti ovom načelu gojitbe na štetu nevoljne sbog toga mladeži mnogi roditelji čine, da počmemo ovdje nabrajati, zavelo bi nas predaleko; zato navodimo vjerno samo rieči Mildeve; rieči, koje, bi valjalo da dobro zapamte i roditelji i učitelji: „U naše vrieme dogodi se često, da ovaj lagani ravno, ali mudri postupak prema naravi nije ljudem po volji; već hoće da gojenče i umom i srdcem u brzo sazori. Gojitba je postala ravnim vrtlom pod krovom (Treibhaus), ali je i gojenčad iz takova gojilišta jednaka voću iz takova vrtla. Koliko je prištedjeno vremena, toliko se je izgubilo soka i smoka dobrote; gojitba se tjera na brzo, ali nije temeljita i čvrsta, sjeme bo posijano neima vremena, da se zakorjeni. Hoće se voća već onda, kada je hora samo svietu, pak to ti je sva korist, da za koj mjesec prije možeš brati cvieće, a stablo do mala okržljavi.

Da se pako čovjek gojitbom usposobi za postignuće dvojake si svrhe, dva su tomu puta: osebna obuka i gojitba u otčinskoj kući i javna u učioni.

Sada nam je došlo na red, da riešimo zadaću naumljenu ovim člankom, kako mu kaže i sam naslov. Nu neka nitko nečeka od nas izrična zaključka, jer nam nije nade, da će drugi naše misli i nazore o toj stvari s mjesta poprimiti, a manje nam je još namjera vlastito mnienje i sud silom komu narinuti. Naumismo samo razna o tom do sada izjavljena mnienja o koristi ili zlih posljedicah jedne i druge vrsti obuke uzporediti, a zaključak prepustiti samim strankam,

Sada u najnovije vrieme, kako se nisu slagali ni u stara vremena, neslažu se: koja je sigurnija i laglja obuka — osebna ili obćenita; ili, što će reći to isto: da li je svrsi prikladnije i uzpješnije obučavati diete kod kuće, u vrieme samo zanj urečeno, i samo po učiteljih zanj odabranih, ili ga slati na obuku u javne i obćenite zavode, gdje ima više učeće mladeži i gdje je za sve jednako propisano vrieme za nauk, gdje je svim jednako opredieljen stepen naobraženosti, i to pod javnimi učitelji.

Ima roditeljah, koji svoje diete neće da povjere javnoj učioni,

Digitized by Google

koji dakle vole osebnu, nego obćenitu obuku. Prvo, kažu takovi roditelji, može se učitelj u osebnoj obuci, jer ima samo s jednim posla, u izboru predmetah, metode, reda, nošnje, riečju u svem laglje i više ravnati po osobini (individualnosti) svojega učenika; usuprot pako učitelj u javnoj učioni mora se uviek obzirati na većinu učenikah, te s toga biva često, da bolje obdarene glave zaostaju u napredku sbog slaboće svojih drugovah, ili naopako, slabiši moradu silom poći za boljimi onamo, gdje jih nikako dostići nemogu. Premda se ova tvrdnja na prvi mah čini posve pravedna, to ipak, kad se pravo prosudi, neima nikakova razloga. Ta i u učioni mora se učitelj ravnati po osobini svakoga učenika, te zabaviti svakoga prema njegovoj duhovnoj snagi, stavljajuć boljim najprije težja pitanja, a slabijim laglja, jer tim podtiče vrlijega na veću marljivost, a slabijega pomaže. — Branitelji osebne obuke kažu nadalje: U osebnoj obuci obrati se sve vrieme za sama učenika, dočim se u obćenitoj obuci za njega potrati mnogo vremena sbog drugih učenikah. — Posve lahko, da je bilo takovih učionah, gdje se je bavilo samo s pojedinimi; nu sada možemo reći na utjehu, da je sada takovih učionah malo, dà vrlo malo i do skora pod strogom pazkom vlade neće biti nijedne učione, gdje um svakoga pojedinoga učenika, i to za svega vremena obuke nebi bio zabavljen, ako baš i nebude jezik svakoga učenika neprestano govorio.

Napokon kažu branitelji osebne obuke, da se veoma lahko u javnoj učioni pokvari mladić, pak ako se baš i nepokvari u ćudorednosti, to veoma lahko nauči barem mnogu ružnu rieč i nečednost, ili saznade stvari, kojih znati drugčije još nebi mogao. — I ova tvrdnja čini se na prvi mah istinita, ali ipak neima kano ni ona prva valjana razloga. Naprvo pokazasmo jurve, gdje se najviše pogrešakah počini proti ćudorednosti i nabožnosti, te ako koje diete okrene zlim putem, to nevalja upisati u grieh učioni. Ta koliku pogriešku neučine roditelji, koji se na veliku štetu svojemu djetetu neznajučke prevare u izboru učitelja, jer često se dogodi, da je za učitelja izabran čovjek nesposoban, lien, pače i nećudoredan. Kakova da bude tudjer gojitba i ćudorednost? A može li se opet od svakih roditeljah zahtievati, da pravo prosude tko je valjan pedagog, tko li ne? Nevodi svaki ravan put k svrsi, a

Digitized by Google

tako nije niti svatko, tko se dade na gojitbu i obuku mladeži, pravi pedagog. Zato i zove Niemayer teoretično izučena čovjeka pedagogikom, a praktična učitelja pedagogom, te tvrdi po pravici, da je od množine pedagogikah malo njih pedagogah. — Poznato je pako obćenito, da država u javne učione stavlja za učitelje samo takove muževe, kojim je nabožna ćudorednost, vještina u obučavanju i revnost prokušana, koji su po takovu pravi pedagogi, te pod čijom upravom diete u ćudorednosti, potrebitih i koristnih znanostih u obće svakim danom mora napredovati.

Čim bi se u osebnoj obuci mogla naknaditi ona velika korist, štono ju u javnoj obćenitoj obuci nosi jagma i natječaj; jer samcu učeniku neima takmaca, da se š njim natjeca, da ga svojom vrlinom obodri ili osramoti, dočim se protivno u javnoj učioni pod razboritim učiteljem tim razvitak razuma i napredak u nauku silno promiče bez uštrba ćudorednosti, ako se natjecanjem i liepim izgledom učenikah drugi podtiču na marljivost i pazljivost.

Kano što se u brzo učenik u javnoj učioni nauči pogadjati misli svojih drugovah, tako si nabavi on vještinu u razgovoru, predavati naime vješto svoje misli drugomu, otrese se strašljivosti i znade se iznaći, dočim je navadno diete strašljivo i neumije se ni iznaći; ono si nabavi odvažnost i razboritost u govoru, što da je u družtvenom životu od velike potrebe i koristi, o tom valjda neće nitko dvojiti. To su sve koristi, koje osebna obuka sbog nestašice družtva učeniku nenosi.

Za osebne obuke obći učenik samo s učiteljem, po staležu, ugledu i dobi mnogo višjim od njega; u javnoj pako učioni uči obćiti učenik sa vojimi vršnjaci. U javnoj učioni ima učitelj do volje željene prilike, da u djeci probudi krasne kreposti i čuvstva, koja se samo drugovanjem s osobami istoga staleža i dobe mogu probuditi i razviti. To je opet jedna prednost javne učione, jer takove prilike neima u osebnoj obuci, te učitelju, kojemu je dužnost ujedno i odgojivati povjereno diete, ako i nije to skroz nemoguća stvar, to je ipak veoma težko. K tomu još znade se, da i nespomenemo, kako je osebni učitelj uvjek više zauzet za ovu ili onu samo struku nauka i gojitbe, od kuda na veliku žalost nastaje polovičnost i glede uma i glede srdca.

Digitized by Google

Sada prepuštamo roditeljem neka oni sami sude, koja je vrst obuke bolja. Naša je želja, da odaberu onu vrst, kojom djeca pod božjom svemogućom zaštitom gore naznačenu dvojaku svrhu čovjeka sigurnije i laglje mogu postići.

Što treba raditi, da bude naučanje sigurno.

(Iz Amosa Komenskoga. Konac.)

D. Što narav hoće da proizvede, od onoga si načini najprije cielu glavnu sliku, pa ju onda čestimice izdjelava. Na primjer: kad ima iz jajeta ptica postati, tada narav nesastavlja najprije glave, ili očiuh, ili pandžah, ili perja; već zakruži cielo jaje, pa sve na poprieko protegne i raztegne žile, da se obris i temelj cieloga tiela načini; i taj obris onda lagano izdjelava u svih čestih, dok se spodoba ptice nestvori, da se vidi od čega će postat glava, od čega trup, od čega krila, i t. d.; u svakoj pako česti usavršava po svojih zakonih, dok usavrši, a napokon nakiti tako usavršen već stvor perjem.

Graditelj načini si najprije cielu sliku sgrade od drva, ili papira, pa izpravi na toj slici, gdje što treba, stane polag nje graditi. A cielu zgradu tàko gradi, da joj stavi najprije temelj, stiene i krov, zatim ju izpuni i dogotovi postaviv vrata, prozore, peći i t. d., a napokon ju izkiti slikami, kipovi i sagovi.

Slikar, voljan načiniti sliku nepočima s uhom, s okom ili s ustima, već si cio obraz ili cieloga čovjeka olovkom nacrta, pa kad vidi, da su pojedina uda medju se u dobrom razmierju, tad glavna uda dnenom masti pomasti, a napokon živimi bojami izpunjuje. Na isti način vajar oteše panj na grubo, a poslje na tanje, da već njeku spodobu s likom imade, a napokon vaja pojedina uda.

Stoga zlo se radi, kada se budi koja nauka onako na komadiće trga i učenikom podaje, ili kad učitelj povedši učenika do koje nauke, želi ga samo u njoj, bez drugih, usavršiti.

Tako su upravo radili naš učitelji s nami, trpajući u nas najprije dialektiku, rhetoriku, metaphysiku sa svakojakimi tumače-

Digitized by Google

nji i čudnovatimi pitanji, slovnicu latinsku sa svimi iznimkami a grčku još i s nariečji, a nismo ništa, što se radi, znali.

Ovaj nered popravit se dade ovako:

1. U pameti mladića, koji no se je naukom posvetio, treba smjesta postaviti obće naobraženje, to jest takov nacrt (okostnicu) od svega, da mu se sliedujuće učenje nebude činilo novo, već da je samo čestično razlaganje onoga, što mu je prviput u pamet postavljeno.

2. Svaki jezik i svaku znanost valja učiti po jednostavnih i najobćenitijih načelih, nu uvick kao njeku cielost; zatim po pravilih i primjerih, a napokon kroz podpuno tvorenje riečih i izrekah, pridodavajuć iznimke, a poslje svega toga, ako uztreba, kroz komentare. Jerbo tko stvar temeljito razumije, njemu samomu netreba komentarah, a ako ih komu drugomu treba, znade mu ih dosta načiniti.

E. Narav se nezapliće već postupice napred ide. Na primjer: stanoviti su stupnji za to, da ptica postane, a te stupnje nije moći niti prestaviti, niti prekoračiti. Sigurno u drugi se čas zameću kosti; u drugi se razvijaju žile; u drugi se sgušćuje meso; u drugi se povlači koža; a u drugi čas raste perje i t. d. Stara ptica, kad uči mladu letjeti, netjera je odmah s gnjezda, već ju lagano uvježbava najprije krila nad gnjezdom raztezati, zatim povrh istoga se gnjezda uzdizat i izvitoperiti te puštat se i oko gnjezda; a po tom sa grane na granu letjeti, od drveta na drvo, od gore na goru, a napokon gdje joj se svidi pod nebom sigurno proletati.

Vrtljar kod svoga posla mora postupice ići; divljaku naći, izkopati, presaditi, oklaštriti, razciepiti, mladicu uciepiti, opet ju sklopiti i obvezati, i t. d., a to je svako različit posao, i nijedan se nemože propustiti, nijedan se nemože drugim preteći. A kad se tako sve po stupnjih marljivo radi, riedko može što pofaljeti. Zlo se dakle radi u školi, kad nerazdiele učitelji učenikom odmah cielu nauku, da bi odmah vidjeli, što za čim ide i ići mora. Drugo zlo jest to, što si nerazdiele vremena, u koje se ima kakova stvar dovršiti, tako n. p. kada prije slovnice vode k pjesničtvu, prije dialektike k rhetorici itd.; a njekad opet zahtievaju vježbu prije zorbe (teorija), da se u slogu vježbaju prije, nego jih upoznaju

Digitized by Google

s riečmi, i nauče ove u izreke stavljati. Ovomu zlu će se doskočiti:

1. Ako se u obće svi nauci u stanovite razrede, što iz čega i za čim sliediti ima, podiele, tako da nebude jedno drugomu priečilo, već mu put pripravljalo i svjetla podavalo.

2. Valja razdieliti vrieme što marljivije i točnije ne samo na godine i mjesece, već na dane i ure.

3. Ovoga se razdielenja valja strogo držati, da ništa neizmakne, već da bude sve po stupnjih išlo.

F. Narav kada započme, neprestane, dok nedovrši. Ptica sjednuv na jaje, po svom naravskom nagonu, neprestaje na njemu sjedjeti, dok se mladi neizleže. Jer da prestane, pa bilo samo za pol dana, zametak bi se prehladio i pokvario. A i poslje, kad se jaje olupi, neprestaje ga ogrievat i hranu mu davat dotle, dok mu se život neojača i perje neizraste, i dok nepostane podpuno savršenom pticom.

Istim ćeš načinom i sgradu najbolje sagradit. Jer ak prestaneš, to će ti kiša, vjetar, vrućina osujetit započeto djelo, a ostala radnja neće te tako sigurno primat, pa će tako sve biti kusasto, nestalno i negladko.

Vrtljar, čim započme ciepiti, neprestaje u tom poslu, dok nedovrši. Jer čim mladicu uzme i divljaku razciepi, odmah za vlage mora usaditi. A da mu vjetar nebude mogao vlage osušiti, mora ograditi i začepiti svaku škuljicu, pukotinu, gore i dolje ili zemljom, ili busenom, ili mahovinom, a da mu to nespade mora još obvezati i prigledat dotlje, dok se razciepljina samom vlagom drveta nezalije i neizcieli, da se može čvrsto primiti. Očevidno je dakle da se zlo radi, kad se djeca jednom daju na nauke, pa se opet odanle uzimaju, i drugamo pošiljaju; kako god kad učitelj s djaci sad ovo sad ono započima, a ništa dobro nesvrši; kao i tada, kada si učitelj nepreduzme za jednu uru s učenici nješta stalnoga obaviti, tako da bi i on i učenici vidjeli napredak i prirastak k svomu znanju. Liepo su izrekli naši stari: da željezo valja kovati, dok je vruće; jer ak mu dadeš ohladniti, uzaludo ćeš po njem kladivom udarat, samo ćeš vrieme gubit; nego moraš ga na novo u vatru metnuti, a tim ćeš gubit i vrieme i željeza, jer čim se višeputa meće željezo u oganj, tim ga više izgori. Stoga:

Digitized by Google

1. Koji si u učionu jednom, stalno pri tom ostani, dok postaneš prosviećen, ćudoredan i pobožan čovjek.

2. Učiona neka bude u mjestu mirnu, odaljenu od vike i inih zapriekah.

3. Što se po onom, kako je razdieljeno, ima raditi, neka i učitelji i njihovi učenici rade jezgrovito, živahno i postojano.

4. Nijednomu bez iznimke, neka se nedozvoli ili u školu nedoći, ili iz nje izlaziti.

G. Narav marljivo odbija stvari sebi štetne. Ptica sjedeći na jajih nepušta do njih niti studenoga vjetra, niti kiše, niti zmijah, niti drugih proždrljivih pticah. Graditelj čuva, na koliko može, drvo, cigle, vapno pod krovom i prigledava, da se nesruši, što je već jednom postavio. Na isti način nedopušta ni slikar, da mu do još mehke i mokre slike dodje vjetar, prah, oganj, il čija tudja ruka. Vrtljar gleda, da mu nov ciep neoglodje koza, zec il druga koja zvier, stoga ju ogradi koljem ili plotićem.

Zlo se dakle radi, kada se mladeži odmah s početka stavljaju pitanja, davaju prepiranja, a po tom i sumničenja ob onom, što se mladež naučiti imade. Pravo je takovim rekao Hugo: nikada neće do puta istine doći onaj, kojega su počeli s prepirkami na obraživati. (Nunquam ad rationes veritatis intrabit, quisquis a discussione coeperit erudiri.)

Isto se tako zlo radi, kad se mladeži neprieče kojekakove knjige lažljive, zavedljive, nećudoredne i zločesta družtva. Stoga je potrebno:

1. Da jim se u ruke nedavaja druge knjige, van one, iz kojih im se treba učiti.

2. Ove knjige moraju biti tako uredjene, da ništa drugo nesadržavaju van mudrost, poštenje i pobožnost.

3. Nevalja jim dopuštati, da polaze potajna družtva.

A. Pakšec.

Viestnik.

— Na glav. učionah zagrebačkih naimenovani su Ivan Filipović bivši učitelj na glav. požežkoj učioni i Ljudevit Modec privat. učit. na kaptol. glav. učioni.

— Prije svega valja nam pregledati broj mjestne školske mladeži i njekih dru-

Digitized by Google

gih mjestah, odkle dobismo dotična izviešća. — Na kr. gimnaziji zagreb. iznašao je broj učenikah početkom ove školske godine 397. a na koncu 327. Sravniv to s brojem učenikah prošle godine, s veseljem opažamo, da je broj njihov za 30 poskočio. Red s odlikom dobilo je njih 70. — Deveto godišnje izviesće kr. više realke zagr. pokazuje, da je bilo učenikah na tom učilištu početkom godine 142, na svrhi pako 119. Red s odlikom dobilo jih je 15. — Na kr. učiteljištu zagr. bilo je svega skupa 25 pripravnikah (14 u prvom, 11 u drugom tečaju); a broj pripravnikah i privatistah 21. Od ovih dvojica su odobrena za učitelje gl. učionah; 20 za učitelje seoskih, 2 za podučitelje glavnih i 3 za podučitelje seoskih učionah; dakle svega skupa 27. — Pripravnicah učiteljskih bilo je njih 21 u oba tečaja, (7 u drug. 14 u prv. tečaju) i dvie podučiteljice; odobrene su 2 za učiteljice glavnih, 6 za učiteljice trivijalnih učionah, a jedna ostala u svom prvobitnom svojstvu. — Na izglednoj učioni zagr. brojilo se koncem škol. goidne 285 učenikah (74 dobi red s odlikom) i 298 opetničarah. Kaptolska gl. učiona imala je 241 učenika (61 s odlikom) i 154 opetničara. Glasbenu učionu polazio je 31 učenik, a gimnastiku njih 44. Gradsku gl. djevojačku učionu polazilo je 119 učenikah (40 njih dobilo red s odlikom. — U samostanu kod milosrdnih sestarah u Zagrebu iznosio je broj učenicah na gl. učioni 308 (27 odlikom), u nutarnjoj 163 a u nedjelnjoj 70. — Na trorazrednoj realci u Varaždinu bilo je ljetoske njih 63 učenika (7 s odlikom); glavnu učionu varaždinsku polazilo je 445 učenikah (79 s odlikom); opetničarah bilo je 227. U risarku učionu išlo je 57 a u glasbenu 41 učenik. — Ravnateljstvo izgl. učione djakovačke spojene s kr. učiteljištem poslalo nam je svoje prvo godišnje izviešće, iz koga vadimo ovo: učenikah na izgl. učioni bjaše 123 (26 s odlikom) i 48 opetovnikah; djevojačka gl. učiona imala je 138 učenicah (13 s odlikom) i 30 u opetovnoj školi. Na kr. učiteljištu bjaše pripravnikah ukupno 14 (5 u drugom a 9 u prvom tečaju). Školskih sporobnjakah ima i to.: mužkih 130, ženskih 150, ukupno 280. — Na gl. učioni dječakah u Samoboru nalazimo 161 učenika (41 s odlikom) i 30 opetničarah, a učenicah na trivijalnoj učioni bilo je sto manje devet (20 s odlikom). — Šesto godišnje izviešće gl. učione dječakah i trivijalne djevojačicah u Koprivnici izkazuje koncem ove škol. godine 134 učenika (16 s odlikom) i 69 opetovnikah, a učenicah 101 (16 njih s odlikom). — Žalimo veoma, što nam nisu ostala ravnateljstva, ako ne upravo tiskano, a to bar pismeno izviešće o broju mladeži u svojih učionah poslala.

— Dne 11. kolovoza t. g. obdržavana je skupština učiteljska kotara zagreb. pod predsiedanjem preč. g. Fr. Husara kanonika zagr. i kot. škol. nadziratelja, koji tu skupštinu kratkim, nu čestitim govorom otvori. Praktičnu stranu izpunio je učit. Vuksanović sa štivom „liep hrast“ s gospodarstvenoga i obrtnoga gledišta; učit. Irgolić se upustio u stavkoslovje, pr. učit. Modec u računstvo na pamet. Pismeni izradak na prvo pitanje pročita učit. Vuksanović; na drugo učit. Irgolić i Cunić, na treće pr. učit. Modec, na četvrto učit. Janković. Preč. g. predsjedatelj izjavi vrhu svega svoje podpuno zadovoljstvo. Pošto je jošte učit. Novotný zaključke lanjske glavne skupštine preč. gospodinu vrućе preporučio, da se kao prešni čim prije oživotvore, zahvali se isti u mjesto nepribitnoga i na odpustu radi bolesti bavećeg se ravnatelja preč. g. predsjedniku na njegovoj postojanoj brizi i sklonosti pram učiteljstvu ovoga kotara, izručujući ga i nadalje obzirnoj njegovoj skrbi i zaštiti, pod kojom će — sjegurno napred stupajuć — svoju zadaću sve to većim požrtvovanjem i ljubavju riešavati. Da nam Gospod poživi jošte mnogo godinah uz njega sve one, kojim su grudi pune ljubavi i brige pram učiteljstvu i rodnoj škol. mladeži.

— Poznati naš pjesnik i pisac g. Ivan Trnski upravni satnik sl. c. k. slunjske pukovine, koji je mnogu milu i sladku pjesmicu za naše čitanke sastavio, nadaren je koncem mjeseca srpnja t. g. viteškim redom Franje Josipa za svoje vrlo djelovanje.

Digitized by Google

— Profesor na bečkom sveučilištu dr. Franjo Miklošić, dobio je u priznanje odličnih svojih zaslugah na polju znanostih vitežki križ reda Leopoldovoga.

— Vis. kr. namjestničko vieće naložilo je učiteljem gimnazije i realke u Zagrebu, da popišu znanstveno nazivlje za sve struke znanostih. To je već učinjeno, te je popis tako natiskan, da se napram svakom pojedinom izrazu, isti izraz zabilježiti može u našem jeziku ili naznačiti, koji izraz da ostane izvorno grčki ili latinski. Ovakove popise poslala je naša visoka vlast svim ravnateljstvam gimnazijah i realkah i drugim učenjakom našim, da svaki svoju struku shodnim nazivljem izpuni. Popunjene listove pretrest će poseban odbor, sve u red staviti i tiskom objelodaniti. To je dakako poduzeće veoma koristno i liepo, prem posao nije tako lahak, kao što se na prvi mah misli. —

— Doznajemo po dopisniku „Glasonošinu“, da se u Zagrebu svojski nastoji, kako bi se dao ustanoviti jedan znanstveni časopis, koji bi imao pred očima osobito povjestnicu, filologiju i prirodoslovje. Na čelu bi mu bili poznati učenjaci, svaki u svojoj struci, poimence: za poviest g. dr. Fr. Rački, za filologiju g. prof. Jagić, a za prirodoslovje g. direktor Jos. Torbar.

— Izpiti na seoskih učionah u kot. zagrebačkom, koji su pred nadzirateljem toga kotara preč. g. kanonikom Fr. Husárom i pogl. g. Rajznerom središtnim sudcem obavljeni, izpali su na povoljno zadovoljstvo. Učitelj granešinski Celinić, kojega se djeca medju ostalimi odlikovahu, dobio je 50 for. nagrade od občine. — To javljamo radostnim srdcem, želeći od dna duše, da se u taj primjer revnosti ugledaju mnogi naši učitelji, kojim vlastita sviest glasno govori, da su najamnici, ne pako promicatelji prosvjete pučke.

— G. Gjorgje Rajković, poznati vrlo zaslužni naš spisatelj u pjesničkoj, humorističkoj, a na pose pedagogičkoj struci, koji je i u našem „Napredku“ mnogo liepa i vrstna napisao bio, razbolio se u Pakracu, te ondje u bolnici žalostnu udesu dopao. — Bog bi dao, da ga je već bolest minula, te da jošte koju godinicu poživi i kao izkusan školski vještak polje nam pedagogike mirisnim cviećem posadi.

— Vladika pravoslavni presvjet. g. Stjepan vitez Knežević osnovao je opet jednu zakladu za narodnu učionu u Risnu. Ovo je već jedanaesta narodna škola, koja je nastojanjem toga brižnoga pastira u Dalmaciji podignuta. Bog nam ga poživio!

✠ Dne 18. kol. t. g. u 5 sat. pos. podne dopade smrti opet jedna žrtva iz učiteljskoga kruga, a to je učitelj klenovnički Antun Žigman, koji nakon težke bolesti, providjen svetotajstvi umirućih na gore rečeni dan mirno u Gospodu usnu. Častni otac Hiacint Hrženjak, koji je pokojniku zadnju utjehu pružao, sproveo je 20. kol. umrle njegove ostanke praćen od č. sbora otacah franceškanah klanjačkih, župljanah, škol. mladeži i t. d. do hladna groba. Pokojnik ostavlja iza sebe siroticu majku, suprugu i dvoje malodobne djece. Bog mu dao dušici vičnu raj!

✠ Dne 26. kolovoza t. g. noćju preminu nakon duljega bolovanja Ružica Gjurkanova, učiteljica na bivšoj kaptolskoj učioni u Zagrebu. Umrli ostanci pokojnice sahranjeni su u svečanom sprovodu, kojemu su njeki ovdašnji učitelji i učiteljice te djevojčice svih ovdješnjih sukromnih učionah sa svojimi predstojnicami pribivali, na groblju sv. Petra. Pokojnici bilo je 30 godinah, od kojih je 11 učiteljskom zvanju posvetila bila. Bog dao, te joj dušica raja dopala! —

Natječaji.

— Početkom školske godine 186¾. imati će se popuniti tri preparandijalna štipendija, jedan od 120 st. a dva od 73 stot. 50 novč., utemeljena za učiteljske pripravnike na zagrebačkom učiteljištu.

Digitized by Google

Za popunjenje tih štipendijalnih miestah razpisuje se ovim natječaj do 10. rujna t. g.

Molitelji za ta štipendija imadu svoje na kraljev. namjestničko vieće upravljene molbenice preko predpostavljenoga si ravnateljstva zavoda, na kojem su dosad svoje nauke učili, sa sliedećimi dokaznicami obložene podnieti duhovnom stolu nadbiskupskom u Zagrebu,

1. svjedočbom siromaštva;
2. svjedočbom o dobro dovršenoj nižjoj gimnaziji ili nižjoj realki, ili, ako su na kojoj preparandiji već učili, o dojakošnjem napredku u naucih;
3. dokazom, da su navršili već 16. a još neprekoračili 18. godinu dobe svoje;
4. svjedočbom o ćudorednom svojem ponašanju;
5. svjedočbom o podpunom tjelesnom zdravlju;
6. svjedočbom o napredku u glasbi;
7. vlastoručno podpisanom izjavom, da su voljni, ako štipendij poluče, po dovršenom nauku 10 godinah u Hrvatskoj ili u Slavoniji učiteljevati, ili u protivnom slučaju štipendij uživani povratiti.

— Na gradskoj gl. učioni u Varaždinu m. učitelja s god. pl. 472 st. 50 nv. Rok prijave preko dotične vlasti do 20. rujna t. g. na vis. kr. hrvat. slav. dalm. namj. vieće. — Na filijalnoj uč. u Vaški (župi sopjanskoj) m. učit. sa 126 st. a. vr. 45 mierovah žita, 9 hv. drv. za porabu učit. a 6 drugih za školu, s bezpl. stanom, uživanjem vrta i ¼ selišta sa 184 težaka. Valja se prijaviti do 15rujna t. g. veleč. g. Iv. Gergesini podj. i žup. u Turnašici

— U Lupoglavu m. učit. i org. s god. pl. 315 st. bezpl. stanom, uživanjem ½ jutra vrta i livade od 2 jutra i 16 hv. drvah. Prjavit se treba do konca o. m. na veleč. g. Nik. Havličku podj. i žup. u Brckovljanu. — U Nedeljišću m. učit. i org. s god. pl. 273 stot., bezpl. stanom, vrtom, 50 st. u ime drvarine, 3 rali oranice i 1½ rali livade. Valja se prijavit do 15. listop. o. g. na veleč. g. Jos. Raffaja podj. i žup. u Vratišincu.

— U Jamuici m. učit. i org. s god. pl. 315 st. bezpl. stanom i drvi. Izgled je, da će se učitelju doznačiti jošte vrt i oranica. Prijavit se valja do 15. rujna t. g. na veleč. g. Mirka Grabara podj. i žup. u Šišincu.

— Na triv. učioni u Križu (sl. gjurgjevačke puk.) m. podučit. s god. pl. 210 st. i bezpl. stanom. Rok prijave do 20. rujna t. g. putem predstojećih oblastih na dotično škol. povjerenstvo u Belovaru.

Svaštice.

— Njeki gospodar u njekoj krčmi, koja bijaše na glas došla s osobite neotesanosti svoga sluge, izrazi se ovako: Sluga Glišo tako je neotesan kao naš gospodin sudac. Ovo dodje do ušijuh sudčevih, a gospodar moradè da opozove svojih riečih. On opozove ovako: Sluga Glišo nije tako neotesan kao naš gospodin sadac.

— Njeki seljak dodje sa svojim sinovcem u grad, da poklonom zasvjedoči gospoji sudinji, koliko cieni zasluge njezina muža. Opaziv sin nad vrati ureda „pravednost“ s mačem u ruci i svezanima očima, zapita: „Ćako, zašto su ovomu svezane oči?“ Otac: „Ej beno, inače bi vidio naše tele, šte ga nosimo, da podmitimo gospodina sudca.“

Listovnica.

— Gosp. D. D. u S. — Ono smo primili, sve drugo u pamet uzeli. Što se tiče konačnoga pitanja, pristajem sasma uz Vas. — Gosp. G. R. blizu S. — Na zuanje uzeto. — Gg. F. V. u L. i F. K. u O. — Nije li javljeno od uredničtva, da će „Napredak“ ljetošnji tečaj u prosincu, ne — kao do sada — u rujnu okončati. S toga će br. 23 izići 1. listopada, 24-i isti dan studena, a 25. i zaključni 1. prosinca. —

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj 23. U Zagrebu, 1. listopada 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Pedagogičko-didaktički listi.

II.

Mili prijatelju!

Izza dugoga vremena nastavljam svoj list od 10. svibnja t. g.*) uhvajući se, da mi nećeš za zlo primiti, što ti odmah nisam na tvoj list odgovorio; jer su ti doista znane okolnosti, s kojih ti se u vrieme neodazvah.

Prije, nego što ti nastavim pregled učeničkih radnjah za treći i četvrti razred, moram ti u kratko na tvoja pitanja odgovoriti, pa buduć me pozivlješ, da ti iskreno i odprto kažem, što u odnosnih strukah mislim, to te molim, nemoj se na me razsrditi, ako te kojom riečju u srdce dirnem. Obično je, da nijedan od nas onda rado istine nečuje, ako ista odkriva naše vlastite pogreške i mahne, nu ja se držim onoga načela: Tko te rado ima, taj ti sve mahne u brk kaže, da se jih čuvati znadeš, a tko ti je neprijatelj, taj uz sve tvoje pogreške šuti i pusti te u glib ući. — Po tom me danas sudi! — Ti se tužiš, da su ti učenici u školi veoma nemirni, da su raztrešeni, da ništa nepaze, da dakle ništa i nenapreduju. —

Žalostno je doista, kad se učitelj na tako što tužiti mora, i tajiti se neda, da su tudier kućevno odhranjenje i mjestne okolnosti

*) Vidi broj 19. »Napredka«.

Digitized by Google

mnogo krive, ali, moj prijane, oprosti mi, što ti reći moram, da i ti pri tomu nisi čist, i da se i tebi znatni dio krivnje pripisati mora.

Da me bolje razumjeti možeš, evo ti njekoliko pitanjah, odgovori jih, kako valja, pak ćeš se tada znati najbolje prosuditi, i tada ćeš moći stoprv uviditi, u kolikom si sam kriv.

a) Jesi li od prvog dana školske godine bio si dosljedan u učiteljskoj ozbiljnosti ili ne?

b) Jesi li svaki dan u školi bio pred naukom prvi a po nauku zadnji ili ne?

c) Jesi li se pod naukom ma jedan čas čim drugim — do naukom — bavio ili ne? —

d) Jesi li se ma jedanput oslonio na tako zvane pazitelje (učenike) ili ne, i jesi li takovim svoju učionu ma za jedan čas povjerio?

e) Jesi li pod naukom na svom učiteljskom mjestu vazda sjedio, ili si se možebiti po školi šetao i dugočasio, te često kroz prozor provirkivao?

f) Jesi li se za svaku uru predavanja čestito i valjano pripravio, da ti predavanje bude ugodno i zanimivo?

g) Jesi li svaki put održavao svoju rieč, ako si naviestio učenikom, da ćeš ih poslje predavanja ono izpitavati, što si im pripoviedao?

h) Jesi li i koliko putah u godini svoju učionu i bez znanja svojih predpostavljenih na jedan ili više danah sasma ostavio, te takove dane bud za odmor, bud za zabavu, ili za druge domaće poslove upotriebio, a učenike ili kući pustio ili ih komu nepozvanu povjerio?

i) Jesi li svagda bio oduševljen za onaj predmet, o kom si pripoviedao, ili je možebiti tvoje predavanje bilo mrtvo ili suhoparno?

k) Jesi li svoje predavanje započeo pomoćju onoga, od koga sve dolazi, i jesi li se zaisto ojačio i okriepio srdačnom molitvom?

l) Jesi li iz učione uklonio sve, što bi pozornost tvojih učenikah na se povući moglo, a osobito, nisi li možebiri okitio svoju učionu zelenim ružmarinom (brezovačom), koji se često put vidja

Digitized by Google

u njekojih učionah ili povrh table kao symbol stroge dresure, ili u zdjeli vodom napunjenoj ukraj učiteljskoga sjedala?

Na ova si pitanja odgovori savjestno, pa ako se sdušnim odgovorom u buduće nebudeš oglušio, onda budi uvjeren, da će tvoja tužba na učenike prestati, a sad nastavljam evo učeničke mjesečne izpitne radnje i to za

III. razred.

Mjeseca listopada.

1. Imam iz glave napisati pjesmu: Božja dobrota.

2. Treće štivo iz druge slovn. čitanke moram najprije dvaput pročitati, a zatim ga iz glave napisati.

Mjeseca studena.

1. Imam prepisati iz čitanke pod brojem 5 navedene poslovice o Bogu i tada raztumačiti, što koja znači.

2. Njeki je trgovac naručio kod A. 609. hv. drvah, kod B. 1056. hv. kod C. 2370 hv., kod D. 523 hv. a kod E. 627 hv. A mu je dovezao 208 hv. B. 983 hv. C. 1862 hv. D. 267 hv. a E. 3109 hv. — Pita se:

1) Koliko je hvatih ukupno naručio?
2) Koliko je hvatih već doveženo?
3) Koliko hvatih ima trgovac još dobiti?

Mjeseca prosinca.

1. O svakoj školskoj stvari imam po 5. stavakah napraviti.

2. Štivo 24. iz druge slovničke čitanke moram jedanput pročitati, a zatim ga što moguće točnije iz glave napisati.

3. Pet občinah plaća 3624 for. poreza. Pita se:

1) Što bi plaćala svaka občina, da bi sve jednako plaćale?
2) Što će platiti peta občina, ako prve četiri 2863 for. plaćaju?

Mjeseca siečnja.

1. Imam iz glave napisati pjesmu „Angjeo ćuvar“ pod brojem 26.

2. Iz 26. štiva „štovanje svetih“ imam sve samostavnike iz-

*

Digitized by Google

pisati; te kod svakoga naznačiti, kojega je spola, u kojem je padežu i broju i na koju sklonbu spada.

3. Njetko si zasluži svaki poslen dan 6 for., a potroši svaki dan sa svojom obitelju 4 for. Pita se:

1) Koliko si je u godini zaslužio, ako je u godini bilo 297 poslenih danah?
2) Koliko je kroz godinu potrošio, ako je godina prestupna bila?
3) Koliko je kroz godinu prištedio?

Mjeseca veljače.

1. 34. Štivo iz druge slovn. čitanke imam jedanput prečitati, pa ga zatim iz glave napisati. —

2. Imam vola i konja prispodobiti, te navesti ponajprije, u čem su si slični, a zatim, u čem su si različni.

3. Njeki krčmar smieša tri vrste vina i to 63. mjerače à po 54 novč,, 72 mjerače à po 28 novč. i 95 mjeračah mjeračah à po 32 novč. Pita se:

1) Koliko je mjeračah smiešao krčmar?
2) Pošto je mjeraču smjese prodavao, da na vinu nije ništa izgubio. —

Mjeseca ožujka.

1. Imam raztumačiti smisao poslovicah pod brojem 47 iz čitanke.

2. Štivo 46 iz čitanke imam jedanput pročitati, a zatim ga iz glave napisati.

3. Imam naznačiti, koje iznimke čine sliedeći samostavnici pri sklonitbi: bogatac — Bog.

4. Njeki je trgovac primio u ponedjeljak 746 for. i 76 novč. u utorak još jedanput toliko, koliko u ponedjeljak, u sriedu za 139 for. 87 novč. manje nego u utorak a u četvrtak toliko, koliko u ponedjeljak i sriedu skupa. Imam dakle proračunati:

1) Koliko je svaki dan napose i
2) Koliko je ukupno novca primio? —

Mjeseca travnja.

1. Imam u obće napisati sve, što sam o životinjah u čitanki čitao. —

Digitized by Google

2. Imam najprije napisati, što znadem o austrijskih riekah i tada ih sasma prosto nacrtati. —

3. Imam naznačiti, kako se tvori višebroj kod svih vrstih samostavnikah dodav svagdje 2 primjera. —

4. Njeki trgovac prodade 3. kom. sukna, koja ukupno 185 rifah čine; prvi komad imade 56 rifah a prodade rif po 5 for. 62 novč., drugi komad imade 54 rifa i od njega prodade rif po 4 for. 25 novč.; od trećega komada prodade rif po 6 for. 72 novč. Imam izračunati, koliko je novacah taj trgovac za sve sukno dobio. —

Mjeseca svibnja.

1. Imam napisati iz glave, što na temelju 116 štiva znadem o kralju Ladislavu i Sibinjanin Janku?

2. Imam napisati 6 sastavljenih stavakah iz štiva „Mongoli“. —

3. Tvornica papira razposla na prodaonicu svoga papira u tri obroka sljedeću množinu papira:

a) 26 smotčinah à po 48 for. 75 novč.
b) 18 smotčinah à po 39 for. 54 novč. i
c) 9 smotčinah à po 36 for. 48 novč.

Prodaonica želi trećinu tvorničke ciene dobiti pri razprodaji. Pita se:

1) Što stoji svaka vrst papira?
2) Što stoji sav papir ukupno?
3) Što čini dobitak kod svake smotčine?
4) Što čini dobitak ukupno?
5) Koliko je prodaonica ukupno novca dobila?

Mjeseca lipnja.

1. Imam napisati, što se sve s lanom činiti mora, prije nego se iz njega sgotovljena košulja obući može. Za temelj mi mora biti 57 štivo. —

2. Šta se je najznamenitijega dogodilo za vladanja cara Leopolda na jugu carstva austrijanskoga. Za temelj mora biti 119. štivo. —

3. Njeki trgovac kupi 93 akova vina i to: 27 akovah akov po 12 for. 62 novč. 32 akova akov po 9 for. 80 novč. a ostalo akov

Digitized by Google

po 8 for. 45 novč. pa prodade sve vino najedanput i dobi pri tom 270 for. i 46 novč. Pita se:

1) Što je on platio za svaku vrst napose?
2) Što je njega sve vino stojalo?
3) Pošto je prodavao akov na poprieko?

Mjeseca srpnja.

1. Imam u kratko svojimi riečmi napisati 123 štivo: Ličani u Zadru.

2. Imam napisati list svojim roditeljem, s kojim ih pozivljem na izpit. —

3. Moja je mati kupila 2 komada platna. Oba imaju 77 rifah. Jedan je komad za 5 rifah dulji od drugoga i stoji 96 for. 35 novč. Imam proračunati:

1) Što je mati za manji komad platila?
2) Što sve platno stoji?

Iz 133 štiva imam izpisati sve veznike i naznačiti, u koju vrst koji veznik spada. —

Buduć se je moj list nješto više produljio, nego što sam izprva mislio, stoga ti u istom nemogu naznačiti pismene ove radnje za četvrti razred, nu samo ti evo po prilici one radnje, što bi mogao u početku godine svojim učenikom dati, da ih prosuditi možeš. Ostalo kojom boljom prigodom.

1. Imam učitelju list napisati, u kojem ga izvjesćujem, gdje i kako školske praznike sprovedoh.

2. Imam u cielih stavcih kroz sva vremena i načine upotriebiti oba glagolja: pisati i prepisati.

3. Njeki je gospodin imao na dugu kod A. 1978 for. 89 novč., kod B. 509 for. 69 novč. kod C. 8649 for. 50 novč. kod D. 695 for. 45 novč. kod E. 9754 for. 37 novč. a kod F. 980 for. 98 novč. —

Otac zapovjedi svomu sinu, da proračuna, koliko ukupno ima na dugu, i kad mu sin svotu naznači, tad se otac otrese na njega i reče, da je za jednu osminu ciele svote manje izračunao. Pita se

1) Koliko bi morao sin pronajti?
2. Koliko je on pronašao?
3. Za koliko je manje našao?

Digitized by Google

Ovakovu sam radnju čestje u godini sa ostalimi prispodabljao, te se o napredku svojih učenikah najboljma se osvjedočavao. —

Veoma će me veseliti, ako se i ti za ovaj način odvažiš, pa ako ti trud onim plodom urodi, što ti ga iz srdca želi

U Iskrenovcu dne 1. listopada 1863.

Tvoj

istinski prijan

Napredković.

Učiteljske skupštine.

Budući nam premalen prostor našega školskoga glasnika nedopušta, da priposlana izviešća o učiteljskih skupštinah onako potanko na svjetlo iznesemo, kako nam jih dotični bilježnici učiteljski opisaše: navodimo evo u izvadku ono, što je najvažnije, uzanši osobit obzir na predloge u pojedinih skupštinah učinjene, koje smieraju na boljšicu našega školarstva.

Dne 15. srpnja t. g. obdržavan je učiteljski sastanak kotara Ivaničkoga pod predsjedanjem veleč. g. podj. i žup. Luke Rumplera u mjestu Gradcu. —

Tu bjahu prisutni mjestni veleč. žup. Mijo Smetiško, zatim duhovni pomoćnici; domaći I. C. i dubravski P. K., napokon učitelji: mjestni S. L., dubravski I. R. i brežki I. K. Čitav sakupljeni sbor ode najprije k službi božjoj. Poslje sv. mise uputiše se u učionu, gdje kada veleč. i veleuč. g. predsjedatelj prosbori s jezgrovitimi rječmi govor tičući se svrhe našega sastanka, preduze najprije mjestni uč. računstvo na pamet o čem predavahu redomice i ostala dva, te iz pametnog rač. prodjoše na račun na tabli, poslje toga prodjoše na štivo 47, na kojem su u stvarnom obziru radila mjestni i dubravski uč., a brežki razvi pojam o glagolju, te je odmah isto uporavio na štivu. Poslje toga blagoizvolio je sam veleč. mjestni žup. djecu katekizirati o zapovjedih božjih, na čemu mu zaista nemožemo od strane učiteljah na ino nego duboku zahvalnost izraziti, tom bo sgodom i nam otaj duševni zalogajac u prilog na naše usavršivanje dobro dodje. Nakon toga udostojao je sám g. predsjedatelj čitati poznatu okružnicu, kojom se

Digitized by Google

ujamčuje učiteljem prilikabezplatna od strane občine za školske sastanke, a zatim odmah upita: da li ima koji član štogod za predložiti. Na što je sliedila čitava povorka raznih, koli pitanjah toli pritužbah od zaista neustrpljivih (?) učiteljah. Tako n. p. usudiše se upitati veleuč. g. preds. kako je o mirovini, o toj zaista od skrajne nužde potrebnoj stvari? Na što jih obatrivi veleuč. preds. da on iz posve pouzdana izvora doznaje, da se u istinu jednom počelo raditi o tom kod višjega mjesta. Prosborile su se dvie, tri o polazku omladine, o knjižnicah, o ciepilnjacih i t. d. a najposlje izabraše odsele bilježnikom budućih sastanakah g. I. R. uč. dubravskog i tako bjaše opet kratkim no velepoučnim slovom po g. preds. sjednica dignuta.

Na 23. srpnja t. g. bila je obdržavana školska konferencija pakračkoga kotara kod veleč. g. podj. i žup. Ivana Kovačevića u Gaju. —

Svim nazočnim, medju kojimi bilo je stranske gospode, vrlo se je dopala pokazana vještina učiteljah u obučavanju i predavanju školskih predmetah. Jedan g. graničarski duhovnik reče: Kamo li sreće po mladež kod takova obučavanja, samo da marljivo učionu polazi! — Al šta ćemo, u tom obziru kod nas je, kao i po mnogih drugih mjestah.

U toj skupštini predloženo je: da se od strane kotarske školske konferencije predstavkom zamoli sl. županija požežka: neka opetovano pozove gg. kotarske sudce, da strogo bdiju nad tim, da dotični žitelji marljivije djecu šalju u školu, i da proti nemarnim shodna sredstva upotrebe. — Povedena bi zatim rieč o učiteljskoj mirovini. Izvan toga, što će se u zapisniku zabilježiti i izraziti duboka zahvalnost preč. nadbiskupskomu duh. stolu, da se za užitvorenje te tako nuždne zaklade otčinski brini; — svi kotarski učitelji jednodušno na to su privolili, da će za ustrojit se imajuću mirovinsku zakladu za onemogle učitelje, njihove udove, i sirotčad svake godine 12. st. a. vr. t. j. na mjesec 1. st. dragovoljno doprinašati. — Nadalje odlučeno; zamoliti visoko kr. dalm. hrv. slav. namjestničko vieće, da bi pučke škole nadarilo sa prirodopisnimi slikami.

Isto tako, buduć narodnu povjestnicu težko je bez knjižicah učiti, dogovoreno je, da se izrazi želja, i priobći ponizna molba viso-

Digitized by Google

komu zemaljskomu poglavarstvu, ako bi se narodnoj mladeži, u tom obziru moglo kako pomoći. —

Gajski učitelj nabavio si je jednog pčelca, da može mladež praktično podučavati u pčelarstšu. — Tim je ovogodišnji sastanak učiteljski ovdje dovršen.

Isti dan imalo je učiteljstvo virovitičkoga kotara pod predsjedom vel. g. podjašp. Iv. Grgesine okr. škol. nadziratelja svoj učiteljski sastanak u Sv. Lukaču. Izza kratkoga govora v. g. škol. nadziratelja, kojim izrazi svoje zadovoljstvo radi podpunog učasća kod ovog sastanka, započeše praktička vježbanja u predavanju i to najprije iz vjeronauka, što liepo pokazà turnašički kapelan g. Fer. Domanković. Izza njega stade mjestni učitelj g. Gašo Fuks razlagati štivo, gdje se moglo opaziti, da je upotriebio velike marljivosti i točnosti. Za njim je razlagao isto štivo u stvarnom i slovničkom pogledu g. Kovač. uč. virovitički. Mora mu se na pohvalu reći, da su se opetovano osvjedočili, da je u istinu tielom i dušom učitelj. Onaj bistri, jednostavni, naravski način razlaganja nismo lje u nijednoga učitelja vidili. Vidi se, da dosta čita, i da mu obrazovanje mladeži na srdcu leži.

Poslje toga čitani su pismeni izradci; mnogi pokazaše osobite marljivosti. Prozvan bi g. Kovač, namj. uč. Slatinski, da čita odgovor na prvo pitanje; izza njega je Sopjanski kapelan na isto pitanje obširnije čitao; zatim pročita g. Mužina uč. Gradački odgovor na drugo pitanje, a Sopjanski kapelan opet nješto obširnije na isto pitanje. Onda, pošto je još jednoć i Slatinski namj. uč. pročitao isto pitanje, odčita na zadnje pitanje g. Turnašićki kapelan svoj izdatak vrlo vještim, obširnim i točnim sastavom.

Kad se to svršilo, pretresivajuć jedno i drugo, pročitao je g. gradinski uč. Črnko predlog za učiteljsku mirovinu, na što mu vel. g. škol. kot. nadziratelj izjavi, da se o tomu sada radi. Njeki se potužiše, da poglavarstvo nemari za školsku mladež; da su jim svi koraci uzaludni, kada zahtjevaju, da jim se mladež svjetovnim sredstvom sili u školu.

Dne 28. srpnja t. g. bjaše obdržavana učiteljska skupština u Ludini. Predsiedao je veleč. g. podj. Ivan Miković kot. škol. nadz., a prisutni bjahu:

Dragutin Pavčec župnik kutinski, Fabian Pikia žup. oseko-

Digitized by Google

vački i Antun Miškatović, kapelan voloderski, — od učiteljskog osoblja, Franjo Valpotić ludinski, Dragutin Somogji ilovski, Mato Novosel osekovački i Lavoslav Tomac kutinski, — prisustvujuć svi skupa sv. misi, odoše u učionu, gdje mjestni učitelj zadano 47 štivo s djecom praktično razglabaše. — Zatim odoše u školski vrt, da se vidi, kakav je napredak tamo ove god. učinjen, — tu je o napredku zadovoljnost od svih članovah izražena, stoga, što ove godine akoprem velika suša, no ipak ciepovi, kao i zrnasti usjev liepo napreduju, osobito pohvališe dotični članovi trud učiteljev o tom, što njim on pokaza uspjeh o kalamlenju u oko, štono ga s djecom od polovice srpnja učini, kao i to, što je vrt u liepu redu.

Zatim bjahu u župnom stanu čitana i razglabana pitanja od svakog učitelja po jedno. —

Pritužiše se njeki da neuredno plaću dobivaju, — na što učitelji svi ukupno viknuše, da će to valjda dotlje biti, dokgod od neurednih občinah plaću vući budu morali, stoga je zaključeno uteći se k višjoj vlasti i zamolit ju, neka bi odredila, da učitelji iz državne blagajne plaću dobivaju, kano što ju i ini činovnici dobivaju — a poimence kotarske primalje — od kojih se nemože baš kazati da su većeg karaktera, — nego li javni učitelji. I u toj skupštini podigoše se pjesme jadikovice radi mirovine učiteljske. Učitelji odlučiše 1% od svoje plaće u te ime dati, samo neznadu komu i kako.

Član sastanka g. Pavčec izjavi, da bi dobro bilo, kad bi se djeca bavila hranenjem svilacah, — nu žalibože! — akoprem je ovaj njegov predlog hvale vriedan, — odjavio se je bilježnik tog sastanka, — kakova korist odtuda, buduć da oni baš opunovlašćeni trgovci, kojim je po višjoj vlasti dopušćeno čahurice i to po 1 for. bez razlike kupovati, baš oni nehtjedoše ih kupovati, već lahkim izgovorom odpravljahu donosioce, da jim čahuricah netreba (s vremenom bi se mogli i osobno kazati) a žudije bili bi jih kupovali, kad bi jim ih po 30 novč. davali, — i tako i ono malo ponuke izgine u prostom puku, kad im se baš ni malo trud neplaća za svioce.

Poslje kako bi gosp. predsjednik važnost takovih sastanakah predočio, bude sa zahvalnosću onaj visoki na nas stigavši do-

Digitized by Google

pis zadržavajuć važnost o sastancih primljen i pohvaljen, i sastanak zaključen.

U kotaru zelinskom držana je konferencija učit. dne 4. kolovoza t. g. i to na Bisagu pod predsjedničtvom prevriednoga starine g. Josipa Mikca podjašprišta ovoga kotara. Tu se sakupe gg. župnici povećim brojem, i dotični učitelji svi izuzam samo dvojicu, od kojih jedan; nezna se, s kojega je uzroka izostao, a drugi dojti nemogaše, jer mu obćina uzkrati priliku, koja bi ga na sastanak odvesti imala. — Nov opet dokaz, kolika je neprilika na ladanju, dok nam obćine nisu uredjene onako, kako bi to moralo biti. Jer sbiva se tu ne riedko, da se po višjih poglavarstvih svašta nalaže i zapovieda s najplemenitije namjere, i s hvale vriednom revnosti, nu kod obćine prima se to često i izvršuje s isto tolikom netočnošću i nehajstvom. —

Poslje sv. mise sastadoše se svi u župničkom stanu, gdje je sve onako obavljeno, kako to u sastancih učit. u službenoj strani biva. Nakon toga, i nakon obavljenih neznatnijih mjestnih, širje obćinstvo manje zanimajućih pitanjah, započe se glavno viećanje s pitanjem: kako da se najuspješnije nasmažu učevne knjige, što su djeci k podučavanju potrebne; jer ono njekoliko knjigah dosta štedljivo svake godine darivanih po višjoj oblasti nedotiče ni iz daleka prema broju učeće se djece; a opet roditelji stranom poradi razmetanoga zadružnoga života, stranom radi drugih mnogih svakdanjih nuždah znadu stotinu svakakovih izpričavanjah navesti, po kojih im je nemogu će davati novcah, da kupe potrebite za učionu knjige. Pak se tu često poradja i ono pitanje: tko upravo da pruži novce za knjigu, da li kuća, koja tek po imenu u pomisli obstoji, ili otac koji se na pismu kao zadrugar drži a u činu ipak ob svojem kruhu živi? Izza poduljeg ozbiljnog razpravljanja pristade većina nuz mnienje izraženo u tom: neka se gg. ravnatelji osobito u vrieme izradjivanja obćinskog proračuna i razporezivanja učiteljske plaće stave u porazumljenje s dotičnim obćinskim odborom te tom prilikom gledaju izraditi, da se dotična svota tako razporeže, da će se iz nje osim drugih redovitih troškovah toliko žrtvovati za nabavljenje knjigah, koliko to broj učeće se djece iziskuje. Mnienje ovo bje tim obrazloženo: 1. što se medju školske potrebe, koje namirivati dužna je obćina po smislu višjih propisah,

Digitized by Google

imadu svakako razumievati i knjige, 2. što je občina obvezana sve učiniti, što na korist i boljak njezin cilja; a takovo je školsko odgivanje, koje bez knjigah valjano pomisliti se neda. 3. Što se svaki teret lakše nosi skupnimi silami, nego ako se naprti na pojedince i onako drugimi trhovi otežčane, kao skrbjeti se za hranu, odjeću i t. d. djeteta. Nakon zaključene ove razprave povede se rieč i ovdje o učiteljskoj plaći. Ne kao da bi se ovdje učitelji sasvim neuredno plaćali, kako to iz »Napredka« pogusto doznajemo, da drugdje biva; jer hvala odlučnim zaključkom dotičnih županijah, i dobroj volji občinskih organah, ovdje p o d o s t a uredno se izplaćuje pristojba učiteljska. Nego se rieč povela o tom, kako da se izbjegne onaj u našem puku omržnjeni naziv š k o l n i č k a p l a ć a; jer izmedju svih vrstih daćah, nije nijedna ljudem toli mrzka, kao što je ona; po čem naravski mnogo pati i ugled učitelja, i svetinja učione. Odlučeno je zato prepokorno umoliti višju školsku oblast, neka bi posao jurve višeputah u javnih skupštinah pretresan, ka kraju domakla, te namirivanje učiteljske plaće budi iz blaganje občinske, budi državne odrediti blagoizvolila. Govorilo se je tu dosta i o molitvenicih, u kojih neima željene jednoličnosti i točnosti niti u običnih propisanih molitvah, niti crkvenih pjesamah tako, da svaka skoro knjiga drugčije prevedene molitve i pjesme sadržaje. Bilo bi dakle od velike koristi po jezik i književnost, da se jednoličnost čim veća u tom uvede, i samo one molitve i pjesme za crkvu opredieljene valjanost zadobiju, koje se po vještacih za to po prečastnom ordinariatu imenovanih izprave i odobre. Povede se u sliedstvu toga rieč i o onih molitvenicih, koji jedino iz trgovačke sebičnosti na vidjelo izdavaju se nariečjem čim izkvarenijim, te se djeca dobiv ih u ruke pomalo opet odvraćaju od jezika književnoga i u učione svagdje uvedenoga.

Učiteljski sastanak u tuheljskom kotaru držan je dne 11. kolovoza t. g. u Kraljevcu. Veleč. g. podj. i žup. Ferdo K r a j a č i ć otvori izza odpjevane sv. službe božje uvodnim govorom skupštinu, kojoj pribivahu veleč. gg. Vilim Sorg, župnik iz Tuhlja, Janko Resar, župnik iz Rozge. O. Hiacint Hrženjak, upravitelj župe klanjačke. Gosp. bogoslov II. godine: Franjo Kelner, Petar Tomić, Josip Kéré, Josip Šafar, bogoslov. otacah franciskanah države sv. Ladislava. Emanuel Topolnik, Franjevac države sv. Križa hrvatske i kranjske.

Digitized by Google

— Učitelji: O. Felician Matauž iz Klanjca. Mijat Govedić iz Tuhlja. Josip Jemeršić iz Jezera. Janko Podgajski iz Rozge, Janko Jurak, iz Velike Erpenje, Josip Fabiančić, u Kraljevcu.

Pitanja po prečastnom duh. stolu Nadbiskupskom poslana te pismeno riešena učiteljstvo pročita, i poslje u potres svestrano uze.

Poslje toga pročita veleč. gosp. predsjedatelj naredbu o nedjeljnoj (opetovnoj) učioni, te preporuči i naloži učiteljem i ravnateljem, da istu polag propisanih višjih naredbah točno obavljaju. Veleč. gosp. Vilim Sorg prosbori: Tuheljska župa imade osim župne crkve pet raznih kapelah, kod kojih se u svetačne dane podnevna služba božja izmjenice, osobito od uzkrsa do sviuh svetih, obavlja; te zato učitelj, koji je zajedno i orguljaš, zapriečen jest opetovnu učionu obavljati. Na što veleč. gosp. predsjedatelj naloži, da se svakako to barma na onih mjestih točno obavlja, gdje slični poslovi nesmetaju; a u Tuhelj će i onako radi mnogobrojne školske mladeži potrebit podučitelj u pomoć prispjeti, te će u tu svrhu i natječaj razpisan biti, dočim je za njega iz občinske blagajne odredjeno 157½ st. a vr. godišnje plaće, konak i drva za ogriev. Učiteljstvo izjavi, da će uz primjernu nagradu ovaj trh (opetovnu učionu) radostno i s najvećom brižljivostju točno obavljati, — te zamoli veleč. gosp. kot. nadziratelja, da bi on to izposlovati blagoizvolio; a veleč. gosp. to učiteljem i obeća.

Zatim predloži, da bi uslied višje naredbe sva školska mladež dvakrat na dan, t. j. u jutro i poslje podne učionu polaziti morala. Skupština dokaziva: To bi dakaka vrlo potrebito bilo, jer bi se time dvostruki napredak u učioni polučio. Nu to se žalibože, radi pretiesnih učevnih sobah, i pomanjkanja učiteljskih osobah tako dugo postići nemože, dok nam u toj nuždi (osobito kod gradjenja učionah) višja vlast milostivo nepomogne.

Učitelj iz Tuhlja prozbori: U štajerskom ljetošnjem učiteljskom sastanku pretresivalo se je: »Kako bi se moglo pučko školarstvo na veći stepen uzdignuti? Ako oto pitanje pretresemo samo površno, uvidjet ćemo da i naše pučko školarstvo treba na veći stepen podići, treba mu većega ugleda, pa će od njega i véća korist vlastita i obćenita, domovini i vladaru — našem milom kralju poteći. — Stoga treba 1. da se školske sgrade po razmierju školskih sposobnjakah tim prostranije grade, dočim se svake godine

Digitized by Google

sve većma umnožava mladež; pa da se učevne sobe polag potrebe razredah i učiteljskih osobah shodno razdiele i urede tako, da radi boljeg napredka budu sva djeca prije i poslje podne mogla polaziti učionu. 2. Da se sva djeca sposobna mužka i ženska upišu u školu, i da ih od polazka iste osim bolesti i nepovoljnog vremena ništa priečiti smjelo nebi. Do sele na mnogih miestih na selih je veća stran djece ostala bez svakoga školskog podučavanja, ako prem barem u zimsko doba rado bi bila učionu polazila, nu radi premalenog prostora nisu se mogla sva u nju primati, dočim se je onako obično prepunjavala. 3. Da pako domovina bude imala dovoljni broj valjanih učiteljah, ništa nije priečjega, već da poglavarstvo i prijatelji pučke prosvjete uslišaju goruće molbe i težke uzdisaje pučkog učiteljstva, da se pobrinu *a*). Da se nagrada ili plaća učiteljska odredi tolika, da s njom primjerno uzdržavati se budu mogli, da nebudu prisiljeni posudjivati, prosjačiti i svakojako krpariti, te ugled i čast svoju na takove tužne stvari razsipavati i tratiti sebi i učioni na štetu. *b*) Da se učiteljska plaća u porezu pobira tako, da seljak ni nezna, koliko je za učitelja platio; inače plaćajući seljak proklinje učitelja i položene novčiće prepirući se, da je odviše platio, da ako svi župljani po tako velikom razmierju plaćaju, to učitelj dobiva prieko 1000, 1200 ili 1500 st. plaće, to je odviše, to mi nećemo, mi ćemo imati jevtinijega učitelja itd. — *c*) Da se učitelji namirivaju iz zemaljske, ili ma koje samo ne iz občinske blagajne, iz koje se nikad u svoje vrieme zasluženi novci dići nemogu. Imade više slučajevah, gdje se je s pobranimi učiteljskimi novci trgovina tjerala, a siromah učitelj morade više mjesecih nenamiren kukariti. *d*) Da se primjerna mirovina za izslužene učitelje i njihove udove naredi, da stare, crne, nemoćne, žalostne dane barma mirno preživu nepotucajuć se od nemila, do nedraga, te da neizdahnu od same nužde. — Skupština odobravajuć ovaj predlog zaželi, da se u zapisnik stavi, te da uvidiv Visoke vlasti naše rane, polag mogućnosti milostivo jih lieče, čemu se djetinjim strahopočitanjem pouzdano nadat imamo.

Učitelji umole veleč. gosp. kot. nadziratelja. neka bi se on za svaku učionu u svom kotaru na »Napredak« i »Gospodarski list« predbrojiti i to iz občinske blagajne namiriti blagoizvolio, što on i obeća, nakon toga upita: da li koji učitelj imade voćnjak i kako

Digitized by Google

napreduje. Učiteljstvo izjavi, da voćnjaka u tom kotaru neima druga učiona, osim klanjačke; a o. F. Matauž (klanjački učitelj) primjeti, da mu voćnjak inače dobro napreduje, osim što mu je njekoliko divljakah i ciepovah radi ljetošnje suše uvehlo. Napokon upita veleč. gosp. predsjedatelj: jeda li koji učitelj pčelinjak imade? A učitelji izjaviše, da si takvog u svom biednom položaju pribaviti kadri nisu, — već ako im se pčelinjak shodno uredi, da će rado prionuti uz odgojivanje pčelah.

Obodriv g. predsjedatelj učiteljstvo na dalnji rad zaključnim govorom digne ovu sjednicu, čim je pjesma »Tebe Boga hvalimo« od svih izpjevana bila. —

Peta god. minu, od kako se u kotaru sisačkom obdržavaju učiteljski sastanci. Nu za stalno se more reći, da nijedan nebi još toli važan, koliko ovaj, koji je dne 3. rujna t. g. u Sisku pod predsjedničtvom tamošnjega za učiteljstvo iskreno zauzetog i brižnog preč. gosp. predsjednika Franje Šloisniga zač. kan. itd. obdržavan. Izmedju ostalih, manje važnih stvarih, valja napomenuti:

Da je prvi posao te skupštine bio, knjižnicu, jurve odprije utemeljenu, oživotvoriti. U tu svrhu sastavljena su pravila knjižnice. *) Zatim bi na predlog preč. gospodina predsjednika jednoglasno zaključeno, da se djevojčice svake učione po 2 sata na tjedan po suprugi učiteljevoj u ženskom ručnom djelu, povrtlarstvu, kuhanju i t. d. dobrovoljno podučavaju i to od početka ove škol. godine dotlje, dok nesine bolja budućnost, te se i ova toli koristna struka naobraženja seoskoga ženskoga naraštaja uvaži, zakonom stvori i trud podučavajućih nagradi.

Nadalje zaključeno je — pošto je sada učiteljem dolazak na sastanke olahkoćen — dva putah u godini — i to po kotaru (jer je do sad obstojao običaj sastanke obdržavati samo u Sisku) sastanke držati i to: prvopoljetni koncem travnja ili početkom svibnja, a drugopoljetni koncem školske godine, te za svaki sastanak dva zadana pitanja riešiti. U tu svrhu odlučeno bi preč. nadbiskupski duh. stol umoliti, da milostivo blagoizvoli za riešenje stavljena

*) Mi ćemo jih u budućem broju donieti. Ured.

Digitized by Google

pitanja, s onimi velečastnog sveštenstva u »directoriumu ili putem Napredka« do nove godine objelodaniti.

Zatim treba da se i to spomene, da se je prigodom ovog sastanka i opet pokazalo, kako se u tom kotaru još uviek nalazi učiteljah, koji svoje pristojbe, kao plaću, drva i t. d. po starom običaju, naime neuredno dobivaju. — Napokon je opaženo, kako prigodom sabiranja prinesakah za kot. knjižnicu i opet se pružila prigoda viditi, na koliko veleč. sveštenstvo podupire i unapredjuje svaki napredak školarstva; darivajući tom prigodom stranom odmah a stranom obreklo podporu u novcu i u knjigah. Na čemu u to ime preč. g. predsjedniku i veleč. darovateljem učiteljstvo ovoga kotara toplo se zahvaljuje.

Kako se evo iz ovih kratkih izviešćah vidi, valjalo bi prije svega, da naša visoka školska vlast što prije potrebe školarstva glede samih sgradah i učevnih potrebah i pomagalah učione uvažiti, zatim pako osnutak zaklade za mirovinu, izplaćivanje plaće učiteljske iz županijske ili zemaljske blagajne, odredjenje remuneracije za opetovnicu itd. izposlovati i na utjehu učiteljstva a na promicanje školarstva uživotvoriti blagoizvoli. —

Pedagogičke iskrice

napisao

Mijat Stojanović.

25.

Odhranjujmo djecu tako, da se nemoraju uviek goniti strogostju i silom izpunjivati točno svoje dužnosti; jerbo tko nenalazi sam u sebi najjači povod i temelj, izpunjavati vierno svoje dužnosti, taj neka ni negovori ništa o tom, da mu je srdce oplemenjeno, da je valjan i čestit čovjek.

26.

Školski zakoni nisu samo za učenike, nego i za učitelja, koj ih mora prvi točno izpunjavati prije i poslje škole, pod naukom, u

Digitized by Google

crkvi i na svakom mjestu. Gdje to nije, neće ni učenici po njih upravljati svoje ponašanje.

27.

Naukom i obukom nepripravlja učitelj svoje učenike samo za izpit, nego za život. Izpit nije svrha, nego sredstvo.

28.

Ako i nezna prostak suditi i dosudjivati i kako se ima učiti u njegovoj pučkoj učionici, bilo u gradu, bilo u selu, ipak se nemože nikako tajiti, da roditeljem i občinam pripada pravo kazati šta žele, da se uče njihova djeca.

29.

Učitelj nesmije biti za djecu kaznitelj i strašilo, nego otac, naučitelj, odgojitelj, prijatelj, savjetnik, i uzor i živi primjer svake krieposti.

30.

Blaga rieč uložena za istinu i pravicu blago djeluje, a nemože joj odoliti srdce.

31.

Nesmije učitelj nikada zaboraviti, da njegovi učenici neimaju samo uši, da mogu čuti, nego imaju i oči, pak mogu i viditi, i više vide, nego se obično i misli.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz Odre. Nemila smrt ugrabi nam opet vjerna prijatelja i revna učitelja u Novih Čičah — Janka Štengela u 40 god. dobe svoje. Pokojnik bolovaše kroz cielu godinu, a stražnje vrieme otidje k rodjakom si u Samobor, misleć da će promjeniv zrak ozdraviti, ali uvidiv da mu niti zrak niti ikoji liek nepruža pomoć, do jedine smrti, vrati se odavle opet u Nove Čiče, da ga u mjestu, gdje je djelovao i radio na dobro mile domovine, i sahrane.

I zbilja naskoro izza njegova dolazka dočusmo, da se je preselio u vječnost, te se 7. o. m. uputismo u mjesto, da mu umrle ostanke popratimo do hladnoga groba. Veleč. gosp. svećenici Jakob Kos podjaš. župnik Folnegović i duh. pomoć. Kolarić popratiše umrle ostanke do hladnoga groba; okrom toga bjaše tu vidjeti župljanah, učiteljah i trojicu gosp. bogoslovacah, koji pokojniku takodjer posljednju ljubav izkazaše. — Pokojnika žali staro

*

Digitized by Google

i mlado, buduć mnogo godinah učiteljevao u kotaru velikogoričkom te se vazda odlikovao uljudnošću, pokornošću, blagom ćudi i nježnošću poput jagnjeta. — Nu čujte braćo! čujte i Vi gospodo, koji možete pomoći, a i pomozite, ako Boga znate! — Žali pokojnika sve, kako rekoh, nu još većma žali — njegovu ucviljenu suprugu, koja je i onako slaba zdravlja te obtršena sa četvero neobskrbljene djece. — Srdce tvrdje od studena kamena, mora da proplače nad tugom i nevoljom bjednice i njezine sirotčadi! — Kud će, šta će? — Nigdje ništa svoga! — vidiv sirotu, kako se vijaše poput zmije na trnju za liesom, u kom joj leži onaj, koji ju za života svoga hranio i branio; vidiv suze žalostinke, koje teciahu niz bliedo lice, kano bujica, vidiv ju po dva puta onesviešćenu, stajah ko okamenjen, te pomislih da li će to jošte dugo tako ostati, da će učiteljske udove i njihova sirotčad morati se obijati od nemila do nedraga?

Pomislih, da li će udova i sirotčad onoga, koji sve svoje sile žrtvuje dobru mile domovine poslje smrti njegove ostati bez svake podpore! — Uslišimo već jednom vapaj i suze udovah i sirotčadi, te učinimo boguugodno djelo, s kojega će nas potomci blagoslivljati. U protivnom slučaju naopoko! — Nazadovat ćemo, mjesto da nepredujemo, jer će se svaki, koji se i kake može prohraniti, zahvaliti na zvanju učiteljskom, koje, kad iznemogne, nepruža ni probita novčica, a što istom, kad si pomisli na ženu i djecu? Nastojte dakle, koji možete, da se stvar već jednom uredi, na korist domovine, molitva pako udovah i sirotčadi, prodriet će kroz oblake, a plaća Višnjega neće Vam uzmanjkati. Našemu pokojnomu drugu pako dao Gospod pokoj vječni! —

Milan Kobali,
učitelj odranski.

Viestnik.

— Danas se je opet započela nova skolska godina na svih javnih i sukromnih učilištih sa svečanim „Veni sancte.“ Dao Gospodin, da, što se u ime njegovo kod naše rodne mladeži počelo, urodi koncem godine opet željnim plodom na slavu crkve i sveobće dobro drage domovine.

— G. Andrija Pakšec odobreni učitelj za gl. učione, koji je didaktiku slavno poznatoga Amosa Komenskoga preveo, poziva sve rodoljube, osobito učitelje, kojim je to djelo namienjeno, i koje će jim biti na veliku pomoć u njihovu težku poslu odgojivanja i podučavanja, neka se na to djelo predbroje i predplatom pospieše porod njegovoga književnoga prvenca. K prievodu dodat će pisac i životopis A. Komenskoga, a ako bude dovoljno predbrojnikah i njegovu sliku. Cielo djelo imat će 12—13 tiskanih tabakah, a ciena mu je za predbrojnike 1 st. a. v. Rok predbrojenja traje do 15. listop. o. g. Svatko tko sakupi 10 predplatnikah, dobit će jednu knjigu na dar. Gg. predbrojnici neka se izvole prijaviti do gore rečenoga roka ili uredničtvu „Narod. Novinah“ ili neposredno na prevodioca, koji stanuje u dugoj ulici br. 780. u Zagrebu.

Digitized by Google

— Današnjemu broju „Napredka“ pridan je „Poziv za predplatu na drugi tečaj „Zore“ učiteljski godišnjak na god. 1864.“ — Kako nas sám urednik njezin u posebnu pismu izviestjuje, produljio je rok predplate do konca listopada o. g. Preporučamo taj godišnjak učiteljski svim našim napredujućim učiteljem tim više, što knjiga nije skupa a s gradiva zanimiva, za što nam jamči revna radnja urednikova i poznatih naših učiteljskih vještakah.

— Na 20. rujna o. g. obavljen je javni izpit na zagr. trgovačkoj sbornoj učioni, na koj dodje liep broj gospode, imenito preč. g. kanonik Fr. Husar, načelnik grada g. Vjek. Frigan, ravnatelj g. Fr. Šivic i više gg. ovdješnjih trgovacah. Odgovori učenikah bjahu točni i podpuni iz svih strukah trgovačke znanosti, što se ima pripisati s jedne strane nastojanju dotičnoga učitelja g. Ferd. Devidéa, a s druge marljivosti samih učenikah. Izpit je taj zaključen oprostnim slovom, što ga reče Stjep. Crnadak, slušatelj 3. god., zatim dieljenjem svjedočbah i nagradah.

— U knjižari Lav. Hartmána u Zagrebu izišao je: „Prirodopis sisavacah i pticah“ sa 143 vjernima slikama u 4. Moći ga je dobiti za 2 st. a. v. Tko uzme 10 komadah, dobiva 1 badava.

— Ravnateljstvo glavne učione na Rieci posla nam ovih danah prvo svoje godišnje izviešće, iz koga je vidjeti, da su 183 učenika taj zavod tečajem ove škol. godine polazila; od njih dobilo je 35 prvi red s odlikom, 64 prvi, 33 drugi, a 10 treći red. Izostalo je 30 učenikah, i isto toliko ostalo neizpitanih. — Na gl. učioni u Križevcih bilo je ljetos 188 učenikah (34 s odlikom), a u dvorazrednoj djevojačkoj školi 117 učenicah (23 s odlikom). U glasbenoj učioni vješbalo se 27, a u risarskoj 29 učenikah. U opetovnici bjaše upisano 38 šegrtah, od kojih nije 27 polazilo opetovnice.

— Sl. uredničtvo „Zvieznde“ (književni list za prosvjetu, poduku i zabavu uredjivan g. J. Sundečićem) poziva na novo na predplatu na drugi polugodišnji tečaj, koji započima 1. listop. o. g. Taj list izlazi svakoga četvrtka u sedmici na polovini tabaka i ciena mu je u Zadru 4 st. s poštom pako 5 st. Svraćamo pozornost čitajućega občinstva na ovaj beletristični list, komu od srdca želimo što više predplatnikah, jer u tom slučaju obećaje uredničtvo prostor lista za pol tabaka povećati.

— Na c. k. višoj realci u Rakovcu kod Karlovca imenovani su: Vaničck Franjo gim. učit. u Senju za učitelja većom plaćom i privr. ravnatelja; Sekulić Martin s većom, a Šram Hinko s manjom plaćom. Jagunić Josip privr., a Živković Nik. pravosl. def. Kateketom. — U Pančevu na c. k. višoj realci imenovan je Jevšenag Jos. za učitelja s većom plaćom i privr. ravnatelja, Knirr Jos. s većom plaćom a pravosl. parok Vaso Živković katehetom. Drag. Waasz učit. na bivšoj nižoj realci u Pančevu, prenešen je kao takav u Belovar, a Tomo Grladinović kao učit. realni u Zemun.

— Kako nam iz Bregih javljaju, to će se neutrudivim nastojanjem tamošnjega g. župnika J. T. do konca godine 1864, ako ne prije učiona brežka, za koju je već sve potrebito priredjeno, znatno razprostraniti i skroz popraviti, bolje rekuć obnoviti, da se tako toli tiesnu prostoru same učevne sobe, koli nezdravu i do zla Boga zločestu stanju iste jedared doskoči.

— Usljed naredbe vis. kr. kancelarije od 8. i 15. srpnja t. g. 2086/563 i 2574/680 preporučuju se izišli u tiskarni Drag. Albrechta predapisi i pisanke i to: Sustava obuka u krasopisu uz taktiranje po 22 nv.— Vježbe u liepopisu (cirilicom) po 20 nv. — Narodna pisanka, komad po 5 nv.

— † Opet nam nemila smrt ugrabi jednoga poslenika na polju školarstva, a to je Rudolfo Šantek kateketa i ravnatelj glavne učione u Koprivnici, koji je nakon dugotrajne bolesti od sušice ovaj život znmienio s boljim. „Katol. list.“ javljajući smrt njegovu, kaže: „Težku službu otegotiše mu još većma protivnici baš s one strane, s koje bi po pravici čovjek morao nadati se podpori u podhvatu, kakav je napredak učione, te jedno s truda, a drugo s jada valjda zaleže mu se u plemenitih prsiuh sušica, koja mu prekinu život.“ Vječni mu pokoj.

Digitized by Google

— † Častne sestre Angjela Poje i Hildegarda Dasović učiteljice na samostanskom djevojačkom učiteljištu, zatim pripravnice istoga učilišta iz obijuh tečajah prijavljuju nam žalostnu viest, da je istom odobrena učiteljica Justina Škarget na 18. p. m. nakon kratke bolesti viećnosti u naručaj pala, te su joj umrli ostanci 20. istoga mjeseca predani hladnome grobu. Nju oplakuju razcviljena majka i sestrica, a žalostnim ju srdcem spominju bivše njezine učiteljice i drugarice, šapćući tihu molitvicu, da Svevišnji njezinoj duši viečne radosti podieli. —

Svaštice.

— Župnik J. uvrati se kod jednoga svoga župljanina; seljak i žena mu radovahu se od srdca na tolikoj sreći. Seljak htjede i svoju djecu gosp. župniku pokazati. Zato zovne Ivicu dječaka od 8 godinah; on dodje sav smućen i raztrešen nerekav ni rieči. Seljak (hoteć popraviti). No, zar nećeš poljubiti u ruku g. župnika? Reci: dobar večer. Ti vucibatino! — Ivica (izvan sebe) Dobar večer, ti vucibatino.

Promjene u učiteljskom osoblju.

— Ant. Lohrenc učit. u Senju prenešen kao takav u Belovar.

Listovnica.

— G. Kv. V. u K. — Vaš dopis je malo zakasnio, nu bit će u budućem broju uvršten.

Javna zahvala.

Ako želimo, da nam domovina procvate, nastojmo oko učionah, te ih obskrbimo svimi potrebitimi sredstvi, a po najprije učitelji. koji će svoju dužnost savjestno vršiti, te istim dohodak tako udesimo, da će im trud i muka, koju imadu s domorodnom mladeži bar ponješto nagradjeni biti. Tu uzvišenu i spasonosnu misao shvati i poglav. gosp. Avrel pl. Kušević, samoborski, vlastelin i pokrovitelj župe Odranske, darovao 20. st. da se učitelju staja sagradi, obećav ujedno, da će onom prigodom, kad se sgrada podigne, učitelja znatno podpomoći, da uzmogne započeti gospodarstvo. Dočim se isti domoljubni čin domorodnom obćinstvu do znanja stavlja, smatraju si podpisani za dužnost, ovim poglav. gospodinu darovatelju i ostaloj častnoj, gospodi koja u tom ime takodjer znatnu svotu darovaše, ovim najdublju zahvalnost izraziti.

Juraj Barabaš, v. r. župnik kao ravnatelj.
Milan Kobali, v. r. učitelj.

P. n. gg. predbrojitelji, koji jošte neposluše svoje predplate ili doplate, umoljavaju se, da do tečajem ovoga mjeseca učine.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 24. U Zagrebu, 1. studena 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Pohlepa za gospodovanjem.

(Crtica pedagogična.)

Pohlepa za gospodovanjem pojavi se u djeteta, čim poćuti moć svoje volje. Od toga časa rado bi, da mu se sve po volji radi, da mu je sve, štogod je oko njega, onako, kako ono hoće, pa se zna višeputah razsrditi i razplakati, kada mu nije sve po ćudi. Čim stane opažavati, da štogod vriedi, odmah nastoji, da se s drugom djecom uzporedi, i kako mu onda godi, kada opazi, da mu je koje zaostalo ili da ga je preteklo. Odtuda se radja težnja za hvalom, slavom i častju, a sve mu je ono mrsko, što bi mu ukor ili sramotu nanielo. Nastoji druge nadjačati u hrvanju, vještini, razboritosti i znanosti. Sám se sve više i više silom uzpinje, i to su mu sve njegove težnje. Medjutim tomu nagonu ima stati na put ne samo dobro odgojivanje, nego ista narav, pače i svakdanje izkustvo.

Pohlepi toj u takovu djetetu valja se oprieti jačom voljom, većom prednošću, nepredobitnimi zapriekami, izkusnimi promašaji, kao: kada liepim primjeri o krotkoći i ljubavi bude osramoćeno, da uvidi, kako je na duši i tielu slabo, pa onda neima više toliko pouzdanja u sebe, to jest u svojoj moći te uvidiv u drugih, kako su čedni u ponašanju, razsudjenju i smotrenosti, probudi se i u njem blagotvorna pečalnost i briga. Tim se načinom dade pohlepa za gospodovanjem i samovoljom izkorieniti a posluhu sve po malo pravi put prokrčiti. Ako se u toj struci bude

Digitized by Google

pravim načinom postupalo, onda će diete s jedne strane steći plemenitu samosviest, te postat odvažno i hrabro, s druge pako strane naučit se, da bude smierno, oprezno i pokorno kroz sav svoj život. Lahko će se tada kloniti gizdosti, slavohlepja, vladohlepja, častoljublja i zavisti, te sačuvati od podlosti, robstva, potištenosti, plašljivosti, zazora ljudih i sliepe pokornosti. Tako će se ista pohlepa za gospodovanjem malo po malo oplemenjivati, a sve strasti i nagnuće na zlo svladati dati.

Mnogo putah se diete na pohlepu za gospodovanjem znade od gojiteljah i nehotiće zavesti; ono bo se ili odviše u zakrilje uzima, ili se opet odviše ugnjetava. Nju ti je težko polugom dotvorna revnovanja i ćudorednih prednostih imati, ako pomisliš, u koli se različitoj postupnosti kod razne djece nahodi. — Ima djece, kojoj je prirodjeno, da samo gospoduju, zapoviedaju, vladaju, drugoj opet, da se sasma podlo pokoravaju i slušaju. Pazimo samo, kada se više djece zajedno igra, kako jedno zapovieda, ili hoće, da ga ostali slušaju; a drugo, treće, četvrto tomu se suprot stavlja, ali ono prvo na posljedku ma i svojom silom ostale nadvlada ili nadjača voljom, dočim ostala sve to hladnokrvno gledaju, pa mu se pokoravaju. Na tu se različititost kod braće i sestarah često malo pazi; tako malom kolovodji mnogo se dopušta, pa se kadkada preuzme i na služinčad navali, a majka mu od veselja hoće da poludi spaziv, kako joj mezimče znade već tako liepo zapoviedati; pa makar oko sebe sve porušio, mati sve podnosi, samo da se njemu ništa nepovoljna nedogodi.

Pohlepa za gospodovanjem treba mnogo brige, jedno što se u toli mnoge druge opake težnje razgranjuje, a drugo što joj je pravu stazu kod toli raznolike djece težko pogoditi. *) Medju tim neka nam bude slobodno njekoja samo navesti, koja bi učitelju u tom pogledu pravcem služiti mogla. Neka se učitelj 1. drži

*) Upravljati i obuzdavati pohlepu za gospodovanjem učitelju je i lahko i težko. Lahko će mu biti pomoćju nepobitnoga školskoga reda, koji za sve valja; stegom, koju djeca medju sobom sama drže, i valjanosću, kojom se samo prednosti uma i srdca u školi uvažavaju. Taj se posao usuprot otegoćuje mnogimi i raznimi manami u odgojivanju, štono su u toj struci djeca ili odviš gojena, ili zavedena, ili pako sasvim zanemarena, pa mu tada valja razne načine u postupanju takovom djecom upotriebiti.

Digitized by Google

ustanovljenoga školskoga reda bez iznimke. Razmažena djeca, koja nikakov drugi zakon, nego samo svoju volju poznavaju, hoće da i u školi gospodare; ali baš ovdje se moraju priučavati, da, što je za druge zakon, to i za nje valja, pa se svakako ustanovljenomu redu pokoravati moraju. Sličnih iznimakah ima se učitelj u obće u učioni čuvati, jerbo se djeca lahko kroz to povladjuju, zavedu učitelja u nepriliku i po tom poremete red i zapt školski. Ima se dakle i najmanja sjena samovolje iz škole odstraniti. 2. Neka učitelj zahtieva uviek točnu poslušnost, jer poslušnost je temelj svega odgojivanja, reda i zapta; a po tom i živalj u školi; bez nje neimaš uspjeha niti napredovanja u školi. 3. Neka učitelj jedino nabožno-ćudoredne prednosti u djece uvažava. Ni sjajan razum, ni lahku moć shvaćenja iliti sretno pamtovanje (premako su i ovi duševni darovi od velike važnosti), ni bogatstvo, dostojanstvo, veliko gospodstvo nevalja u obzir uzimati, te djecu povladjivati, da si po tom kakovu prednost pred drugimi prisvajaju, te druge oholo ili bahato preziraju. Ne! nego veća se prednost ima onim svojstvom pripisati, kojimi si mladež za tjelesno i duševno dobro neizgubivu cienu steći može, — a to je ponajprije kršćanska krotka ćud i po njoj nabožno ponašanje. Tim će se načinom svaka u školu donešena nadutost ukrotiti, te udušiti želja, kojom bi diete rado nad drugimi gospodovati.

Kupinčanin.

Učiteljska skupština kotara križevačkoga.

Na dan 19. kolovoza t. g. odredio je preč. g. Dragutin David zač. kan. podarcidjakon i pučkih učionah nadziratelj kotara križevačkoga, da se učiteljska skupština drži u Rakovcu. — Ovdje su se sakupili veleč. gg. Stjepan Valdec župnik rakovački i Franjo Šic vjeroučitelj križev. gl. učione; zatim učitelji i učiteljice gl. učione križev.: Josip Lajer, Stjepan Hudec, Kvirin Vidačić, Stjepan Rigler, Katarina Telezareva, Vjekoslava Bratogljićeva i Berta Bratogljićeva. Iz kotara bijahu prisutni učitelji: Marko Lenar vrbovački, Vatroslav Hehtl rakovački i Franjo Gudel lovrečki.

Mili »Napredku!« ti ćeš mi ustupiti mjestanca, da i one javnosti priobćim, koji odsutni bijahu, neka ih javnost sudi, koliko

*

Digitized by Google

je njim do učiteljskih sastankah, a po tom i do obćega napriedka, stalo.

Odsutni bijahu: veleč. gg. Janko Katanec župnik vrbovački, Pavao Jalžić župnik orehovački, Venceslav Belošić župnik miholečki i Josip Haudić župnik lovrečki; zatim učitelji: Lovro Dubrava miholečki i Marko Herak orehovački.

Neznam za uzrok odsutnosti svih ovih. Moguće, da su službeno prepriečeni bili, nu vrlo je čudnovato, da sva četvorica veleč. gg. župnikah upravo 19. kolovoza službeno prepriečena bi bila, a osim toga nebijaše niti dvojice gg. učiteljah iz prenavedenih župah.

Žalostno je ako se učiteljske skupštine tako lošo polazile budu, a to tim žalostnije u križevačkom kotaru, koji, osim križevačke gl. učione, samo pet kotarskih učionah imade, dočim je u istom kotaru jošte pet župah, koje neimaju sreće, da bi se školske blagodati uživale.

Možebiti je rečenu p. n. gg. odsutnike kišica zapriečila, koja nam je baš rečeni dan zemlju blagonosno napojila bila. Nemislim, da bi ova zaprieka kod dotične gospode stajala, dočim se nisu naše gospoje i gospodične rečene kišice prestrašile, akoprem je za gospoje mnogo nepriličnije, nego za gospodu u zlu vremenu putovati.

Višje školske oblasti, na slavu im bilo, odrediti su blagoizvoljele, da se učiteljem bezplatne prilike ili naknada putnih troškovah od strane obćinah dade, kada putuju u učiteljske skupštine; dakle barem sada neka se gg. učitelji neuztručaju iste polaziti, nesamo to, već bi svaki učitelj obvezan morao biti ovakove skupštine polaziti, a veleč. gg. župnikom, kao ravnateljem bi ovakovi polazci vrlo koristni biti mogli, stoga vrlo žalimo što neimadosmo sreće nijednoga veleč. g. župnika osim domaćega u rečenoj skupštini viditi. Ovu žalost očitova takodjer i sám preč. g. predsjednik skupštine.

Nadam se medjutim, mili „Napredku!“ da te neću u budućem opisu školske skupštine ovoga kotara morati ovakovom neugodnom viešću popunjivati.

Čim se članovi ove skupštine sakupiše, odosmo ponajprije u crkvu, gdje započe sv. službu božju sa „Dodji duše sveti“ mjestni

Digitized by Google

veleč. župnik, kod koje je uz udaranje orguljah mjestnog učitelja Vatroslava Hehtla pjevala školska mladež pobožne pjesmice. Po dovršenoj službi božjoj podjosmo u domaću učionu, gdje se je mladež nalazila. Preč. g. predsjednik pozva nas, da preduzmemo najprije praktična vježbanja, da se nakon toga mladež razpusti. — U prvom razredu predavahu računstvo na pamet gg. Vatroslav Hehtl i Stjepan Rigler, zatim čitanje sa zornom vježbom g. Vatroslav Hehtl; u drugom razredu preduzeo je računstvo na pamet g. Kvirin Vidačić; u trećem razredu predavaše računstvo na pamet gdčna Berta Bratogljićeva, zatim je uzeto predavanje slovnice po gg. Stjepanu Hudecu i Franji Gudelu. Čitanje sa stvarnim razlaganjem je preduzeo g. Josip Lajer, a napokon pozva preč. gosp. predsjednik g. Marka Lenara, da predaje u istom razredu vjeronauk, što isti i započe, nu odmah nastavi g. Franjo Šic predavanje.

Po dovršenom praktičnom vježbanju bijaše mladež kući odpuštena, a mi se uputismo u župnički stan, gdje viećanja započeše. Preč. g. predsjednik pozva g. Kvirina Vidačića, da i ove godine perovodstvo zapisnika preuzme.

Povodom čitanja prve točke dopisa preč. duh. stola od 2. siečnja t. g. br. 7. nastade podulje dogovaranje skupštine. Ova točka glasi, da bi posao uredjenja učiteljskih mirovinah bio možebiti jur riešen, da mienom političke uprave nije nastala potreba, i sustav pučkoga školarstva na novih temeljih sagraditi, čim će se i upitni predmet opet zategnuti, akoprem se jur u pretresu nahodi.

I nehotice uzkriknuti moram povodom ovim: „Evo nas tamo, gdje smo i prošle godine bili.“ — Mnogi će mi kazati možebiti: »Ej, nije tako, ta stvar se ova ipak već u pretresu nalazi.“ Dà, ova stvar se već u pretresu nalazi, pravo kažeš prijane, nu nečujemo toga sada prvikrat, već se to čuje svake godine, želilo bi dakle, mislim čitavo učiteljstvo, da u budućoj školskoj skupštini čuje radostnu viest: »Predmet učiteljskih mirovinah jest riešen na zadovoljstvo učiteljstva.“

Da se učiteljstvo od strane dotičnih občinah čemu nada, to vidi, da bi uzalud bilo, stoga se i učiteljstvo ovoga kotara onamo obraća, odkuda misli, da će mu sunce bolje budućnosti zasjati.

Digitized by Google

Budući svaki sin trojedne kraljevine nadu goji, da će se valjda doskora sabor ovih kraljevinah sazvati, s toga zaključi učiteljstvo ovoga kotara umoliti višje školske oblasti, neka blagoizvole budućemu saboru preporučiti, da se u buduću školsku osnovu poprimu §§. 41, 44, 45 i 46. osnove o ustrojenju zemske škl. oblasti i o uredjenju učiteljišta i narodnih učionah u trojednoj kraljevini Dalm. Hrv. i Slavoniji nalazećih se, što je tiskano u škl. časopisu »Napredak« br. 8. tečaj IV. od 15. siečnja t. g. sa opazkom urednika Nadalje zaključe učiteljstvo ovoga kotara, da će svake godine 1% u zakladu učiteljski mirovine od svoje plaće plaćati.

Pročitan je dopis preč. duh. stola od 22. svibnja t. g. broj 344., kojim se do ugodna znanja stavlja, da je vis. kr. dvorska kancelarija ovih kraljevinah svojim odpisom od 7. travnja t. g. br. $^{1006}/_{265}$ odrediti blagoizvoljela, da se učiteljem idućim na učiteljske skupštine dade od strane občine bezplatna prilika ili naknada uzročenih u to ime troškovah.

Učiteljstvo ovoga kotara, ne samo da je ovaj dopis do ugodna znanja primilo, već je u zapisniku skupštine u svoj smiernosti dotičnim školskim oblastim svoju duboku zahvalu izrazilo, što su iste na ovakav način dolazak na skupštine učiteljem olahkotiti blagoizvoljele.

Pročitan je dopis preč. duh. stola od 10. srpnja t. g. broj 470., kojim se Koste Stojšića dielce pod naslovom »Milka i Darinko« za školska uzdarja preporuča.

Knjige su ove već ove godine po školah ovog kotara kao uzdarja dieljene. Kada sam baš u pisanju o uzdarjih nemogu, da koju neprogovorim i u tom obziru.

Kod glavne učione križevačke dielile se za uzdarja sve do godine 1862. kojekakove stvari, kao n. p. tkanine za hlačiće, za prsluke, rubci, nožice i ostala slična, jednom riečju svega više nego knjigah. Znadem iz mog djetinstva, da su njeki moji sudrugovi, koji nadareni bijahu, često kod kuće i radi nagradah kaznjeni bili, a to radi toga, što si je gdjekoji siromah knjigu izabrao, a ne možebiti rubac ili nožice, koje mu je majka kod kuće bolje trebala, nego onu knjigu. Nu prestalo i to sada, jer je učiteljski sbor glavne učione križevačke zaključio školske godine $186^1/_2$, da će u buduće samo knjige za uzdarja dieliti. Ovime

Digitized by Google

niti sam naumio prijašnje učiteljstvo križev. gl. učione ukoriti, niti sadanje hvalisati, već htjedoh reći, da bi i druge učione nastojale, gdje se jošte i sada kojekakove stvari na mjesto knjigah kao uzdarja upotrebljavaju, (kao što se još i sada na mnogih mjestah novci u naravi za uzdarja diele), na mjesto ovih same knjige kao uzdarja dieliti. Ovime će se dvoja svrha postići, i to: prvo podupirat će se naša književnost, i drugo, razprostranjivat će se naša književnost u puku, a njome i naš mili materinji književni jezik. Ovakova uzdarja ostat će za stalno mnogo dulje u djetinjoj uspomeni, nego novci, kakova tkanina, i što drugo ovim slična.

Dopisi preč. duh. stola od 3. i 31. srpnja br. 459 i 494. doznalo je učiteljstvo ovog kotara, da je velezaslužni gosp. Franjo Klaić ravnatelj preparandije u Zagrebu i opet se pobrinuo, kako da se mladež naša u krasopisu usavrši, te kako da se učiteljstvu olahkosti način predavanja računstva u pučkih učionah, te je izdao: „Početnu računicu za I i II razred pučkih učionah", koja je usljed dopisa vis. kr. namjestničkog vieća od 20. lipnja t. g. broj $^{8527}/_{1725}$ učiteljstvu preporučena; nadalje je izdao: „Sustavnu obuku u krasopisu uz taktiranje, vježbe u liepopisu (cirilicom) i narodnu pisanku", koje je vis. dvorska kancelarija svojimi odpisi od 8. i 15. srpnja t. g. br. $^{2086}/_{563}$ i $^{2579}/_{680}$ učiteljstvu kao pomoćno sredstvo u krasopisu latinicom i cirilicom preporučila.

Zatim je pročitan dopis veleslavne županije križevačke od 9. lipnja br. 54., kojim ista pučko učiteljstvo pozivlje, da zastupnika svoga na ovoljetnu županijsku skupštinu, koja će se 20. i sliedećih danah mjeseca srpnja držati, pošalje. Ovaj dopis dade povod, da si učiteljstvo ovoga kotara izabere zastupnika i njegova zamjenika, koji će rečeno učiteljstvo u županijskih skupštinah zastupati. Ovaj izbor odobrila je skupština na godinu danah.

Ovaj dopis pruža opet liepi dokaz, da i županije uvide, kako pučko učiteljstvo nije tako neznatno za narod, kao što mnogi natražnjaci misle, kojim nebilo traga. Ptica se po perju pozna, a čovjek po govoru kaže narodna poslovica, tako i mi poznajemo dobro onu gospodu, koja njeku radost ćute, kada u skupštinah svoje naoštrene strielice proti učiteljstvu napere, a neće se sjetiti, da baš bez ovako neznatnih osobah, kao što je učiteljstvo u njihovih očijuh, nebi možda ni oni to bili, što su danas.

Digitized by Google

Za ovim dade preč. g. predsjednik pročitati dopis preč. duh. stola od 12. prosinca 1862. br. 809., kojim se do znanja stavlja, da je vis. dvorska kancelarija ovih kraljevinah riešenjem svojim od 19. studena 1862. br. 4108. narediti blagoizvoljila: „Da se svi učitelji i u škl. predavanjih i u svakoj javno službenoj porabi jezika hrvatskoga imadu držati strogo jedne propisane slovnice kao i pravopisa, pak to isto i od školske mladeži zahtievati.

Poslje toga je pročitan dopis preč. duh. stola od 30. ožujka t. g. br. 239., kojim se pitanja za riešenje i odnosno pretresivanje u ovogodišnjih učiteljskih sastancih dostavljaju.

Pošto su njeka gg. učitelji svoje pismene izradke pročitali, povede se rieč o potrebi čitanke za opetovne učione. Ova potreba jest doista jedna izmedju najvećih našega školarstva, jer neznam i zbilja, da li koji razborito misleći može pomisliti, da je čitanka za opetovnice nuždno potrebita. Učiteljska skupština ovoga kotara zaključi umoliti višje školske oblasti, da oko toga nastojat blagoizvoli, da doskora kakovo novo, svrsi odgovarajuće djelo bieli sviet ugleda.

Nakon toga zaključi preč. g. svrsi shodnim govorom skupštinu. *K. B.*

Program

dalm. hrv. slav. izložbe u Zagrebu 1864.

Pod ovim naslovom poziva gl. odbor u tu svrhu sastavljen sve obrtnike, umjetnike, gospodare i. t. d., da za prvu našu izložbu svaki iz svoje struke što to priredi i doprinese. Učiteljem valja osobito u obzir uzeti četvrti razred i 30. 31 i 32 podrazred, a ako bi koji s gospodarstvom se bavio, eto mu liepe prilike pokazat proizvode svoga truda i marljivosti. Nu, da čujemo što kaže gl. odbor u tom svom programu. —

Po onoj ubaviesti od 27. svibnja t. g., kojom se javi, da je visokom kraljevskom dvorskom kancelarijom dalmatinsko-hrvatsko-slavonskom za god. 1864. dozvoljena u Zagrebu izložba obrtninah, umjetninah, plodinah i koristna blaga svake vrste, daju se občinstvu na znanje sliedeće, glavnim odborom u Zagrebu sastavljene i visokom vlasti odobrene ustanove. Izložiti se može:

1. Svaka čovječjim obrtom proizvedena stvar, bila ona prirodninom, makinom, tvorinom, rukotvorom ili pako predmetom liepih umjetnostnih; zatim domaća životinja svake vrste. Sve je ovo poredano u 4 reda i 32 podrazreda.

Digitized by Google

I. Red: Koristna životinja svake vrste.

1) Podrazred: Konji, osli i mazge. — 2) Volovi, krave, telad. 3) Svinje. — 4. Ovce. — 5) Svi četveronožci, koji se nespominju u ovih podrazredih. — 6) Živad svake vrste.

II. Red: Prirodnine i gospodarstveni proizvodi.

7) Podrazred: Proizvodi rudarski, lomničarski ili u obće nerastlinski (mineralija). — 8) Kemičke staline. — 9) Žito i mlivo. 10) Vina. — 11) Vodke, žestoka pitja, kvasina itd. — Ulje, mast, vosak, med, sir, jaja, mirisavke, sopun i svieće. — 13) Kože, krzna, pera, runo i dlake.

III. Red: Predmeti obrtni.

14) Podrazred: Gospodarstveno orudje, makine, kola. — 15) Svila i svilena roba. — 16) Vunena, lanena, kudeljna predja, konopi (užeta). 17) Pletene, tkane i predene tvorine. — 18) Podkitarine, vez, kožnine i sedlarine. — 19) Pokućje i tapetarine. — 20) Željezna i kovna roba. — 21) Porcularina i glinarina (lončarska roba). — 22) Staklo. — 23) Draguljarine, (juveli) zlato, srebro i tučevina (mjedena roba). — 24) Ure. — 25) Znanstveno i glasbeno orudje. — 26) Odjela.

IV. Red.

27) Podrazred: Papirne, pisaće, risarske i slikarske potrebštine. — 28) Djela tiskarska i knjigovezarska. — 29) Djela kamenopisna i svjetlopisi (fotografije). — 30) Djela i sprave učevne, naknadnine i pripreme za podučavanje. — 31) Rukotvorine pitomacah raznih, bud javnih, bud privatnih, učilištah i odgojilištah. — 32) Slikarski i risarski obrazci, rezbarije itd.

2. Izložba prvoga reda traje od 18—24. kolovoza, a ona ostalih redovah od 18. kolovoza do 15. listopada 1864.

Prijavnice o predmetih, koje gospodari, obrtnici, zanatlije, umjetnici i učilištni zavodi žele izložiti, imaju se izručiti dotičnomu područnomu odboru. U tih se prijavnicah imade točno naznačiti: *a*) Ime izložitelja ili njegove tvrdke (firme); *b*) Vrsta poslovna; *c*) Točan naslov; *d*) Vrsta izložbena predmeta; *e*) Broj reda, u kojem se takav predmet imade izložiti; *f*) Barem približni obseg predmeta izložbi namienjena, i to: površina poda: dužina, širina, visina stienah, širina noguh.

Područni odbori daju tiskane prijavnice bezplatno.

Da glavni odbor uzmogne odrediti potrebne prostorije za p. n. izložitelje i razrediti sve primjerno, primati će područni odbori počam od prvoga rujna t. g. prijavnice za izložbu opredieljenih predmetah, te će ih slati osrednjemu odboru redovito svakoga tjedna.

Digitized by Google

3. Izložba trojedne kraljevine: Dalmacije, Hrvatske i Slavonije imati će sliedeće područne odbore:

Za Dalmaciju: u Zadru, Spljetu i Dubrovniku.

Za vojničku krajinu: u svakom pojedinom štopu.

Za Hrvatsku: u Zagrebu, Karlovcu, Varaždinu, Krapini, Križevcih, na Rieci i u Koprivnici.

Za Slavoniju: u Osieku, Požegi, Virovitici, Vukovaru i Djakovu.

Dopis glavnoga odbora sa područnimi, noseći uredovni pečat i u naslovu rieči „*u poslu izložbe*“, oprošteni su od poštarine.

4. Predmeti za izložbu dopremaju se i namieštaju u izložištu troškom glavnoga odbora, koji je u tu svrhu kano i za izdatke na kataloge, medalje itd. dobio po vis. dvorskoj kancelariji dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj iz konkurencijalne zaklade svotu od 12.000 for., te koji će u svoje vrieme položiti točan račun o svom djelovanju.

Izložiteljem povećih i mnogovrstnih predmetah slobodno je, da si sami nabave po svom ukusu: stolke, stolove, staklene ormare, naslone i sprave za vješanje predmetah, na koliko im se bude činilo, da je ovo il ono za izgled njihovim predmetom najshodnije.

5. Izložiteljem je slobodno udariti cienu na svih izloženih predmetih te jih u samom izložištu prodati ili kupiti budi po svojih zastupnicih, budi po trgovačkih opravnicih, odabranih iz glavnoga odbora. Izloženi predmeti moraju ostati u izložištu, dok bude izložba zaglavljena.

6. Prinesci, sabrani od ulaznine, koju plaćaju polazioci izložbe, bit će zakladom za buduće izložbe. Pri tom pako gledati će se, da pristojba bude primjerena, samo da izložba bude svim čim pristupnija.

7. Sve izložene predmete osigurava glavni odbor proti požaru za vrieme izložbe. Isto tako brinut će se glavni odbor u sporazumljenju s gradskim poglavarstvom, da u izložištnih prostorijah bude uviek nadglednoga osoblja.

8. Da se osobiti rad na polju gospodarstvenom, obrtnom i zanatnom odlikuje, dielit će se za nagrade: srebrne medalje i diplomi. Za prosudjivanje izloženih predmetah ustrojiti će se porota, i to ovako:

Svaki područni odbor bira za svaki red, u kojem bude izložak dotičnoga okružja od kakove važnosti i valjanosti, po jednoga porotnika. Područni odbori nisu stegnuti u biranju samo na svoja okružja, već si mogu birat povjerenika, koga im volja u obsegu trojedne kraljevine. Jedino se opaža pri tom, da takov porotnik osim podpuna poznavanja hrvatskoga jezika bude takodjer vješta-

Digitized by Google

kom u prosudjivanju izloženih predmetah. Za vrieme prosudjivanja t. j. od 21—26. kolovoza u Zagrebu boraveći porotnici dužni su predati glavnomu odboru kratko izvješće o svojih opazkah i to najkašnje do konca rujna. Budući pako da imenik porotnikah mora doći u katalog, koji će se izdati, kad se bude izložba počimala, to je dužnost svakoga područnoga odbora, da do travnja 1864. izabere članove porotne, te saobći resultat biranja glavnomu odboru svakako do početka svibnja 1864.

Porotnici, izabrani za koji mu drago red, izabrat će si medjusobno prvaša (glavu), pa će pod njegovim predsiedanjem prosudjivati predmete i predlagati nagrade. Kad se prosudba zaglavi, sastat će se prvaši u sjednici, da uzmognu pod predsiedanjem predsjednika glavnoga odbora, presvjetloga gospodina Miroslava Kulmera, definitivno zaključiti, komu će se medalje ili diplom podieliti.

Valja još i to primjetiti, da jedan te isti porotnik može biti porotnikom za 2, 3, pače i 4 razreda ali od pet više nipošto.

Priznane nagrade objavit će se svetčano dne 4. listopada, na dan godovni njegova kraljevskoga apoštolskoga veličanstva u samom izložištu; a dielit će se stopram onda, kad bude izložba zaglavljena.

U Zagrebu dne 1. kolovoza 1863.

Glavni odbor za dal. hrv. slav. izložbu.

Grof Miroslav Kulmer v. r. *Josip Ferdo Devidé v. r.*

Dvogodišnji obrazovni zavod uz višju realku.

Ustanove za dvogodišnji s višimi realkami spojeni zavod, na kojem se obrazuju učiteljski kandidati za niže dvo- i tro-razredne s glavnimi učionami spojene realke.

§. 1. Na podpunih realnih učionah, t. j. na takovih, koje šest razredah imaju, uredit će se osobiti obrazovni tečaji, gdje će se obrazovati sposobni učitelji za one niže realke od dva i tri razreda, koje su sjedinjene s glavnimi učionami.

§. 2. Kr. dalm.-hrvatsko-slavonska dvorska kancelarija ustanovljuje one realne učione, u kojih se imaju otvoriti ovakovi obrazovni tečaji. Isti stoje pod upravom ravnateljah dotičnih realnih učionah.

§. 3. Tko želi primljen biti u obrazovni tečaj, imade se prije početka školske godine prijaviti kod ravnatelja i prinieti potrebite svjedočbe:

a) o svojem zdravlju;
b) o navršenoj sedamnaestoj godini svoga života;
c) o svršenoj s dobrim uspjehom višoj realki, i
d) ako je minulo više od godine danah, od kako je ostavio nauke, imade se svjedočbom izkazati, čim se je bavio i kako se je vladao za to vrieme.

§. 4. Iznimice mogu se u ovaj pripravnički tečaj primati još i kandidati:

a) koji su svršili cielu gimnaziju, ako svojimi školskimi svjedočbami i prijamnim izpitom dokažu, da su si u svih predmetih, bilo slovničke ili prirodoslovne

Digitized by Google

struke, u gimnaziji pribavili toliko predtečnoga znanja, koliko se zahtieva od učenikah, svršivših šest razredah realne učione.

Ovi pripravnici mogu biti primljeni samo za rečene dvie struke, naime slovničku i prirodopisnu struku.

b) Koji pokažu osobitu vještinu u risanju ili u lučbi, ter koji uza to zasvjedoče još toliko obćega obraženja, da su njim premni učenikom ciele više realke, kako će se moći usavršiti i za sve ine predmete svoje struke.

§. 5. Tečaj obrazovni traje dvie školske godine, koje počimlju kada i realne učione, te se zajedno š njimi i svršuju.

§. 6. Zadaća ovoga obrazovnoga tečaja proteže se na obrazovanje stranom obćenito, stranom strukovno.

U obziru obćenitoga obrazovanja imadu se kandidati nesamo pridržavati, da si prisvajaju koristna znanja u obće, već ih valja poučavati u najvažnijih načelih odhranjivanja i nastave, i upućivati ih o uredjenju realnih učionah, ujedno pak i ukrepljivati u svem, što spada na vjerozakon i ćudorednost.

Obrazovanje strukovno obuzima one predmete, za koje kandidat s obzirom na zakonito postojeću uredbu nižih realnih učionah želi steći učiteljsku sposobnost.

§. 7. Da se postigne svrha obrazovanja, ima ravnatelj:

a) za kandidate sastavljat osnovu naukovnu i to u sporazumljenju s učitelji, koji će imati posla pri obrazovanju istih kandidatah;

b) kandidatom, kad izabiraju predmete, pružati svaku pouku, koja im može koristna biti, i naznačivat im tečaj obrazovanja, kojega se držati treba;

c) upravljati svrsi shodno svukoliko zadaću zavoda obrazovnoga; i

d) u koliko mu drugi njegovi učiteljski i ravnateljski poslovi dopuštaju, udionićtvovati i sám u obučavanju kandidatah.

§. 8. Učitelj vjerozakona držan je nastavljati obučavanje kandidatah u vjerozakonu, i upoznavati jih s glavnimi pravili odhranjivanja, nastave i školske stege, ako se t. j. sám ravnatelj neprimi toga predmeta.

§. 9. Učiteljem realke povjerava se strukovno obrazovanje.

§. 10. Budući da kandidati nisu držani, pribavljati si sposobnost za svekolike učevne predmete, koji se predavaju na nižoj realki od tri ili dva razreda; zato se tečaj naukovni ima tako urediti, da kandidatom moguće bude usposobit se onako, kao što talenta i nagnuća imadu, i kao što su priugotovljeni za stanovite skupe od predmetah.

§. 11. Kao takovi skupi označuju se:

1. Jezikoslovje (nastavni jezik), zemljopis, poviest i prirodopis.

2. Aritmetika, geometrija i geometričko crtanje, graditeljstvo s graditeljskim crtanjem, prostoručno crtanje, fizika.

3. Prirodopis, fizika, chemija, aritmetika.

U crtanju imadu se vješbati svikoliki kandidati, i oni, koji nekane zadobiti osposobljenje za taj predmet, a to zato, što učitelj na realki mora gotovo u svih predmetih kandidatom razlagati i predstavljati pojedine stvari na tabli.

To isto valja i o krasopisu.

Istim načinom biti će vrlo koristno, ako se kandidati, navlastito oni, koji odaberu prvi gore spomenuti skup, budu obrazovali i u drugom kojem jeziku.

§. 12. Ravnatelj je vlastan, pojedinim kandidatom, uzam naobzir znanje, što su si ga već nabavili, zatim umne darove i osobita nagnuća, dopustiti, da mjesto posljednjega predmeta, napomenutoga u svakom skupu, mogu odabrati drugi koj predmet istoga obsega.

§. 13. Svaki kandidat ima odmah, čim se upiše, izjaviti ravnatelju, koj si je skup odabrao, i ńakovu možda promjenu želi u smislu predjašnjega paragrafa.

§. 14. Kandidatom, koji ili svojimi školskimi svjedočbami ili prijamnim izpitom dokažu, da su u predmetih realne učione izvrstno napredovali, i kod kojih se ujedno vidi mnogo talenta i marljivosti, može se umah početkom obrazovnoga tečaja dopustiti, da se u svrhu, da se jošte većma u sposobnosti učitelskoj usavrše,

Digitized by Google

dati mogu još i na njekoje druge predmete osim onih, koji su po obstojećoj osnovi naukah u odabrani skup uvršteni.

§. 15. Svaki oddiel kandidatah stavlja se pod osobito upravljanje kojega učitelja, i to u pravilu onoga učitelja, koj se obzirom na predmete, što ih na realki predaje, uzvidi zato kao osobito vrstan.

§. 16. Svaki učitelj, kojemu radi upravljanja povjeren bude koj oddiel kandidatah, imati će ponajbliže i poglavito starati se, da se isti podpuno obrazuju u strukah, što su u dotičnom skupu naznačene, i u tu svrhu imati će, uvažavajući izobraženje, što su si ga kandidati već prisvojili, uporavljivati svako sredstvo, koje mu se valjanim svidi; taj učitelj će navlastito:

a) obznanjivati ure obućavanja, koje kandidati u realnoj učioni polaziti imadu po ustanovljenoj osnovi naukah, te će paziti, da li i kako te ure polaze;
b) naznačivati će knjige, koje treba da kandidati, čitaju i uče;
c) pridržavat će ih kadikad na pismene radnje, i prosudjivati predane sastavke, zatim
d) sakupljat će ih svake nedielje na njekoliko urah, gdje će se s njimi porazgovoriti o sastavcih, koji su mu podnešeni, zatim proći pojedine česti dotičnih učevnih predmetah, i vježbat ih u predavanju, učenju vjerozakona i u izpitivanju. Ove ure upotriebit će i na to, da kandidate upozna s načinom, kako treba da se s učevnimi predmeti postupa s obzirom na dobu i dohvat učenikah, a tako i na svrhu niže realne učione; napokon
e) obraćat će neprestano pozor na pomnju i napredovanje učenikah.

§. 17. Ako bi učitelju, kojemu je povjeren koj oddiel kandidatah, zapalo odviše posla tim, što nagledati i upravljati mora obrazovanje kandidatah u svih predmetih skupa, što su si odabrali: morat će ravnatelj skrbiti, da ga, kao što potriebno bude, drugi učitelji pomažu. Nu očekiva se i od onih učiteljah, kojih naukovne ure u školskih razredih kandidati polaze (§. 16 a), da će se takodjer svakom prigodom poslužiti, da spasonosno promiču obrazovanje, koje se iziskuje za buduće zvanje kandidatah. (Konac će sliediti.)

Dopisi.

Iz Dubrave dne 8. listopada 1863. Već odavna želio sam izviestiti u našem šk. časopinu »Napredku«, kako je učiona dubravska nastojanjem veleč. g. dr. Luke Rumplera podjašprišta i župnika primila bojadisane krasne slike zorno predstavljajuće svetopismene dogodjaje bibl. povjestnice, nu čekao sam uvierenja radi, na koliko će te slike na djecu djelovati; — u kratkom pako vremenu uvjerio sam se, što se ponajbolje i na dan javnog izpita dokazalo, da rečene slike u predavanju bibl. povjestnice u djeci na toliko djelovale jesu, da odlični gosti izpita i sami odabrav si slike na protumačenje istiuh i spojenje kršć. nauka s udivljenjem nasladjivahu se slušajuć, kako djeca kano iz bibl. povjestnice čitahu tumačeć ono, što jim iz slikah u oči udaraše. Osim toga slike ove služe i na liepi ures škole, jer je rečeni g. ravnatelj hrvatskimi napisi bilježne dade staviti u dostojne okvire pod staklo. — Slike ove nabavljene jesu od zaostavštine »za novu školu« 27 stot. 30 novč., koju svotu za škol. svrhe ostavio je pok. Andrija Edešar župnik dubravski, dodav iz svoga g. podjašprišt što je još manjkalo k namirenju cielog ovog učevnog sredstva. — Blagoj nam indi uspomeni budi pok. župnik zakladatelj, a revno nastojeći sadanji »živio«!

Digitized by Google

Slike ove na broju 40 kd. stoje ukupno sa okviri i staklom 36 stot. 75 novč.. — iste slike dugačke 15" visoke 13½" knjigarom Herderom u Freiburgu izdane, nestoje da li samo 8 stot. 40 novč. te se već gled jeftinoće svoje preporučaju. — Stoga i pogl. g. vel. sudac vrbovački Pajanović ponukan gled vele svrhe, izjavio se pobrinuti za sredstva, kojimi će i ine p. učione povjerenog mu žup. kotara providjeti moći hvaljenimi bibl. slikami.

I knjižnica školska ovdje podobro raste, i broji do sada svoga 95 poučnih knjigah, a raduje se za koji dan i još koju primiti. Inače školska občina nastojanjem g. ravnatelja sa svimi potrebnimi učevnimi sredstvi čitavu školu obskrbljuje i diete ništa do jedinoga kamečka kupiti netreba. Učitelj pako svaki mjesec točno svoju plaću prima, a djeca upravo marljivo školu polaze i sada u praznicih takodjer točno svaki dan sv. misu.

Od ovuda se vidi, da revnim nastojanjem gg. župnikah kao šk. ravnateljah kod jedne učione mnogo se činiti može, i da tu ništa ina do samo dobre volje potrebno nije. — Da Bog da tako uzbude svuda, tad će jamačno jadikovanja mnogih učiteljah zamuknuti. *Josip Rožić.*

Iz kotara velikogoričkoga. Dne 21. rujna. obdržavana je u nas učit. skupština pod predsiedanjem veleč. gosp. Jakoba Kosa podarc. i kot. šk. nadzornika, koji istu kratkim govorom otvori. Zatim započè poslovanje sastanka. — Najprije bijahu čitana pitanja; riešiše jih svi učitelji istoga kotara. Pošto ponovismo zaključke prošaste godine, naime o mirovini, šk. vrtovih, o plaćanju učit. iz zem. blagajne, o povećanju plaće istih, o gospodarstvenih sgradah, te jih preč. duh. stolu opet kao prešne preporučismo; potužiše se njekoji učitelji, da svoje pripadke vrlo neuredno dobivaju, pače da se njekoje občine ni zato nebrinu, da pribave svojim učionam najpotrebitije stvari. — Usljed toga zaključismo umoliti dotične kot. sudce, da o tom strogo nastoje, kako bi občine vazda u vrieme nabavljale učionam potrebite stvari. — O knjižnici nemogosmo zasad ništa zaključiti, dok nam nestigne dozvola za istu. — Okrom toga zaključismo umoliti dotične kot. sudce, da nalože občinam, neka nabave učionam potrebite slike, zemljovide, bez kojih nije u stanju učitelj valjano napredovati. — Učitelj bukevski izjavi, da je on jedini u kotaru — na žalost našu —, koji škol. vrt imade, nu da je dosta, da ga posjeduje, a za ogradu, red itd. nitko se ni nebrine. Doista žalostno! — Što dakle učinismo? — Opet zaključismo moliti, pak što Bog dade i dobri ljudi! — Veleč. gosp. predsjednik reče, da se i to spomene u zapisniku, kako je pokojni učitelj Štengel, sirota bolestan, morao četiri mjeseca na plaću čekati, te istu tek po smrti jadnici — izplatišel — da uvidi

Digitized by Google

preč. duh. stol, kako se njekoji ljudi staraju za učitelje! — Konačno zaključi veleč. gosp. predsjednik skupštinu zaključnim slovom, u kom umoli učitelje da osobito i oko pjevanja nastoje.

Milan Kobali.

Viestnik.

— Izmedju prijateljah škole, koji su što svojimi darovi mladež na marljivost i pobožnost poticali, što drugim nsčinom školske svrhe promicali, prvo mjesto zauzimlje: Uzorita glava hrvatsko-slavonske crkve radi mnogobrojnih zakladah na podporu i nagradu najboljih učenikah utemeljenih kao i bezplatna dostavljanja pedagog. časopisa „Napredka“ svim učiteljem, koji na školah patronatu Nj. uzoritosti podčinjenih službuju. Medju druge dobrotvore škole spadaju: Knez Filip Batyany u Ludbregu, vitez Jos. Hempl u Vrbovcu, grof Julio Janković i njegova gospodja, Stjep. Velnreiter trg. u Sisku, Marko Barabaš kot. sudac u kot gornjo-varaždinskom.

— Polag izvieśća preč. vrhovnoga diecezanskoga nadzorničtva za škol. godinu $186^1/_2$ u stanju smo priobćiti poštovanim čitateljem našega lista one osobe, koje se tečajem škol god. $186^1/_2$ toli u radgledanju, koli promicanju školarstva odlikovahu. Od veleč. gg. podjašprištah spominju se: dr Luka Rumpler u Dubravi, Pavao Draganec u Kuzmincu, Dragutin David u Križevcu, Ivan Miković u Ludini, Ivan Kovačević u Gaju, Ferdo Krajačić u Kraljevcu, Blaž Švelić u Biškupcu, Stjepan Vuković u Ivancu, Nikola Havliček u Brckovljanu. Od veleč. gg. župnikah kao škol. ravnateljah: Dragutin Haŭkovec u Vel. Bukovcu, Stjep. Valdec u Rakovcu, Drag. Pavčec u Kutini, Gjuro Barabaš u Odri, Fr. Budicki u Kupčini, Marković Aug. u Sesvetah (kot. požežkom), Skalar Mio u mal. Gorici, Jak. Cerovski na Bistri, Konrad Šnap u mal. Taboru, O. Nemesian Smoković žup. upr. u Klanjcu (za sada u Karlovcu), Lavoslav Firholcer na Vinici, O. Fortunat Pintarić u Virovitici, Stjep. Tompak u Terezovcu, Andr. Dorotić u Nartu, Adolfo Horvat u Oborovu, Mato Muslija u Vugrovcu, Fr. Kušec u Bedenici, Jos. Šavor u Bisagu, Vatroslav Vernak na Visokom, — Od gg. kateketah Janko Šenk na Bednji, Stjep. Tumpić pod Belcem, Rudolfo Šantek u Koprivnici, Janko Heimb u Pregradi, O. Blaž Štefić u Cerneku, Baltazar Balog u dol. Stubici, Kuzman Telebar u mal. Taboru, O. Felician Matauž u Klanjcu, Niemčić Valent. u Beli, Mavro Broz u Ivancu, Fr. Miletić u Sladoevcu, Ferd. Domanković u Turnašici, Kos Eduard u Moravču, Novotny Stjep., Balenović Šimo. Jagić Iv. Nepomuk, Tadić Stjep. i Smetiško Mio u Zagrebu. — Od pučkih učiteljah pohvalu zasluziše: Robert Ježek u Bednji, Ant. Lepić u Konščini, Jos. Rožić u Dubravi, Jos. Klobučar na Bregih, Mirko Strahinščak u Šipku, Luka Vranko u Jastrebarskom, O. Milan Krašović u Karlovcu, Jak. Šalamun u Koprivnici, Stjep. Dubravaj u Gjelekovcu, Stjep. Goricaj u Ivancu (kod Koprivnice), Step. Hudec u Križevcu, Vatrosl. Höchtl u Rakovcu, Grga Palčić u Žakanju, Drag. Ester u Feričancu, Val. Dendl u Šaptinovcu, O. Timotej Stančika u Požegi, Fr. Kolarić u Sesvetah, Jos. Putarek u Palanjku, Ignj. Cerovski u mal. Taboru, Stjep. Ježek u Marija Gorici, Jurković Mirko učit. i Divjak Ferd. podučit. u Varaždinu, Mirko Pomper u Kneginen, Mirko Štimali u Vinici, Iv. Kovač u Virovitici, Jos. Pleša u Slatini (sada u Cabuni), Iv. Benković u Kašini, Gjuro Gjurašin u Oborovu, Gjuro Popović u Vugrovcu, Iv. Babok na Rieci gor., Kovačić Ant. na Visokom, Drag. Šur u Remetah, Klaić Fr. ravnatelj i učitelji Partaš Jos. na kr. prep. zatim Mlinarić Ferd. Šah Ivan, Irgolić Ant. na gl. školi

Digitized by Google

u Zagrebu. — Od učiteljah: Marija Fabkcvić u Karlovcu, Telezar Katarina učiteljica i Berta Bratoglić podučit. u Križevcu, Kušić Gabriela i Gjurkan Roza u Zagrebu, zatim čč. sestre Angjela Poje, Hildegarda Dasović, Antuna Müller u Zagrebu. — Od svjetskih škol. nadzirateljah pohvalno se spominju: Ričar Mirko u Jastrebarskom, Lopašić Radoslav u Bosiljevu, Remenar Jos. u Ivancih, Bučar Rob. u Ludbregu, Novak Iv. u Martiancu, Žirovčić Gjuro u Komoru, Kunović Drag. u Pregradi, Lavoslav Vormastini u dol. Stubici, Tompak Žiga u Terezovcu, Balaško Gjuro u Brckovljanu, Kos Tomo u Cerju, Jurišević Iv. u Nartu, Domjanić Drag. u dol. Zelini. — A bi li sada čovjek nemarne učitelje naveo? — Drugiput.

Natječaji.

U Prilišču sred. (župi novogradskoj izza Karlovca) m. učit. i org. s g. pl. 300 st., 12 hv. drv. (pol za učit. pol za učionu), 30 fr. god. paušala. Molbenice treba podnieti do konca o. m. na veleč. g. Matu Žubčića podj. i žup. u Dubovcu. — Kod sv. Ane pod Turnom m. učit. i org. s pl. god. 315 st. 105 st. za orguljanje, bezpl. stanom i potrebnimi drvi. Prijavit se valja do 15. stud. o. g. na veleč. g. Jak. Jambrečaka podj. i žup. u Slavetiću. — U Javoranju (2 bansk. puk.) m. učit. grčko-nesjed. vjere s god. pl. od 144 st. bezpl. stanom i 6 hv. drv. Treba se javit do 20. stud. t. g. na sl. satniju dvorsku u Dvoru. — U Paukovi maloj (2 banske puk.) m. učit. grk. nesjed. vjere s pl. god. od 144 st. bezpl. stanom, uživanjem vrta od 380 □ hv. i 6 hv. drv. Prijava traje do 7. stud. t. g. na sl. gradusku satniju u Gradusi. — U Jošavici (2 banske puk.) m. učit. grk. nesjed. vjere i pojca s god. pl. 153 st. 96 nov., 6 st. paušala, bezpl. stanom i 6 hv. drv. Rok prijave do 7. stud. t. g. na sl. jabukovačku satniju u Jabukovcu. — U Dubici i Živaju (2 banske puk.) m. učit. grk. nesjed. vjere. U Dubici s pl. od 200 st., u Živaju s pl. god. 168 st. 6 st. paušala, bezplatan stan i vrt od 600 □ hv. U Slabinji (2 banske puk.) m. učit. grk. nesjed. vjere s pl. god. od 126 st. 6 st. pauš., bezpl. stanom, vrtom od 400 □ hv. i 12 hv. drv. Prijavit se valja do konca mjeseca studena na sl. dubičku satniju u Dubici.

U Trgu (kot. lipničkom) m. učit. i org. s g. pl. 315 st. i 16 st. 15 nč. u ime drvarine bezpl. stanom. Prijavit se treba do konca o. m. na veleč. g. Jos. Mavretića podj. i žup. u Vivodini. — U Tuhlju (u Zagorju) m. podučit. s g. pl. 197 st. 50 novč. Prijavit se valja do 15. stud. o. g. na veleč. g. Ferd. Krajačića podj. i žup. u Kraljevcu.

Promjene u učiteljskom osoblju.

Imenovani: Josip Kovač učit. u Slatini; Antun Fržić učit. u Terezovcu. Pavao Janković dosad. učit. u Čučerju, kao takav u Miholcu.

Javna zahvala.

Sjajni gospodin knez Filip Lichtenstein poklonio je narodnoj pučkoj učioni u Klenovniku dvanaest stot. a. vr. s tom namjerom, da se za taj novac nabave koristne knjige, te razdiele medju najmarljivije i najboljma napredujuće učenike. Na tom krasnom daru školskoga dobrotvora zahvaljuje se najtoplije.

Ivan Vitković,
pr. učit.

Uredjuje: Stjepan Novotný. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Broj. 25. U Zagrebu, 1. prosinca 1863. Tečaj IV.

NAPREDAK.

Časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na čitavom arku. — Ciena mu je 2 stot. 50 nov. za domaće, za vanjske poštom 3 stot. Za pol godine polovica.

Pedagogičko-didaktički listi.

III.

Mili prijatelju !

Vjeran svomu obećanju evo ti naznačujem i one mjesečne učeničke radnje, što jih obično u 4. razredu uporabljujem:

Mjeseca listopada.

1. Imam pjesmicu „Sveti Vid“ iz čitanke pod brojem 7. u pripovjedku pretvoriti i bez pogrešakah napisati.

2. Imam naznačiti a i dokazati, kroz koje je jednobrojčane brojeve broj 673.922 djelio ?

Mjeseca studena.

1. Iz glave imam napisati pjesmicu: *Triput po dvoje uz jedno.*

2. Prvu izreku pod brojem 10. iz čitanke imam slovnički razložiti.

3. Imam takav broj potražiti, u kom se svi brojevi od 1 do 10 točno zadržavaju.

Mjeseca prosinca.

1. Imam napisati, što sve znadem o obzoru i što se u njem vidi.

2. Imam naznačiti, što smo sve do sada iz slovnice učili.

3. Njeki je gospodar potrošio kroz godinu za hranu $1508^{7}/_{10}$ for., za opravu $307^{3}/_{4}$ for., za obuku svoje djece $429^{4}/_{5}$ for., za ljekove $36^{13}/_{20}$ for., liečniku je platio za $3^{7}/_{20}$ for. više, nego li za

Digitized by Google

ljekove, na zabavu potrošio je za $4^5/_8$ for. manje, nego što je liečniku platio. — Imam dakle proračunati:

1. Koliko je platio liečniku?
2. Koliko se je strošio na zabavu?
3. Koliko je ukupno potrošio?

Mjeseca siečnja.

1. Imam napisati, što sve znadem o kukavici.

2. Imam šest stavakah načiniti, od kojih će tri biti takova, u kojih se nalaze *podmetni* drugotni stavci, a tri takova, u kojih se nalaze *dopunjujući* drugotni stavci.

3. Njeki je gospodin kupio kućište, što je 26 hvat. 2 stop. dugačko, a $18^5/_6$ kv. široko. Kako je veliko ovo kućište, i što će ga stojati, ako za svaku četverokutnu hvat plati 16 for. 40 nov.

Mjeseca veljače.

1. Imam iz glave napisati, što sam o vinovoj lozi u 41. štivu čitao.

2. Imam naznačiti, kako postaje rosa i mraz.

3. U njekoj se je kući potrošilo, i to:

mjeseca siečnja $3^1/_4$ funta kave i $8^3/_5$ funta sladora.
„ veljače $4^2/_3$ „ „ $9^1/_2$ „ „
„ ožujka $2^5/_6$ „ „ $5^5/_8$ „ „
„ travnja $5^3/_4$ „ „ $7^1/_4$ „ „
„ svibnja $3^7/_8$ „ „ $6^1/_3$ „ „
„ lipnja 4 „ „ $8^5/_6$ „ „

Imam proračunati:

a) koliko se je kave;

b) koliko sladora u ovih 6 mjesecih potrošilo;

c) za koliko se je sladora više potrošilo, nego li kave;

d) koliko se je mjesečno na poprieko kave, a koliko sladora trošilo?

Mjeseca ožujka.

1. Imam napisati, što znadem o Hunih.

2. Imam napisati, što znadem o uporabi 2. padeža, i to mi valja sve sa 1 primjerom dokazati.

3. Njeki vinogradar ima pet lagavah u svojoj pivnici. U prvom su 15·4, u drugom 24·25, n trećem $36^1/_8$, u četvrtom 42·75 a

Digitized by Google

u petom lagvu su $50^1/_5$ akovah vina. Akov vina cienim po 6·5 for. Imam proračunati:

a) Koliko akovah vina ima u pivnici;

b) Što ga stoji sve vino u cieni po njemu označenoj;

c) Koliko ima dobitka kod akova prvoga lagva, ako je za cieli taj lagav dobio 238·7 for.

Mjeseca travnja.

1. Imam naznačiti njekoje inostrane biline, što se kod nas rabe, i o svakoj na kratko nješto kazati.

2. Imam ponajprije raztumačiti pojam »trgovac« a zatim kazati, što on sve čini i čim se pri svom poslovanju služi.

3. Njeki je glavničar kupio uz svoju kuću ležeće kućište, što je $62^1/_2$ □ hv. veliko, i platio je za svaku četverokutnu hvat 36 for. 80 novč. Za kuću, što ju je na tom zemljištu sazidao, potrošio je hrpu kamenja 6·5 hv. dugačku, 4·6 hvat široku i 1·4 hv. visoku, a plaćao je za četvrt kubičnoga hvata kamena 5 for., 70 novč. Ostali troškovi sačinjavali su svotu od $15.517^1/_8$ for. Kad je kuću u najam dao, vidio je, da mu 7% kamatah nosi. Imam proračunati, koliko kamatah nosi mu kuća svake godine?

Mjeseca svibnja.

1. Od carstva austrijanskoga imam naznačiti sve pokrajine sa glavnimi gradovi, najznamenitije gore, označiv one pokrajine, u kojih ove leže, zatim imam i navesti sve glavne proizvode pojedinih pokrajinah.

2. Imam naznačiti, na koji se način stavci pokraćuju. (Svagdje po 1. primjer.)

3. U razmierju 17·52 : 35·04 = 22·776 : X. imam potražiti četvrto udo, zatim dokazati, da li je to pravo razmierje.

Mjeseca lipnja.

1. Imam napisati, što znadem o magnetu.

2. Imam u kratko napisati, kako su Hrvati osnovali državu i kako su primili sveti krst.

3. Njeki trgovac kupi 38 centih i 20 funta ulja i to u lagvih po $3^1/_2$ cente. a plati za svaki lagav 89 for. 25 nv. On prodade sve ulje, centu po 30 for. 25 nv. Imam sada proračunati:

*

Digitized by Google

a) u koliko je lagavah bilo sve ulje,

b) koliko je u jednom od lagavah manje bilo od $3^1/_2$ cente.

c) što je on platio za ulje,

d) koliko je on za sve ulje dobio,

e) koliko je dobitka imao.

4. Prvi stavak 30. štiva iz čitanke imam razložiti, i to: 1. gledeć na vrst stavakah, 2. gledeć na stavačna uda, 3. gledeć na pojedine rieči.

Mjeseca srpnja.

1. Imam napisati, što znadem o spužvi,

2. Imam u slici lista opisati tlakomjer.

3. Što znadem kazati o postanku vojene krajine.

4. Imam napraviti tri stavačne sglobe i tri stavačne sveze.

5. Četiri prijatelja poduzeše njeku trgovinu, u koju uloži A 24.000 for. B 18.000 for. C 25.200 for. a D 16.800 for. Za godinu danah stekoše 25% dobitka. Imam sada proračunati:

1) Koliko svakomu od dobitka pripada.

2) Po koliko su % svoju glavnicu uložili.

A sad da ti odgovorim na tvoja pitanja. Ti me pitaš, kako je to, da se u Zagrebu neuči njemački, dočim se u Varaždinu, Križevcih, Koprivnici, Osieku i Požegi njemački uči. Da si me zapitao: Zašto se u Jastrebarskom, dolnjoj Kupčini i Tuhlju njemački uči, onda bi ti znao odgovoriti, ali ovako moram ti odgovor dužan ostati.

Ti me pitaš: Može li se bez učevnih sredstvah mladež obučavati? Na ovo pitanje evo ti odgovaram: Može li sliepac bez vodje hoditi? — Nu ako baš i neimaš učevnih sredstvah, a ti se nastoj pomoći. — Čim? — Risanjem na tabli, zato moraš znati, da sada svaki učitelj mora umjeti risanje, ali ne kojekakve ornamente i arabeske, no predmete iz svakdanjega života. Vježbaj se dakle u risanju, i podučavaj svoju mladež počam od prvog razreda kroz sve razrede u risanju, i stavi ovu obuku s ostalom obukom u pravi sklad. Tamo kućicu, štagalj, prozor, knjigu, tablu; ondje listak, cvietak i cielu rastlinu, opet ovdje nacrt tla, gore i rieke, a opet ondje stroj, orudje itd. Ti me pitaš: Kako je to, da je njekim učiteljem naša Početnica premalena, a opet drugim preve-

Digitized by Google

lika. To ti zavisi od samoga učitelja. Onomu će učitelju biti Početnica premalena, koji mimoide sve predbježne vježbe u mišlenju, govorenju i pisanju te hrli, da se ma kako dočepa mekaničkoga čitanja i pisanja. Ovaj učitelj nezna, što je prava zorna obuka, on ti moj prijane! samo napravi pisme na tabli, pa veli: Ovo je ovo ili ovo pisme, a izvadjanju dotičnoga glasa iz riečih i slovkah neima u njegovoj školi ni traga, ni glasa. Djeca ti čitaju svu Početnicu već do uzkrsa, a po uzkrsu moradu ju opetovati i to višeput, te se tako nauče svako štivo na izust, a kad ovakovu djačetu dadeš koju drugu knjigu ili kakovo pismo, onda ga probija leden znoj, dok pročita i najmanje štivo. Pravi učitelj zabavlja svoje učenike u prvom razredu prvih 6 tjedanah predbježnimi vježbami u zrienju, mišljeuju, govorenju i pisanju, pak zatim se osvrće neprestano na gradivo zorne obuke u Početnici naznačeno, neda nijedne rieči iz Početnice čitati, da ju nebi raztumačio i to koliko je moguće više na temelju zrienja — a takovu učitelju lje neće Početnica biti premalena; što bo učiš, uči temeljito!

Vrieme mi nedopušta, da ti na ostala tvoja pitanja ma i lakonički sada odgovorim, nu ako budeš i u budućoj godini tako znati željan, to ću nastojati, da ti udovoljim, kojom ću prigodom i na sva sada još neodgovorena pitanja po mogućnosti obzir uzeti; prem ako je to za me vrlo mučan posao. Pitati bo je, ako ne svakiput, a ono bar višeput l a g l j e, nego li odgovarati.

Budi mi zdrav i napreduj u svom zvanju, te se omladi u nastajućoj novoj godini novimi znanostmi, kao što se želi novimi predbrojnici omladiti i tvoj tebi svako dobro želeći

iskreni prijan

U Iskrenovcu dne 1. prosinca 1863. *Napredković.*

Somborsko učiteljište srbsko.

U prvom godišnjem izviešću srbskoga učiteljišta u Somboru nahodimo njeke podatke, koji su svakako zanimivi, da jih našem čitateljstvu u izvadku priobćimo. — Nastojanjem poznatoga nastavnika N. Gj. Vukičevića sastavljen je pomenuti prvi program srbskoga učiteljišta. Uvodni članak »o evangjelju i suglasnost če-

Digitized by Google

tvorice evangjelištah« napisà kateketa, za njim sliedi članak »srbske škole u XVIII. vieku« nacrtan od Vukičevića, koji je, u koliko se dalo, dobro izcrpljen. Nakon toga naveden je učiteljski sbor, sastojeći iz upravitelja Georgije Brankovića, okr. protopresvitera i paroka somborskoga, člana preč. konsistorije bačke, i iz nastavnikah Dimitrije Popovića, paroka somborskoga kao katekete, Nikole Vukičevića i Andrije Jiršika, učit. realke somborske. — Kateketa predavaše katehetiku po 1 sat na nedjelju, katehisis po 1 sat, bibličku povjestnicu 1 sat, crkvenu povjestnicu 1 sat, evangjelje i apostole 1 sat, liturgiku 1 sat, tipik ili crkveno pravilo 1 sat, pojanje crkveno 5 satih, srbsku gramatiku s pismenimi sastavci 3 sata i slavensku gramatiku (jezika crkveno-slavenskoga) po 3 sata na tjedan. Učitelj N. Vukičević predavaše pedagogiju, historiju pedagogije i nauku o ustrojstvu narodnih učionah, naosobni metod učiteljski, račun s metodikom računa, geometriju, obšti zemljopis, otačastvenicu i ekonomiju te prisustvovaše praktičnomu vježbanju pripravnikah. Učit. A. Jiršik pomoćnik pripravničkoga zavoda nastavljaše u krasopisu, risanju, harmoničnom pojanju i gimnastici, svega 5 satih na sedmicu. U trideset učevnih satih na nedjelju u I. i II. tečaju predavani bjahu gore spomenuti predmeti. U drugom tečaju bilo je 19 pripravnikah, a u prvom svega 33. — Tečajem godine izdano je devet naredabah tičućih se učiteljišta, izmedju kojih nam je napomenuti naredbu o primivnom izpitu, o povišenju učiteljske plaće, i o sazidanju sgrade učiteljištne po občini somborskoj. Potonje je i sbilja uživotvoreno, jer u ljetopisu medju ostalimi viestmi čitamo, da je na 2. srpnja (po starom) velikom svečanošću sgradi učiteljištnoj temeljni kamen položen. Polag osnove imat će zdanje učiteljištno 19 hv. u dužinu, 4 hv. u širinu i blizo 3 hv. do krova u visinu. Sastojat će iz dvie dvorane za predavanje, dvie manje sobe (koje sada služe za pisarnicu zavodnu), jedne sobe za knjižnicu i arhiv. Duž cieloga zavoda bit će sazidan hodnik. — Koncem ove škol. godine imala je knjižnica učiteljištna 1239 knjigah u 2830 svezakah. — Stipendije bjahu dvie, Raljina od godišnjih 50 st. 40 nv. i Čokoreva od 5 st. Izvan toga je u tako zvanom »sjemeništu učiteljskom« dobivalo osam pripravnikah badava stan, a od občine ogriev. Postoji van toga u Somboru »Platoneum« ili zavod za siromašne pri-

Digitized by Google

pripravnike, koji ustroji presv. vladika bački Platon Atanacković. Mjeseca ožujka t. g. stupi taj zavod u život, te su od toga vremena dobivala tri pripravnika badava hranu, u koje ime bi potrošeno svega 155 st. Napokon osnovani jošte g. 1859 fond »školskoga lista“ (opredieljen, da se iz njega izdavanje školskoga lista podpomaže, da se knjige i ikone za djecu pečataju, a od čistoga dohodka, da se ustanovi fond za učiteljske sirote) primi više blagodušnih prinesakah tečajem ove godine, te se sada sastoji iz 2315 st. $8^1/_4$ nv. Na posljedku stoji pod upravom somborske obćine jošte jedan za sada u postanku svom nalazeći se fond »za učiteljske sirote« i sastoji se do sada iz 269 st. 19 nv. a. v.

Ako sada sravnimo stanje našega zavoda učiteljištnoga, neznamo kojim bi pitanjem prije počeli naše potrebe i manjkavosti nabrajati. To propuštamo razsudbi naših učiteljah!

Pedagogičke iskrice.

Napisao Mijat Stojanović.

(Konac).

32.

Domoljubje upija se s majčinim mliekom, ili se ulije u srdce naukom i naobraženjem. Najviše ga ima u onom srdcu, koje ga je upilo i s majčinim mliekom i primilo u sebe u učionici za mladosti, dok je srdce najsposobnije za svaki utisak.

33.

Štogod je jak i čvrst temelj za sgradu, to je valjana nauka i obuka u početnoj, pučkoj učionici za ljudsku naobraženost u obće.

34.

Nastojmo odgojenjem i naučanjem u toliko uspjeti, da naša mladež promatra točno prirodu; da uvidi, kako je prekrasna, kako liepo i dobro uredjena, pak će djeca osjetiti u sebi, da su dužna i sama kao razložita stvorenja božja biti dobra i krotka. Nesrećan je čovjek, koji nezna ništa ob onom, što je dobro, liepo i plemenito; ali je još nesrećniji, koji je učio mnogo, ali neupotrebljava to dobro i koristno za sebe i druge.

35.

Kao što brižljivi vrtlar odsieca sa mladih voćkicah suviše zamladke, kvrge i gùle; tako mora i učitelj izkorenjivati iz mladjanih srdcah svojih učenikah korov zlih prignutjah zarana, i si-

Digitized by Google

jati i zasadjivati sjeme dobra za vremena. Proljeće netraje cielu godinu, a mladost ne cieli život.

36.

Za uspješni razvitak tjelesnih silah naše školske mladeži valjalo bi posvuda i u pučkoj učionici nzeti obzir na gimnastička vježbanja, kao na jedno od prvih sredstvah, kojim se uzdržaje zdravlje i jača tielo.

Zdravlje duševno zavisi od tjelesnoga, jerbo su duša i tielo najužje skopčani.

37.

Katekizam, biblička i crkvena poviest moraju se djeci tako predavati, da djeca sveti vjerozakon nauče se počitovati kao božansku istinu, i ovoj se uviek pokazuju poslužnom; valja da se nauče djeca poznati vjerozakon za najveću božju blagodat, i za put vodeći k pravoj sreći, k pravomu blaženstvu.

38.

Prva i najveća je dužnost pučke učionice brinuti se, starati, skrbiti za ćudorednost, koja se sastoji u poznavanju čovječanskih dužnostih, i kojom treba, da se čovjeku razum izoštri, da omudri, da mu se srdce oplemeni za krepost, te se tako vremenito i vjekovito usreći.

39.

Duševna i ćudoredna ljudska narav uzdiže čovjeka nad svim drugim stvorenjem. Čovjek može misliti, slobodno htjeti i djelovati, i to je upravo, što ga odlikuje izmedju svih stvorenjah na zemlji; ali do toga dostojanstva podići ga mora odgojenje i nauka, inače uzraste kao divjak u kršu i rodi oporim plodom.

40.

Brez alata neima zanata! Tako i brez učbe neima nauke i obuke. Učitelj mora ne samo znati šta, nego i kako valja djecu naučati.

41.

Učitelj mora biti rodjen, pozvan za učitelja. Tko to nije, ostaje viekom kubura.

42.

Dok nebude bolje i shodnije obučavanje i odgojivanje ženske mladeži, nemože napredovati naša sveobća pučka prosvjeta. Matere su prvi učitelji mladeži.

43.

Dok god nebude pučkomu učitelju tako obezbiedjen njegov život i osigurano živovanje, da može sve svoje tjelesne i duševne sile izključivo posvetjivati svomu vele važnomu zvanju, dotle neće postati pučka učionica najjačom polugom pučke sveobće prosvjete.

Digitized by Google

44.

Kao što pomnjivi, prilježni zemljodjelac sije dobro sjeme po svojoj njivi, da u vrieme žetve žanje čisto žito; tako i vierni učitelj sije spasonosno sjeme koristnih naukah u duše i u srdce svojih učenikah, da ih tako naobrazi, kako će jednoć blagotvornimi plodovi stečenih znanjah ugoditi Bogu, koristiti domovini, i napokon vječno se spasiti.

45.

Rieč, istina, poučava; ali živi primjer povlači za sobom neodoljivom silom. Na to nesmije učitelj nikada zaboraviti.

46.

Nazorna obuka za pučku učionicu najbolja je i najshodnija. Pri ovoj nastoji učitelj, da djeca predmete obuke ne samo čuju, nego i vide, kušaju, miriše i osjećaju, koliko je samo moguće.

Sva čuvstva služe ovoj obuki, i što se neda pokazati u naravi, ono se pokazuje u dobroj slici, a napokon, što nije moguće ni tako predstaviti djeci, ono se riečmi razgovjetno i jasno opisuje, prispodablja sa poznatim, i svakako nastoji, da se pojmi i shvati predmet.

47.

Pri vjerozakonskoj nauci nesmije se zadovoljavati učitelj s tim, da ju djeca samo nauče i pojme iz katekizma, iz bibličke i crkvene povjestnice i iz sv. evangjelja, te prime u glavu, nego i u srdce, pak da po njoj svoj razum, svoju volju i svoje ćućenje ravnaju u životu.

48.

U pučkoj učionici nesmiju djeca učiti se samo sgolju slovnicu, nego živi jezik. Pučkim nariečjem i podnariečjem služi se učitelj, kako će upoznati djecu sa književnim jezikom.

49.

Što god djeca čitaju, to moraju i dobro razumievati. Čitanje nije svrha, nego sredstvo, kojim nastoji učionica izoštriti i razbistriti glavu, um, oplemeniti srdce i skloniti volju i ćućenje na sve, što je liepo, plemenito i uzvišeno i koristno za ovaj i drugi, bolji život.

50.

I pri vježbanju učenikah u krasopisu, kao i pri svakom drugom predmetu gleda učitelj ne samo na materialnu korist, nego i na višju moralnu svrhu, osobito na pobudjenje čuvstva za ljepotu, čistoću i red.

Digitized by Google

51.

Pri računanja, bilo iz glave, bilo pismeno, neizmišlja učitelj zadaće, nego ih uzima iz svakdanjega, praktičnoga života.

52.

Treba samo nastojati, da se djeca nauče pravo i čisto govoviti svoj jezik, i makar i drugi, pak neće težko biti, naučit ju i pravilno pisati i slagati. Tko se nauči dobro i pravilno, dosljedno misliti i govoriti, znat će brzo i pravilno pisati i slagati.

53.

Svakako je neobhodno potrebito u seoskoj učionici obučavati djecu u poljskom i domaćem gospodarstvu, i to što je više moguće praktično, a u gradovih upoznati ju sa zanati, obrtnošću i trgovinom.

54.

U učionici nesmije nipošto izvraćati učitelj glavnu stvar na uzgrednu, a ovu na onu.

55.

Mnogi se tuže, kako su zavidljivi ljudi, a da ima zbilja mnogo zazlobnih i zavidljivih ljudih, nemože se tajiti. Pučka učionica mora nastojati i tomu grdnomu zlu stajati na put Samo oni su zazlobni i zavidljivi, kojih čuvstvo nije oplemenjeno, razum neizoštren, te neznaju pravo suditi o sebi i svojih odnošenjih prama svojim bližnjim.

56.

Pouzdanje i ljubav uzde su u rukuh roditeljah, učiteljah, i odgojiteljah mladeži, kojimi ravnaju dječja srdca. Gdje tog nije, ni napredka neima.

Gdje se uviek samo kara i bije,
Pouzdanje i ljubav neklije!

57.

Zao izgled otrov je za mladjano srdce te djeluje tim jače i pogibeljnije, čim ga daje osoba, koja mora biti mladeži uzorom, vodjom, zapovjednikom, dostojnim, častnim, milim i dragim licem.

58.

Gojmo i kriepimo odgojenjem i naukom sramežljivost u dječjih srdcih. Ona čuva čisto srdce pri prvoj navali zloće često nepobiedjenom, nebeskom snagom. — Dok god čovjek neizgubi stid i sram nepogazi, nemože postati zločestim i opakim.

59.

Naučimo mladež nalaziti u izpunjavanju svojih dužnostih svoju sreću i blagopolučnost, i tko to čini i po tomu živi, postigo je najvišji stepen savršenosti.

Digitized by Google

60.

Odgojenje i nauka počima za čovjeka u koljevci, a okončaje se samrtnim koncem. Srećan tko se odgoji i nauči za vječni život!

61.

S majčinim mliekom počima čovjek usisati dobro i zlo.

Majke! nastojte, da vam djeca neupiju s mliekom duševni otrov; jerbo jedva ikada bude u stanju učionica izvući iz srdca s mliekom upijen otrov.

62.

Odgojenje i naobraženje nesmije izkorenjivati, nego mora ih uredjivati i podlagati ćudorednim zakanom.

63.

Domaća povjestnica je ogledalo (zrcalo), u koje se ogledaju mladji, da mogu nasliedovati kreposti svojih starih, a kloniti se manah i porokah njihovih. Odgojenje nastoji zarana, da se mladež ogleda u to zrcalo.

64.

Priroda je za čovjeka, koj ju dobro poznaje, najbolja učiteljica; ali ju samo onaj može poznavati, tko se to nauči. Brez nauke neima znanja, ni poznanja. Uči, pa ćeš znati!

65.

Iz uredjenja i napredovanja pučke učionice u kojem mjestu najbolje se poznaje, na kakvu stepenu prosvjete i naobraženosti nalaze se žitelji, stanovici.

66.

Savjestan učitelj uviek prije škole odgovori si na dva pitanja: „*Šta ću učiniti? Kako ću učiti?*“ Pak onda u ime božje stupi veselo u krug svoje mile mladeži, koja veselo sluša, šta govori, i pazljivo gleda, šta pokazuje.

67.

Gdje učenici neidu rado u učionicu, ondje ili nevalja učitelj, ili nevaljaju roditelji; jerbo dom i učionica pokvare ili poprave djecu.

68.

Odgojivaj naučavajući, a naučavaj odgojivajući, pak ćeš biti pravi učitelj.

69.

Nijedna mati nije rodila nezasitnu halu, obloždere, nego odgojila.

70.

Najbolja nauka i obuka poznaje se iz ponašanja mladeži; jer gdje se znanjem neukroti srdce, gdje se ono njim neoplemeni i nepripitomi, nego samo natrpa glava, ondje su pune oči, prazno srce!

Digitized by Google

71.

Štogod bolje pozna učitelj srdca i ćudi svojih učenikah, tim će mu biti laglje uspievati u svom poslu naučavanja i odgojivanja.

72.

Djeca se radje ugledaju u zle primjere, nego li u dobre; zato pazljivi, obzirni roditelji nepovjeravaju svoju djecu bezobzirno svakomu, nego sámi ju nadziraju, počimaju i svršuju njihovo odgojenje, te svojski podupirajn učionicu u svakoj njezinoj plemenitoj težnji.

73.

Crkva, učionica i dom kao najglavniji faktori odgojenja i naobraženja mladeži moraju podpuno složni biti u svih glavnih načelih odgojenja i naučanja, inače neda se u tom uspievati.

74.

Mnogi su naši pučki običaji liepi, prekrasni; školsko odgojenje nesmije ih nipošto kvariti ili izopačavati, nego podhranjivati, gojiti i njimi se služiti na oplemenenje srdca i ćudi.

75.

Dokgod svi stariji, bili koga roda i stališa, nebudu riečju, činom, životom, primjerom djeci valjani učitelji, dotle neće se moći naša mladež čestito odgojiti i naobraziti.

76.

Krivo naobraženje uguši u srdcu svaku klicu boljega prignuća. Zar nevidimo iz izkustva, koliko tobože naobraženih i učenih ljudih ima, koji postaju izopačenjaci i zločinci?

77.

Za svaku dobrodjetelj ili krepost polaže se temelj u djetinstvu, i štogod iz djece postanu bolji ljudi, bolje su odgojeni i naučeni u djetinstvu i mladosti.

78.

Tko iz nužde učiteljuje, više škodi svietu i sebi, nego ikakav zločinac može škoditi; jer ili truje mladjana srca dječja, ili ih uparloži, te se sve dalje i dalje širi korov zloće i opačine po svietu.

79.

Neobhodno je potrebito za učitelja pučke učionice, da razumije i govori materinskim jezikom svojih učenikah, upravo i u onih učionicah njemačkih, koje postoje u vojničkoj krajini u tu svrhu, da se naša mladež uči njemački jezik. Jedan jezik, bio kojimu drago, uči se iz drugoga. Praznu bi slamu mlatio onaj učitelj, koji bi makar i najbolje predavao predmete naučanja jezikom, koga mu učenici nerazumievaju.

Digitized by Google

80.

Čuo sam već od mnogo izkusnih i starih učiteljah, da učitelja vriedjaju, ujedaju za srdce i ogorčavaju mu život i otežčavaju mu njegov i onako težak posao često i starešine, poglavari, predstavnici školski, i dječji roditelji i isti učenici; pak u takovih okolnostih da se nezapinja, nego uspjeva i napreduje, nije moguće, a pri tom koliko trpi učitelj, toliko i više obći boljak.

81.

Čuo sam već više putah i onomad opet od njekoga učitelja sa sela, kako znadu naši seljani prostaci reći, kad vide na svom učitelju u njekoliko godinah novu kabanicu (surku, kaput), hlače i prsluk, čizme oli cipele: i to su naši žuljevi, i to smo mi kupili izdržavajuć školu, makar se u domu nikada i neosobili i neosmočili. Žalostno je i kukavno stanje zemljodjelacah, koji nesmatraju učionicu za naveću blagodat svoje djece, nego za svoj posadni teret, i takvi neka neočekuju, da će jim ikada bolje biti.

82.

U njekoj višjoj pučkoj učionici spazio sam prilikom izpita, da su učenici mnogo višje toga učili o Australiji i o drugih najudaljenijih stranah svieta, nego o svojoj domovini, o svojoj postojbini, o svom rodnom mjestu, ili ob onom, u kom stanuju.— To mi se čini opak način zemljopisne obuke i obuke povjestne. Od kuće ide se dalje po svietu.

83.

Nesložna braća, propala kuća! — Tako u učionici s više razredah, gdje su učitelji nesložni, te jedan drugoga mrzi, jedan drugomu zavidi.

84.

Težko nogama pod ludom glavom! — Još težje učiteljskom sboru kojegod učionice, gdje je prednjak u duševnom smislu šuša i goliša.

85.

Tko misli, da je već sve izučio, neka pita Sokrata, koj reče: „Samo to znam najbolje, da ništa neznam.“

86.

Kao što je dvostruka kršćanska dužnost, naime bježati od zla i činiti dobro, tako je i dužnost učionice dvostruka, naime mora učionica učenike ne samo odučiti od zla i svake zle navade, nego ih mora i priučiti na svako dobro. Nauka je muka, ali oduka dvostruka muka, zato mora domaće odgojenje pripomagati, inače neda se uspievati.

Digitized by Google

87.

Odgojenje je pomnja odgojiteljah i učiteljah, koji nastoje djecu naobraziti i za tim teže neposredno; ali odgojenjem može se nazvati takodjer utisak, što ga proizvode u nas drugi ljudi i sve druge stvari, što nas okružavaju. Učionica je samo jedan faktor odgojenja, a drugi su: dom, crkva, družtvo, priroda, okolnosti života itd. Ako se uspje — — svi su pomogli; ako neuspje, zar je kriva sama učionica?

88.

Odgojenje nije u stanju ništa drugo učiniti, nego razviti dječje prirodjene sposobnosti.

89.

Djeca su nestašna; zlostavljaju pse, mačke, ptice, bube, zasjeke, kukce, leptire, — kad joj padnu u šake. Ja smatram djecu nevinom, jer ona neznaju, šta čine, a krivim odgojitelje.

Onakove sigre upoznaju djecu sa krvju i cvilenjem i vapijanjem. Djeca otrzaju muham i leptirom krila; tako se mogu naučiti. te će jednoć i ljude mučiti, i odkidati jim ruke i noge, ako joj padne vlast šakah. Ima roditeljah, koji ne samo dopuštaju takovu okrutnost svojoj djeci, nego ju u tom još i obodravaju.

90.

Svaki je odgojitelj i učitelj, a svaki učitelj mora biti i odgojitelj.

91.

Razlika je tolika izmedju čuti ili čitati i svojim očima viditi štogod, kolika i izmedju teorije i praktike, izmedju rieči i djela, izmedju slike od koje osobe ili stvari i izmedju same osobe i stvari. Valja uviek skapčati jedno s drugim, pak će se sigurno napredovati.

92.

Ako tko ljutinom, žestinom, naprasitošću škodi sebi i drugim, to učitelj najviše. Blagosti i strpljivosti treba mu više nego ikomu.

93.

Na svietskoj izložbi londonskoj bjaše takodjer proizvodah pučkih učionicah i iz naše države krasopisnih, risarskih i rukotvorinah učeće se ženske mladeži i drugih stvarih, koje su potrebite za pučku učionicu kao učevna sredstva. Da li će tako biti i na našoj izložbi u Zagrebu, ili neće pri tom udioničtvovati naše pučke učionice? To nebi bio napredak, kad nebi bilo ništa na izložbi našoj s ote strane.

94.

Brez ugleda pred učenici nemože učitelj uspješno učiteljevati, i tko mu podkapa ugled, podkapa sreću učenikah.

Digitized by Google

95.

Osvjedočio sam se podpuno mnogim izkustvom, da odgojitelj promaši svoj cilj, svoju svrhu, kadgod postavlja rieči mjesto stvari, te opisuje riečmi, što treba da se vidi i osjeti.

96.

Odgojitelj mora briŽljivo kloniti se svega, što bi moglo oslabiti tielo ili dušu njegovih pitomacah. Čim god se raznježava tielo, onim se i slabi. Prost način življenja, prosto jestivo i prosta odjeća jako kriepe zdravlje. Pogledajmo našu prostu, seljačku djecu napram gospodskoj po gradovih, pak sudimo sami.

97.

Sve što slabi tielo, slabi i dušu. Ako smo dakle rada imati jaku, ili što je svejedno krepostnu ili dobrodjeteljnu dušu. a mi nastojmo imati zdravo, jako tielo. Učitelj drži se toga načela odgojivajuć mladež.

98.

Učionica je najljepši vrt, što ga je povjerio Bog odgojiteljem i roditeljem, bilme u njem odredjene su za vječnost, a učitelj je vrtlar u tom vrtu; ako mraz opuri proljetni cviet, neće vidit jesen nikad željenog ploda; uvene li mladjana dobrota i vrlina srdca, venu po njoj i ciele zemlje i države.

99.

Što učionica gradi, nesmije dom rušiti ni riečju ni primjerom, niti smije ikojim načinom stavljati zaprieke na put školi.

Dvogodišnji obrazovni zavod uz višju realku.

(Konac).

§. 18. Osobito valja nastojati, da se kandidati upoznadu s načinom, kako se svrsi shodno upotrebljuju školske knjige i učevna sredstva; zatim da se kandidati dozivlju prilikom, kad se priredjuju fizikalni i chemički pokusi, i da im se posla dade pri izvadjanju tih pokusah.

§. 19. Kandidati, a navlastito oni, koji se žele usposobiti za crtanje, imadu se nagoniti, da se svake nedjelje u stanovitih urah pod upravom učitelja crtanja vješbaju u crtanju, i ako je moguće u obrazkovanju (modelovanju), ako za to talenta imadu.

Tako isto ima se onim kandidatom, koji su već vješti drugomu kojemu jeziku, pak se u istom žele još većma usavršiti, davati svaka podpora, koja im u tom obziru može biti od koristi.

§. 20. Metodički postupak imadu se kandidati učiti iz predavanjah, što ih polaze, i praktičkim vješbanjem u obučavanju, koje treba da se čini pod rukovodstvom učiteljah realne učione. Kad se kandidati vješbaju u obučavanju, imat će učitelji ujedno dovoljne prilike, upoznat ih s timi načeli, koja u obučavanje zasiečaju.

§. 21. Ravnatelj ima svake godine u početku školske godine učitelje, koji posla imadu oko obrazovanja kandidatah, sazvati u konferenciju, i tu se s njimi porazgovoriti kako o premjenah u naukovnoj osnovi, koje bi možda potrebite bile,

Digitized by Google

tako i o pridieljenju novo upisanih kandidatah. Zapisnik o viećanju, koj se tom prigodom sastavi, ima se ujedno s imenikom kandidatah putem duhovnoga stola zemaljskoj vlasti podnieti.

§. 22. Nije dosta, da se kandidati valjano obrazuju samo u pojedinih naukovnih strukah, nego se ima osobita pozornost i na to obraćati, da im se obrazuje srce i značaj. S toga će svaki učitelj kao za svoju dužnost smatrati, da kandidate, koji su mu povjereni, riečju i primjerom potiče na bogoljubnost, na uljudno ponašanje, na štovanje zvanja učiteljskoga i na točno izpunjavanje dužnostih, koje su sa zvanjem učiteljskim skopčane.

§. 23. Imadu se za dobe iz tečaja odpustiti kandidati takovi, koji poradi preslabih darovah uma ili poradi posve nedostatnih predtečnih znanjah nenapreduju, ili koji su očevidno nemarljivi.

§. 24. Tako isto ima se odpustiti odmah, koj takova šta skrivi, što je neposredno protivno zvanju i časti učiteljskoj.

§. 25. Na koncu školske godine drži se izpit o sposobnosti za one, koji su svršili dvogodišnji tečaj.

U isto doba može se činiti izpit i sa svimi kandidati prve godine, da se vidi, kakova im je marljivost, i kako su napredovali.

§. 26. Izpit o sposobnosti ima se držati ustmeno i pismeno.

§. 27. Pri ovom izpitu, koj odlučuje o sposobnosti kandidata, nije dovoljno, da se samo točno izvidi, da li kandidat znade i razumie učevne predmete, za kojih učenje i predavanje želi biti usposobljen, već treba da se prosudi i vještina u učenju, t. j. predavanje i način predavanja. U tu svrhu ima kandidat u kojom god razredu realne učione držati pokuse u predavanju o danom mu kojem predmetu.

§. 28. Pod upravom kr. školskoga nadzornika, i u pritomnosti vrhovnoga diecezanskoga školskoga nadglednika ili kojega drugoga izpitnoga povjerenika, po vlasti duhovnoj za to odredjenoga, obavlja se izpit o sposobnosti po ravnatelju, kateheti i učiteljih kandidatah. Prosto je tako predsjedajućemu školskomu nadzorniku, kao i vrhovnomu nadgledniku školah ili njegovu namjestniku, pri tom izpitu davati pitanja, da se time podpuno osvjedoče ob obsegu i temeljitosti znanja, što su si ga kandidati prisvojili.

§. 29. U glavnom imeniku zavoda i u svjedočbah, koje se izdaju, imade se navesti marljivost i uspjeh, kojim je kandidat nastojao toli oko onih strukah, za koje kao učitelj želi osposobljen biti, koli i oko vjeronauka, crtanja i krasopisa, makar za ove dvie struke i netražio učiteljskoga osposobljenja, zatim se ima navesti, kakovo mu je predavanje i kolika mu vještina u obučavanju.

Sud o pojedinih ovih stvarih ima se naznačiti riečmi. Na temelju ovih pojedinostih ima se stvoriti konačni sud: u kojih predmetih obnadjen je kandidat da je sposoban poučavati; pri čem takodjer primjetiti valja, kojim jezikom, ili kojimi jezici kadar je kandidat služiti se u obučavanju. Sud o sposobnosti može glasiti „sposoban“ ili „sposoban s odlikom.“

§. 30. Kandidati prosudjuju se u konferenciji, koja se ima držati u pritomnosti kr. školskoga nadzornika i vrhovnoga diecezanskoga školskoga nadglednika ili njegova namjestnika. Sud o pojedinih momentih ustanovljuje se po predlogu ravnatelja i učiteljah, koji pri tom uvažavati imadu pomnju i djela kandidah za vrieme obrazovnoga tečaja; nego sposobnost nemože se izreći, ako se tomu protivi sud kr. školskoga nadzornika ili vrhovnoga nadglednika diecezanskih učionah, ili odnosno njegova namjestnika.

§. 31. Vještina, u crtanju stečena, ima se prosudjivati poglavito iz radnjah, što ih je kandidat izveo za svega tečaja. Nu što se tiče sposobnosti za poučavanje u prostoručnom crtanju, to si za sada pridržava kr. dvorska kancelarija, da po predlogu kr. namjestničkoga viećа od sgode do sgode odredjuje kojega vještaka kao povjerenika, koj će o tom odlučno suditi.

Digitized by Google

§. 32. Sposobnost za učiteljstvo u nižih realnih školah treba da se prostire barem na sve one predmete, koji su u smislu §§. 11 i 12 dovoljni, da budu kandidatu zadaćom za vrieme obrazovnoga tečaja. Za koga se nemože reći, da je na toliko sposoban, neće dobiti svjedočbe, nu moći će se po drugi put izpitu podvrći.

§. 33. Svjedočbe po priklopljenom obrazcu izdavaju ravnatelj i učitelji kandidatah, a podpisuju ih takodjer kr. školski nadzornik i vrhovni nadglednik diecezanskih učionah.

§. 34. Tko je dobio takovu svjedočbu o sposobnosti, može u nižih realkah, koje su sjedinjene s pučkimi učionami, privremeno namješten biti ne samo kao podučitelj (adjunkt), nego i kao učitelj. Nu stalno učiteljsko mjesto moći će zadobiti tekar po trogodišnjoj službi, za koje je činom zasvjedočio svoju vrlinu u poučavanju. Kada minu tri godine, slobodno mu je, podnesav svoje svjedočbe o službi i ćudorednosti, putem duhovnoga stola prositi u zemaljske vlasti za stalnu službu.

§. 35. Polag podnešenih svjedočbah i inih okolnostih, koje se saznadu o marljivosti molitelja, ili će ga zemaljska vlast konačno potvrditi u dosadanjoj službi, i podnešenoj njegovoj svjedočbi o sposobnosti učiteljskoj primetnuti da je dostojan, te bude namješten, ili će mu pako pokusno vrieme produžiti.

§. 36. Svjedočba, s očitovanjem, da je tko dostojan, da bude namješten, oprašta vlastnika, kada moli za službu na nižih realkah, koje su s pučkom školom spojene, od svakoga daljega izpita iz učevnih strukah, koje su u pomenutoj svjedočbi navedene.

§. 37. Kandidati, koji po svršenom tečaju nemogu biti namješteni na nižih realkah s toga, što neima nepopunjenih miestah, nego su prinudjeni na duže vremena, koje i isto pokusno vrieme nadilazi, primiti učiteljstvo na glavnih ili drugih pučkih učionah, gdje su dakako osposobljeni za poučavanje, nisu time izključeni od traženja učiteljskih miestah na nižih realkah; ali ostavlja se vlastim, kojim pripada pravo imenovanja, da vrieme, provedeno u službi kod pomenutih pučkih učionah, po mjeri posvjedočene marljivosti i po mjeri dokazah, prinešenih o nastavljenom nauku predmetah realne učione, prime mjesto pokusna vremena, ili da novo pokusno vrieme ustanove.

§. 38. U svjedočbah, koje nadglednici školskoga kotara, a odnosno vrhovni nadglednici u suglasju sa školskimi ravnatelji izdadu učiteljem ili radi zadobljenja stalne službe, ili radi pomaknuća iz glavnih i drugih pučkih učionah u niže realne škole, imade se osim opaženoga daljega obrazovanja istih učiteljah u naukovnih strukah, primjereno posvjedočiti napose i dokazana vještina u poučavanju, zatim zasvjedočena revnost u zvanju učiteljskom, pa i vjerozakonsko, ćudoredno i gradjansko ponašanje.

Prelazne ustanove.

§. 39. Budući da za sada jošte neima dovoljan broj kandidatah, koji bi pod uvjeti u §. 8 naznačenimi u ovakov za učiteljske kandidate nižih ne samostalnih realkah odredjeni obrazovni zavod stupit mogli, mogu se do njekoga vremena u ovaj zavod i takovi kandidati primati, koji su dvogodišnji preparandijalni s glavnimi učionami spojeni tečaj s odlikom svršili, te su za učitelje na glavnih učionah već odobreni.

§. 40. Ovi kandidati, jer nisu polazili više realke, dakle niti čuli predmetah za koje su nakanili osposobljenje steći, imat će predavanja iz predmetah onoga skupa, što su si ga odabrali, s ostalimi učenici više realke redovito polaziti; a oni, koji su 2. ili 3. skup (§. 11) odabrali, imati će se pod rukovodjom dotičnih učiteljah, uz teoretično predavanje u fizikalnom, prirodopisnom kabinetu, ili chemičkom laboratoriju, u praktičnih radnjah češtje vježbati.

§. 41. Vrieme, kad imadu ove prelazne ustanove prestati, te se samo kandidati u §. 3 i 4 naznačeni u ovaj obrazovni zavod primati, naznačit će, na predlog kralj. namjestničkoga vieća, kralj. dvorska kancelarija.

Digitized by Google

Naučna osnova

za dvogodišnji na kr. Zagrebačkoj višoj realki za učiteljske kandidate za niže nesamostalne realke ustrojeni zavod.

Svaki učiteljski kandidat ima si jedan od napomenutih u §. 11 obstojećih ustanovah tri skupa odabrati i predavanja predmetah u istom skupu propisanih slušati. Svi kandidati bez iznimke dužni su slušati sliedeće na obće obrazovanje spadajuće predmete;

Vieronauk	1 sat.
Nauk o odhranjivanju	1 „
Krasopis	1 „
Risanje i odnosno obrazkovanje (modelovanje) barem	2 „
Ukupno	5 sat.

Obligatni predmeti svakoga skupa razdieljeni su ovako:

1. Filologičko-historički skup za kandidate I. i II. tečaja:
   - Hrvatski jezik . . . 1 sat.
   - Njemački jezik . . . 1 „
   - Povjestnica i zemljopis . . . 1 „
   - Zatim jedan dopunjujući predmet koj si kandidati po volji izabere (najsgodnije prirodopis) . . . 1 „

   Ostalih 15 satih zabavljen je kandidat slušanjem u onih razredih, gdje se predmeti zasjecajući u njegov skup predavaju.
2. U matematičkom (2) skupu za kandidate I. i II. tečaja:
   - Aritmetika i algebra . . . 1 sat.
   - Prostomierenstvo s prostomiernim risanjem . . . 2 sata.
   - Prostoručno risanje . . . 1 sat.
   - Predmet dopunjujući (najpriličnije fizika) . . . 1 ili 2 sata.

   Ostalih 13 ili 14 satih zabavljen je kandidat slušanjem svojih predmetah u dotičnih razredih.
3. Prirodoslovni skup za kandidate I. i II. tečaja:
   - Prirodopis . . . 2 sata.
   - Fizika . . . 2 „
   - Lučba . . . 4 „

Ova predavanja skopčana su s pokusi u fizikalnom kabinetu i lučbarnici i označivanjem prirodninah.

Zatim slušaju kandidati jošte jedan po volji odabrani predmet (najsgodnije aritmetiku) po 1 ili 2 sata. Ostalih 9 ili 10 satih zabavljen je slušanjem svojih predmetah u školi.

Kandidati I. tečaja slušaju ponajviše u viših razredih, da si u samih predmetih sigurnije znanje pribave, a kandidati II. tečaja slušaju ponajviše u nižjih razredih, da se upute u metodičkom i didaktičnom postupanju mladežju.

Predmeti predavaju se po knjigah za višu realku propisanih, dopuniv ipak crticami, koje, premda nisu za učenike više realke propisane, budućim učiteljem doći će u prilog.

Kandidati prirodoslovnog skupa izlazit će češtje na polje, te će našaste prirodnine sakupljivati i označivati.

Iz lučbe predavat će se dva sata na tjedan više teorička stran s kritičnim razglabanjem pojedinih stranakah i navadjanjem k experimentiranju. a 2—4 sata na tjedan vježbat će se analitičkimi radnjami.

Iz prostomjerenstva i prostomiernog risanja prošav nauk o plohomierstvu i stereometriji, nastojat će se o tom, da si kandidati nabave vieštinu u perspektivnom risanju, to prostom rukom, to porabom risarskih spravah. U tu svrhu davat će im se aritmetičke i konstruktivne zadaće. Da se ta svrha čim sigurnije postigne, auskultovat će kandidati ovoga skupa ponajviše u VI. razredu gdie se ovaj predmet obširno i na znanstvenom temelju predaje.

Digitized by Google

Predavanje drže učitelji na realki namješteni one sate, kad nisu redovitim naukom u svojih razredih zabavljeni.

Svaki skup kandidatah stavi se pod nadzor onoga učitelja, koj u tom skupu najviše posla ima. Oni kandidati, koji su u smislu §. 39 obstojećih ustanovah nakon svršenoga dvogodišnjega preparandijalnoga tečaja iznimice u zavod prijeti, polazit će predavanja predmetah u njihov skup zasjecajućih redovito u razredih više realke, te će se oni, koji 2 ili 3 skup odaberu, pod rukovodnjom odličnih učiteljah u kabinetih i lučbarnici barem dva sata na tjedan experimentiranjem zabavljati.

Viestnik.

— Nj. Uzoritost preč. gosp. stožernik nadbiskup zagrebački poklonio je i ove godine stotinu for. na podporu ubogih realacah, a presv. g. biskup Ivan Kralj podario je ljetos 50 for. u istu svrhu.

— Vis. kr. namj. vieće povjerilo je pivremeno obučavanje preparandah na našem učiteljištu g. Ljud. Modecu, učit. na kapt. gl. učioni, buduć je uredni učitelj g. Jos. Partaš bolešću prepriečen. Na mjesto g. Modeca podučava privremeno na kapt. gl. učioni g. Fr. Šuler izpitani i za gl. učione odobreni učitelj. —

— Na kapt. gl. učioni otvoren je prvi paralellni razred, te je podučavanjc u tom razredu povjereno g. Ant. Arnoldu odobrenom podučitelju za gl. učione.

— U zagrebačke gl. učione upisano je početkom ove škol. godine i to na izglednoj učioni u četvrtom razredu 81 učenik, u trećem 73, u drugom 64, a u prvom 65, ukupno 283 učenika; u kapt. gl. učionu upisani su, u četvrtom razr. 74, u trećem 63, u drugom 84, u prvom paral. a) 60, paral. b) 43, ukupno 324 učenika; u djevojačkoj gl. učioni upisano je u četvrtom razr. 29, u trećem 34, u drugom 41, a u prvom razredu 37 učenicah. U učiteljištu u I. tečaju ima 27, a u II. 12 slušateljah. —

— Vis. dvorsk kancelarija dala je nabaviti za preparandiju zagrebačku dva glasovira u vriednosti od 520 st. a. v.

— Grad Zagreb nabavio je početkom ove škol. godine za svoje učione sliedeća učevna srdstva: tri mala muzeja prirodoslovno-tehnologička, tri tlakomjera, 3. toplomjera, 3 magneta, 3 jantara, 3 zemljovida od Evrope, i zemljovid od Hrvatske i Slavonije, i zemljovid carstva austrijanskoga, 3 svezka slikah za vjerozakonsku obuku, 3 svezka slikah za zornu obuku, 3 sbirke geognostičke, 3 sbirke rudah. Zatim za knjižnicu nabavljene su knjige ove: Kollar's Naturgeschichte (3 svez.), Kurr's Mineralreich in Bildern (1 sv.), Berge's Conchylienbuch (1 sv.), Schubert's Pflanzenreich in Bildern (1 sv.). Od pokućtva: 16 stolovah najnovije forme za risanje i obično podučavanje, 31 stolac bez naslonjačah; i stol za učitelja. 1 Telurium sa mjesecom i još njekolikimi planetami. 3 Ruske makine za računanje obično i za slomke.

— G. Nikola Hadžić c. k. škol. ravnatelj u miru, poklonio je zakladi Jelačića bana 63 fr. a v. —

— („Književnik“) zvati će se znanstveni časopis, što će ga od nove godine gg. Rački, Torbar i Jagić, uredjivati i izdavati Albrechtovim tiskom u četvrtgodišnjih svezcih sa 8 — 9 arakah, te će na čitavu godinu u četiri maha ukupno izaći najmanje 35 arakah. — Po sadržaju sastojat će se od 3. diela:

U prvi dio iliti „Nauku“ spadat će znanstvenim ali razumivim načinom pisani članci iz j e z i k o s l o v j a s osobitim obzirom na naš jezik, iz slavjanske, napose hrvatske p o v i e s t i, i iz prirodnih znanostih.

U drugi dio iliti „Kritiku“ uvrščivat će se ne samo presudjivanja svih kod nas izašlih, a u spomenute struke spadajućih književnih proizvodah, nego jošte sva ostala prieporna pitanja o pojedinih točkah našega jezika i poviesti.

Digitized by Google

U treći dio iliti „Bibliografiju“ dolazit će točan popis izlazećih hrvatsko-srbskih knjigah s obzirom na ine takodjer slavjanske i neslavjanske književne pojave, na koliko se bliže nas tiču; kod svake važnije knjige dodat će se kratak sadržaj.— Od svih naših, starijih i mladjih književnikah očekiva se revna pripomoć; naročito obrekoše ju već do sada gg. Fr. Erjavec, J. Jurković, Fr. Koržinek, I. Kukuljević Sakcinski, Fr. Kurelac, L. Mahnić, J. Macun, dr. P. Matković, prof. M. Mesić, V. Pacel, dr. J. Subotić, B. Šulek, A. Veber i Ž. Vukasović; a neima dvojbe, da će se tomu pozivu odazvati do skora više pomagačah iz Dalmacije; uzdaju se takodjer desno i lievo, u braću našu iz Srbije i Slovenije. Na zahtievanje primat će se članci i ćirilicom pisani.

Po jedan štampani arak izvornoga sastavka nagradjivat će se sa 20 fr. a. v., te će se nagrada namah izplatiti, čim koji svezak izadje.

Putem predplate stojat će jedna godina „Književnika“ (IV. svezka iliti 35 arakah) samo 4 for. a. v., Novci šalju se poštom u platjenih listovih na gimn. profesora V. Jagića; tko je u Zagrebu, može se predplatiti takodjer kod direktora J. Torbara. Posebnim svezkom, kada već izadju, poskočit će ciena znatno, a niti se neće u mnogo komadah štampati; s toga tko se želi predbrojiti, neka to učini čas prije. Gg. utemeljitelji matice ilirske dobivati će ovaj časopis badava. Prvi svezak „Književnika“ izaći će početkom mjeseca siečnja 1864., te će se svim predbrojnikom, koji drugoga puta nenaznače, razaslati preko carske pošte, na račun dakako njihov. (N. N.)

Natječaji.

— Na pučkoj učioni u Iloku novo ustanovljeno mjesto učiteljice s god. pl. 200 st., slobodnim stanom od dvie sobe, jedne kuhinje i 6 hv. drvah. Valja se prijavit do 1. siečnja 1864 ili neposredno preč. duh. stolu djakovačkom ili pako veleč. g. Pav. Gjukiću, škol. kot. nadzorniku i žup. u Jankovcih. — U Kuželju (županije riečke) mj. učit. s god. pl. 315 st. slob. stanom i drvi. Valja se prijavit do 20. prosinca t. g. na veleč. g. Jos. Mrzljaka podj. i žup. u Lokvah.— U Laduću (župi brdovačkoj) mj. učit. i org. s god. pl. 315 st., bezpl. stanom i 16 hv. drv. Prijavlja se do 15. pros. t. g. na veleč. g. Stjep. Matkovića podj. i žup. u Pušći.

Javna zahvala.

Već je obće priznana istina, da je pučka prosvjeta temelj narodnomu dobru i narodnoj slavi. Tko bi se držao pobijati ovu istinu, dan danas samo bi smieh pobudio i prikor. Muževi za sreću naroda našega hrvatskoga oduševljeni uvidjoše takodjer, da su nam za pučku prosvjetu potrebite knjižnice kod seoskih učionah, od kuda će i učitelji i omladina moći vaditi gradivo za dalnje obrazovanje.— Medju ovakve muževe, koji su tu potrebu uvidjeli, te joj i po mogućnosti doskočiti gledaju, spada i pogl. g. Nikola Celinić, kot. pristav dugoselski, koji je kako mnogim inim učionam, tako i školi oborovačkoj poklonio liepih knjigah, medju drugimi: 2 tečaja „Naše gore lista“ krasno svezana; pjesme Pucićeve, sliku Preradovićevu itd., čim se je rečene učione knjižnica, utemeljena pomoćju prvašnjega župnika g. Adolfa Horvata znatno povećala. — Nemogaše mi se s toga na ino, van da se u ime svoje učione javno ovim zahvalim pogl. g. N. Celiniću, jedno da dobro djelo nadje svoju nagradu i da se i u napredak sjeti ove učione, a drugo da se u taj primjer ugleda više naših vriednih domoljubah. G. Gjurašin.

Ovim brojem završuje „Napredak“ svoj četvrti tečaj, te će 1. siečnjem 1864 započeti svoj peti.

Ostalo je u prilogu označena. **Uredničtvo.**

Uredjuje: Stjepan Novotny. Naklada i tisak: Dragutina Albrechta.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google